

FUNDACIÓ NOGUERA

Estudis

BARCELONA, 2019

**EL PRIMER SEGLE DELS JERÒNIMS
A CATALUNYA**

FUNDACIÓ NOGUERA

www.fundacionoguera.com

Col·lecció ESTUDIS

Director tècnic: Josep Maria SANS I TRAVÉ

FUNDACIÓ NOGUERA

ESTUDIS, 82

EL PRIMER SEGLE DELS JERÒNIMS A CATALUNYA

Sant Jeroni de la Vall d'Hebron
i Sant Jeroni de la Murtra
(1393-1500)

CARLES DÍAZ MARTÍ

BARCELONA, 2019

© Carles Díaz Martí, 2019
Edita: Pagès Editors, SL
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat
Primera edició: desembre de 2019
ISBN: 978-84-1303-149-1
DL: L 1.294-2019
Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, SL

*A Josep Hernando,
pel seu mestratge i amistat.*

SUMARI

INTRODUCCIÓ	11
ABREVIATURES	15
UN INICI ERRÀTIC.	17
D'ermitans a emblema monàstic de la monarquia	17
La mort de Joan I	25
La irrupció d'un mercader: Bertran Nicolau	27
La inclusió en un orde de matriu castellana	32
Definitivament, dos monestirs molt propers	41
ELS JERÒNIMS	51
Les vocacions	51
L'entrada al monestir	58
Els frares	58
Els donats	70
L'arrelament	73
Religiosos destacats.	80
Ramon Joan	80
Guillem Fuster	87
Relació de jerònims.	89
Frares de cor	89
Frares conversos	106
Donats	112
LA COMUNITAT	117
El capítol conventual	119

Les eleccions	122
El prior	126
Els diputats	131
El vicari	132
El procurador general	135
El caixer	141
El cellerer	142
El procurador de Concabella	144
Altres oficis	147
Personal al servei de la comunitat.	150
Esclaus	150
Servei resident	151
Servei no resident	153
Servei a l'exterior	155
Els notaris	157
PATRIMONI I BENEFACTORS	161
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	164
La dotació de la fundadora	164
Les aportacions d'altres benefactors	173
Les iniciatives dels religiosos.	179
Sant Jeroni de la Murtra	180
La dotació del fundador	180
Les aportacions d'altres benefactors	198
Les iniciatives dels religiosos.	206
El patronatge reial	208
ELS CENOBIS	219
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	219
Sant Jeroni de la Murtra	230
LES ETAPES	249
L'establiment inicial.	249
En el sostre del creixement	253
El daltabaix de la guerra.	256
La sortida de la crisi i el final del segle.	263

BIBLIOGRAFIA	269
APÈNDIX	277
Taules documentals	277
Capítols conventuals	277
Relació dels càrrecs d'elecció.	281
Relació de compres de béns i serveis.	284
Persones presents en els cenobis (excepte notaris i escri- vans).	289
Documents	303

INTRODUCCIÓ

Els jerònims tingueren una implantació pobra a Catalunya. Tan sols comptaren amb dos monestirs masculins, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1393-1835) i Sant Jeroni de Montolivet/Murtra (1413-1835), i un de femení, Sant Maties, que ha estat tancat recentment, si bé una part de les seves monges ha donat origen a una nova comunitat que resideix en el santuari de Santa Maria de Refet (Artesa de Segre), darrer testimoni del carisma jerònim en territori català. Les comunitats, a més, tingueren una dimensió mitjana, lluny de les que benedictins, cistercencs, dominics o framenors havien tingut a Montserrat, Poblet, Santa Caterina o Sant Francesc de Barcelona, respectivament.

Aquest feble arrelament ha tingut com a conseqüència una falta d'atenció historiogràfica. Han estat molt pocs els acadèmics que han girat l'atenció cap als jerònims. La contribució més destacada és la de Jaume Riera, que analitzà amb gran aportació documental els primers monestirs de jerònims fins a la constitució de l'orde (1374-1414), un treball que ha estat una referència fonamental per a aquest període. Joan Ferran Cabestany i Fort va posar al descobert l'activitat diplomàtica de Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, al servei de la reina Maria, sobretot en relació amb els consellers de Barcelona, i Agustí Duran i Sanpere va dedicar un capítol de la seva història de Barcelona, amb aportacions inèdites prou interessants, a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Més enllà d'aquests treballs, alguns erudits locals s'han interessat per les dues comunitats jerònimes masculines catalanes. Especialment fecunds han estat els estudis dedicats a Sant Jeroni de la Murtra per part de Josep Maria Cuyàs, Joaquim Font i Cussó i Jaume Aymar. Sens dubte hi ha ajudat que el cenobi es mantingui dempeus al costat d'una ciutat tan populosa

com Badalona i que sigui considerat una joia del gòtic català. En canvi, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, reduït a escassos vestigis a Collserola, ha despertat molt menys interès. Cal destacar, però, la monografia que li va dedicar Fèlix Olivé arran de la commemoració del sisè centenari de la fundació. Totes aquestes contribucions, i d'altres de menor entitat, apareixen en l'apartat de bibliografia i són citades al llarg de la present obra.

La nostra incursió en el terreny historiogràfic començà aproximadament l'any 2000 pel monestir de Sant Jeroni de la Murtra. El primer fruit d'una certa entitat va ser la biografia del fundador, Bertran Nicolau, i de l'episodi fundacional (2006). Poc després vam publicar alguns documents relacionats amb la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (2008). La segona aportació d'envergadura va ser l'edició crítica d'una font de gran importància, la primera crònica de Sant Jeroni de la Murtra del frare Francesc Talet (2013), per encàrrec de la Fundació Noguera. Ha estat tan a bastament utilitzada en el present treball, ja que conté una multitud de dades d'aquest monestir tant del segle xv com del xvi, que no l'hem citat a peu de plana, sinó en el propi text, amb el nom de l'autor i de la plana de l'esmentada edició entre parèntesis. També hem estudiat altres aspectes relacionats amb els jerònims, com els donats, l'ús de pedra calcària en la construcció dels cenobis o l'activitat del frare procurador.

El següent pas, objecte d'una tesi doctoral, va ser més ambiciós: la trajectòria històrica dels jerònims en el període medieval. Deixant de banda el monestir femení de Sant Maties, que té un origen completament diferent —fou originalment una comunitat de beguines que el 1474 fou obligada a adoptar una regla i un hàbit per quedar sota control del bisbe i que, de fet, no fou acceptada dins l'orde dels jerònims fins al segle xvi—, aquest projecte implicava abordar l'estudi de dos monestirs, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra, en una mica més d'un segle (1393-1500). A més, no ens hem volgut restringir a un àmbit concret dels múltiples que conformen una comunitat monàstica, sinó que no n'hem defugit cap, més enllà que d'alguns se n'hagi pogut trobar poca documentació. El nostre objectiu ha estat elaborar un discurs que integri els diferents aspectes (econòmic, social, polític, disciplinari, cultural, artístic, etc.) i que permeti una visió global. A tal efecte, hem analitzat detalladament les dades de cada àmbit per separat, que després han estat tingudes en compte alhora de confegir un relat integrat.

L'estructura del present treball respon a aquest plantejament. Si bé el capítol inicial té un enfocament cronològic, ja que analitza

les fites de l'establiment dels jerònims a Catalunya (fundació dels dos monestirs, intents de fusió, integració a l'orde dels jerònims), els quatre següents es focalitzen en àmbits específics: els religiosos (origen, entrada i arrelament), l'organització i l'activitat de la comunitat (càrrecs, funcions, personal contractat), l'economia (patrimoni i principals benefactors) i la construcció dels dos cenobis. Clou el text una aproximació cronològica, que integra tots els aspectes anteriors, tot dividint el període objecte d'estudi en quatre etapes.

Després d'un recull de bibliografia bàsica, aquella que està centrada en l'estudi dels jerònims catalans a l'edat mitjana o que, encara que no ho estigui, en fa alguna contribució destacada, hem elaborat un apèndix que conté 8 taules i 70 documents. Les taules recullen i presenten de forma compacta informació rellevant dels dos monestirs jerònims, alhora que permeten alleugerir el text de peus de plana amb cites documentals. Així, per exemple, s'ha emprat un codi per referir-nos als capítols conventuals, la cita completa dels quals es troba a les dues primeres taules de l'apèndix. Quant als documents, s'han seleccionat aquells que s'han considerat més rellevants, sempre i quan no hagin estat publicats anteriorment en treballs sobre jerònims, com les dues actes fundacionals o el testament de Bertran Nicolau. De la mateixa manera, per evitar un nombre excessiu de cites documentals, en el text n'hem fet referència amb el nombre de document que tenen a l'apèndix. Per facilitar la comprensió dels continguts, hem elaborat alguns mapes, esquemes i taules, alhora que hem inclòs algunes fotografies.

El treball té un fort component documental, atesa la poca bibliografia específica sobre el tema tractat. Hem fet una recerca de documentació medieval al que resta dels dos arxius monàstics —el de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron es custodiu a l'ADB, mentre que el de Sant Jeroni de la Murtra és l'ACA—, i un buidat de documents dels protocols dels notaris que treballaven per als jerònims (AHPB). Aquestes fonts bàsiques s'han complementat amb cerques més restringides, com els registres de Cancelleria de l'ACA, especialment de la sèrie *Curie* de la lloctinència de la reina Maria, les cartes dels consellers de Barcelona (AHCB), la col·lecció de pergamins de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron de l'AHCEC i la sèrie *Ordinatorum* de l'ADB. Molt valuoses han estat les notícies aportades per les actes dels capítols generals i privats de l'orde de Sant Jeroni en el segle xv, la transcripció de la qual ens ha estat proporcionada per Fernando Pastor Gómez-Cornejo, a qui agraïm novament l'amabilitat de posar-nos a disposició una font que ha enriquit notablement el nostre estudi.

A causa de l'ús reiterat d'aquesta font en el text, n'hem simplificat la citació a *Actas*.¹

Abans de cloure la introducció vull agrair l'ajut rebut de persones i institucions. En primer lloc, la família —dona i fills—, sense la comprensió i la col·laboració de la qual no haguéssim pogut dedicar les milers d'hores que un estudi d'aquestes característiques exigeix. A continuació, a la Fundació Noguera, per haver-nos concedit la beca per a la publicació de tesis doctorals, que és alhora un honor i un repte. Al catedràtic d'història medieval Josep Hernando, per haver acceptat dirigir i haver-nos guiat sàviament en l'elaboració de la nostra tesi *L'establiment d'un nou orde monàstic a la Catalunya medieval: Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra (1393-1500)*, defensada a la Universitat de Barcelona el setembre de 2017. I a altres persones, com Jaume Aymar, Javier Bustamante, Margarida Abras, Dolors M. Nieto, Jaume Riera, Joaquim Salleras, Jaume Bracons, Jordi Casanovas, Oriol de Fàbregues, Núria Téllez i el ja referit Fernando Pastor. Moltes gràcies a tots.

Badalona, març de 2019

1. AGP, lligall 1790.

ABREVIATURES

ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
ACAN	Arxiu Comarcal de l'Anoia
ACVD	Arxiu del Castell de Vilassar de Dalt
ADB	Arxiu Diocesà de Barcelona
ADG	Arxiu Diocesà de Girona
AGP	Archivo General de Palacio
AHCB	Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona
AHCBdn	Arxiu Històric de la ciutat de Badalona
AHCEC	Arxiu Històric del Centre Excursionista de Catalunya
AHN	Archivo Histórico Nacional
AHPB	Arxiu Històric de Protocols de Barcelona
AHSCSP	Arxiu Històric de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau
AMSPP	Arxiu del Monestir de Sant Pere de les Puelles
ANC	Arxiu Nacional de Catalunya
BC	Biblioteca de Catalunya
BGC	Batllia General de Catalunya
C	Cancelleria
FSJVH	Fons de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron
GPC	Gran Priorat de Catalunya
MB	Museu de Badalona
MH	Monacals d'Hisenda
MHCB	Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona
MNAC	Museu Nacional d'Art de Catalunya

MVR	Museu Vicenç Ros (Martorell)
PSJVH	Pergamins de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron
RBE	Real Biblioteca del Escorial
VP	Visites Pastorals

UN INICI ERRÀTIC

L'arribada dels jerònims en terres catalanes tingué un desenvolupament molt singular i accidentat. No es tracta d'una història senzilla, el d'una fundació d'un monestir en un indret determinat que al cap del temps es va assentant, creixent i, en un moment de maduresa, és capaç de crear noves comunitats per estendre el seu carisma. Possiblement aquesta era la perspectiva que tenien els primers frares jerònims que vingueren a Catalunya al final del segle XIV. Però un conjunt de circumstàncies canvià el guió previst i el complicà de forma notable. Aquestes circumstàncies, que curiosament tingueren més a veure amb elements externs als jerònims, incidiren decisivament en la seva configuració final. Especialment rellevants foren les particularitats biogràfiques dels seus dos principals promotors, una reina i un mercader acabalat. Alguns dels esdeveniments de les vides d'aquests dos personatges comportaren conseqüències a llarg termini en l'establiment d'un moviment monàstic que, importat del regne de València, es mostrà feble durant molts anys i, per tant, restà molt condicionat per la conjuntura. La inestabilitat fou la norma fins que al voltant de 1440 es fixa definitivament la situació que esdevindrà ja consolidada —dues cases religioses, de dimensió mitjana, al voltant de la ciutat de Barcelona, amb una religiositat bastant allunyada de l'observança estricta que apuntaven els orígens eremítics del moviment— i que va mantenir-se durant aproximadament quatre centúries, fins a la desamortització de 1835.

D'ermitans a emblema monàstic de la monarquia

Els jerònims a la Corona d'Aragó tenen origen en un grup d'ermitans que residia a l'altiplà que precedeix el cap de Sant Antoni, al regne de València, en el tercer quart del segle XIV. Apartats de la societat i de les

estructures eclesiàstiques, menaven una vida en comú dedicada a l'oració en aquest lloc aïllat i inhòspit situat entre les poblacions costaneres de Xàbia i Dénia. El seu nombre era variable, però no devia superar en cap moment la dotzena de membres. Se sustentaven de les almoines dels fidels, no formaven part de cap orde religiós ni vestien cap hàbit. De fet, allò que els definia era que vivien la seva religiositat de forma lliure, aliens a normes i autoritats. No és un fenomen extraordinari a l'edat mitjana, sinó que en diferents indrets hi havia persones, homes o dones que, insatisfetes amb l'oferta de religiositat de la seva societat, buscaven una alternativa al marge de les convencions establertes. Per la seva idiosincràsia, han deixat pocs testimonis escrits i sovint s'envolten d'una aura llegendària. A la segona meitat del segle XIV, en trobem, per exemple, a Montserrat, bé que integrats de forma específica en el monestir de Santa Maria, i a Collserola.

Aquests grups, però, no se solien perllongar en el temps. Fos per la pressió d'elements externs o per les dificultats de romandre en una vida tan dura i tan allunyada dels seus contemporanis, desapareixien o bé prenen formes acceptades i fomentades per l'Església, que així en detenía el control i n'assegurava l'ortodòxia. Aquesta evolució fou també la del grup eremític valencià. Tres d'ells, el clergue Jaume Ivanyes i els laics Jaume Dolentorn i Francesc Maçanet, s'adreçaren al pontífex perquè els permetés adoptar una regla i sotmetre's a un superior. També li demanaren que poguessin ser denominats frares jerònims, ja que sant Jeroni, a qui prengueren com a model i patró, feu vida ascètica en un desert durant quatre anys i finalment optà pel monacat a Betlem (doc. 1). La concessió d'aquesta petició, que Gregori XI atorgà l'1 d'agost de 1374, suposa el naixement del primer monestir de jerònims a la Corona d'Aragó: Sant Jeroni de la Plana de Xàbia. Malgrat que un segon nucli ermità, situat a la vall de Miralles, prop d'Alzira, també feu el pas de constituir-se en monestir jerònim, es va dissoldre al cap de poc temps per l'oposició aferrissada d'un dels ermitans.

La trajectòria inicial dels jerònims a la Corona d'Aragó presenta moltes dificultats, sobretot per la poca idoneïtat de l'altiplà de la Plana de Xàbia, un indret insegur i allunyat d'una ciutat. Es buscaren alternatives, però no es pogueren materialitzar per falta de diners. A més, el 1386 nou frares jerònims van ser capturats per pirates barbarescos i portats presos al nord d'Àfrica. Tot i que foren alliberats i repatriats, els religiosos hagueren de demanar ajut per pagar el rescat. La comunitat acabà mudant-se en direcció al nord i s'allunyà de la línia costanera per establir-se provisionalment a la Marjuquera (1388) i definitivament a Cotalba (1390), a una desena de quilòmetres de Gandia. La protecció d'Alfons, marquès de Villena, que els cedí rendes i terrenys i que

promogué el canvi d'emplaçament, suposà una empena decisiva per a la consolidació dels jerònims. Es multiplicà el favor dels fidels, que els feren beneficiaris de llegats i donacions, i augmentaren, de retruc, les vocacions. Els frares ja no necessitaren demanar almoines, sinó que disposaven d'un patrimoni suficient per sufragar les seves despeses ordinàries i bastir un gran cenobi. Dues dècades després de passar d'eremites a cenobites, els jerònims havien aconseguit una posició sòlida a Cotalba, que comptava amb més d'una vintena de frares, però era encara l'única comunitat jerònima en tota la Corona d'Aragó. Hi hagué un intent que uns ermitans mallorquins s'integressin en el nou moviment monàstic, però fou debades.¹

Aquest nou moviment monàstic no va passar desapercbut per la monarquia, especialment per la reina Violant, muller de Joan I, de la qual sabem que tenia el projecte de fundar un monestir, si bé no consta cap predilecció per un orde concret. Segons una hipòtesi de Jaume Riera, agosarada però completament versemblant, aquest projecte seria en realitat un vot dirigit a la divinitat per tenir un fill mascle que pogués heretar el regne. Aquest vot, que seria anterior al naixement del seu primer fill el 1384, esdevindria una obligació, ja que la reina havia tingut fins aleshores cinc fills (dos mascles i tres femelles), dels quals tan sols un, la infanta Violant, continuava viu. Per aquesta raó, a principi de 1393 devia prendre la decisió de complir el vot d'una vegada.² Tenia 28 anys.

Al mes de febrer el rei l'autoritzà a fundar un monestir jerònim a Collserola, a qui atorgà el privilegi de quedar exempt de tota contribució al fisc reial i al març es feren gestions per visurar la finca on s'havia d'edificar el nou monestir per estimar-ne el valor i induir els propietaris a vendre's les terres afectades. Poc després la reina quedà embarassada i els tràmits s'acceleraren: el mes de juny ja s'havien redactat i signat les butlles amb l'autorització del pontífex, Climent VII, que autoritzaven la fundació i l'assignació de rendes, tot encarregant l'afer a tres eclesiàstics, entre els quals el bisbe de Lleida; al mes de juliol el rei autoritzà la reina a esmerçar 6.000 florins per recuperar rendes que havien pertangut al patrimoni reial per assignar-les al nou monestir, gestió que la reina traspassà a dos funcionaris reials, que feren immediatament les primeres adquisicions per a la nova comunitat; al mes d'agost es va signar l'acta de dotació econòmica, va fer

1. Jaume RIERA I SANS, «Els primers monestirs de jerònims a la Corona d'Aragó (1374-1414)», *Studia Monastica*, 50-2 (2008), p. 280-292.

2. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 293-294.

venir a Barcelona el prior de Sant Jeroni de Cotalba i capdavanter dels jerònims des que abandonaren l'eremitisme, Jaume Ivanyes, per encomanar-li la direcció, que va acceptar, i el bisbe de Lleida, com a comissionat apostòlic, va aprovar els paràmetres fonamentals de la nova casa religiosa (rendes, finca, nombre de religiosos, dependències, etc.);³ al setembre els dos delegats de la reina i el frare procurador de Sant Jeroni de Cotalba, Joaní lo Royer, viatjaren cap a València amb l'objectiu que la comunitat jerònima de Cotalba acceptés la renúncia dels set frares que Jaume Ivanyes havia decidit portar cap a Barcelona, tot acudint a l'autoritat diocesana, que va impetrar el manament el darrer dia del mes de setembre; finalment, a principis d'octubre, el capítol de Cotalba, presidit pel vicari, va acceptar per obediència la renúncia del prior més set conventuals, que es desplaçaren a Barcelona per donar vida a la nova casa religiosa.⁴

L'acte solemne d'inici del nou monestir, que adoptà el nom de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, tingué lloc el 18 d'octubre de 1393 a Barcelona. El bisbe de Lleida atorgà el priorat a Jaume Ivanyes i donà la condició de conventuals als altres set frares tot donant-los llicència que habitessin el lloc assenyalat. Jaume Ivanyes va jurar exercir el càrrec lleialment i va rebre el vot d'obediència dels set religiosos. Els delegats de la reina van demanar al bisbe de Lleida que donés possessió del lloc al prior. Ho atorgà, però per impediments legítims no es desplaçà fins a la muntanya de Collserola, sinó que ho encomanà al llicenciat en canons Joan de Castells. Al dos dies, el 20 d'octubre, va tenir lloc l'acte formal de presa de possessió i, de facto, l'inici del monacat jerònim a Catalunya. Es va seguir el procediment habitual de donar les claus als nous titulars, prior i frares, que entraren sols a la capella i a les cel·les que hi havia a l'indret. En acabat, Joan de Castells els mostrà tot l'espai que ocuparia la finca del monestir. Acte seguit, el prior manà tocar la campana, convocà capítol i, en senyal de gràcies, els frares cantaren el psalm *Miserere mei Deus*.⁵ Cap dels dos monarques hi estigué present.

En una vintena anys, doncs, els ermitans de la Plana de Xàbia, encapçalats per Jaume Ivanyes, van passar de viure apartats de la societat i de practicar una religiositat no reglada ni aprovada canònicament a ser frares d'un monestir fundat pels monarques. Afavorits

3. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 295-300; Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 29 (2008), p. 14-44.

4. ADB, *FSJVH*, lligall d, s. f.; RBE, *C-III*-3, f. 285r.

5. ADB, *FSJVH*, lligall d, s. f.; RBE, *C-III*-3, f. 285v-289v.

per la màxima instància política del territori, els jerònims reberen una empena molt forta en la seva expansió per la Corona d'Aragó. Amb el prestigi i la visibilitat que atorgava la monarquia i situats al costat de la ciutat més dinàmica i poderosa de la confederació, el monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron estava cridat a esdevenir un focus d'irradiació del nou moviment monàstic.

Per què la reina Violant escollí els jerònims? A la Corona d'Aragó, en general, i a Catalunya, en particular, hi havia aleshores un bon nombre d'ordes monàstics ben establerts que haguessin pogut assumir la fundació, com els benedictins, els cistercencs, els cartoixans, els agustins o els carmelitans. Més enllà del que puguin dir els documents oficials sobre la devoció que sentia per sant Jeroni, que considerem retòrica, devia tenir els jerònims en una bona consideració. De fet, el 1387, any en què potser conegué el frare Joaní lo Royer, que viatjà a Barcelona per recaptar fons amb què rescatar els jerònims en mans sarraïnes, els inclogué en el selecte grup de monestirs als quals demanà oracions per a la salut del rei.⁶ Sens dubte, posar al capdavant del monestir un corrent renovador o regenerador del monacat, que posava el focus en el culte a Déu per sobre de tot, allunyat dels vicis adquirits per altres ordes, era una condició que la reina devia valorar si volia que la divinitat respongués al seu desig de descendència masculina.

Però segurament hi tingueren un paper rellevant altres factors més prosaics, sobretot tenint en compte les presses que s'endevenen en les gestions per arrencar la fundació. De ben segur que a la reina li hagués resultat més difícil i hagués necessitat més temps negociar i arribar a un acord satisfactori amb ordes sòlidament establerts, ja que hagués implicat interactuar amb més actors, alguns situats fora de la Corona d'Aragó. Comparem, per exemple, els més de dos anys que s'escolaren entre l'autorització de l'orde i l'establiment definitiu d'una comunitat cartoixana a Santa Maria de Valldecrist,⁷ per posar un exemple de monestir fundat per un membre de la família reial a final del segle XIV, amb els quatre mesos que transcorregueren entre ambdues fites en el cas de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Amb l'elecció dels jerònims, la reina pogué imposar més fàcilment la seva voluntat: tan sols hagué de convèncer els frares d'un sol monestir, a qui el projecte de la nova fundació a Barcelona arribava en un moment propici, ja que tenien

6. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 289; Dawn BRATSCH-PRINCE, *Violante de Bar (1365-1431)*. Madrid: Ediciones del Orto, 2002, p. 68.

7. Eugeni DÍAZ MANTECA, «La fundació de la Vall de Crist (1385-1388). Els orígens d'un monestir cartoixà», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 61 (1985), p. 591-617.

religiosos suficients per poblar-la. A més, va ser capaç d'endur-se el líder dels jerònims i set frares més. Dificilment hagués pogut imposar aquestes condicions en altres ordes i tan ràpidament.

Val a dir que, malgrat els seus orígens, no hi ha rastre d'eremitisme quan els jerònims arribaren a Catalunya. És cert que el primer prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Jaume Ivanyes, havia estat ermità, però també ho és que vint anys enrere havia impulsat l'abandonament d'aquest tipus de religiositat perquè el grup es pogués constituir en un monestir reglat. A diferència del que havia passat a València, els jerònims a Catalunya no foren el producte de la transformació d'ermitans en cenobites, sinó que es va tractar d'un moviment genuïnament monàstic importat de València. Els vuit religiosos que vingueren de Cotalba per poblar la Vall d'Hebron o no havien estat mai ermitans o bé ho havien deixat de ser feia tants anys, que devia quedar a la seva memòria com una experiència llunyana. És ben significatiu que a l'emplaçament escollit per la reina, una vall situada al vessant meridional de Collserola, feia almenys set anys que hi vivia una colònia d'ermitans que habitava les cel·les i pregava a la capella que van ser donades als jerònims.⁸ De fet, cap d'aquests ermitans s'integrà a la nova comunitat jerònima i foren foragitats de l'indret sense contemplacions. Consta que el desembre de 1393 un d'aquests ermitans entorpia la implantació dels nous frares, per la qual cosa el rei ordenà al veguer de Barcelona que ho impedís.

El projecte de la reina era construir un gran cenobi a imatge d'una monarquia devota i puixant alhora. Estava previst que la capella i les cel·les dels antics ermitans de la vall fossin un allotjament provisional mentre es bastia un edifici sumptuós i magnífic. La reina va posar al capdavant de les obres un dels arquitectes més prestigiosos del país, Arnau Bargués.⁹ No va perdre el temps: el desembre de 1393 ja hi treballava un mestre de cases i un esclau, a l'abril següent es donaren mil florins als jurats de València per un centenar de fustes i al juliol es van començar a cavar els fonaments. Un cop acabats, en els mesos següents es van començar a elevar els murs de l'església. L'esforç econòmic, proper a les 7.000 lliures, molt superior al valor de les rendes donades per al sosteniment de la comunitat, va ser assumit en gran part per la reina, que no va dubtar d'abusar de la seva autoritat per aconseguir recursos, com la pressió sobre els abats de Sant Joan de

8. Josep-Joan PIQUER I JOVER, «Vida ermitana a Barcelona i als seus entorns (1386-1913)», *Analecta Sacra Tarraconensia*, 49-50 (1976-1977), p. 290.

9. Maria Rosa TERÉS I TOMÀS, «Violant de Bar: les inclinacions artístiques d'una reina francesa a la Corona d'Aragó», a Maria Rosa TERÉS I TOMÀS (coord.), *Capitula facta et firmata: inquietuds artístiques en el quatre-cents*. Valls: Cossetània, 2009, p. 29.

la Penya i de Sant Benet de Bages, que li devien aquestes dignitats, perquè hi contribuïssin generosament. El monarca també s'hi implicà, tot destinant 3.000 florins sobre els delmes concedits pel papa per a l'expedició a Sardenya, una quarta part dels emoluments dels oficials reials de la ciutat de Barcelona i donà 50 pedres del fossar dels jueus de Montjuïc.¹⁰

Els monarques no es preocuparen tan sols de la construcció del cenobi, sinó que procuraren que disposés dels elements necessaris perquè la fundació fos ben sòlida. Joan I, durant dues visites a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, va estendre sengles privilegis: exempció d'imposicions i multa de 50 sous als que pasturessin o cacesin en el terme del monestir.¹¹ Per adquirir la finca que havia marcat el bisbe de Lleida, la reina Violant va comprar un conjunt de peces de terra i de bosc i un mas a Collserola per més de 400 lliures.¹² També va acudir en cerca d'ajut al papa Benet XIII, que va respondre amb sis butlles, totes datades a Avinyó el 20 de febrer de 1396, en què concedí diferents privilegis a la nova comunitat, quatre de caràcter econòmic i dos, d'eclesiàstic. D'una banda, el pontífex va autoritzar l'annexió de tres rectories, amb les rendes corresponents, que foren Sant Genís dels Agudells, on estava ubicat el monestir, Alcover i Tivissa.¹³ Tanmateix, els frares tan sols pogueren prendre possessió de la primera, si bé dos anys més tard, quan el rector en exercici va renunciar al càrrec (doc. 3). El darrer privilegi econòmic va ser declarar el monestir exempt de pagar delmes i primícies eclesiàstiques de les terres que tingués a Sant Genís dels Agudells i que treballessin els seus frares o servidors.¹⁴ D'altra banda, el papa va atorgar llicència d'enterrar fidels cristians a l'església, en el cementiri o en un altre lloc del monestir sense permís del bisbe i va autoritzar el prior que pogués absoldre els seus súbdits i de dispensar-los d'irregularitats en les mateixes condicions que el prelat diocesà.¹⁵ Aquestes dues darreres prerrogatives eren habituals en altres cases religioses, però els jerònims, que encara no formaven part de cap orde, no en gaudien.

10. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 300-304; RBE, C-III-3, f. 294v-295v.

11. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 304; Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents...», p. 51-52.

12. Hem localitzat més d'una vintena de documents o referències documentals a compres de terres i alous al voltant del cenobi entre 1395 i 1401 a ADB, *PSJVH* i lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 247r-255r.

13. ADB, *FSJVH*, lligall 12, pergami; Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Bulario de Benedicto XIII*. Saragossa: Institución «Fernando el Católico», 2009, vol. 4, p. 64; Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 303-304.

14. ACA, *MH*, vol. 3784, f. 4v.

15. ADB, *FSJVH*, lligall c, pergami; Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Op. cit.*, vol. 4, p. 64.

Els monarques també feren presents a la sagristia i a la biblioteca monàstiques. Consta que el desembre de 1393 Joan I regalà a la comunitat una Bíblia en català i un rellotge.¹⁶ Quant a la reina, va donar un casulla que tenia brodades les seves armes i la tradició li atribueix la donació d'un bon nombre de relíquies, aconseguïdes per intercessió del seu germà, el cardenal de Bar.¹⁷

Aquest inici tan prometedor de la Vall d'Hebron devia provocar certes friccions amb l'altre monestir jerònim de la Corona d'Aragó, probablement per una qüestió de preeminència. D'una banda, Sant Jeroni de Cotalba era el monestir més antic, representava la línia que connectava amb els orígens del moviment, a la Plana de Xàbia, i era l'únic capaç de captar vocacions. Però, de l'altra, el monestir recentment fundat a Barcelona tenia el prestigi de les fundacions reials i comptava amb la figura més destacada, Jaume Ivanyes. Ambdues comunitats eren, malgrat els llaços i les relacions que havien establert, independents l'una de l'altra. En aquest context és versemblant que sorgissin discrepàncies. Aquesta és la interpretació que donem a la redacció de dues butlles instades per part de la comunitat de Vall d'Hebron, ambdues del 18 de febrer de 1396. A la primera, Benet XIII confirmà la dotació de Vall d'Hebron, dimensionada per a dotze frares i un prior, en decretà la seva independència respecte a qualsevol altre monestir i establí que l'elecció del prior era potestat exclusiva del capítol conventual, si bé havia de ser confirmada pel bisbe de Barcelona (doc. 2). La segona butlla responia a la sol·licitud dels vuit frares fundadors perquè fossin absolts de la pena d'excomunió, censura eclesiàstica o infàmia en què haguessin pogut incórrer per haver anat de Cotalba a Vall d'Hebron l'any 1393 i demanaven que se'n confirmés el trasllat, la recepció i la designació del prior. Benet XIII posà l'afer en mans del bisbe de Barcelona, que el 10 de juliol següent aprovà tot el que els religiosos havien sol·licitat.¹⁸

Que els frares de Vall d'Hebron demanessin la confirmació de la independència del seu monestir i que es protegissin davant una possible acusació d'haver sortit irregularment de Cotalba, sobretot tenint en compte que ja havien passat més de dos anys i que el trasllat va comptar amb l'autoritat diocesana, ha d'apuntar necessàriament a ingèrncies del monestir valencià, que potser s'havia plantejat fer retornar

16. Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Documents culturals medievals (1307-1485)», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 38 (1981-1982), p. 334-335.

17. AHCB, *Consellers*, Ecclesiàstics. Inquisició, 1C XVIII-3/38, s. f.

18. Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents...», p. 53-56.

alguns religiosos o pretenia immiscir-se en assumptes interns de Vall d'Hebron, tot i que no hi ha constància directa de cap conflicte. En tot cas, el nou monestir aconseguí l'objectiu previst i arribà al primer trimestre de 1396 en una posició molt falaguera.

I el motiu atribuït a la reina per fundar el monestir? Als tres mesos de l'inici de la vida conventual a Collserola, al gener de 1394, la reina donà a llum l'infant Jaume. Morí aquell mateix any, per Pasqua. El 1395 tornà a quedar embarassada. Fou una nena, la infanta Joana, que nasqué i morí el 1396.

La mort de Joan I

La mort inesperada de Joan I en un accident de caça el maig de 1396 va suposar un esdeveniment decisiu que marcaria la trajectòria de la comunitat jerònima de la Vall d'Hebron i, de retruc, de la implantació dels jerònims a Catalunya. La reina Violant, que era vista com una de les principals responsables dels excessos, del mal govern i de la corruptela de l'entorn reial, va tenir una caiguda fulminant: malgrat que afirmà que estava encinta, fou confinada al Palau Reial Major de Barcelona. En poc més d'una setmana va passar de la cúspide del poder a una forta restricció de la llibertat, vigilada nit i dia per quatre dones, situació que es va allargar fins al mes de novembre. Tot i que molt abans ja havia quedat clar que no esperava cap fill, li van continuar mantenint la reclusió fins que l'escenari polític es va normalitzar.¹⁹ En sortir, havia perdut gairebé tota la influència i el poder de què havia gaudit i, com a conseqüència, la capacitat de comptar amb recursos econòmics s'havia reduït considerablement. Com era habitual en les reines vídues, se li assignà una renda que donava per a poca cosa més que per al seu sosteniment.

L'impacte a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron no es feu esperar. Les obres es van paraitzar el gener de 1397. S'havien acabat els fonaments i l'església, però encara quedaven pendents parts fonamentals de qual-sevol casa religiosa, com les cel·les, el refectori o la sala capitular. Tot i que la reina i algunes persones del seu cercle no es desentengueren dels jerònims i els continuaren ajudant, els paràmetres inicials amb què s'havia ideat i planificat aquell monestir s'hagueren d'abandonar i, de fet, no es recuperarien mai més. La possibilitat que la nova parella reial prengué el relleu de promotors del monestir es va esvaïr ben

19. Josep-David GARRIDO I VALLS, *Vida i regnat de Martí I*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2010, p. 133-142.

aviat, ja que el nou monarca, Martí, no va mostrar cap interès vers els jerònims, que quedaren en una situació força precària. Els frares hagueren de romandre a la capella i a les cel·les dels antics ermitans de la vall i no utilitzaren l'església amb regularitat per a l'ofici diví, ja que els resultava difícil accedir-hi (doc. 10). Potser aquesta és la imatge que resumeix millor l'ensulsiada d'un projecte ambiciós: la d'una església quasi per estrenar i buida la major part del temps, mentre els frares pregaven en una capella antiga.

A partir d'aleshores van quedar al descobert algunes mancances que s'havien pogut obviar mentre els diners van fluir amb facilitat. Les rendes ordinàries eren escasses, no permetien anar més enllà de l'estricta manteniment de la comunitat i sovint es cobraven amb retard. No era possible assumir la continuació de les obres, que implicava milers de lliures, amb les menys de 300 d'assignació anual per a la comunitat, sobretot en un terreny tan difícil per a la construcció, allunyat de la ciutat i amb un pendent pronunciado. Conscient d'aquesta situació, la reina vídua va proporcionar noves rendes del seu escàs patrimoni. El 1399 va assignar 20 lliures anuals sobre Sarral, però va haver de fer mans i mànigues perquè es fes efectiva, ja que havia d'insistir any rere any, amb amenaces, perquè es fessin els pagaments, que sovint es retardaven o, simplement, no es feien.²⁰ El 1402 va donar 25 lliures anuals sobre quatre poblacions del nord de Catalunya, però tan sols durant un període de cinc anys.²¹

També hi contribuïren alguns membres del que havia estat la cort de la reina. El més destacat fou Anaquí Fabré, conegut com Lo Flamenc, cambrer al servei de Violant. En el seu testament ordenà que es construís una capella, que s'havia de situar al costat de la que havia bastit un altre cambrer de la reina, Jaume Copí, i que volia que es posés sota l'advocació de sant Joan Baptista. Per a la construcció, parament (retaule, altar, roba, calze, missal, etc.) i una missa diària llegà 20 lliures anuals. Morí el 1401 durant un viatge com a pelegrí a Roma per obtenir la indulgència concedida en ocasió del jubileu. Era considerat com un dels més destacats benefactors del monestir durant el segle xv.²²

20. ACA, C, reg. 2034, f. 25v-26r (13.11.1414), 27r-27v (03.12.1414), 48r-48v (10.12.1415), 79v (09.02.1418), 115r (30.04.1420), 136v-137r (15.06.1422); reg. 2036, f. 11r (15.02.1424), 47v-48r (07.01.1426), 85v-86r (15.06.1428), 97r-97v (29.12.1428).

21. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 306.

22. Maria Rosa TERÉS I TOMAS, *Op. cit.*, p. 30; ADB, *FSJVH*, lligall 17, caixa 2b, s. f. (memorial benefactors).

Darrere del problema econòmic en venia un altre de més important: la captació de noves vocacions. No devia resultar gens atractiu per als joves barcelonins interessats a entrar en un monestir la posició en què havia quedat Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, la supervivència del qual penjava d'un fil. A més, encara que hi hagués molts joves interessats, si no augmentaven els recursos econòmics, la comunitat no podia acceptar-los per la impossibilitat de mantenir-los. Segons un memorial escrit al final del segle *xvi*, els dos primers frares professos ingressaren el 1400 i 1402.²³ A més, alguns frares vinguts el 1393 degueren reconsiderar la seva continuïtat, atès el brusc canvi d'escenari, i demanaren retornar al monestir d'on havien vingut. Així, el 20 de març de 1398, a la presa de possessió de Sant Genís dels Agudells, ja no hi eren tres dels vuit frares fundadors, però n'havien vingut uns altres dos (doc. 3), que procedien de Sant Jeroni de Cotalba, que actuava com a proveïdor natural de frares davant la falta de vocacions a Catalunya.

A més, Jaume Ivanyes, que havia estat al capdavant del projecte des d'un bon inici i que devia ser un ferm defensor de la seva continuïtat malgrat les dificultats, va morir poc després. La darrera notícia que en tenim és de final de 1401. Una altra mostra de la migradesa de la comunitat al principi de segle és la petició que la reina Violant feu l'any 1403 a Sant Jeroni de Cotalba perquè enviés dos frares, un prevere i un laic, a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, en ús d'una concessió pontifícia. Al voltant de 1407 hi hagué una situació molt crítica. El rei Martí sol·licità al pontífex que agregués Sant Jeroni de la Vall d'Hebron al monestir de celestins que tenia intenció de fundar al Palau Reial de Barcelona. El monarca afirmava que tan sols hi havia un prevere i dos llecs jerònims.²⁴ Tot i que la informació fos exagerada, evidència que un dels dèficits de la comunitat era el nombre insuficient de religiosos. Aquesta petició, que hagués implicat la fi dels jerònims de la Vall d'Hebron, no va dur-se a terme, però deixa clar que les conseqüències de la mort de Joan I van poder arribar a la desaparició d'aquest monestir una dècada llarga després d'haver-se creat.

La irrupció d'un mercader: Bertran Nicolau

Entre el final del segle *xiv* i l'inici del *xv* entrà en acció un personatge singular, el mercader barceloní Bertran Nicolau, que tingué una incidència absolutament determinant en la implantació dels jerònims

23. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 306.

24. RBE, C-III-3, f. 319r.

en el territori català. Val la pena apuntar somerament algunes dades biogràfiques.²⁵ Nascut a Sant Pere de Castellet a mitjan segle xiv, en un entorn humil, Bertran Nicolau emigrà a Barcelona. El 1374 ja hi consta com a mercader en un negoci d'exportació de safrà i importació de blat en un viatge a Itàlia. Assentat a la capital catalana i casat amb Alamanda de Viladecans, germana d'un paraire, rebé la ciutadania barcelonina l'any 1380. Vivia a prop del carrer de Mar, actualment de l'Argenteria, a la parròquia de Santa Maria del Mar, en una illa que l'any 1378 era identificada amb el seu nom.

En aquelles dates consten les seves primeres intervencions en el mercat creditici català, que palesen que disposava d'un capital important, que va anar incrementant de manera molt notable durant la dècada següent. L'any 1397, per exemple, invertí més de 5.500 lliures en la compra d'un censal mort al General d'Aragó. Sens dubte, era una de les persones més riques que hi havia a Catalunya al final del segle xiv. Extraordinàriament hàbil en els negocis, devia aprofitar les oportunitats econòmiques que oferia una ciutat mercantil i dinàmica com Barcelona i les necessitats creixents de crèdit a la Corona d'Aragó, especialment les d'unes institucions públiques (diputacions i consells municipals) en una espiral de deute a conseqüència de les demandes de la monarquia. Han pervingut moltes notícies de la compra de censals morts i violaris, però malauradament molt poques d'activitats purament comercials. A banda de la venda de safrà a Itàlia per comprar-ne blat, s'ha documentat una altra intervenció, el 1396, d'exportació de 200 geres de mel, probablement de les terres de l'Ebre, a Beirut. També hi ha bastants indicis que negocià en el mercat de la llana.

Si la prosperitat econòmica fou un dels trets distintius de Bertran Nicolau, no ho fou menys la malastrugança en el terreny personal. La seva primera muller, a qui se sentí molt unit, morí sense que el matrimoni arribés a tenir cap fill o filla que arribés a l'edat adulta. El 1398 consta com a casat amb Constança Rovira, filla d'un mercader barceloní. La relació entre ambdós cònjuges, o almenys la percepció que en tingué Bertran Nicolau, fou tan dolenta, que no li feu cap llegat ni li donà en usdefruit cap bé, en contra del que era habitual en els testaments de molts marits a la Barcelona baixmedieval. Les seves pròpies paraules ho expressen amb claredat en el testament: *e que no li sia feta gràcia de neguna cosa, que no la'n mereix, e sap-o bé*

25. Carles Díaz Martí, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*. Badalona: Museu de Badalona, 2006; «Noves aportacions sobre el mercader barceloní Bertran Nicolau (c. 1355-1421): riquesa, ordes monàstics i llegat testamentari», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 32 (2014-2015), p. 525-578.

ella; e adès no dich altre que m'à fet viure ab molt desplaer. Tampoc no tingueren descendència adulta.

Al voltant del canvi de segle, Bertran Nicolau, que es devia trobar a prop de la cinquantena, una edat força avançada en aquella època, conscient que no tindria fills a qui llegar la seva enorme fortuna, va prendre la decisió de fomentar tot tipus d'obres benèfiques perquè constituïssin mèrits que li asseguressin la salvació ultraterrenal. A partir d'aquest moment, la religiositat impregna la seva actuació. Diferents monestirs, hospitals i esglésies serien beneficiaris de quantioses donacions, ja fossin en vida o a través de llegat testamentari.

Una de les primeres actuacions fou vers el monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Tingué lloc entre la mort de Joan I i la redacció del testament, el mes de juny de 1403. Només se'n té constància per la tradició recollida pels historiadors jerònims durant els segles *xvi* i *xvii*,²⁶ però és coherent amb la resta de dades conegudes. Segons aquests relats, Bertran Nicolau va voler sufragar la finalització de les obres que havien quedat aturades. L'oferiment incloïa la construcció del claustre, de les cel·les, de la resta d'oficines i de dotze ermites i termenar completament la finca. Això suposava una solució al daltabaix provocat per la mort sense descendència del monarca, però alhora també representava de facto la suplantació de la figura de la fundadora. Però una reina com Violant de Bar, que part de la historiografia ha qualificat d'altiva i orgullosa, procedent d'una de les nissagues franceses més encimbellades, no podia acceptar que un mercader d'origen humil, per ric que fos, li prengués el lloc.

Davant la negativa de la reina, Bertran Nicolau va decidir fundar un nou monestir jerònim al Penedès o algun altre lloc de la diòcesi de Barcelona, al qual tenia previst destinar 10.000 lliures per comprar-ne la seu i rendes per al seu manteniment. Benet XIII autoritzà la petició el 6 d'agost de 1403. A diferència del que va ocórrer una dècada abans, en què es va poder fer efectiva la fundació quatre mesos després d'haver-ne aconseguit la llicència del pontífex, Bertran Nicolau va trigar molts anys que es pogués fer realitat per falta de religiosos: Vall d'Hebron captava poques vocacions i Cotalba havia enviat frares recentment a les noves fundacions jerònimes (Santa Maria de la Murta i la Trinitat de Mallorca).

L'estiu de 1408 es va produir una situació de gran tensió entre la reina Violant i Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. D'una banda, demanà

26. JOSÉ SIGÜENZA, *Historia de la orden de San Jerónimo*. Valladolid: Junta de Castilla y León, 2000, vol. 1, p. 161-162; RBE, C-III-3, f. 299r.

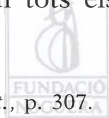
al president de la comunitat que expulsés amb efectes immediats tres religiosos procedents de Cotalba que havien tornat a Vall d'Hebron sense el seu consentiment i amenaçà la comunitat que en endavant no acollís ni tingués cap tipus de pacte amb cap frare, encara que procedís d'algun altre monestir jerònim, sense que ella en fos informada i en donés l'autorització. De l'altra, comminà el procurador que no donés absolutament res del monestir (béns, joies, ornaments, escriptures, claus...) a ningú, encara que fos jerònim, perquè tan sols havia de respondre davant d'ella. A tal efecte, ordenà que el procurador fos el guardià i conservador de tots els béns, *axí en nom nostre com del dit nostre monastir, tro a tant que lo dit nostre monastir per Nos sia posat e mès en altre millor ordonança que no és al present*. La reacció de la reina sembla una resposta a un pla per desmantellar la comunitat de Collserola, en situació molt precària, com ella mateixa reconeixia, instat per Sant Jeroni de Cotalba, possiblement per passar al monestir que volia fundar Bertran Nicolau, molt més sòlid econòmicament.²⁷

Aquesta crisi es va superar, ja que l'any següent la reina va aconseguir que tres frares de Cotalba vinguessin a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, justament *per metre en qualque bon estament e ordenança aquex monastir que ha estat lonchs dies destituït de frares*.²⁸ Des d'aleshores hi hagué col·laboració i entesa entre totes les parts perquè el projecte de Bertran Nicolau fos una realitat. Així, el 1411 el prior de Vall d'Hebron prengué possessió, en nom del mercader barceloní, de dos castells que estaven destinats a formar part del patrimoni fundacional del nou monestir, sense oposició de la reina.

Finalment, després d'una certa revifada en la població de Vall d'Hebron, la nova fundació va poder veure la llum. Amb una dècada de retard, el 27 de setembre de 1413 Bertran Nicolau va presentar als dos comissionats apostòlics la butlla amb la llicència de Benet XIII per fundar un monestir jerònim. L'endemà una comitiva es desplaçà fins al lloc escollit, una torre situada en el terme parroquial de Sant Pere de Ribes, al Penedès, que als dos comissionats els va semblar adequada per a seu de la futura comunitat. No hi ha dubte que a l'elecció del lloc hi va pesar que el fundador fos penedesenc. Pocs dies després, el 9 d'octubre, Bertran Nicolau instituï el monestir, que adoptaria el nom de Sant Jeroni de Montolivet, al qual dotava amb un patrimoni de 14.000 lliures. El mercader imposà l'obligació que els religiosos el mencionessin diàriament en tots els oficis i que li celebressin un

27. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 307.

28. RBE, C-III-3, f. 298r.

aniversari setmanal per a la salvació de la seva ànima. Inclogué una clàusula que tingué una repercussió fonamental en el futur: en cas que el monestir canviés de lloc o fos annexionat a un altre sense el seu permís, perdria automàticament les rendes que li havia donat, que passarien a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, independentment de qui fos el promotor de la mudança o de l'annexió. Una prevenció que va voler deixar ben explícita per evitar que, un cop mort, els diners que havia donat anessin a raure a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, quan en vida no li havien deixat contribuir. Va instituir els consellers de Barcelona com a protectors de la nova comunitat.

Sant Jeroni de Montolivet arrencà poc després, possiblement al mes de novembre. Malgrat que la dotació es va dimensionar per a dotze frares, inicialment tan sols n'hi hagué set, la majoria d'origen valencià i que havia residit alguna vegada a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. No és estrany, doncs, que a l'acta fundacional Bertran Nicolau demanés als priors de Sant Jeroni de Cotalba i de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron que en el termini de dos anys hi enviessin religiosos perquè es pogués atènyer la dotzena de membres.

Amb l'entrada de Bertran Nicolau com a benefactor, els jerònims van tenir una segona oportunitat d'implantar-se amb èxit a Catalunya. Aturats el flux de diners a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron arran de la mort de Joan I i l'ostracisme de la reina Violant, que un mercader posés a disposició d'aquest moviment monàstic una part important de la seva fortuna representava la possibilitat de sortir de l'atzucac en què es trobava. Amb poca capacitat d'atreure vocacions, rendes de manteniment insuficients i un cenobi a mig fer, la perspectiva a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron no era gens encoratjadora. Bertran Nicolau era la solució als problemes econòmics. Però els aspectes personals van fer que aquesta solució no fos òptima: la negativa de la reina Violant no tan sols va endarrerir l'ajut de Bertran Nicolau més d'una dècada, sinó que tampoc no va solucionar la feblesa econòmica de base de la comunitat de Collserola. L'existència de dos monestirs jerònims no era, en absolut, el resultat d'una implantació exitosa en el territori, sinó la conseqüència col·lateral de la manca de col·laboració entre els seus dos principals promotors.

L'acció benefactora de Bertran Nicolau vers els jerònims s'inscriu en un marc més ampli d'ajut als ordes religiosos. El mes de juny de 1403, dos mesos abans de la butlla que l'autoritzava a fundar un monestir de jerònims, el mercader barceloní va redactar un testament hològraf en què feia beneficiaris de quantiosos llegats diferents monestirs. D'una banda, n'hi havia dos als quals donava 150 lliures anuals de

renda perquè poguessin incorporar sis frares preveres que preguessin per la seva ànima, per la de la seva primera muller i per la dels seus pares. Hi afegí 200 lliures per construir-los cel·les. Aquests monestirs eren Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i la cartoixa de Sant Jaume de Vallparadís (Terrassa). De l'altra, n'hi havia tres als quals llegava 50 lliures anuals perquè en cadascun d'ells hi poguessin professar dos frares preveres amb la mateixa finalitat de pregària vers els seus éssers estimats. Eren els convents de framenors, d'agustins i de carmelitans de Barcelona. En total, doncs, havia previst 450 lliures de renda que permetés dotar divuit religiosos.

Bertran Nicolau, però, no va morir fins a l'any 1421. Durant el lapse de temps entre la redacció del testament i la seva mort no va desaprofitar les oportunitats per afavorir els ordes religiosos als quals se sentia més vinculat, en una acció que no hem dubtat de qualificar com a execució en vida d'un testament millorat. Tenia els diners necessaris i no hi havia cap raó per deixar per després de la mort allò que podia implementar en vida, a més, d'una forma més completa i definitiva. Així, el 1413 fundà dos altres monestirs, la Casa de Déu, d'ermitans agustins, i la Vall de Sant Jaume, de carmelitans. A més, la seva contribució econòmica fou decisiva per a la construcció del convent framenor observant, Santa Maria de Jesús, de la ciutat de Barcelona. Aquestes fundacions, a les quals cal sumar altres accions benèfiques, com la fundació de l'hospital i la capella del Sant Esperit de Terrassa, fan de Bertran Nicolau un personatge extraordinari en la història del monacat de Catalunya, tot constituint un dels principals puntals dels moviments reformadors de principis del segle xv.

La inclusió en un orde de matriu castellana

L'any 1415 els jerònims de la Corona d'Aragó havien arribat a establir cinc monestirs: Sant Jeroni de Cotalba (1390), Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1393), la Trinitat de Mallorca (1400), Santa Maria de la Murta (1401) i Sant Jeroni de Montolivet (1413). El desplegament en el territori tenia fonament en la butlla *Salvatoris humani generis* de 1374, aquella que donà llicència al grup d'ermitans de la plana de Xàbia a esdevenir frares jerònims (doc. 1). Malgrat que hi havia relació entre ells, ja que les fundacions es nodrien dels membres d'alguna de les altres comunitats jerònimes existents, com va passar a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i de Sant Jeroni de Montolivet, formalment eren independents els uns dels altres. No hi havia cap estructura comuna de govern o de control que els integrés ni una normativa específica per a tots ells. Certament, tenien el mateix hàbit i es regien per una

mateixa regla, la de Sant Agustí, però aquesta era tan genèrica que permetia graus molt diversos d'organització i de funcionament. Cada monestir podia moure's dins l'ampli ventall d'aquesta regla i de les disposicions genèriques de la butlla de 1374. Cap dels monestirs de la Corona d'Aragó podia imposar regles, normes o costums a les restants comunitats, tal com Benet XIII va reconèixer explícitament en la butlla del 18 de febrer de 1396 a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, al qual considerà independent de qualsevol altre monestir (doc. 2).

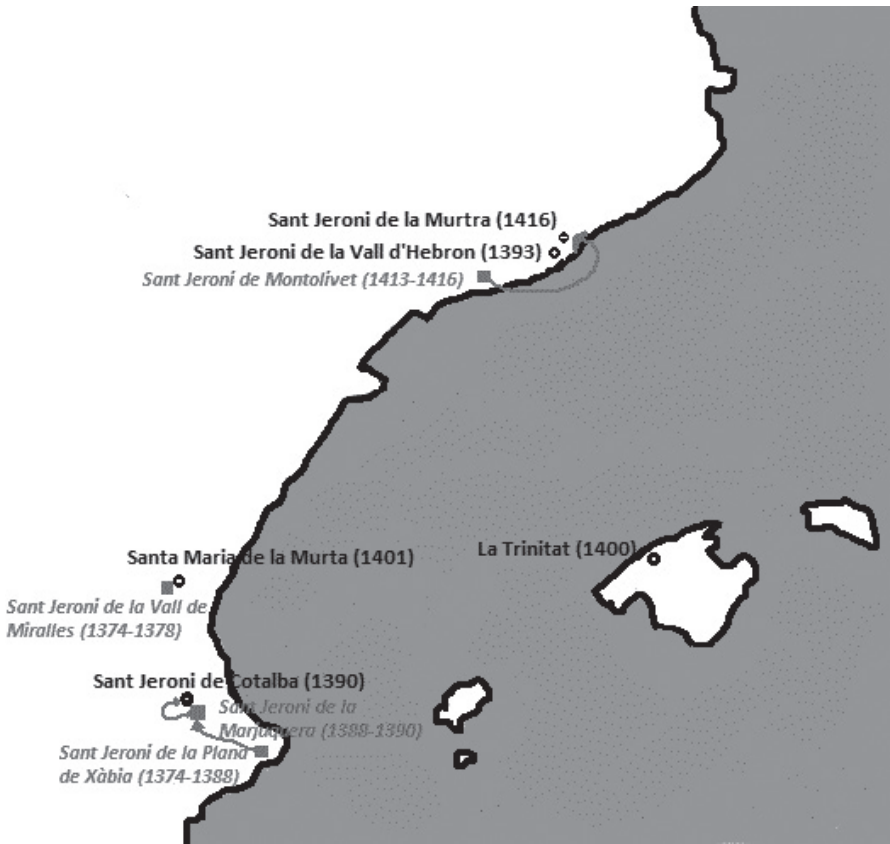
Les comunitats jerònimes estaven sotmeses a la jurisdicció ordinària del prelat diocesà. En aquest sentit, en ús d'aquesta jurisdicció, els dos monestirs jerònims catalans foren visitats els anys 1413 i 1414, tot seguint el procediment habitual en les visites a les parròquies de la diòcesi, si bé amb alguna diferència per tractar-se de comunitats monàstiques que no exercien la cura d'ànimes. El visitador preguntà pels membres de la comunitat i la quantia de les rendes, examinà els altars, la reserva eucarística, els objectes, els vestits litúrgics i els llibres i interrogà els religiosos per saber si hi havia una bona convivència.²⁹ Una altra de les potestats que el bisbe tenia sobre els monestirs era la confirmació de l'elecció del prior, màxim càrrec dins la comunitat. Així es va fer per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron el 1412 i l'any següent per a Sant Jeroni de Montolivet. En ambdós casos i davant el vicari general de la diòcesi barcelonina, els priors prometeren obediència, ser fidels, acatar els mandats i sentències del bisbat i juraren que no alienarien béns dels respectius monestirs sense llicència del bisbe.³⁰

El procés de naixement dels jerònims a la Corona d'Aragó tingué paral·lelisme en el regne de Castella. Allí també hi hagué un grup eremític que feu el pas de constituir-se en comunitat cenobítica. Gregori XI ho autoritzà a sis ermitans castellans en una butlla que, datada a Avinyó el 15 d'octubre de 1373, era pràcticament idèntica a la que obtingueren els tres ermitans de la Plana de Xàbia l'any següent. Se'ls concedí la mateixa denominació, hàbit, regla i llicència per fundar quatre monestirs, el primer dels quals fou el de San Bartolomé de Lupiana, a prop de Guadalajara.³¹ Que l'origen dels dos nuclis ermitans i la seva conversió al monacat fossin pràcticament idèntics i contemporanis, no significa que estiguessin connectats. En consonància amb la independència dels territoris en què estaven ubicats, les llicències apostòliques foren dues i cadascuna donava permís de fundació de monestirs jerònims en

29. ADB, VP, vol. 14, f. 171r-172v, 241v-242r.

30. ADB, *Comunium*, vol. 52, f. 46r (14.06.1412), doc. 5.

31. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 278-279.

Expansió dels jerònims a la Corona d'Aragó (1374-1416).

els reialmes respectius. San Bartolomé de Lupiana, a Castella, i Sant Jeroni de la Plana de Xàbia, a la Corona d'Aragó, estengueren el nou carisma monàstic amb independència l'un de l'altre.³² En aquest sentit, a les dues fundacions catalanes hi intervingueren tan sols frares de la branca valenciana.

L'expansió dels jerònims castellans fou molt més ràpida i exitosa, en bona part gràcies a l'ajut rebut dels monarques. Entronitzats a Castella quasi a la vegada que s'erigiren els primers monestirs, la vinculació entre la dinastia Trastàmara i els jerònims fou estretíssima. En tenim

32. Ignacio de Madrid, «La bula fundacional de la orden de San Jerónimo», *Studia Hieronymiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 1, p. 59-74.

nombrosos exemples. Per obra del rei Joan I, que n'era patró, Santa Maria de Guadalupe passà de ser regida per preveres seglars a frares jerònims. A més, aquest monestir fou l'escollit com a sepultura per Enric IV. La reina Juana Manuel feu importants donacions al monestir de San Jerónimo de Guisando, que també fou afavorit pel seu fill, Joan I. L'infant Ferran d'Antequera, regent de Castella, es vinculà amb els jerònims a principis del segle xv: edificà gran part del monestir de Santa María de la Mejorada, aconseguí que la vila de Cuéllar donés als jerònims el lloc on s'edificà Nuestra Señora de la Armedilla i contribuí decisivament a l'assentament definitiu dels ermitans jerònims a San Jerónimo de Yuste.³³ És significatiu que quan Ferran d'Antequera fou entronitzat rei d'Aragó, arran del Compromís de Casp, a la cerimònia de coronació hi convidés onze jerònims procedents de cinc monestirs, tots castellans.

Fou en aquelles dates que els jerònims castellans feren les gestions per constituir-se en orde i establir un cap i una normativa comunes entre els diferents monestirs i sortir, així, de la jurisdicció diocesana. Necessitaven l'autorització del papa. Benet XIII, el pontífex de la branca avinyonesa, residia aleshores a la Corona d'Aragó, i el nou rei d'aquest territori, Ferran I, antic regent de Castella i gran benefactor dels jerònims, es posà a disposició d'aquesta empresa, tot pressionant el pontífex perquè accedís a la constitució del nou orde i sufragant les despeses del religiós que s'hi havia desplaçat.³⁴ El resultat fou la butlla *Licet exigente*, datada a Sant Mateu del Maestrat el 18 d'octubre de 1414, que suposa el naixement del nou orde. El pontífex autoritzà la reunió del prior i d'un representant de tots els monestirs jerònims a Guadalupe, que començà el 25 de juliol de l'any següent, amb la finalitat d'establir les coordenades bàsiques de la nova congregació —la periodicitat dels capítols generals, el lloc de residència del cap o general, el nomenament dels càrrecs (visitadors, confirmadors, definidors) i totes aquelles disposicions que es consideressin oportunes—, donà potestat perquè poguessin dotar-se d'una normativa pròpia i, com a conseqüència, els eximí de la jurisdicció ordinària.³⁵

El nou orde adoptà una arquitectura institucional basada en el capítol general, el pare general i un cos normatiu, les constitucions. El

33. José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. 1, p. 121, 141-142. José Antonio RUIZ HERNANDO, *Los monasterios jerónimos españoles*. Segòvia: Caja Segovia, 1997, p. 149, 205, 493, 497.

34. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 328.

35. Ignacio DE MADRID, «La orden de San Jerónimo en perspectiva histórica», *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Instituto Escripturalense de Investigaciones Históricas, 1999, vol. 1, p. 22-24.

capítol general, assemblea que es reunia cada tres anys a San Bartolomé de Lupiana, era el màxim òrgan executiu i legislatiu. Hi havien d'assistir dos frares de cada monestir: el prior i un representant de la resta de la comunitat. Per agilitar la presa de decisions en una reunió tan nodrida, des d'un inici es va acordar la creació d'una comissió, anomenada *definitori*, formada habitualment per vuit religiosos escollits per escrutini i que tenien com a missió decidir sobre els assumptes que cada comunitat portava al capítol. Les decisions que es prenia en el capítol general sobre cada monestir, els anomenats ròtols, eren d'obligat compliment i afectaven aspectes tan diversos com el trasllat de religiosos, el permís per comprar o vendre algun bé o disposicions sobre el culte. El capítol general també era la instància legislativa per excel·lència i les seves disposicions tenien rang de llei si no eren revocades en els dos capítols generals següents. Així, el cos normatiu de l'orde anà prenent cos a mesura que els capítols generals es pronunciaven sobre els diferents aspectes que afectaven les comunitats. També quedava a les mans del capítol general la confirmació dels priors i el nomenament de càrrecs de relleu, com els visitadors i els confirmadors de les eleccions.

El pare general o major de l'orde tenia la potestat del govern entre capítols generals. Fins al final del segle XVII el càrrec coincidí amb el de prior de San Bartolomé de Lupiana. Si bé els primers capítols generals participaren en l'elecció del pare general, a partir de 1421 quedà reservat en exclusiva als frares capitulars d'aquest monestir castellà. Val a dir que els pares generals no tenien un poder absolut. No podien, per exemple, revocar ni crear noves constitucions i se'ls instava a respectar l'autonomia de les comunitats. No era un avís sobrer, ja que no foren infreqüents les condemnes que alguns capítols generals els infligiren per abús de poder.³⁶

Des de 1415, per tant, els cinc monestirs jerònims de la Corona d'Aragó, entre els quals els dos catalans, quedaren integrats en aquest nou orde. Hi ha bastants indicis per considerar que aquesta integració no fou producte d'una voluntat compartida. D'una banda, hi hagué l'interès polític de Ferran d'Antequera, que pressionà Benet XIII perquè donés un superior únic a tots els monestirs. Que hagués estat un dels grans benefactors dels jerònims castellans durant la seva regència i que justament pocs anys abans hagués estat entronitzat rei d'Aragó degueren ser factors determinants perquè la branca aragonesa quedés integrada

36. Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, «La figura del padre general en la orden de san Jerónimo», *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*, vol. 1, p. 153-157.

a la matriu castellana. En aquest sentit, és significatiu que els jerònims portuguesos, amb una trajectòria cronològica similar, no formessin part d'aquest nou orde, sinó que seguiren una trajectòria independent.³⁷ Però hi ha encara una altra dada més eloqüent. Arran del repartiment de les despeses ocasionades per l'obtenció de la butlla d'unió en el primer capítol general, els representants dels monestirs de la Corona d'Aragó es negaren a contribuir-hi perquè, com diu textualment l'acta, *no se había hecho de consentimiento de los sus monasterios ni de alguno de ellos*. Tanmateix, se'ls assignà una part d'aquesta contribució: 85 florins. La proporció respecte als 761 florins recaptats, un 11'2%, dona una idea del pes relatiu de la branca aragonesa respecte al nou orde.³⁸

A això cal sumar-hi que hi hagué monestirs que foren reticents a acceptar els mandats dels primers capítols generals. Tot i que no foren els únics, hi tingueren un protagonisme destacat les dues comunitats jerònimes valencianes. En el de 1415 els dos representants de Sant Jeroni de Cotalba advertiren que s'oposarien a les mesures que anessin en contra dels seus costums. El 1416 Domènec Lloret, que havia estat prior de la Murta de València, presentà una butlla que provocà l'oposició de tot el capítol general, que l'acusà d'actuar subreptíciament i que l'advertí que procedirien davant del pontífex per revocar-ne els efectes.³⁹

Creiem que per la força dels fets consumats els monestirs de la branca aragonesa foren compel·lits a formar part d'una estructura en què constituïen una part molt minoritària. El poder del nou orde quedà instal·lat en el centre de la Península, tal com queda de manifest en l'elecció de la seu dels capítols generals. A més, els dos monestirs catalans, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra, quedaren molt apartats geogràficament del conjunt de l'orde. Tot i que el de la Trinitat de Mallorca quedava més allunyat, a mitjan segle es tancà.

Les dades indiquen clarament la posició irrellevant dels monestirs catalans en l'estructura de poder de l'orde al llarg de tot el segle. En primer lloc, tots els pares generals foren frares professors de monestirs castellans, situació lògica si tenim en compte que eren escollits pels capitulars de San Bartolomé de Lupiana.⁴⁰ L'assistència de frares dels

37. Candido Augusto DIAS DOS SANTOS, *Os jerónimos em Portugal. Das origens aos fins do século XVII*. Porto, 1977.

38. Actas, vol. 1, f. 3r, 7r.

39. Actas, vol. 1, f. 5v, 12v-13r.

40. Seguim les llistes d'assistència i l'índex de religiosos, acompanyats pel monestir de professió, proporcionat per Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO com a complement de la transcripció de les actes dels capítols generals i privats de l'orde dels jerònims. La

Monestirs jerònims amb representació al capítol general de 1418.

monestirs catalans als capítols generals fou escassa: molt poques vegades, la majoria al final de segle, hi enviaren els dos representants que prescrivia la normativa i, a més, sovint un dels dos era un frare castellà en funcions de procurador. En més d'una quarta part dels capítols no hi tingueren cap tipus de representació. La causa d'aquesta presència tan escassa devia ser el cost econòmic que implicava el desplaçament de dos frares des de Barcelona per a dues comunitats que no eren molt nombroses.

L'elecció dels definidors il·lustra clarament la posició marginal dels monestirs de la Corona d'Aragó dins l'orde. En els primers quatre capítols generals tingueren representació en el definitori, però no en el cinquè. Aleshores, els monestirs de la Corona d'Aragó demanaren que es reservés una plaça de definidor per a un frare d'aquest territori, el que més vots obtingués, independentment de la posició absoluta en el recompte. Tal com relaten les actes, els jerònims aragonesos devien

llista del *Capbreu Vell*, que comença l'any 1450, coincideix amb les actes (ACA, MH, vol. 3833, s. f.).

preveure que no els escollirien mai davant l'aclaparadora majoria del bloc castellà: *por quanto los priores e frailes de los monasterios del reino de Aragón (sic) no son conocidos de todos los más priores e frailes del reino de Castilla que vienen al capítulo general, por lo cual muchas veces acontecía que alguno de los dichos priores o frailes de Aragón no serían elegidos en definidor*.⁴¹ La proposta s'aprovà i formà part del cos normatiu.

Dels definidors de la branca aragonesa durant els 28 capítols generals del segle xv, la majoria procedia de les dues comunitats valencianes, més properes geogràficament a San Bartolomé de Lupiana. En canvi, només foren nou els definidors representants dels dos monestirs catalans, dels quals tan sols cinc n'eren també professors. Els quatre restants eren frares castellans amb representació delegada. En aquest sentit, és prou rellevant que alguns capítols generals escollissin com a definidor de la Corona d'Aragó un frare castellà quan n'hi havia de catalans i de valencians. Aquesta dinàmica s'acabà a l'inici del segle xvi: el capítol general de 1501 va precisar que el definidor d'Aragó havia de ser un frare profés d'aquell territori.⁴²

A mitjan segle xv l'orde va veure la necessitat de crear un òrgan intermedi que prengué decisions d'una certa envergadura sense haver d'esperar al següent capítol general: el capítol privat. Es convocava a petició del pare general i se celebrava a San Bartolomé de Lupiana. No era un òrgan consultiu, sinó una entitat amb poders amplis sobre diferents assumptes que afectaven l'orde. Es feren molt habituals durant el darrer terç del segle. Per la seva pròpia naturalesa, no tenia cap sentit que en formessin part frares de comunitats allunyades de Lupiana i cap religiós dels dos monestirs catalans en formà part en el segle xv.

A la dècada de 1450 tenim la primera referència de la figura del vicari general de la Corona d'Aragó, que possiblement es creà amb el mateix propòsit que el capítol privat, però aplicat tan sols als monestirs de la branca aragonesa: disposar d'una instància per prendre decisions que no podien esperar al pròxim capítol general. Com que eren només quatre monestirs en aquest territori, es devia judicar com a suficient que aquesta instància estigués formada per un sol religiós nomenat pel capítol general. A més, tenia poder per confirmar les eleccions. L'evolució que seguí aquesta figura és prou il·lustrativa de la progressiva pèrdua de poder dels frares professors de la Corona d'Aragó.

41. Actas, vol. 1, f. 30r.

42. Actas, vol. 2, f. 171v.

Si al principi exerciren aquest càrrec frares d'aquest territori —Francesc Domènec, de Santa Maria de la Murta, i Jaume Planes, de Sant Jeroni de la Murtra—, els següents foren castellans: Juan de Ortega, Fernando de Córdoba i Diego de Toledo. Per facilitar-los la tasca i que no haguessin de fer llargs desplaçaments, se'ls assignava el priorat de la casa més petita de la Corona d'Aragó, que era Santa Maria de la Murta. El 1487, a instància dels monestirs catalans i valencians, s'acabà suprimint aquesta figura després que s'enviés un delegat als quatre monestirs implicats perquè en recollís l'opinió i la posés a disposició del pare general. No sabem les causes que posaren sobre la taula perquè desaparegués aquesta figura —el redactat de les actes apunta tan sols que els monestirs aragonesos es queixaren d'haver de tenir un altre prelat—, però no és inversemblant un escenari en què consideressin que no valia la pena continuar amb un vicari general que havia escapat de les seves mans, que no coneixia la seva idiosincràsia i que, en mans castellanes, no els aportava cap tipus d'autonomia real.⁴³

La visita és un dels aspectes clau en l'organització d'un orde religiós, ja que implica la facultat d'imposar normes i criteris als monestirs gràcies a la capacitat de sancionar. La política de nomenaments és un indicador de les posicions de poder i del protagonisme dels monestirs i dels frares dins de la congregació. De les dades que disposem sobre les visites als monestirs de la Corona d'Aragó, la situació majoritària era que un fos castellà i l'altre no. De fet, després que el capítol general de 1498 no seguís aquesta norma no escrita —els dos visitadors foren castellans—, en el capítol general següent es dictaminà que un dels visitadors havia de ser obligatòriament de la Corona d'Aragó. Segurament fou la resposta a una queixa.

És evident, doncs, que el pes demogràfic de Castella en el nou orde arraconà els monestirs de la Corona d'Aragó. Aquest desplaçament encara fou més acusat per a les dues comunitats catalanes, molt allunyades del centre de poder. Com a conseqüència, el control efectiu de la norma i de la disciplina foren exercits per frares castellans. La unió implicà un desequilibri territorial molt acusat, que s'accentuà en el segle xv, ja que l'orde va créixer molt més a Castella que a la Corona d'Aragó, com es pot comprovar en els dos mapes adjunts. La mateixa disposició que un dels vuit definidors hagués de ser obligatòriament d'aquest territori posa en evidència aquest fet. La lògica numèrica era aclaparadora, indiscutible. Algunes dades ho manifesten clarament: cap

43. Talet, p. 174, 185, 192, 199, 210, 241; Actas, vol. 1, f. 77r, 80r; vol. 2, f. 31v, 68r, 85v, 87v.

Monestirs jerònims amb representació al capítol general de 1501.

dels quinze frares que l'orde envià per fundar San Jerónimo de Granada (1492), ni dels catorze per a Nuestra Señora de la Luz (1492) ni, a la mateixa Corona d'Aragó, dels que foren enviats a Santa Engràcia de Saragossa en el capítol privat de 1493 procedia dels monestirs valencians ni catalans.⁴⁴ Per raons demogràfiques i perquè comptava amb les comunitats més nombroses i riques, la matriu castellana s'imposà. Arran de la unió de 1415 i en un procés gradual, però irreversible, s'anà produint un procés d'homogeneïtzació amb un clar biaix castellà.

Definitivament, dos monestirs molt propers

La inclusió dels dos monestirs catalans al nou orde tingué una repercussió gairebé immediata. En seguiment dels nomenaments del primer capítol general, el que se celebrà a Guadalupe l'estiu de 1415, Sant Jeroni de Montolivet fou visitat per dos frares: Bernardo de Ocaña, profés de Lupiana, i Ramon Joan, prior de Vall d'Hebron. Després de conèixer les circumstàncies de la casa, Bernardo de Ocaña es va

44. Actas, vol. 2, f. 106v, 108r, 118r-118v.

dirigir al fundador, Bertran Nicolau, per comentar-li que era absolutament necessari traslladar la seu si no volia que el monestir acabés a la ruïna o desaparegués. El convencé. Tot i que s'havia previst que un trasllat implicaria automàticament la pèrdua de la renda que havia donat a la comunitat, Bertran Nicolau s'acollí al dret, recollit en una de les clàusules de l'acta fundacional, de dispensar o ordenar el que considerés convenient, amb el consentiment del prior i per a utilitat del monestir. El 9 de desembre autoritzà el trasllat dins la diòcesi de Barcelona i el prior de Sant Jeroni de Montolivet hi consentí. El fundador demanà, però, que es comptés també amb la llicència del pare general de l'orde. El tema sorgí en el segon capítol general, que donà el permís corresponent, encarregà l'afer a tres religiosos —dos conventuals de Sant Jeroni de Montolivet i el prior de Sant Jeroni de Cotalba— i ordenà que s'aconguís també l'acceptació del bisbe de Barcelona. En aquest document, del 23 de juny de 1416, apareix per primera vegada la casa de la Murtra, a Badalona, com a possible destinació. És clar, doncs, que ja es tenia clar on es volia anar. El 22 d'octubre els tres comissionats havien tancat l'operació i la comunitat comprà la casa de la Murtra. El monestir adoptà el nom de Sant Jeroni de la Vall de Betlem, tot i que fou més conegut per Sant Jeroni de la Murtra.⁴⁵

Aquest episodi exemplifica clarament el sotmetiment a la branca castellana dels jerònims. Bernardo de Ocaña imposà el criteri que era necessari un trasllat. El silenci dels documents sobre el paper de l'altre visitador, Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, és revelador. Dos anys enrere havia aprovat tots els paràmetres de la fundació i en coneixia perfectament l'estat. Les raons adduïdes pel trasllat, que foren la manca d'aigua i de boscos per obtenir llenya a la zona propera al cenobi, no resulten creïbles en formular-se dos anys més tard de la instal·lació de la comunitat. És versemblant que hagués de venir un visitador castellà per dir als set frares de Montolivet, que feia dos anys que hi residien, que amb les dificultats de proveir-se d'aigua i llenya tindrien els dies comptats? Creiem que no, com també ho posa de manifest un episodi gairebé idèntic i contemporani. L'altra fundació monàstica de Bertran Nicolau, la Casa de Déu, situada també al Penedès, demanà el trasllat per la manca d'aigua i l'esterilitat del terreny. En aquest cas, però, foren els frares els que sol·licitaren la mudança al pontífex i ho feren poc temps després que hi comencessin a residir. L'any següent, el 1414, ja en tenien l'autorització i escolliren la nova

45. Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 125-127.

seu en una edificació propera a la població de Castellví de Rosanes.⁴⁶ En canvi, els jerònims de Montolivet anaren a una casa o torre, la Murtra, propera a Barcelona. Com s'ha apuntat, aquesta devia ser la motivació real del visitador: que la comunitat s'atansés a una gran ciutat per poder-ne captar benefactors i llegats.⁴⁷

Aquest canvi d'emplaçament posà de manifest, encara més, l'anomalia de l'existència d'aquestes dues comunitats jerònimes a Catalunya, que responia més a qüestions personals entre els principals benefactors que no al resultat d'una implantació racional i exitosa en el territori. El fet que la comunitat de Bertran Nicolau s'ubiqués a tan sols tretze quilòmetres de distància de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i que ambdós cenobis fossin a prop d'una mateixa ciutat, Barcelona, havia de resultar bastant extraordinari i creiem molt possible que fos percebut pels mateixos frares com una situació provisional. Sens dubte, era una contrasentit que els dos únics monestirs d'un mateix orde estiguessin pràcticament un al costat de l'altre. El més coherent hagués estat assentar un únic monestir que hagués pogut aprofitar totes les oportunitats que oferia una ciutat com Barcelona i que, a partir del seu creixement, s'hagués pogut difondre a altres contrades. En lloc d'aquest escenari, el que hi havia eren dues comunitats competint en un mateix espai.

Una anàlisi dels monestirs i convents masculins i femenins que hi havia a Catalunya a principis del segle xv confirma que els dels jerònims és un cas excepcional. Hi ha molt pocs precedents. En primer lloc, dos convents de clarisses a Barcelona, Sant Antoni i Santa Maria de Pedralbes, dels disset que tenien aleshores a Catalunya. Tanmateix, el crescut nombre de religioses d'ambdues comunitats, entre 50 i 80 cadascuna, palesa que el nombre de vocacions era prou gran per mantenir els dos monestirs. A més, hi havia una diferenciació social ben notòria, de manera que Pedralbes es nodria de joves de famílies aristocràtiques mentre que Sant Antoni ho feia de les del patriciat urbà i l'estament mercantil.⁴⁸ El cas de Santa Cecília i Santa Maria de Montserrat és ben paradigmàtic. El creixement progressiu del segon durant la baixa edat mitjana és paral·lel a la decadència de Santa

46. JOSÉ QUER MONTSERRAT, *Libro de la historia y narración de las cosas más memorables del convento de la Casa de Dios* (ed. JOSÉ LUIS SANTIAGO). Madrid: Editorial Revista Agustiniana, 2001, p. 29-31.

47. JAUME RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 316-317.

48. NÚRIA JORNET I BENITO, *El monestir de Sant Antoni de Barcelona*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007, p. 89-91, 201, 204-205, 210; ANNA CASTELLANO I TRESSERRA, *Pedralbes a l'edat mitjana. Història d'un monestir femení*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 35-37, 239-248.

Cecília, que finalment fou annexionada a Santa Maria el 1539.⁴⁹ Els dos priorats benedictins de Barcelona, Sant Pau del Camp i Santa Maria del Coll, tenien pocs religiosos, especialment el segon, que comptava tan sols amb un prior i algun beneficiat.⁵⁰

La coexistència de monestirs d'un mateix orde molt propers geogràficament fou, doncs, un fenomen extraordinari i que, amb l'única excepció de Sant Antoni i Santa Maria de Pedralbes, conduïa inexorablement a la disminució progressiva d'un d'ells, fins i tot a l'extinció, o a la unió d'ambdós. Fins i tot hi ha un altre exemple a l'orde dels jerònims que corrobora la idiosincràsia dels dos monestirs catalans: San Jerónimo de Corral Rubio. Fundat el 1384, es tancà perquè l'indret on estava situat era malsà i perquè era molt pròxim a un altre monestir jerònim, la Sisla de Toledo. Les paraules de l'historiador jerònim José Sigüenza posen en relleu la dificultat que implicava la proximitat de dues comunitats: *Como el monasterio de la Sisla estaba tan cerca y tan acreditado no dejó crecer al recién fundado, porque la devoción de la ciudad de Toledo para con la orden de San Jerónimo estaba plantada en la Sisla.*⁵¹

La fusió de les dues comunitats era un objectiu clarament desitjable, però hi havia un gran obstacle per aconseguir-la: Sant Jeroni de la Murtra no es podia annexionar a la Vall d'Hebron ni canviar d'ubicació sense perdre la dotació econòmica a favor de l'Hospital de la Santa Creu, tal com Bertran Nicolau havia disposat a l'acta fundacional. I mentre la reina Violant fos viva, l'opció que Sant Jeroni de la Vall d'Hebron s'annexonés a la Murtra no era viable perquè no ho hagués consentit. La mort de Bertran Nicolau, el 27 de juny de 1421, alterà la situació de forma molt notable. S'inicià la lluita pel repartiment de l'heretat, que havia disminuït molt des que havia redactat el testament el 1403. No debades, havia fundat tres monestirs i havia ajudat generosament a altres. El principal perjudicat era l'hereu universal, l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, a qui no li quedaria res si es repartien els llegats previstos. Es negà que es donessin, tot argumentant que Bertran

49. Anselm M. ALBAREDA, *Història de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, p. 11-13, 51; Ernest ZARAGOZA I PASQUAL, *Història de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense (1215-1835)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, p. 332-333.

50. Ernest ZARAGOZA I PASQUAL, *Op. cit.*, p. 320-321, 348; Josep BAUCELLS I REIG, «Els monestirs del bisbat de Barcelona durant el pontificat de Ponç de Gualba (1303-1334)», *II Col·loqui d'Història del monaquisme català*, vol. 1, p. 122-123; Josefina MUTGÉ I VIVES, *Pergamins del monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (segles XII-XIV)*. Barcelona: CSIC, 2002, p. 57-78.

51. José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. 1, p. 122.

Nicolau ja els havia fet en vida. Òbviament, els principals llegataris, que eren els monestirs de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Santa Maria de Montalegre —resultat del trasllat de la cartoixa de Sant Jaume de Vallparadís— no hi estaven d'acord. El conflicte estava servit.

Els consellers de Barcelona, com a defensors dels interessos del principal hospital de la ciutat, del qual eren patrons, arribaren a un acord amb els convents d'agustins i carmelitans de Barcelona per tancar dues de les fundacions de Bertran Nicolau: la Casa de Déu i el convent carmelità de la Vall de Sant Jaume, a Terrassa, foren clausurats amb la corresponent autorització apostòlica, les respectives dotacions econòmiques passaren a l'Hospital de la Santa Creu i els convents barcelonins d'agustins i carmelitans reberen una quantitat que els compensà pel llegat testamentari de 50 lliures de renda que els havia atorgat Bertran Nicolau.

En bona lògica, els consellers haguessin hagut d'intentar el mateix moviment de tancament amb l'altra fundació del mercader barceloní, Sant Jeroni de la Murtra, tot arribant a un acord semblant amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Però no consta documentalment que ho fessin. Per què? Tan sols podem conjecturar algunes hipòtesis. En primer lloc, la relació dels dos monestirs jerònims entre si era molt diferent que la de les altres dues fundacions monàstiques amb els respectius convents de Barcelona. Tant els agustins com els carmelitans tenien a la capital catalana les comunitats més nombroses, poderoses i influents, que poc tenien a veure amb les recentment fundades per Bertran Nicolau, la Casa de Déu i la Vall de Sant Jaume, que, amb pocs anys de vida, no s'havien assentat en el territori ni tenien molts frares. A més, el caràcter reformador de les dues darreres podrien haver aixecat recels i animadversions a Barcelona. En canvi, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra estaven en una situació anàloga. Molts frares de la Murtra havien estat a Vall d'Hebron i una bona part havia professat d'inici a Sant Jeroni de Cotalba. En fase d'implantació a Catalunya, els religiosos devien compartir l'objectiu que aquest assentament fos un èxit. Cap dels dos es podia distingir de l'altre per ser més observant ni per cap altra peculiaritat religiosa.

Tampoc no es pot descartar que els jerònims refusessin un acord econòmic amb els consellers de Barcelona per tancar Sant Jeroni de la Murtra perquè la seva perspectiva era una fusió no conflictiva que permetés unir els dos patrimonis. No és una hipòtesi sense fonament, ja que les dues comunitats s'adreçaren al pontífex per fusionar-se. Qualsevol concòrdia amb els consellers hagués implicat cedir a l'Hospital una part de les rendes de Sant Jeroni de la Murtra i potser l'aspiració

dels jerònims era fer la fusió amb els patrimonis íntegres, sense haver de donar res a un tercer actor. Aquesta circumstància no es donava a les altres dues comunitats. El que sí que podem descartar és que la clàusula d'inalienabilitat del patrimoni de Sant Jeroni de la Murtra en cas de desaparició fos un impediment real, ja que els consellers de Barcelona havien pogut esquivar clàusules anàlogues dels altres dos monestirs que acabaren tancats.⁵²

El convent de carmelitans de Terrassa ja no va obrir mai més. Però sí que ho feu el de la Casa de Déu arran dels recursos contra el tancament promoguts per alguns dels seus frares. La sentència final, de 1429, obligà l'Hospital de la Santa Creu i el convent de Sant Agustí de Barcelona a retornar el patrimoni fundacional. Això degué provocar un reajustament de la posició dels consellers de Barcelona en tot aquest afer, més tendent a buscar un acord entre totes les parts implicades.

D'altra banda, els jerònims catalans aconseguiren que la seva petició de fusió fos aprovada pel pontífex que, en butlla del 22 de febrer de 1431, la posà en mans del bisbe de Barcelona. Proposaren com a nova seu el palau de Bellesguard, a Barcelona, que els havia estat ofert per Elionor de Cervelló, una persona del cercle de la reina Violant. Conscients de la clàusula que Bertran Nicolau havia inclòs a la fundació de Sant Jeroni de la Murtra i que impedia aquesta fusió sense la pèrdua de la renda fundacional, proposaren que es mantingués un benefici eclesiàstic per a un prevere seglejar en els dos monestirs originals (doc. 7). Tanmateix, la fusió no s'aprovà, sense que en coneguem la causa. La paràlisi d'aquest projecte d'unió també degué propiciar que Sant Jeroni de la Vall d'Hebron negociés una sortida pactada respecte al llegat de Bertran Nicolau. L'arbitratge fou la fórmula de resolució acordada. Els àrbitres determinaren, en sentència de desembre de 1433, que es donés al monestir jerònim rendes per valor de 2.100 lliures de les 4.500 que hi ha previstes al testament.⁵³

Els dos monestirs jerònims catalans arribaren al principi de la dècada de 1430 en una situació ben diferent. Sant Jeroni de la Murtra se situà en tretze o catorze frares, mentre que Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, en situació de pobresa, en tenia tan sols sis (doc. 7). Aquesta era la conseqüència directa de la major dotació econòmica del monestir badaloní. L'arribada del llegat testamentari de Bertran Nicolau a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron suposà un cert alleujament. Ben poc després d'aconseguir-lo, en el capítol de 1434 els religiosos proposaren al

52. Carles DÍAZ MARTÍ, «Noves aportacions...», p. 545-552.

53. Carles DÍAZ MARTÍ, «Noves aportacions...», p. 552-556.

capítol general el trasllat a Bellesguard, que ho atorgà, tot especificant que *ahora está en lugar que no es conveniente para monasterio, especialmente por la mengua de agua y por el sitio que es estrecho para hacer edificios pertenecientes a monasterio i porque es cerca de la ciudad de Barcelona*.⁵⁴ Malgrat l'autorització, la proposta no es va dur a terme.

Un altre fet a destacar d'aquells anys és la mort de la reina Violant l'estiu de 1431. Ni s'enterrà a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron ni tampoc consta que li fes cap llegat testamentari, en la línia de la preocupació purament administrativa que li mostrà en vida. No se li coneix cap relació estreta amb cap dels religiosos ni que hi residís alguna temporada. La devoció cap als jerònims no passà de la declaració retòrica de l'acta fundacional. Això no és sinònim que no se'n preocupés, ja que hem pogut comprovar que tingué cura que la Vall d'Hebron no hagués de tancar i seguí ajudant econòmicament la comunitat, malgrat que els recursos amb què comptava des que enviudà eren escassos. Possiblement per orgull de persona d'alta nissaga, es mostrà molt zelosa que el protagonisme com a fundadora no fos desplaçat per ningú.

Si al principi de la dècada de 1430 fracassà l'intent de fusió dels dos monestirs jerònims, al final d'aquella dècada hi va haver un altre intent d'unir-los promogut per la reina Maria, muller d'Alfons el Magnànim, que es va vincular molt estretament als jerònims de la Vall d'Hebron. Va emprendre la continuació de les obres, aturades des de 1397, i va intentar ajudar econòmicament la comunitat, tot demanant que se li unissin priorats. Al final de la dècada de 1430 va sol·licitar al general dels jerònims que s'hi annexionés la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra. Va plantejar la qüestió amb l'argument, força racional, que l'opció d'un monestir gran era més adient que dos de petits, ja que en dos quedaven molt pocs frares disponibles per al culte a causa del temps i de l'ocupació dels religiosos en assumptes temporals. En canvi, conclouia, en un sol monestir més gran, d'uns vint-i-quatre religiosos, s'optimitzarien els recursos que s'havien de dedicar als assumptes mundans i, per tant, l'ofici diví en resultaria clarament beneficiat (doc. 10).

Però a diferència del projecte de 1431, que era de fusió en un tercer edifici i que fou demanat per les dues comunitats alhora, la reina no aconseguí el consens de tots els actors implicats. En carta del 26 d'abril de 1439 la reina, en una situació realment insòlita, demanà a tots els capitulars de la Murtra que anessin a palau a reunir-se amb ella l'endemà després de dinar *per benefici vostre e de l'orde*.⁵⁵ La carta

54. Actas, vol. 1, f. 35v.

55. ACA, C, reg. 3002, f. 47r.

no explicita el motiu de la reunió, però de ben segur que exposà els plans de fusió o intentà vèncer-ne l'oposició. No ho va aconseguir, molt possiblement perquè de facto implicava la desaparició del monestir de la Murtra. Malgrat que l'argumentació era sòlida i raonable, en el fons era fàcil endevinar una estratègia per augmentar el patrimoni i finançar més fàcilment la continuació de les obres de la Vall d'Hebron.⁵⁶ La decisió va quedar en mans de l'orde.

Els frares de la Murtra van cercar la protecció dels consellers de Barcelona, que van escriure al pare general dels jerònims per mostrar la disconformitat amb el projecte plantejat per la reina. L'advertiren que si aprovava l'annexió de la Murtra a Vall d'Hebron, el patrimoni donat per Bertran Nicolau hauria de recaure a l'Hospital de la Santa Creu i que ells actuarien fermament perquè aquesta previsió es respectés. A més, posaren sobre la taula el mal exemple que es donaria als fidels i a les persones devotes que tinguessin intenció d'instituir obres pies, si s'adonaven que les instàncies eclesiàstiques no les respectaven (doc. 8). Al cap de quinze dies, el general va respondre que havia encarregat l'assumpte als frares visitadors, que havien de parlar d'aquest afer amb totes els actors implicats, entre els quals els consellers de Barcelona, amb l'objectiu que prenguessin una decisió que tingués en compte el servei de Déu, el bon estat del monestir de la Murtra i la voluntat del fundador (doc. 9).

Els visitadors, vinguts de Castella, degueren arribar a Catalunya al mes de juliol i es mostraren desfavorables a la fusió projectada. La reina Maria se'n va plànyer amargament al general de l'orde i li recriminà que hagués posat l'assumpte en mans de dos frares desconexedors de la realitat local. També volgué exculpar el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, a qui des de la Murtra apuntaven com a instigador principal del projecte de fusió, en un intent d'apaivagar el conflicte sorgit entre ambdues comunitats (doc. 10).

Desconeixem les raons que portaren els visitadors a denegar l'annexió, però creiem que la ferma oposició dels consellers de Barcelona fou un factor prou important, fins i tot decisiu, ja que complicava moltíssim el traspàs del patrimoni des de la Murtra a la Vall d'Hebron. Es tancava així, al nostre entendre, la darrera oportunitat perquè la implantació dels jerònims tornés als paràmetres inicials després que la mort de Joan I i la negativa de la reina Violant a la contribució de

56. Carles DÍAZ MARTÍ, «La coexistència de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra: els intents de solució d'una excepcionalitat», *Carrer dels Arbres*, 3 (2018), p. 20-23.

Bertran Nicolau haguessin portat a una situació completament anòmala. No hi hauria un únic monestir gran al voltant de la capital, sinó dos de mitjans. Amb la represa de les obres a Vall d'Hebron la situació esdevingué ja irreversible. La fusió tenia sentit abans de començar-les, però no després. Amb els pocs diners que la reina Maria hi va poder invertir, s'acabà un cenobi dimensionat per a una comunitat mitjana. A més, les primeres referències a obres a la Murtra per convertir-la en un monestir són de la dècada de 1440, com si s'estigués a l'espera de la solució definitiva.

Ha quedat rastre posterior d'aquest projecte d'unió: el 1444 els consellers de Barcelona posaren en guàrdia els seus ambaixadors a la cort italiana del rei Alfons davant la possibilitat que un jerònim enviat per la reina Maria la tornés a demanar. Els ordenaren que s'hi oposessin amb el mateix argumentari que exposaren al pare general cinc anys abans.⁵⁷ Creiem que fou una previsió innecessària perquè en les instruccions de la reina al frare jerònim que envià a Roma i a Nàpols no s'ha documentat aquesta eventualitat.⁵⁸

57. Josep Maria MADURELL I MARIMON, *Mensajeros barceloneses en la corte de Nápoles de Alfonso V de Aragón (1435-1458)*. Barcelona: CSIC, 1963, p. 238-240.

58. Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, «L'abat Antoni d'Avinyó i la reforma observant de Santa Maria de Montserrat (1439-1450)», *Studia Monastica*, 51-1 (2009), p. 314-316. El mateix dia de la carta sobre Montserrat, el 5 de març de 1444, la reina va escriure als seus ambaixadors a Roma perquè ajudessin el frare jerònim a fer la petició al pontífex (ACA, C, reg. 3189, f. 177r-177v). En carta del 19 de març, la reina digué al bisbe de Zamora que havia escrit al papa sobre *cierta translación que necesariamente se ha de fazer de hun monasterio d-esta ciudad*. Com que la carta està datada a València, creiem que s'estava referint a un monestir valencià i no pas a qualsevol dels dos monestirs jerònims catalans (f. 183v).

ELS JERÒNIMS

Les vocacions

En el període 1393-1500 hem identificat prop de dos-cents jerònims en els dos monestirs catalans. Probablement en foren alguns més perquè la documentació presenta algunes llacunes, sobretot en certs períodes temporals. Els hem classificat en tres grups fonamentals: frares de cor, llecs o conversos i donats. Els frares de cor seguien la carrera clerical fins al sacerdoci, centraven l'activitat en el culte i l'oració i ocupaven els oficis principals de la comunitat. Són els que han deixat més rastre documental. N'hem trobat 125. Els frares llecs o conversos no prenen l'estat eclesiàstic. En romandre com a laics, la participació en el culte era molt menor i tenien restringit l'accés als càrrecs de major responsabilitat. El seu paper subaltern els deixa en un segon pla a la documentació, per la qual cosa els 52 documentats, dos dels quals dubtosos, deuen estar per sota del valor real. Tanmateix, no creiem que sigui una xifra molt allunyada de la realitat, ja que els jerònims consideraven que la proporció ideal era d'un frare convers per a cada dos de cor.¹ Del tercer grup, els donats, que encara passaven més desapercebuts, n'hem trobat 23.

La llista de tots els jerònims està al final del present capítol. De tots hi ha la primera i la darrera referència cronològica com a frares o donats jerònims —excepte per a aquells que només en tenim una— que hem ampliat, sempre que ha estat possible, amb dades sobre l'origen geogràfic i familiar.² Per als que estigueren en diferents comunitats

1. *Constituciones y extravagantes de la orden del glorioso doctor nuestro padre san Gerónimo*. Madrid: Imprenta Real, 1613, p. 35.

2. Les cites documentals que es troben a la fitxa de cada frare o donat no es repetiran en el text.

o que consta que fugiren i després tornaren, hem aportat les dades d'inici i final de cadascuna d'aquestes etapes amb l'objectiu que se'n pugui apreciar millor la trajectòria.

Del grup més nombrós, el dels frares de cor, distingim entre els que es vincularen des d'un inici a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron o a Sant Jeroni de la Murtra i, per tant, hi feren tot el procés d'aprenentatge i adaptació des del món seclar, d'aquells que hi anaren després d'haver ingressat en un altre monestir jerònim. Òbviament, la procedència geogràfica dels segons està més relacionada amb els seus monestirs d'origen en comparació amb els del primer grup, que són els que determinen realment el radi natural de les vocacions de les dues comunitats catalanes.

Entre vint i trenta frares de cor procedien d'un monestir no català. Malaauradament, no podem ser més precisos perquè hi ha una desena de frares per als quals les dades disponibles no són concloents. La majoria dels que podem estar segurs o és altament probable que vinguessin de fora procedia de Sant Jeroni de Cotalba. Entre quinze i disset, prior inclòs, foren enviats des d'aquesta comunitat valenciana per assentar el nou moviment monàstic a Catalunya entre els anys 1393 i 1414, dos —Jaume Cellerà i Pere Frontera— anaren a Vall d'Hebron possiblement arran del tancament del monestir mallorquí de la Trinitat, Joan Garriga, profès de Cotalba, fou enviat pel capítol de 1468 general per falta de religiosos i Antoni Torres, també profès de Cotalba, estigué alguns anys a la Murtra per procurar-ne el redreç a requeriment dels consellers de Barcelona (1486). Quant als que considerem dubtosos, sabem l'origen geogràfic del frare Nicolau Martí, que era de la localitat aragonesa de Báguena, prop de Daroca.

Representació del bust d'un frare en el claustre de Sant Jeroni de la Murtra.

Dels prop del centenar de frares de cor que es vincularen amb seguretat des d'un principi als monestirs jerònims catalans fins a la ratlla del 1500, hem localitzat informació de la procedència geogràfica aproximadament d'una tercera part. La majoria amb origen conegut era català. Només hi ha un francès i un castellà, a Sant Jeroni de la Murtra, i un navarrès i un mallorquí, a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Malgrat que no n'hem pogut documentar l'origen, alguns frares tenen cognoms clarament no catalans:

Felip Àlvarez, Ferran Ruiz, Martí Sayes —el cognom original seria Zayas— i Pere d'Oviedo —el cognom d'aquest frare devia seguir el costum castellà de fer referència al lloc de naixement i, per tant, devia ser natural de la capital asturiana. Com que, a excepció de Pere d'Oviedo, no van rebre totes les ordenacions clericals a Barcelona, és molt possible que vinguessin a Catalunya des de monestirs castellans. En tot cas, el nombre de frares no catalans que es vincularen als jerònims per primera vegada a la Vall d'Hebron o a la Murtra fou relativament baix, entre el 5 i el 10%. A més, hi ha un clar biaix cronològic: els tres frares d'origen en els regnes peninsulars que no formaven part de la Corona d'Aragó (Simó Àlvarez, Pere d'Oviedo i Francesc Jasso) professaren a la darrera dècada del segle xv.

Quant als frares de cor catalans, una majoria, una mica per sobre del 50%, procedia de Barcelona. Per tant, la proximitat geogràfica als dos monestirs, situats al territori de la capital catalana, fou un factor clau a l'hora d'atreure vocacions. A continuació hi ha un reguitzell de localitats amb un únic representant, amb l'excepció de Tarragona, que en té dos, un per a cada monestir. La majoria són ciutats (Tarragona, Girona, Lleida, Vic, la Seu d'Urgell) o localitats amb un cert pes demogràfic (Igualada, Solsona, Sant Feliu de Guíxols), per la qual cosa l'origen urbà és clarament majoritari entre els religiosos de la mostra. Tan sols Guimerà i Sant Llorenç de la Muga escaparien a aquesta categorització, però tant el guimeranenc Guillem Fuster, que era un dels jerònims catalans més cultes en el període estudiat, com Pere de Rocabertí, membre d'una de les famílies nobiliàries més destacades del país, no devien ser aliens als ambients urbans.

Respecte a l'origen social de les famílies, tenim dades de 25 frares de cor. N'hi ha cinc procedents de classes privilegiades. A la Murtra, al ja referit Pere de Rocabertí, baró de Sant Llorenç de la Muga, cal sumar-hi Rafael Vallseca, fill d'un cavaller barceloní resident a Barcelona, Jeroni Pou, que era el fill i hereu d'un cavaller lleidatà, i Agustí Galceran de Gualbes, membre d'una coneguda nissaga del patriciat urbà barceloní, tot i que l'única referència que en tenim, de la historiografia jerònima, és dubtosa i no està confirmada per altres fonts documentals. Francesc Jasso, frare de cor de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, havia estat donzell al regne de Navarra abans d'entrar en religió. Tot i que la proporció respecte als que tenim dades és alta, una cinquena o sisena part, no creiem que es mantingués si coneguéssim l'origen social de tots els frares de cor, ja que els que formaven part de les classes privilegiades, amb un major patrimoni, solen deixar un major rastre documental. Per tant, el més probable és que el percentatge es mogué al voltant del 5%.

La majoria de frares de cor pertanyia a famílies amb professions relacionades amb activitats econòmiques urbanes. Especialment nombrosos és el grup dels mercaders, amb nou representants, seguit de dos apotecaris, un sabater, un fuster i un calciner de la Seu d'Urgell. Hi ha tres religiosos relacionats amb l'ofici de notari, tots de la Murtra: Benet Rosseta i Jaume Negrell eren fills de notaris d'Igualada i Girona, respectivament, i Pere Benejam havia exercit de notari a l'escrivania del seu oncle Guillem Jordà. A més, a Vall d'Hebron, Joan Satorra era fill d'un escrivà reial i Joan Triter, germà d'un notari que va treballar per a aquesta comunitat al final del segle xv. Fora d'aquestes categories principals hi ha Joan Francesc Soler, fill d'un criat de la confraria de Santa Caterina, a Barcelona, i Joan Say, fill il·legítim d'un canonge de la catedral de Barcelona.

La història del darrer és prou curiosa i mostra alhora la preocupació dels pares vers aquest fill i els escrúpols perquè es mantingués el secret de la paternitat. El pare, el canonge Arnau Say, va morir a principis de la dècada de 1440 i va traspassar la responsabilitat paterna a un beneficiat de la catedral, Joan Quintà. Almenys així es dedueix del llegat testamentari de 15 lliures anuals d'Arnau Say a favor de Joan Quintà per celebrar misses i que aquest va traspassar a Sant Jeroni de la Murtra al cap d'una dècada, quan Joan Say ja n'era frare de cor profés. La mateixa expressió utilitzada en el testament de Joan Quintà —*dimitto fratri Johanni Say et seu eius contemplacione dictis monasterio et conventui Sancti Hieronimi Vallis de Bellem, alias de la Murtra*— palesa ben clarament qui era el destinatari original d'aquesta renda. Malgrat que no hi ha cap menció explícita en el testament de Joan Quintà al lligam entre el canonge i el frare, la comunitat en devia estar prou assabentada i anys a venir celebrarien les misses per al canonge Arnau Say, a qui consideraven a tots els efectes el pare de Joan Say. Però no és tan sols en aquesta renda que s'aprecia l'especial consideració de Joan Quintà, que havia fixat la residència al cenobi badaloní a la vegada que Joan Say s'hi vinculava com a religiós, sinó en donacions i llegats, com una casulla verda per a la primera missa (Talet, p. 154) o les 5 lliures i mitja que li llegà per comprar-se una Bíblia i la *Summa confessorum* de Johannes Friburgensis.³

Joana, la mare, tampoc no va oblidar-se del fill espuri. Quan el 1453 va dotar Eulàlia, filla del seu primer matrimoni amb el macip de ribera Joan de Miranda, li va donar tots els béns, a excepció de

3. AHPB, Francesc MATELLA, 179/26, f. 87r-90v (26.10.1459); ACA, MH, vol. 3833, f. 65r, 170r.

50 lliures, que significativament va llegar al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, si bé només es podien fer efectives després que morís. Aleshores estava casada per segona vegada. El 1465, quan testà, havia tornat a enviuadar, era parroquiana del Pi i àvia. El lligam amb els jerònims de la Murtra havia arribat al punt de fer-los hereus universals, voler-s'hi enterrar amb l'hàbit i que el prior fos marmessor testamentari.⁴ Quan morí, el 1467, el prior era el fill. L'heretat consistí en una casa en el carrer de les Moles que els frares es van vendre al final del segle per 12 lliures (Talet, p. 270).

D'altra banda, hi ha cinc frares que ja havien pres l'estat clerical abans d'entrar en els monestirs jerònims. A la Murtra n'hi ha tres que ja eren preveres i que hagueren de renunciar a beneficis eclesiàstics: Benet Rosseta, a l'església de Santa Maria d'Igualada, Francesc Vic, a la seu de Barcelona, i Pere Torra. En el mateix monestir, el frare gironí Jaume Negrell era clergue abans d'ingressar-hi, però no consta que servís cap benefici. Joan Triter havia estat ordenat prevere quan entrà a la Vall d'Hebron. Malgrat que la historiografia jerònima afirma que Jaume Planes entrà teòleg a Sant Jeroni de la Murtra, això no s'adiu amb el fet que s'ordenà acòlit després de professar.⁵

El perfil dels frares conversos presenta diferències amb el dels frares de cor. Malgrat que disposem de poques dades sobre l'origen geogràfic o social —tan sols de 10 dels 52 identificats—, es poden extreure algunes conclusions. En primer lloc, tan sols n'hi ha un que es pugui considerar amb tota seguretat que va venir a Catalunya com a resultat d'un trasllat: Joan lo Royer, francès, que fou l'únic convers que participà en la fundació de la Vall d'Hebron, procedia de Sant Jeroni de Cotalba. Quant a la resta, set dels vuit amb origen geogràfic conegut eren catalans. L'excepció és Francesc d'Olite, de la localitat navarresa homònima. A més, els cognoms de la llista de frares conversos palesen orígens catalans, amb l'excepció d'Alfons de Salamanca, que havia pertangut a la cort de la reina Violant. Per tant, les dades, tot i la precaució que cal tenir a causa del seu nombre reduït, mostren similitud amb els frares ordenats quant a la catalanitat dels seus membres. Sí que hi ha diferència, en canvi, respecte a la distribució

4. AHPB, Antoni VINYES, 154/31, s. f. (04.08.1453); 154/112, f. 135r-136r (22.01.1465). La relació filial entre Joana i el frare Joan Say queda establerta a partir de la constatació que l'Eulàlia, germana de Joan Say, que fa donació d'una casa a Sant Jeroni de la Murtra el 1468 és la mateixa Eulàlia que apareix en el testament de Joana, ja que hi coincideixen els noms del marit, el causídic Pere Francesc, i de la filla, Beneta (AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 20v-21v, 04.10.1468).

5. ADB, *Ordinatorum*, vol. 9, f. 213v (24.09.1429).

dins del Principat. No es detecta la majoria aclaparadora de la capital, sinó que només un dels set procedia de Barcelona. Els sis restants eren de Girona, Sant Vicenç dels Horts, Vilanova de Cubelles, Tàrraga, Solivella i Tarragona o Tortosa.

Quant a les professions o la categoria social, disposem de dades de sis frares conversos. El grup és bastant heterogeni: un mercader habitant de Nàpols, un sastre, un sabater, un formenter, un donzell i un fill d'un ciutadà gironí. Cal destacar, però, que, a diferència dels frares de cor, molts arribaren als respectius monestirs exercint una professió determinada. Molt possiblement siguin els casos de Rafael Ferran, ja que, malgrat que no en coneguem la professió, havia desenvolupat activitats econòmiques a Tarragona i a Tortosa, i de Guillem Andreu, que va encarregar a un mercader tortosí que reclamés diners a un barquer de Mequinensa el 1442, poc després d'ingressar a Sant Jeroni de la Murtra. Aquest fet sí que marca una diferència amb els frares de cor, que entraven en religió sense cap ofici seclar. A excepció de Pere Benejam, que havia exercit de notari, els únics que havien desenvolupat activitats amb rendiment econòmic eren els titulars de beneficis. La professió dels frares de cor, doncs, era pròpiament l'eclésiàstica i l'aprenien i l'adquirien majoritàriament en el monestir. En canvi, els llecs, o almenys els que hem pogut documentar, arribaven amb un ofici que podien posar a disposició de la comunitat que els acollia. Això seria un indicatiu que els frares llecs es vincularien a edats majors que els frares de cor.

També cal destacar que hi ha dos frares conversos que anteriorment havien estat donats, ambdós a Sant Jeroni de la Murtra: Antoni Olzinelles era donat el 1473 i frare llec a final de la dècada de 1470 i Bartomeu Tort, donat des de 1478 i vestí l'hàbit llec a final de segle. No podem descartar que hi hagués més casos i que, en determinades circumstàncies, la comunitat permetés aquests canvis. El canvi que estava prohibit per l'orde, i del qual no n'hem trobat cap cas, era el de frare convers a frare de cor.⁶

Quant al tercer grup, hem identificat 23 donats jerònims, tots de la segona meitat del segle xv, per la qual cosa n'hi deu haver un nombre important que no hem localitzat. Això, però, es veu compensat per la proporció elevada dels que disposem d'informació relativa a la procedència geogràfica i professió abans de vincular-se als monestirs jerònims.

6. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 78.

En primer lloc, és molt destacable que sis dels dinou amb origen conegut siguin estrangers, una proporció molt superior del que havia sorgit en el col·lectiu de frares de cor i de frares conversos. Hi ha dos castellans, d'Ayllón i de Burgos; dos aragonesos, de Torre del Campo i de Saragossa; un valencià, de Quart, i un barbaresc. Tot i que hi podria haver un cert biaix perquè la comunitat monàstica tingués més interès a escripturar contractes quan els donats eren estrangers i, per tant, estaven menys arrelats al territori, no es pot menystenir que n'apareguin sis, un més que els frares de cor i conversos d'origen estranger. Dels tretze donats catalans, set procedien de Barcelona, una proporció semblant a la dels frares de cor. La resta es distribueix en una ciutat, Lleida, i pobles petits, com les Pallargues, Sant Jaume de Viladrover, Sant Martí Sarroca, Guàrdia Lada, prop de Cervera, i l'Espluga de Francolí.

Quant a l'extracció social, hi ha dos grups clarament diferenciats. D'una banda, els d'origen humil, com els quatre relacionats amb feines del camp (dos bracers, un pagès i un agricultor) —als quals es podrien sumar segurament els tres que no tenen cap professió especificada en els documents— i els que tenien els oficis de brodador, ferrer, flequer, formenter, paraire i sastre. Encara dins el grup dels donats d'extracció humil, hi trobem dos casos ben curiosos, ambdós de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron: Jaume Joan, fill de pagesos de les Pallargues, havia estat frare convers carmelità, raó per la qual el vicari general de la diòcesi de Barcelona el va absoldre dels vots a l'orde del Carme perquè pogués ingressar a Vall d'Hebron, i el llibert sarraí Jordi de Mendoza, que havia estat esclau d'Íñigo de Mendoza, virrei de Sardenya. La figura del donat permetia donar cabuda a aquells treballadors a sou del monestir que, després de conèixer la comunitat, s'hi volgueren vincular més estretament. Almenys tenim constància de dos que feren aquest pas: els bracers Bernat Montserrat i Guillem Rius, a Sant Jeroni de la Murtra. En aquesta direcció apunta també Joan Miquel, que en el contracte de donació reconegué que coneixia la vida dels donats jerònims des de feia més de tres anys.

El segon grup de donats té una categoria social i econòmica molt més elevada. Està format per tres donats i dues donades, ja que l'orde permetia que les dones poguessin abraçar aquest estat. Tots residien a Barcelona. D'una banda, els cònjuges Francesc Parellada, fuster, i Caterina, que no tenien fills. L'altra donada és Florença, vídua del doctor en lleis Rafael Cavaller i filla de Tomàs Castelló, de Sant Celoni. Tampoc no tingué fills que arribessin a l'edat adulta i, com veurem més endavant, posà el seu patrimoni en mans dels jerònims de la Vall

d'Hebron. Finalment, hi ha els donats Rafael Osona, prevere, i Pere Cerdà, doctor en lleis, ambdós de Sant Jeroni de la Murtra.

Val la pena entretenir-se en la història dels darrers anys d'aquest darrer donat, que era ciutadà de Barcelona, però nascut a Mallorca. En una edat avançada, prengué per muller Esperança, filla d'un teixidor barceloní, amb el propòsit de tenir fills. Però la muller no es va limitar al paper d'esposa obedient i submissa, sinó que va portar una vida libidinosa, lasciva, deshonest i vergonyosa, impròpia del matrimoni —*que diabolico spiritu inducta constante inter me et ipsam matrimonio pocius libidinosam ac lascivam et satis inhonestam et verecumdosam vitam eligere procuravit quam caste et honeste, prout inde virum et uxor convenit vivere*—, fins al punt que abandonà la llar i el llit conjugal sense el consentiment del marit. Sentint-se deshonorat i vexat, Pere Cerdà decidí fer-se donat de Sant Jeroni de la Murtra, monestir pel qual sentia una íntima devoció. En aquell moment patia perquè pensava que moriria de sobte, no sabem si pel disgust provocat per la muller. En tot cas, no li va fallar la intuïció perquè va morir al cap de dos mesos de fer-se donat. La vídua litigà amb els jerònims perquè se li retornés el dot.⁷

L'entrada al monestir

ELS FRARES

Les comunitats monàstiques exigeixen als que hi volen ingressar un compromís perquè durant tota la seva vida segueixin el tipus de vida que comporta el rigor del seu orde. Aquest compromís adopta la forma d'una cerimònia solemne, la professió, en què la comunitat accepta un nou membre després que aquest s'hagi obligat, públicament i per escrit, a complir uns vots perpetus.

En el segle xv els frares jerònims catalans professaven davant del prior de la comunitat i en quedava constància mitjançant una carta que es guardava a l'arxiu. En tenim testimoni indirecte d'una, la del frare Antoni Tritós, del 8 de setembre de 1445. Per absència del prior, la rebé el vicari del monestir: *Ego, frater Antonius Tritós, facio professionem et promitto obedienciam Deo et beate Marie et beato Hieronimo et fratris (sic) Raymundo Joanni, priori monasterii Vallis Hebron, et successoribus suis et, loco tui, propter tuam absenciam, tibi, fratris (sic) Joanni Boil,*

7. AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 19v-20r (21.02.1472), 29r (10.04.1472), 31r (02.05.1472); doc. 34.

vicario eiusdem monasterii et cetera.⁸ Possiblement aquesta referència indirecta sigui incompleta, ja que tan sols contempla l'obediència. La que quedà fixada a la normativa contemplava també la pobresa i la castedat.⁹

Abans d'arribar a la professió, que lligava el nou frare al monestir i, a partir de 1415, també a l'orde, la persona interessada passava per un període d'adaptació i coneixement de la comunitat que l'acollia. Aquest procés començava amb la vestició de l'hàbit, que es devia fer al cap d'alguns dies de l'entrada al cenobi. Aleshores, el novici, ja amb la túnica blanca i l'escapulari i mantell gris o burell propi dels jerònims, entrava, amb restriccions, en la dinàmica conventual amb l'objectiu que conegués la idiosincràsia de la vida que volia abraçar. Aquest període de prova durava un any, tal com queda narrat per al frare Joan Bernat Avinent, el qual, a la dècada de 1480, *domum Vallis Ebron, ordinis monachorum heremitarum Sancti Iheronimi, ingressus fuisses, et habitum per ipsius domus fratres gestari solitum suscepisses ac, anno probationis tue elapso, professionem per ipsius domus fratres emiti solitam emisisses regularem* (doc. 59). L'expressió de l'any de prova la trobem en altres documents més reculats, com el del frare Jaume Llull, que disposà del seu patrimoni el 1411, essent encara frare no profès, *infra annum probationis*.¹⁰

La característica principal d'aquest període era el caràcter reversible i formatiu. En el moment que ho considerés oportú, el novici podia abandonar amb tota llibertat el monestir i retornar a la vida civil. Així ho feu el novici Joan de la Geltrú, que havia estat cavaller, al cap d'un mes aproximadament d'haver rebut l'hàbit a Sant Jeroni de la Murtra, quan mudà el propòsit de convertir-se en frare: *dictum vestrum propositum mutando fuisse per vos delliberatum, pocius in mundo laycaliter vivere quam dictam religionem intrare* (CM11). Però també podia ser al revés, és a dir, que la comunitat refusés el novici, com li va passar a Antoni Joan Beguer, que a la dècada de 1480 va haver de deixar l'hàbit dels jerònims perquè el monestir de la Vall d'Hebron no el va admetre definitivament per penúria econòmica.¹¹ Només hem documentat aquests dos novicis que no professaren, però de ben segur que n'hi hagué molts altres que, sense que hagin deixat rastre docu-

8. RBE, C-III-3, f. 323r.

9. *Constituciones y extravagantes de la orden de N. P. S. Gerónimo, máximo doctor de la Iglesia*. Salamanca: oficina de Eugenio Antonio García, 1716, p. 234-235.

10. ACA, *Diversos*, Monistrol, pergami 681 (30.05.1411).

11. AHPB, Dalmau GINEBRET, 219/21, s. f. (10.10.1486).

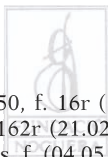

mental, desistiren del propòsit inicial en adonar-se que no s'adaptaven a la quotidianitat d'una comunitat jerònima o bé que foren refusats.

Malgrat que no hi hagi menció explícita a l'única fórmula que hem localitzat, la professió implicava la renúncia a la tinença de béns propis. La comunitat era la successora, a tots els efectes, dels drets i dels béns de cadascun dels religiosos professors. Un cop formaven part de la comunitat, els frares no podien actuar individualment respecte als seus drets econòmics. És per aquesta raó que Sant Jeroni de la Murtra reclamà els béns, drets i diners que es devien al frare profés Rafael Ferran, ja que aquests *ratione professionis eiusdem fratris Raphaelis Ferran, dicto monasterio et conventui pertinent et pertinebunt*,¹² o que aquest monestir renunciés a l'heretat del pare del frare Nicolau Martí i la cedís a la germana perquè tenia molts fills i perquè l'heretat era exigua; o que Sant Jeroni de la Vall d'Hebron renunciés a la del pare del frare Ferran Peris de la Guarda després d'arribar a un pacte amb la germana bessona. Per aquesta mateixa raó el capítol de Sant Jeroni de la Murtra renuncià als drets que Pere de Rocabertí, frare acabat de professar, tenia sobre el poble empordanès de Terrades.

La successió de la comunitat en els drets de cadascun dels seus religiosos professors era un fet reconegut i admès, tal com posa de manifest que Joan II ordenés al justícia de Casp que obligués a fer el pagament d'una renda a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, a qui corresponia perquè el beneficiari, Miquel Medina, n'era frare profés (1460).¹³ Aquesta successió, però, també implicava obligacions. Així, la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra hagué de dotar una germana del frare Francesc Pedrosa.¹⁴

Fins a la professió, el novici conservava el patrimoni i el podia gestionar a voluntat, tal com reconegué Benet Rosseta quan encara era novici de Sant Jeroni de la Murtra: *licitum est et permisum cuilibet monacho seu fratri ante sui professionem in monasterio in quo ingressus est faciendum de omnibus bonis suis disponere*.¹⁵ Per aquesta raó hem trobat algunes petites traces d'aquestes gestions, com la reclamació de deutes que alguns novicis posaren en mans de terceres persones. En aquest sentit, Jaume Negrell, amb el consentiment explícit del vicari de Sant Jeroni de la Murtra, el 4 de juny de 1458 autoritzà un dels conventuals d'aquest monestir perquè exigís i rebés els béns i les pensions que se li devien.

12. AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 16r (14.05.1476).

13. ACA, C, reg. 3329, f. 161v-162r (21.02.1460).

14. AHPB, Joan FERRER, 104/6, s. f. (04.05.1436, 11.05.1436); ACA, MH, vol. 3833, f. 142v.

15. AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. (17.05.1479).

Els novicis havien de professar sense cap patrimoni. Se n'havien de desistir obligatòriament. De la majoria no ha quedat constància documental de la donació dels béns. Segurament molts d'ells arribaren a les portes del monestir sense posseir-ne una quantitat destacada, ja fos perquè havien tingut pocs béns o perquè hi havien renunciat abans a favor d'algun familiar. El frare Joan Satorra, per exemple, va renunciar a l'heretat universal que havia rebut del seu pare poc abans d'entrar en religió.¹⁶ Cap a aquesta possibilitat apunta el novici mencionat més amunt, Antoni Joan Beguer: després d'haver d'abandonar Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, el seu germà Gregori, ciutadà de Càller, es va comprometre a alimentar-lo, a donar-li 10 lliures i, a més, si prenía muller, a retornar-li la meitat dels béns que Antoni Joan li havia donat abans.¹⁷ El més versemblant és que el poc que aquests novicis tenien en el moment de professar ho donessin a la comunitat, sense que valgués la pena que intervingués un notari per donar-ne fe pública.

Però n'hi havia que sí que tenien un patrimoni important o es donava alguna altra circumstància que aconsellava que es deixés constància per escrit del beneficiari, potser en vistes a reclamacions futures de tercers persones afectades. Les situacions documentades tenen una gran variabilitat i mostren que els novicis no estaven obligats, almenys sobre el paper, a donar res al monestir on havien de professar. Per exemple, Jaume Jeroni, de la Murtra, donà tota la seva heretat, que incloïa una casa, camps i vinyes a Solivella, al seu nebot, i Tomàs Forner, de la Vall d'Hebron, ho donà a la seva mare. Com que Pere Benejam havia exercit de notari abans d'entrar a la Murtra, feu el llegat de tots els llibres, escriptures i actes al seu oncle, el notari Guillem Jordà.

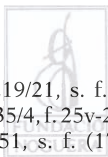
Però el més habitual era que, almenys en part, la comunitat en resultés beneficiària. Sovint les deixes al monestir eren finalistes. En tenim diversos exemples. Guillem Fuster va llegar a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron set llibres i va demanar que amb la venda dels béns s'ampliés l'hospital del monestir i es construís una gran creu de plata. Francesc Jasso va donar 60 lliures amb la condició que s'invertissin en la construcció del campanar i 40 lliures per a una llàntia a la capella del Crucifix de l'església d'aquest cenobi.¹⁸ Benet Rosseta, Jeroni Pou, Miquel Estela i Lluís Piquer, novicis de Sant Jeroni de la Murtra, van fer llegats per a les obres d'aquest monestir.¹⁹ Jaume Negrell, que ins-

16. ADB, *FSJVH*, lligall e, s. f.

17. AHPB, Dalmau GINEBRET, 219/21, s. f. (10.10.1486).

18. AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/4, f. 25v-26r (19.05.1493); 235/6, f. 7r (05.07.1495).

19. AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. (17.05.1479); ACA, *MH*, vol. 3783, f. 29v (19.05.1479).

tituí hereu universal Sant Jeroni de la Murtra, llegà 8 lliures perquè es compressin vestits blancs per a l'església i en honor de la Verge.²⁰ Quantitats més modestes donaren, al final del segle, Jaume Acevedo i Martí Sayes: 40 rals per a obres i 64 per adobar els orgues, respectivament (Talet, p. 271). Bernardí Aguilar instituï hereva universal la sagristia de Sant Jeroni de la Murtra, amb la condició que el prior fes un ofici nou en pergamí, i llegà 15 lliures per als orgues de l'església, *ut adaptentur dicta organa et fiat flahute ad cognicionem dicti reverendi prioris et conventus dicti monasterii et mei*. Altres novicis donaren tots els béns a la comunitat sense que consti cap condició. Es tracta de patrimonis que representaren un ingrés molt important per als respectius monestirs, com Pere Joan Sacreu i Joan Bernat Avinent²¹ a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Francesc Pedrosa i Francesc Vic²² a Sant Jeroni de la Murtra.

Ben interessants són dos casos que presenten la particularitat que, a diferència dels anteriors, feren la disposició de béns en ocasió de la vestició de l'hàbit o l'entrada al monestir en lloc de dies abans de la professió, com era l'habitual. El donzell Jaume Gerard de Palou, hereu d'una nissaga nobiliària, va donar tota l'heretat familiar al seu germà Hug, excepte 30 lliures de renda per a la comunitat de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Volgué desprendre's de tot el patrimoni abans d'iniciar el noviciat perquè aquests béns no el fessin desistir de la determinació d'entrar en religió: *ante ingressum dicte religionis de omnibus bonis meis despropriare ne ipsa bona essent causa a dictis voto et bono proposito me retrocedere sive desistere*. Joan de la Geltrú feu donació de tots els béns, d'una quantitat considerable, a Sant Jeroni de la Murtra quan encara no n'havia rebut l'hàbit. Com hem comentat abans, desistí del propòsit de professar i la comunitat, malgrat que no en tenia obligació, li va retornar tot el que n'havia rebut (doc. 22).

Alguns novicis, sobretot els que disposaven d'un poder econòmic més elevat, donaren o condicionaren llegats per dotar sufragis espirituals a favor de familiars. Guillem Fuster, per exemple, demanà que, en compensació per tot el que donava al monestir, se celebrés un trentenari de misses per al seu pare i un altre per a la seva mare. Jaume Gerard de Palou pregà que es fes un aniversari per la seva ànima i per les dels seus pares i predecessors, atenent la renda de 30 lliures anuals que llegava a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, malgrat que no ho va

20. AHPB, Antoni VINYES, 154/37, f. 14r-15r (03.08.1458).

21. ADB, FSJVH, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 179r.

22. AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 45r-45v (08.02.1469).

imposar com a condició per gaudir-la. Bernardí Aguilar donà 20 lliures a Sant Jeroni de la Murtra perquè se celebrés un aniversari per l'ànima dels seus pares. A més, com que el pare hi era enterrat, demanà que es fes una absolució sobre el túmul. En el mateix monestir, el novici Pere Arnau donà 5 lliures per dotar 5 misses anuals.²³

No sempre es complia la voluntat del novici. En tenim un cas força colpidor dels anys finals de la guerra civil. Guillem Fuster, quan llegà la creu de plata al monestir, pregà *ab molta caritat al pare prior e diputats del monestir e encarreguant-ho a llurs consciències per alguna via no vullen ne permeten aquestes coses mudar ne aquestes pecúnies en altres usus convertir, axí com algunes veguades se fa en lo segle, e per ço la devoció de alguns, tals coses sabents, se refreda en lexar a coses pies*. Però tal com es temia, la creu de plata hagué de cedir davant una prioritat més peremptòria: la compra de forment.

També és interessant fer notar l'existència d'algunes clàusules que implicaven condicions a favor del futur frare profés i que, poc o molt, restringien la lliure disposició de la comunitat. Miquel Estela va llegar 40 lliures per a un breviari, un diürnal i altres llibres per al seu propi estudi, si bé va especificar que els llibres havien de ser lliurats al monestir. Guillem Fuster, a canvi dels nombrosos llegats, sol·licità que *me sia fet en la cetla un taulell, un banch e una cadira, tot de fusta, un travesser al lit e més una pel·liça de bones pells*. Tan sols li feren el taulell i la pellissa. Bernardí Aguilar es va retenir 15 lliures per deutes o satisfaccions personals —*reserventur quindecim libre de quibus si aliqua satisfactio michi occurrerit fienda, ex eis possim et valeam complere*— i va preveure que si no en tenia, es dediqués a una empaliada per a l'altar major del monestir. Tot i que Joan de la Geltrú, en ocasió de l'ingrés a la Murtra, es reservà 100 lliures, no podem comptar-lo en aquest grup perquè hem de suposar que, si hagués perseverat, se n'hagués hagut de desprendre abans de la professió.

Per tant, són molt pocs els novicis que inclogueren alguns favors personals, si bé bastant restringits i d'un impacte menor quant a la disciplina monàstica, en la disposició de béns abans de la professió. La majoria de les condicions imposades tenia com a beneficiari el propi monestir. La norma entre els frares professors dels dos monestirs jerònims catalans a la baixa edat mitjana fou, doncs, la de no posseir cap bé propi, la qual cosa és un indicador d'observança i rigor.

Que els frares professessin sense cap patrimoni no implica que haguessin renunciat automàticament als drets hereditaris que els po-

23. ACA, MH, vol. 2497, f. 12r; vol. 2498, f. 31r (1499).

guessin correspondre, ja fos en el moment de testar o més endavant. De vegades les comunitats reberen ingressos per llegítimes o heretats universals quan els frares feia anys que formaven part del capítol conventual. És possible que fos una situació que es produís amb una certa assiduïtat, però que tan sols es documentés quan la quantitat rebuda fos d'una certa entitat o que generés conflicte. Vegem-ne alguns exemples.

La mare del frare Pere Febrer, ja vídua, va llegar al fill profés de Sant Jeroni de la Murtra 200 florins en concepte de llegítima quan testà el 1446. El germà gran s'hi oposà perquè considerà que part d'aquesta quantitat procedia de l'heretat del pare i que, per tant, el frare no la podia rebre completament. La comunitat decidí compensar el germà amb 35 florins.²⁴ Anàlogament, aquest monestir fou el destinatari del llegat de 100 florins que la mare del frare Rafael Vallseca li reconegué testamentàriament com a llegítima quan ja feia gairebé una dècada que havia entrat en religió. Més endavant, arran de la mort del pare, que testà el 1456, el monestir i Gaspar Vallseca, germà del frare i hereu universal, tingueren diferències que posaren en mans d'àrbitres, ben probablement a causa de l'heretat familiar o de les llegítimes que poguessin correspondre al religiós.²⁵ No en coneixem el desenllaç.

El 1459 Margarita, vídua de Joan Soler i sense més fills que el que havia professat recentment a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, el nomenà hereu universal i els frares en reberen béns.²⁶ Aquest monestir va rebre la meitat de la propietat d'una casa a Barcelona que havia pertangut al pare del frare Bernat Satorra. Tot i que aquest religiós havia renunciat a l'heretat paterna a favor dels germans, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron va ser el successor com a hereu substitut del germà del frare, que va morir sense descendents adults. La meitat de l'immoble va arribar als jerònims el 1477, quan ja feia anys que Bernat Satorra no residia al cenobi de Collserola.²⁷ El 1492 el frare Gabriel Andreu, aleshores prior de Sant Jeroni de la Murtra, va rebre d'un germà els drets sobre el dot de la mare, que estaven assegurats sobre els béns de

24. ACA, *MH*, vol. 3783, f. 22r (10.05.1446); AHPB, Antoni VINYES, 154/24, s. f. (29.03.1447); ACA, *MH*, vol. 3833, f. 163r; Talet, p. 151.

25. Manuel ROVIRA I SOLÀ, *Catàleg dels pergamins municipals de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2009, vol. 4, p. 66; ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Index d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f. (1465); AHPB, Antoni VINYES, 154/39, s. f. (07.06.1460); 154/40, f. 12r (04.11.1460), 82v (20.06.1461); 154/41, s. f. (26.09.1461).

26. AHPB, Francesc TERRASSA, 174/40, f. 112v-113r (14.04.1459); ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 93r.

27. ADB, *FSJVH*, lligall e, s. f.; AHPB, Francesc TERRASSA, 174/24, f. 87r-87v (05.11.1477).

l'avi dels germans, la qual cosa va provocar un conflicte amb la vídua d'un tercer germà que el monestir va acabar guanyant judicialment.²⁸

Val la pena consignar les circumstàncies, ben especials, de l'ingrés del frare Jaume Negrell, que entrà orfe en el monestir vers 1458. El pare l'havia instituït hereu universal molts anys abans i, com que era menor d'edat, va nomenar un curador. Poc abans que Jaume Negrell entrés a Sant Jeroni de la Murtra o mentre era novici, el curador va cedir a Caterina, tia del frare, un censal mort de l'heretat del pare. Malgrat que el frare va donar tots els censals morts a Sant Jeroni de la Murtra el dia que va professar,²⁹ aquest censal mort no va arribar a mans dels jerònims. Ho sabem perquè Caterina el va donar a la comunitat el 1469, justament quan el frare es reintegrà a la Murtra després d'haver-ne estat absent, sense que en coneguem el motiu, almenys des de 1464. Aleshores en prengueren possessió. Per què el 1469 Caterina va donar una renda que corresponia de dret al seu nebot? Fou una condició imposada per la comunitat per acceptar-ne el reingrés? I per què no la va donar el 1458, quan va entrar per primera vegada? Hi havia una voluntat d'ocultar aquesta renda i que no passés als jerònims o fou el resultat d'un pacte? En un gir més d'aquesta història, Caterina s'havia compromès, abans de la donació de 1469, que la meitat dels béns que posseïa serien per a un altre nebot, si bé el traspàs es faria després que ella morís. Òbviament, no va explicar aquesta circumstància als jerònims i aquests es trobaren amb la demanda d'aquest altre nebot quan Caterina va traspassar. Després de concertar un arbitratge, la comunitat va accedir a la donació de la meitat del que havien rebut de Caterina en el capítol conventual del 21 de març de 1481 (CM57).³⁰

En senyal del canvi que significava la professió, amb la mort simbòlica respecte a la vida civil, hi havia la possibilitat que el novici es canviés el nom de pila. N'hem detectat tres casos, tots a Sant Jeroni de la Murtra: Miquel Estela, abans Galceran, Pere Benejam, abans Francesc, i Rafael Vallseca, abans Antoni. Segurament en foren més, però no n'hem trobat constància documental.

L'entrada a la comunitat es devia fer a una edat força jove. Tan sols hem pogut documentar la de cinc frares: Agustí Gualbes (24), Benet Rosseta (24), Jaume Planes (21), Joan Bernat Avinent (18) i Pere Torra (30). Totes compleixen l'edat mínima per rebre l'hàbit, que es va

28. ACA, *MH*, vol. 3783, f. 45r-46r (03.10.1492); AHPB, Guillem JORDÀ, 216/37, s. f. (08.01.1493); Talet, p. 272.

29. AHPB, Antoni VINYES, 154/37, f. 14r-15r (03.08.1458).

30. ACA, *MH*, lligall 277, s. f.; vol. 3833, f. 54r-55r; Talet, p. 204; AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 2r-2v (02.12.1480), 20r-20v (09.03.1481), 26r-26v, bossa (30.03.1481).

fixar en 18 anys en la normativa jerònima del segle xvii.³¹ Cal atribuir les edats avançades de Benet Rosseta i, sobretot, de Pere Torra a la carrera eclesiàstica que havien fet abans d'entrar en religió.

Cal destacar que la condició de frare profés donava dret a un conjunt de beneficis espirituals que devien ser molt preuats. Almenys així ho foren per Francesc Vic. Quan encara era novici a Sant Jeroni de la Murtra i tan malalt que temia morir, va demanar al prior que, malgrat que no havia finalitzat l'any de prova, el dispensés d'aquesta condició perquè pogués gaudir, si efectivament acabava morint al cap de poc temps, dels beneficis espirituals que corresponien als frares professors. Ho demanà mentre estava ajagut en un llit de la infermeria monàstica, on s'havien reunit el prior, un notari i alguns testimonis. Després de confortar-lo, el prior va respondre que ho comunicaria al capítol conventual i que confiava que es determinaria allò més convenient per al servei de Déu i per a l'ànima del novici (doc. 31).

L'altre aspecte fonamental de la integració en una comunitat monàstica és la formació, que té com a objectiu que els religiosos tinguin els coneixements i les habilitats necessàries per desenvolupar correctament i eficaç l'activitat ordinària en el monestir. A tal efecte, existia la figura, bastant habitual en els ordes monàstics, del mestre de novicis, que era l'encarregat de guiar-los i formar-los durant aquest període. Tan sols hem pogut documentar dos frares que exerciren aquesta obediència, ambdós a Sant Jeroni de la Murtra, i al final del segle: Benet Rosseta i Jaume Roqueta. Però de ben segur que, encara que no n'haguem trobat traces, a un dels religiosos de cadascun dels dos monestirs jerònims catalans se li va encomanar la tasca d'anar introduint els novicis en la idiosincràsia de l'orde i de la comunitat, resoldre els dubtes que els poguessin anar sorgint, reprendre'ls quan fos necessari i valorar-ne la vocació.

L'orde dels jerònims, però, no va incidir en el període formatiu dels novicis fins al tercer quart del segle xv. El capítol general de 1474 va decidir que *aunque los novicios sean recibidos a la profesión, no sean por esso libres de la diciplina de los maestros hasta que por los priores, de consejo de sus maestros (sin ellos lo procurar) les sea dada libertad*. Aquest manament fou ratificat durant la dècada de 1510, clar indicatiu de les dificultats d'implantació a totes les comunitats jerònimes.³² No va ser fins força anys més tard, ja en el segle xvii, que es va establir un

31. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 84.

32. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 84.

període fix de sis anys després de la professió durant el qual el frare quedava sota el control del mestre de novicis.³³

Aquesta preocupació per l'atenció dels novicis no tingué cap ressò en els dos monestirs jerònims catalans durant el segle xv. Cap dels frares fou enviat al col·legi que l'orde creà a la dècada de 1480 a Si-güenza i, significativament, a Sant Jeroni de la Murtra no es construí el dormidor dels nous —frares professors sota la disciplina del mestre de novicis— fins ben entrada la dècada de 1520 (Talet, p. 365). Tot indica, doncs, que en el segle xv el període d'adaptació estigué restringit a l'any de prova, o poc més, i que no fou fins a la centúria següent que s'incrementà notablement, empès per les directives de l'orde.

Hi ha més dades que reforcen aquesta hipòtesi: la participació en els capítols conventuals i les ordenacions eclesiàstiques. És clar que ser membre de l'òrgan que prenia les decisions que afectaven tota la comunitat és un indicador de la integració del nou profés i de ser considerat com a frare conventual a tots els efectes per part de la resta de religiosos. Les dades indiquen que els nous frares participaven en els capítols conventuals entre sis mesos i un any i escaig després de professar.³⁴ La comparació d'aquest lapse de temps amb els cinc anys que es prescriviren al final del segle xvi permet copsar com s'incrementà l'exigència per ser considerat un membre de ple dret de la comunitat a la centúria següent.³⁵

Quant a l'ordenació eclesiàstica, requisit imprescindible perquè els frares de cor poguessin celebrar, les comunitats enviaren ràpidament els nous frares a l'autoritat diocesana competent perquè rebessin ordes. La majoria ho feu abans de l'any d'haver professat i hi ha una proporció destacada que ho feu al cap de pocs mesos.³⁶ Una situació molt més laxa de la que fou habitual en el segle següent, com indica

33. *Constitutiones y extravagantes...*, 1716, p. 236.

34. Jaume Vidal (Vall d'Hebron): professió (29.06.1480), participació capítol (30.11.1480); Joan Lledó (Vall d'Hebron): professió (02.10.1456), participació capítol (28.03.1457); Joan Triter (Vall d'Hebron): professió (25.12.1484), participació capítol (18.09.1485); Miquel Estela (Murtra): professió (20.05.1479), participació capítol (16.07.1480).

35. *Constitutiones y extravagantes...*, 1613, p. 87.

36. Tenim dades fiables d'una dotzena de frares. Els que menys van trigar van ser Pere Febrer, de la Murtra, amb deu dies (19.04.1446, 29.04.1446), i Joan Lledó, de la Vall d'Hebron, amb dos mesos i mig (02.10.1456, 18.12.1256). A la banda dels que trigaren més temps hi ha els deu mesos de Francesc Jasso (16.02.1494, 20.12.1494) i l'any i tres mesos de Guillem Fuster (29.09.1471, 19.12.1472), ambdós de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. De ben segur que en el darrer frare hi influí el setge de Barcelona al final de la guerra civil catalana.

la recomanació del capítol general de 1528 que s'esperés cinc anys³⁷ i del costum de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, establert a final del segle XVI, de no ordenar fins que haguessin transcorregut quatre anys des de la vestició de l'hàbit.³⁸

L'objectiu dels frares de cor era assolir el màxim orde clerical, el preverat. Un percentatge molt alt, al voltant del 80%, consta que foren ordenats preveres a Barcelona. Alguns dels que no consta que ho fossin, sabem per altres fonts que atenyeren aquest grau. El devien rebre en alguna altra diòcesi, potser com a resultat del trasllat a un altre monestir o per alguna altra circumstància. Els períodes per recórrer l'escala clerical foren relativament curts. Habitualment en un parell d'anys ja havien aconseguit ser ordenats preveres.³⁹

La conclusió és que l'etapa de formació, entesa com el trànsit entre la vida civil i la vida monàstica plena, no anava gaire temps més enllà de l'any de noviciat. A mesura que es considerava que els frares tenien els coneixements necessaris per rebre el següent grau clerical, els enviaven a Barcelona perquè els fos atorgat. Les circumstàncies personals de cada religiós, especialment el grau d'instrucció prèvia a l'arribada al cenobi, podien alterar un ritme que, per regla general, es volia ràpid per tenir disponible un frare que pogués celebrar les misses i els sufragis encarregats pels benefactors.

La formació dels religiosos se centrava en aspectes teològics, doctrinals i litúrgics. De fet, els jerònims no mostraren cap interès a posseir llibres d'altres disciplines del coneixement, sinó que la biblioteca monàstica es nodrí quasi exclusivament d'obres de contingut religiós, tal com afirma la descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle XVI: *una libreria ben fornida de llibres de la Sagrada Escripura* (doc. 70). De fet, ho eren tots els que ressenyà el visitador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron el 1414 (missals, un evangelister, un epistolari, un ofici, responsoris, antifonaris, santorals, breviaris, un leccionari, bíblies, comentaris sobre els evangelis, llibres relacionats amb la cura d'ànimes, un diccionari de llatí i obres teològiques de Francesc Eixi-

37. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 103.

38. BC, ms. 315, f. 16v.

39. En posem alguns exemples. Gabriel Tries (Vall d'Hebron): acolitat (07.03.1411), sotsdiaconat (28.03.1411), diaconat (01.04.1411), preverat (17.12.1411); Bartomeu Piera (Murtra): acolitat (24.02.1443), sotsdiaconat (16.03.1443), diaconat (20.12.1443), preverat (18.09.1444); Lluís Palau (Vall d'Hebron): acolitat (23.12.1469), sotsdiaconat (28.03.1411), diaconat (01.04.1411), preverat (17.12.1411); Jaume Acevedo: acolitat (21.09.1499), sotsdiaconat (21.09.1499), diaconat (21.09.1499), preverat (14.03.1500).

menis, Ramon Llull i sant Gregori)⁴⁰ i també el breviari que fou robat als jerònims en el coll de Garraf (doc. 26).

Giren al voltant d'aquesta temàtica altres llibres copiats en els monestirs jerònims catalans en el segle xv i que s'han conservat, com *Vida i trànsit de sant Jeroni*, escrit a la Vall d'Hebron, l'*Expositio super regulam beati Augustini* d'Humbert de Romans, un volum que conté el *Lignum vitae* de sant Bonaventura, les *Revelacions d'Àngela de Foligno* i l'*Escala de contemplació* d'Antoni Canals, i l'*Speculum presbiteri*, escrit el 1500 i atribuït a Pere Benejam, a la Murtra.⁴¹ Gràcies al cronista sabem que alguns frares de la Murtra copiaven i il·luminaven llibres de cor i obres teològiques de Francesc Eiximenis i sant Tomàs (Talet, p. 142, 195, 202, 230).

Per tal que la qualitat del cant fos l'apropiada, també s'incidí, sobretot al final del segle i com a conseqüència de les directrius de l'orde, en la formació musical dels religiosos.⁴² A Sant Jeroni de la Murtra, per exemple, es contractà un mestre per ensenyar a cantar els frares durant sis mesos en el trienni 1483-1486 (Talet, p. 235-236) i s'han conservat tres peces polifòniques del final del segle xv o principi del xvi d'un dels dos monestirs jerònims catalans, en una mostra de la creixent importància que la música va tenir per un orde que va fer de la solemnitat de la litúrgia una de les seves empremtes.

Després de professar, els frares jerònims catalans es devien integrar ràpidament en la dinàmica de funcionament de les respectives comunitats. Miquel Piquer, per exemple, amb sis o set anys d'hàbit, anava amb regularitat al feu de Concabella, a un centenar de quilòmetres, per gestionar-ne tots els afers econòmics, o Joan Say exercí la procuradoria de Sant Jeroni de la Murtra, un dels càrrecs de més responsabilitat, amb tan sols vuit anys d'hàbit. És ben significatiu que al principi del segle xvii, després del gran increment d'aquesta etapa formativa, un frare se sorprengué de la rapidesa amb què els seus predecessors del segle xv assumien aquests oficis i ho atribuís al fet *que en semblants occasions moltes voltes fan los convents lo que poden y no lo que volen*

40. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 326-327, 340-342.

41. EUSEBI, AGUSTÍ, CIRIL, *Tres epístoles sobre la Vida i Trànsit del gloriós sant Jeroni* (edició a cura de Curt WITTLIN). Barcelona: Curial Edicions Catalanes, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995, p. 26; BC, ms. 581, 473; Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*. Barcelona: Institut Joan Lluís Vives, IEC, 1998, vol. 1, p. 192-193, 217-218, 221-223; Lluís CABRÉ, Montserrat FERRER, «Notícia d'unes Exclamacions sobre la Passió de Crist (BC, ms. 473) i la seva relació amb l'Arbor d'Ubertí de Casale», *Caplletra*, 55 (2013), p. 9-25.

42. Actas, vol. 2, f. 17r.

per falta de subiectes (Talet, p. 175). La causa, però, no era sempre la falta de religiosos. Al nostre entendre, una de les raons és que no havia passat prou temps des de la constitució de l'orde perquè es fessin reglamentacions més estrictes que tenien per objectiu evitar alguns dels problemes que comportava un període de formació tan curt.

ELS DONATS

Una figura habitual en els monestirs, la del donat o oblat, també la trobem a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra en el segle xv. Com els frares en el moment de professar, l'inici de la vinculació entre el donat i la comunitat s'escenificava amb una cerimònia solemne. Curiosament, malgrat el paper secundari dels donats en el monestir, tenim més informació sobre aquesta vinculació i la litúrgia que l'acompanyava que sobre els frares professors, ja que se'n feia una escriptura pública, el contracte de donació. Gràcies a la desena que hem localitzat, tots de la segona meitat de segle, podem donar un quadre bastant complet de la relació que s'establí entre ambdues parts. Tenen l'avantatge que, a diferència de l'única fórmula localitzada per a un frare profés, molt possiblement incompleta, detallen amb precisió els termes d'aquest vincle.

En primer lloc, s'ha de destacar la similitud amb la professió dels frares. Fins i tot en un dels contractes de donació, Joan Miquel diu explícitament que *facio professionem in manibus et posse vestri, dicti prioris*, si bé la fórmula habitual era la de donar-se o oferir-se. La cerimònia tenia lloc en el capítol conventual —en una ocasió fou el claustre inferior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron—, amb la presència de tota la comunitat de frares professors, tant els de cor com els laics, encapçalats pel prior. No consta que la resta de donats hi assistís. L'acte començava amb la lectura pública del compromís de donació, que quedava escrit en una cèdula en pergamí. Així es descriu en la donació de Joan Sants, que romangué agenollat mentre el notari pronunciava els vots:

Jo, Johan Sants, de la vila de Aloy, del regne de Castella, per temor de Nostro Senyor Déu Jesucrist e per remei de la mia ànima, offer e do mi mateix e tots mos béns, presents e sdevenidors, drets e accions que a mi pertanyaran ho pertànyer poran en qualsevulla manera en sdevenidor a Déu e a la benaventurade madona Verge Maria e a tu, fra Jaume Planes, prior del monestir de la Vall de Betlem, àlias de la Murta, de l'orde dels frares de Sant Jerònim, del bisbat de Barchinona, rebent aquesta oblació e donació en nom del dit monastir. E promet obediència a tu e als teus succes-

sors, de viure sense propri e en castedat. E si per algun temps, la qual cosa no plàcie a Déu, jo asseiaré de anar[-me'n] sense llicència, sia lícit als servents de Déu qui ací seran requerir a mi ab plenària auctoritat de lur [dret] e revocar forsadament a mi en lur servey.

Un cop llegida, el donat es mostrà conforme i prestà obediència en mans del prior. Les altres dues cèdules localitzades, una en llatí (Bernat Martí) i l'altra en català (Bartomeu Tort), tan sols presenten com a diferència de contingut que no hi ha el fragment *de viure sens propri e en castedat*, és a dir, els vots de castedat i pobresa. En resposta al compromís del donat, molts contractes inclouen a continuació l'acceptació per part de la comunitat, que s'obligava a alimentar-lo, vestir-lo, calçar-lo i cuidar-ne la salut. A la cerimònia de donació Jordi de Mendoza rebé l'òscul de la pau de tots els conventuals de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.

La relació entre el donat i la comunitat s'establia sobre els eixos següents: oferiment de la pròpia persona i de tots els béns, obediència al prior, estabilitat i castedat. El primer punt era bàsic i identificava la figura del donat, que feia donació d'ell mateix i de totes les seves propietats, presents i futures, la qual cosa portava implícit el vot de pobresa. L'obediència al prior i, per tant, el sotmetiment a la disciplina jeràrquica del monestir era un altre vot fonamental.

Quant a l'estabilitat, a la majoria de contractes, com en el de Joan Sants, el donat autoritzava la comunitat a forçar-lo a tornar al monestir si n'hagués marxat sense llicència. Es preveia la possibilitat que s'acomplís aquesta clàusula de forma violenta. Com a particularitat, Francesc Portella es reservà l'opció d'anar a la ciutat de Barcelona quan volgués. Havia d'haver obtingut abans la llicència del prior, tot i que aquest no es podia negar sense justificació. Almenys així es desprèn quan el donat es va comprometre a no anar a Barcelona quan fos més útil i urgent que es dediqués a alguna altra tasca. Al darrere d'aquesta singularitat, única en els contractes localitzats, hi devia haver l'estreta relació del donat amb Barcelona, del qual el seu pare era ciutadà.

Malgrat que no apareix en tots els contractes, la castedat era un altre dels vots dels donats. A la majoria hi ha tan sols l'esment que no prendrien muller o no contraurien matrimoni. Per a Joan Miquel, però, hi ha una extensa digressió perquè creiem que la comunitat de Vall d'Hebron se'n devia malfiar. El donat va haver d'assegurar que aleshores estava sol, sense cònjuge —*pro nunc, ut assero, solutus a coniugio*—, que era conscient que l'estat de donat comportava ineludiblement no prendre muller i que, no tan sols no la prendria, sinó que no ho volia

ni ho desitjava, tot fent referències al Nou Testament: *sciens et cercioratus quia donati seu oblati religione uxorem ducere non possunt, quam uxorem ego ducere non cupio nec volo, iuxta Dictum Apostoli dicentis: "Solutus es ab uxore noli querere uxorem"*.⁴³

Dos dels donats també feren vot de conversió de costums. D'altra banda, en el contracte de donació Jaume Joan va prometre els vots de pobresa i castedat davant el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, tot especificant que era en seguiment de la regla de Sant Agustí.

El compromís i els vots dels donats eren vitalicis. Tanmateix, la decisió sobre la continuïtat quedava en mans de la comunitat, que el podia expulsar o fer-lo perseguir si havia fugit sense permís. Així, per exemple, el donat Pere Blasco, que s'havia compromès *ad semper standum, habitandum et laborandum quamdiu vixero tanquam deodatus sive donat in dicto monasterio*, i Sant Jeroni de la Vall d'Hebron van anul·lar conjuntament el contracte de donació un any llarg després d'haver-lo signat. En canvi, el prior del mateix monestir va autoritzar el vicari de Santa Engràcia de Saragossa a detenir i empresonar el donat Joan Avisanda, que havia fugit de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i que residia a la capital aragonesa fent-se passar per prevere.

Els donats es devien vincular força joves, com mostra l'únic cas en què es coneix aquesta dada: Pere Teixidor tenia 18 anys quan es va redactar el contracte de donació amb Sant Jeroni de la Murtra. Com els frares professors, els donats també gaudien d'alguns beneficis espirituals. Vestien un hàbit que tenia una diferència mínima amb el dels frares laics —*abitum donatorum dicti ordinis a laicis aliquantulum distinctum*, s'especifica en el contracte de Joan Miquel. Tot plegat configura un lligam molt fort i anàleg a l'establert pels frares professors, ja fossin de cor o conversos. De fet, tenim constància de dos donats que professaren com a frares conversos a Sant Jeroni de la Murtra.

Sembla, però, que la donació, a diferència de la professió, donava un major grau de flexibilitat a la comunitat, que podia expulsar el donat o permetre-li algunes condicions especials. Aquest fet es posa de manifest sobretot en l'adopció d'aquesta figura per a persones que, en edat avançada i sense descendència —*senio gravati et prole carere*, digueren els cònjuges Francesc i Caterina quan es feren donats de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron—, donaven tots els béns a la comunitat a canvi que els mantinguessin i els cuidessin fins a la mort. Amb diferents graus, aquests donats es comprometien a menys obligacions i, en canvi, en els contractes se subratllaren els béns que llegaven i

43. 1Co 7,27.

el tracte que havien de rebre de la comunitat. A Sant Jeroni de la Murtra, per exemple, Rafael Osona va donar els béns que tenia i va prometre obediència i estabilitat, mentre que Pere Cerdà també ho donà tot —especificat amb molt detall (eines, llibres, diners, préstecs, deutes i altres que tenia tant a la seva residència a Barcelona com fora)—, sense fer cap vot, ni tan sols el d'obediència.

Les condicions, per tant, no eren les mateixes per a tots els donats. Als joves i humils se'ls imposaven obediència, castedat i pobresa, mentre que els que aportaven un patrimoni important no se'ls exigia pràcticament res. De fet, d'aquests darrers no consta cap cerimònia amb la presència de la comunitat, sinó que el compromís era signat de forma independent per ambdues parts, tot i que no es pot descartar que més endavant es fes un acte més solemne.

En conclusió, la donació permetia donar sortida a aquelles persones interessades a vincular-se a la comunitat, però que, per diferents circumstàncies, no volien o no podien professar. La figura tenia prou marge per abastar des de relacions molt estretes que implicaven vots anàlegs als dels frares professors fins a vincles amb un caire eminentment econòmic i amb poc o gens component religiós. No és d'estranyar, doncs, que al principi del segle XVI, la normativa jerònima contemplés la possibilitat que els donats o donades conservessin béns, tot i que en va prescriure l'obediència.⁴⁴

L'arrelament

Un dels objectius de les comunitats era que els seus membres romanguessin en el monestir durant tota la vida. Malgrat que tots els frares i la majoria de donats s'hi havien compromès en acte solemne i per escrit, no eren infreqüents els religiosos que en sortien sense permís. Fos perquè al cap d'alguns anys de residir-hi s'adonaven que no volien seguir, ja fos perquè havien tingut algun enfrontament personal amb algun altre frare o per alguna altra circumstància, n'hi havia que prenia la determinació de marxar de la comunitat. Tot i que estava previst que el noviciat servís justament per calibrar la vocació i que, justament per això, durant l'any de prova el novici tenia llibertat per abandonar, no foren infreqüents els frares i els donats que sortiren sense permís de la comunitat després d'haver fet el vot d'estabilitat i d'obediència.

44. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 57.

Els dos monestirs jerònims catalans no van ser aliens a aquesta circumstància, que també va afectar l'orde des de la seva constitució. Tan sols dos anys després del primer capítol general, Benet XIII ordenà als arquebisbes i als bisbes que no donessin consentiment a la sortida de frares jerònims a altres ordes, encara que fossin més rigorosos, sinó que procuressin que tornessin als monestirs d'on procedien.⁴⁵ El problema es devia agreujar durant la segona meitat de segle, com ho posa de manifest les accions preses pel capítol general o pel capítol privat de l'orde dels jerònims per contrarestar la fugida de religiosos. Un dels objectius de nomenar un procurador de l'orde a Roma era perseguir els fugitius que hi havien anat (1466), situació que persistia encara el 1472. Que no s'havia resolt el problema el 1477 queda de manifest quan s'ordenà als priors que empresonessin aquells frares que tornessin de Roma amb breus per sortir de l'orde. Per aconseguir que alguns religiosos es reintegressin de bon grat, el capítol privat de 1478 va permetre que els fugitius que, de grat o per força, estiguessin en un monestir que no fos el de professió, poguessin prendre novament l'hàbit sense incórrer en cap pena eclesiàstica. Més endavant es pactà amb els monestirs jerònims portuguesos un conveni de reciprocitat en el lliurament de fugitius (1480). El capítol general de 1483 pregà als priors que fossin estrictes amb la norma que prescrivia la inhabilitació perpètua per aquells frares que haguessin fugit quatre vegades, que havien d'estar obligatòriament empresonats, sense cap possibilitat de dispensa.⁴⁶ Hi ha múltiples referències de fugues de frares castellans, però també de la Corona d'Aragó, com la del fugitiu Antoni de Nájera, profés de Santa Maria de la Murta, per al qual s'ordenà *que sea llevado al monasterio del Parral e que le eche unos hierros tales que pueda ir al coro con ellos* (1466); el d'un frare de nom Jeroni, profés de Cotalba, i el de dos professors de la Murta valenciana que foren privats de veu en el capítol conventual a causa de les fugues.⁴⁷

Quant als monestirs catalans, hi ha un primer grup de frares que marxaren poc després de professar. No en tenim notícies de la fugida, però sí indicis prou sòlids que abandonaren la comunitat. De fet, tan sols sabem que, com a frares jerònims, reberen ordes eclesiàstics a Barcelona. Però a diferència del que era habitual, ni continuaren l'ascens pel grau clerical fins al preverat ni apareixen en cap altra documentació relacionada amb el monestir de professió. Sis es quedaren en l'acolitat —Ponç Tiges (1416), Simó de Vic (1418), Guillem Mercer

45. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 324.

46. Actas, vol. 1, f. 76r, 98v; vol. 2, f. 17v, 33v, 45r, 52r.

47. Actas, vol. 1, f. 75v-76r; vol. 2, f. 22r, 73r.

(1428), Joan de la Badia (1442), Gaspar Esteve (1447) i Andreu Arenes (1480)— i dos arribaren al sotsdiaconat —Pere Corona (1421-1422) i Gabriel Comes (1477-1478)— mentre foren jerònims. Tots eren de Vall d'Hebron, excepte Guillem Mercer, a qui el registre d'ordenats qualifica tan sols de jerònim, sense atribuir-li cap dels dos monestirs. Es podria conjecturar que els sis que tan sols esdevingueren acòlits foren ordenats essent encara novicis i, per tant, que abandonaren el monestir durant el noviciat. Podria ser en algun cas. Ara bé, les dades apunten en sentit contrari: els vuits frares dels quals coneixem la data de professió reberen l'acolitat després de professar. L'estada en el monestir d'aquests frares va ser curta, amb tota seguretat per sota dels dos anys. Si no fos així, haguessin hagut de continuar les ordenacions fins al sacerdoci. No es pot descartar, però, que algun o alguns morissin justament durant aquest lapse de temps o que canviessin de monestir.

La resta d'abandonaments presenta una gran irregularitat quant a la informació que hem pogut localitzar, des dels pocs que es pot resseguir tot el procés fins als que només es disposa d'alguna notícia. Cal destacar també que tant les motivacions del frare fugitiu com la resposta de la comunitat afectada i de l'orde, així com el desenllaç final presenten una gran variabilitat.

Del que es disposa de més documentació, amb diferència, és de Joan o Joan Bernat Avinent, profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, a causa d'haver donat un important patrimoni a la comunitat quan va professar l'any 1480.⁴⁸ L'heretat fou de tal magnitud que han quedat nombrosos testimonis de litigis, disputes, reclamacions i arbitratges que van tenir ben ocupats els procuradors i els advocats de la comunitat jerònima durant una dècada. Però el problema principal va ser la seva voluntat de marxar del monestir al cap d'un cert temps d'haver-hi professat. Primer va fugir-ne sense permís. Fou absolt. La segona vegada canvià de mètode i reeixí: obtingué una butlla de Sixt IV que el 26 de març de 1483 l'autoritzava a abandonar els jerònims per fer-se benedictí. La raó adduïda pel frare era que no podia suportar l'austeritat dels jerònims. El més rellevant des del punt de vista econòmic és que el pontífex va incloure el traspàs amb tots els béns. Escollí Sant Benet de Bages, on professà el 27 de juliol de 1483, en una cerimònia en què l'abat va treure-li l'hàbit jerònim per posar-li el negre dels benedictins just abans de rebre'n el vot d'obediència.

48. ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 179r (26.01.1480); AHPB, Andreu MIR, 234/9, s. f. (15.11.1480); 234/13, s. f. (31.10.1482); 234/12, s. f. (23.03.1485).

La negativa dels frares de la Vall d'Hebron a acceptar la sortida del religiós i, especialment, a traspassar els béns que els havia donat en professar, va donar lloc a un llarg procés judicial instigat per Sant Benet de Bages, que reclamà que s'executessin les disposicions contingudes en la butlla. Els jerònims s'hi oposaren amb diferents arguments. D'una banda, negaren que fossin més austers que els benedictins. Posaren com a exemple que els jerònims podien menjar carn certs dies a la setmana, cosa que estava prohibida a la major part dels benedictins, i que el frare havia viscut gratament i sana, a prop de la seva ciutat natal. D'altra banda, judicaven fora de tota llei civil i canònica que els béns que, quan el frare era novici, havia donat lliurement a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron s'haguessin de transferir a un altra comunitat, tenint en compte els danys i les despeses que havien ocasionat tant la fuga del frare com la penúria econòmica del monestir. Malgrat aquests arguments, la primera instància judicial va donar la raó a Sant Benet de Bages. Els jerònims de la Vall d'Hebron apel·laren a la Cúria Romana. Mentre no es va prendre una resolució definitiva, el frare continuà a Sant Benet de Bages i els béns objecte de litigi no es traspassaren.

Al desembre de 1487 els jerònims guanyaren l'apel·lació i el frare hagué de canviar novament d'hàbit. Creiem que ho feu al final de 1488 o l'inici de 1489. El juliol d'aquest any consta ja com a conventual de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en un arbitratge per resoldre un litigi amb els seus parents. Podem imaginar-nos que la tornada al cenobi de Collserola no devia resultar-li gens fàcil, si és que realment va tenir lloc, ja que ben aviat el capítol general de 1489 va ordenar que anés al monestir castellà de San Jerónimo de Guisando, al centre de la Península, fins al proper capítol general. El dispensà de les fugides i li permeté exercir l'ofici de sotsdiaca.⁴⁹ A partir d'aquell moment se li perd la pista. Malgrat que a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron van seguir gestionant-ne el patrimoni —el 1494, per exemple, els frares adquiriren, a través d'un procurador, un censal mort sobre el regne de Mallorca que els corresponia com a successors de Joan Avinent—,⁵⁰ no tenim cap seguretat que hi tornés. Si ho feu, fou per poc temps i no el deixaren participar en el capítol conventual.

Baltasar Piquer també va recórrer al pontífex per deixar l'orde, però la seva singladura a Sant Jeroni de la Murtra, perfectament as-

49. Doc. 59; ADB, *Processos*, 1501, s. f.; ADB, *FSJVH*, lligall 17, caixa 2b, s. f. (procés contra l'abat de Sant Benet de Bages); AHPB, Dalmau GINEBRET, 219/23, s. f. (20.07.1488); Actas, vol. 2, f. 97v.

50. CV43; ADB, *PSJVH*, carpeta 3 (24.10.1494).

sentada, fou molt diferent a la de Joan Avinent. El 1491, amb tan sols una dècada d'antiguitat, li fou encomanada una obediència de molta responsabilitat: la procuradoria general. Hi renuncià un any després (Talet, p. 254, 260), la qual cosa es pot interpretar com una mostra de rebuig, oposició o enfrontament amb el prior, Gabriel Andreu, o de descontentament respecte a la trajectòria de la comunitat. Poc després, tant a ell com al frare convers Mateu Fuster se'ls imposaren càstigs. Els devien recórrer perquè foren objecte de revisió per part del capítol general de 1495, que va posar l'assumpte en mans d'altres religiosos no conventuals de la Murtra. Mentrestant, les penes quedaren suspeses. L'apunt del capítol general assenyala una finestra com a motiu del conflicte, ja que s'indicava als visitadors, *a los cuales encomendamos por este rótulo el conocimiento de las dichas penas para que puedan aliviarlas, si vieren que cumple, y entre tanto anden en la libertad que antes andaban y tachen lo que demandan de la ventana*.⁵¹ Però ja era tard. Mentre el capítol general prenia aquesta decisió, a Roma s'acceptava la demanda de Baltasar Piquer de passar a un altre orde amb una regla igual o més estricta que la dels jerònims. El pontífex apuntava als predicadors o als benedictins. A diferència de Joan Avinent, el breu no fa cap menció al traspàs de béns. Amb aquesta autorització, Baltasar Piquer va sortir de la Murtra. Hi portava una quinzena d'anys. Quan, l'octubre de 1495, va rebre l'encàrrec d'un germà per reclamar uns diners de l'heretat materna, va ser qualificat de conventual de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Malgrat que actués amb l'autorització del prior, es tracta d'una gestió impròpia d'un frare jerònim i que exemplifica que se n'havia acceptat la sortida. El febrer de 1496 consta ja com a monjo benedictí. Desconeixem si Mateu Fuster va seguir el mateix camí.

Pere de Rocabertí va aconseguir llicència apostòlica per sortir de Sant Jeroni de la Murtra, però no per anar a un altre monestir, sinó per anar a viure com a ermità. Se li exigí que prestés obediència canònica al bisbe corresponent. Com que escollí una ermita de Sant Llorenç de la Muga, d'on procedia, la prestà al bisbe de Girona el 25 de juliol de 1497.⁵² Se'n degué cansar aviat, perquè el setembre de 1498 rebia l'acolitat com a conventual de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i el 1500 ja era a la Murtra, que era el monestir on havia professat. Tot plegat sembla que respon més a les vel·leïtats i els dubtes d'un personatge d'alt rang que no a un conflicte seriós.

51. Actas, vol. 2, f. 127v.

52. Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Relacions de Sant Jeroni de la Murtra amb les comarques gironines», *Estudis del Baix Empordà*, 29 (2010), p. 57-82.

A Sant Jeroni de la Murtra hi van tenir lloc tres fugues —Andreu Maig, Miquel Estela i Bernardí Jaume— gairebé simultànies, entre 1485 i 1486, poc abans que els consellers de Barcelona demanessin a l'orde que hi enviés un frare de Cotalba per aconseguir-ne el redreç. Tot indica, doncs, que un clima de mala maror, divisió interna o falta d'observança estarien al darrere d'aquestes desercions.

Sembla que Andreu Maig i Miquel Estela fugiren junts. Encara eren al cenobi el març de 1485, però al cap d'un any ja n'havien marxat. És molt possible, doncs, que aquesta fugida motivés l'ordre donada l'octubre de 1485 pel lloctinent de Catalunya perquè els oficials reials detinguessin frares jerònims fugitius i els posessin a disposició de les seves comunitats quan en fossin requerits.⁵³ A mitjan 1486 foren perseguits a la diòcesi de Girona. A tal efecte, el prior envià dos frares perquè instessin el vicari general a fer públic a tot el clergat de la diòcesi l'obligació de denunciar-los públicament i d'advertir els fidels des dels púlpits de les esglésies que no els ajudessin, sinó que col·laboressin a detenir-los per posar-los a disposició de Sant Jeroni de la Murtra. En el requeriment es feu menció explícita que havien sortit sense permís del prior, del perill que suposava per a l'ànima dels fugitius i de l'escàndol que provocava a tot l'orde (doc. 55). Malgrat això, consta que els dos frares demanaren que la comunitat aprovés la llicència apostòlica que els permetia passar-se als benedictins.⁵⁴ En tot cas, d'Andreu Maig no en tenim més notícies i Miquel Estela entrà en els benedictins claustrals, molt possiblement a Sant Miquel de Cuixà, ja que el 1500 era prior de Sant Jaume de Casalons, dignitat que aquesta abadia benedictina catalana donava a un dels seus conventuals. Curiosament, Miquel Estela tornà a la Murtra un quart de segle després de sortir-ne i encara hi pogué residir, en bona senectud, un quart de segle més. Morí el 1538.

Bernardí Jaume va marxar una mica més tard. Un document de l'1 d'agost de 1486 reflecteix una situació anòmala. Es nomenaven àrbitres perquè dirimissin una qüestió econòmica relacionada amb l'heretat del pare del frare. Les dues parts enfrontades eren Sant Jeroni de la Murtra, d'una banda, i la família del difunt. El sorprenent és que Bernardí Jaume estava al costat de la mare i del germà. Tot i que actuava amb el consentiment del prior, el frare estava a la banda contrària de la comunitat.⁵⁵ Òbviament, hi havia un enfrontament de caire econòmic,

53. ACA, C, reg. 3801, f. 168v-169r (26.10.1485).

54. ACA, MH, lligall 282, s. f.; ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.

55. AHPB, Guillem JORDÀ, 216/28, s. f.

que es complementa amb l'absència dels capítols conventuals a partir de març de 1486. No seria estrany que, com hem vist per a Baltasar Piquer, aquesta gestió sigui un indicador que la comunitat n'hagués acceptat la sortida, potser com a resultat d'una llicència apostòlica desconeguda. De fet, al cap de dos anys consta com a conventual de Sant Benet de Bages. Desconeixem com va ser el procés d'incorporació en aquest monestir benedictí, sinó tan sols que l'octubre de 1492 ja havia retornat a la Murtra. S'hi estigué molt poc temps perquè no apareix en cap capítol conventual fins al final del segle. El 1501 era al monestir de Santa Engràcia de Saragossa: el capítol general d'aquell any ordenà que hi romangués en lloc de tornar a la Murtra, on es reintegrà més endavant. Hi estigué, com a mínim, des del 1510 fins al 1530, en una situació anàloga a la de Miquel Estela.

Gabriel Ferrer, que havia professat a Vall d'Hebron cap a 1480, fou absolt i habilitat pel capítol general arran d'haver fugit. De fet, aquesta informació és coherent amb les seves absències dels capítols conventuals.

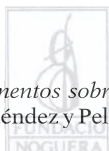
Antoni Joan de Bellfort va professar pels volts de 1495 a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. La presència contínua en els capítols conventuals indiquen un bon procés d'integració a la comunitat jerònima. A més, va rebre l'encàrrec d'anar a Roma per aconseguir la unió del priorat de Sant Pere dels Arquells, propiciada per Ferran II, que el juliol de 1497 demanà als seus ambaixadors a la cúria pontifícia que l'ajudessin en la missió encomanada.⁵⁶ El capítol general de 1498, però, en va demanar el retorn *porque es peligro que se podía contraer simonía y que el fraile que tienen en Roma, se venga*.⁵⁷ Devia retornar al final d'aquell any, ja que al setembre encara era a Roma.⁵⁸ Va aprofitar l'estada a la cort apostòlica per aconseguir un breu per sortir de l'orde, tal com feien alguns frares? Segurament, ja que el 1501 el capítol general va permetre que passés a un altre orde monàstic i va dictaminar que si decidís tornar als jerònims i no el volguessin rebre a la Vall d'Hebron, anés a Sant Jeroni de Cotalba.

Fins aquí els frares de cor dels quals tenim constància segura que sortiren del monestir per voluntat pròpia. N'hi ha setze —almenys cinc, però, es reintegraren a l'orde més endavant—, una xifra gens menyspreable si la comparem amb el centenar aproximat que professaren en

56. Antonio DE LA TORRE, *Documentos sobre relaciones internacionales de los Reyes Católicos*. Barcelona: Patronato M. Menéndez y Pelayo, 1965, vol. 5 (1495-1497), p. 502-503.

57. Actas, vol. 2, f. 137v.

58. AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/10, s. f. (28.05.1499).

els dos monestirs jerònims catalans durant aquest període. A banda, hi ha una vintena de casos en què no es pot establir amb seguretat si perseveraren o abandonaren, ja que les dades no són concloents.

Tenim notícia també d'altres religiosos que havien professat a Sant Jeroni de la Murtra o a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i que per alguna causa desconeguda hi deixaren de residir. Martí Sayes, per exemple, pocs anys després de professar a la Murtra era a Santa Engràcia de Saragossa i Joan Satorra, de Vall d'Hebron, residia a Cotalba pendent que fos habilitat quan tenia més de 25 anys d'hàbit. A Joan de Tiló, de Vall d'Hebron, que no tenim elements per saber si era frare de cor o convers, tot i que per falta de dades ens inclinem per aquesta segona opció, el capítol privat de 1476 li va permetre professar a Lupiana o en algun altre monestir castellà. Hi ha quatre frares de cor —Jaume Negrell, Jaume Poal, Miquel Piquer i Pere Girona—, tots de Sant Jeroni de la Murtra, que estigueren absents durant algun temps dels capítols conventuals, la majoria a la dècada de 1460. Aquests possibles abandonaments coincideixen amb el període crític de la guerra civil i amb una crisi a la comunitat que desembocà en la destitució del prior al final de 1468 (Talet, p. 198). Val a dir que tots retornaren al cenobi badaloní. No podem saber, amb les dades disponibles, si tots aquests religiosos marxaren per voluntat pròpia, com a resultat de l'aplicació de mesures disciplinàries o per qualsevol altre motiu.

La conclusió que es pot extreure és que entre un 20% i un 30% dels frares de cor professos abandonaren els monestirs jerònims catalans. Les reaccions de les comunitats foren diverses, però es pot dir que en general s'hi oposaren fins que les instàncies superiors, ja fos l'orde o el pontífex, resolgueren a favor dels religiosos que volien marxar, excepte quan hi havia en joc un destacat component econòmic, com per a Joan Avinent, en què si el monestir no lluitava per anul·lar-ne la sortida, perdia un patrimoni molt important. És destacable que tots els que canviaren d'orde es passaren als benedictins i que els jerònims deixaren la porta oberta perquè els fugitius poguessin tornar.

Quant a la resta de religiosos, tan sols tenim constància del convers Mateu Fuster, ja comentada en el cas de Baltasar Piquer, i del donat Joan Avisanda, que fugí i fou perseguit per la comunitat de la Vall d'Hebron mentre era a Saragossa.

Religiosos destacats

RAMON JOAN

Ramon Joan fou, sens dubte, el jerònim amb una major repercussió més enllà dels murs de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, on hi residí

gairebé mig segle. Si s'hagués preguntat als barcelonins de la primera meitat del segle xv si coneixien algun jerònim, els que haguessin respost afirmativament referirien, en un percentatge molt alt, el nom de Ramon Joan. Va freqüentar la cort, va viatjar per tot el país i va haver de negociar i resoldre conflictes amb tot tipus de persones i institucions.

Va professar i es va formar com a frare a Sant Jeroni de Cotalba, per la qual cosa devia ser valencià. El setembre de 1409 fou cridat, amb altres dos frares d'aquest monestir, Romeu Borrell i Joan Tomàs, per la reina Violant *per metre en qualche bon estament e ordenança aquex monastir* [Sant Jeroni de la Vall d'Hebron] *que ha estat lonchs dies destituït de frares*. S'inserí, doncs, en les dificultats de la implantació dels jerònims a Catalunya derivades tant de la falta de recursos econòmics de la reina fundadora arran de la mort de Joan I com per la impossibilitat d'entesa amb el mercader barceloní Bertran Nicolau.

Arribà a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron essent prevere i fou ràpidament valorat pels conventuals del monestir català, ja que trigà tan sols any i mig a ser escollit prior. Prova de l'èxit al capdavant de la comunitat és que fou reelegit contínuament, des de maig de 1411 fins que morí, el 1457, amb les úniques excepcions de dos priorats anuals, els de Guillem Boadella (1412-1413) i Guillem Carbonell (1415-1416). Això implica disset eleccions de prior gairebé consecutives, la qual cosa constitueix no tan sols el mandat més llarg en els dos monestirs jerònims catalans durant el període medieval, sinó segurament un dels més llargs de tot l'orde.

El que destaca en Ramon Joan és la dimensió pública, tant religiosa com política, de la seva activitat al servei de la reina lloctinent Maria, muller d'Alfons el Magnànim, que el va portar a fer una multitud de gestions de tipologia molt diversa, sobretot a Catalunya, però també a fora. La relació entre ambdós neix arran de la vinculació de la reina amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i que la va portar a acabar-ne la construcció. Va ser, doncs, el 1438 o 1439 que el devia conèixer i ràpidament n'aprecià les virtuts. A mitjan de 1439, en carta al general de l'orde arran de l'intent fallit de fusió dels dos monestirs jerònims catalans, va dir de Ramon Joan que era *una de las milliores e más notables personas que-l vuestro orden haya en las partes d-acá* (doc. 10).

A partir d'aleshores el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fou un col·laborador tan assidu de la sobirana, que li devia dificultar notablement l'exercici de les funcions al capdavant del monestir. L'activitat com a emissari i conseller de la reina, que s'allargà durant una quinzena d'anys i que l'obligaven sovint a absentar-se del claustre i a freqüentar la cort, anaven clarament en sentit contrari del que s'espe-

rava del superior d'una comunitat contemplativa. Es devia començar de manera informal i devia adquirir costum per la força dels fets consumats, perquè no va ser fins al cap de sis anys que la reina no s'adreçà al pare general dels jerònims per demanar permís. La reina, en carta del 10 d'octubre de 1446, li sol·licità que Ramon Joan pogués ser un dels seus marmessors i que li pogués encarregar afers, *como hayamos entendido que él, sin licencia vuestra, bonament no puede tomar cargo de la dita nuestra marmesoria e exequción de nuestra çaguera voluntad e entrevenir en nuestros afferes*. I ho justificà *por la gran e buena vida e conversación que conocemos por gran speriencia del religioso e amado nuestro, el prior de Sant Gerónimo de la Vall d'Ebrón, cerqua esta ciudad de Barchinona, e la bona voluntad e amor que muestra en nuestra salvación de ánima e de nuestros afferes*. Fins i tot la reina afirmà que el cridava per als seus assumptes, *haún que sea contra su voluntad*, la qual cosa podria indicar que el prior es veia obligat a posar-se a les ordres de la sobirana com a deure de gratitud per l'acció benefactora que estava duent a terme amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (doc. 15). La reina era perfectament conscient del destorb que representava per al normal funcionament del monestir el recurs continuat al prior. Així, el 1444 va escriure a la comunitat jerònima que havia retingut Ramon Joan per una causa important i exhortà els religiosos que tinguessin paciència, ja que ella patia moltes congoixes, afanys i preocupacions a causa dels afers del regne.⁵⁹

Hem trobat traces de la intervenció del prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en un bon nombre d'afers de naturalesa monàstica. La reina l'envià a convents i monestirs, tant masculins com femenins, per imposar el foment de l'observança i el respecte a l'autoritat. Les missions de Ramon Joan mostren que la reina estava molt ben informada dels assumptes de les comunitats monàstiques i que es considerava responsable de resoldre els conflictes que hi sorgien, d'assegurar que no es desviessin d'un funcionament recte i virtuós i fossin exemple per a la població en lloc de motiu d'escàndol, com de vegades passava. Com que ella en persona no ho podia fer, el prior de Vall d'Hebron n'era un dels braços executors.

Va participar almenys en quatre reformes: la Casa de Déu (1441),⁶⁰ Sant Pere de les Puelles (1442-1443), Santa Maria de Montserrat (1443-

59. ACA, C, reg. 3029, f. 123v-124r (30.07.1444).

60. Joan-F. CABESTANY FORT, «Fray Ramón Juan, prior de San Jerónimo del Valle de Hebrón (1419-1458)», *Studia Hyeronimiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 1, p. 232-233; ACA, C, reg. 3026, f. 12r (11.09.1442).

1444) i Santa Anna de Barcelona (1452).⁶¹ Tant el monestir agustinia de la Casa de Déu, fundat per Bertran Nicolau, com la canònica de Santa Anna de Barcelona estaven en desordre i decadència i la missió de Ramon Joan va consistir a introduir-ne l'observança, el bon estament i prendre mesures disciplinàries respecte als frares díscols —*arrenchant males herbes e plantat-n'i de bones e fructíferes*, digueren els consellers de Barcelona per la reforma de la Casa de Déu. Sabem que Ramon Joan va redactar uns nous estatuts per a Santa Anna.

Els conflictes entre les monges de Sant Pere de les Puelles, que derivaven en escàndols arran de la falta d'autoritat de l'abadessa, portaren la reina a promoure'n la reforma, que quedà en mans de l'abat de Sant Pere de Galligants. Tanmateix, les noves ordinacions foren durament criticades per la reina perquè, al seu parer, no servien per aturar la desobediència i la indisciplina, per la qual cosa ordenà a l'abat que les esmenés amb el consell dels priors de Vall d'Hebron i de Sant Llorenç del Munt.⁶² I no li faltava raó, perquè sorgiren noves disputes —la destitució de la priora i un conflicte entre dues monges per obres en una cambra, amb la participació violenta de parents i amics (doc. 11)—, que hagueren de fer necessària la intervenció de Ramon Joan en el monestir.⁶³ A Montserrat, el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fou la cadena de transmissió de les ordres que la reina adreçà a l'abat amb l'objectiu que els sis monjos procedents de Montecassino implantessin una reforma que havia de reintroduir la regla de Sant Benet i extirpar els vicis i els mals costums de la casa.⁶⁴

Aquestes quatre intervencions foren d'envergadura, ja que afectaven el funcionament general dels monestirs implicats. Però el prior de la Vall d'Hebron va veure's involucrat en altres afers més concrets que donen una idea dels problemes que hi havia aleshores en moltes cases religioses catalanes: va haver de convèncer la priora de Santa Maria de Montsió perquè es reincorporés al càrrec després d'haver-ne renunciat

61. Jill WEBSTER, «Deu documents sobre els problemes dels religiosos i dels eclesiàstics», a Maria TERESA FERRER I MALLOL, Josefina MUTGÉ I VIVES, Roser SALICRÚ I LLUCH, Carles VELA AULESA (eds.), *La Corona catalanoaragonesa, l'islam i el món mediterrani*. Barcelona: CSIC, 2013, p. 744 (doc. 7); ACA, C, reg. 3040, f. 36v (31.07.1444); AHCB, *Consell de Cent*, Lletres closes, vol. 10, f. 114v (25.09.1444); ACA, C, reg. 3040, f. 90r-90v (31.03.1445); Francesc CARRERAS I CANDI, *Geografia general de Catalunya*. Barcelona: Albert Martín, 1916, vol. 6, p. 461; ACA, C, reg. 3213, f. 8v (24.07.1452), reg. 3275, f. 107r-107v (30 i 31.08.1452), 117r (15.09.1452).

62. Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, *Op. cit.*, p. 222-224; ACA, C, reg. 3033, f. 12r-13r (01.06.1443).

63. ACA, C, reg. 3187, f. 71v (26.11.1443).

64. Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, *Op. cit.*, p. 197-329; ACA, C, reg. 3269, f. 135r-135v (13.09.1443).

arran d'alguns abusos relacionats amb tractes de favor a mestres en teologia i frares dominics, afer que es resolgué favorablement;⁶⁵ va haver de resoldre un conflicte al convent de framenors de Barcelona arran *de la cambra en què habitava mestre Nicholau Quíliz, quòndam, e noresmenys de totes altres cambres qui en lo dit monastir se trobaran ocupades per frares scandaloses e extirminadors de la dita casa e orde*;⁶⁶ va donar avís al bisbe de Tortosa perquè posés remei al fet que *los vostres canonges e clergues no tribulassen ab llurs desonestes e freqüentades visitacions lo monestir de les menoretas* i que va resoldre's amb la reforma d'aquest convent de clarisses duta a terme pel framenor Joan Bernat⁶⁷ i va anar al monestir de Santa Anna de Barcelona per evitar que es produïssin els habituals robatoris i danys arran de la mort del prior, que es preveia imminent perquè estava greument malalt (doc. 19).

Ramon Joan va rebre també encàrrecs diplomàtics, el més destacat dels quals va ser l'ambaixada a la cort castellana, inscrit en l'intent de la reina d'aturar les hostilitats militars entre el rei Joan II de Castella, germà de Maria, d'una banda, i el rei de Navarra i l'infant Enric, germans d'Alfons el Magnànim, de l'altra. Hi va anar acompanyat del secretari reial Anton Nogueres.⁶⁸ Els dos ambaixadors eren a Castella a mitjan febrer de 1445. Durant l'estada Ramon Joan va patir algun accident. En tot cas, no creiem que afectés la missió perquè Joan II es va negar a donar-los audiència a causa de l'entrada d'un exèrcit del rei de Navarra en territori castellà. Ramon Joan ja era de tornada a València a principis de març, on va poder departir amb la reina sobre els resultats obtinguts.⁶⁹ A l'agost la reina lloctinent va preparar una segona ambaixada a Castella, en què estava previst que Ramon Joan fos acompanyat pel conseller i procurador reial Ramón Cerdán. L'objectiu era el mateix: aconseguir una pau entre els Trastàmara castellans i aragonesos. Però les circumstàncies, amb la victòria de Joan II i la mort de l'infant Enric a la batalla d'Olmedo, afavorien l'entesa, si bé era necessari convèncer el monarca castellà de l'avantatge de ser magnànim amb els enemics en lloc d'aprofitar-ne la debilitat.⁷⁰ El prior de la Vall d'Hebron, però, no va poder complir la missió diplomàtica per

65. ACA, C, reg. 3269, f. 135r-135v (13.09.1443).

66. ACA, C, reg. 3188, f. 176v (22.10.1444).

67. ACA, C, reg. 3193, f. 126v-127r (08.07.1446).

68. Hi ha informació sobre els preparatius de l'ambaixada a ACA, C, reg. 3191, f. 26v (07.01.1445), 28v-29r (13.01.1445), 31v, 32v-33r (14.01.1445), 30r-31v, 33v-34r (15.01.1445), 32r, 34v (16.01.1445); doc. 13.

69. ACA, C, reg. 3230, f. 6v-7r (13.02.1445), 15r (09.03.1445); reg. 3185, f. 111v (13.02.1445), 107v-108r (06.03.1445); reg. 3191, f. 52v (21.03.1445).

70. ACA, C, reg. 3191, f. 92v (21.08.1445); reg. 3230, f. 71r-72r (22.08.1445).

un seriós contratemps, ocorregut al setembre, que no li va permetre viatjar a Castella. No sabem exactament què li va passar, ja que els documents tan sols fan referència a un accident i malaltia, però fou prou greu perquè la reina li exigís repòs, convalescència i el retorn a Vall d'Hebron.⁷¹

Més habituals foren els contactes amb els consellers de la ciutat de Barcelona. La relació fou en ambdues direccions, ja que no tan sols el prior informà els mandataris barcelonins de les decisions de la sobirana, sinó que sovint foren aquests els que li demanaren que convencés la reina perquè adoptés certes mesures. Com, per exemple, en l'afer de les presons de Bernat Turell i Jofre de Sentmenat, en què al final de setembre de 1444 els consellers barcelonins demanaren al prior de Vall d'Hebron que intercedís davant la reina perquè fossin canviades per sengles arrestos domiciliaris, sense èxit. Un cop mort Bernat Turell, també li demanaren que els béns fossin retornats a la família.⁷² Una altra demanda que l'any següent els consellers feren al prior fou que la reina resolgués favorablement als interessos del municipi un conflicte arran d'una carnisseria. Com a mostra de gratitud per la bona conclusió de l'afer, els consellers li notificaren que havien accedit a nomenar per a un càrrec municipal el candidat que els havia proposat.⁷³

L'assumpte de les bandositats entre Montanyans i els Sentmenat ocupà el prior Ramon Joan. Sabem que el 1446 rebé l'encàrrec de la reina que mirés que les dues parts enfrontades acceptessin la intervenció directa de la sobirana per resoldre el conflicte i el 1448 els consellers li demanaren que intercedís perquè l'assumpte quedés en mans del municipi. El prior respongué que la reina hi accediria sempre i quan es mantingués la pacificació i totes les parts hi estiguessin d'acord.⁷⁴ Encara hem trobat tres testimonis més de demandes dels consellers barcelonins a Ramon Joan: que aconseguís que la reina alliberés el sotsíndic de la ciutat de comparèixer a l'Audiència per un assumpte judicial, ja que li impedia desenvolupar el càrrec amb normalitat (1449), que aturés les mesures que devaluaven la moneda (1451) i que no accedís a la rebaixa de la imposició de la carn (1453).⁷⁵

71. ACA, C, reg. 3191, f. 105r-106r (18.09.1445).

72. Joan-F. CABESTANY FORT, *Op. cit.*, p. 234-235, 242-243; ACA, C, reg. 3029, f. 152r (24.09.1444); reg. 3190, f. 166r (18.12.1444); reg. 3195, f. 1r (28.12.1444).

73. Joan-F. CABESTANY FORT, *Op. cit.*, p. 236, 244-246.

74. ACA, C, reg. 3195, f. 111v-112v (17 i 19.01.1446); Joan-F. CABESTANY FORT, *Op. cit.*, p. 236-237, 247-249.

75. Joan-F. CABESTANY FORT, *Op. cit.*, p. 237, 250-251; Carme BATLLE GALLART, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*. Barcelona: CSIC, 1973, p. 233, 244.

El prior s'ocupà, en converses amb Elionor de Cervelló, els consellers i el capítol de la seu de Barcelona, de la reintegració a la Corona de les viles aragoneses de Borja i Magallón, que havien estat de la reina Violant (1443).⁷⁶ També transmeté als mandataris municipals i al bisbe de Tortosa la preocupació de la reina que es castigues els jugadors i els blasfemadors.⁷⁷

Al costat d'aquests afers d'un contingut més polític, la reina li encomanà altres feines de menor transcendència, però que mostren l'elevat grau de confiança que li tenia. Així, li demanà que consolés Isabel, que acabava d'enviudar del jurista Bonanat Pere, tot donant-li suport davant les possibles molèsties dels parents del difunt (1443); que investigues si una persona que havia estat proposada com a curador actuava de bona fe (1444); que esbrinés si eren certes algunes acusacions que li havien arribat sobre el prior de la casa hospitalera de Barcelona (1444); que convencés dos candidats per acceptar els càrrecs de receptor de la cambra reial i tresorer (1446), i que visités una vídua en mala situació (1453).⁷⁸ El prior, d'altra banda, també li proporcionà informació valuosa sobre el plet de la vídua de Bonanat Pere (1444), sobre la provisió d'un ofici que depenia dels diputats (1446)⁷⁹ o li serví d'enllaç per comunicar-se amb altres consellers reials, com els juristes Bonanat Pere i Francesc d'Alçamora.⁸⁰

Aquests encàrrecs, als quals se li haurien de sumar molts altres dels quals a les cartes de la reina tan sols apareix el destinari i els que segurament li devia fer verbalment a Barcelona quan tots dos hi residien, demostren clarament la intensitat de l'activitat de Ramon Joan al servei de la reina Maria. El vincle, però, entre ambdós anà més enllà d'aquests afers i s'assentà en l'esfera personal. Valguin com a exemples que el prior li enviés presents i s'interessés per la seva salut el 1442 —*vostra letra havem reebuda e les calces que-ns havets trameses, les quals vos regraciam, maiorment que són vengudes en bons temps. Per vostra consolació e de vostre covent, vos avisam que per gràcia de Déu, stam bé de nostra persona al present, ab tot que per nostre accident*

76. María Isabel FALCÓN PÉREZ, «La localidad aragonesa de Borja: su azaroso tránsito de villa a ciudad», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 26 (2005), p. 205-219; ACA, C, reg. 3026, f. 73r (10.01.1443); reg. 3189, f. 15v (12.01.1443); reg. 3269, f. 75r (01.04.1443).

77. ACA, C, reg. 3191, f. 62v-63r (01.05.1445).

78. ACA, C, reg. 3269, f. 155v (20.12.1443); reg. 3029, f. 50v (18.03.1444); reg. 3040, f. 45v-46r (23.10.1444), f. 180r (05.02.1446); reg. 3215, f. 98v (29.11.1453).

79. ACA, C, reg. 3029, f. 94r (04.06.1444); reg. 3191, f. 189v (10.03.1446).

80. ACA, C, reg. 3189, f. 123r-123v (12.10.1443).

*havem passat ara poch ha algunes congruoxes—*⁸¹ que la sobirana el reclamés a la cort perquè la consolés de la mort de dues cunyades el 1445 —*desijam molt haver persones devotes ab qui-ns puxam en alguna manera aconsolar, per què us pregam ab tanta affecció com dir se pot que hun dia de la setmana qui ve vullats venir a nostra presència* (doc. 14)—, justament l'any a partir del qual és qualificat de confessor de la reina a la documentació, o que, de Perpinyà estant, demanés al prior de Santa Maria de la Murta que no es retardés en la confirmació del priorat de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron *car lo dit fra Ramon Johan no pot partir de Barchinona entrò que la dita confirmació sia feta e la sua absència, maiorment en aquest temps de quaresma, nos és stada molt desplaent*.⁸²

Després de més de quinze anys de servei, la reina va nomenar-lo marmessor testamentari, bé que no en pogué exercir perquè va morir abans.

GUILLEM FUSTER

Guillem Fuster, profés de la Vall d'Hebron, era originari d'una família de Guimerà amb una bona posició econòmica. Fou, sens dubte, el jerònim amb més projecció en l'escenari cultural en el període estudiat. És conegut per la correspondència que mantingué amb l'arxiver Pere Miquel Carbonell, a qui va escriure dos epigrames en llatí, en un dels quals li agraí la tramesa de llibres, entre els quals *De dictis et factis Alphonsi regis* de l'humanista italià Antonio Beccadelli, anomenat el Panormita, i una carta, escrita el 1475, en què el religiós mostrà la seva formació humanística i erudita, tot citant obres de Virgili, Servi i Juvenal.⁸³

L'afició bibliòfila quedà ben patent en la disposició dels béns que, com a novici, feu el 28 de setembre de 1471 (doc. 33). A banda de la donació de set llibres que havien de ser donats al monestir per comprar una gran creu de plata, que finalment no es va aconseguir, com ja hem comentat més amunt, se'n reservà alguns, concretament unes concordances de la Bíblia, els comentaris sobre les Sentències de sant

81. ACA, C, reg. 3181, f. 42v (31.01.1442).

82. ACA, C, reg. 3273, f. 74v (27.03.1450).

83. Mariàngela VILALLONGA, *La literatura llatina a Catalunya al segle xv*. Barcelona: Curial, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993, p. 102-103; Manuel DE BOFARULL Y DE SARTORIO, *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Barcelona: Imprenta del Archivo, 1865, vol. 28 (*Opúsculos inéditos del cronista catalán Pedro Miguel Carbonell*), p. 359-366; Eulàlia DURAN (dir.), *Op. cit.*, vol. 4, p. 44, 56.

Bonaventura —aquests dos li costaren 18 lliures—,⁸⁴ les epístoles de Gasparinus de Bèrgam, llibres de Pere Llombard —possiblement les Sentències— i del filòsof Pere Helie, un saltiri en pergamí i una obra sobre prosòdia i ortografia. A més, llegà al seu cosí Bartomeu Fuster, de Guimerà, un doctrial en pergamí, *La Consolació* de Boeci, un llibre del gramàtic medieval Everard de Béthune, un romanç en paper sobre l'avemaria, unes hores de la Verge, uns tractats de lògica i una *Lectura de París*.

No han pervingut més notícies de la relació de Guillem Fuster ni amb els llibres ni amb el cercle humanista de Barcelona a partir de 1475. És ben curiós que una persona d'aquesta formació erudita, que hagués pogut entrar en qualsevol dels convents mendicants de Barcelona, on es potenciava molt més l'estudi, bé que centrats en la teologia, professés en un monestir com Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, on era, sens dubte, una *rara avis*.

Va ser prior de la Vall d'Hebron entre 1483 i 1486, quan tenia tan sols una dotzena d'anys d'hàbit. Prova del prestigi que adquirí en l'orde és que fos escollit prior de Sant Jeroni de la Murtra el 1495 arran d'una crisi en el govern d'aquest monestir. Els conventuals l'elegiren davant la impossibilitat de votar per cap frare profés de la Murtra. Durant aquest priorat renuncià a l'heretat de Pere Vendrell a favor del seu nebot Guillem Fuster. Ho feu a la Vall d'Hebron i amb el consentiment del prior.⁸⁵ El mandat exercit en el cenobi badaloní es caracteritzà per un retorn a l'observança que es traduï, en comparació amb el convuls trienni anterior, en una limitació estricta de la sortida dels religiosos (Talet, p. 265). Morí poc després que tornés a la Vall d'Hebron, ja que desapareix dels capítols conventuals a partir de l'estiu de 1498. Visqué, doncs, uns 28 anys com a jerònim.

84. Segons explica en el testament, els va comprar a un home de Manresa per aquest import. Ha de tractar-se de la venda feta per Francesc Comes, paraire manresà, el 25 de febrer de 1471 al prior de la Vall d'Hebron, ja que coincideixen els llibres i l'import (Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Documents culturals medievals (1307-1485)», p. 432).

85. AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/7, s. f. (12.07.1497).

Relació de jerònims

FRARES DE COR

Abel Joan		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	07.05.1438	Ordenat d'acòlit	21.09.1443	Ordenat de prevere

Agustí Gualbes			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	Natural de Barcelona. Fill de pares nobles i cavallers molt antics. Va néixer el 1462 o 1463 ⁸⁶		
	31.05.1488	Ordenat de sotsdiaca	La seva estada va continuar en el segle xvi

Andreu Arenes		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	23.09.1480	Ordenat d'acòlit		

Andreu Garriga		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	14.06.1427	Ordenat de diaca	12.01.1441	Ferma àpoca (procurador) ⁸⁷

Andreu Maig		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	16.07.1480	Participa en capítol (CM53)	26.06.1486	Fugitiu (doc. 55)
<i>un altre monestir</i>				
	23.06.1489	Membre d'un monestir no especificat ⁸⁸		

Antic Nebot		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	29.03.1438	Ordenat d'acòlit	04.01.1487	Participa en capítol (CV35)

Antoni Feixes		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	24.02.1442	Ordenat de diaca	26.07.1470	Participa en capítol (CV15)

Antoni Joan de Bellfort		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	05.07.1495	Revoca procura (novici) ⁸⁹	27.09.1500	Participa en capítol (CV66)
	L'any 1501 el capítol general li donà permís per anar a un altre orde religiós. Si tornés als jerònims i no el rebessin a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, li assignaren Sant Jeroni de Cotalba ⁹⁰			

Antoni Moia		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	22.12.1425	Ordenat d'acòlit	08.10.1431	Rep diners de la caixa ⁹¹

86. José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. 1, p. 571; ACA, *MH*, lligall 277, s. f.; Talet, p. 368.

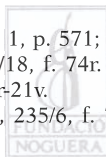
87. AHPB, Antoni VINYES, 154/18, f. 74r.

88. ACA, *MH*, vol. 3779, f. 21r-21v.

89. AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/6, f. 7r.

90. Actas, vol. 2, f. 167r.

91. ACA, *MH*, vol. 2527, f. 42r.

Antoni Reve		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	19.10.1393	Fundador. Ve de Cotalba	10.03.1405	Ordenat de prevere

Antoni Torres		<i>Sant Jeroni de Cotalba</i>		
	22.11.1486	Els consellers de Barcelona demanaren que anés a Sant Jeroni de la Murtra durant tres anys per al redreç d'aquest monestir (doc. 56)		
		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	08.10.1488	Rep poders per reclamar una quantitat de diners ⁹²		

Baltasar Piquer				Sant Jeroni de la Murtra	
	Fill de Miquel Piquer, mercader i ciutadà de Barcelona, benefactor del monestir. Els seus germans eren Lluís, frare de Sant Jeroni de la Murtra, Galceran, mercader barceloní, i el botiguer Francesc ⁹³				
	23.10.1480	Ordenat d'acòlit	06.08.1495	Participa en capítol (CM92)	
	Se li havien aplicat mesures disciplinàries ⁹⁴ i va aconseguir un breu apostòlic que li permetia passar als benedictins o als predicadors (19.05.1495, doc. 65)				
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron					
	27.10.1495	Rep poders per reclamació econòmica ⁹⁵			
monestir benedictí					
	23.02.1496	Rep poders per reclamació econòmica ⁹⁶			

Bartomeu Alfagerí		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	19.01.1393	Fundador. Ve de Cotalba	10.07.1396	Absolt d'excomunió ⁹⁷
		<i>Sant Jeroni de Cotalba</i>		
	1404-1405	Prior ⁹⁸		

Bartomeu Campanya		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	27.08.1460	Participa en capítol (CM12)	29.06.1477	Participa en capítol (CM40)

Bartomeu Ortells				Sant Jeroni de la Murtra	
	Fill d'Arnau Ortells, mercader de Tarragona, i de Paula				
	29.08.1455	Disposa dels seus béns (novici) ⁹⁹	04.06.1463	Ordenat de prevere	

Bartomeu Piera		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	24.02.1443	Ordenat d'acòlit	19.11.1461	Participa en capítol (CM14)
		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	12.01.1472	Participa en capítol (CV16)	22.01.1473	Prior ¹⁰⁰

92. AHPB, Lluís JORBA, 238/15, s. f.

93. AHPB, Guillem JORDÀ, 216/39, s. f. (15.02.1494).

94. Actas, vol. 2, f. 127v.

95. AHPB, Pere TRITER, 239/15, f. 60v.

96. AHPB, Pere TRITER, 239/16, f. 21v.

97. Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni...», p. 53-56.

98. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 330.

99. AHPB, Antoni VINYES, 154/33, s. f. i bossa.

100. Consta com a prior el 22 de gener de 1473 en un capítol conventual celebrat a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 83r-83v, 23.03.1473).

Benet Rosseta		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	Fill del notari igualadí Pere Rosseta i Joana. Havia estat ordenat prevere (19.02.1478). Abans de professar era titular de dos beneficis a l'església de Santa Maria d'Igualada sota la invocació de Santa Caterina i Sant Orient. El seu germà era Antoni Rosseta, paraire d'Igualada, i el seu nebot, clergue tonsurat, era Pere Rosseta, a qui llegà els seus drets hereditaris			
17.05.1479	Disposa dels seus béns (novici) ¹⁰¹	febrer 1488	Defunció (Talet, p. 241)	

Benet Santjoan		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	Fill de Bernat Santjoan, apotecari, ciutadà de Barcelona, i de Francina, que era filla del carnisser barceloní Bernat Andreu. Benet Santjoan tenia un germà, Bernat Benet, difunt l'any 1467, que havia tingut un fill natural de nom Joan ¹⁰²			
21.09.1454	Ordenat d'acòlit	02.09.1491	Defunció (Talet, p. 253)	

Bernardí Aguilar				<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	Natural de Barcelona i fill del mercader barceloní Pere Aguilar i Caterina Andreua ¹⁰³				
21.03.1480	Disposa dels seus béns (novici) ¹⁰⁴	28.10.1481	Participa en capítol (CM59)		
Segons la historiografia jerònima, va morir malalt al cap de pocs anys d'haver professat ¹⁰⁵					

Bernardí Jaume				Sant Jeroni de la Murtra	
	Fill de Pere Jaume, sabater barceloní, i Caterina ¹⁰⁶				
18.11.1483	Participa en capítol (CM60)		01.08.1486	Actor en conflicte econòmic ¹⁰⁷	
Sant Benet de Bages					
	09.10.1488	Nomena àrbitres ¹⁰⁸			
Sant Jeroni de la Murtra					
	02.10.1492	Participa en capítol (CM87)	06.10.1492	Participa en capítol (CM88)	
No apareix en cap capítol conventual fins al final del segle					
Santa Engràcia de Saragossa					
	El capítol general de 1501 va decidir que un fra Bernardí no anés a Sant Jeroni de la Murtra, sinó que romangués al monestir de Santa Engràcia de Saragossa ¹⁰⁹				
Sant Jeroni de la Murtra					
	Entre 1510 i 1530 consta novament a Sant Jeroni de la Murtra (Talet, p. 305, 379)				

101. AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.

102. AHPB, Antoni VILANOVA, 165/100, f. 24v-26r (testament de la mare, 23.09.1467).

103. José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. 1, p. 565.

104. Doc. 49.

105. José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. 1, p. 565-566.

106. AHPB, Guillem JORDÀ, 216/28, s. f. (01.08.1486)

107. AHPB, Guillem JORDÀ, 216/28, s. f.

108. ACA, *MH*, vol. 3779, f. 19v-20r.

109. Actas, vol. 2, f. 167v.

Bernat Colomer				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	01.02.1456	Ordenat de diaca		
<i>No apareix en els capítols conventuals de 1458 i 1460</i>				
	13.05.1463	Participa en capítol (CV11)	11.06.1466	Beneficiari de llegat ¹¹⁰

Bernat Savall			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	16.10.1428	Participa en capítol (CM3)	13.07.1476	Participa en capítol (CM38)

Eusebi Pavia		Sant Jeroni de la Murtra	
	Profés possiblement de Sant Jeroni de Cotalba. L'any 1401 consta a Cotalba i a Santa Maria de la Murta. Fou prior del monestir de la Trinitat de Miramar (1411) ¹¹¹		
	03.05.1418	Participa en capítol (CM2)	

Felip Àlvarez			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	23.12.1469	Ordenat de sotsdiaca	18.11.1491	Participa en capítol (CV42)

Ferran Ruiz			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	24.09.1440	Ordenat de sotsdiaca	05.03.1444	Ambaixador de la reina ¹¹²

Francesc Cardona			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	04.03.1447	Ordenat d'acòlit	19.12.1451	Ordenat de prevere

Francesc Ferrer			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	21.12.1476	Ordenat de sotsdiaca	02.02.1500	Participa en capítol (CV61)

Francesc Guerau			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	22.12.1425	Ordenat d'acòlit	28.10.1434	Rep els diners de la caixa ¹¹³

Francesc Jasso			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	Donzell navarrès del llinatge dels Jasso		
	03.03.1493	Dona poders (novici) ¹¹⁴	La seva estada va continuar en el segle xvi

Francesc Sans			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	12.02.1484	Professió ¹¹⁵	La seva estada va continuar en el segle XVI	

110. ACVD, pergami 1-45-42 (C-5).

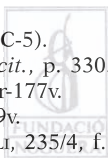
111. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 330.

112. ACA, C, reg. 3189, f. 177r-177v.

113. ACA, MH, vol. 2527, f. 49v.

114. AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/4, f. 11r.

115. RBE, C-III-3, f. 323v.

Francesc Vic			Sant Jeroni de la Murtra	
	Fill del mercader barceloní Jaume Vic i d'Isabel, de qui fou hereu universal. Abans de professar era clergue beneficiat a la seu de Barcelona. Tingué com a germans Jaume i Pere, monjo benedictí ¹¹⁶			
11.02.1468	El prior actua en el seu nom (novici) ¹¹⁷	02.11.1490	Defunció (Talet, p. 247)	

Gabriel Andreu				<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	Fill de Pere Andreu i Violant. Tenia dos germans: Pere, que era mercader barceloní, i Joan, ciutadà de Tarragona. A la mort del darrer, tingué plets amb la vídua a causa dels béns de l'avi del frare, que també es deia Gabriel Andreu i que havia estat mercader de Tarragona ¹¹⁸				
27.05.1469	Ordenat de sotsdiaca		06.08.1495	Participa en capítol (CM92)	

Gabriel Comes		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
20.12.1477	Ordenat d'acòlit	19.09.1478	Ordenat de sotsdiaca	

Gabriel Ferrer			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	30.11.1480	Participa en capítol (CV27)	
<i>No participà en cap capítol conventual el 1483 ni 1488-1491. Probablement havia fugit, ja que el capítol general de 1489 habilità Gabriel, frare de Vall d'Hebron, arran de les seves fugues¹¹⁹</i>			
	18.11.1491	Participa en capítol (CV42)	

Gabriel Fonoll		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
24.09.1446	Ordenat d'acòlit	01.06.1456	Malalt, al feu de Concabella ¹²⁰	

Gabriel Tries		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
07.03.1411	Ordenat d'acòlit	30.03.1414	Present a la visita pastoral	

Galceran de Santa Pau		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
06.06.1433	Ordenat de sotsdiaca	20.02.1434	Ordenat de prevere	

Gaspar Esteve			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	04.03.1447	Ordenat d'acòlit			

Gregori Caselles		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
11.08.1463	Ordenat d'acòlit	30.11.1466	Ordenat de prevere	

116. AHPB, Pere PASQUAL, 191/72, f. 39v-40v (testament de la mare, 05.06.1467); Antoni VINYES, 154/44, s. f. (08.01.1468); CM20.

117. AHPB, Antoni VINYES, 154/44, s. f.

118. ACA, MH, vol. 3783, f. 45r-46r (03.10.1492); Talet, p. 272; AHPB, Guillem JORDÀ, 216/37, s. f. (08.01.1493).

119. Actas, vol. 2, f. 97v.

120. ACA, MH, vol. 1196, s. f.

Guillem Boadella				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	23.09.1402	Ordenat d'acòlit	24.05.1404	Ordenat de prevere	
<i>Sant Jeroni de Cotalba</i>					
<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>					
	09.07.1408	Havia tornat a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i la reina n'ordenà l'expulsió ¹²¹			
<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>					
	14.06.1412	Confirmat com a prior ¹²²	06.05.1413	Present a la renúncia del vicari de Sant Genís dels Agudells ¹²³	
<i>Sant Jeroni de Cotalba</i>					
	18.05.1416	Procurador en el capítol general. Nomenat prior de Santa Maria de la Murta ¹²⁴			
<i>Santa Maria de la Murta</i>					
	1418	Prior ¹²⁵			

Guillem Carbonell			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
			<i>Sant Jeroni de Cotalba</i>	
			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	09.08.1408	Havia tornat a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i la reina n'ordenà l'expulsió ¹²⁶		
			<i>Sant Jeroni de Cotalba?</i>	
	28.09.1413	Testimoni de la inspecció de la seu del monestir de Sant Jeroni de Montolivet ¹²⁷		
			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	26.07.1415	Prior en capítol general ¹²⁸	28.04.1416	Participa en capítol (CV4)

Guillem Fuster				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	Fill de Ponç Fuster i Francina. Tenia un germà de nom Antoni i un nebot, Guillem, tots de Guimerà ¹²⁹				
	28.09.1471	Disposa dels seus béns (novici)	23.11.1494	Participa en capítol (CV45)	
				<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	febrer 1495	Prior (Talet, p. 785)	30.08.1497	Participa en capítol (CM94)	
				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	01.04.1498	Participa en capítol (CV55)	04.10.1498	Participa en capítol (CV57)	

121. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 339.

122. ADB, *Comunium*, vol. 52, f. 46r.

123. ADB, *PSJVH*, carpeta 4.

124. Actas, vol. 1, f. 12v, 15r.

125. Actas, vol. 1, f. 16v.

126. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 339.

127. Es diu d'ell tan sols que és de l'orde de Sant Jeroni (Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 339). Creiem que era a Cotalba perquè no estigué a la visita pastoral de 1414.

128. Actas, vol. 1, f. 1r.

129. AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/7, s. f. (12.07.1497); doc. 33.

Guillem Mercer		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron o de la Murtra		
	18.12.1428	Ordenat d'acòlit		
Jaume Acevedo		Sant Jeroni de la Murtra		
	21.09.1499	Ordenat d'acòlit	La seva estada va continuar en el segle xvi	
Jaume Cellerà		Sant Jeroni de Cotalba Trinitat de Miramar		
	Fou nomenat prior en el capítol general de 1421 i en fou absolt en el de 1437 ¹³⁰			
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron				
	04.03.1453	Participa en capítol (CV5)	09.04.1458	Participa en capítol (CV8)
Jaume Ivanyes		Sant Jeroni de la Plana de Xàbia/Majurquera/Cotalba		
	1374-1393	Prior d'aquests tres monestirs		
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron				
	19.10.1393	Frare fundador	19.10.1401	Ferma àpoca (prior) ¹³¹
Jaume Julià		Sant Jeroni de la Murtra		
	19.12.1422	Ordenat d'acòlit	29.01.1464	Participa en capítol (CM15)
Jaume Llull		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		
	Fill de Berenguer Llull, ciutadà de Barcelona			
	30.05.1411	Ferma àpoca (novici) ¹³²	19.09.1416	Ordenat de prevere
Jaume Martorell		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		
	24.02.1429	Professió ¹³³	16.07.1466	Defunció ¹³⁴
Jaume Negrell		Sant Jeroni de la Murtra		
	Fill de Francesc Negrell, notari de Girona, i de Blanca. Tenia un germà de nom Francesc. Era clergue abans d'ingressar en el monestir ¹³⁵			
	04.06.1458	Dona poders (novici) ¹³⁶	29.09.1461	Participa en capítol (CM13)
No apareix en els capítols conventuals de 1464 i 1468				
	27.05.1469	Ordenat de sotsdiaca	18.10.1469	Participa en capítol (CM18)
No apareix en els capítols de 1473 i 1474				
	07.03.1478	Ordenat de prevere	La seva estada va continuar en el segle xvi	
Jaume Planes		Sant Jeroni de la Murtra		
	Natural de Vic i fill de pares honrats. Entrà en el monestir amb 21 anys ¹³⁷			
	28.11.1428	Professió (Talet, p. 139)	set. 1466	Defunció (Talet, p. 192)

130. Actas, vol. 1, f. 23v, 38r.

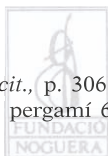
131. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 306.132. ACA, *Diversos, Monistrol*, pergami 681.

133. RBE, C-III-3, f. 319v.

134. RBE, C-III-3, f. 319v.

135. ACA, *MH*, vol. 3833, f. 54r-55r.

136. AHPB, Antoni VINYES, 154/36, f. 91r-91v.

137. ACA, *MH*, lligall 277, s. f.

Jaume Poal		Sant Jeroni de la Murtra		
	27.08.1460	Participa en capítol (CM12)	19.11.1461	Absent del capítol (CM14)
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron				
	09.03.1462	Ordenat de sotsdiaca		
No apareix en els capítols conventuals de 1463 i 1465				
	01.05.1466	Ordenat de prevere		
Sant Jeroni de la Murtra				
	20.05.1468	Participa en capítol (CM16)	21.09.1470	Participa en capítol (CM21)
Jaume Roqueta		Sant Jeroni de la Murtra		
	Natural de Sant Feliu de Guíxols ¹³⁸			
	17.02.1483	Ordenat d'acòlit	La seva estada va continuar en el segle xvi	
Jaume Sapila		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		
	28.03.1400	Vestició d'hàbit o professió ¹³⁹	28.04.1416	Participa en capítol (CV4)
Jaume Serra		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		
	22.12.1441	Ordenat d'acòlit	22.07.1465	Participa en capítol (CV13)
Jaume Tàpies		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		
	02.06.1436	Ordenat d'acòlit	29.01.1468	Fa pagament (prior) ¹⁴⁰
Sant Jeroni de la Murtra				
	02.01.1469	Prior (Talet, p. 200)	14.10.1471	Cedeix poders (prior) ¹⁴¹
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron				
	11.04.1475	Participa en capítol (CV18)	04.06.1480	Participa en capítol (CV26)
Jaume Vidal		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		
	Fill de Miquel Vidal, calciner de la Seu d'Urgell, i de Caterina ¹⁴²			
	29.06.1480	Professió ¹⁴³	27.10.1495	Dona permís a novici (prior) ¹⁴⁴
Estigué absent dels capítols conventuals entre el 13 de desembre de 1495 i el 8 de gener de 1497				
	21.05.1497	Participa en capítol (CV51)	La seva estada va continuar en el segle xvi	
Jeroni Pou		Sant Jeroni de la Murtra		
	Fill i hereu universal de Pere Pou, cavaller domiciliat a Lleida, i Isabel Relada. Tenia un germà de nom Lluís, donzell domiciliat a Barcelona ¹⁴⁵			
	18.02.1479	Ordenat de sotsdiaca	19.11.1489	Participa en capítol (CM81)

138. José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. 1, p. 568.

139. RBE, C-III-3, f. 319r.

140. AHPB, Esteve MIR, 181/16, f. 96r.

141. AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 10r-10v.

142. CV53.

143. RBE, C-III-3, f. 320v.

144. AHPB, Pere TRITER, 239/15, f. 60v.

145. AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. (17.05.1479); Guillem JORDÀ, 216/25, s. f. (14.07.1485).

Jeroni Tolosa		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	02.12.1459	Ordenat d'acòlit	22.07.1465	Participa en capítol (CV13)

Jeroni Verdaguer		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	19.09.1500	Ordenat de prevere	La seva estada va continuar en el segle xvi	

Jeroni Vilanova				<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	18.09.1444	Ordenat d'acòlit	21.08.1457	Participa en capítol (CM11)	
<i>Sant Jeroni de Cotalba</i>					
	13.04.1459	Rep carta de Joan II (prior) ¹⁴⁶			
<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>					
	29.09.1461	Participa en capítol (CM13)	29.07.1464	Defunció (Talet, p. 188)	

Joan Amer		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	19.02.1418	Ordenat d'acòlit	26.04.1434	Procurador en capítol general ¹⁴⁷

Joan Baptista		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	1486-1487	Vestició d'hàbit (Talet, p. 242)	24.11.1488	Participa en capítol (CM78)

Joan Bernat Avinent			Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	Fill de Gabriel Avinent, mercader ciutadà de Barcelona, i de Francesca. Rafael i Tomàs Despuig foren oncles seus. El febrer de 1479 tenia 18 anys ¹⁴⁸			
	gen. 1479	Ferma debitori (novici) ¹⁴⁹	26.03.1483	Autoritzat a canviar d'orde monàstic ¹⁵⁰
Sant Benet de Bages				
	27.07.1483	Vestició de l'hàbit benedictí ¹⁵¹	23.03.1485	No és conventual jerònim ¹⁵²
San Jerónimo de Guisando?				
	1489	En el capítol general es diu que Juan Abmete (<i>sic</i>), de Vall d'Hebron, anés a San Jerónimo de Guisando fins al proper capítol general i l'habilitava de les fugues que havia fet ¹⁵³		
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron?				
	06.04.1494	El capítol conventual encarregà una gestió econòmica respecte a un bé de Joan Bernat Avinent, del qual es diu que és conventual de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (CV43). No participà en cap reunió capitular		

146. ACA, C, reg. 3406, f. 149r-149v; Talet, p. 186-187.

147. Actas, vol. 1, f. 34r.

148. ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 179r; AHPB, Andreu MIR, 234/7, s. f. (08.02.1479).

149. AHPB, Andreu MIR, 234/12, f. 66r (18.01.1482).

150. Doc. 98.

151. ADB, *Processos*, 1501, s. f.

152. AHPB, Andreu MIR, 234/12, s. f.

153. Actas, vol. 2, f. 97v.

154. AHPB, Joan FERRER, 104/8, s. f.

Joan Boïl		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	07.03.1411	Ordenat de diaca	19.12.1446	Arrenda la rectoria de Sant Genís dels Agudells (procurador) ¹⁵⁴

Joan d'Alvèrnia		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	20.02.1407	Ordenat d'acòlit	28.04.1416	Participa en capítol (CV4)

Joan de la Badia		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	19.04.1442	Ordenat d'acòlit		

Joan Febrer		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	24.05.1399	Ordenat de sotsdiaca	20.12.1399	Ordenat de prevere
<i>Sant Jeroni de Cotalba</i> ¹⁵⁵				
<i>Sant Jeroni de Montolivet / Sant Jeroni de la Murtra</i>				
	oct. 1413	Frare fundador	21.08.1457	Participa en capítol (CM11)

Joan Feliu		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	27.05.1469	Ordenat de sotsdiaca	La seva estada va continuar en el segle XVI	

Joan Francesc Soler		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		
Fill de Joan Soler, criat de la confraria de Santa Caterina i ciutadà de Barcelona, i de Margarita ¹⁵⁶				
23.12.1458	Ordenat d'acòlit	22.07.1465	Participa en capítol (CV13)	

Joan Garriga			<i>Sant Jeroni de Cotalba</i>	
	09.05.1468	El capítol general l'envia a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per falta de frases ¹⁵⁷		
<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>				
	27.10.1469	Participa en capítol (CV14)	10.07.1491	Rep la procuració general del capítol (CV40)

Joan Genover		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	19.11.1489	Participa en capítol (CM81). Malalt ¹⁵⁸		

Joan Lledó		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	02.10.1456	Professió ¹⁵⁹	1471	Prior ¹⁶⁰

155. El fet que no aparegui en el capítol de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron de l'any 1412 fa pensar que hi va estar abans de la fundació de Sant Jeroni de Montolivet.

156. AHPB, Francesc TERRASSA, 174/40, f. 112v-113r (testament de la mare, Margarida, vídua de Joan Soler, 14.04.1459).

157. Actas, vol. 1, f. 84r.

158. Lluís CABRÉ, Montserrat FERRER, *Op. cit.*, p. 10.

159. RBE, C-III-3, f. 320r.

160. RBE, C-III-3, f. 320r.

Joan Moner		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	15.03.1457	Professió ¹⁶¹	La seva estada va continuar en el segle XVI

Joan Muñoz				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	21.03.1409	Ordenat de sotsdiaca	01.06.1409	Ordenat de prevere
<i>Trinitat de Miramar</i>				
	06.07.1415	Procurador en el capítol general ¹⁶²	1425	Procurador en el capítol general ¹⁶³

Joan Pagan		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	1491-1494	Professió (Talet, p. 254)	La seva estada va continuar en el segle XVI

Joan Ponç			Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	18.09.1395	Ordenat de prevere		
Sant Jeroni de Cotalba				
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron				
	09.07.1408	Havia tornat a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i la reina n'ordenà l'expulsió ¹⁶⁴		
Sant Jeroni de Cotalba ¹⁶⁵				
Sant Jeroni de Montolivet				
	oct. 1413	Frare fundador (Talet, p. 783)	24.07.1414	Present a la visita pastoral
Sant Jeroni de Cotalba?				
	No apareix en els capítols de 1416 i 1418 de Sant Jeroni de la Murtra			
Sant Jeroni de la Murtra				
	1421-1424	Prior (Talet, p. 136)		
Sant Jeroni de Cotalba				
	07.05.1425	Prior en el capítol general ¹⁶⁶		

Joan Prujó				Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	28.10.1457	Professió ¹⁶⁷	11.07.1466	Defunció ¹⁶⁸	

161. RBE, C-III-3, f. 320r.

162. Actas, vol. 1, f. 1r.

163. Actas, vol. 1, f. 24v.

164. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 339.

165. La historiografia jerònima el fa profés de Sant Jeroni de Cotalba, d'on va arribar per fundar el monestir de Sant Jeroni de Montolivet. El fet que no aparegui en el capítol de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron de l'any 1412 i que la historiografia de la Murtra el consideri profés de Cotalba (Talet, p. 783; RBE, C-III-3, f. 299v), fa pensar que hi va estar abans de la fundació de Sant Jeroni de Montolivet.

166. Actas, vol. 1, f. 24v.

167. RBE, C-III-3, f. 320r.

168. RBE, C-III-3, f. 320r.

Joan Sanç		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	19.10.1393	Frare fundador. Ve de Cotalba	10.07.1396	És absolt d'excomunió ¹⁶⁹

Joan Satorra				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	Fill de Bernat Satorra, escrivà reial i ciutadà de Barcelona, i Joana ¹⁷⁰				
	22.12.1441	Ordenat d'acòlit	22.07.1465	Participa en capítol (CV13)	
<i>Sant Jeroni de Cotalba</i>					
	09.05.1468	El capítol general n'encomanà l'habilitació i dispensa al vicari general de la Corona d'Aragó ¹⁷¹			

Joan Say				Sant Jeroni de la Murtra	
	Fill del canonge de Barcelona Arnau Say i de Joana ¹⁷²				
	16.03.1454	Ordenat d'acòlit	04.10.1468	Rep una casa (prior) ¹⁷³	
monestirs jerònims castellans					
	Els visitadors el destituïren del càrrec de prior i el desterraren a Castella, tot i que no se'n saben les causes concretes (Talet, p. 196-199). Podria ser que anés a Guadalupe, d'on es diu més endavant que era profés. El 1480 estava pres en una cel·la del monestir de Montamarta (Zamora) i tres anys més tard, molt malalt, fou enviat a Còrdova. Tanmateix, la seva trajectòria feu un gir i fou escollit membre del capítol privat. El 1486 era prior de San Antonio de Portaceli, casa que s'acabava de fundar. ¹⁷⁴ Justament a final d'aquell any viatjà a la Murtra com a confirmador (Talet, p. 241). L'estiu de 1488 estava greument malalt ¹⁷⁵				

Joan Teixidor		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	22.09.1396	Ordenat d'acòlit	20.03.1398	Participa en capítol (CV2)

Joan Tomàs				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	19.10.1393	Frare fundador. Ve de Cotalba	20.03.1398	Participa en capítol (CV2)	
<i>Sant Jeroni de Cotalba</i>					
<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>					
	10.09.1409	La reina Violant en demanà el trasllat a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron ¹⁷⁶			
	11.03.1412	Participa en capítol (CV3)			
<i>Sant Jeroni de Montolivet / Sant Jeroni de la Murtra</i>					
	oct. 1413	Frare fundador (Talet, p. 783)	oct. 1431	Rep diners per a la caixa ¹⁷⁷	

169. Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni... », p. 53-56.

170. ADB, *FSJVH*, lligall e, s. f.

171. Actas, vol. 1, f. 80r-80v.

172. ACA, *MH*, vol. 2497, f. 6v.

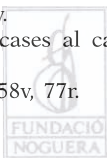
173. Rebé la donació d'unes cases al carrer d'en Cuch de Barcelona (AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 20v-21v).

174. Actas, vol. 2, f. 40r, 47v, 58v, 77r.

175. Actas, vol. 2, f. 90r.

176. RBE, *C-III-3*, f. 298r.

177. ACA, *MH*, vol. 2527, f. 42r.

Joan Triter		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	Natural de Barcelona, germà de Gaspar i Pere, notari de Barcelona ¹⁷⁸		
	25.12.1484	Professió ¹⁷⁹	La seva estada va continuar en el segle XVI

Llorenç Carbonell		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	22.12.1441	Ordenat d'acòlit	25.02.1476 Participa en capítol (CM37)

Llorenç Frigola		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	30.11.1480	Participa en capítol (CV27)	

Lluís Ferrer		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	23.12.1469	Ordenat d'acòlit	28.09.1477 Participa en capítol (CV23)

Lluís Palau		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	23.12.1469	Ordenat d'acòlit	La seva estada va continuar en el segle XVI

Lluís Piquer				Sant Jeroni de la Murtra	
	Fill de Miquel Piquer, mercader ciutadà de Barcelona, i de Gabriela. Germà del frare Baltasar Piquer, de Galceran i Francesc ¹⁸⁰				
	18.02.1479	Ordenat d'acòlit	07.03.1485	Participa en capítol (CM62)	

Martí Sayes		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	1495-1498	Professió (Talet, p. 264)	19.06.1500 Participa en capítol (CM95)
<i>Santa Engràcia de Saragossa / Santa Maria de la Murtra</i>			
	1501	El capítol general ordenà que fra Martí, que era a Santa Engràcia de Saragossa, no tornés a Sant Jeroni de la Murtra en els dos propers anys i que se n'anés a Santa Maria de la Murtra de València ¹⁸¹	

Mateu Guasch		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	02.02.1436	Ordenat d'acòlit	07.07.1463 Ferma instrument de gràcia d'un censal mort (procurador) ¹⁸²

Miquel de Medina		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	22.12.1441	Ordenat d'acòlit	22.07.1465 Participa en capítol (CV13)

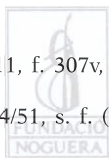
178. ADB, *Ordinatorum*, vol. 11, f. 307v, 312v.

179. RBE, *C-III-3*, f. 320v.

180. AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. (17.05.1479).

181. Actas, vol. 2, f. 167v.

182. AHPB, Esteve MIR, 181/39, s. f. (27.06.1463).

Miquel Estela			Sant Jeroni de la Murtra	
	El nom original és Galceran. Fill de Joan Estela, mercader ciutadà de Barcelona, i d'Angelina. Galceran, mercader de Barcelona, i Francesc eren dos germans seus ¹⁸³			
	06.02.1479	Dona poders per reclamar deutes (novici) ¹⁸⁴	26.06.1486	Fugitiu (doc. 55)
benedictins claustrals				
	1500	Prior de Sant Jaume de Casalons ¹⁸⁵		
Sant Jeroni de la Murtra				
	1511-1514	Torna a Sant Jeroni de la Murtra (Talet, p. 316)	1538	Defunció (Talet, p. 421)

Miquel Jorba			Sant Jeroni de la Murtra	
	19.06.1500	Participa en capítol (CM95)	La seva estada va continuar en el segle xvi	

Miquel Piquer			Sant Jeroni de la Murtra	
	18.04.1441	Ordenat d'acòlit	06.11.1463	Present a Concabella (Talet, p. 186)
<i>No participà en els capítols conventuals entre 1461 i maig de 1470</i>				
	21.09.1470	Participa en capítol (CM21)	17.10.1481	Defunció (Talet, p. 227)

Miquel Reiner			Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	19.10.1393	Frare fundador. Ve de Cotalba	08.02.1403	Enviat a Sant Jeroni de Cotalba per un encàrrec ¹⁸⁶

Nicolau Martí			Sant Jeroni de la Murtra	
	Fill de Sancho Martí, de Báguena (Terol). Tenia un germana, Maria, casada amb Joan Calvo, també de Báguena (CM65)			
	18.02.1479	Ordenat de diaca	19.11.1489	Participa en capítol (CM81)

Pere Benejam			Sant Jeroni de la Murtra
	Natural de Barcelona, fill de l'argenter Jaume Benejam i d'Elionor Jordà, que era germana del notari Guillem Jordà. Abans de professar havia exercit de notari. El nom de pila era Francesc ¹⁸⁷		
	30.11.1482	Dona els protocols i les escriptures (novici) ¹⁸⁸	La seva estada s'allarga en el segle XVI

183. ACA, MH, vol. 3783, f. 29v (testament, 19.05.1479).

184. AHPB, Andreu MIR, 234/7, s. f.

185. ACA, MH, lligall 282, s. f.; ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.

186. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 336-337.

187. José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. 1, p. 573; Jordi GÜNZBERG I MOLL, *Los notarios y su organización social en Barcelona (1275-1544)*, tesi doctoral presentada a la Universitat de Barcelona, 1991, p. 850-851, i el document de la nota següent.

188. AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 63v.

Pere Corona		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	20.12.1421	Ordenat d'acòlit	04.03.1422	Ordenat de sotsdiaca

Pere de Rocabertí			Sant Jeroni de la Murtra	
	Fill de Jofre VII de Rocabertí i de Joana de Castro. Els seus germans eren Felip Dalmau, que fou vescomte de Rocabertí, Guillem Ramon i Joan. El dia 15 de maig de 1483 el seu germà Felip Dalmau li va donar possessió de la baronia de Sant Llorenç de la Muga i del lloc de Terrades. L'any 1490 va cedir la baronia al seu germà Guillem Ramon per entrar en religió ¹⁸⁹			
	18.11.1495	El capítol conventual renuncià al lloc de Terrades arran de la seva professió ¹⁹⁰		
ermità a Sant Llorenç de la Muga				
	26.07.1497	Prestà obediència canònica al bisbe de Girona (doc. 66)		
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron				
	09.09.1498	Ordenat d'acòlit	22.12.1498	Ordenat de diaca
Sant Jeroni de la Murtra				
	19.06.1500	Participa en capítol (CM95)	La seva estada va continuar en el segle xvi	

Pere de Sitges		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	11.03.1412	Participa en capítol (CV3)	30.03.1414	Present a la visita pastoral

Pere d'Oviedo		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	19.03.1483	Ordenat d'acòlit	08.02.1489	Participa en capítol (CV37) ¹⁹¹

Pere Febrer				Sant Jeroni de la Murtra	
	Fill de Joan Febrer, apotecari ciutadà de Barcelona, i de Gueraua. Els seus germans eren Nicolau, paraire, i Eulàlia, muller del paraire Pere Alost ¹⁹²				
	19.04.1446	Professió ¹⁹³	25.02.1476	Participa en capítol (CM37)	

Pere Frontera				Trinitat de Miramar	
	26.04.1434	Procurador en el capítol general ¹⁹⁴			
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron					
	22.04.1450	Testimoni d'escriptura ¹⁹⁵	11.05.1460	Participa en capítol (CV10)	

189. Mariano de la Roca BAIG ALEU, «San Lorenzo de la Muga. Notas históricas», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 9 (1972-1973), p. 122-129.

190. ACA, *MH*, vol. 3779, f. 31r.

191. El 2 de febrer de 1500 consta com a difunt recent (AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/11, f. 46r-46v).

192. ACA, *MH*, vol. 3783, f. 22r (testament de la mare, 10.05.1446).

193. ACA, *MH*, vol. 3833, f. 163r.

194. Actas, vol. 1, f. 34r.

195. AHPB, Antoni VINYES, 154/28, s. f.

Pere Girona			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	27.08.1460	Participa en capítol (CM12)	29.01.1464	Participa en capítol (CM15)
<i>No apareix en els capítols entre maig de 1468 i setembre de 1470</i>				
	24.02.1471	Participa en capítol (CM22)	01.02.1484	Participa en capítol (CM61)

Pere Joan Sacreu		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>		
	Fill d'Antoni Joan, fuster barceloní ¹⁹⁶			
	23.10.1462	Disposa dels seus béns (novici) ¹⁹⁷	16.06.1497	Participa en capítol (CV53)

Pere Moner			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	28.04.1416	Participa en capítol (CV4)		

Pere Pont			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	29.03.1438	Ordenat d'acòlit	21.09.1439	Ordenat de prevere

Pere Torra			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	Natural de Solsona. Va entrar al monestir a l'edat de 30 anys, sent prevere, després d'haver renunciat a beneficis i rendes eclesiàstiques ¹⁹⁸		
1491-1494	Professió (Talet, p. 254)	La seva estada va continuar en el segle xvi	

Ponç Molins			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	12.03.1416	Ordenat de sotsdiaca	18.04.1416	Ordenat de prevere

Ponç Tiges			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	18.04.1416	Ordenat d'acòlit		

Rafael Saclosa			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	27.03.1402	Professió ¹⁹⁹	31.03.1403	Ordenat de prevere

Rafael Vallseca				Sant Jeroni de la Murtra	
		Fill de Lleonard Vallseca, cavaller domiciliat a Barcelona, i de Blancafor. El seu nom abans de professor era Antoni. Tenia un germà de nom Pere Gaspar ²⁰⁰			
22.12.1431		Ordenat d'acòlit	19.11.1461		Participa en capítol (CM14)

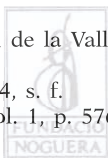
196. El capítol de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron va vendre una casa de l'heretat del pare del frare.

197. AHPB, Esteve MIR, 181/14, s. f.

198. José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. 1, p. 576; ACA, MH, lligall 277, s. f.

199. RBE, C-III-3, f. 319r.

200. ACA, MH, vol. 3783, f. 18v (testament de la mare, 06.11.1439); Talet, p. 147.

Ramon Joan				<i>Sant Jeroni de Cotalba</i> <i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	10.09.1409	La reina Violant en demanà el trasllat a la Vall d'Hebron ²⁰¹	21.02.1457	Nomenat marmessor per la reina Maria ²⁰²

Ramon Soler				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	19.10.1393	Frare fundador. Ve de Cotalba	10.07.1396	És absolt d'excomunió ²⁰³

Reginald Ende				<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	Natural de Rouen (França) ²⁰⁴			
	18.04.1441	Ordenat d'acòlit	04.10.1457	Defunció (Talet, p. 169)

Romeu Borrell				<i>Sant Jeroni de Cotalba</i> <i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	10.09.1409	La reina Violant en demanà el trasllat a la Vall d'Hebron ²⁰⁵	11.03.1412	Participa en capítol (CV3)
<i>Sant Jeroni de Montolivet / Sant Jeroni de la Murtra</i>				
	oct. 1413	Frare fundador (Talet, p. 783)	oct. 1456	Defunció (Talet, p. 139)

Salvador Andreu				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	18.12.1428	Ordenat d'acòlit	24.09.1429	Ordenat de prevere

Sebastià Eimeric				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	09.09.1498	Ordenat d'acòlit	La seva estada va continuar en el segle XVI	

Simó Àlvarez				<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	Castellà (Talet, p. 264)			
	10.03.1498	Ordenat d'acòlit	La seva estada va continuar en el segle XVI	

Simó de Vic				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	19.02.1418	Ordenat d'acòlit		

201. RBE, C-III-3, f. 298r.
 202. ADB, PSJVH, carpeta 2.
 203. Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni... », p. 53-56.
 204. ACA, MH, lligall 277, s. f.
 205. RBE, C-III-3, f. 298r.

Tomàs Carrasquer			<i>Sant Jeroni de la Plana de Xàbia</i>		
	Fou un dels fundadors del monestir de la Plana de Xàbia l'any 1374 ²⁰⁶				
<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>					
	20.03.1398	Participa en capítol (CV2)			
<i>Sant Jeroni de Montolivet</i>					
	oct. 1413	Frare fundador (Talet, p. 783)			

Tomàs Forner		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	Fill de Guillem Forner, mercader mallorquí, i d'Agustina		
05.03.1497	Disposa dels seus béns ²⁰⁷	La seva estada va continuar en el segle XVI	

Valeri Bernat			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	15.08.1474	Professió ²⁰⁸	La seva estada va continuar en el segle XVI	

Vicenç Creixell			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	21.12.1426	Ordenat d'acòlit	15.03.1432	Ordenat de prevere

FRARES CONVERSOS

Agustí Serrà			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	24.08.1495	Professió ²⁰⁹		

Alfons de Salamanca			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	Porter dels reis Joan i Violant (1393)		
	04.05.1405	Testimoni en la cancel·lació d'un document ²¹⁰	

Andreu Miralles			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	30.03.1414	Present en la visita pastoral		

Antoni Olzinelles		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	Donat del monestir (vegeu l'apartat dels donats)	
1475-1478	Vestició d'hàbit (Talet, p. 213)	

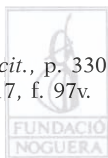
206. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 330.

207. AHPB, Pere TRITER, 239/17, f. 97v.

208. RBE, C-III-3, f. 323r.

209. RBE, C-III-3, f. 324v.

210. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 300.

Antoni Tritós			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	08.09.1445	Professió ²¹¹		

Bartomeu Marc			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	16.10.1428	Participa en capítol (CM3)	16.01.1448	Participa en capítol (CM6)

Bartomeu Telleres			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	20.05.1468	Participa en capítol (CM16)	26.06.1486	Gestió per fugues de frares (doc. 55)

Bartomeu Tort		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	Donat del monestir (vegeu l'apartat dels donats)	
1495-1498	Convers (Talet, p. 264)	

Benet <i>el Penitent</i> ?		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	No hi ha cap dada que permeti situar-lo cronològicament. Segons la historiografia jerònima, la seva estada fou molt curta a causa d'una malaltia ²¹²	

Berenguer Serrat				<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	Abans d'entrar en el monestir era mercader habitant de Nàpols			
	31.03.1449	Novici ²¹³	13.05.1470	Participa en capítol (CM20)

Bernardí Guassó		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	No hem trobat documentació que permeti discernir amb seguretat si era frare convers o de cor	
1498-1501	Vestició de l'hàbit (Talet, p. 267)	

Esteve Mateu			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	03.05.1418	Participa en capítol (CM2)		

Ferran d'Olit			Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	El seu nom original era Ferran Peris de la Guarda i era fill de Ferran Peris i de Maria de la Landa, d'Olite. Tenia una germana bessona			
	04.06.1480	El capítol va renunciar a l'heretat familiar (CV26)	24.04.1481	Participa en capítol (CV28)

Francesc Maià			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	1489-1491	Vestició d'hàbit (Talet, p. 248)		

211. RBE, C-III-3, f. 323r.

212. Pedro de la Vega, *Crónica de los frayles de la orden del bienaventurado Sant Hierónimo*. Alcalá de Henares: casa de Juan de Brocar, 1539, f. 74v-75r; José Sigüenza, *Op. cit.*, vol. 1, p. 559.

213. AHPB, Antoni Vinyes, 154/87, s. f.

Francesc Mestre			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	11.03.1412	Participa en conventual (CV3)		
<i>Sant Jeroni de Montolivet / Sant Jeroni de la Murtra</i>				
	oct. 1413	Frare fundador ²¹⁴	03.05.1418	Participa en capítol (CM2)

Francesc Pedrosa				Sant Jeroni de la Murtra	
	Fill de Berenguer Padrosa, àlies Viver, casat amb Margarida, madrastra del frare. La seva professió era sastre i molt possiblement era de Sant Vicenç dels Horts ²¹⁵				
	gen. 1432	Recepció com a frare llec ²¹⁶	19.01.1440	Participa en capítol (CM5)	

Francesc Serra				<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	Sabater habitant de Barcelona, ²¹⁷ fill d'Antoni Serra, de Vilanova de Cubelles, i Francesca ²¹⁸				
	08.06.1412	Disposa dels seus béns (novici) ²¹⁹	30.03.1414	Present a la visita pastoral	

Gabriel Mas			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	26.08.1458	Sol·licità la publicació d'una sentència arbitral (doc. 25)	

Gabriel Plans			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	1489-1491	Vestició d'hàbit (Talet, p. 248)	

Guillem Andreu			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	08.06.1442	Dona poders econòmics ²²⁰	01.01.1476	Participa en capítol (CM36)

Guillem Serrano			<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	03.07.1493	Testimoni en una cessió de deute ²²¹	

Jaume Aparici			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	27.08.1460	Participa en capítol (CM12)	

214. Talet, p. 783, RBE, C-III-3, f. 299v.

215. ACA, MH, vol. 3833, f. 142v-144v.

216. ACA, MH, vol. 3833, f. 142v.

217. ACA, Diversos, Monistrol, pergami 681 (30.05.1411).

218. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 308.

219. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 308.

220. AHPB, Antoni VINYES, 154/74, s. f.

221. AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 40r-40v.

Jaume Gerard de Palou			Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	Donzell domiciliat a Barcelona, fill del donzell Jaume Antoni de Palou i Violant. El cavaller Hug Gerard Fiveller i Joan Gerard de Palou eren germans seus			
	28.01.1479	Disposa dels seus béns abans de rebre l'hàbit ²²²	08.03.1490	Consta com a religiós en un reconeixement de lluïció ²²³

Jaume Jeroni, àlies Aleu			Sant Jeroni de la Murtra	
	Molt possiblement natural de Solivella, ja que llegà una casa d'aquesta localitat al seu nebot Guillem Aleu. La seva germana, Caterina, estava casada amb Bartomeu de Santpau, de Barberà, i el seu germà, Bernat, era pagès habitant de Barcelona			
	01.01.1487	Disposa dels seus béns (novici) ²²⁴		

Jeroni Mateu			Sant Jeroni de Montolivet / Sant Jeroni de la Murtra	
	oct. 1413	Frare fundador. Ve de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron ²²⁵	03.05.1418	Participa en capítol (CM2)

Joan Bellard			Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	24.04.1481	Participa en capítol (CV28)		

Joan Benet del Tello			Sant Jeroni de la Murtra	
	1489-1491	Vestició d'hàbit (Talet, p. 248)		

Joan Bertran			Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	08.10.1458	Professió ²²⁶		

Joan Bruges			Sant Jeroni de la Murtra	
	27.08.1460	Participa en capítol (CM12)	14.03.1473	Participa en capítol (CM27)

Joan Cardonet			Sant Jeroni de la Murtra	
	Natural de Tàrraga. Havia viscut al monestir abans de prendre l'hàbit (1469) ²²⁷			
	1475-1478	Vestició d'hàbit (Talet, p. 213)	12.09.1497	Testimoni en escriptura ²²⁸

Joan de Ras			Sant Jeroni de la Murtra	
	12.06.1463	Professió (Talet, p. 139)	29.01.1464	Participa en capítol (CM15)

222. AHPB, Bartomeu REQUESENS, 203/23, s. f.

223. AHPB, Lluís JORBA, 238/2, s. f.

224. ACA, MH, vol. 3779, f. 13r.

225. Talet, p. 783; RBE, C-III-3, f. 299v.

226. RBE, C-III-3, f. 302v.

227. AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 86v (18.10.1469).

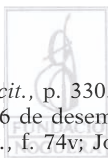
228. AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/7, s. f.

Joan de Tiló		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		
	29.04.1476	El capítol privat li va permetre professar a San Bartolomé de Lupiana o en un altre monestir castellà. ²²⁹ No hem trobat documentació que permeti discernir amb seguretat si era frare convers o de cor		
monestir jerònim castellà?				
Joan Desideri		Sant Jeroni de la Murtra		
	16.01.1448	Participa en capítol (CM6)		
Joan Girona		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		
	05.10.1431	Testimoni en un requeriment del prior ²³⁰		
Joan Just		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		
	24.04.1481	Participa en capítol (CV28)		
Joan lo Royer		Sant Jeroni de la Plana de Xàbia/Majurquera/Cotalba		
	Francès ²³¹			
	1374-1393	Frare d'aquests tres monestirs ²³²		
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron				
	19.10.1393	Frare fundador	30.03.1414	Visita pastoral ²³³
Joan Mojà		Sant Jeroni de la Murtra		
	16.10.1428	Participa en capítol (CM3)		
Llorenç Hospitaler?		Sant Jeroni de la Murtra		
	Només tenim referències indirectes sobre aquest frare. ²³⁴ Segons la historiografia jerònima, fou coetani de Joan II. Tanmateix, no apareix cap Llorenç convers en els capítols conventual de 1460-1472			
Mateu Fuster		Sant Jeroni de la Murtra		
	1472-1475	Vestició d'hàbit (Talet, p. 207)	15.05.1495	El capítol general el suspengué de les penes imposades ²³⁵

229. Actas, vol. 2, f. 15r.

230. ADB, *PSJVH*, carpeta 2.231. RBE, *C-III-3*, f. 288r.232. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 330.233. Consta com a difunt el 16 de desembre de 1416 (ADB, *PSJVH*, carpeta 3).234. Pedro DE LA VEGA, *Op. cit.*, f. 74v; José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. 1, p. 557.

235. Actas, vol. 2, f. 127v.

Mateu Peres				Sant Jeroni de la Murtra	
	No hem trobat documentació que permeti discernir amb seguretat si era frare convers o de cor				
	1424-1442	Professió (Talet, p. 138)			
Miquel Janer				Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	17.08.1495	Testimoni en una escriptura ²³⁶			
Miquel Nadal				Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	24.04.1481	Participa en capítol (CV28)			
Onofre Bartomeu				Sant Jeroni de la Murtra	
	1483-1486	Vestició d'hàbit (Talet, p. 235)			
Pere Arnau				Sant Jeroni de la Murtra	
	18.05.1499	Professió ²³⁷		La seva estada es va allargar en el segle xvi	
Pere Oliver				Sant Jeroni de la Murtra	
	16.10.1428	Participa en capítol (CM3)			
Pere Segurioles				Sant Jeroni de la Murtra	
	Fill de Francesc Segurioles, ciutadà de Girona, i de Francesca. Tenia un germà de nom Francesc Narcís ²³⁸				
	19.07.1457	Dona poders per reclamar un deute ²³⁹		16.06.1486	Gestió per fugues de frares (doc. 55)
Rafael Ferran				Sant Jeroni de la Murtra	
	Segurament procedia de les actuals comarques tarragonines ²⁴⁰				
	1472-1475	Vestició d'hàbit (Talet, p. 207)		31.12.1483	El prior encarregà la reclamació de diners deguts al frare ²⁴¹
Rafael Malloles				Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	24.04.1481	Participa en capítol (CV28)		10.04.1494	Testimoni en una escriptura ²⁴²

236. AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/6, f. 19r.

237. ACA, MH, vol. 2498, f. 31r.

238. ACA, MH, lligall 282, testament 83, de Francesc Segurioles (14.10.1434); Joan VILLAR I TORRENT, Núria SURIÀ I VENTURA, *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2005, vol. 2. p. 773.

239. AHPB, Antoni VINYES, 154/36, f. 8v. Hi consta com a conventual, tot i que va professar més tard, el 21 de setembre de 1457 (Talet, p. 167).

240. Rafael Ferran pagà 6 lliures i mitja a l'hereu d'un carnisser de Tarragona (AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 47r-47v, 01.03.1477) i, més endavant, es reclamà un deute a un pare de Tortosa (ACA, MH, vol. 3779, f. 3r, 31.12.1483).

241. ACA, MH, vol. 3779, f. 3r.

242. AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 22v.

Ramon Rovira		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	1436	Present a Concabella ²⁴³	16.01.1448	Participa en capítol (CM6)

Salvi Espriu		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	1495-1498	Vestició d'hàbit (Talet, p. 264)		

Salvi Regàs		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	27.08.1460	Participa en capítol (CM12)	29.09.1461	Participa en capítol (CM13)

Salvi Tordera		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	1486-1489	Vestició de l'hàbit (Talet, p. 242)		

DONATS

Antoni Olzinelles				Sant Jeroni de la Murtra	
	Abans d'entrar en el monestir era formenter ciutadà de Barcelona. Des de 1468 actua com a procurador del monestir ²⁴⁴				
	15.07.1473	Testimoni en una escriptura ²⁴⁵	26.11.1476	Nomena àrbitres ²⁴⁶	
	Després rebé l'hàbit de convers (vegeu l'apartat de frares conversos)				

Bartomeu Romic		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		
	Fill de Pere Romic, de Sant Jaume de Viladrover			
	28.04.1495	Dona poders per reclamar diners ²⁴⁷	10.01.1497	Rep encàrrec de benefactora ²⁴⁸

Bartomeu Tort			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
	31.05.1478	Contracte de donació ²⁴⁹			
	Més endavant rebé l'hàbit de convers (vegeu l'apartat de frares conversos)				

Bernat Martí			<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	Bracer de Quart (València)			
	09.05.1477	Contracte de donació ²⁵⁰	07.07.1491	Testimoni en una escriptura ²⁵¹

243. ACA, MH, vol. 2527, f. 51r, 54v.

244. AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 21v-22r (12.10.1468).

245. AHPB, Antoni VINYES, 154/48, s. f.

246. AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 35v-36r.

247. Carles Díaz Martí, «Donats jerònims als protocols del notari Narcís Gerard GILI (segle XV)», *Els monestirs medievals (IV Jornades d'Història i Arqueologia del Maresme)*. Mataró: Grup d'Història del Casal de Mataró, 2010, p. 162, doc 4.

248. AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/7, s. f.

249. AHPB, Antoni VINYES, 154/51, bossa.

250. AHPB, Antoni VINYES, 154/50, bossa.

Bernat Montserrat				Sant Jeroni de la Murtra	
	Natural de Guàrdia Lada de la vila de Cervera. Havia treballat de bracer a Sant Jeroni de la Murtra (testimoni del capítol del 30.01.1477, CM39)				
	1498-1501	Recepció (Talet, p. 267)	08.02.1501	Testimoni de capítol (CM96)	

Caterina Parellada			Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	Filla de Joan Ribot, mariner de Sant Feliu de Guíxols, i de Joana i muller de Francesc Parellada. No tenia fills. Es feu donada amb el seu marit			
27.08.1479	Contracte de donació ²⁵²	05.07.1480	Vídua ²⁵³	

Florença Cavaller		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	Filla de Tomàs Castelló, de Sant Celoni, i vídua de Rafael Cavaller, doctor en lleis de Barcelona		
25.11.1496	Donació ²⁵⁴	Va morir al final del 1499 o al principi del 1500 ²⁵⁵	

Francesc Parellada				Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	Fuster ciutadà de Barcelona casat amb Caterina. No tenia fills ²⁵⁶				
	27.08.1479	Contracte de donació	05.07.1480	Difunt	

Francesc Portella		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	Brodador, fill de Julià Portella, corredor de pelfa de Barcelona		
13.10.1476	Contracte de donació (CV20)		

Guillem Andreu		Sant Jeroni de la Murtra	
	Ferrer, natural de l'Espluga de Francolí		
27.07.1457	Testimoni de capítol (CM10)		

Guillem Pràxens		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>		
1498-1501	Recepció (Talet, p. 267)			

Guillem Rius		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	Havia treballat de bracer a Sant Jeroni de la Murtra (testimoni dels capítols CM29 i CM30)		
01.01.1487	Testimoni de la disposició dels béns del frare Jaume Jeroni ²⁵⁷		

251. AHPB, Lluís JORBA, 238/2, s. f.

252. ADB, *PSJVH*, carpeta 2.

253. Mateix document que la nota anterior.

254. AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/7, s. f.

255. Els jerònims feren pagaments arran del seu sepeli el 14 de gener de 1500 (AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/11, f. 34r-34v).

256. Aquesta informació es basa en la mateixa documentació que la de la seva muller (vegeu la fitxa de Caterina Parellada).

257. ACA, *MH*, vol. 3779, f. 13r.

Jaume Joan		<i>convent de l'orde del Carme</i>	
	Fill de Jaume Joan, pagès de les Pallargues, i de Francina		
	14.05.1499	El vicari general l'absolgué del vots a l'orde del Carme ²⁵⁸	
		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	09.06.1499	Contracte de donació ²⁵⁹	

Jaume Vidal		Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	Nascut a Lleida		
	13.01.1468	Contracte de donació (doc. 30)	

Joan Avisanda		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	Natural de la Torre del Compte (Terol) i fill de Gabriel Avisanda, agricultor d'aquesta localitat, i de Caterina	
	11.09.1491	Contracte de donació (CV41) ²⁶⁰
	04.06.1499	Fugit a Saragossa. El monestir de Vall d'Hebron autoritzà el vicari i convent de Santa Engràcia de Saragossa que el detinguessin i el retornessin ²⁶¹

Joan Miquel		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>
	Natural de Sant Martí Sarroca, d'on eren els seus pares, Pere Miquel i Francina	
	24.04.1491	Contracte de donació ²⁶²

Joan Sants		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	Natural d'Ayllón	
	08.06.1460	Contracte de donació ²⁶³

Jordi de Mendoza		<i>Sant Jeroni de la Vall d'Hebron</i>	
	Natural de Barbaria, havia estat esclau d'Íñigo de Mendoza, virrei de Sardenya. Havia aconseguit la llibertat abans d'entrar al monestir		
	03.12.1497	Contracte de donació (CV54)	

Pere Blasco			Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	
	Paraire de draps de llana i fill d'Alfons Blasco, agricultor de Burgos, i de Maria			
	28.09.1477	Contracte de donació (CV23)	31.12.1478	Anul·lació del contracte de donació

-
258. AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/10, s. f.
 259. AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/10, s. f.
 260. Poc abans, consta en el monestir, bé que no explícitament com a donat (AHPB, Pere TRITER, 239/9, s. f., 07.03.1491).
 261. AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/10, s. f.
 262. Carles DÍAZ MARTÍ, «Donats jerònims...», p. 161 (doc. 3).
 263. AHPB, Antoni VINYES, 154/39, s. f.

Pere Cerdà		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	Doctor en lleis i ciutadà de Barcelona, natural de Mallorca. Casat amb Esperança		
21.02.1472	Contracte de donació ²⁶⁴	El 10.04.1472 consta com a difunt ²⁶⁵	

Pere Teixidor		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>
	Flaquer natural de Saragossa. Té 18 anys quan es fa donat del monestir	
29.06.1477	Contracte de donació ²⁶⁶	

Ponç Suquer		<i>Sant Jeroni de la Murtra</i>	
	Sastre		
1495-1498	Recepció (Talet, p. 264)		

Rafael Osona				Sant Jeroni de la Murtra	
	Prevere de Barcelona				
	11.09.1470	Contracte de donació ²⁶⁷	12.10.1474	Està greument malalt ²⁶⁸	

264. AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 19v.

265. AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 29r.

266. AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 59r-59v.

267. AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f.

268. AHPB, Antoni VINYES, 154/48, s. f. La primera constància explícita de la seva mort és de mitjan 1476, en una sentència arbitral (AHPB, Antoni VINYES, 154/108, 03.10.1476).

LA COMUNITAT

Una comunitat monàstica és un grup humà que es manté unit per acomplir una funció de tipus religiós. Com tot grup amb voluntat de permanència i amb un objectiu ben definit, una comunitat monàstica necessita organitzar-se internament, coordinar els seus membres, establir-ne clarament els rols i determinar-ne les regles de funcionament. El cenobitisme, a diferència de l'eremitisme, incorpora ineludiblement el factor comunitari, que el marca i el defineix. L'organització, les normes i els rols tenen com a finalitat la supervivència del grup i l'acompliment de la seva raó d'existir.

En el cas dels monestirs contemplatius, com els jerònims, aquesta raó última, el que en justifica l'existència, és el culte. El comissari apostòlic per a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron va posar la celebració de l'ofici diví com un dels aspectes bàsics de la comunitat un cop estigués constituïda —*et ipsi prior et fratres omnes et eorum successores sub dictis regula et ordine in dicto monasterio Domino perpetuo famulentur et celebrent divinum officium*— i Bertran Nicolau va imposar la celebració de l'ofici diví com a primera condició als frares de Sant Jeroni de Montolivet: *quod fratres dicti futuri conventus, incontinenti cum numerum sex fratrum attingerint in monasterio eodem, habeant et teneantur celebrare divinum officium, a cantico gradu usque ad completorium inclusive*.¹ Els jerònims, a més, van fer de la solemnitat i magnificència del culte una de les seves senyes d'identitat. Valguin dos exemples ben distints de la importància que li atorgaven: un ordinari del segle XVI dividia el temps d'un frare de cor en tres parts

1. Carles DIAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació...», p. 42; Bertran Nicolau, *fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 180.

iguals dedicades a l'oració, el treball i el descans² i el cronista de Sant Jeroni de la Murtra, a principis del segle XVII, considerava que no tenia cap sentit que un religiós no sabés cantar: *lo que pretén l'orde, que és alabar a Nostre Senyor de dia y de nit; y no sabent cantar, cert no sé yo a l'exterior —dexam lo interior, que aquest és lo principal y lo que més demana Nostre Senyor— com poden cumplir ab ell* (Talet, p. 236).

Al costat d'aquesta funció principal, que dona sentit al grup, n'hi ha una altra comuna a tota organització: la supervivència. És absolutament necessari que el col·lectiu esmerci esforços perquè sigui viable, la qual cosa implica dedicar-se a tasques que no estan relacionades directament amb el culte, sinó amb activitats econòmiques, com treballar la terra i comercialitzar-ne els fruits, cobrar i reclamar rendes, mantenir un edifici, establir relacions amb agents externs per proveir-se de serveis bàsics, com l'alimentació, la defensa jurídica, la fe pública, el transport, etc. Ben conscient de la rellevància de la viabilitat econòmica, l'orde dels jerònims prescrivia que no s'acceptessin més religiosos que aquells que es poguessin mantenir amb la renda ordinària.³

La comunitat, doncs, s'havia de vertebrar internament per donar resposta a aquestes dues funcions bàsiques. I es feia a través d'una normativa, que fixava les regles de joc que havien de regir les relacions entre els membres del monestir i l'activitat a desenvolupar. Aquesta normativa, lluny de ser fixa, va anar evolucionant durant tot el període estudiat en una clara direcció de major complexitat. Al principi, el marc definit era molt inconcret. En la llicència per a la fundació de monestirs jerònims a la Corona d'Aragó el 1374, el pontífex els va atorgar la regla de Sant Agustí, que era tan genèrica que servia de base per a diferents ordes monàstics molt diferents entre si, i els persuadí que seguissin les constitucions, cerimònies i observances del monestir florentí de Santa Maria del Sant Sepulcre (doc. 1). Durant el primer mig segle —a Catalunya des del 1393— cada monestir jerònim era sobirà per organitzar-se i dotar-se de normes dins dels amplexos marges que permetia la butlla d'erecció. Però a partir de 1415, amb el naixement de l'orde, el capítol general va començar a legislar per a tots els monestirs jerònims. Al llarg dels anys i com a conseqüència dels problemes que anaven sorgint i de la definició cada vegada més precisa del que es volia que fos l'orde, el corpus normatiu va anar creixent i, per tant, condicionant l'activitat i el funcionament de les comunitats

2. *Ordinario, según el rito y ceremonias de la orden de Nuestro Padre San Hierónimo*. Madrid: Imprenta Real, 1597, p. 69.

3. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 74.

monàstiques que el formaven. Durant el segle xv aquest procés d'augment de les constitucions fou notable, com ho demostra que es fessin tres compilacions normatives, no publicades, fins al 1513.⁴

Més enllà d'aquesta normativa, que va anar regulant cada vegada més àmbits del funcionament intern dels monestirs, les comunitats tenien autonomia per incidir sobre altres aspectes que responien a les pròpies necessitats i especificitats, sempre i quan no estiguessin en contradicció amb la normativa general. Regulaven qüestions que no tenia cap sentit que formessin part del corpus normatiu de l'orde perquè afectaven particularitats i singularitats que podien arribar a ser molt diferents segons els monestirs. De vegades es compilaven i, sota la denominació de costums, formaven part de la normativa interna de la casa religiosa. Així, per exemple, mentre que la normativa jerònima tan sols prescrivia l'existència de quatre càrrecs —prior, vicari, procurador i caixer—, els costums de cada monestir en podien afegir altres, tot definint-ne les funcions per tal que s'adaptessin a la seva idiosincràsia. Els primers costums que s'han conservat dels jerònims catalans són de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, del final del segle xvi.⁵

En aquest apartat analitzarem com els dos monestirs jerònims catalans van organitzar-se internament i van distribuir-se l'activitat. Ho farem a través del que ens diuen les fonts documents més que no pas la normativa, que va estar en contínua evolució i no es va publicar fins al segle xvii.

El capítol conventual

El capítol conventual era l'òrgan fonamental en els monestirs jerònims catalans. Com a representant natural de la comunitat, era el competent per prendre les decisions que afectaven la integritat de la institució. Era la font de la qual emanava la resta de poders que detenien els càrrecs principals. Malauradament, no s'ha conservat cap registre específic de les decisions dels capítols conventuals dels dos monestirs jerònims catalans en el segle xv. De fet, sabem que a la Murtra no es van començar a compilar fins al 1520 (Talet, p. 84-85). Però dels que es conserven d'aquest monestir en èpoques posteriors es constata que en aquestes reunions el prior buscava l'acord amb el conjunt dels frares en molts més temes —compres, acceptacions d'herències,

4. Ignacio DE MADRID, «Las “constituciones” de la orden de San Jerónimo. Su historia y ediciones impresas hasta la exclaustación de 1835», *Homenaje a Pedro Sainz Rodríguez*. Madrid: Fundación Universitaria Española, 1986, vol. 1, p. 21-56.

5. BC, ms. 315.

concòrdies, plets, nomenaments, obres, germandats espirituals, institucions de misses, recepcions de frares i donats, etc.— dels que prescrivia la normativa, la qual cosa interpretem com un intent de basar el seu mandat en l'acord i no en la imposició.⁶ Gràcies a la documentació notarial, n'hem localitzat prop de dos-cents dels dos monestirs catalans en el període 1393-1500, que responen a la necessitat que certes decisions adoptades pel capítol conventual fossin protocol·litzades o escripturades per la repercussió jurídica que tenien. Es troben llistats a les taules 1a i 1b de l'apèndix.

La normativa prescrivia que el capítol conventual estava format únicament pels frares professos de cor, però tenim indicis prou sòlids per pensar que en el segle xv no s'era tan estricte. A la documentació notarial hi ha una proporció destacada de capítols conventuals, sobretot abans de 1470, en què apareixen els frares conversos. En aquest sentit, és prou revelador que en un capítol de 1502 a Sant Jeroni de la Murtra hi participessin tant els frares de cor com els conversos —*y aquestos no sé per a què, s'exclamava el cronista d'aquest monestir* (Talet, p. 312). En el capítol conventual de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron del 24 d'abril de 1481 que acceptà la donació de Joan Miquel consta la diferenciació de dos tipus de frares, els capitulars (de cor) i els no capitulars (conversos): *coram vobis, venerabili fratre Joanne Moner, priore, et fratribus, tam capitularibus quam non capitularibus monasterii Sancti Hieronymi Vallis de Ebron* (CV28). Tot plegat creiem que respon a una progressiva desaparició dels frares conversos dels capítols conventuals al llarg del segle, que hagués pogut passar per fases intermèdies en les quals hi podien ser presents, però sense dret a vot. A més, els frares de cor hi podien participar a l'any següent de professar, aspecte que va ser endurit en el segle xvi, en què es van prescriure 4 (1512) i 6 (1582) anys d'hàbit per formar-ne part.⁷

Les reunions eren convocades i presidides pel prior de la comunitat, normalment al toc de campanes, en una estança específica anomenada capítol conventual. Quan el prior estava absent o el priorat estava vacant, el capítol era presidit pel vicari. S'hi exposava algun afer relacionat amb el monestir perquè fos aprovat després que un debat permetés copsar els avantatges o desavantatges de prendre una determinada decisió. Al final, es procedia a votació. El procés seguit queda succintament

6. ACA, MH, vol. 3834 (*Tercer llibre dels actes capitulars del monestir de Sanct Hieronym de la Murtha, àlies de la Vall de Bethlehem*, 1598-1661); José María CUYÁS TOLOSA, *Llibre V dels actes capitulars dels anys 1752 a 1832 del monastir de Sant Gerònim de la Murtra*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1966.

7. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 87.

descriu en la carta que el prior de la Murtra, Benet Santjoan, envià al notari Guillem Jordà sobre la resolució presa en el capítol conventual del 19 de novembre de 1489: *lo pare vicari he tot lo covent, feta relació jo de nostra intenció en lo fet dels llibres que havem a donar al prior he covent del monastir de preïcadors de Manresa, e axí, nemine discrepante, som contents se dó compliment*. Tal com hem comentat, quan l'afer tenia una dimensió jurídica, com en les delegacions de poder o en les vendes patrimonials, era necessària la intervenció d'un notari perquè en fes el corresponent registre o una escriptura pública.

Probablement molts afers eren rutinaris i la reunió capitular per aprovar-los devia ser un pur tràmit. Però d'altres no. En tenim alguns exemples. El capítol de Sant Jeroni de la Murtra va aprovar la venda d'un censal mort el 1477 després de ser objecte d'intens debat entre els frares: *hagut primerament entre los frares del dit covent diversos col·loquis e parlaments entre ells sobre la venda deiús scrita, és stat vist ésser pus útil al dit covent fer venda del dit e deiús scrit censal que no retenir-se aquell per moltes evidents causes e rahons*.⁸ També consten col·loquis a la reunió que tingué lloc el 18 de setembre de 1485 a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que comptà amb la presència, bastant extraordinària, del vicari general que l'orde tenia a la Corona d'Aragó (CV32). El 7 de juliol de 1495 el capítol de Sant Jeroni de la Murtra, després d'una llarga deliberació, aprovà la venda d'un censal mort (CM91) i la decisió de posar el conflicte de Concabella en les mans del príncep Ferran es va aprovar amb l'oposició de tres frares: *de certis nostris scienciis nos prenominati, exceptis tribus infrascriptis qui super hiis acordum eis retinuerunt* (CM30).

El capítol conventual intervenia com a actor principal en tot allò que implicava patrimoni del monestir (vendes, permutes, reconeixement de lluçions a censataris, disminucions de l'interès o participió de censals morts, manumissions d'esclaus, renúncies a béns, etc.) o obligacions que contraïa tota la comunitat (pactes amb terceres persones amb contingut econòmic, compromisos de pagament, acceptacions de donacions sota condicions, etc.). Ho podia fer de forma directa o delegada a un dels religiosos, que actuava sota l'autorització explícita del capítol conventual. Així, per exemple, el frare Joan Feliu va vendre una casa que el monestir de Sant Jeroni de la Murtra tenia prop del Born deu dies després que el capítol conventual del 16 de gener de 1480 li donés permís per vendre-la o llogar-la.⁹

8. AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 75v-77r (04.11.1477).

9. CM51; AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. (26.01.1480).

Una altra de les atribucions del capítol conventual era l'admissió de nous membres. A la documentació notarial només ha quedat constància de la dels donats que, com hem vist, comptava amb la presència i acceptació del capítol conventual. També es definia sobre aspectes clau de la seva organització interna. L'únic exemple que en tenim és quan els dos monestirs, en sengles reunions del 12 i del 13 de març de 1472, van voler deixar constància en escriptura pública que refusaven la possibilitat que els priors no poguessin ser reelegits quan acabaven el seu mandat (CV17, CM24). A més, molt sovint el capítol atorgà poders a persones que no eren membres de la comunitat per gestionar afers relacionats amb el monestir, la qual cosa evidencia que els religiosos que formaven part del capítol estaven al cas dels assumptes i de qui se'n feia càrrec.

Malgrat que a la documentació només hi ha constància dels capítols conventuals amb repercussió jurídica, considerem que no hi devia haver cap assumpte rellevant que no passés a discussió per aquest òrgan, en una dinàmica que estava propiciada per la pròpia arquitectura institucional, que afavoria la implicació de tots els frares en els afers comunitaris i que els donava la clau per canviar el govern a la propera elecció. Per tant, més enllà dels afers que apareixen a la documentació, els indicis apunten que pel capítol hi passaven molts altres temes menors, com la idoneïtat de fer obres, la contractació de professionals o proveïdors (metges, mestres de cases, mercaders, carnisers, peixaters, etc.) o l'estratègia a seguir en els conflictes.

LES ELECCIONS

A les mans del capítol conventual quedava també assignar els càrrecs més importants del monestir, sobretot el de prior. La butlla de 1374 va prescriure que el capítol escollís el prior per un mandat trienal, com a màxim, i que el bisbe el confirmés (doc. 1). El 1411, però, els dos monestirs jerònims principals a la Corona d'Aragó, Cotalba i Vall d'Hebron, aconseguiren del papa que es limitessin els mandats a un sol any.¹⁰ L'autoritat episcopal no intervenia en el procés d'elecció, sinó que es limitava a confirmar-la després. Guillem Boadella, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, fou confirmat pel vicari general de la diòcesi de Barcelona després que el religiós digués que n'havia estat escollit per concòrdia —*qui, ut dixit, per concordiam electus fuit*—,

10. Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Op. cit.*, vol. 4, p. 64.

situació molt similar a la confirmació del primer prior de Sant Jeroni de Montolivet, Joan Ponç.¹¹

La situació canvià força amb la constitució de l'orde dels jerònims el 1415. Tan sols al cap de tres anys, tant Sant Jeroni de Cotalba com Sant Jeroni de la Vall d'Hebron renunciaren a l'elecció anual del prior per unificar-se amb la resta de monestirs jerònims, en què la periodicitat era triennial.¹² Des d'un bon inici s'anà implantant el procés de confirmació, que ja no es faria a posteriori, sinó que dos frares nomenats pel capítol general, amb el títol de confirmadors, vetllarien i supervisarien que l'elecció es fes amb les degudes garanties i segons la normativa per assegurar la llibertat dels electors i la neutralitat de tot el procés. Els confirmadors no podien ser ni conventuals ni professors del monestir en què es feia l'elecció per assegurar-ne la imparcialitat. La norma no escrita era que almenys un dels confirmadors fos de l'altre monestir jerònim català. El segon podia ser prior d'un dels dos monestirs valencians o, mentre estigué vigent aquest càrrec, el vicari general de la Corona d'Aragó.¹³

Tot i que l'elecció del prior estava reservada al capítol conventual, els confirmadors hi podien incidir d'una manera determinant. A la majoria d'ocasions l'elecció es devia fer amb normalitat. Però justament tenim notícia dels casos en què hi hagué una actuació dels confirmadors que limità extraordinàriament la capacitat del capítol conventual. A les eleccions de 1469 i 1495 els confirmadors de Sant Jeroni de la Murtra impediren que els electors votessin per frares de cor que fossin professors d'aquest monestir (Talet, p. 200, 262-263). Aquestes actuacions van en la línia d'un increment progressiu del poder de l'orde, exercit a través dels confirmadors, en les eleccions de les comunitats, que es va veure incrementat en les centúries següents. En el segle xv, però, els dos monestirs jerònims catalans conservaren de forma íntegra la llibertat d'elecció i tan sols es va veure limitada en circumstàncies excepcionals, com ho palesa que només en tres d'una setantena d'eleccions no fossin escollits frares professors de les respectives comunitats.

En el període electoral el capítol conventual no tan sols escollia el prior, sinó també el vicari i, aproximadament a partir de 1460, com comentarem més endavant, el procurador general i possiblement els dos caixers. Hem llistat els frares escollits per a aquests quatre càrrecs

11. ADB, *Comunium*, 52, f. 46r (14.06.1412), 94r-94v (22.12.1413).

12. Actas, vol. 1, f. 17v-18r.

13. Actas, vol. 1, f. 8v, 14v; vol. 2, f. 85v, 111r, 138r; Talet, p. 174, 186, 196, 200, 213, 247.

a l'apèndix (taules 2a i 2b). Quan algun d'aquests càrrecs renunciava o moria, el capítol conventual n'escollia un altre, amb una diferència fonamental: quan ho feia el prior l'elecció havia de comptar obligatòriament amb confirmadors i implicava la renovació de tots els càrrecs. Així, en l'únic cas de renúncia d'un prior en tot el període estudiat, que fou la de Joan Feliu a Sant Jeroni de la Murtra el 1483, es procedí a l'elecció amb confirmadors de les tres obediències principals (Talet, p. 234-235), mentre que la mort de Benet Rosseta mentre exercia de vicari en el mateix monestir el 1486 implicà elecció d'un vicari i, com que en fou elegit el procurador general, també s'hagué de proveir aquest darrer càrrec (Talet, p. 241-242).

Els frares optaren majoritàriament per frares experimentats per als càrrecs de prior, vicari i procurador general. De les eleccions en què els religiosos pogueren escollir un membre de la seva comunitat, només en dues ocasions optaren per algun que no havia exercit abans de prior —encara que fos en una altra casa religiosa—, de vicari o de procurador: Jaume Vidal a la Vall d'Hebron (1489) i Gabriel Andreu a la Murtra (1491). De fet, els llarguíssims mandats de Ramon Joan a Vall d'Hebron (1416-1457) i Romeu Borrell a la Murtra (1424-1434, 1438-1456) mostren com el capítol conventual confià successivament en l'experiència que els aportaven uns frares que havien vingut a Catalunya a principis de segle per assentar-hi la implantació dels jerònims. Però no tan sols els priors, sinó que gairebé un 80% dels vicaris i quasi dos terços dels procuradors tenien experiència prèvia. Sovint eren reelegits per al mateix càrrec, com Guillem Fuster de vicari i Joan Moner i Joan Garriga de procuradors generals, tots a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Era molt habitual que els frares passessin pels càrrecs de vicari i procurador abans d'accedir al priorat. Valgui com a exemple la trajectòria seguida per Benet Santjoan a Sant Jeroni de la Murtra: procurador (1466-1475), vicari (1475-1478), prior (1478-1481), procurador (1481), vicari (1481-1483) i prior (1483-1491).

Quant a l'antiguitat, s'aprecien diferències notables en la preferència del capítol conventual segons el càrrec. A partir de les morts dels priors Ramon Joan a la Vall d'Hebron (1457) i de Romeu Borrell a la Murtra (1456), que és quan disposem de dades més completes i fidedignes de l'antiguitat dels religiosos, dos de cada tres priors foren elegits amb almenys vint anys des de la professió. Dels que accediren al priorat abans d'aquest llinar, o havien estat immediatament abans vicaris o procuradors (Joan Prujó, Guillem Fuster, Reginald Ende, Joan Say, Joan Feliu i Agustí Gualbes) o foren escollits en comunitats delmades per epidèmies, com Joan Brujó a Vall d'Hebron o Gabriel Andreu a la Murtra. Jaume Vidal constitueix un cas excepcional perquè fou escollit

prior sense experiència prèvia i amb menys de deu anys de profés. Sembla, doncs, que les seves virtuts generaren una gran confiança en la comunitat, que el revalidà en dues ocasions.

<i>Antiguitat priors</i>	<i>0-9 anys</i>	<i>10-19 anys</i>	<i>20-29 anys</i>	<i>30-39 anys</i>
Vall d'Hebron	13'3%	26'7%	33'3%	26'7%
Murtra	0%	26'7%	40%	33'3%
Vall d'Hebron i Murtra	6'7%	26'7%	36'7%	30%

Sembla que hi havia un límit en els quaranta anys, ja que per a aquesta antiguitat o superior no hem documentat cap prior. Comptant que professessin cap a la vintena, els frares tindrien aleshores al voltant de seixanta anys, una edat prou avançada per delegar la màxima responsabilitat en algú altre més jove. Val a dir que no hem inclòs els dos priors més longeus, Ramon Joan i Romeu Borrell, que acapararen la primera meitat del segle xv. Si els haguéssim inclòs, s'incrementaria l'aposta per l'antiguitat, ja que segons els nostres càlculs, Ramon Joan va arribar als 47 anys d'antiguitat i Romeu Borrell als 41 en les respectives darreres eleccions.

Els resultats són ben diferents per al càrrec de vicari, per al qual no hi ha una preferència clara per cap franja d'antiguitat. Totes es troben entre el 20% i el 30% si considerem els dos monestirs conjuntament. A diferència dels priors, per tant, no són excepcionals els frares joves escollits vicaris, possiblement perquè es veia aquest càrrec com una plataforma adient per agafar experiència per a majors responsabilitats i, alhora, perquè el vicari, que romania la major part del temps en el cenobi, fos valorat per la resta de la comunitat.

<i>Antiguitat vicaris</i>	<i>0-9 anys</i>	<i>10-19 anys</i>	<i>20-29 anys</i>	<i>30-39 anys</i>
Vall d'Hebron	33'3%	27'8%	16'7%	22'2%
Murtra	20%	15%	40%	25%
Vall d'Hebron i Murtra	26'3%	21%	29%	23'7%

Les dades d'antiguitat dels procuradors indiquen una preferència molt marcada del capítol conventual per aquells que comptaven entre deu i vint anys de profés, ja que són quasi la meitat dels elegits per a aquesta obediència. De fet, aproximadament dos de cada tres foren escollits per sota del llindar de la vintena d'anys. Es detecta, doncs, una tendència a no donar la responsabilitat de la procuradoria general als frares més antics, segurament perquè implicava estar la major part

del temps fora del monestir, viatjar i haver d'atendre nombroses preocupacions ben allunyades de l'esperit contemplatiu de l'orde. Tenim testimonis que parlen de la feixuguesa d'aquest càrrec (Talet, p. 198).

<i>Antiguitat procuradors</i>	<i>0-9 anys</i>	<i>10-19 anys</i>	<i>20-29 anys</i>	<i>30-39 anys</i>
Vall d'Hebron	15'8%	52'6%	26'3%	5'3%
Murtra	21'7%	43'5%	21'7%	13'1%
Vall d'Hebron i Murtra	19'1%	47'6%	23'8%	9'5%

El prior

El prior era una figura clau en tot monestir jerònim. Malgrat que el tenia limitat, detenia el poder executiu i sota la seva responsabilitat requeria la disciplina i el correcte desenvolupament de les activitats de tots i cadascun dels membres de la comunitat, que li estaven sotmesos per obediència. Com a responsable del bon desenvolupament espiritual i temporal del monestir, corregia allò que no funcionava, portava a terme els projectes endegats, en proposava de nous, buscava consell en terceres persones, resolva conflictes personals entre els religiosos, apel·lava a l'autoritat política o religiosa quan era necessari, es relacionava amb els benefactors i amb les autoritats governatives, feia canvis en l'estructura organitzativa i nomenava els càrrecs que no eren d'elecció per part del capítol conventual, etc. Les decisions que considerava més adients per al monestir no les podia executar sense passar abans pel capítol conventual, raó per la qual era l'únic que el podia convocar. De fet, perquè les decisions fossin vàlides era necessari que hi hagués consens entre el prior i el capítol conventual, una bicefàlia que li atorgava, sens dubte, un poder destacat i rellevant, però no absolut, en els assumptes més rellevants que afectaven la comunitat.¹⁴ Així, per exemple, un testimoni d'un procés judicial va relatar el 1432 que el prior de Sant Jeroni de la Murtra va dir-li a Pere Sescomes que no podia eximir-lo de la meitat del lluïme *sine consensu expresso sui conventus*.¹⁵ Reflex d'aquesta bicefàlia institucional és que tots els monestirs jerònims estaven representats en el capítol general pel prior i per un frare escollit per la resta del capítol conventual.

Des de l'establiment dels jerònims a Catalunya fins a la dècada de 1460 el protagonisme del prior en els afers de la comunitat fou molt destacat. Tenim sobretot traces de com s'ocupava personalment de

14. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 39-40.

15. ACA, MH, vol. 2528, f. 2v-3r.

qüestions temporals. En aquest sentit, Romeu Borrell, prior de Sant Jeroni de la Murtra, el 1454 va renunciar a una marmessoria perquè no li restava temps a causa dels assumptes divins i terrenals en què estava ocupat: *ipsum priorem, ut dixit, occupatum tam circa divina quam alia negocia temporalia dicti monasterii circa dictas manumissionem seu exequucionem ac eciam administracionem dicti testamenti intendere seu vaccare non posse*.¹⁶ I no creiem que fos una excusa, perquè entre 1449 i 1456 hem documentat tretze sojorns, cadascun al voltant de dos mesos de durada, d'aquest prior al feu de Concabella, a més d'un centenar de quilòmetres del cenobi badaloní, per ocupar-se personalment, com a màxim representant polític de la senyoria, d'assumptes d'una certa envergadura, com l'empara de les rendes que havia fet el veguer d'Agramunt, la compra d'heretats, les gestions relacionades amb l'onze que pagaven els vassalls al monestir, la renovació de la salvaguarda reial, la pacificació dels bàndols o el conflicte provocat per la marca que uns jueus de Cervera declararen contra Concabella.¹⁷ Un dels priors que el succeïren, Jaume Planes, també hagué d'absentar-se sovint del cenobi per anar-hi. Sabem que hi estigué el gener de 1461 i entre novembre de 1463 i gener de 1464 (Talet, p. 177, 186). Joan Say, prior de mitjan dècada de 1460, romangué dos mesos a Barcelona (Talet, p. 196). A Sant Jeroni de la Vall d'Hebron també tenim testimonis de l'ocupació del prior en assumptes temporals, com la compra i la presa de possessió de Concabella en nom de Bertran Nicolau (1411) i el desplaçament a Tortosa per reclamar el pagament de rendes al monestir (1424, 1437, 1466).¹⁸ Ja hem vist, d'altra banda, com la reina Maria l'ocupà en assumptes polítics i religiosos que res tenien a veure amb el seu mandat al capdavant de la Vall d'Hebron entre 1440 i 1453.

A partir de la dècada de 1460 la participació del prior en assumptes de gestió econòmica i patrimonial disminuï de manera molt significativa. El prior deixa d'aparèixer tan sovint fent pagaments i requeriments o nomenant àrbitres o procuradors a la documentació. Aquest canvi tan acusat l'atribuïm a la voluntat, possiblement impulsada des de l'orde, que el prior es focalitzés en els assumptes espirituals i que deixés en mans d'un frare, el procurador general, els afers temporals. De fet, la normativa jerònima que es va publicar a l'inici del segle XVII no contemplava que els priors es dediquessin a altres assumptes que els

16. AHPB, Antoni VINYES, 154/32, s. f. (27.03.1454).

17. ACA, MH, vol. 1196, s. f.

18. ACA, MH, vol. 3753, f. 9v-12r (15.10.1411), 12v-15r (17.10.1411); ADB, FSJVH, lligall 12, pergamí (10.11.1424); ACA, C, reg. 3131, f. 151v-152r (12.12.1437); reg. 3381, f. 132v (20.05.1466).

merament espirituals i de control i supervisió de tota l'activitat de la comunitat. Però malgrat que les constitucions jerònimes no en diuen res, és evident que la qüestió hi estava latent perquè hi ha un explícit interès a apartar-lo dels afers temporals quan se li limita la sortida del cenobi o es regulen les funcions del vicari en absència del prior.

És clar, doncs, que l'orde, ja des del segle xv, procurà que els priors sortissin molt poc del clos monàstic i que se centressin a mantenir una bona disciplina i convivència dins la comunitat, la qual cosa es judicava incompatible amb un excés d'ocupació en assumptes temporals que, sovint, implicaven absentar-se del monestir. Així ho manifestà el cronista de Sant Jeroni de la Murtra, Francesc Talet, a principis del segle xvii: *Y així, estant lo prelat fora casa molt temps, donà ocasió a que no-s guarden ab rigor las cerimònias y observàncias de la religió... y de aquí resulten mil murmuracions de uns y altres, y dient que lo principal cuydado dels prelats és assistir en lo chor y vacar en les coses espirituals... Però com los súbdits veuen que de l'accessori fan principal; y que, per cuydar tant del temporal, val manco lo espiritual; y que per coses de poca importància y frívolas prenen ocasió de passejar-se y no estar en casa, com mana l'orde y lo dret, també a ells los venen tentacions de fer lo mateix* (p. 262).

Creiem que al voltant de 1460 es feu un pas decisiu en aquesta direcció en els dos monestirs jerònims catalans. I no tan sols pel descens de la participació del prior en assumptes temporals, sinó també perquè els períodes en què el prior tingué més ocupació en aquests afers coincideixen amb crisis o mesures disciplinàries aplicades per l'orde tendents a corregir una situació que es considerava anòmala.

Un dels més evidents és el protagonitzat per Joan Say al capdavant de Sant Jeroni de la Murtra entre 1467 i 1468, ja que actuà en múltiples afers temporals: nomenà un procurador per reclamar deutes, litigà en nom del frare Francesc Vic, comprà unes cases a Barcelona i prengué possessió d'un cens.¹⁹ Tot i que no sabem la raó per la qual Joan Say fou destituït i exiliat a Castella, de ben segur que aquest protagonisme en els afers mundans no fou aprovat pels visitadors de l'orde, que van prendre la determinació que el següent prior no pogués ser profés d'aquesta comunitat.

L'elegit, Jaume Tàpies, profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, també acaparà, excepcionalment, gran part dels documents sobre assumptes temporals. Però creiem que el motiu és completament diferent

19. AHPB, Antoni VINYES, 154/44, s. f. (13.02.1467, 08.01.1468, 23.01.1468, 29.01.1468, 05.02.1468, 11.02.1468).

al de Joan Say. L'escenari més versemblant és que, després d'un mandat tan convuls, l'orde imposés que Jaume Tàpies controlés tots els afers, espirituals i temporals, tot sostraiant-los d'una comunitat dividida o enfrontada i que es volia sota control. De fet, en un cas inèdit en tot el segle, el nou prior i el següent van rebre poders generals del capítol conventual, quan l'usual era que els rebessin tan sols els frares procuradors. A més, Jaume Tàpies s'hagué d'absentar molt sovint del monestir, en un context molt complicat a causa de la guerra (Talet, p. 204-205). No estigué present en cap dels capítols conventuals de 1470 i 1471, en un dels quals s'especificà que el prior, *pro factis et negociis dicti monasterii, est absens nedum a dicto monasterio, set eciam a toto Principato Cathalonie* (CM20).

Un segon període anòmal és el del segon mandat de Jaume Vidal a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1492-1495). Malgrat que hi havia un frare procurador escollit pel capítol conventual, el prior apareix en molts documents sobre afers econòmics d'aquest monestir. No és estrany, doncs, que el capítol general de 1495 el reprengué perquè sortia massa del cenobi i el va declarar inelegible per al mandat següent.²⁰ Anàlogament, el priorat de Gabriel Andreu a Sant Jeroni de la Murtra (1491-1494), que es va caracteritzar per les excessives sortides (Talet, p. 261), acabà novament amb la impossibilitat que els frares poguessin elegir un frare profés d'aquest monestir.

Aquest canvi de tendència que hi hagué al voltant de 1460 també repercutí en l'obligació dels priors a assistir cada tres anys als capítols generals de l'orde. En els primers setze capítols (1415-1462), el percentatge d'assistència fou d'un 75% per a Vall d'Hebron i un 50% per a la Murtra. Després de no assistir als dels anys 1465 i 1468 reberen una severa advertència: *repndieron por el rótulo al prior e convento del monasterio de Belén, que es cerca de Barcelona, porque no vinieron ni enviaron a los capítulos generales pasado e presente, pues que a lo menos podían enviar por un seglar la información de su monasterio. E mandaron al vicario general que los más aina que buenamente pudiere, vaya o envíe a saber de ellos.*²¹ Quan arribaren els visitadors no els degué plaure gens la situació de la comunitat, ja que, com hem comentat més amunt, prengueren mesures tan excepcionals com la destitució i l'exili del prior Joan Say, i la imposició d'un de forà. A partir d'aleshores, els priors sempre assistiren als capítols generals, ja fos directament o a través d'algun frare, amb l'única excepció de la Vall d'Hebron el 1471, molt probablement pels efectes de la guerra.

20. Actas, vol. 2, f. 124v.

21. Actas, vol. 1, f. 83r.

Per tant, la llibertat de què disposava el prior per ocupar-se de qualsevol afer de la comunitat va veure's limitada per l'orde i, a partir de la dècada 1460, es va veure forçat a deixar en mans dels procuradors generals la gestió dels afers econòmics. Quedaren sota la seva responsabilitat algunes gestions, com l'autorització als religiosos que actuaven a títol individual en assumptes particulars, l'acceptació de les donacions de novicis i benefactors que es feien en els cenobis i, com a màxim representant de la institució, la presa de possessió dels béns adquirits o donats al monestir. En tenim nombrosos exemples, com les intervencions del prior en l'encàrrec del donat Bartomeu Romic per reclamar béns,²² l'acceptació del que el pastor Joan de Navarra donà a Sant Jeroni de la Murtra²³ o la presa de possessió que el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron feu de la casa de Salzet, a Sant Iscle de Vallalta.²⁴ Els priors també tingueren tendència a protagonitzar els contractes amb artistes i mestres de cases. Per exemple, des del 1489 el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron va contractar directament la construcció d'un forn de calç, d'un orgue, d'una creu d'argent, de retaules, de canelobres i de bancals, mentre que a Sant Jeroni de la Murtra encarregà la construcció de trams del claustre, d'un passatge i de canelobres.

Cal destacar que, a banda de la ja analitzada activitat de Ramon Joan al servei de la reina Maria, no hem trobat cap encàrrec als priors jerònims sobre afers que no estiguessin directament relacionats amb els respectius monestirs.

Quant a la resta d'afers, malauradament tenim poca constància documental. La normativa posterior al segle xv assignava als priors la confessió dels religiosos, la celebració dels principals oficis, la inspecció de totes les cel·les almenys tres cops l'any, la responsabilitat que els frares dediquessin el temps lliure en activitats adequades, amb respecte al silenci, el càstig de les faltes segons la normativa i perseguir els frares fugitius.²⁵ Els costums de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron li encomanaven la visita de les parròquies unides al monestir, servir a la col·lació de dijous sant, donar les claus al vicari quan sortia del monestir i distribuir els llibres i altres béns dels frares difunts.²⁶ De tots aquests afers, que segurament ocuparen bona part del temps dels priors jerònims en el segle xv, tan sols tenim documentades la perse-

22. Carles DÍAZ MARTÍ, «Donats jerònims...», p. 162, doc. 4.

23. AHPB, Antoni VINYES, 154/39, s. f. (17.08.1460).

24. AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/7, s. f. (17.10.1496).

25. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 47-49, 55-56, 58-64, 88, 114.

26. BC, ms. 315, f. 5v-6v.

cució de frares fugitius (Andreu Maig, Miquel Estela i Joan Avisanda), ja comentades més amunt, i la iniciativa de Reginald Ende, prior a Sant Jeroni de la Murtra, de fer abstinència de carn tots els dilluns de l'any per reverència als àngels, que finalment no tingué continuïtat (Talet, p. 167).

ELS DIPUTATS

Els diputats eren una comissió reduïda de frares que assessorava o aconsellava el prior en afers que, per la seva menor rellevància, no era obligatori que fossin aprovats pel capítol conventual. La idea bàsica era comptar amb una entitat més àgil que permetés el prior dirimir assumptes de menys importància amb frares que, per la seva experiència de govern, el poguessin ajudar. També exercia una funció de control de l'activitat del prior.

Tenim molt poques traces d'aquesta figura en el període medieval. Les dues primeres són a les disposicions de béns dels novicis Guillem Fuster (1470) i Miquel Estela (1479). El primer va pregar al prior i als diputats que li respectessin la voluntat que es construís una creu per al monestir, mentre que el segon condicionà la renda de 15 lliures a la comunitat al fet que s'invertís en obres pel prior *et per fratres ad hec deputatos seu deputandos*. En el segon cas la referència no és als diputats en genèric, sinó específicament per a l'administració d'aquest llegat. En tenim dues més de 1495. D'una banda, Sant Jeroni de la Murtra, en una situació econòmica difícil, va vendre a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron un censal mort. Com que garantí l'operació amb un altre censal mort del seu patrimoni, necessità l'autorització de diferents actors: el general de l'orde, el definitori del capítol general i els diputats de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que eren el prior, Jaume Vidal, el vicari, Francesc Ferrer, i els frares Joan Moner i Pere Joan Sacreu, que eren els més antics en aquell moment de la comunitat radicada a Collserola.²⁷ Finalment, el capítol general d'aquell any advertí el prior de Vall d'Hebron que moderés les sortides, si bé especificà que les podria fer sense necessitat de consultar els diputats.²⁸

Per tant, aquest ens existia en els dos monestirs jerònims catalans almenys des del 1470 i estava format pel prior, el vicari i dos o tres frares antics i experimentats. No és possible precisar —l'activitat dels

27. La carta dels diputats és del 6 de juliol i es troba en l'autorització definitiva del capítol conventual celebrat a Sant Jeroni de la Murtra el 7 de juliol de 1495 (CM91).

28. Actas, vol. 2, f. 124v.

diputats queda a la penombra, ja que les decisions vinculants i, per tant, les que generaven documentació eren les que prenia el capítol conventual— si exercien funcions de consell o control del prior de forma contínua o tan sols per alguns assumptes concrets. En tot cas, era una entitat en evolució que s'anà consolidant durant el primer terç del segle XVI, en què ja la veiem amb caràcter permanent. Així, el 1532 consta per primera vegada que els diputats foren escollits pel capítol conventual a Sant Jeroni de la Murtra (Talet, p. 379) i el 1534 l'orde en regulà la composició: tres o cinc frares, d'elecció per la comunitat, entre els quals hi havia de ser el vicari i el prior anterior.²⁹

El vicari

El vicari era el segon càrrec en importància de la comunitat i la seva existència es remunta a la constitució dels primers monestirs jerònims en el segle XIV. La primera de les anomenades constitucions florentines —la normativa jerònima considerava que procedien del monestir florentí de Santa Maria del Sant Sepulcre que el papa va recomanar que adoptessin les primeres comunitats (doc. 1)— tenia per objecte l'elecció, el poder, la vacant i el cessament del càrrec de vicari. Segons aquesta norma, el vicari, que havia de ser escollit pel prior i pel capítol conventual de forma secreta, detenia el poder del prior quan estava absent, malgrat que se li imposaven bastantes restriccions per evitar que prenguéss decisions contràries a allò que el prior hagués decidit si hagués estat en el cenobi. De fet, se li recomanava que, si era possible, no prenguéss decisions que afectessin de forma rellevant la dinàmica de la comunitat, ja que es volia que aquesta facultat quedés exclusivament en mans del prior. Es preveia que el vicari pogués ser destituït per decisió de la major part del capítol conventual, sense que fos prescriptiva la conformitat del prior. Quan el priorat estava vacant, el vicari assumia un protagonisme tan destacat que no era possible ni que renunciés al càrrec ni que en fos destituït. Ara bé, un cop escollit el nou prior, cessava del càrrec de forma immediata i es procedia a l'elecció d'un nou vicari.³⁰

Una de les funcions bàsiques del vicari era la substitució del prior. D'aquí que també fos designat com a sotsprior en els primers documents. Aquest aspecte es veu confirmat pels onze capítols conventuals, dels prop de dos-cents, que foren presidits pels vicaris quan el prior

29. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 39-41.

30. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 44-45.

estava absent del cenobi o perquè s'havia traspassat el límit temporal del mandat. Quant a aquest darrer aspecte, la pèrdua del poder del prior per lapse temporal, s'era molt estricte: el prior Benet Santjoan finalitzà el mandat triennal a Sant Jeroni de la Murtra el 18 de novembre de 1489 —havia estat escollit el mateix dia tres anys abans (Talet, p. 241)— i el capítol de l'endemà fou presidit per Joan Feliu, *vicarius, prioratu vacante* (CM81).

Però no tan sols el vicari presidí capítols conventuals, sinó que assumí gestions pròpies dels priors quan aquests no eren al cenobi. Joan Febrer, per exemple, en qualitat de *presidens*, donà el consentiment al frare Guillem Andreu perquè donés poders a un mercader tortosí³¹ i el vicari Bernat Savall feu el mateix quan el novici Jaume Negrell va encarregar al frare Jaume Julià que reclamés tots els béns que li pertocaven.³² En ambdós casos els documents expliciten que els priors estaven absents. De la mateixa manera, durant les llargues absències, ja comentades, del prior Jaume Tàpies de Sant Jeroni de la Murtra, el vicari apareix sovint a la documentació al voltant de 1470: acceptà el contracte de donació de Rafael Osona, pactà l'extracció de pedra calcària amb un pagès de Badalona³³ i nomenà àrbitres amb Bernat Gili, de Ripollet, arran d'un conflicte per un censal mort.³⁴ Fins i tot hem documentat un reconeixement de deute a un vicari de Sant Jeroni de la Murtra, justament disset dies després de la mort del prior.³⁵

També se li assignà una funció de supervisió i control del culte, almenys des de la dècada de 1460 i 1470: *se manda que los vicarios, dexadas todas las demás ocupaciones que les puedan impedir, aunque sean confessiones de seglares, assistan en el coro a todo el oficio divino y estudie en las ceremonias del y continúen la comunidad, pues es esse su oficio*.³⁶ Malauradament, com tot allò que fa referència al culte, no hem trobat rastre d'aquesta activitat del vicari. Alhora l'orde insistí que el vicari no havia de sortir gens del cenobi, sobretot quan el prior no hi era present, la qual cosa resulta coherent si es volia que garantís que l'ofici es digués amb la puntualitat, qualitat i regularitat desitjada en un orde contemplatiu.

31. AHPB, Antoni VINYES, 154/74, s. f. (08.06.1442).

32. AHPB, Antoni VINYES, 154/36, f. 91r-91v (04.06.1458).

33. Carles DÍAZ MARTÍ, «Pedra calcària badalonina per a Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 20 (2009), p. 25-40.

34. AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f. (31.05.1471).

35. AHPB, Guillem JORDÀ, 216/36, s. f. (19.09.1491). L'elecció de prior no va tenir lloc fins al 19 d'octubre següent (Talet, p. 254).

36. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 46.

Sembla que aquesta fou la norma en els dos monestirs jerònims catalans: els vicaris estigueren presents en tots els prop de dos-cents capítols conventuals que hem documentat. D'altra banda, no consta que Bernat Savall (1449-1452) ni Joan Febrer (1452-1455), mentre exercien aquest càrrec a Sant Jeroni de la Murtra, fessin estades a Concabella. Sí que ho feren altres vicaris: Reginald Ende el 1455-1456, si bé ja venia acompanyant el prior abans,³⁷ i Jaume Planes, que el 1464 hi restà nou mesos en companyia del frare Miquel Piquer, tot i que segurament hi influïren les dificultats provocades per l'enfrontament bèl·lic (Talet, p. 188). A més, només una de les múltiples sortides de frares que apareixen consignades en un fragment del llibre de despeses del procurador de Sant Jeroni de la Murtra (1484) és del vicari: acompanyat d'un frare, feu un pagament, possiblement a Barcelona.³⁸ La gairebé nul·la aparició en l'esborrany dels comptes del cellerer de la Murtra a la primera meitat del segle xv seria un altre indicador de la poca participació del vicari en assumptes econòmics.³⁹

Els indicis, doncs, apunten que els vicaris, allunyats dels assumptes mundans i en contínua residència en els monestirs, es dedicaren a allò que s'esperava d'ells: el culte. Tanmateix, hi ha alguns períodes en què l'activitat del vicari sobresurt respecte a l'atonía general i, com en el cas dels priors, respondria a situacions anòmales.

El primer tingué lloc durant el priorat de Jaume Martorell a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1457-1459). Mentre el prior no feu cap actuació, el vicari rebé dos encàrrecs del capítol conventual el 1457 i, a més, compaginà el vicariat amb funcions de procurador. Creiem que alguna circumstància relacionada amb el prior, com una malaltia o una llarga absència, justificarien aquesta situació especial. De fet, l'acabament del priorat de Jaume Martorell abans dels tres anys previstos podria ser un indici en aquesta direcció. En tot cas, podem descartar una situació conflictiva perquè el vicari, Jaume Tàpies, no tan sols no va rebre cap càstig disciplinari, sinó que va ser escollit prior en els dos mandats següents.

Una situació anàloga es va donar a Sant Jeroni de la Murtra a mitjan dècada de 1460, en què el vicari, Joan Say, apareix també en funcions de procurador: presentà una butlla a l'abat de Sant Cugat, informà al carnisser i ciutadà barceloní Jaume Ferrer, habitant de Badalona, que

37. ACA, MH, vol. 1196, s. f.

38. Carles DÍAZ MARTÍ, «Un fragment del llibre de despeses del procurador de Sant Jeroni de la Murtra (segle xv)», *Carrer dels Arbres*, 22 (2012), p. 47.

39. ACA, MH, vol. 4132, s. f.

Jaume Cortit havia cedit un deute al monestir i acceptà la donació de dos censals morts d'una benefactora.⁴⁰ Podria pensar-se que l'aleshores prior, Jaume Planes, que era vicari general de la Corona d'Aragó, no va poder atendre aquests afers. Tanmateix, el fet que exercís tasques pròpies d'un procurador quan n'hi havia un de nomenat, podria ser un signe de divisió en la comunitat que va portar dos anys més tard a la destitució i l'exili de Joan Say.

Més sorprenent és la tercera concentració de documents protagonitzats per un vicari. Es tracta de Benet Santjoan l'any 1477, en què va contractar una custòdia d'argent (doc. 40), va donar possessió de Concabella als seus compradors i presentà una butlla amb privilegis a favor dels jerònims.⁴¹ El fet que a la següent elecció continuessin els tres càrrecs principals indicaria que aquestes actuacions no eren producte d'una situació conflictiva. Potser el que va passar és que la venda de Concabella va portar un excés de feina que hagué d'assumir el vicari.

El procurador general

En paral·lel a l'apartament del prior dels assumptes temporals del monestir que hem detectat pels volts de 1460, emergí la figura del procurador general, la missió del qual era justament encarregar-se d'aquests afers. Això no vol dir que abans no hi hagués frares que, amb poders de procuració atorgats pel capítol conventual, haguessin fet gestions relacionades amb el patrimoni o l'economia de la comunitat. Però ni era de dedicació exclusiva —Jaume Planes, per exemple, era vicari i feia també funcions de procurador a Sant Jeroni de la Murtra el 1456 (Talet, p. 166)— ni era d'elecció per part del capítol conventual. De fet, el càrrec de procurador no apareix mencionat en els documents d'administració interna de Sant Jeroni de la Murtra de la primera meitat de segle. Altres dades que apunten que la institucionalització de la procuradoria general va tenir lloc aleshores són la primera referència a un llibre del procurador en el trienni 1460-1463 (Talet, p. 176) i que el primer esment d'aquest càrrec en un capítol conventual és el 9 de novembre de 1469 a Sant Jeroni de la Murtra (CM19).

Sembla que, almenys a la Murtra, al principi hi va haver un període de transició: existia el càrrec de procurador, però era nomenat pel prior, no pel capítol conventual. Així es dedueix del fet que els poders

40. AHPB, Antoni VINYES, 154/43, s. f. (15.02.1465, 26.04.1465); 154/44, s. f. (27.09.1466).

41. AHPB, Antoni VINYES, 154/108, s. f. (23.10.1477); 154/50, f. 84v-85r (20.12.1477).

de Jaume Julià (1458), Joan Say (1460) i Pere Febrer (1466) fossin atorgats directament pel prior.⁴² En el mandat següent hi hagué una situació prou confusa, que segurament no és aliena al clima enrarit que desembocà en la destitució i l'exili del prior Joan Say. Tot i que consta l'elecció d'un procurador, Benet Santjoan (Talet, p. 194), el capítol conventual no li atorgà poders fins al cap de dos anys (CM16). A partir d'aleshores, sempre fou el capítol conventual el que donà poders al procurador general. Quant a Vall d'Hebron, es fa difícil establir quin va ser el primer procurador general sorgit d'una elecció, però creiem força probable que es tracti de Mateu Guasch, a qui el capítol conventual de l'11 de juny de 1459 atorgà poders generals.⁴³ Dificilment ho fou l'anterior, Jaume Tàpies, ja que alhora era vicari.

El procurador general era el responsable de tots els afers econòmics de la comunitat que no es podien resoldre en el cenobi. Tenia residència habitual a Barcelona i cada setmana tornava al monestir. En els costums de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron del final del segle XVI es va prescriure que hi tornés cada dijous al vespre o divendres al matí i a les festivitats principals. Havia d'aprofitar aquesta estada setmanal per passar comptes amb els caixers i informar de qualsevol acte documentat a l'arxiver.⁴⁴ Però no es limitava a això, sinó que havia de conèixer quines eren les necessitats logístiques de la comunitat perquè era el responsable de satisfer-les. Així, per exemple, el procurador general de Sant Jeroni de la Murtra registrà entre desembre de 1483 i juny de 1484 pagaments molt variats per menjar (arròs, cabrits, carn, cireres, civada, formatge, forment, mataluga, mató, nous, oli, ous, peix, sal i vi), per productes (una bóta, braguers, candeles, coves, una falç, ferros, frontisses, ganivets, gra d'espínacs, guix, llistons, medecines, una munyidora, pell, un pergami, perols, un pitxell, plats, roba, sabates, teles i vidriol) i per serveis prestats per diferents professionals (argenter, assaonador, baster, candler de cera, courer, ferrer, filatera, garbellador, mestre de cases, moliner, notari, picapedrer, seller, serrador, traginer i vidrier), a més de soldades als mossos que treballaven directament per a la comunitat. Que estava al corrent del que necessitava cadascú en dona prova els apunts per a la compra de cinturons (braguers) per a Miquel Estela i Pere Benejam, de frontisses per a la cel·la de Baltasar Piquer, d'una *bayina* per a un frare de nom Rafael i d'ous per als malalts.⁴⁵

42. AHPB, Antoni VINYES, 154/36, f. 69v (11.03.1458); 154/40, f. 21v (28.11.1460); 154/44, s. f. (10.12.1466).

43. AHPB, Antoni VINYES, 154/39, s. f. (16.09.1460).

44. BC, ms. 315, f. 16v-18r.

45. Carles DÍAZ MARTÍ, «Un fragment del llibre de despeses...», p. 33-51.

Però compraren altres productes durant la segona meitat del segle xv, com es pot comprovar a les taules 3a i 3b de l'apèndix: esclaus, bous, pedra, taxació de béns, servei de tragí, medecines, sentències judicials, molta de gra, sabates, peix, imatges religioses i un domàs. Encara hi podem afegir el gran nombre de què dona testimoni el cronista de la Murtra, la major part de les quals les devia fer el procurador general, i el pagament de censos.⁴⁶

El procurador general també era el responsable de cobrar i reclamar les rendes ordinàries, com les de Tortosa i Lleida de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que rebia a Barcelona per mitjà d'intermediaris.⁴⁷ Els de la Murtra també en rebien a la capital catalana, com el cens pagat pel monestir de Sant Pere de les Puelles,⁴⁸ però també hem documentat que es desplaçaren fins a Aguiló o Igualada per cobrar-les in situ.⁴⁹ Es tractava, però, de viatges relativament curts, que implicaven com a màxim una setmana d'absència, com el d'Aguiló al final de desembre de 1483. No podien estar més temps fora perquè eren els responsables de gran part de la logística del monestir.

Això no obstant, hem documentat alguns desplaçaments o estades més llargues de l'habitual per assumptes rellevants. El 1412 Joan Boil, de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, feu dos sojorns de dos mesos cadascun a Concabella, que havia estat recentment comprada per Bertran Nicolau com a dotació del monestir de Sant Jeroni de Montolivet, per fer totes les gestions econòmiques relacionades amb l'onzè o redelme.⁵⁰ Dos anys més tard el mateix religiós era a Saragossa arran d'una reclamació judicial. Al cap d'un mes demanà que s'admetessin les deposicions perquè *sia càrrech de consciència molt gran detenir los frares fora los límits de llur monastir*. A l'agost s'hagué de desplaçar a Morella pel mateix assumpte i el gener següent, a València, en què tornà a demanar celeritat, *car dura cosa és als dits frares star e vagar en playts per la terra fora los lurs límits de lur religió*.⁵¹ El procurador de Sant Jeroni de la Vall d'hebron anà el 1473 a Saragossa per consul-

46. AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 58r (27.03.1482); Lluís JORBA, 238/1, s. f. (14.10.1484, 29.04.1485).

47. AHPB, Lluís JORBA, 238/1, s. f. (23.06.1485); Narcís Gerard GILI, 235/6, f. 82r (16.05.1496); ADB, *FSJVH*, lligall e, s. f.

48. AMSPP, Guillem JORDA, *Sextum manuale negociorum monasterii et conventus Sancti Petri Puellarum*, 1486, gener, 10 – 1489, desembre, 22, f. 30r (26.08.1486), 44v-45r (31.07.1487), 70r (21.08.1488), 92r (31.07.1489).

49. Carles DÍAZ MARTÍ, «Un fragment del llibre de despeses...», p. 36; doc. 68; ACA, *MH*, vol. 1196, s. f.

50. ACA, *MH*, vol. 2527, f. 1r-12v.

51. ACA, *GPC*, vol. 503, f. 8r, 39v, 58v, 101v-104r.

tar un testament que instituïa el monestir com a hereu substituït si el llinatge del testador s'extingia.⁵² El 1475 el mateix frare va desplaçar-se a Tortosa per llegir al col·lector una carta reial sobre la renda que els frares tenien en aquesta ciutat.⁵³

La responsabilitat general sobre els afers temporals va dur els procuradors, de forma majoritària a partir de 1460, a una multitud de gestions en nom de les respectives comunitats —cedir pensions, fer compromisos de pagament, fermapar capítols o concòrdies de tipus econòmic, llogar, fer notificacions o requeriments, lliurar documentació, etc.— que posen de manifest que era l'executor administratiu de les decisions amb repercussions econòmiques i patrimonials preses pel prior i pel capítol conventual, del qual reberen nombrosos encàrrecs. Fins i tot s'havia d'ocupar d'aspectes tan prosaics com la xemeneia que una monja de Jonqueres s'estava construint en una paret de la seva cel·la que afrontava amb un hort de la casa procura, ja que es temia que provoqués danys (doc. 50). No hem localitzat cap dedicació dels procuradors que no estigués relacionada amb el monestir jerònim al qual pertanyia.

La residència habitual fora del clos monàstic, els desplaçaments continuats, el tracte sovintejat amb tot tipus de persones i la responsabilitat de gestionar afers amb rellevància per a la comunitat devien fer aquesta obediència especialment dura, *que notablement distrau, y més als que no tenen ben radicats y fundats los fonaments de la virtut y religió*, comentava el cronista de Sant Jeroni de la Murtra (p. 198).

Com que la càrrega de feina habitualment sobrepassava amb escreix la capacitat d'una sola persona, el procurador general no era l'únic frare de la comunitat que s'encarregava dels assumptes temporals. En algunes ocasions nomenava procurador substituït un altre religiós, al qual atorgava els poders que tenia delegats per actuar en nom del monestir. De fet, les constitucions jerònimes ja preveïen la possibilitat de nomenar més d'un procurador, que podia ser un frare llec,⁵⁴ i els costums de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron contemplaven el segon procurador com un càrrec més en una posició subalterna respecte al procurador general.⁵⁵

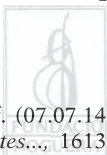
En el període estudiat aquest fet va tenir lloc de forma esporàdica i limitada. Tan sols hem detectat dos procuradors substituïts, ambdós

52. ADB, FSJVH, lligall d, s. f.

53. ADB, FSJVH, lligall 12, s. f. (07.07.1475).

54. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 70.

55. BC, ms. 315, f. 18r-18v.

a Sant Jeroni de la Murtra, que de forma efectiva exerciren funcions durant un cert període de temps: el donat Antoni Olzinelles i el frare Benet Santjoan, nomenats alhora el febrer de 1475.⁵⁶ El primer, que abans de vincular-se com a donat ja havia treballat per a la comunitat en afers temporals en qualitat de procurador seglar,⁵⁷ va encarregar-se de la recuperació del lloc de Gra, amb set requeriments, va participar en tres arbitratges relacionats amb llegats a favor del monestir i va fer un requeriment al mostassaf de Barcelona arran d'una disputa per un arc mitger entre dues cases. Tots aquests assumptes el tingueren ben ocupat fins al final de 1476.⁵⁸ Li prengué el relleu Benet Santjoan, de qui ja hem analitzat les gestions dutes a terme el 1477 a l'apartat «El vicari», ja que aleshores exercia aquest càrrec. Com que en aquest període també veiem actuar, i molt, el procurador general, hem de concloure que la causa dels nomenaments d'aquests frares com a procuradors substituïts o segons procuradors fou un increment important de la feina i la preferència que se'n fes càrrec algun dels frares de la comunitat en lloc de procuradors seglars.

Val a dir que hi hagué tres altres nomenaments de procuradors substituïts —Bernat Colomer a Vall d'Hebron (1465) i Jeroni Pou i Benet Rosseta a la Murtra (1483)—,⁵⁹ però que, a diferència dels dos anteriors, no consta que fessin cap gestió documentada, tot i que no podem descartar que s'ocupessin d'algun assumpte temporal.

Però no foren tan sols procuradors substituïts els que s'encarregaren d'afers propis del procurador general. Tenim nombrosos exemples a la documentació notarial de frares a qui el capítol conventual o el procurador general encomanaren tasques de gestió econòmica i patrimonial, fonamentalment de reclamació de deutes, en una mostra més que el procurador general tot sol no donava l'abast per atendre tota la càrrega que implicava l'administració dels assumptes temporals del monestir.

El capítol conventual de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron autoritzà el vicari a reclamar deutes (CV7), el frare Joan Moner i el prior, a vendre una torre a Saragossa (CV46, CV48, CV49) i el prior, a reclamar deutes d'un dels religiosos (CV61), mentre que el procurador general

56. AHPB, Antoni VINYES, 154/49, f. 19v-20r (13.02.1475).

57. Alguns exemples a AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 21v-22r (12.10.1468), 33v-34r (08.01.1469), 36v-37r (18.01.1469).

58. AHPB, Antoni VINYES, 154/49, f. 20v-22v (15, 16 i 18.02.1475), 24r-25v (21.02.1475), 29v-30r (02.03.1475), 36v-37r (05.04.1475); 154/50, f. 28v-29r (14.09.1476), 30r-30v (02.10.1476), 35v-36r (26.11.1476); Lluís JORBA, 238/12, s. f. (03.10.1476).

59. AHPB, Esteve MIR, 181/15, s. f. (27.07.1465); Antoni VINYES, 154/52, f. 71r (18.11.1483), 71v (26.11.1483).

feu el mateix amb altres religiosos.⁶⁰ D'altra banda, el frare Antoni Joan de Bellfort viatjà a Roma per aconseguir la unió del priorat de Sant Pere dels Arquells per al monestir al final del segle.⁶¹ El capítol de Sant Jeroni de la Murtra i el procurador general posaren en mans de frares d'aquest monestir el cobrament de deutes una desena de vegades des de la dècada de 1470. A més, en dues ocasions tenim documentats viatges associats a aquestes gestions: Francesc Vic i Jaume Negrell viatjaren a Itàlia (Talet, p. 209) per reclamar 1.600 lliures al rei Ferran I de Nàpols (CM27) i més endavant Jaume Negrell es desplaçà a Saragossa per cobrar les rendes llegades per la seva tia, Caterina (Talet, p. 211), com a conseqüència dels poders i la resolució del capítol conventual de l'1 d'octubre i el 4 de novembre de 1475 (CM34, CM35). Segurament, a la resta de reclamacions els frares també es van veure en la necessitat d'emprendre una sortida. Altres tasques encarregades foren l'annexió de la rectoria de Santa Maria de Badalona (CM12), l'exercici de la jurisdicció a Aguiló (CM68, CM69), el reconeixement de la lluçió d'un censal mort (CM75) i el consentiment a una concòrdia (CM85).

Més enllà d'aquests encàrrecs formals, el procurador general de la Murtra registrà quatre sortides de religiosos en menys de cent dies per assumptes temporals: Pere Segurióles i Jaume Negrell anaren a comprar forment a Girona, Nicolau Martí i Rafael Ferran viatjaren a Tarragona, Jaume Negrell es desplaçà a Escaladei acompanyat d'un frare i d'un donat, i Benet Rosseta, que era vicari, amb un frare de nom Jaume —possiblement Jaume Negrell— feren un pagament, segurament a Barcelona (1483-1484).⁶² Gràcies al cronista sabem que hi hagué frares que anaren a Montblanc per comprar pergamins, que foren enviats a Castella per la reina Isabel a cobrar diners per al monestir i que s'estigueren cinc setmanes a Tarragona per un plet (Talet, p. 249, 257, 272).

És evident, doncs, que els assumptes temporals no quedaren circumscrits al procurador general, sinó que involucraren altres frares. Malgrat que això pogués xocar i ser motiu de fricció amb les directrius de l'orde, ja que anaven contra l'esperit de recolliment, devia ser necessari atesa la complexitat de la gestió d'un patrimoni diversificat en circumstàncies crítiques des del punt de vista econòmic. Tant per estalviar costos com per assegurar-se una bona gestió, la comunitat de-

60. AHPB, Lluís JORBA, 238/1, s. f. (22.09.1485); Narcís Gerard GILI, 235/8, s. f. (25.11.1497).

61. Antonio DE LA TORRE, *Op. cit.*, vol. 5, p. 502-503; AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/10, s. f. (28.05.1499).

62. Carles DÍAZ MARTÍ, «Un fragment del llibre de despeses...», p. 33-51.

via considerar més adient que certs afers fossin gestionats directament pels seus conventuals en lloc d'encarregar-los a seglars, tot i que, com veurem més endavant, també en contractaren sovint.

El caixer

La de caixer és una obediència present als monestirs jerònims catalans des d'un bon inici. Des de la fundació de Sant Jeroni de Montolivet fins al 1421 fou el prior el que exercí aquest càrrec de forma exclusiva, possiblement perquè així ho va preveure el fundador, que morí aquell any. Després els caixers no canviaren quan hi havia elecció de prior, sinó cada any o cada dos anys.⁶³ A partir de la dècada de 1460 el relleu dels dos caixers tingué lloc en el període d'elecció dels càrrecs principals. Possiblement fou un altre canvi introduït en paral·lel a la institucionalització del càrrec de procurador general. És probable, doncs, que els caixers, com els procuradors, fossin des d'aleshores escollits pel capítol conventual. Malgrat que no en podem estar segurs, perquè no en tenim cap evidència, així és com estava previst a les constitucions jerònimes publicades en el segle XVIII.⁶⁴

A la caixa de cada monestir tan sols hi podien accedir dos religiosos que, amb el càrrec de caixers o clavaris, en controlaven tant les entrades com les sortides de diners. Ningú no podia agafar-ne o deixar-ne sense la participació dels caixers, que en feien el corresponent registre en un llibre específic, el *Llibre de la Caixa*. Malauradament, no se n'ha conservat cap de complet del segle XV, però en tenim bastantes referències del cronista de Sant Jeroni de la Murtra: un quadern de rebudes de la caixa (1424-1453), un llibre de rebudes i despeses conjuntament (1437-1452) i de llibres de la caixa, en genèric, a partir de 1461.

Totes aquelles obediències que impliquessin la necessitat de fer ús de numerari, com les de prior, procurador o cellerer, havien de retre comptes periòdicament amb els caixers. A tal efecte, havien de mostrar-los tant les despeses efectuades com els ingressos aconseguits des de l'anterior control —per això en portaven un registre exhaustiu— i respondre de la corresponent liquidació. Es tractava, doncs, d'un sistema de control centralitzat que permetia la fiscalització de les activitats econòmiques de tots els actors del monestir que manegaven diners, inclòs el prior. El 1423, per exemple, al cellerer de Sant Jeroni de la Murtra se li reconeixia el que havia rebut i el que havia gastat i s'ar-

63. ACA, MH, vol. 2527, f. 13r-23r, 26r-49v; ACA, C, reg. 3381, f. 132v (20.05.1466).

64. *Constituciones y extravagantes...*, 1716, p. 196-197.

ribava a la conclusió que havia de donar més de 140 sous.⁶⁵ El 27 de setembre de 1453 el prior es trobà en una situació anàloga en relació amb l'activitat que havia desenvolupat a Concabella des de mitjan 1450. Descomptades les despeses dels ingressos, va haver de donar raó de gairebé 300 sous. Un any després el prior va tornar-hi, tot i que l'apunt no n'especifica les quantitats: *donà compte lo pare prior de les rebudes e despèsens fetes per Conchabella a V de març de l'any mil CCCC LIIII a fra Raphael e a fra Miquel, clavaris, presents fra Jacme Julià e fra Bernat Çaval, segons largament apar en lo libre de les rebudes.*⁶⁶

Els caixers anotaven en el llibre de la caixa els apunts comptables de les entrades i sortides de diners. Ha quedat constància de nombrosos pagaments al cellerer de Sant Jeroni de la Murtra entre 1418 i 1434, segurament per fer compres per al monestir.⁶⁷ I en referència als ingressos, en tingueren per la venda de vi, llegats testamentaris, sepultures i almoines donades per hostes i visitants (Talet, p. 140, 175, 177, 178, 180, 182, 258). Els caixers, doncs, no tan sols hi devien apuntar el resultat de les liquidacions de les principals obediències, sinó que també rebien directament alguns dels ingressos que es feien en el monestir, com els associats a l'hostatgeria. En el segle XVI es perfeccionà el sistema de registre de les anotacions comptables per conèixer amb més precisió la situació patrimonial, la qual cosa permetria disposar d'indicadors més sòlids i exactes per prendre decisions en l'àmbit econòmic.⁶⁸

Periòdicament es comprovaven els diners que hi havia a la caixa, possiblement arran del canvi de caixers, amb l'objectiu de reconèixer que els cabals que contenia corresponien exactament als indicats en els comptes presentats pels caixers al final de l'exercici. Almenys, així es feu a Sant Jeroni de la Murtra cinc vegades a la dècada transcorreguda entre 1421 i 1431. En el primer s'hi especifica que aquest control es realitzà davant de tot el capítol conventual.⁶⁹

El cellerer

El càrrec de cellerer es documenta des d'un bon inici en els monestirs jerònims. En el capítol conventual de Sant Jeroni de la Murtra de 1418 consta que Romeu Borrell exercia aquesta obediència, que

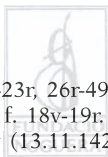
65. ACA, MH, vol. 2527, f. 22r.

66. ACA, MH, vol. 1196, s. f.

67. ACA, MH, vol. 2527, f. 13r-23r, 26r-49v.

68. Talet, p. 568; BC, ms. 315, f. 18v-19r.

69. ACA, MH, vol. 2527, f. 18v (13.11.1421), 32r (18.12.1427), 35v (29.12.1428), 37v (19.12.1429), 43r (29.12.1431).

tingué continuïtat durant tot el segle (CM2). A la primera meitat, la documentació mostra que els nomenaments de cellerer estaven deslligats de l'elecció del prior.⁷⁰ A diferència del de vicari, procurador general o caixer, no consta que el cellerer fos escollit pel capítol conventual. El més versemblant és que fos el prior qui el designava.

El cellerer tenia la responsabilitat que la comunitat i els hostes estiguessin ben proveïts d'aliments i, si era possible, treure rendiment econòmic de les terres més properes al cenobi. L'abril de 1493, per exemple, el cellerer de Sant Jeroni de la Murtra rebé 90 rals dels Reis Catòlics (Talet, p. 256), arran de les despeses ocasionades per l'estada dels monarques en el cenobi badaloní.

Les tasques del cellerer depenien en gran mesura del grau d'explotació agrícola i ramadera dels terrenys adjacents al cenobi. Si s'havien artigit els camps, el cellerer s'havia de cuidar de la plantada, del conreu, de la sega, de la collita, de la molta i de l'emmagatzematge del gra, així com del manteniment de les rases, dels marges i de les eines necessàries. Així, per exemple, el cellerer de Sant Jeroni de la Murtra registrà a mitjan segle xv gairebé un centenar de despeses per pagar serveis de ferreria, com llossar, acerar, adobar o perbocar aixades, piques o cànecs, i una vintena d'apunts per molta de forment. Si hi havia vinya, havia de responsabilitzar-se de la poda, la verema, l'elaboració del vi i del manteniment de botes, cups i portadores. Era també el cas al cenobi badaloní, en què hi ha una primera referència a la plantada de vinya el 1451, que s'intensificà a principis de la dècada de 1460 fins al punt que venien els excedents de vi a Barcelona (Talet, p. 143, 208).

Si comptaven amb arbres fruiters, el cellerer era el responsable de collir-ne la fruita. Una altra de les activitats era la guarda del bosc i la tallada de la fusta. En aquest sentit, és significatiu que el 12 de novembre de 1480 Ferran II imposés un càstig de cent assots i la pèrdua dels arreus a tots aquells atzemblers que tallessin o traguessin llenya dels boscos de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.⁷¹ Si la comunitat havia decidit tenir animals, era necessari que el cellerer se'n fes càrrec. A Sant Jeroni de la Murtra tenien bous per al conreu a la dècada de 1470⁷² i optaren per l'explotació econòmica de la cria de cabres, que posaren en mans de pastors, des de mitjan dècada de 1460.⁷³

70. ACA, *MH*, vol. 4132, s. f. Si no indiquem el contrari, totes les dades referents al cellerer de Sant Jeroni de la Murtra d'aquest apartat són d'aquesta font.

71. ACA, *C*, reg. 3546, f. 85r-85v.

72. Talet, p. 202; AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 20v (26.06.1476).

73. Talet, p. 194, 202, 218, 231, 245; AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. (16.01.1480).

Com que no criaven per a l'alimentació de la comunitat —la primera referència de la cria de moltons és de mitjan segle xvi (Talet, p. 472)—, el cellerer de Sant Jeroni de la Murtra comprava carn a Badalona. Hi ha moltíssims apunts per aquest concepte a mitjan segle xv, sobretot de porc i moltó. I el mateix passava amb el peix, que comptem centenars de comandes d'una gran varietat de peixos (sorells, sardines, bogues, tonyina, pagells, lluernes, lluç, bonítol, etc.) a pescadors de Badalona, com els Planes, els Torrebadal o els Arenys. L'anava a comprar un mosso, un esclau o un frare. Despeses a altres professionals, com basters, fusters, beiners o boters, mostren com el cellerer era el responsable que la infraestructura productiva de la finca del monestir estigués en bon estat.

El cellerer s'havia de coordinar amb el procurador de Barcelona perquè hi havia productes que no podia adquirir a prop del monestir. Així, en data indeterminada, el cellerer de la Murtra va escriure una carta al frare Bernat —possiblement Bernat Savall— perquè li portés *un pot de mantegue vella, que no y age sal; crex de ànat (sic), una onze de sucre candi e III o IIII pixedós de terra*.

Per dur a terme aquesta feina el cellerer estava al capdavant dels mossos contractats pel monestir. En llogava, els pagava, els alimentava i els controlava. De fet, els costums de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron el reconeixien com a *amo de tots los mossos de treball y ningun frare pot pendre ni manar a ningun mosso sens sa llicència*.⁷⁴ En deu anys de mitjan segle hem documentat una cinquantena d'aferments de mossos, que es llogaven entre dos mesos i un any, com el cas curiós de Bartomeu, que s'afermà *ab intensió de fer totas fahenas que bergant deu fer*. Alguns es contractaren com a hortolans i missatgers, però la majoria eren bracers per al camp.

EL PROCURADOR DE CONCABELLA

En la trentena d'anys que s'escolen entre 1436 i 1465 la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra explotà directament les terres que li corresponien com a titular del castell de Concabella. A causa de la distància d'aquest feu al cenobi badaloní, al voltant del centenar de quilòmetres, fou necessari que durant bona part de l'any hi tinguessin destacat un religiós que, com a gestor principal de l'explotació agrícola i ramadera, hi desenvolupés tasques anàlogues a les que el cellerer realitzava en

74. BC, ms. 315, f. 19v-24r.

el monestir. El procurador general no se'n podia fer càrrec perquè no hagués pogut atendre les necessitats bàsiques de la comunitat, que el mantenien a prop del cenobi, normalment a Barcelona.

A la documentació no apareix com un càrrec específic i el nom que li hem donat, procurador de Concabella, es basa en el que els frares jerònims donaren més endavant al que tingueren destinat amb un propòsit anàleg a Tous en el segle XVI, que és el de procurador de Tous (Talet, p. 364). Malgrat que no foren molts anys en relació amb tot el període estudiat i que tan sols afectà un dels monestirs jerònims —Sant Jeroni de la Vall d'Hebron deixà en mans d'un matrimoni la granja de Monistrol d'Anoia en capítol conventual del 30 de novembre de 1480 (CV27)—, han pervingut tantes notícies de l'activitat d'aquest càrrec que permeten fer-se una idea bastant exacta de les seves àmplies funcions i responsabilitats.

El religiós no estava tot l'any a Concabella, sinó que hi feia estada habitualment des de l'inici de l'estiu fins al final de la tardor, tot i que podia variar a causa de diferents circumstàncies. La resta de l'any era un majordom l'encarregat de mantenir l'estructura productiva i la presència d'un representant de la senyoria. Si hi havia algun problema greu, podia enviar missatge al monestir. Quan el frare arribava a Concabella, el primer que feia era liquidar comptes amb el majordom.

La principal comesa del procurador de Concabella era el control de la tasca agrícola.⁷⁵ Els conreus majoritaris, almenys quant a registre de despeses, eren el cereal (forment, ordi i civada) i el safrà. Hi ha una gran quantitat d'apunts per tenir a punt les eines, per feines relacionades amb el camp (segar, birbar, batre i purgar) i amb el safrà (fer el guaret, assaonar la terra, esterrossar-la i cavar-la, plantar el safrà, arrencar-lo, desflorar-ne la cabeça, collir-ne la fulla, esbrinar-lo i rentar-lo). A tal efecte, era necessari que el religiós assoldés força mà d'obra. El 1454, per exemple, pagà jornals de sega a sis bergants, un fadrí i un jornal·ler. Consta també que contractà safranadores. A banda del cereal i el safrà, també hi ha rastre d'activitat relacionada amb la vinya —cavar, arrencar ceps, rentar i cimentar botes— i la plantada d'alls i de cebes. Els frares tenien un petit ramat, com testimonien els pagaments a pastors i a una noia per guardar-lo, així com la compra de tisores per tondre'l, de molsa per alimentar-lo o de pega per senyalar-lo.

75. ACA, MH, vol. 1196, s. f. Si no indiquem el contrari, totes les dades referents al procurador de Concabella d'aquest apartat són d'aquesta font, que conté apunts entre 1449 i 1456.

A banda de dirigir i controlar la producció pròpia, el religiós que estava destinat a Concabella era el responsable de reclamar i cobrar els censos emfitèutics i els drets senyorials, com la quèstia, el delme i l'ús del molí que li corresponien sobre els vassalls d'aquesta població. Els podia rebre en espècies, o, de vegades, cobrava directament el preu a què havien estat venuts. Això implicava portar un control exhaustiu, no tan sols del que havia de rebre cada any, sinó també del que restava pendent d'anys anteriors.

A mesura que es disposava del producte, en venia una part a Cervera i l'altra es transportava al monestir. En el segon semestre de 1447, per exemple, consten vuit vendes de cereal a la capital de la Segarra —quatre fetes per un esclau, una pel frare Miquel Piquer i la resta per habitants de Concabella— i cinc transports de forment a Sant Jeroni de la Murtra, quatre dels quals per un esclau.⁷⁶ Al desembre de 1454 es purgaren 28 mitgeres de forment, que anaren al cenobi badaloní, i al maig de 1453 el frare Reginald Ende anà al gran mercat de Cervera amb mossos i bèsties per vendre safrà.

El procurador de Concabella havia de disposar d'animals de càrrega en condicions, la qual cosa l'obligava a tenir-ne cura: ferrar les potes dels muls, comprar-los civada, adobar el fre, la sella o el bast. Hi ha algunes despeses per guarir-los, com quan *se destemprà lo mul sardí*, que hagueren de *fer-li banys e medecinas*. Fins i tot en una ocasió consta que s'hagué de gastar diners per buscar un animal que s'havia escapat.

A banda de tota aquesta activitat lligada a l'explotació econòmica de la senyoria, el frare havia d'atendre altres aspectes, com el manteniment de l'edifici on estava allotjat, que era el castell de Concabella, per la qual cosa comprà materials (teules, posts, claus, bigues, matalassos, guix, cabassos, arsènic per als talps o un pany per a la presó), feu reparacions a la teulada i pagà un bon nombre de jornals als treballadors. És interessant una despesa específica per comprar tinta i colors per pintar les armes del senyor i una altra per comprar penons per *renovellar la salvaguarda*. També s'havia d'ocupar de la provisió ordinària de productes i serveis necessaris per a la vida quotidiana. Això implicava comprar menjar (ous, peix, sal, formatge, botifarres, pebre, gingebre, meló, peres, préssecs...), calçat (sabates, espadenyes), paper, sabó, plats, etc. Periòdicament el frare es feia la barba. Consta que el castell i el frare procurador eren servits per fadrins i serventes.

76. ACA, MH, vol. 4131, darrer foli, no numerat.

Si exercir la procuradoria a Barcelona era considerat una tasca feixuga, la responsabilitat de gestionar un feu com el de Concabella també ho devia ser. Fins i tot era necessari resoldre i denunciar problemes d'ordre públic, com l'ocorregut a principis de 1460, quan un escamot de cinc persones armades arremeteren violentament contra els participants en un casament a Concabella, alguns dels quals resultaren greument ferits (doc. 28). Malgrat que no tenia molts habitants, la llunyania amb el cenobi comportava que el frare que hi estava destinat havia de fer-se càrrec de múltiples afers que en el monestir eren atesos per diferents religiosos. Certament, si un afer era delicat, el prior es presentava a Concabella per resoldre'l, però la major part del temps era l'únic frare de la Murtra que residia en el feu. L'activitat devia ser prou intensa, ja que es desplaçava sovint a Cervera i, en menor mesura, a Guissona i a Agramunt. L'aspecte religiós devia quedar molt afectat ja que, a diferència del cellerer, ni podia assistir al cor ni es podia cenyir a l'horari de l'ofici diví.

El primer que tingué aquest càrrec fou Romeu Borrell el 1436. Creiem que es va elegir el frare més experimentat de la comunitat perquè havia de marcar les pautes i establir les relacions necessàries perquè els frares poguessin exercir de forma efectiva el domini directe a Concabella a partir d'aleshores. Després ja no calgué tanta experiència. El 1437 hi consta el frare Andreu Garriga.⁷⁷ Però el més destacat fou, sens dubte, Miquel Piquer, que exercí aquest càrrec entre 1449 i 1454 —el 1455 prengué el relleu el llec Berenguer Serrat—, tot i que hi ha referències que hi seguí residint fins pels volts de 1465, quan la comunitat perdé el domini arran de la guerra civil catalana (Talet, p. 188).

Altres oficis

Hi havia altres oficis, però n'ha quedat un rastre documental ínfim. Hem comentat més amunt la tasca formativa del mestre de novicis. Alguns relats hagiogràfics, escrits al final del segle *xvi* i principis del *xvii*, assignaren a alguns frares jerònims catalans medievals determinades obediències. L'objectiu d'aquests escrits no era la descripció de l'ofici, ni tan sols la biografia del frare, sinó lloar-ne les virtuts en narracions amb un clar caràcter llegendari i moralitzant. Segons aquests testimonis, a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron Agustí Serrà fou rellotger, porter i rober, i Joan Bertran, refetorer, mentre que a la Murtra Pere Arnau

77. ACA, MH, vol. 2527, f. 50r, 62v.

fou forner, Joan Cardonet, forner i hospitaler, Pere Torra, rellotger o campaner, i Pere Benejam, porter o hostatger.⁷⁸

Més enllà de la veracitat d'aquestes atribucions, aquests oficis, com altres dels quals no tenim cap rastre en el segle xv, responen a la necessitat de cobrir alguns serveis bàsics per a la comunitat, com l'alimentació, la cura dels malalts, la neteja i el proveïment i la guarda de la roba i del calçat, als quals s'han de sumar altres àmbits com l'acollida d'hostes i de la beneficència exercida sobre els pobres que s'atansaven als monestirs. Tanmateix, no és segur que s'assignessin a frares durant la baixa edat mitjana, sobretot en èpoques amb un nombre baix de religiosos. En aquest sentit, és molt significatiu que constin seglars residents en els dos cenobis que exerciren professions relacionades amb aquestes obediències al final del segle xv: un sabater a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i dos cuiners, un sabater i un forner a Sant Jeroni de la Murtra (taules 4a i 4b). El procurador d'aquest darrer monestir pagà 5 sous de soldada a un sabater el 1484.⁷⁹ En canvi, una anotació del testament de Guillem Fuster informa que la seva roba de seglar estava en poder del rober (doc. 33). En una situació anàloga hi ha la cura dels malalts. Malgrat que n'hi havia en els monestirs —el procurador de Barcelona els comprà ous dues vegades entre 1483 i 1484—, sabem que el novici Pere Segurioles l'any 1457 estigué a Barcelona per un problema a la cuixa (Talet, p. 167) i que Jaume Roqueta també anà a la capital catalana arran d'una indisposició al gener de 1484.⁸⁰

L'organització interna per cobrir aquestes necessitats havia de dependre del nombre de religiosos i de la situació econòmica de la comunitat. En èpoques de penúria, els frares devien intentar cobrir-les ells mateixos, sense recórrer a personal extern, excepte que es tractés d'una urgència, com l'atenció d'un malalt greu o la compra de medecines. Si les circumstàncies ho permetien, però, els jerònims no tingueren inconvenient a tenir seglars que fessin de cuiners o forners.

Però no tots els oficis devien ser igualment de traspassables a seglars. No ho devia ser el de porter i/o hostatger, ja que implicava el control d'accés a les dependències interiors i el tracte amb visitants que, si eren rebuts de forma exquisida i es donava una bona imatge de la comunitat, podien esdevenir benefactors, tal com expressa el cro-

78. José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. 1, p. 566-567, 574, 577; vol. 2, p. 258; ACA, MH, lligall 277, s. f.; RBE, C-III-3, f. 322r-337r; Pedro de la VEGA, *Op. cit.*, f. 74r, 75r. El càrrec d'hostatger es confirma a Lluís CABRÉ, Montserrat FERRER, *Op. cit.*, p. 15.

79. Carles DÍAZ MARTÍ, «Un fragment del llibre de despeses...», p. 33-50.

80. Carles DÍAZ MARTÍ, «Un fragment del llibre de despeses...», p. 27.

nista de Sant Jeroni de la Murtra: *és necessari que sia benigne y affable de condició per atraure los ànimos dels hostes ab modèstia y exemple* (Talet, p. 514). Segurament l'infermer també havia de ser sempre un religiós perquè els malalts se sentissin més ben acompanyats. Malgrat les magres referències als oficis que se n'encarregaven, no hi ha cap dubte que els monestirs jerònims disposaven d'hospital, d'infermeria i d'hostatgeria, almenys des de la dècada de 1460.⁸¹

No creiem que l'organització que adoptaren els dos monestirs jerònims catalans en el segle xv fos la que reflecteixen els costums de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron del final de la centúria següent, en què apareixen oficis tan especialitzats com els de fruïter, arxiver, hortolà o obrer. Tanmateix, algú —religiós o seglar— s'havia d'ocupar, encara que fos a un nivell molt primari, de les tasques que hi estan associades, tingués el càrrec específic o un altre que n'englobés les funcions fonamentals.

Potser el que millor reflecteix aquesta variabilitat és com evolucionà el registre de la documentació a Sant Jeroni de la Murtra en el segle xv, en què no consta cap frare amb el càrrec d'arxiver. Els jerònims guardaren, des d'un inici, els principals actes documentats, que van ser consultats pel cronista a principis del segle xvii. De la meitat de segle hi consta ja un intent d'ordenació temàtica: el prior Romeu Borrell va compilar un llibre sobre les poblacions de Concabella i de Gra, que havia de resultar molt útil per encarar els procediments judicials en curs aleshores per la comunitat (Talet, p. 164-165). En canvi, el cronista no va poder consultar dades sobre les vicissituds de Concabella des de l'inici de la guerra civil fins a la venda del feu el 1477 —*encara que-m só informat dels pares vells y antichs d'esta casa, no n'he pogut saber rastre, ni per escrit ni per tradició*, es lamentà (p. 209)— perquè no es va tenir cura de fer els registres corresponents, la qual cosa atribuïm a un període crític per al monestir, que comptava amb molt pocs frares per atendre un aspecte que es devia considerar, en aquelles circumstàncies, no prioritari.

El mateix es reflecteix en un dels volums actualment conservats, el miscel·lani *Capbreu Vell*.⁸² Es començà a la primera meitat de segle, en el priorat de Romeu Borrell (Talet, p. 165), amb còpies d'escriptures i amb anotacions d'afers econòmics, amb inclusió de data i notari,

81. Talet, p. 190, 196, 230, 281. S'esmenta l'hospital i la infermeria de la Murtra al testament de Francina Santjoan (ACA, *MH*, vol. 2489, s. f.) i l'hospital de la Vall d'Hebron, al de Guillem Fuster (doc. 33).

82. ACA, *MH*, vol. 3833.

escrits majoritàriament en català, entre 1427 i 1449, més altres afers de caràcter judicial. Aquest registre es va interrompre fins que el 1481 Benet Rosseta, aleshores procurador general, el reprengué, amb un pròleg en què deixà ben clara la seva intenció —*he deslberat fer memorial de tots los contractes e actes notables e assenyalats que durant lo temps de la procuració e administració se faran e-s seguiran, e açò per subvenir a la mia dèbil memòria e perquè als sdevenidors clarament la veritat de les coses passades sia mostrada*—, tot advertint de la importància que els seus successors continuessin el registre, ja que *qui après succehexen ab gran treball administren e regexen e de moltes coses són congoxats, convenguts e a voltes iniustament condempnats per no saber ne poder ésser informats de la veritat dels actes e coses passades* (f. 188r). Malgrat l'avís, els registres sistemàtics de la documentació no van tenir continuïtat després de la mort de Benet Rosseta el 1483. No fou fins a final de segle que, de la mà del prior Agustí Gualbes, es redactà un memorial molt complet de totes les rendes del monestir, que és un pas ferm en la sistematització del registre de la documentació. Vint anys més endavant es començà el registre de les actes dels capítols conventuals (Talet, p. 84-85).

Personal al servei de la comunitat

ESCLAUS

Els dos monestirs jerònims empraren mà d'obra esclava des de l'entrada a Catalunya fins a principis de la dècada de 1470. En tenim nombrosos testimonis: Sant Jeroni de la Vall d'Hebron comprà un esclau tàrtar de 30 anys el 1394 i Sant Jeroni de Montolivet en comprà un altre el 1414; el 1416 el capítol conventual de la Vall d'Hebron atorgà la llibertat a un esclau negre sarraí a condició que treballés durant quinze anys fidelment i no sortís sense permís del territori adjacent al cenobi (CV4); el 1424 a Vall d'Hebron en tenien un, de nom Joan Blanc, de 40 anys, i tres, Jordi, Antoni i Martí, tots d'uns 25 anys, a la Murtra; el 1446 els frares de la Murtra compraren un esclau rus, d'uns 35 anys, per un període de 8 anys (taula 3b); el 1455 a Vall d'Hebron els frares es van vendre un esclau teutó d'uns 25 anys per 50 lliures i per 55 en compraren un de txerquès de la mateixa edat (taula 3b); el 1456 els frares de la Murtra compraren un altre esclau tàrtar per 50 lliures (Talet, p. 163) i en el guiatge donat per Joan II el 1471 als frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron s'inclouïa un esclau negre.⁸³

83. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 300; ACA, MH, vol. 3833, f. 3r (13.02.1414); Roser SALICRÚ I LLUCH, *Esclaus i propietaris d'esclaus a la Catalunya del segle xv. L'assegurança contra*

L'esclau Jordi, de la Murtra, treballà habitualment en el feu de Concabella durant dues dècades. Una de les activitats que feu repetidament fou el tragí de forment fins al monestir. Els frares li acabaren donant la llibertat, tot i que continuà treballant, a sou, per a ells fins que es feu traginer de mar i es casà (Talet, p. 162).

La fi de la utilització d'esclaus en els monestirs jerònims fou una imposició de l'orde, que ho prohibí taxativament. Fou per aquesta raó que en el capítol conventual celebrat el 14 de març de 1473 els frares de la Murtra es van vendre una esclava que els havia llegat una benefactora: *dictam servam et captivam nostram penes dictum monasterium et eius conventum remanere non posse ratione servitutis nec alias iuxta statuta ordinis prelibati ac etiam honestate nostri, dicti prioris et conventus, ymmo necnon habet vendi aut alias transfferri personam aut eam francham et alforram facere* (CM27).

SERVEI RESIDENT

Les dues comunitats jerònimes tingueren treballadors que residien en dependències annexes al cenobi, si bé apartades de la clausura. En els actes documentats fets en els monestirs, majoritàriament els capítols conventuals, consten nombroses persones, que hem llistat a les taules 4a i 4b de l'apèndix. Hi ha consignades una setantena de seglars que consten explícitament com a residents o habitants en els monestirs respectius o que n'eren servidors o familiars —als quals hauríem de sumar la cinquantena de mossos afermats pel cellerer de Sant Jeroni de la Murtra durant la primera meitat del segle xv—, més de la meitat dels quals en professions relacionades amb el treball agrícola (bracer, agricultor, rústic o pagès).

Aquests treballadors procedien molt majoritàriament d'indrets allunyats de la capital catalana. N'hi havia gairebé el mateix nombre que eren de llocs propers als dos monestirs (Badalona, Barcelona) com d'origen estranger (un valencià, dos aragonesos, un castellà, un navarrès i dos francesos), mentre que el grup majoritari era el procedent de les comarques interiors, de la zona pirinenca o transpirinenca (Tuïr, Elna, Seu d'Urgell, Tírvia, Ribet, Balaguer, Santa Maria de Corcó, Lleida, Guàrdia Lada, el Penedès, Gelida i Cervera). Val a dir que altres residents, dels quals no consta la professió, també procedien de contrades allunyades (dos castellans, un portuguès i tres catalans de Piera,

fugues. Barcelona: CSIC, 1998, p. 174; AHPB, Esteve MIR, 181/8, f. 20v-21r (20.05.1455); ACA, C, reg. 3452, f. 78v (12.12.1471).

Cabassers i Tàrraga), als quals s'hauria de sumar Perot de València, de Vall d'Hebron, que segurament era d'aquest regne veí. També hi ha altres testimonis de procedència molt distanciada de Barcelona i que, encara que no constin explícitament a la documentació com a residents, molt probablement ho eren: 14 treballadors agrícoles (França, dos del Camp de Tarragona, Sant Pau de Tresserres, Sant Miquel del Viver, Sallent, Isona, Pontós, Vilalta, dos de la Guàrdia, prop de Cervera, Cervera, Sant Benet de Bages i Vilanova del Camí) i 12 sense cap professió consignada (Castella, Nules, Sant Pere Dodat, Ardèvol, dos de Girona, Vall-de-roures, Concabella, Igualada, Castellbisbal de Girona, Cervera i Artés). Hi havia, doncs, una important població procedent de contrades allunyades que treballaven i vivien en els dos monestirs jerònims.

Quant a la resta de treballadors residents, hi ha una clara infra-representació dels traginers —sí apareixen, en canvi, en relació amb el transport des de Concabella a la Murtra a mitjan segle—, segurament motivada perquè en desplaçar-se contínuament era menys probable que fossin testimonis dels actes documentats en els cenobis. Tan sols n'apareixen tres com a habitants en els monestirs jerònims, mentre que dos no ho eren.

Cal destacar la presència de mestres de cases residents a Sant Jeroni de la Murtra, que palesa una actuació contínua en les obres des del final de la dècada de 1460: Antoni Gispert (1469, 1471-1472, 1478), Joan Lafia (1477-1478), Pere Gombau (1480), Pere Espanyart (1484), Guillem Dordó (1485), Lleonard Martí (1485-1486), Esteve d'Espanyac (1489) i Antoni Mercer (1489, 1491). El cronista dona referència d'un altre, de nom Lleonard, que morí l'any 1469 després d'haver treballat molts anys per als frares i que decidí enterrar-se en el cenobi badaloní (Talet, p. 252). A la Murtra, a més, hi residiren tres pintors, tres fusters, dos cuiners, un assaonador, un sabater i un forner, mentre que a Vall d'Hebron tan sols un draper, un guarnimenter i un sabater. Potser n'hi havia que s'hi estaven de forma estable o indefinida, com els cuiners o els forn timers, però creiem que la majoria s'hi estigué mentre durava l'encàrrec per al qual se'ls havia contractat, ja fos la pintura d'un retaule, la construcció d'un llit de fusta o la reparació de les sabates dels religiosos. Així ho indicaria la presència de Pere Gombau el 1480 a la Murtra, el mateix any que havia treballat en la construcció d'un passatge i d'una capella al cap del claustre.

Es fa difícil quantificar el nombre de mossos que podien haver treballat en els dos monestirs jerònims i, encara menys, detectar-ne les fluctuacions al llarg del temps. Les despeses del procurador de Sant Jeroni de la Murtra de 1483 i 1484 permeten establir un límit superior

al voltant dels 10 o 15 homes, tenint en compte que hi ha consignades 31 soldades a 20 treballadors diferents, dels quals no podem saber amb certesa si feren residència en el cenobi. Sí que la degué fer el picapedrer Guillem, a qui es pagaren més de 24 lliures per *tot lo que li ere degut del temps que havie picat en lo monestir*, o el missatger Bartomeu Bonet, que rebé 2 lliures per *dos mesos e VIII jorns que havie stat en lo monestir*.⁸⁴

No hem localitzat cap contracte d'afermament. Possiblement es feien tots verbalment. D'origen humil i a la recerca de feina al voltant de Barcelona, joves vinguts d'arreu de la geografia catalana i estrangers prestaren els seus serveis a les dues comunitats jerònimes a canvi de sostre, menjar i una retribució, ja fos en metàl·lic o en espècies. Alguns s'hi acabaren vinculant més endavant com a donats.

Hem trobat notícies biogràfiques de dos. El primer, Jordi Pere, àlies Bonanat, havia estat esclau del jurista Bonanat Pere. Després de la mort del seu propietari, el 1443, i ja lliure, entrà a treballar a Sant Jeroni de la Murtra, com consta d'alguns afermaments de mitjan segle, com el que feu per un any i 30 florins de retribució. L'enviaren per encàrrecs a diferents llocs,⁸⁵ entre els quals Concabella.⁸⁶ El testament, del 27 d'agost de 1450, el mostra molt arrelat al monestir, on va voler ser enterrat i a qui instituí hereu universal amb la condició que es mantingués un ciri que cremés tots els dissabtes quan s'elevés l'eucaristia a la missa major de Santa Maria. Va morir el febrer de 1454.⁸⁷ L'altre és el castellà Pedro de Ernedo, que era considerat servidor a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron el 1465 i que en testament sacramental de 1467 va fer-lo hereu i lloc de sepultura.⁸⁸

SERVEI NO RESIDENT

Hi havia altres treballadors que estigueren en els cenobis jerònims i que, independentment que hi poguessin residir alguns dies, no ho feren de forma continuada durant un llarg període de temps. De les llistes de persones presents com a testimonis en actes documentats en el dos cenobis jerònims que hi ha a les taules 4a i 4b de l'apèndix, hi ha un centenar llarg de treballadors no residents. Hi detectem una gran varietat.

84. Carles DÍAZ MARTÍ, «Un fragment del llibre... », p. 33-50.

85. ACA, MH, vol. 4132, s. f.

86. ACA, MH, vol. 1196, s. f.

87. AHPB, Guillem JORDÀ, 134/72, f. 83v-84r.

88. Manuel ROVIRA I SOLÀ, *Op. cit.*, vol. 4, p. 148-150.

A banda d'una desena de jornalers i traginers que no consta explícitament que habitessin en els monestirs i que procedien de llocs propers a Barcelona, destaca la presència d'oficis relacionats amb la construcció: tres mestres de cases a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, tots dels darrers anys del segle —Bernat Lidonzell (1489), Martí Pérez (1491, 1495) i Miquel Oliver (1498)—, especialment significatius perquè en aquest cenobi no s'havia documentat cap mestre de cases resident, i cinc a la Murtra —Bernat Deyda (1455), Miquel Gispert (1460), Pere Quirze (1461), Gabriel Gener (1488) i Pere Basset (1488)—, que se sumen als vuit que constaven com a residents, vuit fusters, dos rajolers i un escultor. Un altre grup important és el relacionat amb el treball dels teixits i de la roba: set paraires, cinc teixidors, dos drapers, dos sastres, un brodador i un peller.

Hi ha un nombre significatiu de mercaders, cinc a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i tretze a Sant Jeroni de la Murtra. Hi consten també treballadors que devien haver anat als monestirs per lliurar o reparar objectes: quatre ferrers, un llancer, un ulleter, un esparter, un frener, un escuder, un matalasser, tres boters, dos espasers, un esperoner, dos sabaters i dos candelers de cera. La poca presència de proveïdors d'aliments —tan sols un carnisser i un pescador, ambdós a la Murtra—, indicaria que aquests productes es compraven fora i els frares o els seus servidors els portaven als monestirs. També a la Murtra s'associen els dos únics oficis lligats a la salut: un metge i un cirurgia. Quant als medicaments, hi ha quatre apotecaris, també tots presents en el cenobi badaloní. La llista finalitza amb tres pintors, un barber, un argenter, un mariner i un correu. Finalment, hi ha onze testimonis sense ofici especificat.

Una gran majoria d'aquestes persones, per sobre del 90%, que treballà en el monestir sense residir-hi habitualment procedia de Barcelona o de les localitats veïnes als dos cenobis. Les excepcions són molt poques i algunes tenen justificació, com dos traginers, de Sant Vicenç del Llobregat i d'Igualada, que devien prestar els seus serveis per aquesta zona —com el traginer Salvador Mestre, de Tous, que fou contractat el 1493 per Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per portar forment des del castell de Queralt—, el pare igualadí Antoni Rosseta, que hi estigué poc abans de la professió del seu parent Benet Rosseta a Sant Jeroni de la Murtra, i Joan Vidal, també pare de Castelló d'Empúries, que fou benefactor d'aquest darrer monestir.⁸⁹

89. AHPB, Antoni VINYES, 154/26, s. f.; 154/86, s. f. (19.07.1448); Joan FRANC, 107/112, f. 62r-62v (23.08.1449).

En aquesta mateixa línia, les compres de béns i serveis que apareixen a la llista corresponent d'aquest capítol es van contractar a professionals —mercaders, mestres de cases, moliners, sabaters, blanquers, fusters, apotecaris, paraires, sastres, boters, etc.— que majoritàriament vivien a Barcelona. També és així en el fragment de despeses del procurador de 1483-1484, en què la presència de treballadors o proveïdors de l'entorn de Sant Jeroni de la Murtra és majoritari, com el mercader barceloní Pere Joan d'Olorde, que proporcionà canemàs, els proveïdors de peix i carn, majoritàriament badalonins (Planes, Barriga, Casanoves, Pi, Seriol) i el ferrer Jaume Leget, també de Badalona. El procurador comprà oli en una taverna de Sant Martí i medicines a l'apotecari barceloní Joan Rovirola. Contractà un argenter de nom Lor, que molt probablement correspongui al barceloní Pere Llor.⁹⁰

L'ús de mà d'obra no resident complementava la que feien els mossos en el cenobi en pics de feina. Així, malgrat que el traginer Joan Torrent habitava i prestava els seus serveis a Sant Jeroni de la Murtra, el procurador general en va contractar altres per fer transports puntuals: al traginer Miquel per dos transports de vi i un de pedra i a altres quatre traginers per tretze somades de pedra. Anàlogament, afirmà tres homes per cavar durant cinc dies, malgrat que hi havia mossos contractats.⁹¹

SERVEI A L'EXTERIOR

També estaven al servei de les dues comunitats jerònimes aquells professionals que eren contractats per realitzar alguna tasca que tenia lloc fora dels dos cenobis. N'hem identificat prop d'un centenar, la majoria per rebre encàrrecs que requerien un acte documentat de transferència de poders atorgat pel capítol, el prior o el procurador general de la comunitat.

Gairebé la meitat d'aquests encàrrecs, per sobre del 40%, consistia en la reclamació i el cobrament de deutes. Els destinataris presenten una gran varietat: vuit eclesiàstics, vuit mercaders, set causídics o notaris, tres cavallers, dos formenters, dos drapers, un apotecari, un sastre, un agricultor, un pellisser, un secretari del bisbe d'Urgell, dos funcionaris reials i quatre no especificats. Poc més de la meitat no tenia residència a Barcelona, set dels quals fora de Catalunya. Els religiosos, doncs,

90. Núria DE DALMASES, *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500 (aproximació a l'estudi)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992, vol. 2, p. 92.

91. Carles DIAZ MARTÍ, «Un fragment del llibre de despeses...», p. 33-51.

optaren per encarregar la reclamació de deutes a persones que vivien en el territori on tenien interessos econòmics, independentment de la formació jurídica, que no devia ser considerada una condició rellevant. Val a dir que els frares també feren directament reclamacions de deutes, fins i tot fora de Catalunya, però el més habitual devia ser contractar a altres persones per evitar els costos dels viatges i preservar el recolliment dels religiosos.

El segon motiu de recurs al servei extern és la intervenció en procediments judicials, que fou especialment important a Sant Jeroni de la Murtra, amb prop d'un 25% de tots els encàrrecs a persones que no formaven part de la comunitat. Excepte un mercader valencià i un de cerverí, la resta era de Barcelona. Hi ha un predomini de les professions de caràcter jurídic. També es destaca la repetició d'alguns noms al llarg dels anys, la qual cosa indica que els jerònims devien tenir advocats o juristes de confiança que portaven els seus afers davant dels tribunals.

A continuació hi ha un grup d'encàrrecs, cadascun dels quals té un pes per sota del 10%, de naturalesa diversa: intervencions en afers de l'àmbit eclesiàstic (demanar privilegis al pontífex, presentar-los a l'autoritat competent, arribar a acords amb altres actors eclesiàstics), reclamacions no pecuniàries (impetrar la recuperació del lloc de Concabella per part dels frares de la Murtra), gestions econòmiques que no impliquessin cap reclamació de diners (lluir censals morts, prendre possessió d'un dret, etc.), el regiment, el govern o l'exercici de la jurisdicció d'un lloc o d'una explotació econòmica i el lliurament, reclamació o presentació d'escriptures. La majoria dels que s'ocuparen d'aquests afers vivia fora de Barcelona. Dels afers eclesiàstics, els set amb indicació geogràfica complien aquesta condició: quatre a Roma, dos a Lleida i un a Cervera. Tan sols un no era eclesiàstic. Quant a les gestions econòmiques, cinc dels set també residia lluny de la capital catalana i la meitat dels quatre que feren reclamacions no econòmiques. Això indica que els afers que es podien resoldre a Barcelona els gestionava el frare procurador, amb l'ajut de col·laboradors professionals. En canvi, s'encarregava a tercers quan la gestió s'havia de fer en altres indrets.

Els cavallers són majoria en les procures que tenen com a objectiu donar poders per governar o regir un feu. El capítol conventual de Sant Jeroni de la Murtra nomenà el capità Rodrigo de Bobadilla per regir Concabella (CM36), i Dalmau, baró de Queralt, per a Aguiló (CM70). El procurador del mateix monestir posà el goven de Concabella en mans d'un donzell i d'un habitant de Guissona el 1416 i la jurisdicció

d'Aguiló en els de Guerau de Queralt el 1434.⁹² En canvi, el capítol conventual de la Vall d'Hebron va encomanar la granja de Monistrol d'Anoia, que els havia estat establerta emfitèuticament, al matrimoni format per l'oripeller barceloní Jeroni Armant i Francina.

Els frares jerònims també feren un ús intensiu de la mediació a través de l'arbitratge com un mètode més ràpid de resoldre conflictes en comparació al recurs als tribunals de justícia (Talet, p. 274, 349, 427). El procediment habitual era que cada part nomenés un àrbitre, tal com ocorregué en l'arbitratge entre el frares de la Murtra i els Queralt sobre els ròssecs d'un censal mort (Talet, p. 232-233, doc. 53). Hem trobat constància de l'ús d'aquest recurs en una quarantena d'ocasions, la majoria de Sant Jeroni de la Murtra. Un indicador que, com el nomenament de procuradors per a causes judicials, posa de manifest que aquest monestir tingué molts més conflictes que Vall d'Hebron en el segle xv. La majoria d'àrbitres, al voltant del 80%, pertanyia a professions lligades al dret. En segona posició hi ha els eclesiàstics, tot i que n'hi havia que resolien problemes civils i, anàlogament, hi havia juristes que intervenien en conflictes de naturalesa eclesiàstica. Finalment, amb un pes residual, dos mestres de cases, per un assumpte relacionat amb unes obres, i un secretari reial.

ELS NOTARIS

No es pot cloure el personal al servei de les dues comunitats jerònimes sense fer esment dels notaris als quals confiaren els actes documentats, com les decisions dels capítols conventuals, els requeriments, les transaccions econòmiques, les disposicions dels béns dels novicis, etc. Amb alguns, com Antoni Vinyes, hi establiren un vincle que sobrepassava amb escreix l'estricta tasca professional. A més, hi havia frares que tenien parents notaris.

Fins a mitjan segle xv Sant Jeroni de Vall d'Hebron treballà amb Bartomeu Eiximeno (1393-1412) i Joan Ferrer (1416-1453). De fet, Bartomeu Eiximeno va llegar les seves escriptures a Joan Ferrer, de qui era connotari. Ambdós disposaven de sengles llibres de contractes i negocis de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, avui desapareguts.⁹³ El seguí, després d'alguns titubeigs, Esteve Mir (1459-1468). A partir d'aleshores i fins al final del segle es fa difícil seguir el criteri dels religiosos, que es veu agreujat perquè no es conserven tota la sèrie de protocols dels

92. AHPB, Pere PELLISER, 68/30, bossa (29.07.1416); 68/17, s. f. (13.01.1434).

93. ADB, PSJVH, carpeta 1 (11.02.1395); doc. 20.

notaris amb què treballaren, que foren Andreu Mir, Lluís Jorba i, de forma molt intensiva a la dècada de 1490, Narcís Gerard Gili i Pere Triter. De Lluís Jorba sabem que tenia un ignot llibre de contractes específic de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, ja que així apareix mencionat en múltiples minuts notariais,⁹⁴ i que l'any 1479 fou l'encarregat de confegir un capbreu de tots els censos i rendes de la comunitat.⁹⁵ D'altra banda, s'han conservat tres cartes que els frares enviaren a Narcís Gerard Gili per demanar-li que anés a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i que mostren una relació sovintejada i propera: el procurador li comunicà que li posava a disposició un mul perquè pugés al cenobi per prendre nota del testament d'un novici; el prior li demanà que anés al monestir per fer una procuració l'endemà abans del migdia i, que si no hi podia venir, hi enviés Pere Triter; i novament el prior li explicà que havia d'anar a Saragossa la setmana següent i que li enviava una mula perquè ell o un escrivà jurat anés al cenobi per a una procura.⁹⁶

Escut heràldic del notari Antoni Vinyes en el claustre de Sant Jeroni de la Murtra.

Quant a l'altre monestir jerònim, en els primers anys, que inclouen el trasllat i la compra de la casa de la Murtra, acudiren a diferents notaris. Però al final de la dècada de 1410 i fins al 1434 confiaren en Pere Pellisser —el 1429 li pagaren *per diverses scripturas que havia fetes et per tot çelari e deute a ell degut fins al dit dia*.⁹⁷ A partir de 1436 i durant gairebé cinquanta anys, en prengué el relleu el seu deixeble, Antoni Vinyes, que exercí una gran influència sobre aquesta comunitat. Enmig dels protocols d'aquest notari han pervingut testimonis del procediment que se seguia, almenys algunes vegades: el vicari de la parròquia de

Badalona, en funcions de notari, informà Antoni Vinyes que havia *presos los presents actes en nom vostro e asò hés pres en lo monastir de Sant Gerònim*, tot referint-se a les decisions del capítol conventual del 13 de

94. AHPB, Lluís JORBA, 238/1, s. f. (10.11.1485).

95. ACA, C, reg. 3634, f. 205r (02.10.1479).

96. Maria Teresa FERRER MALLOL, «Cartes i bitllets privats en els manuals del notari barceloní Narcís Guerau Gili (segle xv)», *Miscel·lània Aramon i Serra*. Barcelona: Curial, 1980, vol. 2, p. 209 (doc. 7), 215 (doc. 17), 216 (doc. 18).

97. ACA, MH, vol. 3833, f. 142r (19.07.1429).

març de 1472 (doc. 35); i el frare Pere Benejam, que havia exercit de notari abans de professar a Sant Jeroni de la Murtra, li envià totes les dades de l'acord capitular del 9 de setembre de 1487, sense que digués que actuava en el seu nom (doc. 58).

A la dècada de 1480, encara Antoni Vinyes en exercici, els frares també treballaren amb el notari Guillem Jordà, oncle de Pere Benejam, i en menor mesura amb Lluís Jorba. De Guillem Jordà s'ha conservat, entre els volums de l'antic arxiu monàstic, un llibre específic de Sant Jeroni de la Murtra que conté més de 60 instruments, la majoria compresos entre 1483 i 1491.⁹⁸ Entre els fulls d'aquest protocol hi ha una quinzena de cartes enviades al notari, habitualment amb les dades sobre les decisions preses pel capítol conventual. A excepció d'una escrita pel prior, la resta són de Pere Benejam, que les signà com a substitut del seu oncle. En una d'aquestes missives, per exemple, li especificà que *aquexa procura, que en nom vostre, com a substitut, he testificada per levar-vos de treball, le us he mig ordenada*, tot demanant-li que *vós repassau et adobau-hi lo que y hage fallit e feu-hi dar compliment, car la intenció de tots és que vage stesament ordenada a consell vostre*. A la postdata hi afegia que *vos pregue molt lo pare prior, ans le poseu en bell, le mostreu ha misser Hierònim Albenell perquè ell sap tot lo negoci e le forma com deu, perquè se fa tot ab consell seu*. El 26 de gener de 1496, li demanà *fer definició larga e bastant als dits Franci Traginer e a sa muller e a qui pertangue i també cancel·lar contractes largament, segons vostre stil*. En un altre cas, com que el frare no havia rebut prou informació —*ací ni lo prior ni procurador ni negú m'an sabut dir la definició del dit censal*—, li pregà que busqués la informació —*vos mateix informau-vos-en*.

Guillem Jordà encara treballava per als jerònims de la Murtra a l'inici de 1496. El successor fou Bartomeu Sumes, que allargà la seva vinculació professional fins al segle xvi.⁹⁹

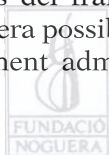
98. ACA, MH, vol. 3779.

99. ACA, MH, vol. 3833, f. 64r-65r, 67r, 72r, 132r-132v.

PATRIMONI I BENEFACTORS

La base patrimonial d'un monestir la conformen totes aquelles propietats, mobles o immobles, que proporcionen recursos a la comunitat i que en permeten la viabilitat econòmica. Hi podem trobar una gran varietat de béns: castells, jurisdiccions senyorials, rectories, censals morts, violaris, censos, cases, peces de terra, boscos, etc. Aquest patrimoni havia de generar recursos econòmics suficients per mantenir la comunitat (menjar, vestit, salut, etc.) i el cenobi on residia i, en general, sufragar totes les despeses inherents a l'activitat desenvolupada pels frares. Aquest fet és especialment notori en els jerònims, a qui l'orde prescrivia la necessitat que a la base de tot monestir hi hagués un patrimoni o una renda suficients per no veure's obligats a demanar almoïna: *No sean recibidos más frayles que puedan ser mantenidos con las rentas del monasterio, porque no sean constreñidos los frayles a andar vagueando fuera, so color de alguna mengua, lo qual pertenece a las órdenes mendicantes e no a la nuestra.*¹

La preferència dels frares jerònims fou la de comptar amb rendes. Era l'opció que implicava una menor dedicació als assumptes econòmics i, per tant, permetia que els religiosos se centressin en els aspectes estrictament religiosos o espirituals, en la línia de l'esperit de recolliment propi dels ordes contemplatius. Això no vol dir que el cobrament i la reclamació de les rendes impagades, especialment en moments de crisi econòmica, no fos una tasca que requerís molta dedicació i temps, no tan sols del frare que exercia la procuradoria general. L'aïllament absolut no era possible. Però sí que deixava l'aspecte econòmic en una tasca purament administrativa o judicial. Era una

1. *Constituciones y extravagantes...*, p. 74-75.

opció més fàcil, s'adeia amb el tipus de vida monàstica dels jerònims i el patrimoni fundacional va empènyer en aquesta direcció, ja que estava format per rendes, exclusivament el de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i majoritàriament el de Sant Jeroni de la Murtra.

Només en algunes circumstàncies especials els frares optaren per altres fonts de finançament, especialment en el monestir badaloní, que tingué un patrimoni una mica més diversificat que el de la Vall d'Hebron. A més, l'orde va pressionar per eliminar aquestes alternatives, tot autoritzant, o directament instigant, la venda de feus o quadres gestionades pels frares catalans, com veurem més endavant.

Si exceptuem les terres que constituïen les finques dels dos cenobis i les cases dels procuradors a Barcelona, els frares no mostraren cap interès a acumular propietats immobles. Tenim nombrosos testimonis que es vengueren les cases que els llegaven alguns benefactors. No era tan sols una opció econòmica, sinó que la llei els empenyia en aquesta direcció. Quan la propietat útil d'un bé immoble, i no l'alou, passava a mans d'una institució eclesiàstica, el propietari aloer en resultava perjudicat en una situació que legalment es coneixia com a mà morta: com que la institució eclesiàstica, per la seva pròpia naturalesa, no venia patrimoni, l'aloeer no podria cobrar lluïsmes ni podria fer efectiu el dret de fadiga a què tenia dret quan hi havia traspassos de la propietat útil. Segons les lleis i les constitucions catalanes, quan es donava la mà morta, l'aloeer podia obligar a vendre el bé al titular en el termini d'un any o bé a pagar-li tres lluïsmes.² Així ho expressà clarament el capítol conventual de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per justificar la venda d'una casa rebuda del novici Pere Joan Sacreu, que era alou de la Pia Almoina de la seu de Barcelona: *quodquidem hospicium penes dictum monasterium seu nos eius nomine aut in eius seu nostro utili dominio non potest remanere, nec dictum monasterium potest ipsum retinere, prohibentibus hoc more et iure patrie, eo quia dictum monasterium est res ecclesiastica et personam ecclesiasticam representat, ad quam iuxta dictum ius seu morem patrie aliquis fundus emphiteoticalis seu aliqua res que sub dominio et alodio alterius teneatur pervenire non potest, adeo quod penes ipsam valeat remanere eo, quia remaneret penes manum mortuam et dum pro quibus talis fundus tenetur sic privaretur laudimiis et faticis et aliis esdevenimentis* (CV11).

Els béns donats pels dos fundadors, destinats a una comunitat d'una dotzena de membres, no foren tan sols el patrimoni inicial dels

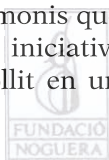
2. VÍCTOR FERRO I POMÀ, *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo Editorial, 1999, p. 92.

dos monestirs jerònims, sinó que en constituïren el fonament econòmic durant tot el segle. Fins a mitjan dècada de 1480 els béns proporcionats per la reina Violant representaven gairebé la meitat de la renda disponible de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, mentre que al 1500, a Sant Jeroni de la Murtra, més del 70% del patrimoni i de la renda procedien del que els havia donat Bertran Nicolau el 1413.

Una vegada nascuda la comunitat, el patrimoni, lluny de constituir un element fix i inamovible, es va modificant al llarg del temps. D'una banda, la dotació fundacional podia sofrir canvis arran de vendes, permutes o lluïcions dels instruments de crèdit, que provocaven que els frares haguessin de reinvertir en noves fonts econòmiques, la qual cosa sovint comportava un canvi en la quantia de la renda. Però, de l'altra, des que naixia, la comunitat estava oberta a la recepció de noves contribucions per part de persones que, per diferents circumstàncies biogràfiques i per motius ben diversos, feien donacions que incrementaven el patrimoni del monestir al qual se sentien vinculats, habitualment a canvi d'algun tipus de servei religiós, com la celebració de sufragis espirituals.

Per aquesta raó, a l'anàlisi del patrimoni de cada monestir separem la dotació fundacional, entesa genèricament com la que donaren ambdós fundadors, de la resta de contribucions. Atesa la rellevància que tingué en el conjunt de l'economia dels dos monestirs jerònims, l'evolució al llarg de tot el segle dels béns dotals, ben documentada, serà bàsica per determinar la situació econòmica de les dues comunitats. L'altra part, la dels benefactors més destacats, permetrà conèixer el perfil biogràfic d'algunes de les persones que es vincularen als jerònims catalans durant aquest període i, com a conseqüència, el grau de penetració dels jerònims en l'àmbit de la devoció religiosa de la societat catalana del final de l'edat mitjana. Tanmateix, no sempre està tan ben documentada com voldríem. En alguns casos, sobretot a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, sabem quina era la voluntat d'un determinat benefactor, habitualment gràcies al seu testament, però no hi ha confirmació que el llegat es fes efectiu. A Sant Jeroni de la Murtra, en canvi, l'existència d'un capbreu molt complet de l'any 1500 permet saber quina era la renda real que els frares tenien i de quin benefactor procedia, la qual cosa permet un coneixement més exacte de la situació patrimonial.³

Com que hem trobat testimonis que els frares, sobretot els de Sant Jeroni de la Murtra, tingueren iniciatives per augmentar els ingressos de la comunitat, els hem recollit en un tercer apartat específic per a

3. ACA, MH, vol. 3833, f. 43r-134v.

cada monestir. Tot i que no foren destacats, donen constància que en algunes circumstàncies els religiosos no es limitaren a rebre contribucions procedents de l'exterior; sinó que optaren per treure rendiment econòmic de les seves propietats.

Per la seva rellevància, hem dedicat un apartat, el final, a analitzar la contribució i, més genèricament, la relació de la monarquia respecte als dos monestirs jerònims catalans, sobretot l'establerta per la reina Maria, muller d'Alfons el Magnànim, Joan II i els Reis Catòlics.

Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

LA DOTACIÓ DE LA FUNDADORA

Els principals béns immobles de la comunitat de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron foren aportats per la reina Violant. L'antic enclavament ermità de la vall, on es va començar a construir el nou cenobi, la finca adjacent, que incloïa terres i boscos, i la casa que el procurador tenia a la capital catalana, prop del monestir de Jonqueres, foren comprats per la reina. I si no hagués estat per la mort del rei Joan I, hagués continuat el programa d'obres del cenobi, que va quedar interromput després de la construcció dels fonaments i de l'església.

Quant a les rendes que havien d'assegurar el manteniment ordinarí de la comunitat, la reina va donar-ne per valor d'unes 280 lliures anuals a l'acta fundacional. Consistien en:

<i>Censal / Dret</i>	<i>Preu</i>	<i>Renda</i>
Vegueria de Tortosa	3.000 florins	3.300 sous barc.
Vegueria de Tortosa	70 lliures barc.	300 sous barc.
Cena d'absència de les comandes de Gardeny i Casa Antiga de Lleida	10.800 sous jaq.	900 sous jaq.
Vila de Fraga	5.500 sous jaq.	1.000 sous jaq.
TOTAL	52.330 sous bar.	5.690 sous barc.

Es tractava de rendes que havien pertangut al patrimoni reial i que després s'havien venut arran de les necessitats econòmiques de la Corona. La venda s'havia fet a carta de gràcia, és a dir, que els monarques es reservaven el dret a recuperar-les si en pagaven el preu, la qual cosa feu la reina Violant el 1393, amb el permís de Joan I. Foren la base econòmica de la comunitat durant tot el segle xv.⁴

4. Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents...», p. 12.

Les 180 lliures donades sobre els drets reials a la vegueria i ciutat de Tortosa, identificats usualment com la lleuda de Tortosa, corresponien a una propietat de 1.720 lliures, la qual cosa suposa un interès molt elevat, per sobre del 10%, en comparació amb el rendiment que donaven en el segle xv els censals morts i violaris. Fou, sens dubte, la renda més important dels jerònims de la Vall d'Hebron en tot el període estudiat i les seves vicissituds marcaren l'evolució econòmica de la comunitat. Com que era una concessió sobre les rendes reials, els monarques la confirmaven, amb la resta de privilegis atorgats pels seus predecessors, en iniciar el regnat.⁵

La lleuda de Tortosa, que gravava el trànsit marítim, fluvial i terrestre d'aquesta ciutat i que es recaptava també en altres ports catalans, com Barcelona, Sant Feliu de Guíxols o Palamós, era un ingrés fonamental per a l'erari reial: a mitjan segle suposava el 32% de tot el que rebia la Batllia General de Catalunya. Aquests drets i emoluments s'arrendaven per un període de quatre o cinc anys. Hi havia una part destacada de la lleuda de Tortosa, al voltant d'un 18% el 1440, que els arrendadors havien de satisfer a diferents institucions monàstiques i assistencials, entre les quals Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, perquè els havia estat atorgada pels monarques.⁶

El problema principal que tingueren els jerònims amb aquesta renda foren els retards a cobrar-la a causa de l'assignació que, sobre la mateixa lleuda, feren els monarques a altres persones com a retribució de serveis o favors. Tot i els privilegis atorgats als jerònims de la Vall d'Hebron per assegurar-ne la percepció puntual, com el que donà Joan I el 1394, els retards foren la norma des d'un bon inici, com posen de manifest els sovintejats manaments de la cancelleria perquè es paguessin les pensions. Des de la fundació tenim múltiples testimonis d'advertiments als batlles o als arrendadors perquè paguessin unes rendes que eren bàsiques per al sosteniment del monestir.⁷

5. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 305, 307; AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 6 (20.05.1413), 11 (03.11.1481).

6. Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, «Una aproximación a la estructura del dominio real en Cataluña a mediados del siglo xv: el «Capbreu o memorial de les rendes e drets reys» de 1440-1444», a Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ (comp.), *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña bajomedieval*. Barcelona: CSIC, 1993, p. 381-454; Francisca VILELLA, «El movimiento comercial del puerto de Tortosa, según los "llibres de lleuda", del s. xv», *Recerca*, 1 (1995), p. 71-88.

7. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 302, 305; ACA, C, reg. 2117, f. 155r (18.07.1398); reg. 2172, f. 20r-20v (25.11.1399); reg. 2136, f. 104r-104v (13.01.1403); reg. 2373, f. 109v-110r (01.02.1415); reg. 2377, f. 103r-105r (30.11.1415); ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Escriptures del calaix 3*, s. f. (1408, 1415, 1416, 1418, 1429); *Llibre de la renda ordinària*, f. 74r.

Per exemple, al final del regnat de Martí o al principi del de Ferran I, els jerònims es queixaren al monarca que el batlle en exercici els devia 200 florins i 150 el batlle anterior, que s'excusava dient que *no ha diners de les dites leudes, ans ha més pagat que no ha rebut e, per consegüent, no seria rahó ho pagàs del seu propi*.⁸ En aquestes peticions es remarcaven les conseqüències nefastes que comportaven els impagaments a una comunitat que tenia pocs ingressos més per sobreviure. Una de les més eloqüents és la carta que la reina Violant envià al batlle general de Tortosa el 1420: *Si axí són tractats los dits frares, no-ls cal sinó que tanquen les portes del monestir e que-s vagen deportar, car la renda de Tortosa és llur fonament e sosteniment principal, sens lo qual lus és impossible passar lur vida, de què vós hauríets gran càrrech e-ns sabria pus greu de vós que de un estrany*.⁹ Fins i tot consta que el 1424 el prior de la comunitat, Ramon Joan, es desplaça a Tortosa per requerir públicament, amb la lectura de manaments del batlle general de Catalunya, a l'arrendador de la lleuda de Tortosa que fes els pagaments.¹⁰

La insistència a l'administració reial perquè pagués amb puntualitat les 180 lliures cessà a partir de 1430 perquè la lleuda passà a mans de la ciutat de Barcelona com a garantia d'un censal mort venut per la Corona amb l'objectiu de sufragar les despeses de l'enfrontament amb el regne de Castella.¹¹ No tenim constància de retards des d'aleshores, però sí d'un conflicte per forçar els jerònims a lluir la renda. No està datat, però possiblement fos a l'inici del període bèl·lic, el 1462 o poc després. Les autoritats municipals barcelonines demanaren als jerònims de Vall d'Hebron que acceptessin 30.000 sous per deixar de cobrar les 180 lliures anuals, tot argumentant que l'interès, al voltant del 10%, de la concessió reial era molt més alt del que rebien del censal mort comprat al rei (4%), i amenaçaren que deixarien de pagar la pensió i que la ciutat se'n subrogaria els drets si els frares no acceptaven la lluitació que proposaven. Es degué fer efectiva l'amenaça perquè més endavant els frares reclamaren per via judicial el pagament de les pensions dels anys 1463 i 1464.¹²

Molt poc després que Tortosa fos presa per les tropes reialistes, els jerònims s'adreçaren a Joan II per reclamar-li pensions de la lleuda

8. ADB, *FSJVH*, lligall d, s. f.

9. ACA, C, reg. 2034, f. 122r (31.05.1420).

10. ADB, *FSJVH*, lligall 12, pergami (10.11.1424).

11. Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, *Op. cit.*, p. 436.

12. ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f.; AHCB, *Consellers*, Eclesiàstics. Inquisició, 1C.XVIII-3/38, s. f. (18.01.1470).

(1466). Fou l'inici d'un reguitzell de peticions que no s'aturaren fins a les Corts de 1480-1481. Malgrat que era una renda bàsica per al manteniment ordinari de la comunitat jerònima —*et propter cessationem solutionis dictarum centum octoginta librarum vos, dicti prior et conventus, in tantam inopiam et mendicitatem devenistis quod alimentis et aliis vite vestre necessariis nullo pacto supplere potestis et nisi vobis de aliquo salubri remedio citius subveniatur, victus necessitate et omnium rerum difficultate monasterium predictum deserere et sic tantum obsequium et laudes quantum omnipotenti Deo in dicto monasterio sancte et devote exhibentur cessare oporteret*, reconeixia el monarca el 1470—, les exigències econòmiques de la guerra i les contínues assignacions sobre la lleuda per pagar serveis als afectes, provocaren ròssecs creixents vers Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.

Tot i que se'ls donés prioritat, la realitat era que els ingressos ja havien estat cedits amb anterioritat a altres persones, la qual cosa provocava que els batlles i els arrendadors no poguessin satisfer els frares.¹³ El 1479 es reconeixia un deute de prop de 1.500 lliures o vuit anualitats.¹⁴ Dona bona mostra de la situació el fet que l'any 1480, després d'una nova súplica al monarca, aquest reconegué que els jerònims no havien rebut res des del 1475 i, per compensar-los, demanà a un col·lector que els pagués 20 lliures jaqueses de la cena d'Ascó abans de Nadal, petició que, malgrat ser clarament insuficient, era molt més realista.¹⁵

Cap al 1482 els pagaments entraren en fase de normalització. Això no vol dir que no es fessin reclamacions, però eren d'imports inferiors a una anualitat i se saldaren en un temps relativament curt.¹⁶ El que no sabem és si els frares foren compensats per les nombroses pensions no pagades arran de la guerra, tot i que ens inclinem a pensar que, en cas afirmatiu, no fou per l'import complet. En aquesta línia apunta una instrucció del lloctinent del batlle general de Catalunya als col·lectors de la lleuda de Tortosa el 20 de juny de 1482, en què atorgà 50 lliures a la comunitat de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron *e açò en paga porrata de les pensions a ells degudes*, tot i que s'estava a

13. Doc. 29; doc. 32; ACA, C, reg. 3420, f. 83r-83v (06.06.1475); reg. 3350, f. 22r-22v (17.09.1477); reg. 3391, f. 137r-137v (08.04.1478); reg. 3545, f. 68r-69r (07.09.1479); reg. 3521, f. 77v-78r (11.10.1479); reg. 3798, f. 53v-54v (20.05.1480); ADB, *FSJVH*, lligall 12, s. f. (07.07.1475); lligall d, s. f. (15.09.1479); lligall g, s. f. (26.10.1479).

14. ACA, C, reg. 3632, f. 124v-127r (05.07.1479).

15. ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f.; ACA, C, reg. 3521, f. 127v (final de 1480). Repetí l'ordre l'any següent (reg. 3639, f. 59r-59v, 05.12.1481).

16. ACA, *BGC*, vol. 878, f. 82v-83r (02.09.1484), 102v-103r (04.01.1485); AHPB, Lluís JORBA, 238/1, s. f. (23.06.1485, 25.06.1485).

l'espera de la decisió final: *e en açò no poseu difficultat alguna, car açò havem del·liberat per lo entretant. Aprés e molt prest avant aquí o d'aquí stant, donarem la forma del pagament als demont dits e altres creedors o consignataris fahedor.*¹⁷

La manca de testimonis de reclamacions, el fet que els jerònims utilitzessin sovint el recurs de pagar els proveïdors mitjançant cessions de part de les pensions que havien de rebre sobre la lleuda de Tortosa i les èpoques dels procuradors conforme havien rebut les pensions poc després que hagués vençut el termini¹⁸ indiquen que els pagaments es portaren a terme de forma fluida des de mitjan dècada de 1480 fins al final del segle.

La segona renda fundacional consistia en 45 lliures anuals procedents de les cenes d'absència que les dues cases que l'orde de Sant Joan de Jerusalem tenia a Lleida, Gardeny i Casa Antiga, estaven obligades a pagar a l'erari reial. La cena és una contribució que pagaven les localitats on s'hostatjava el monarca en trànsit pels seus territoris per sufragar-ne les despeses d'allotjament i de manutenció. Es remunta al segle xi i cap al xiii s'hi afegí la denominada cena d'absència, que havien de pagar regularment tots els llocs per on no havia passat el monarca. Les dues cenes, de presència i d'absència, no eren excoents.¹⁹

Les dues comandes hospitaleres de Lleida havien estat establertes poc després de la conquesta cristiana d'aquesta ciutat en el tercer quart del segle xii. La de Gardeny havia estat originalment del Temple i passà als hospitalers arran de la dissolució dels templers a principis del segle xiv.²⁰ Com la lleuda de Tortosa, l'interès o for de la pensió de les dues cenes que havien de rebre els jerònims de la Vall d'Hebron era bastant alt, més d'un 8%. En canvi, una diferència important era que els jerònims cobraven la cena d'absència directament dels hospitalers, sense que hi intervingués la Batllia General de Catalunya. Com que els impagaments de les cenes no es produïren perquè el monarca hagués assignat la renda a tercers, com sí que passava amb la lleuda de

17. ACA, BGC, vol. 878, f. 12v.

18. AHPB, Pere TRITER, 239/11, f. 56v (03.11.1492), 65v (03.12.1492); Narcís Gerard GIL, 235/4, f. 9v-10r (01.03.1493), 35v (13.06.1493), 40r-40v (03.07.1493), 92r (11.01.1494); 235/5, f. 7v (25.02.1494), 44v-45r (26.06.1494), 51v-52r (11.07.1494), 61v-62r (12.10.1494); 235/6, f. 26v (11.09.1495), 37r-37v (20.10.1495), 93r (18.07.1496); 235/7, s. f. (23.06.1497).

19. Marina MIQUEL I VIVES, «La "cena de presència" a la Corona d'Aragó a mitjan segle xiv», a Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ (comp.), *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña bajomedieval*, p. 277-297.

20. Josep Maria SANS I TRAVÉ, «Els ordes militars a Catalunya», *Catalan Historical Review*, 4 (2011), p. 202-203; Joaquim MIRET I SANS, *Les cases de templers i hospitalers a Catalunya*. Lleida: Pagès editors, 2006, p. 66-68, 188-190.

Tortosa, els frares no dubtaren a acudir als tribunals de justícia per defensar-ne la percepció completa i puntual.

Han pervingut notícies sobre impagaments i conflictes entre els frares i les dues comandes lleidatanes, però menys que per a la lleuda de Tortosa. El primer episodi és de 1408 per dilacions en el pagament de les cenes, que es repetiren el 1411,²¹ fins al punt que el frare procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron es desplaçà a terres lleidatanes per fer un requeriment al comanador de la Casa Antiga, ja que feia cinc mesos que se li demanava infructuosament que es posés al corrent. El comanador va reconèixer l'impagament d'una pensió, va al·legar pobresa i es va comprometre a saldar el deute al més aviat possible.²² Com que no va acomplir el compromís, els frares acabaren interposant demanda a la Reial Audiència, que condemnà la Casa Antiga de Lleida a pagar la part que tenien pendent de les cenes de 1410 i 1411 en sentència de l'any 1414.²³ La resolució no va admetre la reclamació de la cena d'absència de 1412 perquè aquell any s'havia pagat la cena de presència. Aleshores els frares interposaren recurs, tot incloent la cena d'absència de 1413, que tampoc no havien rebut per la mateixa raó. El tribunal d'apel·lació donà la raó als jerònims el 1415, tot dictaminant que el pagament de la cena de presència no eximia la d'absència.²⁴ Amb aquesta sentència favorable, el 1416 els frares acudiren als oficials reials perquè instessin la comanda de Gardeny a fer el pagament de les cenes d'absència de 1412 i 1413, que no havien estat satisfetes.²⁵

Més endavant hi hagué un episodi similar amb la comanda de Gardeny. Consten manaments reials que comminaven el pagament de la cena d'absència els anys 1429 i 1431,²⁶ que fou seguit per un requeriment del prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron directament al comanador, que respongué que no hi estava d'acord, però es mostrà disposat a parlar-ne amb persones interposades fora de la jurisdicció reial i eclesiàstica.²⁷ Des d'aleshores i fins a l'adveniment de la guerra civil, els pagaments s'efectuaren amb normalitat,²⁸ si exceptuem l'únic

21. ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f. (17.08.1411).

22. ADB, *PSJVH*, carpeta 2 (28.09.1411).

23. ACA, C, reg. 2417, f. 176r-177r (08.01.1414); Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 308.

24. ACA, *GPC*, vol. 503; vol. 1134, s. f.; C, reg. 2418, f. 152r-153r (02.07.1415); ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 63v (1415), 64r, 73r (1430).

25. ACA, *GPC*, vol. 231, s. f.; ADB, *FSJVH*, lligall e, s. f. (1416).

26. ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Escriptures del calaix* 3, s. f. (13.12.1429, 21.04.1431).

27. ADB, *PSJVH*, carpeta 2 (05.10.1431).

28. ADB, *FSJVH*, lligall e, s. f.

cas que hem documentat de manaments reials per instar la satisfacció de les cenes i la posterior execució (1437).²⁹

La guerra civil marcà un període llarg d'impagaments: entre 1462 i 1476 les cenes d'absència es deixaren de pagar. Després de ser-ne requerit, l'arrendador de les dues cenes va abonar les corresponents als anys 1477 i 1478,³⁰ però encara restava pendent un deute acumulat de 680 lliures, que els anys següents foren objecte de reclamació per part de Ferran II a instància dels jerònims.³¹ Vist que no obtenien satisfacció, els frares obriren la via judicial contra el prior de Catalunya de l'orde de Sant Joan de Jerusalem, que era el responsable de pagar una mica més de la meitat de les cenes d'absència de Gardeny i la Casa Antiga de Lleida. La sentència el condemnà a pagar més de 326 lliures i assumí completament els arguments dels demandants segons els quals la cena no estava contemplada en la remissió general de ròssecs en temps de guerra perquè no era un censal mort ni un violari (1487).³² Tanmateix, gràcies a la intercessió d'algunes persones a favor del prior de Catalunya, els jerònims s'avingueren a un pagament de 250 lliures, que es va satisfer en els terminis convinguts.³³ L'altra part del deute corresponia als homes de les dues comandes. El fet que no n'hagin pervingut notícies i l'èxit de la reclamació al prior de Catalunya indueixen a suposar que s'acabà satisfent, almenys en una proporció destacada.

En un nou paral·lelisme amb la lleuda de Tortosa, a partir de la dècada de 1490 tornà la normalitat, com posen de manifest les èpoques de pensions que havien vençut poc abans³⁴ i la cessió del dret de percebre cenes futures a favor de terceres persones.³⁵

La tercera renda donada per la reina fundadora, de 1.000 sous jaquesos anuals que havia de satisfer la vila de Fraga, va tenir una sort completament diferent a causa de les angúnies econòmiques i l'excessiva càrrega fiscal que suportava aquesta localitat aragonesa. Les dificul-

29. ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Escriptures del calaix* 3, s. f. (14.11.1437); lligall e, s. f. (20.11.1437).

30. ACA, C, reg. 3391, f. 106r-106v (27.01.1478); AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/2, f. 50v-51r (27.02.1478).

31. ACA, C, reg. 3545, f. 3v-4r (05.07.1479); reg. 3547, f. 37v-38v (14.03.1480).

32. ACA, C, reg. 3836, f. 134v-136v; AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 13 (24.09.1487).

33. AHPB, Pere TRITER, 239/6, s. f. (15.11.1487); 239/8, f. 20v-21r (25.08.1489).

34. AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/5, f. 23v-24r (11.04.1494); 235/6, f. 82r (16.05.1496).

35. AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/5, f. 51r-51v (11.07.1494).

tats en els pagaments als jerònims començaren ben aviat³⁶ i s'anaren repetint. L'ofec econòmic, agreujat pel despoblament que patia Fraga, va portar l'any 1418 a una concòrdia amb els creditors que fes viable el retorn d'un deute quantiós i que va comportar la disminució de les pensions, la remissió d'algunes contribucions i també la recuperació de part del patrimoni reial que havia estat alienat. El miler de sous als jerònims de Vall d'Hebron quedà completament afectat i es donà per redimit, sense que el monarca compensés el monestir per aquesta pèrdua. Per saldar el deute dels darrers anys es pagaren 4.000 sous i l'última pensió, la de 1418, es va satisfer en tres terminis.³⁷

La reina Violant va fer una altra aportació rendista més enllà de les de l'acta fundacional: 1.000 sous sobre la vila de Sarraí (1399). No es pot descartar que fos una compensació per la poca solidesa de la renda de Fraga, que tenia exactament el mateix import de pensió. Independentment de quin fos el propòsit, no aconseguí una millora substancial perquè la percepció fou també molt difícil. Les ordres de la reina vídua perquè els seus oficials la fessin efectiva se succeïren un any rere l'altre. El 1414 es devien sis pensions i consta que el batlle de la localitat fou empresonat a causa dels impagaments als jerònims. Les reclamacions s'allargaren almenys fins al desembre de 1428.³⁸ Morta la reina el 1431, en una situació econòmica difícil, no creiem que la renda se seguís satisfent, sobretot tenint en compte els precedents d'impagaments continuats. Però al cap de molts anys, a mitjan segle, els marmessors de la reina Violant van pagar 525 lliures als jerònims de Vall d'Hebron en concepte de llució d'aquest censal mort arran d'una resolució judicial. Els diners es reberen el 1456.³⁹

Com que l'any 1460 els frares de Vall d'Hebron compraren un censal mort de 42 lliures de pensió anual sobre les rendes i els drets de la Batllia General de Catalunya, pel qual es gastaren 1.050 lliures,⁴⁰ de ben segur que hi destinaren els diners que havien rebut dels marmessors de la reina, ja que no consta que aleshores tinguessin cap contribució important d'un benefactor. En ser un dret reial, aquest censal mort va seguir una trajectòria anàloga a la de la lleuda de

36. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 302.

37. Joaquim SALLERAS CLARIÓ, *La baronía de Fraga: su progresiva vinculación a Aragón (1387-1458)*, tesi doctoral presentada a la Universitat de Barcelona (2006), p. 633, 636, 652, 660, 755-756.

38. Vegeu nota 20 del capítol «Un inici erràtic».

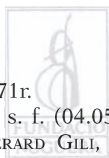
39. El 17 de març de 1456 Jaume Tàpies, procurador d'aquest monestir, va fermar àpoca als marmessors i va donar per lluit el censal de 1.000 sous donat per la reina (AHPB, Antoni VINYES, 154/34, s. f.).

40. ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f. (10.03.1460).

Tortosa, és a dir, impagaments continuats des de l'inici de la guerra fins almenys el 1480 (doc. 46). El 1494 fou lluit i es va preveure que els frares rebessin 1.550 lliures, ja que al valor de la propietat se li sumaren les 500 lliures que es devien de pensions no pagades. A tal efecte, s'assignà als frares de Vall d'Hebron 150 lliures anuals en un període de nou anys i 200 més l'any següent sobre les rendes reials en el marquesat d'Oristany i el comtat de Gociano. Els frares acceptaren la lluitació en el capítol conventual del 23 de novembre de 1494 (CV45).

Tot i que la reina no en feu la donació, sí que propicià que Benet XIII atorgués la rectoria de Sant Genís dels Agudells a la comunitat jerònima, que en prengué possessió el 20 de març de 1398 (doc. 3). Les rendes d'aquesta rectoria, que comptava amb uns 50 parroquians —entre 200 i 300 habitants, atès que els parroquians eren tan sols els caps de casa—, eren baixes: unes 50 lliures anuals el 1421.⁴¹ A aquests ingressos s'hi han de restar les càrregues econòmiques, que es devien situar al voltant de les 5 lliures, i el pagament del servei de la cura d'ànimes, que els jerònims no exerciren, ja que no concordava amb l'aïllament propi dels ordes contemplatius, sinó que l'encarregaren a preveres sota títol de vicaris. Per fer-ho, a la major part del segle xv els frares cediren tots o la majoria del drets de la rectoria (delmes, primícies, drets de sepultura, lluïsmes, ofertes, censos, etc.) al vicari a canvi d'un pagament anual, al voltant de les 10 lliures,⁴² durant un trienni, si bé també hi hagué períodes en què optaren per conservar els drets i els emoluments de la rectoria a canvi de pagar un salari anual al vicari, que es fixà en 27 lliures i mitja (doc. 25). Creiem que els ingressos nets per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron procedents de la titularitat de la rectoria de Sant Genís dels Agudells fluctuaren entre les 10 i les 20 lliures. Alhora, però, hagueren de fer front a conflictes i plets de caràcter econòmic amb els vicaris, que els degué ocasionar algunes despeses.

La valoració global de les rendes que, d'una manera o altra, poden ser atribuïdes a la fundadora, se situaren al voltant de les 250 lliures anuals, la més important de totes les que tingueren els jerònims de la Vall d'Hebron en el període estudiat.

41. ADB, VP, vol. 14, f. 269v-271r.

42. AHPB, Joan FERRER, 104/4, s. f. (04.05.1417); 104/6, s. f. (20.06.1436); 104/8, s. f. (19.12.1446); doc. 20; Narcís GERARD GILLI, 235/5, f. 61r-61v (30.08.1494); 235/10, s. f. (27.10.1499); Andreu MIR, 234/2, f. 23v, ADB, FSJVH, lligall 25, s. f. (27.10.1469).

LES APORTACIONS D'ALTRES BENEFACTORS

Quant a les rendes, fins als darrers quinze anys del segle xv no hi va haver aportacions destacades. Totes juntes, al llarg de gairebé un segle, se situaren per sota de l'aportació fundacional, aproximadament al voltant de les 150 lliures. La més important fou la procedent del testament del mercader barceloní Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de Montolivet/Murtra, i que no es va materialitzar fins que les disputes amb l'hereu universal es van resoldre mitjançant una sentència arbitral que, al final del 1433, donà als jerònims de Vall d'Hebron una mica més de la meitat del que havia estipulat el testador i que es traduí en 66 lliures de pensió anual d'un censal mort sobre el regne i ciutat de Mallorca, poc més de 17 sobre les terres dels Santcliment a Lleida i altres quantitats menors a canvi que servessin en la mesura del possible la voluntat del testador que sis preveres preguessin per la seva ànima i per les de la seva primera muller i pares. Per falta de referències posteriors, creiem que l'única que es devia fer efectiva va ser la renda de Mallorca. La guerra, però, en suposà una greu interrupció del cobrament, ja que Joan II va confiscar les rendes dels censalistes catalans, independentment que fossin afectes o desafectes a la causa reialista.⁴³ Acabada la guerra i conscient del deute acumulat, el monarca demanà als oficials reials a l'illa que es paguessin els ròssecs,⁴⁴ però la situació no es va normalitzar fins que la concòrdia de 1484 va restablir els drets dels creditors catalans.⁴⁵

Al costat de Bertran Nicolau hi figuren cinc altres benefactors principals, així reconeguts en la documentació interna de la comunitat, que aportaren quantitats que oscil·laren entre les 5 i les 20 lliures anuals en censals morts que, dels que en coneixem el censatari, satisfieien institucions públiques, com la ciutat de Barcelona o el General de Catalunya, que també presentaren dificultats arran del conflicte bèl·lic, com devaluacions i endarreriments en els pagaments. La majoria estava condicionada a la celebració de sufragis per a les ànimes dels benefactors i dels seus familiars: Salvadora, vídua del boter barceloní Arnau Repàs instituï un aniversari dotat amb 11 lliures anuals (1432); Antònia, muller del cavaller Bernat Sabastida, proporcionà una renda

43. Ricardo URGELL HERNÁNDEZ, «Incautación de bienes y rentas a personas e instituciones de Cataluña por la Procuración Real de Mallorca durante los primeros años de la Guerra Civil Catalana del siglo xv (1462-1466)», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: Revista d'Estudis Històrics*, 43 (1987), p. 90-91.

44. ACA, C, reg. 3460, f. 37v-38r (15.12.1472).

45. Jordi MORELLÓ I BAGES, «Els creditors barcelonins i la gestió del deute públic de Mallorca», *Barcelona. Quaderns d'història*, 13 (2007), p. 316-317.

de 20 lliures anuals per sufragar una missa diària de la Mare de Déu i un magnificat i l'Ave Maria Stella cada dissabte (1460); i Bernat Planes, beneficiat de la seu de Barcelona i vicari perpetu de l'església parroquial de Tiana, va dotar una missa quotidiana amb més de 18 lliures anuals (1483). Del fuster barceloní Miquel Prats arribaren 85 lliures amb què els frares degueren comprar rendes per celebrar-li els sufragis que demanava en el testament (1473). Anaquí Fabré va donar 20 lliures anuals, que inicialment havien de destinar-se a la construcció de la capella de Sant Joan Evangelista, però que després la comunitat podia utilitzar a voluntat (1401).⁴⁶ És molt possible que hi hagués altres contribucions durant aquest període, però devien ser menors o bé no es van poder executar tal com havia desitjat el benefactor.

A partir de mitjan dècada de 1480 i fins al final del segle hi hagué un increment molt notable de la renda, que pràcticament es devia duplicar, amb l'aportació d'unes 300 lliures suplementàries, tot i que es fa difícil donar una xifra exacta perquè en alguns casos no sabem si realment es feu efectiva. Malgrat tot, resta fora de dubte que hi hagué un increment patrimonial rendista molt acusat al final del segle que enlairà l'economia de la comunitat. A més, aquestes rendes arribaren quan ja s'havien normalitzat els pagaments de pensions després del daltabaix provocat per la guerra, per la qual cosa no es donaren les dificultats patides pels frares en les dues dècades anteriors.

De la reina Maria, muller d'Alfons el Magnànim, arribaren 70 lliures anuals en una singladura que mostra les dificultats que patia aleshores l'erari reial. Tot i que va llegar testamentàriament 4.200 florins als jerònims de la Vall d'Hebron —la segona deixa més important assignada a una institució monàstica— i que va morir l'any 1458, només se'n va fer efectiva la meitat i es va pagar amb dècades de retard: 37 lliures el 1482 i 33 el 1493 en censals morts sobre el General de Catalunya.⁴⁷ Encara a l'entorn dels Trastàmara aragonesos, Beatriu de Pimentel, segona muller de l'infant Enric —cunyada, per tant, dels reis Alfons el Magnànim i Joan II— i mare del lloctinent Enric d'Aragó, conegut com l'infant Fortuna, va fer un llegat testamentari de 50 lliures de renda anual perquè els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron li celebressin dues misses quotidianes. Els frares acceptaren el llegat amb la condició

46. ADB, *PSJVH*, carpeta 2 (11.01.1432); carpeta 5 (28.12.1465); carpeta 4 (21.05.1473); *FSJVH*, lligall 17, caixa 2b, s. f. (memorial benefactors); lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 99v; AHPB, Bartomeu EIXIMENO, 43/33, f. 99r-101v (25.02.1400).

47. ADB, *PSJVH*, carpeta 2 (21.02.1457); ACA, C, reg. 3551, f. 200v-201r, 220v-221v (18.10.1493).

imposada el 1490 (doc. 61) i poc després l'infant Enric els donà censals morts sobre el General de Catalunya que sumaven la renda llegada.⁴⁸

Joan Lledó, vicari perpetu de Santa Maria del Mar, fou un dels benefactors més importants de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, l'únic que contempla un resum històric del monestir escrit al final del segle XVI i a qui li atribueix una aportació neta al voltant de les 4.500 lliures més la creu gran de l'església i una imatge de plata de sant Jeroni que custodiava una relíquia del mateix sant.⁴⁹ La vinculació havia començat tres dècades endarrere —fou especialment intensa en els darrers anys del segle—⁵⁰ i culminà amb la seva vinculació en un estat anàleg a la donació: a canvi dels seus béns, els jerònims li concediren habitar en el cenobi o a les cases que tenia a Barcelona, tal com desitjava, acompanyat dels frares o dels donats que ell escollís, que se'n cuidarien fins a la mort, així com participar en els beneficis espirituals que es feien en el monestir (misses, dejunis, abstinències, vigílies) i, quan morís, rebre la mateixa consideració que es donava ordinàriament a qualsevol frare jerònim difunt. Li agraïren, així, l'ajut econòmic, que s'havia traduït en donacions d'or, plata, diners i altres ornaments i la condonació de deutes amb l'objectiu d'embellir l'església i la sagristia i l'erecció del claustre, del campanar i del retaule, entre altres obres. Després que Joan Lledó acceptés l'oferiment, el capítol conventual del 31 d'agost de 1498 el confirmà (CV56). Els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron invertiren els diners rebuts en la compra de diferents censals morts —quatre dels quals tenien com a censatari el General de Catalunya, dos sobre les viles de Guimerà i de Copons i dos més que satisfien particulars—, que sumaven aproximadament 75 lliures anuals de renda,⁵¹ als quals s'ha d'afegir la inversió de 200 lliures en la compra d'una casa al Portal de l'Àngel. La resta es destinà a la despesa ordinària o en la construcció de diferents parts del cenobi.

Un altre benefactor destacat, força sorprenent, és el saragossà Alfonso de Mur, de qui arribaren finalment 50 lliures després d'una història curiosa. Jurista de professió i membre d'una nissaga molt influent del regne aragonès, Alfonso de Mur, de qui no es coneix cap relació directa amb els jerònims catalans, morí el 1467 amb un sol

48. ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 107v-108r, 142r.

49. RBE, *C-III-3*, f. 308r-309r.

50. En tenim moltíssims testimonis des del 1493. Per exemple, el 23 de febrer de 1493 reconegué que els frares li havien tornat les 233 lliures que els havia prestat (AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/4, f. 7v-8v) i el 25 de juny de 1495 els cedí les 62 lliures que li devien les monges de Sant Pere de les Puèlles (AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/6, f. 4v-5r).

51. ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 98r.

fill, Jeroni, a qui instituí hereu universal. En cas que no pogués rebre l'heretat, va nomenar substitut Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, amb la condició que en el termini de sis anys havia de construir una església o capella sota la invocació de sant Jeroni a la torre o casa que tenia a la partida de Movera, actualment un barri rural de Saragossa, perquè hi residís una comunitat de jerònims. Si això no fos possible, demanà que hi visqués un frare missacantant o, si tampoc era factible, tan sols un convers o un donat. La hipòtesi més versemblant de l'elecció d'aquest monestir català és la inexistència aleshores d'una comunitat jerònima a l'Aragó i la gran devoció que Alfonso de Mur sentia per la figura de sant Jeroni, com es posa de manifest tant en el nom del fill com que escollís sepultura a la capella de Sant Jeroni de l'església de Jesús de Saragossa.⁵² Assabentats d'aquest vincle testamentari, els jerònims de Vall d'Hebron establiren un lligam bastant estret amb el fill. El 1491 Jeroni de Mur, que degué veure que s'acostava a la mort, demanà als jerònims de la Vall d'Hebron que li trametessin dos hàbits i dos escapularis que servissin de mortalla per a ell i per a la seva muller, petició que fou atesa. Justament aleshores testà, tot confirmant i millorant la disposició del seu pare favorable a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.⁵³

Com que els frares no tenien interès a conservar una propietat tan allunyada de Barcelona, es mostraren disposats, en els capítols conventuals d'abril i desembre de 1495, a desprendre-se'n a favor de Santa Engràcia de Saragossa, monestir jerònim aleshores recentment fundat per Ferran II, que va optar per compensar Sant Jeroni de la Vall d'Hebron amb la unió del priorat de Sant Pere dels Arquells (CV46, CV49). La diplomàcia reial treballà perquè es donessin beneficis eclesiàstics al titular d'aquest priorat i els frares enviaren a Roma un dels seus religiosos, Antoni Joan de Bellfort, per a aquest assumpte. Fins i tot feren arribar 100 ducats per a l'expedició de les butlles d'unió (1497).⁵⁴ Però el 1498 l'orde dels jerònims es va oposar a aquesta solució i ordenà que el religiós tornés a Barcelona.⁵⁵ Morta aquesta via, l'any següent Ferran II ordenà que es donés a Vall d'Hebron la propietat completa de tres censals morts, dels quals els frares havien comprat tan sols nou pensions el 1496 per un preu de 305 lliures. Aquests tres censals morts, que sumaven una renda de 50 lliures anuals, havien

52. ADB, *PSJVH*, carpeta 4 (agost 1467); *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 92v.

53. ADB, *FSJVH*, lligall d, s. f.

54. Antonio DE LA TORRE, *Op. cit.*, vol. 5, p. 98-99, 262-263, 502-503; CV51.

55. Actas, vol. 2, f. 137v.

estat confiscats a heretges condemnats per la Inquisició i venuts en subhasta pública.⁵⁶

La vinculació de Florença, vídua del jurista Rafael Cavaller, a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que adoptà la figura de la donació, implicà l'ingrés d'un nombre considerable de béns. El 1496 donà a la comunitat la casa de Salcet, a Sant Iscle de Vallalta, i, en general, tots els béns de la branca familiar que li havien pervingut arran de la mort del germà, molts dels quals a Sant Andreu del Palomar (vinyes, molins, cases, horts, honors, terres...). Els frares es van vendre la casa de Salcet per les dificultats de la mà morta —l'alou era del vescomte de Cabrera— i la distància al cenobi. N'obtingueren 112 lliures (1499, CV60). El 1497 els frares reberen de la mateixa benefactora una casa situada a prop del Palau del Governador, a Barcelona, que posaren a lloguer després de fer-ne obres. Però després de ser motiu de reclamacions, els frares la vengueren, ja en el segle XVI.⁵⁷ Malgrat que els frares s'hagueren de fer càrrec de deutes i d'obligacions i de la manutenció de Florença, el balanç econòmic va ser positiu. Un cop morta al final del 1499 o principis de 1500,⁵⁸ se li computaren més de 20 lliures de renda, la majoria procedent de censos o censals morts vinculats a diferents habitatges de la capital catalana.⁵⁹

Nicolau Vicenç, canonge de Tarragona, decidí retirar-se a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en els darrers anys de vida, almenys entre 1485 i 1491 (taula 4a). A través d'un personat fundat per un mercader tarragoní el 1486, rebia 15 lliures anuals que, en extingir-se, havien de revertir a la sagristia del cenobi jerònim. Això passà al cap de tan sols dos anys llargs i, un cop mort Nicolau Vicenç, els religiosos van poder destinar aquesta renda a la compra d'ornaments litúrgics.⁶⁰ No fou l'únic eclesiàstic que es vinculà estretament amb els jerònims de Vall d'Hebron. L'abat de Santa Maria de l'Estany, Gabriel Rovira, hi residí de forma continuada entre 1493 i 1500. De fet, ha quedat constància dels treballs d'un fuster perquè la seva cel·la comptés amb una litotxa de fusta (taula 3a i 4a). O el clergue Marc Àngel, que residia

56. AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/7, s. f. (22.11.1496); 235/10, s. f. (25.04.1499).

57. AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/7, s. f. (08.10.1496, 11.05.1497); 235/8, s. f. (10 i 11.01.1498); 235/10, bossa (03.10.1499); ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 98v.

58. AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/11, f. 34r-34v (14.01.1500).

59. ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 98v.

60. AHPB, Dalmau GINEBRET, 219/21, s. f. (25.01.1486); AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 15 (27.09.1488).

al cenobi de Collserola el 1489 (taula 4a), i que prestà 40 lliures als religiosos. Quan els hi retornaren, feia vida d'ermità a Tivissa.⁶¹

Foren notables les contribucions d'alguns membres de la comunitat en vincular-se al monestir. Gràcies al frare Pere Joan Sacreu i a la seva mare, Margarida Soler, els jerònims reberen tres cases a Barcelona. Una fou venuda a canvi d'un censal mort de 6 lliures anuals. Les altres dues també es degueren vendre, perquè consta la intenció dels frares de fer-ho d'una i la taxació d'una altra.⁶² Del donat Francesc Parellada arribaren alguns diners en metàl·lic, dos censals morts de pensions menors i una casa al carrer d'en Gimnàs que els frares es van vendre per 8 lliures, no tan sols per la qüestió de la mà morta, sinó també perquè era vella, buida i pràcticament inhabitable.⁶³

La més quantiosa, i també la més conflictiva, fou la ja comentada de Joan Avinent, que marxà de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per professar a Sant Benet de Bages, si bé després hagué de tornar als jerònims. La donació incloïa, a banda de diners, una casa a Barcelona, una torre a Horta, tres censals morts sobre Mallorca i un sobre el General de Catalunya (1480).⁶⁴ La casa i la torre es degueren vendre. Les rendes de Mallorca estaven en disputa perquè durant la guerra civil catalana Joan II va confiscar els censals morts en mans de censalistes barcelonins i els va vendre per obtenir recursos econòmics, tal com hem comentat més amunt. Per aquesta raó el 1494 els frares recompraren un d'aquests censals morts, de 9 lliures de renda, per poc més de la meitat del preu original.⁶⁵ Els frares hi destinaren les 300 lliures que el novici Francesc Jasso donà en professar en el monestir (1493).⁶⁶ Per tant, a aquest darrer religiós cal computar una bona part de les prop de 22 lliures de renda que un inventari confegit després del segle xv atribuí a Joan Avinent.⁶⁷ Quant a la ja comentada renda de 30 lliures donada pel novici convers Jaume Gerard de Palou quan prengué l'hàbit a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron el 1479, no es devia poder rebre perquè el censatari també era el Consell General de Mallorca. No tenim coneixement de si es va poder recuperar després de les concòrdies amb els censalistes barcelonins de 1484.⁶⁸

61. ALBERT CURTO HOMEDES, «Notes sobre l'eremitisme català baixmedieval», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 3 (1982), p. 92.

62. AHPB, Esteve MIR, 181/14, s. f. (28.04.1463, 27.06.1463); 181/45, f. 121v-126r (27.06.1463).

63. CV36; AHPB, Pere TRITER, 239/9, s. f. (02.08.1490).

64. ADB, *Processos*, 1501, s. f.

65. ADB, *FSJVH*, carpeta 3 (24.10.1494).

66. ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 179v.

67. ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 53v-54r.

68. JORDI MORELLÓ I BAGES, *Op. cit.*, p. 316-317.

Al costat d'aquestes contribucions més destacades n'hi hagué altres més petites, com les de l'agricultor barceloní Francesc Nicolau Contestí, de qui els frares obtingueren una renda de 3 lliures 13 sous anuals d'un censal mort després de la liquidació del testament.⁶⁹

LES INICIATIVES DELS RELIGIOSOS

No consta que els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron aposessin per l'explotació de les terres del cenobi. Possiblement les característiques del terreny, pedregós i costerut, no ho facilitaven. Tampoc no podem descartar que sí que ho fessin, però que no n'hagi quedat constància, sobretot tenint en consideració que les notícies que tenim de Sant Jeroni de la Murtra procedeixen, indirectament, de documentació pròpia, que no s'ha conservat de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.

Al llarg del segle es detecta molt poc moviment econòmic a Sant Genís dels Agudells: amb prou feines els frares establiren vuit peces de terra, una de les quals els fou retornada perquè l'emfiteuta no n'obtenia rendiment econòmic.⁷⁰ Els censos percebuts devien ser irrellevants en el conjunt de l'economia del monestir.

Arran de la guerra, però, els frares hagueren de buscar alternatives al cobrament d'unes rendes que no arribaven. En tenim alguns testimonis. Sabem, per exemple, que posseïren cases a Molins de Rei, amb terres, vinyes i aparells per al conreu, que els serví com a subministrament alimentari a principis de la dècada de 1470⁷¹ i que el 1476 adquiriren la quadra de Monistrol d'Anoia, un petit nucli a l'esquerra del riu Anoia, deshabitat i arruïnat després de la guerra —*quod ipse quadra, domus, mansi, terre et possessiones facte fuerunt et sunt inhabiles, devastate et omnino dirute, hereme et inculte*—, de mans del monestir de Sant Cugat, que en detingué l'alou i la jurisdicció civil, a canvi d'un cens de 6 lliures anuals (CV19). El 1480 posaren la quadra en comanda al matrimoni format per l'oripeller Jeroni Armant i Francina, que l'havien de regir a canvi d'aliment i vestit (doc. 51). Però l'orde s'oposà a aquesta alternativa econòmica i n'imposà la venda, no sense l'oposició d'alguns elements significatius de la comunitat, el 1486.⁷²

69. AHPB, Pere PASQUAL, 191/73, f. 152r-152v (08.07.1496); ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 92r.

70. CV3; ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 244r-244v (03.12.1448), 3r, 244v (25.03.1487); AHPB, Esteve MIR, 181/16, f. 15r-16r (27.02.1467); Narcís Gerard GILL, 235/11, f. 89r (20.05.1500).

71. ACA, C, Intrusos, reg. 43, f. 177r-178r (27.10.1470).

72. Actas, vol. 2, f. 43r, 72r-72v.

Sant Jeroni de la Murtra

LA DOTACIÓ DEL FUNDADOR

A l'acta fundacional, Bertran Nicolau va donar a Sant Jeroni de Montolivet béns valorats en 14.000 lliures:⁷³

<i>Béns immobles</i>	<i>Valor</i>	<i>Renda</i>
Casa Descortei i el mas Desviver	1.375 lliures	
Llocs i castells de Concabella i Gra	4.000 lliures	
Censal mort sobre el General d'Aragó	7.500 lliures	468 lliures 15 sous
Censal mort sobre el General d'Aragó	549 lliures 4 sous	34 lliures 7 sous 6 diners
<i>Diners</i>		
Deute universitats de Concabella i Gra	255 lliures	
Rendes degudes per Concabella i Gra	250 lliures	
Numerari	75 lliures 3 sous	

La principal propietat de la comunitat, que era el propi monestir de Sant Jeroni de Montolivet, va ser una aportació del fundador. La compra de la casa Descortei i el mas Viver, en franc alou, va tenir un preu de 970 lliures. Com que les èpoques signades al venedor en sumaren més de 1.200, creiem que també s'hi inclogué el molí de Ribes i tres censals sobre terres properes, tal com havia succeït en la transacció anterior d'aquestes propietats, el 1401. Possiblement el centenar llarg de lliures de més que apareixen a l'acta de dotació s'inclogueren per adequar l'edifici a la seva nova funció.⁷⁴

El canvi d'emplaçament de Sant Pere de Ribes a Badalona significà un augment considerable del preu. Si els frares es van vendre la casa Descortei i el mas Viver per 1.000 lliures, la casa de la Murtra en costà gairebé el doble (1.925 lliures).⁷⁵ Com que no consta que Bertran Nicolau fes cap aportació extraordinària per sufragar aquest trasllat, creiem que els frares hi destinaren les 1.050 lliures que havien rebut en metàl·lic com a part de l'entrada de l'establiment emfitèutic de Concabella i Gra, un dels béns que havien rebut com a dotació fundacional.⁷⁶ S'hague-

73. Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 117.

74. Xavier MIRET I SANS, «Els orígens penedesencs de Sant Jeroni de la Murtra. L'oblidat monestir de Sant Jeroni de Montolivet», *Gran Penedès*, 33 (1993), p. 3; Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 115-116, 175-176; ACA, *MH*, vol. 3833, f. 3r; AHPB, Bartomeu EIXIMENO, 43/8 (05.08.1401).

75. Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 125-128.

76. ACA, *MH*, vol. 3833, f. 39r-39v.

ren d'emprar aquests diners, que haguessin aportat una renda d'unes 50 lliures, si es volia adquirir la casa de la Murtra. Per tant, tot i que el fundador no pagà de forma directa la nova seu de la comunitat, en realitat els diners que s'hi destinaren procedien dels béns que havia donat: la casa Descortei i els castells de Concabella i Gra. Una altra cosa ben diferent van ser els quantiosos recursos que foren necessaris per reformar la casa o torre de la Murtra perquè acabés esdevenint un monestir. Aquesta inversió va haver de ser assumida pels religiosos amb les rendes ordinàries i l'ajut de benefactors.

Els llocs de Concabella i Gra, inclosos com a béns dotals de Sant Jeroni de Montolivet, foren un continu maldecap per als religiosos. Valorats en les 4.000 lliures que costaren al fundador, aquests dos petits enclavaments situats a la Segarra, a una desena de quilòmetres al nord-oest de Cervera, no s'adequaven gens a una comunitat monàstica contemplativa situada a la rodalia de Barcelona. A més, arrossegaven un bon nombre de conflictes instigats pels hereus dels darrers titulars i que afectaren la pacífica possessió dels jerònims. La compra, que el prior de Vall d'Hebron, Ramon Joan, va fer en nom de Bertran Nicolau, el 15 d'octubre de 1411, a Jaume, comte d'Urgell, incloïa els dos llocs i castells, amb el mer i mixt imperi, la jurisdicció civil i criminal, la castlania i el molí de Concabella. Quan en prengué possessió al cap de dos dies, Ramon Joan va rebre el sagrament d'homenatge i fidelitat de 22 caps de casa de Concabella i de 5 de Gra.⁷⁷ Malgrat les garanties d'evicció imposades al venedor, Bertran Nicolau era perfectament conscient de les dificultats i problemes que podia comportar aquesta compra —de fet, no va completar el pagament fins a l'any 1417, després de ser-ne instat pel rei—⁷⁸ i per aquesta raó a l'acta fundacional va preveure la possibilitat que, si no es pogués fer efectiva, es comprometia a pagar les 4.000 lliures a la nova comunitat, que les hauria d'invertir en l'adquisició de censals morts.⁷⁹

La titularitat d'aquests dos castells implicava exercir una senyoria feudal, governar i regir una col·lectivitat. Una comunitat monàstica amb menys d'una desena de membres situada lluny d'aquests dos llocs no ho podia assumir. A més, no s'adeia gens amb l'esperit d'allunyament i reclusió propi dels ordes contemplatius. Ben aviat, doncs, els frares donaren els passos necessaris per treure'n un rendiment econòmic sense exercir directament la senyoria.

77. ACA, MH, vol. 3753, f. 9v-15r.

78. ADB, FSVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.

79. Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 182.

Una primera provisió fou posar els dos llocs en veïnatge de Cervera per protegir-los de barons i d'homes de paratge (1414).⁸⁰ Poc després demanaren llicència al pontífex per vendre'ls o alienar-los, assumpte que Benet XIII deixà en mans d'un canonge barceloní en butlla del 18 d'abril de 1415.⁸¹ A partir d'aleshores els frares buscaren interessats a fer-se càrrec de la senyoria.⁸² L'acord arribà amb Pere i Elionor Sescomes, una família de la baixa noblesa resident a Lleida, i adoptà la forma d'un establiment emfitèutic: els frares conservaven el domini alodial, mentre que els Sescomes adquirien la propietat útil o directa a canvi d'un cens anual de 50 lliures i una entrada de 2.100. La meitat d'aquesta entrada es pagà en metàl·lic —i es destinà, molt probablement, a la casa de la Murtra— i l'altra meitat es va satisfer mitjançant un censal mort de 52 lliures i mitja anuals que els Sescomes garantiren amb rendes que rebien de la universitat de Lleida i, més endavant, quan es lluí, per un de 50 lliures anuals sobre les rendes d'Aguiló, població que pertanyia a la baronia de Queralt.⁸³ Els Sescomes acceptaren les càrregues que pesaven sobre el senyor dels dos castells i es comprometeren a pagar 6.000 sous al rei per raó de la jurisdicció criminal, que presentà dificultats des d'un bon inici.⁸⁴ Malgrat que l'acord entre ambdues parts es protocol·litjà el 14 d'abril de 1416, els Sescomes no prengueren possessió de Concabella i Gra fins que Bertran Nicolau va completar el pagament l'any 1417.⁸⁵ A partir d'aleshores, els frares quedaren desvinculats de la gestió directa dels dos llocs. Gràcies a l'establiment emfitèutic, en rebien anualment un centenar de lliures.

Hi va haver dos fets que van marcar aquest període inicial: els Sescomes es van vendre la senyoria útil dels dos castells a Gaspar d'Ornós, cavaller de l'orde de Sant Jaume, i a Arnau Marçal, burgès de Perpinyà, el 1428, i l'èxit de la demanda del bisbe d'Urgell sobre el titular de Concabella perquè es fes càrrec, per evicció, d'un deute no satisfet per un dels antics senyors d'aquesta localitat va comportar que el 1430 la justícia reial autoritzés el bisbe d'Urgell a prendre possessió de Concabella per rescabalar-se del deute reclamat. Gaspar d'Ornós i

80. Agustí DURAN I SANPERE, «El dret de veïnatge a Cervera», *Estudis d'Història Medieval*. Barcelona: IEC, 1970, vol. 3, p. 80.

81. Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Op. cit.*, vol. 4, p. 182.

82. AHPB, Pere PELLISER, 68/8, bossa (17.06.1415); 68/30, bossa (29.07.1416).

83. ACA, MH, vol. 3833, f. 146v; ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f. (1428).

84. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 315.

85. AHPB, Pere PELLISER, 68/9, f. 157r-157v (14.04.1416); ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f. (1417).

Arnau Marçal en quedaren desposseïts.⁸⁶ Els jerònims de la Murtra van fer ús dels drets com a propietaris alodials de Concabella per recuperar-ne tot el domini. Reclamaren que el bisbe d'Urgell n'havia pres possessió sense l'autorització del titular alodial, que era preceptiva segons la llei. La sentència definitiva, del 27 d'octubre de 1434, els donà la raó i els religiosos recuperaren el domini útil.⁸⁷

Els jerònims prengueren aleshores la determinació de gestionar directament el feu de Concabella. Era la primera vegada que s'abandonava l'opció que els ingressos procedissin exclusivament de rendes i que s'apostava per implicar-se d'una manera tan directa en una font econòmica. És molt possible que les dificultats viscudes amb l'establiment emfiteutic i el creixement de la comunitat després de vint anys de vida els inclinessin per una opció que, si bé podia ser més rendible econòmicament, sens dubte exigiria una dedicació molt destacada d'alguns frares en assumptes temporals en detriment del recolliment monàstic propi dels membres d'un monestir contemplatiu. Fou a partir de 1436 quan es començaren a succeir les anades i vingudes de frares, la percepció directa dels drets senyorials, les sovintejades trameses de forment al cenobi badaloní, la intervenció del prior en els conflictes relacionats amb el feu i el control de tot el procés productiu que hem comentat en el capítol precedent.

Els grans perjudicats en tot aquest procés foren Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal, que reclamaren als Sescomes, que al seu torn demanaren als jerònims que els defensessin per evicció. Però els jerònims recusaren assumir la defensa perquè argumentaren que l'evicció pactada tan sols incloïa els contractes fets pel monestir o per Bertran Nicolau, i que la demanda del bisbe d'Urgell no quedava inclosa perquè era anterior.⁸⁸ Això obrí un conjunt de reclamacions entre les diferents parts implicades que intentà resoldre's des d'un bon inici per mitjà d'arbitratges. Els Sescomes, però, en rebutjaren les sentències per considerar-les excessivament favorables als jerònims i acudiren als tribunals de justícia.⁸⁹ Malgrat que les negociacions seguiren durant quasi una dècada,⁹⁰ no s'arribà a cap acord.

86. ACA, *MH*, vol. 3833, f. 204v; ADB, *FSJ/VH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f. (1430).

87. ACA, *C*, reg. 3244, f. 117v-118v.

88. ACA, *MH*, vol. 2528, f. 18r-30v.

89. AHPB, Antoni VINYES, 154/65, f. 49r-53r (28.09.1436); 154/12, s. f. (19.11.1436).

90. AHPB, Antoni VINYES, 154/14, s. f. (22.11.1437, 09.12.1437, 26.03.1438); 154/17, s. f. (15.03.1440); 154/22, s. f. (02.04.1444); 154/23, s. f. (31.03.1445).

La reina Maria es va oferir com a àrbitre. La primera referència que n'hem trobat és del 1441,⁹¹ en una carta adreçada als jerònims de la Murtra, que no respongueren. Tanmateix, més endavant acceptaren la intervenció de la reina, que posà l'afer en mans d'un dels seus consellers i ambaixadors, Joan de Nea, convers cartoixà i procurador de Santa Maria de Montalegre.⁹²

La sentència, publicada el gener de 1448, determinà que Sant Jeroni de la Murtra continués amb la senyoria directa i alodial de Concabella i que Guerau Sescomes, àlies d'Espés —net de Pere i Elionor Sescomes, que ja havien mort—, hi renunciés a canvi d'una indemnització de 2.300 lliures, ja que els Sescomes havien perdut un patrimoni que els havia ocasionat moltes despeses sense que se'ls pogués atribuir la responsabilitat de la pèrdua (doc. 16). La solució se situà en un punt mig, ja que la indemnització assignada era clarament inferior a la suma de les despeses que Joan de Nea reconegué als Sescomes, que s'acostava a les 3.500 lliures. Els jerònims acceptaren la sentència i aprovaren el pagament mitjançant la donació de quatre censals morts. Malgrat alguns serrells que encara restaren pendants, alguns dels quals necessitaren aclariment per part de l'àrbitre (doc. 18), la resolució de Joan de Nea suposà gairebé la fi del conflicte amb els Sescomes. Algunes qüestions menors, com l'onzè de Concabella, no s'acordaren fins al 1452.⁹³

Paral·lelament, Sant Jeroni de la Murtra tingué també obert un altre front judicial arran del castell de Concabella amb el donzell Martí Joan d'Orís,⁹⁴ que es resolgué favorablement als interessos dels jerònims l'any 1462 (Talet, p. 182). No és estrany, doncs, que l'acumulació de problemes judicials i la necessitat d'afrontar un pagament tan important inclinés la comunitat a vendre Concabella. Malgrat que obtingueren la llicència del capítol general dels jerònims,⁹⁵ finalment no van arribar a fer-ho. En desconexem la causa, però cal tenir en compte que la venda havia de comptar amb el vistiplau dels consellers de Barcelona.

La possessió de l'altre feu, Gra, encara havia anat pitjor, ja que els frares perderen la senyoria útil arran de la demanda d'Elionor de Requesens, monja de Sant Pere de les Puelles, que al·legava que no

91. ACA, C, reg. 3019, f. 28v (19.05.1441). Hi insistí unes setmanes més tard (f. 40v, 09.06.1441).

92. Irénée JARICOT, *La cartuja de Santa María de Montalegre. Compendio histórico*. Santa Maria de Montalegre, 1960, p. 47.

93. AHPB, Antoni VINYES, 154/33, s. f. (22.04.1455).

94. ACA, C, reg. 3030, f. 6r-6v (17.09.1443).

95. ADB, FSVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f. (1449).

se li havien respectat els drets que tenia sobre la llegítima materna quan el seu pare va vendre Concabella i Gra. Guanyà el plet i se li assignà el lloc de Gra en sentència de 1431, confirmada dos anys més tard per la reina Maria (doc. 69). Tot i que els jerònims demanaren la revocació de la sentència, a diferència del que va passar a Concabella no aconseguiren recuperar-ne la senyoria directa, que quedà en mans del monestir de Sant Pere de les Puelles. Sentències posteriors dels anys 1437 i 1438 reconegueren als jerònims un cens de 5 lliures anuals com a propietaris alodials.⁹⁶ Els frares continuaren litigant, però la resolució definitiva no arribà fins al final del segle.

Després dels processos judicials de la dècada de 1430, els jerònims de la Murtra es quedaren amb les 5 lliures de renda de Gra més l'explotació directa de Concabella, que s'allargà tres dècades, fins que l'adveniment del conflicte bèl·lic l'interrompé bruscament. Es fa difícil quantificar els ingressos nets que els jerònims obtingueren de Concabella durant tot aquest període, però creiem que no som agosarats si afirmem que, de mitjana, no devien ser inferiors al centenar de lliures, que és el que n'havien rebut durant l'establiment als Sescomes. Segurament era força superior si atenem les contínues referències a la importància que tenia Concabella en l'economia del monestir, *en què stava tota lur sustància e vida* (doc. 32) o *llavors quasi lo sustento y manteniment lo tenían en Concabella* (Talet, p. 185).

L'inici de la guerra no implicà automàticament la pèrdua del feu, tot i que sí es detecten dificultats en el flux de persones i virtualles. Així, abans de 1463 un frare i un mosso no obtingueren permís per anar-hi per terra, com era habitual, sinó que els consellers els obligaren a fer-ho per mar, i el 1464 els frares que hi anaren s'hagueren de proveir d'un salconduit (Talet, p. 185, 188). A més, els jerònims i un habitant de Concabella pagaren 300 florins per rescatar un grup de persones empresonades a Tàrrrega per tropes castellanèses. El debitori, datat el 16 de maig de 1463, no es va cancel·lar fins al final del 1480 (doc. 52). Finalment, Concabella fou ocupada militarment i els frares en foren desallotjats per la força de les armes. La caiguda de Cervera a mans reialistes l'agost de 1465⁹⁷ i altres indicis permeten suposar que l'ocupació violenta de Concabella ocorregué aquell mateix any. Segons un relat posterior dels fets, un grup de persones armades, proveïdes amb enginyers artillers i escales de fusta, cap al fosc, pujaren a la part

96. AHPB, Antoni VINYES, 154/49, bossa (16.02.1475).

97. Josep Maria SANS I TRAVÉ, *El Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safort*. Barcelona: Fundació Noguera, 1992, p. 201.

superior del castell i, després d'entrar-hi, n'expulsaren violentament el prior i alguns frares conventuals que hi eren per a la custòdia i el govern de la població: *cum dolore referamus, evenit casus satis fortunatus dicta durante guerra, videlicet quod existentibus personaliter intus dictum castrum nostrum de Conquabella et eius fortalitium priore cum aliquibus fratribus conventualibus dicti nostri monasterii pro custodia et gubernacione eiusdem castri, quadam captata hora, satis nocturna aliqui malivoli filii peccati Deum non verentes neque minus timentes dictum castrum de Conchabella elam destine obsevererunt et cum certis artellariis et scalis fusteis versus sumitatem dicti castri erectis intus dictum castrum, manu armata hostiliter et furtive intrantes, dictos priorem et fratres ibidem iuventos a castro eodem non satis honeste violenter expulserunt ipsisque malivoles in ipsis castro et loco remanentibus* (CM41). A partir d'aleshores, els assaltants es quedaren en el castell i s'apropriaren de les rendes que corresponien als jerònims.

El 1470 el feu estava en mans del cavaller Guillem Ramon de Merlès per concessió del monarca. De fet, era habitual que els militars que abraçaren la causa reialista fossin compensats pel rei amb la donació de llocs i castells conquerits o confiscats als rebels. Aquesta política dificultà enormement que els jerònims de la Murtra el recuperessin, no tan sols durant la guerra —consta que Joan II els va concedir els esplets de Concabella de l'any 1470, en contemplació de la situació de gran misèria e pobresa en què lo dit monastir e frares d'aquell són constituïts per causa de la ocorrent guerra per haver estat privats e desposseïts del castell e loch desús dits en què stava tota lur sustància e vida,⁹⁸ però no hi ha cap evidència que es fes efectiva—, sinó també després. Malgrat que la Capitulació de Pedralbes (1472) preveia la restitució íntegra de béns i drets, amb comptades excepcions, a aquells que els havien perdut durant la guerra, tot revocant les concessions o gràcies atorgades pel monarca, i que l'endemà de la signatura d'aquesta capitulació general Joan II va ordenar als oficials reials que restituïssin els béns de Sant Jeroni de la Murtra, entre els quals s'inclogué la senyoria de Concabella (doc. 36), la realitat era que els beneficiaris de les concessions reials no estaven disposats a cedir el que els havia estat atorgat com a recompensa pels serveis prestats durant el conflicte.⁹⁹

98. ACA, C, reg. 3385, f. 55r-56r (27.07.1470). Hi insistí el 30 de gener següent (f. 123r-123v).

99. Imma MUXELLA PRAT, *La terra en guerra. L'acció de les institucions durant el regnat de Renat d'Anjou (1466-1472)*, tesi doctoral presentada a la Universitat de Barcelona (2013), p. 381-383.

Al llarg de dos anys els frares de la Murtra intentaren infructuosament recuperar Concabella en els termes de la Capitulació de Pedralbes. Acudiren tant al monarca com als tribunals eclesiàstics perquè impetressin sentències d'excomunió i interdictes contra els Merlès.¹⁰⁰ Veient la resistència amb què topaven, els frares assajaren una nova via: el capítol conventual del 7 d'octubre de 1474, amb l'oposició de tres religiosos, decidí que el príncep Ferran, aleshores rei de Sicília i primogènit de Joan II, intervingués directament en aquest assumpte per arribar a un acord amb els Merlès, que, de fet, suposava renunciar als mecanismes legals que havien posat en marxa per recuperar Concabella en les condicions anteriors a la guerra (CM30).

Malauradament, no sabem en quins termes es va resoldre la qüestió, però sí que es feu molt ràpidament, ja que els frares prengueren possessió de Concabella al final del 1474 amb l'ajut d'una petita guarnició militar (Talet, p. 209). La solució implicà la intervenció del capità i conseller reial Rodrigo de Bovadilla, que anà guanyant poder en el feu com a procurador general de la comunitat, càrrec que li permetia governar i exercir-ne la jurisdicció.¹⁰¹ Malgrat que els frares havien aconseguit l'objectiu de recuperar el domini de Concabella, en dos anys optaren per vendre'l a Rodrigo de Bovadilla i a la seva muller, Violant de Cabrera. La decisió estava presa a principis de 1477, quan les dues parts signaren els capítols per fer efectiu el traspàs, valorat en 2.300 lliures (doc. 30).

A l'instrument de venda, del 15 d'octubre de 1477, els jerònims de la Murtra n'exposaren les motivacions oficials: l'empobriment i la despoblació de Concabella arran de la guerra havien fet disminuir-ne molt els ingressos senyorials, que ja no compensaven les importants despeses que els ocasionaven la custòdia i la defensa del castell, i les dificultats inherents a la distància entre el cenobi i el feu, agreujades per la inseguretat i els perills en el trajecte, comportaven que el rendiment econòmic fos tan baix que preferissin vendre's el castell.¹⁰² De fet, a la presa de possessió hi hagué 18 vassalls, quatre menys que a principis de segle.¹⁰³ Però tal vegada no foren els únics motius: uns cent vint anys més tard, a l'inici del segle XVII, la comunitat interposà

100. AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 83r (19.03.1473); ACA, C, reg. 3344, f. 31r-31v (14.06.1474).

101. El capítol conventual celebrat a Sant Jeroni de la Murtra l'1 de gener de 1476 el nomenà procurador a Concabella (CM36). El príncep Ferran ja el considerava com a tal un any abans (doc. 37).

102. AHPB, Antoni VINYES, 154/108, s. f.

103. AHPB, Antoni VINYES, 154/108, s. f. (23 i 24.10.1477).

un plet a la Reial Audiència contra l'aleshores titular de Concabella per recuperar-ne la propietat, tot adduint que la venda de 1477 no havia estat lliure, sinó forçada, com quedava palès en el preu, que judicaven extraordinàriament baix, i que Rodrigo de Bovadilla havia abusat de la seva posició militar, *fent las vexacions que feya als religiosos que estàvan governant lo dit lloch per trobar-se ell capità de cavalls y estar allotjat en lo castell y llochs circumveïns*. Els frares perderen el plet, tant en la primera sentència com en la posterior apel·lació.¹⁰⁴

Els frares invertiren el preu ràpidament en noves rendes, concretament en tres censals morts a un interès del 5%: 58 lliures sobre el dret de pariatge —un impost sobre l'entrada i sortida de mercaderies dels ports catalans i que la Corona havia concedit al Consell de la Mercaderia—,¹⁰⁵ 35 lliures sobre la ciutat de Barcelona i un altre de 35 lliures i malla del mateix censatari.¹⁰⁶ Al cap de dos anys, els religiosos feren una permuta: intercanviaren 22 lliures 2 sous de pensió que rebien sobre la ciutat de Barcelona per 16 lliures 12 sous 15 diners anuals del dret de pariatge, la qual cosa interpretem com una falta de confiança en les finances municipals barcelonines, ja que preferiren un censal d'inferior rendibilitat (3'6%) que el 5% que els donava el censal mort cedit (CM47). De fet, les pensions d'aquells anys es pagaren amb bastant retard.¹⁰⁷ El darrer moviment d'aquestes rendes foren les devaluacions del censal mort sobre el dret pariatge, que passà de les 58 lliures a poc més de 46 el 1498.

Al final del segle es publicà la sentència definitiva sobre el plet que els jerònims de la Murtra havien interposat contra Sant Pere de les Puelles pel domini directe de Gra, que havien perdut el 1434 a causa dels drets hereditaris de la monja Elionor de Requesens. Aleshores el feu ja no estava en possessió de les monges benedictines de Barcelona, ja que se l'havien venut el 1474, malgrat els requeriments dels frares de la Murtra a tots els actors implicats (comprador, venedor, notari i oficials de la cort del veguer de Barcelona) perquè no fessin efectiva la transacció amb l'argument que la propietat estava en litigi.¹⁰⁸ La decisió de l'Audiència avalà la posició dels jerònims: l'import pel qual es va executar el lloc de Gra a favor d'Elionor de Requesens era er-

104. ACA, MH, vol. 3834, f. 35r (31.08.1608), 62r (23.06.1617), 63v (26.12.1617); ACA, MH, lligall 278, *Segona crònica de Sant Jeroni de la Murtra*, f. 7, 23, 29.

105. Claude CARRÈRE, *Barcelona 1380-1462. Un centre econòmic en època de crisi*. Barcelona: Curial, 1977, vol. 1, p. 51-52; AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 80r-80v (15.11.1477).

106. Comprats ambdós el 17 de març de 1478 (AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.).

107. El 6 de febrer de 1481 els frares cediren la pensió de 35 lliures de 1479 (AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 12v).

108. AHPB, Antoni VINYES, 154/48, s. f., bossa (28.06.1474); 154/49, f. 20v-22v (15, 16 i 18.02.1475), 24r-25v (21.02.1475), 29v-30r (02.03.1475).

roni perquè li atribuïa drets econòmics que no li corresponien. Com a conseqüència, els frares de la Murtra, a qui la sentència reconegué l'alou de Gra, havien de ser compensats econòmicament. Segons els nostres càlculs —la sentència no dona la xifra exacta—, la quantitat a rebre se situaria al voltant de les 1.800 lliures (doc. 67).

Com que les monges presentaren recurs, que hagués allargat molts anys més la resolució definitiva del plet, ambdues parts negociaren i l'any 1500 arribaren a un pacte que establí en 1.000 lliures el que rebrien els frares jerònims: 200 en diners, 25 de renda anual que havia de pagar el propietari útil del lloc de Gra i poc més de 15 de renda anual de diferents censals morts sobre la ciutat de Barcelona. Els jerònims imposaren que es tornés a escripturar la venda de Gra perquè s'hi reconegués de forma explícita que l'alou els pertanyia, ja que les transaccions anteriors no contenien la clàusula de reconeixement del domini alodial (doc. 69).¹⁰⁹

Els frares de la Murtra quedaren tan satisfets —en sortien amb una renda d'unes 40 lliures anuals i 200 lliures en metàl·lic amb què pogueren lluir un censal mort que feien a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron—, que el prior feu cantar un *Te Deum laudamus* en el cenobi el 14 de novembre de 1500.¹¹⁰ En una derivada més de la sentència, els frares aconseguiren 100 lliures de Francí Joan d'Orís, que les pagà per cessió de pensions d'un censal mort sobre la ciutat i regne de Mallorca.¹¹¹

La part més important de la dotació fundacional eren els dos censals morts sobre el General d'Aragó, amb pensions que sumaven 500 lliures anuals. A diferència de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, en què les rendes donades per la fundadora no es podien devaluar, les de Sant Jeroni de la Murtra estaven subjectes a la possibilitat que el censatari les lluís, és a dir, que les deixés de pagar si en tornava el preu, ja fos en part o totalment. A tal efecte, el fundador havia estipulat que els frares quedaven obligats a reinvertir els diners procedents de les lluïcions en la compra de noves rendes, tot comptant amb el consentiment explícit dels consellers de la ciutat de Barcelona. Com que les proporcionades pel fundador tenien un interès elevat (6'25%), molt difícil de mantenir en un període en què hi havia molt capital per cobrir les demandes de deute de les institucions públiques, la quantia va anar disminuint progressivament. Cada vegada que els frares es veien obligats a acudir al mercat per comprar rendes n'obtenien un rendiment igual o inferior.

109. AMSPP, Joan FANER, *Secundus liber contractuum et negociorum*, 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 27, f. 133v-136r (16.06.1500).

110. ACA, MH, vol. 3833, f. 168r.

111. ACA, MH, vol. 3833, f. 132r-132v (16.01.1501).

Evolució de les rendes fundacionals (1413-1438)

1413	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38								
Censal mort (General d'Aragó, 468'75 lliures)																								Lluició total									
Quèstia d'Òdena (aprox. 20 lliures)																																	
																								Censal mort (Queralt, 85 lliures)									
																								Censal mort (General de Catalunya 187'27 lliures)									
																								Censal mort (Queralt, 36'5 lliures)									
																								Censal mort (particulars, 6'5 lliures)					Censal mort (Tarragona, 15 lliures)				
Censal mort (General d'Aragó, 34'38 lliures)																																	
CONCABELLA I GRA (establiment emfitèutic)																																	
CONCABELLA (explotació directa)																																	
																								Cens (50 lliures)									
Censal mort (Lleida, 52'5 lliures)																								Censal mort (Queralt, 50 lliures)									
GRA (pèrdna de la propietat directa)																																	
																								Cens (5 lliures)									

Evolució de les rendes fundacionals (1438-1462)

Evolució de les rendes fundacionals (1481-1500)

El primer canvi va tenir lloc el 1433 arran de la lluita del censal mort de 7.500 lliures de propietat que havia satisfet fins aleshores el General d'Aragó. Els anys següents els jerònims van invertir aquesta quantitat extraordinària en quatre censals morts, que tenien com a censataris el General de Catalunya (4.210 lliures), els barons de Queralt (2.430 lliures), la ciutat de Tarragona (300 lliures) i uns particulars (130 lliures), més el dret anomenat la quèstia d'Òdena (511 lliures).

La renda més important, la que pagava el General de Catalunya, fou comprada el 1434 i suposava més de 187 lliures anuals. Va ser lluita parcialment en tres ocasions entre 1451 i 1460. Sabem que una part fou reinvertida en un censal mort del mateix censatari. Globalment, els frares rebien del General de Catalunya més de 113 lliures de dos censals morts a un interès aproximat del 4'5% quan s'inicià la guerra civil catalana, que n'afectà el cobrament regular. De fet, el 1482 els religiosos reberen 835 lliures de ròssecs (Talet, p. 239) arran dels acords de les Corts de 1480-1481. Al final d'aquella dècada es va normalitzar la situació, ja que la darrera reclamació documentada és del 1486. Poc abans d'acabar el segle, es lluita parcialment un dels dos censals morts i els frares reinvertiren el capital rebut en la compra d'un censal mort sobre la baronia de Queralt de 34 lliures de pensió anual (1499).¹¹²

La segona renda més destacada fou la que els jerònims de la Murtra compraren als barons de Queralt i que es nodria dels drets senyorials a Aguiló. L'elecció no fou fruit de la casualitat: els frares ja cobraven dels Sescomes 50 lliures de renda procedents de part de la pensió d'un censal mort sobre aquesta localitat. El que feren els frares el 1433 fou adquirir completament aquest censal mort, la qual cosa suposà 85 lliures més de pensió anual. El contracte de compra-venda, del 2 de juliol de 1433, aportà com a garanties de pagament el feu d'Aguiló, l'onze de Puigverd i 500 florins anuals procedents de la baronia de Queralt. Com a conseqüència del canvi de titularitat, el frare Joan Febrer, en qualitat de procurador de la comunitat, en rebé la possessió i el corresponent jurament i homenatge de fidelitat dels 30 caps de casa d'Aguiló i els 26 de Puigverd.¹¹³ Poc després, compraren 33 lliures de renda al mateix censatari i amb idèntiques condicions.¹¹⁴ El 1438 incorporaren 13 lliures 15 sous més, si bé no consta que es

112. ACA, *MH*, vol. 3833, f. 64r-65r, 153r; CM66; AHPB, Antoni VINYES, 154/40, f. 20v-21v; 154/100, s. f. (28.11.1460).

113. AHPB, Pere PELLISSER, 68/17, s. f. (02.07, 28.08 i 30.08 de 1433).

114. AHPB, Pere PELLISSER, 68/17, s. f. (13.01.1434).

compressin amb diners procedents de la lluïció dels censals morts donats pel fundador.¹¹⁵

Arran de la sentència arbitral de Joan de Nea (1448), els frares hagueren de donar a Guerau d'Espés una bona part d'aquesta renda. Passaren de tenir-hi més de 135 lliures a 71 i mitja, si bé més endavant recuperaren una bona part del que havien donat. Malgrat que Sant Jeroni de la Murtra era titular de la jurisdicció d'Aguiló —i així ho reconegué Guerau de Queralt el 1455, en un conflicte per la detenció i deportació d'un habitant d'aquest feu sense el permís dels jerònims (doc. 21)—, no consta que els frares hi implantessin un sistema d'explotació directa com el que tenien aleshores a Concabella, sinó que es limitaren a cobrar les rendes a què tenien dret segons les clàusules dels censals morts. Segurament els frares cediren l'exercici real de la jurisdicció als barons de Queralt.

La guerra civil tingué un impacte molt negatiu per als jerònims. Aguiló va caure molt aviat en mans del rei Joan II (1463)¹¹⁶ i el nou titular de la baronia, Dalmau de Queralt, va tallar completament la remesa de les més de 120 lliures anuals que corresponien a Sant Jeroni de la Murtra. Acabada la guerra, ni la Capitulació de Pedralbes (1472) ni les ordres expressess del monarca (doc. 36) implicaren cap canvi per als frares, que acudiren a l'autoritat eclesiàstica en suport a la seva reclamació. Però fou debades: el 1477 no havien rebut res, el deute acumulat era de 1.700 lliures i els requeriments, malgrat que vinguessin avalats pel príncep Ferran —*ans perseverau en vostra pertinenàcia, de què podeu creure stam no sens gran anuig e indignació*—,¹¹⁷ no tenien resposta positiva.

El primer acord a què arribaren les dues parts, el 12 de març de 1478, va implicar que els frares recuperessin els seus drets, però reduïts en una tercera part durant una dècada. És a dir, els jerònims renunciaren a 400 lliures, a raó de 40 anuals, perquè se'ls restituís la posició que havien perdut a Aguiló. Quant a les pensions no pagades, les dues parts es comprometeren a complir el que decidissin les corts que estaven aleshores reunides a Barcelona (doc. 42). En compliment de la concòrdia, el prior de la Murtra prengué possessió del castell i nomenà Dalmau de Queralt procurador general. Els efectes de la guerra s'havien fet notar a la població, ja que tan sols foren 16 els caps

115. AHPB, Antoni VINYES, 154/69, f. 119v-124v (23.06.1438).

116. Joan SEGURA I VALLS, *Història de Santa Coloma de Queralt*. Santa Coloma de Queralt: Ajuntament de Santa Coloma de Queralt, 1984, p. 214-217.

117. AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 43v-45r (15.02.1477).

de casa que feren el reconeixement, quasi la meitat dels que hi havia hagut quaranta anys enrere.¹¹⁸

Quan encara les corts no havien legislat sobre els ròssecs, possiblement pressionat pel suport de Ferran II als jerònims i davant les instruccions del veguer perquè es fes execució en els seus béns per valor de 200 lliures,¹¹⁹ Dalmau de Queralt va accedir a posar la qüestió del deute acumulat en mans de dos àrbitres, que el 30 de gener de 1481 dictaminaren que el baró tan sols pagués, en un termini de vuit anys, 300 de les 1.600 lliures reclamades (doc. 53). Si combinem aquesta decisió amb la rebaixa de 40 lliures anuals pactada el 1478, el resultat net és que els frares no tan sols no recuperaren res del que se'ls devia, sinó que perderen un centenar de lliures, ja que malgrat que eren compensats amb 300, abans n'havien concedit 400.

Les friccions continuaren en el terreny de l'exercici de la potestat jurisdiccional. A causa del poc respecte mostrat per Dalmau de Queralt als drets dels jerònims, el 1484 el capítol conventual nomenà Rodrigo de Bovadilla, senyor de Concabella, procurador general d'Aguiló perquè n'exercís la jurisdicció (CM61). A l'estiu de 1487 es feu el mateix amb el frare Jaume Negrell, però aviat es feren les paus perquè a l'octubre d'aquell any Dalmau de Queralt fou restituït en el càrrec de procurador general d'Aguiló, si bé hagué de reconèixer explícitament els drets que els jerònims tenien sobre aquest lloc a causa dels dos censals morts. A més, se li prohibí exercir la jurisdicció si el prior de la Murtra estava present en el feu i fer composicions sobre delictes comesos pels vassalls sense el consentiment del prior o del procurador (CM70). Els religiosos no se'n devien fiar gaire, ja que el novembre següent van prendre la precaució de facultar tant el prior com el procurador general de revocar aquest nomenament si ho consideraven pertinent (CM71). Potser encara no s'havia normalitzat del tot la situació, ja que el 1488 els frares autoritzaren el prior, Benet Santjoan, a exercir la jurisdicció a Aguiló (CM74).

A partir d'aleshores i fins al final del segle no hi ha notícia de cap episodi conflictiu. Ben al contrari, els frares seguiren invertint capital en deute dels Queralt lligat a les rendes d'Aguiló, concretament 6 lliures anuals el 1488¹²⁰ i 34 el 1499,¹²¹ de les quals una mica més de 21

118. AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. i bossa (15.04.1478).

119. ACA, C, reg. 3634, f. 136r-136v (15.09.1479); reg. 3691, f. 31r; reg. 3692, f. 44v-45r (29.07.1480).

120. AHPB, Guillem JORDÀ, 216/32, s. f. (07.10.1488, 11.10.1488).

121. ACA, MH, vol. 3833, f. 64r-65r (18.05.1499).

es poden atribuir al fundador, ja que procedien del preu de la lluitació d'un censal mort que satisfia el General de Catalunya.

A banda dels censals morts comprats al General de Catalunya i als Queralt, els religiosos en compraren dos més de quantia força menor: 15 lliures de pensió garantit per les impositions de la carn de la ciutat de Tarragona,¹²² que fou donat a Guerau d'Espés arran de la sentència arbitral de Joan de Nea (1448), i 6 lliures i mitja a uns particulars, que fou lluit el 1443.¹²³

Els religiosos compraren també la quèstia d'Òdena, un tribut de caràcter senyorial que havien de pagar els habitants forans que tenien terres en el terme del castell d'Òdena, en el comtat de Cardona. Quan els jerònims l'adquiriren el 1433 per 511 lliures,¹²⁴ la quèstia es regia per les capitulacions de 1372, que establien una contribució anual de 30 lliures barceloneses que el batlle d'Òdena havia de repartir proporcionalment entre els igualadins amb terres en aquest terme, independentment que les conreessin o no (doc. 68). El 1433 aquestes 30 lliures es dividien en 24 per als tinents que visquessin a Igualada i 6 per a la resta.

El cobrament de la quèstia d'Òdena va resultar molt difícil des d'un bon principi. Consta que els frares hagueren de contractar procuradors per exigir-ne el cobrament¹²⁵ i que reberen pagaments parcials i amb retard.¹²⁶ Tan devaluat estava aquest tribut que els religiosos optaren per arrendar-lo durant un cert temps per un preu força baix. Així, per exemple, el 1455 van cedir-lo per 6 anys per un import de 18 lliures i mitja anuals. La guerra empitjorà encara més aquesta dinàmica. En primer lloc, el comte usurpà la quèstia a l'inici del conflicte i els frares es quedaren sense cobrar-la. En virtut de la Capitulació de Pedralbes (1472) i de les disposicions de Joan II (doc. 36), reclamaren els ròssecs.¹²⁷ No sabem si reeixiren, però vistos els precedents de Concabella i la baronia de Queralt, el més versemblant és que no rebessin res o bé una mínima part. A més, els anys següents les rendes encara disminuïren més: 13-14 lliures a partir de la dècada de 1480, 15-16 entre 1490-1495 i 13 entre 1496-1498. El 1497 es confegí un llevador, en què les contribucions dels igualadins se situava per sobre de les

122. AHPB, Antoni VINYES, 154/68, f. 91r-98v (31.01.1438); ACA, MH, vol. 3833, f. 158v.

123. AHPB, Antoni VINYES, 154/11, s. f. (17.04.1436); 154/21, s. f. (06.07.1443).

124. AHPB, Pere PELLISER, 68/17, s. f. (23.06.1433).

125. AHPB, Antoni VINYES, 154/14, s. f. (03.03.1438); 154/30, s. f. (16.09.1451).

126. AHPB, Antoni VINYES, 154/18, f. 74r (12.01.1441).

127. ACA, C, reg. 3344, f. 8v-9r (20.05.1474).

18 lliures.¹²⁸ Dos anys més tard el prior, Agustí Galceran de Gualbes, posà ordre en aquest desgavell: va revisar els contractes, es va reunir amb les autoritats igualadines i amb representants dels terratinents d'Òdena i arribà a un acord que reconeixia el dret dels frares a rebre 30 lliures anuals i establia el procediment per recaptar-les (doc. 68).

La renda proporcionada per Bertran Nicolau quan va fundar el monestir —600 lliures, 500 dels dos censals morts i 100 procedent de l'establiment de Concabella i Gra—, s'havien convertit al final del segle en un conjunt dispers de rendes que sumaven unes 425 lliures aproximadament, la qual cosa suposa una devaluació propera al 30%. Tanmateix, seguia essent, amb diferència, la contribució més important, ja que les donacions de la resta de benefactors no arribaren, per poc, a compensar aquesta devaluació, de manera que a la ratlla del 1500 la renda es trobava lleugerament per sota del que tenien en el període fundacional.

Val a dir també que el 1415 Bertran Nicolau va unir tres beneficis que havia fundat a la parròquia de la seva població de naixement, Sant Pere de Castellet, al nou monestir de Sant Jeroni de Montolivet perquè estaven mal servits. La dotació, doncs, de 25 lliures de renda cadascun, va passar a engrossir el patrimoni dels frares.¹²⁹ Tanmateix, no n'hem trobat referències ni del cobrament ni de l'evolució al llarg de tot el segle.

A canvi de la seva extraordinària contribució, que fou la base econòmica del segon monestir jerònim a Catalunya, Bertran Nicolau imposà a la nova comunitat que havia de mencionar-lo diàriament en els oficis i que li havia de celebrar un aniversari setmanal.

LES APORTACIONS D'ALTRES BENEFACTORS

A diferència de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, les contribucions dels diferents benefactors de Sant Jeroni de la Murtra no van anar destinades majoritàriament a incrementar-ne les rendes. Amb una dotació fundacional abundosa, que duplicava la del monestir radicat a Collserola, molts benefactors van focalitzar el seu ajut en altres aspectes que no estaven coberts, sobretot la construcció del cenobi, que es va allargar durant bona part de la segona meitat del segle xv.

128. ACAN, *Arxiu Parroquial de Santa Maria*, caixa 32, *Levador de la quístia que fan los hòmens de Aqualada tenints terres en lo castell y terme de Òdena als frares de Sanct Hierònym de la Murta*.

129. ACA, MH, vol. 3833, f. 136r (01.06.1415). El bisbe ho autoritzà el 3 de febrer de 1419 (f. 136-137r).

La benefactora més destacada després del fundador és la mare d'un dels religiosos, Francina Santjoan. Ja vídua de l'apotecari Bernat Santjoan, el 1460 va donar a Sant Jeroni de la Murtra més de 4 lliures de pensió en dos censals morts, un sobre la ciutat de Barcelona i un altre que satisfien uns particulars, per dotar la celebració anual de misses per als seus familiars.¹³⁰ Ja en ple període bèl·lic, donà dos censals morts sobre el General d'Aragó, que sumaven 32 lliures de renda, perquè tinguessin recomanada la seva ànima en les misses i en els oficis religiosos.¹³¹ L'any següent testà. Els únics familiars que tenia eren un fill, Benet Santjoan, conventual a Sant Jeroni de la Murtra, una tia, Beatriu Tallant, germana del pare, i un net, Joan, de dotze anys, fill il·legítim d'un altre fill ja difunt. La vinculació amb els jerònims de la Murtra era estretíssima, ja que els nomenà hereus universals i marmessors i escollí la sepultura en aquest cenobi.¹³² L'heretat suposà l'ingrés de tres censals morts que gravaven tres habitatges de la ciutat de Barcelona, que feu ascendir la renda procedent d'aquesta benefactora a prop de les 56 lliures, a més de l'ingrés de nombrosos objectes valuosos, com canelobres, bancals, caixes, llits i roba per a la sagristia, la infermeria i l'hospital monàstics.¹³³

Els frares van haver d'ocupar-se d'aquell nen il·legítim. Francina li va llegar un centenar de lliures, però no les podia rebre fins als 25 anys. Mentrestant, aquests diners havien de quedar custodiats pels frares de Sant Jeroni de la Murtra. L'endemà de ser sebollida al claustre de les dones d'aquest monestir, la seva tia Beatriu volgué millorar el futur d'aquell nen, que era el seu besnebot, a qui instituí hereu universal, amb la condició que rebés l'heretat als vint anys de mans dels jerònims.¹³⁴ Beatriu morí al cap de pocs dies. Consta que els frares compliren amb l'obligació imposada per les dues testadores.¹³⁵

Respecte a les rendes, els dos censals morts que tenien com a censatari el General d'Aragó no es devien rebre des de l'inici de la guerra perquè Joan II havia prohibit als diputats aragonesos que fessin arribar pensions als censalistes que vivien en territori rebel, especialment a la

130. AHPB, Antoni VINYES, 154/39, s. f. (24.09.1460).

131. AHPB, Antoni VINYES, 154/44, s. f.; 154/103, s. f. (27.09.1466).

132. Carles VELA I AULESA, *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana*. Barcelona: Fundació Noguera, 2007, vol. 2, p. 605; AHPB, Antoni VILANOVA, 165/100, f. 24v-26r (23.09.1467).

133. ACA, *MH*, vol. 2489, s. f.

134. AHPB, Antoni VILANOVA, 165/100, f. 26v-27r (12.12.1468).

135. ACA, *MH*, vol. 2489, s. f.; AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f. (21.05.1471); 154/109, s. f. (19.02.1481); 154/52, f. 24r-24v (29.03.1481).

ciutat de Barcelona.¹³⁶ Però els frares foren capaços de salvar aquest escull: el prior viatjà a Saragossa i en cobrà els ròssecs de tres anys (Talet, p. 201). El viatge fins a la capital aragonesa i el cobrament de ròssecs es va repetir dos anys més endavant quan reberen dos altres censals morts de mans de Caterina Castell, tia del frare Jaume Negrell (Talet, p. 204).

La possibilitat que tenien els religiosos de cobrar les pensions del General d'Aragó, que no estava a l'abast de la majoria de barcelonins, va fer que el preferissin com a censatari. Així, el 1471, encara amb la guerra no resolta, van permutar un censal mort de 5 lliures anuals de l'heretat de Francina Santjoan, que satisfien uns particulars, per un d'import semblant sobre el General d'Aragó (CM22). Tots aquests censals morts arribaren al final del segle. En canvi, el 1485 els frares es van vendre un dels censals morts que gravaven una casa perquè, en els vint anys transcorreguts des de la mort de Francina Santjoan, havia donat molt poc rendiment econòmic (CM62).¹³⁷ D'aquesta benefactora n'heretaren també una casa a la plaça del Born, a prop de l'església de Santa Maria del Mar. De bon principi optaren pel lloguer —en treien de 10 a 13 lliures anuals—,¹³⁸ però al cap d'una dècada la vengueren a causa de la mà morta.¹³⁹

Sensiblement inferior a la de Francina Santjoan, hi ha les rendes aportades per Pere de Mitjavila, rector de Ripollet, que instituí hereu universal el monestir badaloní a canvi d'una missa quotidiana, però amb la condició que primer els havia d'usdefruit en vida una vídua, molt possiblement amistançada del rector (1442).¹⁴⁰ Els frares acceptaren l'heretat, tot i que rebaixaren la càrrega espiritual a una missa setmanal¹⁴¹ i pactaren amb la vídua: l'ajudaren a comprar un molí de l'heretat de Pere de Mitjavila, situat a Ripollet, a canvi d'una renda propera a les 6 lliures i, en morir, cediria censals morts per valor dels diners donats pels religiosos.¹⁴² Però a la mort de la vídua, que va tenir lloc entre 1465 i 1471, els censals morts que havia de donar havien estat venuts o lluïts i els frares hagueren de reclamar per recu-

136. J. Àngel SESMA MUÑOZ, «La burbuja censalista y las crisis financieras en Aragón. Ajustes y medidas para evitar la bancarrota (siglos XIV-XV)», *Estados y mercados financieros en el Occidente cristiano (siglos XIII-XVI)*. Pamplona: Gobierno de Navarra, 2015, p. 239.

137. ACA, MH, vol. 3833, f. 50r.

138. AHPB, Antoni VINYES, 154/48, s. f. (12.03.1474); 154/51, s. f. (21.08.1478).

139. AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. (26.01.1480).

140. AHPB, Antoni VINYES, 154/112, f. 46v-47v (01.03.1442).

141. ACA, MH, vol. 3833, f. 160v.

142. AHPB, Bernat MONTSERRAT, 159/12, f. 68r-69r (26.01.1443).

perar-los.¹⁴³ Al final del segle, la renda procedent d'aquest benefactor era de 10 lliures i mitja.

També fou destacada la contribució de Beatriu, muller de Baltasar Torres, àlies de Màrgens, últim membre d'aquesta família que havia posseït el castell de Mataró i que tenia una torre a Badalona.¹⁴⁴ Tot i que en el testament instituï dos aniversaris amb 20 lliures anuals de renda, 5 per als pobres que acudissin a l'hospital de Sant Jeroni de la Murtra i 10 sous perquè cremés una llàntia, més 30 lliures per a una clau de volta i 10 per a un carner i un retaule per a aquest monestir, després d'algunes reclamacions va quedar en una renda d'unes 8 lliures anuals i la construcció d'una clau de volta, que costà 40 lliures.¹⁴⁵

Hi ha altres persones que donaren rendes a canvi de sufragis, però foren de quantitats modestes, de 2 lliures i mitja anuals com a màxim, amb un impacte petit en l'economia del monestir. Al final del segle hi havia acumulada una quinzena d'aquestes contribucions. En lloc de tenir moltes rendes petites, els frares, quan en tenien l'oportunitat, les ajuntaven amb altres per poder comprar un censal mort de pensió superior.

La resta dels benefactors destacats de la comunitat jerònima badalonina no basaren el seu ajut exclusivament en l'aportació de noves rendes, sinó en cobrir altres necessitats, sobretot la construcció de diferents dependències del cenobi. Un cas ben paradigmàtic fou el de Joan Quintà, beneficiat de la catedral de Barcelona i de qui ja hem parlat més amunt en relació al frare Joan Say. Donà més de 17 lliures per a la llibreria i va donar 600 florins als jerònims perquè l'alimentessin quan anés al cenobi, on devia fixar la seva residència habitual ja a la dècada de 1450 (Talet, p. 141, 153-154). En el testament, que ordenà a la Murtra el 26 d'octubre de 1459, llegà a la comunitat la cel·la que s'hi havia construït i la major part dels objectes que hi tenia, l'altar, amb tot el parament, que li havien deixat instal·lar, una Bíblia, un breviari i, a canvi de pregàries per la seva ànima, l'heretat universal.¹⁴⁶ Al final del segle, en romanien 12 lliures i mitja de renda.

143. AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f. (31.07.1471).

144. Roser SALICRÚ I LLUCH, «La llucidó de 1419 segons les primeres inscripcions del castell de Mataró als llibres de comptes del Batlle General de Catalunya (1420-1421)», *Sessió d'Estudis Mataronins*, 11 (1994), p. 64; ACA, C, reg. 3451, f. 126r (20.10.1471).

145. ACA, MH, vol. 3833, f. 73v-75r; vol. 2497, f. 42v; Talet, p. 211.

146. AHPB, Francesc MATELLA, 179/26, f. 87r-90v; Antoni IGLESIAS FONSECA, *Llibres i lectors a la Barcelona del segle xv. Les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1497)*, tesi doctoral presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona (1996), p. 682-683; Talet, p. 172.

El notari Antoni Vinyes n'és un altre exemple. Vinculat professionalment des de mitjan dècada de 1430 fins a la seva mort el 1489, fou un dels principals suports dels jerònims de la Murtra, que pogueren comptar amb el consell i l'ajut d'una persona de gran capacitat tècnica i alhora amb una influència política destacada en el municipi barceloní.¹⁴⁷ En agraïment per l'acció benefactora, el 1457 el capítol conventual li instituï una missa quotidiana a celebrar a la capella del Crucifix, amb el reconeixement que feia un quart de segle que conduïa i guiava amb èxit els negocis temporals del monestir i que hi havia construït recentment aquesta capella (doc. 27). Però no fou l'única obra deguda al patronatge d'Antoni Vinyes, sinó que, segons afirmà en el seu testament, inicià el claustre, raó per la qual llegà 10 lliures anuals perquè se'n finalitzés la construcció: *continuar la obra de la claustra del dit monestir de la Murtra, per ma devoció principiada, e no en altres coses e usos o necessitats llurs o del dit monestir* (1488).¹⁴⁸ A banda de l'escut en nombrosos permòdols del claustre, hi ha testimonis escrits que intervingué en obres del cenobi, com la carta en què el frare Joan Say l'informà de la tramesa de guix¹⁴⁹ o la participació amb altres benefactors en la construcció de cinc claus de volta l'any 1472.¹⁵⁰ Gràcies als seus precis, les autoritats diocesanes eximiren els jerònims del pagament per les ordenacions eclesiàstiques a Barcelona (1479)¹⁵¹ i segurament fou per intercessió seva que els consellers de Barcelona els donaren un pou el 1470.¹⁵²

La història, però, no acabà bé. Després de tants anys celebrant-li la missa, els frares n'esperaven l'heretat universal, que finalment recaigué en l'Hospital de la Santa Creu. Les 10 lliures anuals de renda sobre la ciutat de Barcelona foren considerades poca recompensa i deixaren de celebrar-li la missa quotidiana.¹⁵³

Hi ha dos frares que aportaren rendes. Francesc Vic donà tots els seus béns al monestir en professar: 67 lliures en metàl·lic i més de 35 lliures anuals (Talet, p. 203). Una part important, sinó tota, procedia de la seva mare, Isabel, que li va donar l'usdefruit de l'heretat universal,

147. Jordi GÜNZBERG I MOLL, «Antoni Vinyes: notari, ambaixador i polític (Barcelona-Nàpols: 1424-1488)», *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 373-387.

148. AHSCSP, *Testaments*, vol. 2, f. 87v-93v (10.04.1488).

149. AHCB, *Consellers*, Eclesiàstics. Inquisició, 1C.XVIII-3/28.

150. AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 43v (24.10.1472).

151. ADB, *Ordinatorum*, vol. 11, f. 353v (18.12.1479).

152. Esteve Gilabert BRUNIQUEL, *Cerimonial dels magnífics consellers y regiment de la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Henrich y cia, 1914, vol. 3, p. 78.

153. ACA, MH, vol. 3833, f. 172v.

però tan sols mentre fos viu.¹⁵⁴ En aquesta renda hi havia 15 lliures sobre el General de Catalunya i almenys tres censals morts més, de quantitats modestes, que satisfien particulars.¹⁵⁵ En morir Francesc Vic el 1490, els frares hagueren de donar l'heretat a la capella catedralícia de Sant Sever i tan sols es pogueren quedar unes 9 lliures anuals en concepte de llegítima.¹⁵⁶ Aquest traspàs no estigué exempt de friccions, ja que s'hagué de recórrer a àrbitres per dirimir les diferències.¹⁵⁷

A banda dels béns procedents de la mare, també heretà els del pare, el mercader Jaume Vic. Per aquesta raó, la comunitat reclamà amb insistència els 1.600 ducats que havia prestat al rei Ferran I de Nàpols, primer amb el nomenament de procurador i després amb la intervenció directa de dos conventuals, el propi Francesc Vic i Jaume Negrell,¹⁵⁸ que viatjaren a Itàlia (Talet, p. 209). No en sabem el desenllaç. Del pare també en reberen una casa al carrer d'en Gimnàs, que possiblement fou objecte de disputes durant la dècada de 1470.¹⁵⁹ Al final del segle s'atribuïen a aquest religiós gairebé 12 lliures anuals.

Major fou la contribució del frare Miquel Estela, que en professar va donar un censal mort de 15 lliures de pensió que satisfesia el tresor de Rodes amb la condició que fossin invertides en les obres del cenobi.¹⁶⁰ Quan fou lluit, es reinvertí el capital en censals morts sobre el General de Catalunya i els barons de Queralt. Degué donar més rendes o part del que donà en metàl·lic —40 lliures per llibres, per exemple— s'invertí en censals morts, perquè al final del segle se li comptaven poc més de 19 lliures anuals. Curiosament, aleshores era pròfug i vestia l'hàbit benedictí.

Molts altres benefactors no donaren rendes, però sí sufragaren les obres del cenobi badaloní: el mercader barceloní Ramon Bertran, d'origen convers, a partir de 1450 va contribuir a la construcció de la biblioteca i a la imatge del Crucifix, va fer construir el carner de l'església i feu un llegat testamentari de 16 lliures i mitja per a obres (1464);¹⁶¹ els mercaders Nicolau Viastrosa, Miquel Piquer, Jeroni Rajola i Pere Joan d'Olorde, els juristes Baltasar Savila, Pere Boquet i Jaume

154. AHPB, Pere PASQUAL, 191/72, f. 39v-40v (05.06.1467).

155. AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 45r-45v (08.02.1469); 154/46, s. f. (28.09.1470); ACA, *MH*, vol. 3779, f. 1r-2r (20.08.1483).

156. ACA, *MH*, vol. 3833, f. 84r.

157. AHPB, Bartomeu COSTA, 175/39, f. 21v (07.07.1492).

158. CM18; CM23; CM26; AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 81v-82r (14.03.1473).

159. AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 30r-30v (02.10.1476), 35v-36r (26.11.1476).

160. ACA, *MH*, vol. 3783, f. 29v (19.05.1479).

161. AHPB, Esteve MIR, 181/51, f. 32v-34v (20.10.1464); Talet, p. 141, 142, 144.

Escut heràldic de Nicolau Viastrosa en el claustre de Sant Jeroni de la Murtra.

Pau, i Honorat Pasqual, rector de Vallromanes, sufragaren cadascú una clau de volta;¹⁶² Lluís Clos, beneficiat de la catedral de Barcelona, contribuí a la construcció de la biblioteca i de la capella del Crucifix i llegà 15 lliures per a l'obra del cenobi (1464);¹⁶³ i Gabriel Rovira, abat de Santa Maria de l'Estany, va contribuir a la construcció de l'ermita de Sant Onofre, ja al final del segle (Talet, p. 269-270). D'aquí la multiplicitat d'escuts que es troben actualment en el claustre o a l'església conventual, com analitzarem més endavant.

Pere Martí, rector de Santa Perpètua de Mogoda, contribuí perquè els frares comptessin amb grans peces d'orfebreria a la sagristia. En testament del 24 de juliol de 1450 instituí Sant Jeroni de la Murtra hereu universal amb la condició que construís una creu i una custòdia d'argent, sense demanar cap contraprestació en forma de sufragis espirituals.¹⁶⁴ Aquesta decisió la va posar en pràctica en vida: contractà la creu als argenters Martí Ximenis de Vilanova i Berenguer Palau el 1451¹⁶⁵ i a la dècada de 1460 encarregà canelobres d'argent a Berenguer Palau (Talet, p. 150-151). Morí el 1464. El valor de les tres peces —creu, custòdia i canelobres— se situava al voltant de les 350 lliures.¹⁶⁶

Hi hagué dos benefactors que donaren als frares llegats amb un important component librari. El prevere Pere Torelló, que havia estat ermità a Santa Maria de Montserrat i que, després del fracàs de la reforma cassinesa es va instal·lar a l'ermita de Sant Pau, prop de Manresa,¹⁶⁷ llegà als jerònims de la Murtra la *Summa casuum conscientiae*

162. AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f. (05.10.1470); BC, *Arxiu Històric*, pergami 19910 (21.10.1480); Talet, p. 178, 192, 243, 251-252.

163. AHPB, Francesc TERRASSA, 174/40, f. 130v-133r (11.06.1464); Talet, p. 143-144, 168.

164. AHPB, Guillem JORDÀ, 134/72, f. 112v-113r.

165. Núria DE DALMASES, *Op. cit.*, vol. 2, p. 112, 159.

166. ACA, MH, lligall 277, s. f.

167. Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, *Op. cit.*, p. 259-261.

de Bartolomeo da San Concordio, *De contemptu mundi sive de misera humana conditionis*, de Lotario dei conti di Segni, el *Llibre de les dones* i el *Llibre dels àngels* de Francesc Eiximenis, l'*Epistola de morte Hieronymi* del pseudo-Eusebi de Cremona, l'*Stimulus divini amoris*, atribuïda a sant Bonaventura, i la *Medicina del cor* de Domenico Cavalca, un breviari, una Bíblia, un calze d'argent daurat amb una patena de plata daurada i un hostier de ferro esculpit i pintat.¹⁶⁸ Segons el cronista, també tenien de Pere Torelló parts de les *Postillae perpetuae sive brevia commentaria in universa Biblia*, de Nicolau de Lira, i 200 florins (Talet, p. 191, 214).

L'altre fou l'escrivà reial Pere Sassala, que tingué una biblioteca important, tal com posa de manifest el seu testament, en què apareixen una quarantena de títols de temàtica molt diversa (1480). Consta que prestava llibres, en rebia com a garantia de censals morts i violaris i també en copiava.¹⁶⁹ En ser instituïts hereus universals a canvi de la celebració d'un aniversari mensual, els frares de la Murtra van rebre diners de la venda en encant públic dels seus béns mobles, un gran nombre de llibres i alguns instruments de crèdit, alguns dels quals amb llibres com a garantia (doc. 54). Els religiosos es proposaren convertir-ho en capital per comprar rendes. Primer es llüïren els violaris i aconseguiren més de 131 lliures. Després d'aconseguir el permís del capítol general de 1483, obtingueren un centenar de lliures més de la venda de llibres.¹⁷⁰ A més, hagueren de donar-ne 11 més als predicadors de Manresa, que havien fet una reclamació, si bé hagueren de fer-se càrrec de quatre dels dotze aniversaris anuals (doc. 60). El valor net rebut pels jerònims de l'heretat de Pere Sassala estigué al voltant de les 170 lliures, una part en llibres (Talet, p. 224), si bé al final del segle tan sols se li atribuïen 2 lliures anuals de renda.

Finalment, gràcies a Miqueleta, vídua del sabater barceloní Joan Ferrignat, que instituí hereva universal l'obra i la sagristia de Sant Jeroni de la Murtra a canvi que tinguessin la seva ànima recomanada

168. ACA, MH, lligall 282, testament 21 (13.04.1462).

169. Josep HERNANDO I DELGADO, «El libro, instrumento de cultura y objeto económico. Pere Sa Sala, escribano real (siglo xv)», *Anuario de Estudios Medievales*, 29 (1999), p. 409-427; «Crèdit i llibres a Barcelona, segle xv. Els contractes de venda de rendes (censals morts i violaris) garantits amb vendes simulades de llibres. El llibre, instrument econòmic i objecte de cultura», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, 18 (2000), docs. 243, 245, 260, 332, 353, 373, 375, 383, 439.

170. ACA, MH, vol. 3833, f. 193r; Actas, vol. 2, f. 58r. Els frares es van vendre part d'aquests llibres en dos lots, de 36 i 51, per 48 lliures (AHCB, *Fons notarial*, 1-15 (23.11.1484); Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Documents culturals medievals (1307-1485)», p. 437-440, doc. 170).

en les pregàries i li celebressin diversos sufragis espirituals,¹⁷¹ els frares reberen el 1460 una desena de lliures en metàl·lic i una carnisseria al carrer de Sant Pere, que posaren a lloguer. A mitjan dècada de 1470 se'n rebien 10 lliures anuals,¹⁷² però aquest import disminuï un terç pels volts de 1480. Aquest descens era conseqüència de la instal·lació recent d'una carnisseria molt propera, a les grades del monestir de Sant Pere de les Puelles. Tot i que acudiren a la justícia reial per defensar-se,¹⁷³ finalment acabaren per renunciar i la van vendre l'any següent, ja que no se n'obtenia cap rendiment econòmic.¹⁷⁴

LES INICIATIVES DELS RELIGIOSOS

Ja hem analitzat com els frares explotaren durant tres dècades el feu de Concabella, amb la venda dels excedents de cereal i safrà a Cervera, a més de tenir-hi també un petit ramat. Però aquesta no fou l'única iniciativa dels frares per generar ingressos a partir del seu patrimoni immoble. També fixaren l'atenció en la finca del monestir, sobretot a partir de l'inici del període bèl·lic, ja que fou necessari compensar la pèrdua d'ingressos econòmics que havia suposat la pèrdua de Concabella i l'impagament de pensions. Obtenir-ne del seu entorn més immediat era una qüestió de supervivència.

Des d'un inici, els frares procuraren protecció jurídica per a la seva finca mitjançant privilegi de devesa o vedat. L'aconseguien de la reina Maria el 1422 i impedia a qualsevol persona aliena a la comunitat jerònima entrar-hi bestiar, extreure-hi fusta, arrancar-hi plantes o, en general, causar-hi qualsevol dany o perjudici sota multa de 50 sous (doc. 6). De fet, tenim testimonis d'atacs a la finca del monestir, com la d'un pastor i altres delinqüents que el 1497 provocaren un incendi i causaren danys en els béns i vassalls de Sant Jeroni de la Murtra, que interposaren denúncia a la Reial Audiència (CM94).

Entre 1451 i 1463 consten plantades de vinya, que foren la base d'una producció i comercialització de vi que donà bons rendiments als frares: 43 lliures de vi grec en el trienni 1469-1472, més de 150 lliures entre 1475 i 1478, més de 70 de vi blanc, vermell i cuit entre els anys 1481 i 1483, una gran quantitat no especificada en el trienni 1483-1486 i 160 lliures en el període 1486-1489. A partir de 1472 els

171. AHPB, Antoni VINYES, 154/112, f. 107r-108v (19.03.1460).

172. AHPB, Antoni VINYES, 154/48, s. f. (22.03.1474).

173. ACA, BGC, Processos, 1481, n. 1, F.

174. Talet, p. 232. Per això aquell mateix dia es pagaren els censos pendents a en Sapila, que en tenia la senyoria directa (ACA, MH, vol. 3833, f. 188r, 14.12.1481).

frares optaren per vendre vi al detall en un taverna de Barcelona a través d'una persona interposada perquè els consumidors finals no coneguessin la procedència i, així, *no donar ocasió de murmurar* (Talet, p. 202, 208, 218, 231, 238, 245). Consta, per exemple, que vengueren 16 salmes de vi negre a un hostaler de Sant Andreu del Palomar per més d'11 lliures el 1476.¹⁷⁵ Al final del segle donaren a l'intermediari un tant per cada lliura venuda de vi. A més, per maximitzar els beneficis, els frares decidiren que en lloc de donar vi de la pròpia collita als mossos que treballaven en el monestir —*que en beurían més que de aygua si fos bo, que sempre lo món és de una manera y sempre se troben flamenchs per lo món*, comentava el cronista— els en donarien un de comprat, més barat (Talet, p. 268).

Els frares també apostaren per la ramaderia. Consta que entre 1466 i 1468 compraren cabres i contractaren pastors. En el trienni següent (1469-1472), en compraren més i en tragueren un benefici de 91 lliures. Altres xifres de guanys per la capricultura són més de 100 ducats (1472-1475), 84 lliures (1478-1481) i 50 lliures (1486-1489).¹⁷⁶ En el trienni 1478-1481 els frares també es dedicaren al ramat vaquí, ja que consta la venda de vedells (Talet, p. 194, 202, 218, 222, 231, 245). El 1480 el badaloní Antoni Pujol fermà un debitori per la compra de 38 cabres als frares de la Murtra.¹⁷⁷

Una altra activitat lucrativa per als frares fou la sericultura. La primera notícia és de 1469-1472: contractaren una dona perquè la tragués del capell dels cucs de seda i en vengueren alguna quantitat. En el període següent, 1472-1475, en tragueren unes deu o dotze lliures. La darrera notícia, poc concreta, és la venda d'una quantitat indeterminada en el trienni 1475-1478. També hi ha rastre d'activitat apícola entre 1460 i 1463: els frares compraren 27 bucs d'abelles. També consta que vengueren guix (p. 179, 202, 208, 218).

Una adquisició patrimonial important fou la compra dels censos de vuit masos i dues peces de terra que hi havia al voltant del monestir. Rendaven unes 15 lliures anuals i estaven en mans dels propietaris de la Torre Pallaresa, edificació senyorial molt propera al monestir, des que el 1406 Joan Safont, aleshores titular de la casa de la Murtra, els hi havia venut.¹⁷⁸ El 1469 els frares els recuperaren amb el pagament de 300 lliures, 200 de forma immediata i les 100 restants en un any.¹⁷⁹

175. AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 14r-14v (06.05.1476).

176. Talet, p. 194, 202, 218, 231, 245.

177. AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. (16.01.1480).

178. Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*. Badalona: Museu de Badalona, p. 154-156.

179. AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 89v-90v; 154/105, s. f. (09.11.1469).

Que els frares afrontaven un compromís econòmic de difícil assumptió ho posa de manifest que el capítol conventual del 9 de novembre de 1469 encarregués al procurador general, Benet Santjoan, que vengués censals morts, dos canelobres i una gran creu de plata per pagar el primer termini (CM19).

Tres anys més tard la comunitat va comprar un dels vuit masos per 32 lliures, tot aprofitant que la propietària necessitava diners per alliberar el seu fill, empresonat a Barcelona arran de la guerra.¹⁸⁰ Amb la destrucció del mas, els frares pogueren ampliar el terme del monestir.¹⁸¹

La compra de la casa del procurador general a Barcelona tingué lloc durant la guerra en unes circumstàncies bastant especials. Si fins aleshores els religiosos tenien llogat un immoble com a residència del procurador a la capital catalana, el 1468 van adquirir una casa en el carrer d'en Cuch. Però el moviment, per fases, estigué marcat per una notable opacitat. La casa era propietat d'Eulàlia, germana del prior aleshores de Sant Jeroni de la Murtra, Joan Say. El primer pas fou comprar-ne la propietat alodial. Els frares no ho van fer directament, sinó a través d'una tercera persona, que més endavant va reconèixer que ho havia fet amb diners dels religiosos. El preu s'acostà a les 64 lliures.¹⁸² Després, per remissió dels seus pecats i gran devoció al sant i a la comunitat de la Murtra, Eulàlia va fer donació de la casa als jerònims, que així comptaven amb les dues propietats, l'útil i l'alodial.¹⁸³ Tanmateix, al cap de tan sols dos mesos, el capítol conventual del 8 de gener de 1469 va compensar Eulàlia amb 60 lliures per dotar la filla, tot reconeixent el gran benefici que els havia atorgat (CM17). Enmig d'aquests dos fets —la donació i el pagament— els visitadors van destituir i exiliar a Castella el frare que, com a prior i familiar d'Eulàlia, havia protagonitzat aquesta compra.

El patronatge reial

La historiografia jerònima ha presumit sempre de la predilecció que els monarques atorgaren a aquest orde en temps dels Trastàmara i dels Àustria. Ja hem vist en el primer capítol com l'expansió dels jerònims a Castella en el segle xv no fou aliena a l'ajut que li prestaren els reis de la dinastia Trastàmara. Que Enric IV de Castella fundés el monestir jerònim de Madrid, que els Reis Catòlics fundessin el de Santa

180. AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 25v-26r (17.03.1472).

181. Joaquim FONT I CUSSÓ, *Op. cit.*, p. 154.

182. AHPB, Antoni VINYES, 154/44, s. f. (29.01.1468).

183. AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 20v-21v (04.10.1468).

Engràcia de Saragossa i el de San Jerónimo de Granada, que Carles I es retirés a San Jerónimo de Yuste i que Felip II fundés San Lorenzo de El Escorial, tot constituint-lo panteó reial, entre d'altres, foren fets que els historiadors jerònims destacaren com a mèrits i motius de prestigi. Valgui com a exemple clar d'aquest biaix que l'historiador José Sigüenza tan sols esmentés tres benefactors de Sant Jeroni de la Murtra, descomptat el fundador: els reis Joan II, Ferran II i la seva muller Isabel.¹⁸⁴ Ni una paraula d'altres benefactors que de ben segur tingueren una incidència econòmica més destacada.

Tot i no formar part d'aquesta nissaga, l'acció de patronatge de la reina francesa Violant de Bar, fundadora del primer monestir jerònim a Catalunya, ja comentada, fou fonamental, ja que apostà i donà rellevància a un moviment monàstic que, vint anys després que hagués nascut a la Corona d'Aragó, tan sols comptava amb una sola comunitat.

El següent membre de la monarquia que ajudà els jerònims catalans sí que era un Trastàmara: la reina lloctinent Maria, muller del Magnànim. Com veurem, la predilecció no fou als jerònims en general, sinó específicament vers el monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. La reina visità el cenobi l'11 de setembre de 1438.¹⁸⁵ És la primera referència que tenim. Des d'aleshores es preocupà pel ressorgiment, tant econòmic com material, d'aquesta comunitat. Sens dubte, el vincle es consolidà amb la gran relació de confiança que establí amb Ramon Joan, prior de Vall d'Hebron, a qui feu successivament conseller, confessor i marmessor testamentari, tal com hem analitzat en el capítol dedicat als religiosos.

La primera iniciativa de la reina fou la represa de la construcció del cenobi, interrompuda des del final del segle XIV. Les obres, que comptaren amb l'ajut de diferents estaments i institucions del país, començaren el 1439 i van possibilitar que els frares abandonessin l'antic eremitori i s'instal·lessin en dependències construïdes *ex novo* al voltant de l'església conventual bastida per la reina Violant. En el capítol següent analitzarem l'evolució i els aspectes arquitectònics d'aquesta etapa constructiva, però remarcuem un fet que considerem fonamental: la reina ambicionava ajudar els jerònims de Vall d'Hebron, en qui veia un model del tipus de monestir que volia per a la societat del seu temps, disciplinat, auster, centrat en el culte i, en definitiva, un exemple per a la població, però la situació econòmica de l'erari reial, amb les contínues demandes del Magnànim per a les campanyes militars a

184. José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. I, p. 358-361.

185. ACA, C, reg. 3177, f. 71v.

Itàlia, no li ho permetien fer directament,¹⁸⁶ almenys amb una quantia rellevant o significativa, de manera que enfocà els seus esforços en demanar que altres els proporcionessin recursos. En aquest sentit, és revelador un negoci que la reina va plantejar als jerònims de la Vall d'Hebron: quedar-se els 1.300 florins d'or que un apotecari de Perpinyà, de 55 a 60 anys d'edat, tenia en usdefruit per la mort del seu fill a canvi de proporcionar-li 40 lliures anuals en vida.¹⁸⁷

El principal estament a qui es va dirigir fou l'Església. Ja hem vist que proposà l'annexió de Sant Jeroni de la Murtra, malgrat l'oposició dels seus conventuals i els consellers de la ciutat de Barcelona. El fracàs de la iniciativa, que fou descartada per l'orde dels jerònims, no la desanimà a assajar altres camins. El 1444 va demanar al pontífex que unís a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron algun priorat en situació de decadència dels que hi havia a Catalunya. Fou una de les missions que encarregà a Ferran Ruiz, jerònim de Vall d'Hebron, quan l'envià a Itàlia.¹⁸⁸ La petició fou atesa i es feren els passos necessaris per a la unió del priorat benedictí de Sant Miquel del Fai, amb unes 250 lliures de renda i que tenia aleshores un prior comendatari nomenat per l'abadia francesa de Sant Víctor de Marsella.¹⁸⁹ Però malgrat els precís i les nombroses gestions de la reina els anys següents, la unió va quedar bloquejada i els frares jerònims, malgrat haver obtingut la butlla d'unió, no pogueren prendre possessió a causa de la resistència de l'abadia marsellesa i del prior del Fai, que n'aconseguí la suspensió i posteriorment la revocació.¹⁹⁰ La reina es dolgué amargament que aquest personatge, a qui qualificà d'*home viciós, desonest e de mala vida, qui en lo dit monestir té spelluncha de mals hòmens e en usos profans dels pijors que paria, destrueix e desgasta los béns del crucifix*, hagués aturat un projecte en què havia invertit tants esforços.¹⁹¹

186. En carta al prior Ramon Joan del 28 d'abril de 1441, la reina s'excusà de no haver enviat diners per a l'obra del monestir *per causa de nostra partida se ha hagut a suplir a tantes coses* (ACA, C, reg. 3019, f. 14r).

187. ACA, C, reg. 3019, f. 85v (14.08.1441).

188. ACA, C, reg. 3026, f. 173r-173v (05.02.1444), 174r (05.03.1444); Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, *Op. cit.*, p. 314-315.

189. ACA, C, reg. 3038, f. 34v (07.09.1444); reg. 3029, f. 183r (13.11.1444); reg. 3048, f. 80r (09.11.1446); Antoni PLADEVALL I FONT, *Sant Miquel del Fai: 1000 anys d'història*. Barcelona: Tip. Cat. Casals, 1970, p. 48, 69.

190. ACA, C, reg. 3230, f. 101v (22.01.1446), 113v-114r (21.02.1446), 115r-115v (26.02.1446); reg. 3270, f. 13r, 14r (27.06.1446), 69v-70r (13.09.1446); reg. 3271, f. 48v (08.10.1446); reg. 3048, f. 79v-80r (09.11.1446); reg. 3048, f. 154r (04.07.1447); reg. 3060, f. 8v-9r (15.01.1448).

191. ACA, C, reg. 3184, f. 220v-222r (20.05.1448).

Com que estava perdent l'afer de Sant Miquel del Fai, el 1448 la reina plantejà l'alternativa de Santa Maria de Besalú, amb rendes força inferiors, que depenia de Sant Ruf d'Avinyó, tenia un prior comendatari i es trobava també en una situació de decadència espiritual (doc. 17).¹⁹² La reina ordenà als seus ambaixadors a Roma que aconseguissin aquesta unió, tot aprofitant que el prior, que s'hi havia oposat, estava greument malalt.¹⁹³ Però fou debades, ja que a la mort del titular, el priorat fou assignat justament a un cardenal a qui la reina Maria havia demanat que l'aconguís per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Antoni Cerdà, a qui després demanà el priorat directament.¹⁹⁴ Tot aprofitant que el cardenal fou nomenat poc després bisbe de Lleida i, per tant, augmentaria els seus ingressos, hi insistí.¹⁹⁵ Però no serví de res. Tot i els planys i els retrets que feu la reina davant d'un escenari que va qualificar de *tribulacions que saben a simonia*,¹⁹⁶ la realitat era que pretenia que l'Església suplís la seva incapacitat econòmica. És evident que la predilecció i la vinculació de la reina vers els jerònims de Collserola, que la portaven a demanar aquestes unions, no era compartida pels agents eclesiàstics afectats, que es limitaren a defensar els seus interessos.

Molts esforços, tot i que poc reeixits, d'una reina que mostrà una gran predilecció i estima per Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, com ho demostra que hi fes estada en els mesos d'agost, setembre i octubre de 1447¹⁹⁷ i que fos el destinatari de la segona deixa testamentària més important a una comunitat monàstica després de la donada al convent de clarisses de la Trinitat, que la reina havia fundat a València el 1445.

Joan II seguí la tendència dels Trastàmara a beneficiar i recolzar-se en els jerònims, tot i que les circumstàncies convulses del seu regnat van dificultar que poguessin tenir l'efecte i la rellevància desitjades. Molt poc després de ser entronitzat a la Corona d'Aragó, Joan II va voler convertir l'església saragossana de Santa Engràcia en un monestir

192. MARC SUREDA I JUBANY, «Litúrgia i cultura en una canònica medieval catalana: un inventari de la biblioteca de Santa Maria de Besalú (1429)», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, 20 (2012), p. 310-314.

193. ACA, C, reg. 3200, f. 152r-153r (16.03.1448), 181r-182r (05.12.1448); reg. 3272, f. 81r (21.11.1448), 89r-89v (05.12.1448).

194. ACA, C, reg. 3272, f. 113v-115r (17.01.1449), 121r-121v (27.01.1449).

195. ACA, C, reg. 3272, f. 156v-158r (02.04.1449).

196. ACA, C, reg. 3272, f. 162r-162v (16.04.1449).

197. Les dates extremes d'aquesta estada són el 8 d'agost i el 2 d'octubre de 1447 (ACA, C, reg. 3270, f. 148v; reg. 3196, f. 157r). Hi ha tal quantitat de documents entre aquests dos dies que estan datats a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, sobretot a partir del 22 d'agost, que permeten suposar que la majoria d'aquest període residí en aquest cenobi.

de jerònims. A tal efecte, en el mes d'abril de 1459 s'adreçà als seus ambaixadors a Roma, al pare general i al capítol general dels jerònims per mostrar-los la seva voluntat.¹⁹⁸ El capítol general d'aquest orde va decidir enviar dos religiosos a la capital aragonesa per aconseguir informació sobre aquesta nova fundació monàstica.¹⁹⁹ Aquest primer intent no prosperà i al cap de poc temps s'hagué d'abandonar davant la guerra del rei amb les institucions del Principat de Catalunya. Tot i que el monarca no s'oblidà del projecte,²⁰⁰ hagueren de ser els successors, els Reis Catòlics, els que el fessin realitat amb la fundació de Santa Engràcia de Saragossa el 1493.

Quant als dos monestirs catalans, la relació es remuntava al període en què era lloctinent de Catalunya. Segons el cronista, visità la Murtra el juliol de 1455, on se li preparà un bon àpat i se li donaren regals (Talet, p. 176), i sabem que es desplaçà a la Vall d'Hebron l'estiu de 1457 arran d'un brot de mortalitat a Barcelona.²⁰¹

Ja com a rei, recolzà l'intent de Sant Jeroni de la Murtra que se li unís la rectoria de Santa Maria de Badalona, afer que el pontífex, en butlla del 3 de juliol de 1460, encarregà a l'abat de Montserrat (doc. 27). De fet, en som coneixedors per la reacció del monarca en contra de l'oposició del bisbe i del capítol de la seu de Barcelona: Joan II adreçà missives al papa i als seus ambaixadors a Roma perquè obviessin aquesta oposició i al bisbe de Barcelona perquè l'aturés, ja que convenia molt als frares de la Murtra, *havents sguart, no solament a la religió e observança dels dits frares, mas encara a la molta necessitat de aquells, qui sens consemblant almoyna e caritat no porien còmodament suportar la sua vida, altrament que misèrrima*.²⁰² Malgrat aquest suport, els frares no aconseguiren vèncer la resistència del bisbe i el capítol de la catedral de Barcelona i la unió no prosperà, malgrat les butlles aconseguides.²⁰³

També fou a l'inici del regnat que el monarca s'oferí a construir el refetor de Sant Jeroni de la Murtra, ja que les primeres referències a treballs en aquesta dependència són del trienni 1460-1463. Concre-

198. ACA, C, reg. 3406, f. 138v-140v (08.04.1459), 149r-149v (13.04.1459).

199. Actas, vol. 1, f. 61r. Joan II agrai al pare general la bona acollida de la proposta (ACA, C, reg. 3407, f. 120v, 30.06.1459).

200. Consta que demanà l'erecció del monestir jerònim al pontífex i ajut a alguns cardenals una dècada més tard (ACA, C, reg. 3449, f. 93r-94v, 13.07.1469).

201. Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1994, vol. 1, p. 136.

202. ACA, C, reg. 3374, f. 18r-19r (3 i 4.09.1460).

203. AHPB, Antoni VINYES, 154/41, bossa (31.12.1461); Talet, p. 170-171.

tament són despeses per a portes i taules que fan suposar al cronista que el buc de parets i voltes ja estava construït (Talet, p. 176).

L'inici de la guerra civil a Catalunya obligà a aturar aquesta iniciativa i, en general, tota acció benefactora del monarca vers els jerònims. Tant Sant Jeroni de la Vall d'Hebron com Sant Jeroni de la Murtra quedaren fora de l'àmbit de govern efectiu del rei. Dins de la zona controlada per la Generalitat i el Consell de Cent, els dos monestirs catalans quedaren separats de Joan II des de 1462 fins poc abans de l'establiment del setge definitiu a la capital catalana. De fet, quan el 20 d'octubre de 1471 atorgà assegurança i guiatge als frares de la Murtra, aquest monestir estava ja en la zona controlada per l'exèrcit reialista.²⁰⁴ El 12 de desembre següent va permetre als frares de Vall d'Hebron que poguessin treure vitualles de Barcelona i que poguessin anar lliurement a la granja que tenien a Molins de Rei, però amb la condició expressa que no portessin llenya ni queviures a la capital catalana.²⁰⁵

Amb el control polític recuperat, Joan II feu una llarga estada a la Murtra l'octubre de 1473 que li serví per recuperar-se d'una malaltia i per negociar amb els consellers de Barcelona el cerimonial amb què volia ser rebut en aquesta ciutat. Després de desembarcar a Badalona el 12 d'octubre, l'endemà ja era a la Murtra,²⁰⁶ on s'hi estigué almenys una setmana,²⁰⁷ tot i que hi tornà abans de l'entrada oficial a la capital catalana, que fou el dia 29.²⁰⁸ Sembla que també s'hi hostatjà l'estiu de 1475. Segons les dades consultades pel cronista, fou a la Murtra setze dies a partir del 21 de juliol, acompanyat del seu fill i altres personatges rellevants de la cort (Talet, p. 209-210). No ho hem pogut comprovar. Sí, en canvi, una darrera estada, del 20 d'abril al 25 de maig de 1478

204. ACA, C, reg. 3451, f. 126r; Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, «Guiatge e salconduit», *Amistad*, 80 (1976), p. 7.

205. ACA, C, reg. 3452, f. 78v.

206. Miguel RAUFAST CHICO, «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la Guerra Civil Catalana (1460-1473)», *Anuario de Estudios Medievales*, 38/2 (2008), p. 1080-1081; Vera-Cruz MIRANDA MENACHO, *El príncipe de Viana en la Corona de Aragón (1457-1461)*, tesi doctoral presentada a la Universitat de Barcelona (2011), p. 507.

207. Hi ha cartes datades a Sant Jeroni de la Murtra els dies 15 d'octubre (ACA, C, reg. 3341, f. 121v-122r, 125r), 16 (reg. 3420, f. 10r-10v), 19 (f. 11r-13v, 14v-20v, 21v-22; reg. 3413, f. 138v, 139v-140v), 20 (f. 139r-139v) i 21 (f. 141r, 141v; reg. 3413, f. 128v, 129v). Els consellers de Barcelona hi anaren per visitar-lo el 16 d'octubre (Esteve Gilabert BRUNIQUER, *Op. cit.*, vol. 1, p. 242).

208. El 22 d'octubre consta a Barcelona (ACA, C, reg. 3341, f. 129r; reg. 3413, f. 141r), però el 26 i el 27 novament era a la Murtra (f. 141v; Isabel COMPANYS I FERRERONS, Jordi PIQUÉ I PADRÓ, *Catàleg de les cartes reials i dels lloctinents generals (1321-1734)*. Tarragona: Ajuntament de Tarragona, 1999, p. 35).

(Talet, p. 225).²⁰⁹ És ben possible que en aquesta darrera visita pogués comprovar in situ la represa de la construcció del refetor.

Joan II, doncs, fou un assidu de la comunitat jerònima badalonina, tot i que aquest vincle no es traduí en grans ajuts a causa dels problemes polítics, i de retruc econòmics, del monarca arran de l'enfrontament bèl·lic amb les institucions catalanes. No s'oblidà dels jerònims en el testament: llegà 250 lliures a Sant Jeroni de la Murtra (Talet, p. 178) i 150 a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (doc. 46).

Els Reis Catòlics continuaren el lligam amb els jerònims catalans. La vinculació, però, ja no fou tan personal com les que establiren la reina Maria amb Vall d'Hebron i Joan II amb la Murtra, que els visitaren sovint i els tingueren presents en els seus respectius testaments, sinó que fou més aviat el producte de l'estreta aliança, alhora religiosa i política, entre l'orde dels jerònims i els Trastàmara. No hi ha cap evidència que fossin monestirs d'especial predilecció dels Reis Catòlics, més enllà del fet que pertanyien a l'orde amb què els monarques tenien més afinitat. En aquest sentit, és revelador que en el testament de Ferran II els dos únics llegats per a monestirs jerònims siguin per a Santa Engràcia de Saragossa i San Jerónimo de Granada.²¹⁰

El primer ajut que hem documentat és l'enviament d'un centenar de fusts de pi per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron al principi del regnat de Ferran II (doc. 47). El 1484 el rei va sol·licitar l'annexió de la rectoria de Riudoms a aquest monestir, tot argumentant el greu deteriorament econòmic arran de la guerra i l'excel·lència dels religiosos i de les seves cerimònies.²¹¹ No prosperà. Com tampoc ho feu l'intent de la reina Isabel, que en carta als seus ambaixadors a Roma els demanà que procurassin que el pontífex autoritzés la unió d'algun priorat a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1493).²¹² Plantejà quatre opcions possibles: Sant Miquel del Fai, Sant Sebastià dels Gorgs, Santa Maria de l'Estany i Santa Maria del Coll (doc. 63). Hi seguí insistint els mesos següents, però fou debades.²¹³

Els monarques contribuïren a les respectives edificacions: cinc claus de volta al claustre de Sant Jeroni de la Murtra i un ajut de 100

209. Una carta del 23 de maig de 1478 hi està datada (ACA, C, reg. 3394, f. 109v-110r). Els dies 19 i 20 era a Badalona (ACA, C, reg. 3416, f. 82r-82v; reg. 3394, f. 109r-109v).

210. Diego José DORMER, *Discursos varios de la Historia*. Saragossa: Herederos de Diego Dormer, 1683, p. 421-423.

211. ACA, C, reg. 3800, f. 164v-165v (23.04.1484); ADB, *FSJVH*, lligall h, s. f.

212. Antonio DE LA TORRE, *Op. cit.*, vol. 4, p. 150.

213. Antonio DE LA TORRE, *Op. cit.*, vol. 4, p. 251, 279-280.

lliures per a la biblioteca de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (doc. 64). Mentre estigueren a Barcelona durant els anys 1492 i 1493 visitaren dues vegades Sant Jeroni de la Murtra i s'ha especulat amb una tercera a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, de la qual no hi ha confirmació documental.²¹⁴ En favor d'aquesta hipotètica tercera visita hi ha la petició de la reina Isabel al pontífex perquè li unís algun priorat, en què afirmà que havia vist pels seus propis ulls —*intuens propriis oculis*— les deficiències d'aquest monestir (doc. 63).

Respecte a les visites a Sant Jeroni de la Murtra, el cronista de la comunitat afirma que els monarques hi estigueren el mes d'abril i per Pasqua. Com que aquesta festivitat religiosa correspongué aquell any al 7 d'abril, el més probable és que s'estigués referint a la mateixa estada reial. D'altra banda, segons el dietari de la Generalitat de Catalunya, els reis estigueren a Sant Jeroni de la Murtra en una segona ocasió, el 13 de juliol, que s'allargà, segons les cartes de la cancelleria reial, fins al dia 17.²¹⁵ En aquestes visites, els reis volgueren que els jerònims disposessin d'un nou tern, per la qual cosa els donaren tela de llenç blanca per a una alba i un amit, diners per a una sanefa i una altra quantitat perquè el frare Baltasar Piquer comprés altres ornaments, fet que l'obligà a viatjar a Castella. Sens dubte, foren dies d'enrenou en el cenobi, ja que els reis vingueren acompanyats per personatges d'alt rang, com Isabel, la princesa de Portugal, la duquessa de Cardona, el bisbe de Barcelona o el president del Consell de Castella.²¹⁶

Al voltant de la primera visita, ha fet fortuna la hipòtesi que els Reis Catòlics hi rebessin l'almirall Cristòfor Colom del seu primer viatge a Amèrica.²¹⁷ Val a dir que l'única referència d'aquesta visita dels Reis Catòlics al cenobi ens l'aporta el cronista del monestir, que escrigué sobre aquests fets a principis del segle XVII i sempre a partir de la documentació que consultava a l'arxiu monàstic. Però la coincidència de

214. Fèlix OLIVÉ I GUILERA, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*. Barcelona: parròquia de Sant Jeroni de Montbau, 1995, p. 27.

215. Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. 1, p. 274; Antonio RUMEU DE ARMAS, *Itinerario de los Reyes Católicos, 1474-1516*. Barcelona: CSIC, 1974, p. 205; Pere CATALÀ I ROCA, «Dos documents expedits per Ferran "El Catòlic" des de Sant Jeroni de la Murtra, el 1493», *Butlletí del Centre d'Estudis Colombins*, 5-6 (1992), p. 14-15; Fidel FITA Y COLOMÉ, *Los Reyes de Aragón y la seu de Girona desde l'any 1462 fins al 1482*. Barcelona: Estampa Catalana de L. Obradors y P. Sulé, 1873, p. 99.

216. Antonio DE LA TORRE, E. A. DE LA TORRE, *Cuentas de Gonzalo de Baeza, tesorero de Isabel la Católica*. Madrid: CSIC, 1956, p. 95, 108, 257; Talet, p. 257-259.

217. Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Cristòfor Colom i Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 5 (1994), p. 47-66; «Cristòfor Colom a Sant Jeroni de la Murtra», *Butlletí del Centre d'Estudis Colombins*, 5-6 (1992), p. 6-12; *Fra Ramon Pané i l'univers simbòlic taí*. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya, 2009, p. 28-30.

les dades que aporta sobre altres estades reials que sí que han deixat rastre en altres documents la fan, al nostre entendre, completament versemblant, sobretot si fou curta. D'altra manera, resultaria poc creïble que no n'hagués quedat constància en altres fonts documentals que sí donen testimoni de l'estada de quatre dies del mes de juliol de 1493. Malgrat que es pugui acceptar la visita del mes d'abril, tots els indicis apunten que devia ser curta i creiem que és molt difícil admetre que l'almirall coincidís aquells dies amb els Reis Catòlics a la Murtra, ja que la majoria d'historiadors data l'arribada de Colom a la capital catalana durant la segona quinzena d'abril, més concretament cap al dia 20,²¹⁸ sobretot si es parteix de la base que el dia 10 els monarques eren ja a Barcelona per rebre els ambaixadors genovesos.²¹⁹

El patronatge reial als dos monestirs jerònims catalans, que tingué continuïtat en el segle XVI, deixà petjada en els respectius cenobis. A Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, a banda de l'escut de la reina Violant a les claus de volta de l'església i d'una pedra commemorativa de les obres empreses per la reina Maria, actualment conservada, els frares van commemorar l'ajut rebut de les dues reines en uns versos que situaren en algun lloc no identificat del monestir:

A Christo nato millenus hinc erat annus,
Centenusque quater hinc annos tollito septem,
Iulius et mensis fruges vertabat ab agris,
Hanc Ebron Vallem cum cepit condere nostram
Optima regina regi coniuncta Joanni
Hec Yolandis cum regali sanguine nata
Auxit et hanc vallem multum regina Maria
Alfonso quinto regi connecta potenti.²²⁰

218. Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Cristòfor Colom i Sant Jeroni de la Murtra», p. 57; Antonio RUMEU DE ARMAS, *Colón en Barcelona*. Sevilla: CSIC, 1944, p. 37.

219. Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. 1, p. 273. Quant a la resta d'indicis que recolzen la teoria de la visita de Cristòfor Colom a la Murtra, coincidim amb Francesc Albardaner sobre la seva poca consistència (Francesc ALBARDANER I LLORENS, «Cristòfor Colom i Badalona: una relació fictícia?», *Carrer dels Arbres*, 21 (2010), p. 45-64).

220. RBE, C-III-3, f. 279r.

Al refetor de Sant Jeroni de la Murtra hi ha l'escut reial amb la inscripció *Rex Iohannes me fecit* en una de les claus de volta i a la galeria de ponent del claustre es pot admirar els bustos dels Reis Catòlics i el seu escut heràldic.

Clau de volta del refetor de Sant Jeroni de la Murtra amb l'escut del rei d'Aragó.

Clau de volta del claustre de Sant Jeroni de la Murtra amb l'escut dels Reis Catòlics.

ELS CENOBIS

Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

El monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron pràcticament no existeix. Ha quedat reduït a un conjunt de vestigis insignificants entre els matolls del vessant meridional de la serra de Collserola, després que l'ocupació napoleònica, el Trienni Liberal, la desamortització de Medizábal i la construcció de la carretera de l'Arrabassada n'esborressin progressivament el rastre físic.¹ Aquest fet en dificulta l'estudi arquitectònic i artístic, encara més si reculem als segles xiv i xv.

Com ja s'ha comentat en apartats anteriors, en el lloc escollit, una vall de Collserola, hi havia una capella i unes cel·les —*quandam capellam iam constructam prope et iuxta dictum locum, ubi est dictum monasterium hedifficandum, simul cum quibusdam cellis seu cameris, domibus, hedifficiis et ortis, que et qui ibidem secus dictam capellam site sunt et sita et hedifficate et hedifficata*, es descriu en el document fundacional—² que havien estat utilitzades per un grup d'ermitans almenys des del 1386.³ La previsió era que fossin ocupades pels jerònims, convenientment agençades, mentre es bastia el nou cenobi. Però la mort de Joan I i la conseqüent paràlisi de les obres endegades per la reina Violant alteraren aquesta previsió i els frares poblaren aquestes edificacions durant més de quaranta anys. Davant la impossibilitat de continuar la construcció segons els paràmetres previstos per la fundadora, els frares es van veure obligats a esmerçar esforços en la millora d'aquestes primitives instal·lacions, de les quals sabem que estaven més

1. Fèlix OLIVÉ I GUILERA, *Op. cit.*, p. 33-48.

2. Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents...», p. 34.

3. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 295-296; Josep-Joan PIQUER I JOVER, *Op. cit.*, p. 290.

avall de l'església monàstica (doc. 10) i que comptaven amb cuina⁴ i refetor, que és on se celebraven les reunions capitulars documentades fins al 1440. A causa de l'ús continuat al llarg del temps, se'n conservà l'espai i la memòria, com ho posa de manifest que Francina, muller de Jeroni Armant, fermés un acord capítular l'any 1480 a la casa de Copí, que estava en el tancat del monestir antic —*sitam in clauso monasterii antiquioris* (CV27)—, i que a final del segle XVI encara se n'identifiquessin parts, tot i que amb un ús diferent.⁵

La vall escollida, per tant, tenia precedents ermitans. De fet, abans que fos coneguda com a Vall d'Hebron, nom anterior al monestir, se'n deia *Les Ermites*.⁶ Documents de la cancelleria reial del temps proper a la fundació la qualifica de solitària i pedregosa, però boscosa, verdosa i amb abundància d'arbustos i d'esbarzers.⁷ A final del segle XVI l'indret va rebre grans elogis per part d'un dels conventuals, que en lloà la gran soledat, l'abundància d'aigua, la vegetació exuberant, la fecunditat de la terra, la vista extraordinària i el clima temperat.⁸ De fet, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fou un lloc apropiat per a la recuperació de convalescents i refugi sanitari durant pandèmies a l'edat moderna.⁹ Però això no va ser sempre així. En el segle XV presentava un conjunt de dificultats que no el feren propici per a establir-hi un monestir i, de fet, se'n plantejà l'abandonament.

Quant a la solitud, l'existència d'una drecera propera al cenobi que escurçava el camí que creuava la serra en direcció al Vallès provocà problemes amb els passavolants. A la primera referència, de 1403, es parla que amenaçaven els frares, *e-ls dien paraules iniurioses, per les quals los dits frares romanen spaordits e mal tractats* (doc. 4). En una nova queixa adreçada al monarca, que el 1478 ordenà que ningú es desviés del camí general i facultà els religiosos que desfessin la drecera, es diu que els infractors molestaven el normal desenvolupament del culte, destruïen vinyes i horts i responien amb impropis si no consideraven suficient el menjar que els donaven els frares.¹⁰ L'ordre no fou efectiva, ja que al cap d'un any s'hagué d'insistir als oficials reials perquè l'apliquessin¹¹ i, finalment, el 1481 es va optar per atorgar

4. ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre de la renda ordinària*, f. 251v.

5. RBE, *C-III-3*, f. 271r.

6. Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 295-296.

7. ACA, *C*, reg. 1910, f. 33v-34r (14.05.1395); reg. 2012, f. 37r-37v (06.03.1396).

8. RBE, *C-III-3*, f. 268v, 271v-272v.

9. Oriol DE FÀBREGUES-BOIXAR, «Aspectes sanitaris històrics de Vall d'Hebron, hospital de la muntanya de Collserola», *Gimbernat*, 65 (2016), p. 35-36.

10. ACA, *C*, reg. 3392, f. 17r-17v (12.11.1478).

11. ACA, *C*, reg. 3633, f. 145v-146v (15.09.1479).

als frares la facultat de trencar la dreuera i de construir una tanca, amb la prohibició expressa que ningú la malmetés o entrés a la finca del monestir.¹² Com que no hi ha referències posteriors, suposem que la construcció de la tanca i la destrucció de la dreuera resolgueren la qüestió. També ha quedat constància de la molèstia i la vexació que Gaspar d'Ornós va fer a la comunitat, recriminada per la reina Maria el 1444 (doc. 12).

Un altre problema important en el segle xv fou la manca d'aigua, un dels motius adduïts, amb l'estretor del lloc, per justificar el trasllat de la comunitat al palau de Bellesguard el 1434, finalment no dut a terme.¹³ De fet, Ferran II motivà la donació de la font de Collserola a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per l'aridesa i la sequedat de la vall, que provocava que a l'estiu no hi hagués aigua per als frares ni per als arbres (1496).¹⁴

El monestir es construí en tres etapes principals, separades per sengles períodes d'uns 45 anys sense activitat rellevant. Cada etapa tingué protagonistes diferents: la reina Violant, en el període inicial (1393-1397), la reina Maria, pels volts de 1440, i, finalment, la pròpia comunitat, recolzada per Joan Lledó, en els darrers quinze anys de la centúria.

Les obres començaren l'estiu de 1394 i acabaren el gener de 1397, tot i que possiblement continuaren uns anys més a un ritme molt més lent. Consistiren en l'anivellament del terreny i la construcció de l'església. La pedra, procedent de Montjuïc, es tallava als afores de la ciutat, al portal de Jonqueres. L'anivellament del terreny fou una tasca prou feixuga, atesa la diferència de cota que hi havia a l'espai dedicat al cenobi, a causa del fort pendent.¹⁵ D'aquesta època es conserva una làpida funerària amb una inscripció hebrea, que fou buidada per la part posterior i que molt probablement procedia de la necròpolis de Montjuïc, ja que Joan I va donar 50 pedres del fossar dels jueus com a ajut de la construcció del nou cenobi l'any 1395.¹⁶ Consta la intervenció del prestigiós arquitecte Arnau Bargués, que alternava aquest encàrrec amb la direcció de les obres de la catedral de Barcelona i del palau del rei Martí a Poblet.¹⁷

12. AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 10 (15.03.1481).

13. Actas, vol. 1, f. 35v.

14. ACA, C, reg. 3574, f. 93v-94v (12.01.1496).

15. RBE, C-III-3, f. 294v-295r.

16. MHCB-7636; Jaume RIERA I SANS, *Op. cit.*, p. 304.

17. María Rosa TERÉS I TOMÁS, «Arnau Bargués, arquitecto de la ciudad de Barcelona: nuevas aportaciones documentales», *Boletín del Museu e Instituto "Camón Aznar"*, 9

Làpida funerària amb inscripció hebrea procedent de Vall d'Hebron (MHCB-7636).

L'església tenia una sola nau de quatre trams coronats amb senegles claus de volta amb les armes de la reina Violant. El presbiteri o capella major comptava amb quatre finestres pintades amb l'escut reial i un sant Jeroni esculpit a la clau de volta. Al costat de l'evangeli del presbiteri hi havia una capella amb funcions de tribuna per a visitants, mentre que la sagristia estava al costat de l'epístola. Encara al final del segle XVI quedava espai per fer quatre capelles, dues a cada costat de la nau.¹⁸ L'església comptava amb quatre capelles laterals, de les quals tenim dades de tres: la de Sant Joan Evangelista, la més allunyada del presbiteri al costat de l'evangeli, dotada per Anaquí Fabré; la del Crucifix, al costat de l'anterior, construïda per Jaume Copí, cambrer de la reina; i la de la Verge Maria, al davant de la de Sant Joan Evangelista, que fou el lloc de sepultura d'Antònia Sabastida el 1460.¹⁹ Que en el testament d'Anaquí Fabré, de 1400, s'ordenés la construcció d'una cel·la,

(1982), p. 73; «El Palau del rei Martí: una obra inacabada d'Arnau Bargués i França Salau», *D'Art*, 16 (1990), p. 38.

18. Carles DÍAZ MARTÍ, «La *Historia breve* de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron: anàlisi de un documento conservado en la Real Biblioteca de San Lorenzo de El Escorial», a Janer ONRUBIA REBUELTA, Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, Luis BUSH PEYDRO (coords.), *Fr. Ignacio de Madrid, OSH (1924-2017)*. Madrid: Ommpress, 2018, p. 155.

19. Gaetà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*. Barcelona: Impre. de F. J. Altés y Alabart, 1906, vol. 2, p. 249; ADB, *FSJVH*, lligall 17, caixa 2b, s. f. (memorial benefactors).

preferentment al darrere de la capella de Sant Joan Evangelista, és un indicatiu que aquell any la fàbrica de l'església ja devia estar enllestida.

La mort de Joan I aturà les obres i el projecte original quedà desat en un calaix a l'espera de temps millors. Els frares es van veure abocats a viure a les estances dels antics ermitans, que foren jutjades com a bones pel visitador diocesà el 1414.²⁰ En canvi, la reina Maria no dubtà en qualificar-les, segurament amb exageració, de tuguris: *fratres autem ipsius, cum prope ecclesiam se collocare, prohibente loci asperitate, non possent, eminus iuxta ipsam se in mansunculis, quasi tuguriis, pro longa tempora receptarunt.*²¹

La segona etapa constructiva va ser propiciada per la reina Maria amb l'objectiu de completar el cenobi. A tal efecte, era necessari construir dependències a prop de l'església, com el claustre, el refetor, les cel·les o la sala capitular. Només així els religiosos podrien abandonar definitivament l'antic eremitori. L'origen del projecte es podria situar a l'any 1438. De fet, la reina va ser a Vall d'Hebron l'11 de setembre d'aquell any²² i la col·locació de la primera pedra, en un acte solemne que comptà amb la presència de la sobirana i dels consellers de Barcelona, fou el 30 de març de 1439.²³

Ara bé, és evident que la reina Maria no continuà la construcció en els paràmetres de grandiositat i magnificència que li havia volgut donar la reina Violant. Ben conscient que no podia dedicar gaires diners de l'erari públic, la reina Maria va optar per demanar ajut i almoïna a les forces vives del país: *porque la yglesia es muyt solemne e bien obrada e el monasterio no, sino que los dichos frayres stavan en unas casas baxo en do fazian el officio por la difficultat de subir a la yglesia, de que quedava la dita yglesia quasi deserta, havemos dado orden, con ayuda e elimosina d- algunas notables personas, a edifficar el monasterio cerca la yglesia* (doc. 10). Segons una font indirecta, en aquesta segona fase l'almoïna recollida fou de 2.000 lliures, encara no una tercera part del que van costar els fonaments i l'església més de quaranta llargs abans. Aquesta mateixa font refereix l'ajut del bisbe de Barcelona, l'arquebisbe de Saragossa, els governadors de Catalunya i d'Aragó i els consellers de la ciutat de Barcelona, a més, d'una referència genèrica a abats, canonges, cavallers i molts ciutadans anònims, com juristes, mercaders,

20. ADB, VP, vol. 14, f. 171r-172v.

21. ACA, C, reg. 3026, f. 173r-173v (05.02.1444).

22. ACA, C, reg. 3177, f. 71v.

23. Esteve Gilabert BRUNIQUER, *Op. cit.*, vol. 3, p. 75. En aquesta mateixa direcció apunta una carta de la reina del 27 de març de 1439, en què diu a la obra de Sant Jerònim del territori de Barchinona, que de present se comença (ACA, C, reg. 2997, f. 138r-138v).

notaris i apotecaris.²⁴ Hem pogut corroborar la del municipi barceloní, que el 1439 va permetre l'extracció gratuïta de 500 somades de pedra de les canteres de Montjuïc, tot i que no assumiren el cost del tall ni del transport al cenobi,²⁵ i la del bisbe de Barcelona, que va cedir el dret de 4 diners per lliura de dues marmessories, una de les quals la de Bertran Nicolau, a petició de la reina, que hi hagué d'insistir perquè el bisbe no complia la promesa.²⁶

A més, també va demanar ajut al castellà d'Amposta, sense que en coneguem el resultat, i va aconseguir que el 1439 els prohoms de Tortosa sufraguessin la tramesa d'un centenar de fusts de pi,²⁷ tot i que hagué de recórrer a un emissari davant l'evidència que la petició no era executada²⁸ i a enviar-hi el prior de Vall d'Hebron per desencallar l'enviament a Barcelona, que havia quedat bloquejat.²⁹ Les trameses de fusta van continuar l'any següent.³⁰ De fet, al final del 1440 va escriure a un ciutadà tortosí perquè ajudés el prior de Vall d'Hebron a comprar 300 fusts que encara es necessitaven per acabar les obres.³¹ Però encara en necessità més, ja que a l'inici del 1441 encarregà una altra partida a un mercader de Tortosa.³²

La intervenció de la reina Maria va reeixir en l'objectiu de completar el cenobi i que els frares sortissin de les edificacions dels antics ermitans, però degueren ser modestes. A final del segle XVI hi havia memòria que la reina havia volgut construir un palau al damunt del monestir —per això les parets i les voltes eren tan gruixudes— i que fins i tot s'havia projectat construir un passadís que havia de connectar aquest palau amb l'església perquè pogués assistir als oficis sense

24. RBE, C-III-3, f. 305r-305v.

25. Joan-F. CABESTANY FORT, *Op. cit.*, p. 239-240. La darrera carta també es troba a ACA, C, reg. 3179, f. 22r (23.06.1439).

26. María del Carmen GARCÍA HERRERO, «De belleza y piedad. Promociones de María de Castilla, reina de Aragón (1416-1458)», *Lambard*, 25 (2013-2014), p. 52; ACA, C, reg. 3019, f. 99v (16.09.1441); reg. 3269, f. 11v-12r (12.03.1442).

27. ACA, C, reg. 2997, f. 129v-130r (06.02.1439), 135r (14.03.1439); reg. 3002, f. 15v-16v (10.02.1439).

28. ACA, C, reg. 2997, f. 138r-139r (27.03.1439), 145v-146r (23.04.1439); reg. 3002, f. 45v-46r (23.04.1439).

29. ACA, C, reg. 2997, f. 169v (06.08.1439), 182r (03.09.1439).

30. ACA, C, reg. 3002, f. 164r (15.02.1440); reg. 3136, f. 96v-97r (08.06.1440).

31. ACA, C, reg. 3007, f. 141v (21.11.1440).

32. ACA, C, reg. 3011, f. 86v (18.01.1441). Segons María del Carmen GARCÍA HERRERO, *Op. cit.*, p. 53, és possible que la petició que feu la reina al seu germà, Joan II de Castella, de 2.000 pins de Conca i Moya fos per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Però ho considerem poc versemblant, perquè a la demanda la reina feia menció a la construcció d'un monestir amb la seva església i la de Vall d'Hebron ja estava bastida.

necessitat de transitar per la clausura.³³ La realitat, però, fou més prosaica, ja que, més enllà de les intencions de la sobirana, la restricció pressupostària no permetia aquests excessos. Amb pocs diners i en un terreny poc propici, tan sols fou possible agrupar l'activitat dels religiosos al voltant de l'església conventual, però l'edifici no tan sols quedava lluny de considerar-se definitiu, sinó que tenia algunes imperfeccions importants que ocuparen els religiosos les dècades següents.

El claustre és l'element que millor exemplifica la poca consistència de les obres executades en aquest període. Devia ser el primer element construït, perquè el novembre de 1439 la reina demanava a un frare cartoixà que proporcionés les columnes, els capitells i les bases que havia ofert als jerònims de Vall d'Hebron.³⁴ Comptava amb un pis superior i estava al davant del portal major de l'església —l'extrem nord-oriental del claustre donava a la façana del temple conventual.³⁵ No havien passat trenta anys que s'hi feu una actuació d'una certa envergadura: el 28 de desembre de 1467 la comunitat va encarregar obres *super opere seu claustro eiudem monasterii* al mestre de cases Jaume Alfonso per 182 lliures.³⁶ S'ha apuntat que suposaren la construcció del claustre *ex novo*,³⁷ però creiem que en realitat fou una reparació o una reforma urgent, possiblement per un problema estructural. Nogensmenys, el 1469 la comunitat feu una petició de pedra de Montjuïc als consellers de Barcelona i la justificava per l'*extreme necessitat del monastir, al qual són forçats de obrar e refer aquell qui en part stà en perill de ruïna*.³⁸ A més, malgrat que 182 lliures era una despesa molt important per a un monestir com Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en un període de grans dificultats arran de la guerra civil catalana, està molt lluny del necessari per construir un claustre de bell nou. En aquesta línia, considerem molt poc probable que els frares, en un context econòmic tan complicat, encarreguessin aquestes obres per acabar o millorar el claustre de la reina Maria, en el cas que hagués quedat incomplet.

33. RBE, C-III-3, f. 305v-306r.

34. María del Carmen GARCÍA HERRERO, *Op. cit.*, p. 52.

35. AHPB, Joan FERRER, 104/13, s. f. (24.01.1446); 104/8, s. f. (18.08.1447); Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Op. cit.*, vol. 2, p. 253.

36. Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura (siglos XIV-XVI)», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, 1 (1948), p. 152; AHPB, Esteve MIR, 181/16, f. 96r (29.01.1468).

37. M. Rosa TERÈS, Teresa VICENS, *Violant de Bar i Maria de Castella: promoció espiritual i mecenatge*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2015, p. 54-55.

38. AHCB, *Consellers*, Eclesiàstics. Inquisició, 1C.XVIII-3/38, s. f.; Esteve Gilabert BRUNIQUER, *Op. cit.*, vol. 3, p. 78.

Se seguí obrant en el claustre: el 8 de febrer de 1489 la comunitat va signar capítols amb l'escultor Joan d'Alemanya (taula 3a) —possiblement perquè hi construís elements ornamentals, com gàrgoles, claus de volta o permòdols— i és probable que aleshores Jaume Alfonso també hi fes actuacions, ja que el procurador general li feu un requeriment notarial.³⁹ Però els problemes estructurals continuaven: el 1493 la reina Isabel adduïa la imperfecció del claustre i de les dependències del monestir, que amenaçaven ruïna, davant el pontífex per justificar l'annexió de noves rendes (doc. 63). Malgrat els esforços que s'hi dedicaren, cap a 1520 els frares finalment decidiren enderrocar-lo i fer-ne un de més gran.⁴⁰ La gàrgola i les tres claus de volta de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron que es conserven en museus catalans,⁴¹ si són del claustre, que és força probable, no procedirien, doncs, de l'actuació de la reina Maria, sinó de la construcció *ex novo* del segle XVI.

A banda del claustre, es van bastir altres dependències. El primer esment del refetor és com a lloc de reunió dels frares el 15 de novembre de 1448.⁴² La sala capitular, doncs, encara no devia estar enllestida. El primer capítol que se celebrà a la sala capitular fou el del 4 de març de 1453 (CV5) i fou així, amb poques excepcions, a partir d'aleshores. Devia disposar de carners, ja que el fuster Miquel Prats disposà que el sebollissin *in carnerio capituli monasterii Beati Geronimi Vallis de Ebron* en testament del 1465.⁴³ Al final del segle XVI era una sala petita amb dos carners, un per als devots i l'altre per als religiosos.⁴⁴ També es construïren les cel·les situades a migdia del claustre.

Com a testimoni d'aquesta segona fase constructiva, ha romàs fins als nostres dies una pedra commemorativa que conté el monograma IHS i les armes de la sobirana, tal com apareixen en el seu sepulcre del monestir de monges clarisses de la Trinitat que havia fundat a València.⁴⁵

A la dècada de 1470 hi ha constància de més estances, possiblement construïdes durant aquesta segona etapa: la casa de pobres o

39. AHPB, Andreu MIR, 234/18, s. f. (27.04.1489).

40. *Con este dinero y con lo que la reyna dava de su hazienda se labró un claustro pequeño muy polido de piedra. Este, después de pasado 80 años, se deshizo para hazer otro mayor, que es el que oy parece* (RBE, C-III-3, f. 305v).

41. MVR/402 i 394; MNAC/156075; MHCB/7657.

42. AHPB, Antoni VINYES, 154/28, s. f. (22.04.1450).

43. ADB, PSJVH, carpeta 5 (28.12.1465).

44. José SIGÜENZA, *Op. cit.*, vol. I, p. 163.

45. MVR/435.

Escuts heràldics de la reina Maria procedents de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (MVR/435).

hospital i la biblioteca (doc. 64), una cambra situada sobre de la sagristia⁴⁶ i una casa d'acollida.⁴⁷

La tercera etapa, que començà a la meitat de la dècada de 1480, és paral·lela a la millora econòmica del monestir després del sotrac de la guerra i fou promoguda pel prevere Joan Lledó. A diferència de l'anterior, els frares no escatimaren recursos i contractaren els millors artistes de l'època.

El primer testimoni d'aquesta nova fase és la contractació de la pintura del retaule major de l'església a Jaume Huguet l'any 1484, un cop el fuster Joan de Formoso n'havia construït l'estructura de fusta. Els capítols especificaven que l'obra inclouria dues imatges corpòries, de la Mare de Déu i de sant Jeroni, que tindria tres històries pintades a cada costat, a més del bancal i dues portes, i que prendria com a model el retaule del Conestable de la capella reial de Santa Àgata. El preu convingut fou de 400 lliures i es tingué cura d'estipular les obligacions de les dues parts en cas de mort de l'artista abans de l'acabament de l'obra.⁴⁸ No fou una previsió sobrerera, ja que morí abans de la

46. AHPB, Bartomeu REQUESENS, 203/23, s. f. (28.01.1479).

47. AHPB, Andreu MIR, 234/7, s. f. (08.02.1479).

48. Agustí DURAN I SANPERE, *Barcelona i la seva història*. Barcelona: Curial, 1973, vol. 1, p. 700; «El retaule dels Blanquers», *Arts i Bells Oficis* (novembre de 1929), p. 198; Josep GUDIOL I RICART, Joan AINAUD DE LASARTE, *Huguet*. Barcelona: Instituto Ametller de Arte Hispánico, 1948, p. 127; Elsa ESPÍN, «Jaume Huguet y las fuentes archivísticas. Transcripciones inéditas», *Lambard*, 25 (2013-2014), p. 279-280 (doc. 6).

finalització de l'encàrrec,⁴⁹ que fou continuat per pintors del cercle de Jaume Huguet: Francesc Mestre, que morí poc després, Pere Alemany i Rafael Vergós. La darrera referència és de 1497.⁵⁰ Les dues escultures, de sant Jeroni i la Verge, que Jaume Huguet no havia pogut realitzar, foren encarregades a l'argenter Antoni Miquel Barril el 1493 i el 1494, respectivament (taula 3a).⁵¹

Es feren moltes altres actuacions (taula 3a): es contractà la construcció d'un orgue al fuster Antoni Corts (1492), d'una creu de plata a l'argenter Pere Moragues,⁵² es treballà en la fàbrica de la biblioteca amb l'ajut de 100 lliures donades per Ferran II (1493, doc. 64), es bastí el campanar, en què treballaren Bartomeu Tort, llec de Sant Jeroni de la Murtra entre 1495 i 1498 (Talet, p. 264-265), el ferrer Pere Roca i el rellotger Jaume Ferrer (1499).⁵³ Pere Roca instal·là una reixa de ferro davant l'altar major (1497)⁵⁴ i s'encarregaren dos canelobres de plata a l'argenter Pere Camps (1499)⁵⁵ i quatre bancals, possiblement per a les quatre capelles, a Antoni Duvadripon (1500). No és estrany, doncs, que aquest intens període vingués precedit per la construcció d'un forn de calç, que es contractà al biscaí Joan Amassa el 1489 i d'un pacte amb el propietari d'un puig proper al monestir per extreure'n pedra calcària dos anys més tard (doc. 62).

49. El 3 de gener de 1494 es feu la liquidació econòmica amb la vídua (AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/4, f. 90v).

50. Els frares signaren capítols per la pintura a l'oli de les portes del retaule, que havien de tenir les imatges de sant Pere i sant Pau i s'havia de daurar, amb el pintor Francesc Mestre el 2 de gener de 1494 (Agustí DURAN I SANPERE, *Barcelona i la seva història*, vol. 1, p. 700-701). L'època és del 23 de setembre següent (AHPB, Pere TRITER, 239/13, f. 96v). El 6 de setembre de 1495 es contractà Francesc Mestre i Pere Alemany (Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Pedro Nunyes y Enrique Fernandes, pintores de retablos (Notas para la historia de la pintura catalana de la primera mitad del siglo XVI)», *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, 2 (1944), vol. 1, p. 37). A la mort de Francesc Mestre s'incorporà Rafael Vergós, que amb Pere Alemany fermà àpoca de 70 lliures per haver treballat en el retaule de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/7, s. f., 20.03.1497).

51. La primera peça costà 42 lliures i mitja i contenia un marc, tres uncies i mitja de plata, mentre que la de la Verge, una verònica, amb sis marcs i tres uncies i mitja de plata, costà més de 75 lliures.

52. Pere Moragues va rebre 30 lliures de la comunitat (AHPB, Pere TRITER, 239/14, f. 9r, 23.10.1494).

53. La comunitat pagà 28 lliures per l'obra de les reixes i del ferro per al campanar del monestir a Pere Roca (AHPB, Pere TRITER, 239/23, f. 1v, 09.09.1499) i 24 lliures a Jaume Ferrer per un rellotge (AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/11, f. 19r-19v, 17.12.1499).

54. Els frares proporcionaren ferro i pagaren a Pere Roca almenys en dues ocasions: el 24 de juliol (AHPB, Pere TRITER, 239/18, f. 64r) i el 13 de desembre de 1497 (AHPB, Pere TRITER, 239/19, f. 39v).

55. Els frares aconseguiren el permís del capítol general de 1498 (Actas, vol. 2, f. 138r).

Dibuix de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron de Pau Rigalt i Fargas, publicat al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, 59 (1899), p. 285.

La sagristia fou receptora d'un bon nombre de teles destinades segurament a vestiments litúrgics, com casulles o dalmàtiques, entre 1494 i 1499: 2 canes de brocat carmesí, 9 canes de setí blanc, 7 pams de brocat carmesí i 4 canes de domàs blanc, comprats a brodadors i mercaders barcelonins (taula 3a). Possiblement per desar convenientment aquestes peces i altres, els frares demanaren al fuster barceloní Pere Sanou que construís un armari amb quatre calaixos, pel qual pagaren 17 lliures. Possiblement també anaren a parar a la sagristia unes escultures d'alabastre que els frares compraren a la col·legiata del Pilar de Saragossa per 60 lliures i que es trobaven al convent de Santa Maria de Jesús de la capital catalana.⁵⁶

Com a testimoni d'aquesta tercera etapa, que possiblement s'allargà fins a l'inici del segle XVI, hi ha l'esvelt campanar, que el cronista de la Murtra qualificà de *tant famós y gallart de què fins ara gozen y veem tant ben acabat* (Talet, p. 264). No ha sobreviscut físicament la

56. AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/12, s. f. (23.12.1500).

destrucció del cenobi, però sí que queden imatges que en mostren els tres nivells de cossos amb finestres, la planta poligonal i el capitell cònic que el coronava.

Sant Jeroni de la Murtra

La construcció de Sant Jeroni de la Murtra presenta grans diferències amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron: ni es partí d'un antic oratori ermità ni hi hagué cap intenció de bastir un monestir *ex novo*. Els jerònims procedents de Montolivet compraren una gran casa o torre, que anaren modificant al llarg del temps perquè s'adaptés a la vida monacal pròpia d'aquest orde. Una altra diferència fonamental entre els dos cenobis jerònims catalans és que Sant Jeroni de la Murtra, malgrat l'incendi, la destrucció i el pillatge de 1835, es manté dempeus i conserva bona part de les dependències, la qual cosa és un avantatge evident respecte al seu coneixement i estudi. En aquest sentit, l'any 1975 el cenobi badaloní va rebre el reconeixement de monument històric-artístic de caràcter nacional i des d'aleshores s'hi han anat fent diferents restauracions de caràcter parcial.⁵⁷ Val a dir, però, que hi ha un dèficit notable de recerca arqueològica de l'edifici —s'han fet poques excavacions i estudis en aquest àmbit—,⁵⁸ la qual cosa representa una dificultat a l'hora d'interpretar-lo a causa de les múltiples intervencions que s'hi han fet abans, durant i sobretot després de la presència dels frares.

No és la nostra intenció una descripció completa del monestir, que es pot trobar en altres obres de caràcter general,⁵⁹ sinó que volem

57. Albert MÜLLER, «Sant Jeroni, monument nacional. Què hi diu la llei?», *Carrer dels Arbres*, 17 (1981), p. 12; BOE del 28 de març de 2014 (n. 76, p. 27298-27301); GRUP DE SANT JERONI, «Els darrers deu anys de Sant Jeroni de la Murtra i la Casa de Santiago», *Carrer dels Arbres*, 17 (1981), p. 15-22; M. REYES JIMÉNEZ DE GARNICA, «Restauració del refetor de Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 5 (1994), p. 67-72; José Ángel MONTAÑÉS, «Una restauració integral tornarà el seu esplendor al monestir gòtic de Sant Jeroni de la Murtra, a Badalona», *Bulletí del Centre d'Estudis Colombins*, 52 (2010), p. 22-23.

58. La campanya més ambiciosa es dugué a terme entre els anys 1991 i 1993. Hi ha precedents de treballs arqueològics el 1972-1973 i 1977 (Jordi ALEMANY JOAQUINA, Núria CARRERAS VIDAL, Marisol MADRID FERNÁNDEZ, Montserrat RODRÍGUEZ COLOMÉ, «L'església del monestir de Sant Jeroni de la Murtra: últimes excavacions», *Carrer dels Arbres*, 4 (1993), p. 63-70).

59. Gaietà SOLER, *Badalona. Monografia històrica-arqueològica*. Barcelona: Impremta de Fidel Giró, 1890, p. 105-113; Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1975, p. 12-20; Jaume AYMAR I RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*. Barcelona: Diputació de Barcelona, Ajuntament de Badalona, 1993, p. 8-20 i «El monestir de Sant Jeroni de la Murtra», *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura II*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana,

centrar l'interès en l'evolució constructiva de l'edifici entre l'arribada dels frares, el 1416, i l'any límit del present treball, el 1500. A tal efecte, ens valdrem del plànol general del monestir, on hi superposarem les dades que hem trobat a cada fase, sempre amb valor indicatiu o aproximatiu, no absolut. Si volguéssim ser més exactes, resultaria imprescindible un coneixement arqueològic molt més aprofundit de l'edifici. Per tant, les marques i les fites que hi hem posat són simplement una guia de les diferents zones d'actuació arquitectònica i no els límits precisos de les construccions originals, moltes de les quals s'han anat transformant. El que sí ha resultat de molta utilitat és la descripció del cenobi que feu un frare a mitjan segle XVI (doc. 70), perquè ens acosta a l'època objecte del nostre estudi.

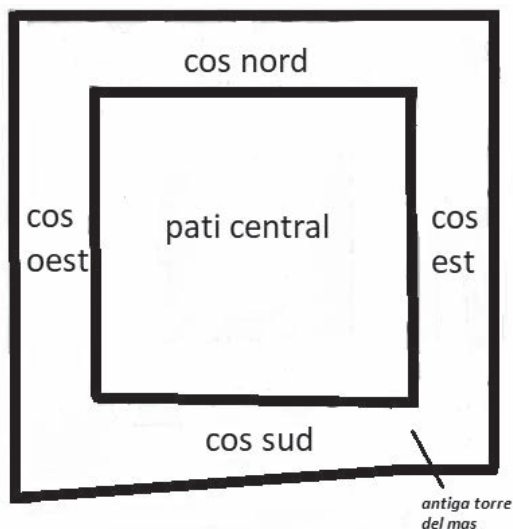
El punt de partida és la casa de la Murtra. Es tracta d'un antic mas —la primera referència documental és del 1291— que va experimentar un gran procés de creixement a la primera meitat del segle XIV en ser comprat per una de les famílies més poderoses de l'època, els Santcliment: si el 1296 Pere de Santcliment va comprar el mas per 50 lliures, el 1350 es va vendre, ja amb consideració de *domus*, per 1.500. En aquest període els Santcliment en feren un gran centre ramader, del qual depenien diferents masos i terres des de Santa Coloma de Gramenet fins a Alella.⁶⁰ Després de passar per altres propietaris a la segona meitat de segle, els frares procedents de Montolivet la compraren per 1.925 lliures. Però les circumstàncies havien canviat des de l'etapa dels Santcliment. Certament, la finca era extensa i comprenia vinyes, horts, camps, aigües, aqüeductes, terres, oliveres, arbres, muntanyes, planes, pastures, boscos, tant en el terme parroquial de Badalona com el de Montcada, i la casa comptava amb un celler amb cups, portadores, una premsa per fer vi grec, eines per al servei del celler, taules, llits, màrfegues, un molí de fusta i vi blanc i vermell, però ja no tenia el domini i els censos sobre els masos del voltant. La influència econòmica entre Santa Coloma de Gramenet i Alella havia desaparegut.⁶¹

Què sabem de la casa de la Murtra que compraren els frares jerònims el 1416? Poca cosa: tenia una capella dedicada a sant Miquel,

2003, p. 217-223; Carles DÍAZ MARTÍ, Anna MOLINA CASTELLÀ, Antonio GUILLÉN PASTRANA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra. 600 anys d'història*. Badalona: Museu de Badalona, 2016, p. 81-149.

60. Joan J. BUSQUETA I RIU, *Una vila del territori de Barcelona: Sant Andreu de Palomar als segles XIII-XIV*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1991, p. 200-209.

61. ACA, MH, vol. 3753, f. 27v-36r (08.06.1350), 39v-42r (03.10.1380), 42v-45r (04.07.1390); Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*, p. 155-156; Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 127-128.

Hipòtesi de la planta de la casa de la Murtra (1416).

on s'hi podien celebrar misses,⁶² més cambres i edificis que l'antic monestir de Montolivet, entre els quals un celler, una zona boscosa al voltant per proveir-se fàcilment de llenya i que hi brollava aigua amb abundància, tant a la casa com al pati.⁶³ A partir d'aquí, fem hipòtesis a partir d'altres edificacions que en el segle xv tenien la consideració de *domus* o *turris*. Aquests edificis solien tenir planta rectangular, amb un pati central o un simple celobert, i dos o tres nivells. A la planta baixa hi solia haver les dependències agrícoles o ramaderes, cambres per al servei i la capella, i la primera planta es dedicava a residència per als propietaris.⁶⁴

Creiem que la casa de la Murtra responia a aquesta disposició. El pati central —que correspondria a l'actual jardí del claustre— devia estar circuit per dependències que formaven un perímetre rectangular.

62. Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, *Història de Badalona*. Badalona: Arts Gràfiques Duran, 1975, vol. 4, p. 51.

63. Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 196-197.

64. Antoni PLADEVALL I FONT, «Les cases fortes», *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura III*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 269-271; EQUIP BROIDA, «Ús de l'espai en els castells i torres dels segles XIV i XV», *Fortaleses, torres, guaites i castells de la Catalunya medieval (Acta Historica et Archaeologica Medievalia, annex 3)*. Barcelona: Universitat de Barcelona (1986), p. 233-237.

A la planta baixa hi hauria hagut la capella de Sant Miquel, el celler, els estables i altres dependències agrícoles o ramaderes, mentre que el primer pis estaria destinat a cambres, menjador i altres sales de caràcter residencial. També hi hauria una segona planta, amb golfes o altres dependències. En aquest sentit, s'ha identificat part del cos sud com un element de l'antic mas de la Murtra, que comptava amb una torre a l'extrem oriental, identificable per la major altura i unes parets més gruixudes que la resta del cos.⁶⁵

L'arribada dels frares no implicà l'inici d'un programa constructiu d'envergadura a la casa de la Murtra. La primera referència, encara que d'una obra menor, és de 1442 (Talet, p. 140). Al nostre entendre, els religiosos tenien motius per no executar un programa integral d'actuacions. Tal com hem comentat en capítols anteriors, l'opció de fusionar-se amb Vall d'Hebron va restar oberta fins que la reina Maria va decidir completar-ne la construcció pels volts de 1440. Era prudent, doncs, no fer res fins que es resolgués definitivament la qüestió. Mentrestant, la casa de la Murtra era prou gran per encabir-hi la comunitat. Les poques informacions d'aquest període inicial apunten a la manca d'activitat constructiva: el capítol conventual de 1418 va tenir lloc en una dependència on els frares celebraven l'ofici (CM2), ja que l'església no estava construïda o acabada, i el del 1428 va tenir com a escenari el refetor, indicatiu clar que encara no comptaven amb capítol conventual (CM3).

En aquest període —possiblement cap al final, durant la segona meitat de la dècada de 1430—, es construí l'església i el capítol conventual. Els frares decidiren bastir-los *ex novo*, fora del perímetre de la casa de la Murtra, possiblement perquè l'opció d'arranjar alguna dependència interior no era viable si el temple havia de tenir la grandària i la rellevància que li havien de correspondre dins el conjunt monàstic. El capítol conventual, que estava integrat a l'església —el 1450 Pere Martí ordenava ser enterrat *in capitulo ecclesie dicti monasterii Sancti Jeronimi*—,⁶⁶ fou a partir de 1440 l'espai ordinari de celebració de les reunions capitulars i consta també des d'aleshores com a lloc d'enterrament de benefactors. Estava al costat de l'evangeli de l'església conventual, amb entrada des del claustre.

Un cop esvaïts els dubtes sobre la fusió amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, els religiosos començaren a executar el pla d'obres per con-

65. JOAN LÓPEZ I DROCH, «L'antic mas de Sa Murtra. Una hipòtesi evolutiva», *Carrer dels Arbres*, 10 (1999), p. 15-28.

66. AHPB, Guillem JORDÀ, 134/72, f. 112v-113r (24.07.1450).

vertir la casa de la Murtra en un veritable edifici monàstic. Començat a la dècada de 1440 i continuat fins al final del segle, consistí en la substitució progressiva de les dependències de la casa de la Murtra per altres amb finalitats religioses. Per tant, en aquest període coexistiren ambdós espais: les dependències antigues, construïdes durant l'època d'engrandiment dels Santcliment, i les noves, més modernes i adaptades als gustos i necessitats dels jerònims.

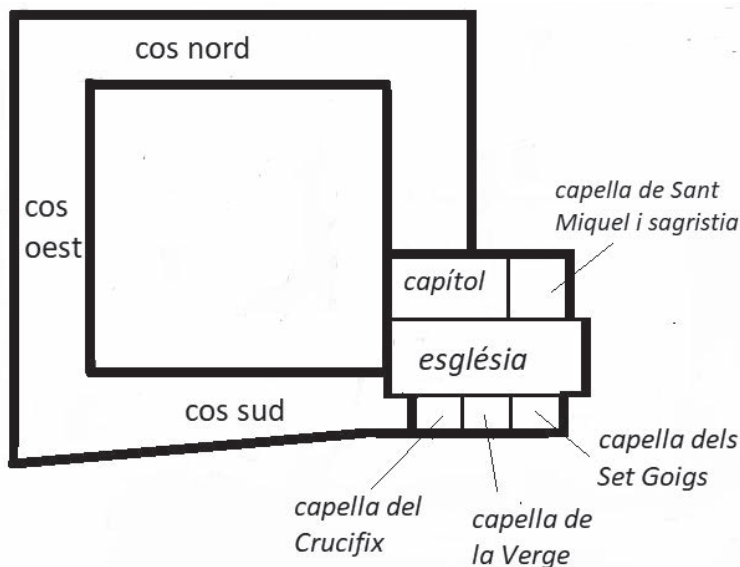
L'adaptació, per fases, va començar per l'angle sud-oriental i es va desenvolupar en sentit antihorari, tot afectant successivament els cossos que estaven situats a l'est, nord i oest del pati central. Desconeixem si la substitució va consistir tan sols en una readaptació o reforma de les dependències o bé directament en el seu enderrocament. No tenim elements per discernir-ho, excepte per al cos sud, el de la façana principal, que entronca amb l'antic mas de la Murtra, que es va readaptar. Possiblement algunes parts es reformaren i altres s'enderrocaren per fer-les completament noves.

A la dècada de 1440 i fins a la meitat de la dècada següent hi ha elements clars d'activitat constructiva: tres fornades de rajola i teula els anys 1444, 1449 i 1454. Les actuacions se centraren en l'església i en el cos de llevant, amb la construcció de les capelles de l'església, la biblioteca, les cel·les del davant de la biblioteca, la sagristia i la cel·la del sagristà (Talet, p. 140-143). Respecte a altres obres de les quals tenim constància, com la pavimentació del refetor, la canalització d'aigua per a la cuina i l'hostatgeria, creiem que afectaren la part antiga, ja que aquests elements es construïren més endavant.

A l'església es bastiren quatre capelles, tres al costat de l'epístola —la dels Set Goigs (1451), després del Roser, la de la Verge Maria i la del Crucifix (1455)— i una al costat de l'evangeli, la de Sant Miquel, de la qual tenim constància per primera vegada el 1466.⁶⁷ La dels Set Goigs comptà amb el patrocini de Ramon Bertran, que hi té esculpit l'escut a les impostes dels arcs,⁶⁸ i la del Crucifix fou en gran part pa-

67. ACA, *MH*, vol. 3783, f. 31r (06.12.1466).

68. El cronista considera que la capella fou construïda per Aldonça Sabastida, filla de Ramon Bertran (Talet, p. 141). Considerem errònia l'atribució perquè en el testament de Ramon Bertran només apareix una filla, de nom Joana, casada amb Bernat Sabastida (AHPB, Esteve Mir, 181/51, f. 32v-34v, 20.10.1464). De fet, en el *Capbreu Vell* es diu que Aldonça Torres, filla de Ramon Bertran, pagava als frares el llegat de 10 sous anuals de pitança (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 118r). Aldonça, doncs, degué intervenir en el llegat de Ramon Bertran, fos el seu pare o el seu avi, però no en fou promotora. De fet, l'escut de la imposta —de gules, un xebro d'or amb una estrella en punta— també correspon al llinatge Bertran (Alberto GARCÍA CARRAFA, *El solar catalán, valenciano y balear*. San Sebastián: Librería Internacional, 1968, vol. 1, p. 231-234).

Hipòtesi de Sant Jeroni de la Murtra vers 1457.

gada pel notari Antoni Vinyes, a qui s'instituí poc després una missa quotidiana (doc. 27). Aquesta capella, que havia estat construïda per un mestre de nom Pellisser, tenia una imatge del Crucifix, pintada per Lluís Dalmau (Talet, p. 143-144). D'aquesta capella es conserva un fragment de paviment, format per una rajola quadrada i quatre alfardons, datat al segle xv.⁶⁹ El carner de la nau central de l'església fou construït el 1453 per Ramon Bertran (Talet, p. 142).

La biblioteca, que estava situada sobre del capítol, també fou objecte de construcció durant aquest període, ja que sabem que s'hi feren dues vidrieres que portaven les armes de Lluís Clos el 1456 o 1457. Al seu voltant s'hi feren cel·les per als religiosos. La sagristia, que havia d'estar propera a l'església —el 1835 era una dependència adjacent al presbiteri pel costat nord—, creiem que havia d'estar construïda a la meitat de la dècada de 1450, ja que abans de 1456 hi ha despeses per a una vidriera i a la dècada següent, per a un armari i una reixa (Talet, p. 143, 152, 168, 175).

Una dada important que aporta el cronista de Sant Jeroni de la Murtra és que el 6 de setembre de 1457 un bisbe, possiblement Joan

69. MB 28, 30, 32, 34 i 99.

Margarit,⁷⁰ va consagrar el capítol i va beneir el claustre (Talet, p. 168). En aquelles dates, doncs, va començar la construcció d'aquest element fonamental de tot monestir. I ho feu justament al voltant del cantó sud-oriental, el que quedava al davant de l'església, que ja tenia marcat el traçat: la galeria de migdia havia de seguir el cos sud i la de llevant, les dependències acabades de construir (església i capítol).

A la primera fase es construïren els trams de la cantonada i els adjacents: dos de la galeria de migdia i una gran part dels de la galeria de llevant, dels quals actualment tan sols dos del set han estat reconstruïts després dels efectes destructors de l'incendi de 1835 en aquest espai. Tots aquests trams responen a la mateixa tipologia: a la part superior de la clau, a l'espai que deixen els quatre nervis de la volta, hi ha dos escuts caironats i les peanyes de l'arrancament dels nervis són d'una sola peça.

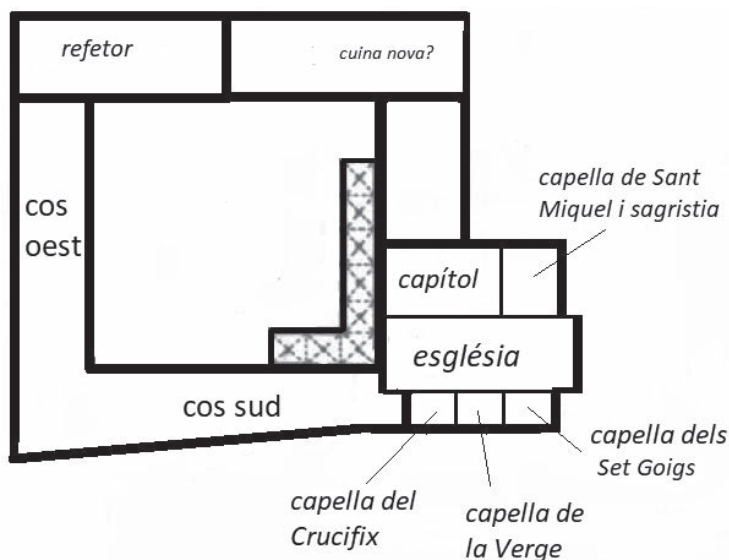

Clau de volta i peanya de la primera etapa constructiva del claustre de Sant Jeroni de la Murtra.

A més, a diferència de la resta del claustre, els escuts heràldics dels permòdols dels arcs dels trams que hi ha al voltant de l'entrada de l'església no són sostinguts per àngels, sinó que queden al davant d'un senzill motiu vegetal.

El protagonisme del notari Antoni Vinyes hi és notable: el seu escut, amb pàmpols de vinya, es troba a la part superior de la clau i

70. La vinculació de l'aleshores bisbe d'Elna amb la comunitat jerònima badalonina queda de manifest en els tres bustos del claustre amb un bisbe que té margarites a la mitra i que visità la Murtra el 29 de setembre de 1454 (ACA, *MH*, vol. 4132, s. f.).

Hipòtesi de Sant Jeroni de la Murtra vers 1465.

en els permòdols de la cantonada i a la clau dels dos adjacents. De fet, el notari s'atribuí la iniciativa de la construcció del claustre en el testament, tal com hem comentat anteriorment. Els frares cediren les representacions de la clau de volta, que és l'element més destacat de cada tram, als benefactors que les sufragaven. Així, Nicolau Viasrosa, a la galeria de migdia, i Pere Desvalls, a la de llevant, davant de l'entrada al capítol, hi tenien els seus escuts heràldics. Al costat d'aquesta darrera en direcció a la cantonada, Honorat Pasqual hi feu representar un sant Honorat (Talet, p. 178, 192). Sembla, però, que els frares es reservaren la cantonada, ja que hi ha el patró de l'orde, sant Jeroni.

Paral·lelament al claustre, les obres prosseguiren al cos nord a la dècada de 1460, que també fou de gran intensitat constructiva, com ho palesen les dues fornades de calç, rajola i teules de 1460-1463, la de calç de 1464-1466 i una altra de rajola, calç i teula de 1466-1468. Es treballà en el forn, el refetor, les cel·les, una tàpia a l'hort, els carners del davant de la sala capitular, en un molí, a la cuina nova, en una xemeneia per a l'hospital de pobres, en una pastera i en un corral de tàpia (Talet, p. 175, 178-179, 187, 189-190, 194). Sabem que els frares ja disposaven d'infermeria el 1468 (doc. 31). A més, són bastants nombrosos els testimonis de benefactors que contribuïren a l'obra de Sant Jeroni de la Murtra en aquest període.

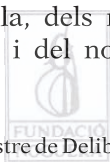
De tots aquests elements, el de localització més segura és el refetor, situat a l'angle nord-occidental del cenobi. Fou obra de Joan II, tal com reflecteix la inscripció d'una de les tres claus de volta que el formen: *Rex Iohannes me fecit*. Segons el cronista, la fàbrica ja estava acabada en el trienni 1460-1463. Arran dels problemes polítics d'aquest monarca a Catalunya, la construcció es devia interrompre bruscament a l'inici de la guerra, el 1462. De fet, en una possible mostra de l'aturada, el 1464 els frares hagueren de fer una reixa perquè no caigués la vidriera del refetor (Talet, p. 187). No es reprengué fins molts anys més tard, com veurem més endavant.

Més dubtes planteja la localització de la cuina nova. Segons el cronista, estava en el lloc que actualment ocupa el celler i, per tant, seria en el cos nord, al costat del refetor. Com que a la meitat de la dècada de 1450 ja hi arribava l'aigua (Talet, p. 142), creiem que l'escenari més versemblant és que aquesta cuina fos el resultat de l'adaptació d'una dependència de la casa de la Murtra. Per això, a mitjan segle constarien despeses per a la canalització d'aigua, però no de materials per a la fàbrica. Amb el refetor i la cuina nova es tancà el perímetre septentrional del cenobi. Dels altres espais que es treballaren en aquest període, com l'hospital, la infermeria o el forn, no tenim cap indicatiu d'on estaven situats, més enllà de la hipòtesi que ocupessin dependències de l'antiga casa de la Murtra.

Aquesta intensa etapa constructiva s'estroncà cap al 1465, a causa dels efectes recessius que la guerra provocà en l'economia del monestir. L'aturada o l'alentiment notable de les obres s'allargà fins al 1477. És significatiu que en aquests anys, a diferència d'altres, tan sols hi ha un mestre de cases documentat a la Murtra, Antoni Gispert (taula 4b). No tan sols el refetor, que estava incomplet, restà aturat, sinó que hi hagué molt poques actuacions. N'hem identificades tres, totes a principis de la dècada de 1470. La primera fou la col·locació de reixes de fusta a les capelles i al presbiteri de l'església en el trienni 1469-1472 (Talet, p. 201). La segona és la col·locació d'un pou en el jardí del claustre, després que els frares demanessin al consell de Barcelona, que els ho concedí, el que hi havia al davant de l'abeurador de la llotja de la ciutat (1469).⁷¹

La darrera és la construcció de cinc trams del claustre gràcies a l'ajut del jurista Baltasar Savila, dels mercaders Pere Joan d'Olorde, Jeroni Rajola i Miquel Piquer i del notari Antoni Vinyes. Els quatre

71. AHCBC, *Consell de Cent*, Registre de Deliberacions, vol. 19, f. 87r, 88r (19.11.1470), 97r, 98v (27.11.1470); Talet, p. 201.

primers signaren capítols amb els mestres de cases Jaume Alfonso i Pere Basset el 5 d'octubre de 1470 per a la construcció de quatre trams, a raó de 30 lliures cadascun.⁷² Poc després els jerònims pactaren amb un pagès badaloní l'extracció de pedra calcària d'un puig proper.⁷³ Però van sorgir problemes amb els mestres de cases. Al cap d'un any del contracte, els quatre benefactors encarregaren al donat Antoni Olzinelles que fes, en nom seu, una protesta formal per la marxa de l'obra. Tenim notícia d'un requeriment d'Antoni Olzinelles del 22 de maig de 1472, al qual Jaume Alfonso va respondre que *de aquestes coses que ell* (sic) *ne parlaré ab los frares, e encare ab los benefactors de la dita obre*. Segurament la queixa tingué un component econòmic, que els frares hagueren d'assumir, encara que fos tan sols en part. Almenys així ho indicaria que el 24 d'octubre següent paguessin 25 lliures als mestres de cases, tant per les quatre claus esmentades com per una cinquena promoguda pel notari Antoni Vinyes. L'obra estava acabada al final del 1472, ja que al mes de desembre s'estengueren les corresponents èpoques de l'import total, excepte la de Baltasar Savila.⁷⁴ En aquest període constructiu els frares compraren pedres per al claustre al notari barceloní Francesc Joan Fuster (taula 3b).

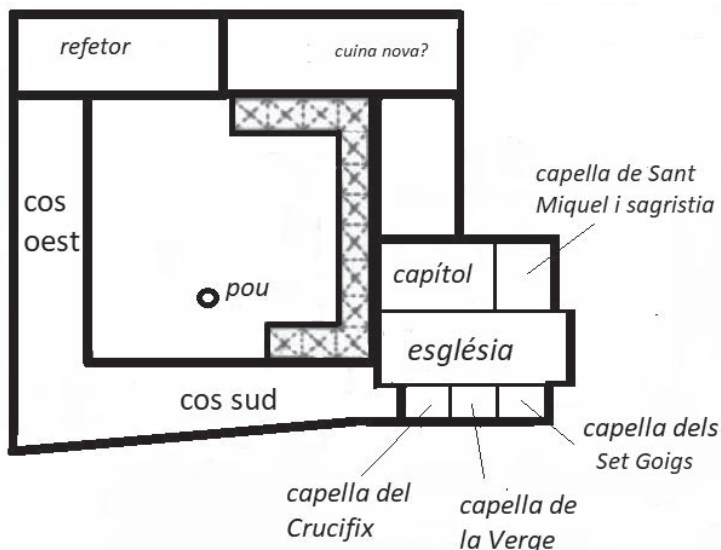
Aquests cinc trams han de correspondre forçosament a la cantonada de l'angle nord-oriental i als quatre trams adjacents, un de la galeria de llevant i tres de la galeria de tramuntana, que responen al mateix tipus —escuts caironats a la clau i peanyes d'una sola peça— i que, per tant, presenten continuïtat estilística i constructiva amb els que ja s'havien aixecat. La identificació amb cadascun dels benefactors mitjançant els escuts heràldics presents en aquest sector del claustre no és immediata. El d'Antoni Vinyes ha de ser el de la cantonada, ja que l'escut d'aquest notari apareix tant a la clau de volta com en els arrencaments dels arcs. Quant a Pere Joan d'Olorde, al primer tram de la galeria de tramuntana hi ha representat un escut que hi correspon: un contrafaixat de sis peces.⁷⁵ El més versemblant és que el de Miquel Piquer sigui el que incorpora pics al camper, al tercer tram de la galeria de tramuntana, tot i que l'escut no coincideix exactament

72. AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f. El primer pagament, d'una quarta part, es va fer el 15 d'octubre i el segon, de la mateixa quantitat, el 2 d'abril següent. Les èpoques es troben en el mateix manual.

73. Carles DIAZ MARTÍ, «Pedra calcària badalonina...», p. 35.

74. AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 11r (22.10.1471), 35r (22.05.1472), 43v (24.10.1472), 57r (06.12.1472), 60v (14.12.1472).

75. Fèlix DOMÈNECH I ROURA, *Nobiliari general català de llinatges*. Barcelona: Montaner y Simón, 1923-1928, vol. 2; Alberto GARCÍA CARRAFA, *Op. cit.*, vol. 3, p. 199-200.

Hipòtesi de Sant Jeroni de la Murtra vers 1477.

amb els dels armorials.⁷⁶ També podria ser de Miquel Piquer l'escut que hi ha al davant, en què apareix una marca de mercader amb la lletra P a la part inferior. De Jeroni Rajola, no hem trobat cap escut heràldic als armorials consultats. Tampoc no n'apareix cap en què hi hagi representada una rajola que permeti una identificació com a escut parlant. Tanmateix, no podem descartar que algun dels escuts que són marques de mercaders correspongui a aquest benefactor de la comunitat jerònima badalonina.

Més problemàtic és el cas de Baltasar Savila. El seu escut —de gules, una vila d'argent—⁷⁷ està present en el monestir, però en una altra ubicació, concretament en dos permòdols de la galeria de migdia, a prop de la cantonada sud-occidental del claustre. Si aquests escuts responguessin a l'encàrrec de 1470, és evident que es feu amb anys de retard respecte als altres quatre. En aquest sentit, la de Baltasar Savila és l'única època que no està documentada. Però encara hi ha

76. Cinc pics d'atzur amb el mànec de gules i col·locats en sautor (Alberto GARCIA CARRAFA, *Op. cit.*, vol. 3, p. 331), mentre que a la Murtra apareix en escartell, amb un sol pic al segon i tercer camper i una pinya al primer i quart. Possiblement aquestes pinyes responguin a ascendents familiars de Miquel Piquer o de la seva muller.

77. Fèlix DOMÈNECH I ROURA, *Op. cit.*, vol. 3.

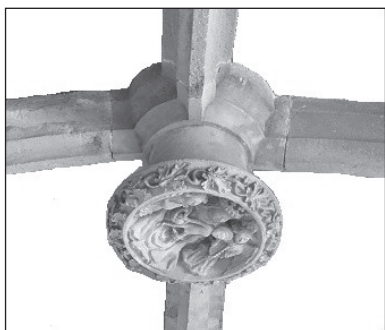
una altra opció, ja que a la galeria de llevant hi ha un permòdol amb un escut que, tot i que està força malmès, sembla que té representada una vila. Tot i que no està prop de la cantonada nord-oriental, el fet que la galeria de llevant del claustre es reconstruís després de l'incendi de 1835 potser va alterar-ne la posició inicial, que podria haver estat en aquesta galeria, però adjacent a la cantonada. Val a dir que en aquests trams hi ha altres escuts, com els de Lluís Clos, la qual cosa interpretem com un reconeixement de la comunitat a la contribució d'altres benefactors a la construcció del cenobi.

A partir de 1477 es reprengueren amb molta força les obres a Sant Jeroni de la Murtra. Les referències a fornades i compres per proveir materials, clar indicatiu d'activitat constructiva, són molt freqüents des del 1478 fins al 1491 (Talet, p. 222, 230, 237, 243, 251). En dos anys consecutius, 1477 i 1478, els frares compraren 200 somades de pedra al moler Joan Montmany (doc. 41, 43). També és significatiu que fos justament el febrer de 1477 quan la comunitat feu l'encàrrec d'una custòdia de plata daurada a Berenguer Palau (doc. 40).

En primer lloc es continuà el claustre. Els trams que es construïren a partir d'aleshores presenten algunes diferències estilístiques, tot i que mínimes, amb els anteriors: les peanyes no són d'una sola peça, sinó que presenten discontinuïtat, i desapareixen els escuts caironats a la clau de volta, que és circuida per una corona. Es mantingué el criteri establert en els cinc trams de 1470-1472: es reservà la clau de volta per a representacions religioses i a les mènsules s'hi esculpiren àngels que sostenien els escuts dels benefactors.

La primera actuació fou a la galeria de migdia. Es reprengué on s'havia deixat vint anys abans, en el tercer tram des de l'església, i s'avançà en direcció oest. De fet, al final del 1478 els religiosos encarregaren a Jaume Alfonso el tram central de la galeria, just al davant de la porteria, per 40 lliures, en un treball que es va preveure de cinc mesos. Hi té representat un sant Jeroni penitent i a les mènsules hi ha un escut amb àguiles, atribuït al novici Bernardí Aguilar (Talet, p. 222). L'encàrrec inclogué tant el pis inferior com el superior del tram del claustre (doc. 44).

Però els religiosos no es limitaren a la continuació de la galeria de llevant, sinó que emprengueren altres obres, com la que contractaren a Jaume Alfonso el mateix dia que la clau de volta anterior: un passatge entre la porta de l'hort que estava davant del celler fins a la porta baixa de la privada. Havia de tenir sis arquets i un setè amb arc de mig punt, tres columnes amb les corresponents bases i capitells, entaulament, nou represes i ampit baix de maons o rajola

Clau de volta i peanya de la segona etapa constructiva del claustre de Sant Jeroni de la Murtra.

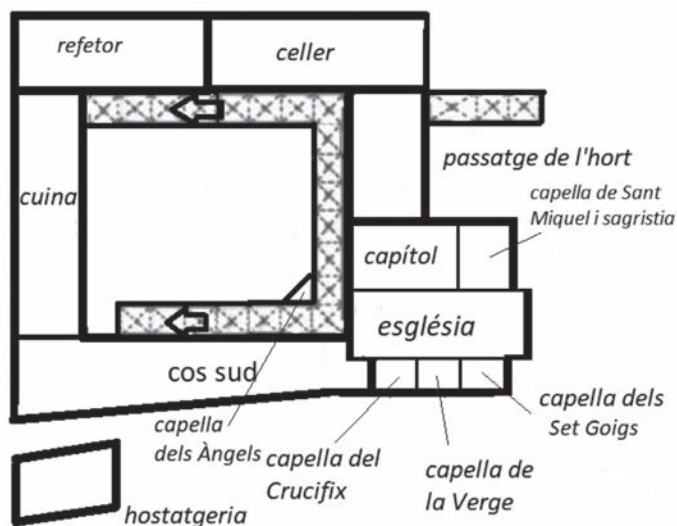
(doc. 45). Aquesta disposició respon a l'estructura de tres trams del claustre, amb la diferència que la volta havia de ser plana i que no s'utilitzaria pedra de Girona, sinó de Montjuïc, per a les columnes, les bases i els capitells. Un requeriment d'aquesta obra és que s'hi havien d'esculpir estels. Aquest fet no tan sols permet identificar-ne el promotor, que era el novici Miquel Estela, sinó també, amb una alta probabilitat, la ubicació en el principi de la galeria del claustre de la infermeria, que sabem que va ser continuada en el segle XVI (Talet, p. 343). Paral·lelament al passatge, es bastí una petita capella, situada a la cantonada sud-oriental del claustre en direcció al pati central. Estava dedicada a la Mare de Déu dels Àngels i va ser enderrocada a la segona meitat del segle XVI perquè impedia la vista del sortidor des de l'església.⁷⁸ Actualment se'n conserva la volta, amb l'estructura pròpia de les construïdes a partir de 1477 i el monograma IHS esculpit a la clau. El 12 d'abril de 1480 els frares pagaren més de 5 lliures i mitja al mestre de cases Pere Gombau per haver treballat tant al passatge de l'hort com a la capella del claustre (taula 3b).

Al final de la dècada de 1470 els frares bastiren tres cambres en el pati exterior, a migdia de la façana principal, en funcions d'hostatgeria, i es continuà el refector, aturat des de feia quinze anys (Talet, p. 221). Mort el promotor de l'obra, Joan II, és ben possible que el nou monarca, Ferran II, se'n fes càrrec, encara que tan sols fos parcialment. En aquest sentit, consta que l'any 1480 els feu donació d'un centenar

78. Carles DÍAZ MARTÍ, «Descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle XVI», *Carrer dels Arbres*, 15 (2004), p. 30.

de fustes de Tortosa.⁷⁹ S'acabà en el trienni 1483-1486, en què es col·locaren les claus de volta i es decorà (Talet, p. 237).

A principis de la dècada de 1480, o potser una mica abans, es reprengué la galeria de tramuntana. La cronologia no és prou precisa per diferenciar si els frares s'esperaren a finalitzar la de migdia o els treballs de les dues coincidiren en el temps. Creiem que el sentit de la construcció fou en direcció oest i que s'allargà durant la dècada de 1480. Almenys així ho indiquen les dades cronològiques que aporta el cronista d'alguns benefactors que hi tenen escut identificat: Beatriu Torres (1481-1483) —una espècie de cossi, a prop de la clau on hi ha un sant Jordi esculpit—, Madrigal (1481-1483) —possiblement el lleó rampant d'or sobre fons d'atzur, tot i que no es pot descartar que sigui alguna de les mans que hi ha en aquesta galeria— i Jeroni Albanell (1486-1489), amb una àguila (Talet, p. 211, 222, 230, 243). A un altre benefactor, de nom Malet, que sufragà un tram entre 1481 i 1483 (Talet, p. 230), li correspondria possiblement l'escut amb una mà d'aquesta galeria.

Hipòtesi de Sant Jeroni de la Murtra vers 1490.

79. AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 3v-4r (08.12.1480).

Com hem vist, consta documentalment la intervenció dels mestres de cases Jaume Alfonso i Pere Basset en el claustre de Sant Jeroni de la Murtra el 1470 i el 1478. Però creiem que podem anar més enllà, ja que la unitat estilística dels trams construïts des de les cinc claus de 1470-1472 indueix a atribuir-los totes les claus de volta aixecades fins, almenys, el 1486, en què sorgiren algunes desavinences per construccions no especificades i que necessitaren el concurs de dos mestres de cases com a àrbitres.⁸⁰ Al cap de poc més d'un mes es dictà sentència, de la qual no consta la resolució,⁸¹ però tot apunta que Jaume Alfonso hagué de compensar econòmicament els jerònims, que en reberen algunes quantitats.⁸² Però també és molt probable que aquesta desavinença no estronqués la relació professional, com indica la presència de Pere Basset al cenobi badaloní el mes de juny de 1488 (taula 4b).

Mentre s'acabava la galeria de tramuntana i es feien els darrers treballs en el refetor, els frares també feren actuacions de millora en altres dependències: col·locaren i pintaren les reixes de l'església, pintaren la clau de volta del capítol, posaren bigues i fustes per a un parral al pati exterior i un sortidor i una font davant del cor, que més endavant van ser suprimides (Talet, p. 237, 242). Amb el refetor enllestit i en seguiment del sentit antihorari amb què actuaren sobre els antics espais de la casa de la Murtra, els frares giraren l'atenció vers el cos oest: en el trienni 1486-1489 construïren les voltes de la cuina (Talet, p. 242), actualment conservada, i que té el nivell de terra més baix que el claustre. Aquella cuina, dita nova, que havíem situat al cos nord, es devia reconvertir, més tard o més d'hora, en celler.

Amb el cos oest enllestit, tan sols quedava la galeria de ponent del claustre per tancar el pla d'obres començat a la dècada de 1450. Creiem que no hi hagué continuïtat entre la galeria de tramuntana, que es devia acabar a mitjan dècada de 1480, i els primers trams construïts a la galeria de ponent, que eren els més propers a la cantonada nord-occidental. Tot i que són estructuralment iguals, tant les escultures de la volta com les dels àngels dels permòdols són prou diferents per considerar-los el resultat del treball d'altres mans. La construcció, que avançà en sentit sud, començà al final de la dècada de 1480.

La segona clau de volta des de la cantonada nord-occidental, que té l'escut de Pere Boquet, es va construir arran de la seva mort, que va tenir lloc l'octubre de 1489. Aquest jurista d'origen cerverí va fer un

80. ACA, *MH*, vol. 3779, f. 9r-9v (11.01.1486).

81. ACA, *MH*, vol. 3779, f. 9v (14.02.1486).

82. AHPB, Guillem JORDÀ, 216/29, s. f. (13.03.1487).

llegat testamentari de 25 lliures perquè durant l'any següent a la seva defunció es construís un tram del claustre, però amb la condició que es posés el seu signe a la part superior de la clau.⁸³ Però els frares ja feia temps que havien decidit que les representacions escultòriques de les claus de volta es dediquessin a retrats de sants o escenes religioses, per la qual cosa relegaren l'escut al permòdol de l'arc. De fet, els jerònims tampoc seguiren les disposicions testamentàries del principal promotor del claustre, Antoni Vinyes, mort també el 1489 (Talet, p. 243), que disposà que *en cascuna volta de la dita claustra que de la dita renda se obrarà sien fetes e sculpides, ço és en les represes, les mies armes e senyals; e en les claus, ço és en cascuna, una istòria, ço és dels actes de la Passió de Jesuchrist*.⁸⁴

Independentment que els frares tinguessin intenció o no de seguir el programa iconogràfic que marcava Antoni Vinyes, que tan sols es podia aplicar a la galeria de ponent, la decisió dels Reis Catòlics de sufragar amb 200 lliures les cinc darreres claus de volta suposà un canvi radical. Es va interrompre bruscament el que s'estava fent aleshores, com posa de manifest que el tram amb l'escut de Pere Boquet tingui dos àngels, un davant de l'altre, amb una execució i un traç molt diferenciats, fet que no ocorre en cap altre punt del claustre. Mentre que un segueix el patró del tram que té al nord, l'altre presenta els trets dels que hi ha al sud, amb tofes menys prominents, escuts corbats cap a la paret que són agafats per mans per la part mitjana o inferior, però mai per la superior.

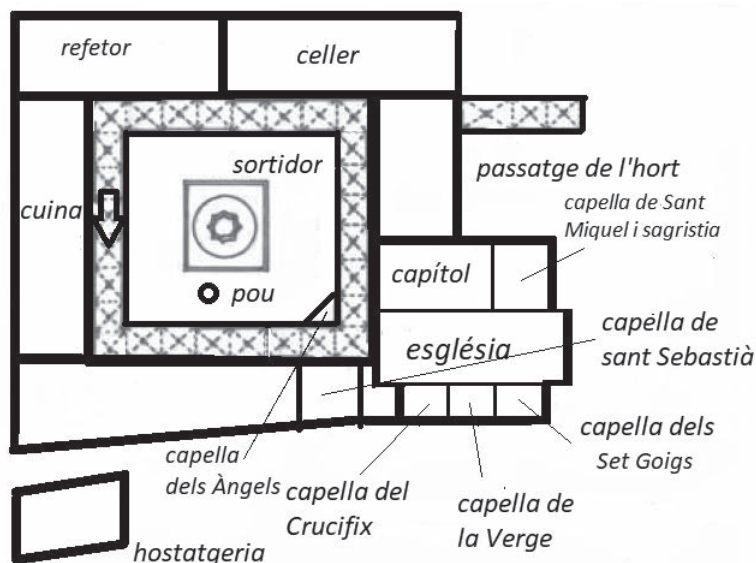
La rellevància dels promotors va trencar la norma que les representacions escultòriques de les claus de volta es destinessin a tema religiós. Ja fos per complaure el rei o perquè arribaren instruccions precises del que es volia, s'hi esculpí l'escut dels Reis Catòlics i l'heràldica dels permòdols es dedicà a institucions. S'hi distingeixen perfectament els escuts del Principat de Catalunya, el del regne de Mallorca i el de la ciutat de Barcelona. Si el que està dividit *en flangé* tenia dues àguiles negres en els flancs —actualment està esborrat—, correspondria al regne de Sicília. Un dels que s'ha atribuït a la ciutat de Vic,⁸⁵ creiem que és més versemblant que representi l'antic comtat de Cerdanya.⁸⁶ Si unim a aquests escuts la presència de nombrosos reis representats en els permòdols dels arcs que donen al pati, es pot suposar que hi

83. BC, *Arxiu Històric*, pergamí 19910 (21.10.1480).

84. Jordi GÜNZBERG I MOLL, «Antoni Vinyes: notari, ambaixador i polític...», p. 385.

85. Antoni POYO I CREIXENTI, *Heràldica i llinatges a Sant Jeroni de la Murtra*. Barcelona: Cercle Català d'Estudis Heràldics i Nobiliaris, 1999, p. 58.

86. Jaume Ramon VILA, *Armoria* (BC, ms. 2319), vol. 4, f. 203r.

Hipòtesi de Sant Jeroni de la Murtra vers 1502.

hagué una clara intencionalitat política en aquests cinc trams, on hi hauria, d'una banda, territoris sota domini dels monarques i, de l'altra, possiblement els seus avantpassats. Malauradament, no ha sorgit documentació que doni més llum a aquest aspecte tan interessant i que permeti sortir del camp de les hipòtesis. En tot cas, la qualitat de les escultures de les claus de volta i dels àngels, molt superior a les construïdes abans, indica que es contractaren els millors artistes, que s'hagueren d'afanyar si la intenció, com és ben plausible, era tenir-ho acabat per a la visita dels monarques al monestir, que va tenir lloc l'abril de 1493. Finalment, amb el tram de la cantonada sud-occidental, que tenia *putti* en lloc d'àngels, finalitzà la construcció del claustre uns quaranta anys després que fos començat.

Mentre acabaven el claustre, els jerònims feren un seguit d'actuacions en el cos sud. A la part dreta, on probablement hi havia hagut la torre de l'antic mas de la Murtra, hi construïren una capella, que dedicaren a sant Sebastià. S'hi accedia des de la galeria de migdia del claustre mitjançant un portal amb arc conopial.⁸⁷ En el trienni 1491-1494

87. Carles DÍAZ MARTÍ, «Descripció de Sant Jeroni de la Murtra...», p. 30.

hi posaren les portes, una reixa de fusta, una vidriera i l'emblanquiren i en el següent (1496-1498) col·locaren filferros a les vidrieres per evitar-ne el trencament (Talet, p. 248, 255, 264). Actualment es conserva la predel·la del retaule gòtic⁸⁸ i queda testimoni fotogràfic de les dues taules centrals, avui desaparegudes, en què hi havia el sant vestit de noble, amb un arc i una sageta a les mans, i una crucifixió.⁸⁹ Se n'han fet atribucions d'autoria que considerem molt dubtoses.⁹⁰

Els frares compraren també dos retaules de fusta per a l'església i feren arribar aigua a la cuina (Talet, p. 255, 264). Al final del segle s'acabaren algunes cel·les, es va fer una portalada i una paret davantera —el cronista apunta a la façana principal—, s'emblanquí una de les dues escales que pujaven al pis superior del claustre, es construïren els cellers i es posà teulada a l'edifici de migdia. Fins i tot es bastí una capella en un puig proper al monestir, que els frares dedicaren a sant Onofre. Per fer totes aquestes intervencions s'emprà novament el recurs a les fornades de calç, obra i teula (Talet, p. 267-269). La darrera intervenció que tenim documentada és del 4 de gener de 1502 per al sortidor del pati del claustre.⁹¹

88. MB 1.

89. Elena Toló i López, «El pintor Miquel Nadal i el retaule de Sant Sebastià procedent del monestir de Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 17 (2006), p. 69-79.

90. Elena Toló i López, en el treball mencionat, l'atribueix a Miquel Nadal, pintor que va testar el 1457, més de trenta anys abans que els frares decidissin construir la capella. La hipòtesi que l'autor fos Jacomart o el seu col·laborador Joan Reixac presenta el mateix problema, ja que van morir abans de 1490 (Jaume Aymar i Ragolta, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 35).

91. AHPB, Bartomeu Sumes, 237/2, s. f.

LES ETAPES

L'establiment inicial

En el primer capítol hem descrit el període inicial de l'establiment dels jerònims a Catalunya, que es va caracteritzar per una gran inestabilitat, sobretot causada per dos factors externs a aquest moviment monàstic: la mort inesperada de Joan I, que va estroncar el prometedori inici de la primera comunitat, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i la falta de col·laboració entre els dos fundadors, la reina Violant i el mercader barceloní Bertran Nicolau, que va acabar desembocant en la fundació d'un segon monestir, Sant Jeroni de Montolivet/Murtra, quan ni per poder econòmic ni per implantació exitosa al territori l'opció de dos monestirs tan propers, ambdós al voltant de la capital catalana, era el més adient i racional. La fusió de les dues comunitats no tan sols hagués resolt aquesta anomalia, sinó que hagués permès retornar al projecte original d'un gran monestir de l'orde dels jerònims a prop de Barcelona, que més endavant hagués pogut irradiar-se en altres contrades catalanes. Però malgrat els intents i enmig de la resolució del llarg plet del llegat de Bertran Nicolau, la unió no va tenir lloc.

Durant bona part d'aquest període, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron va tenir una població estancada al voltant de la desena de religiosos. Les rendes fundacionals, escasses, no permetien una comunitat més nodrida, ja que no hi havia prou ingressos per mantenir-la. A més, el fet que el cenobi quedés a mig fer no devia ser precisament un reclam per a aquells joves catalans que es poguessin sentir atrets per aquest nou carisma monàstic que s'acabava d'implantar a Catalunya. Per aquesta raó, el relleu dels frares procedents de Sant Jeroni de Cotalba es produí a un ritme lent. El primer frare no vingut de fora professà a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron l'any 1400. Mentrestant, a l'inici del

segle foren relativament freqüents les anades i vingudes de religiosos entre el monestir català i Sant Jeroni de Cotalba, moltes de les quals propiciades per la reina Violant en un intent que no es clausurés una comunitat amb un futur complicat.

El relleu dels frares valencians ja era una realitat el 1414. Aleshores Vall d'Hebron comptava amb el mateix nombre de frares de cor, set, que el 1393, però tan sols dos procedien de Cotalba. De fet, hem identificat set ingressos entre 1410 i 1415. Des d'aleshores i fins a principis de la dècada de 1430 la població romangué estancada. Hi hagué poques entrades —5 en 15 anys—, les justes per mantenir un mínim de població que pogués sostenir el culte amb les rendes ordinàries. Segurament l'augment de població que hi hagué a prop de 1410 que es detecta a la corba de població de frares de cor fou el resultat d'una entrada més gran de vocacions de cara a la nova fundació de Bertran Nicolau, que va veure la llum poc després. De fet, foren els frares de Vall d'Hebron els que, en nom del mercader barceloní, prengueren possessió dels castells de Concabella i Gra el 1410.

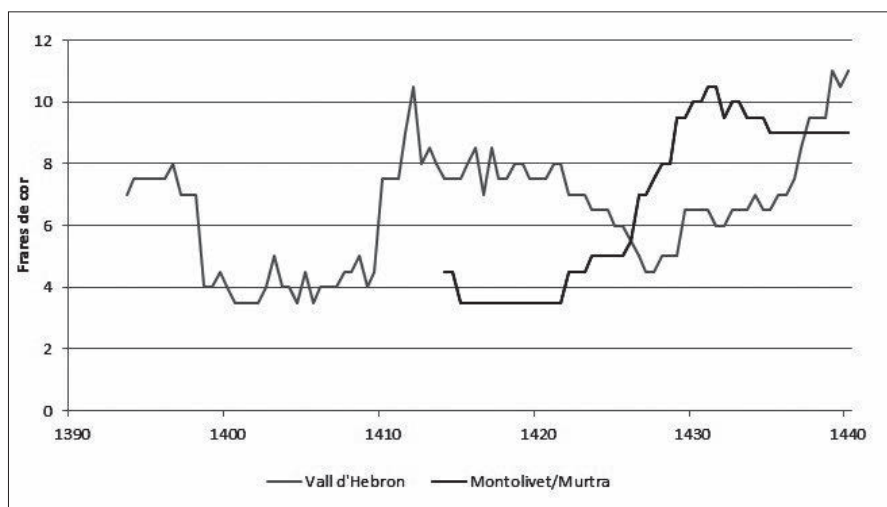
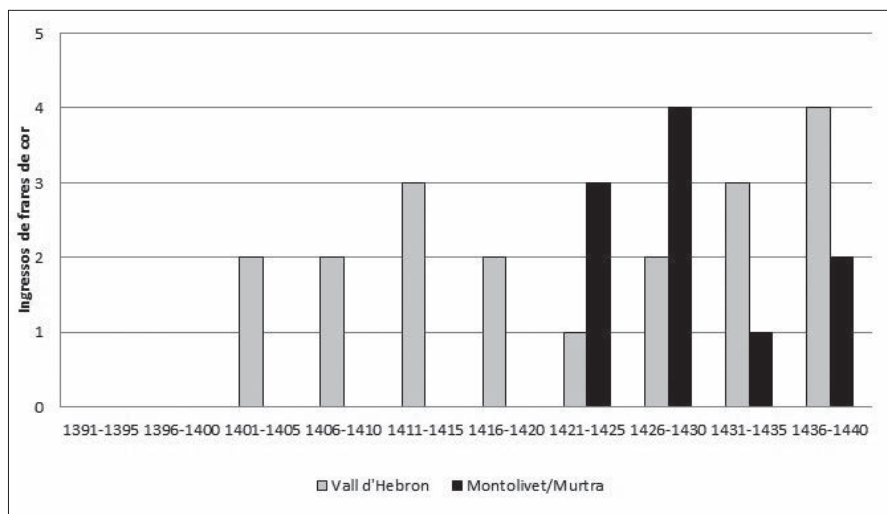
En canvi, Sant Jeroni de Montolivet, poc després Sant Jeroni de la Murtra, amb una dotació econòmica superior i amb una renda ordinària que quasi doblava la de la Vall d'Hebron, va poder créixer amb molta més empena i no va tenir gairebé cap dependència de frares professors d'altres monestirs. A la dècada de 1420 hi entraren set frares de cor, la qual cosa va augmentar-ne notablement la població.

D'aquesta forma s'arribà a l'any 1431, el de la petició al pontífex perquè les dues comunitats es poguessin fusionar, que situà el nombre de frares, de cor i conversos, en 13 o 14 a Sant Jeroni de la Murtra i 6 a Vall d'Hebron. Unes xifres que mostren la forta relació entre la renda i la població: la Murtra duplicava alhora en ingressos i frares Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.

A la dècada de 1430 hi hagué un canvi de tendència. Mentre la Murtra s'estancà al voltant de la desena de frares de cor, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron va créixer com a conseqüència d'un major nombre de professions, set.¹ Cal trobar l'explicació de l'augment de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en dos factors econòmics: el cobrament regular de la lleuda de Tortosa, que aleshores passà a mans de la ciutat

1. Els diagrames de barres i dels gràfics temporals d'aquest capítol són fruit de l'anàlisi matemàtica de les dades d'ingressos i de població de què disposem de les dues comunitats en el període estudiat, que són fonamentalment els capítols conventuals i les ordenacions eclesiàstiques. Són fidedignes per a la segona meitat de segle, en què hi ha un nombre suficient de capítols conventuals, mentre que la primera meitat els resultats que es mostren són més hipotètics.

Població de frares de cor (1393-1440)

de Barcelona, i l'augment dels ingressos ordinaris gràcies a l'important llegat de Bertran Nicolau i, en menor mesura, de Salvadora Repàs. Fou justament aquests anys que es desestimà, sense que en coneguem la causa, el trasllat a Bellesguard, tot i que havia estat autoritzat pel capítol general. Quant a la Murtra, és aleshores quan recuperaren el domini útil de Concabella, que decidiren assumir i gestionar directament.

Malgrat que les dues comunitats assoliren, cap a 1410 Vall d'Hebron i cinc anys més tard la Murtra, la capacitat d'omplir els respectius monestirs amb vocacions de l'entorn proper, sense necessitat que altres comunitats els cedissin religiosos, la direcció romangué ininterrompudament en mans de frares vinguts de Cotalba durant l'inici del segle xv, sobretot Ramon Joan i Romeu Borrell. Més experimentats i amb arrels a la primera comunitat de jerònims a la Corona d'Aragó, ambdós frares, vinguts de Sant Jeroni de Cotalba, estigueren al capdavant de les dues comunitats catalanes, on pogueren reproduir el model monàstic que havien viscut en aquest monestir valencià.

Dos altres trets d'aquest període inicial és la manca de referències a problemes disciplinaris o de convivència i que la interacció amb l'orde, a partir de 1415, fou mínima. De fet, només hem documentat un episodi destacat quan, arran de la intervenció de la reina Maria, els visitadors hagueren de prendre una determinació sobre la fusió dels dos monestirs a Vall d'Hebron. Si hi unim el fet que els priors de Vall d'Hebron i la Murtra no assistiren amb regularitat als capítols generals, tot plegat configura un escenari de poca ingerència i influència de les institucions jeràrquiques de l'orde en el funcionament de les dues comunitats catalanes, que es trobaven en un procés gradual d'assentament a Catalunya.

Aquest procés de consolidació tenia, però, una qüestió latent, que era la possibilitat que els dos monestirs es fusionessin, aspecte que estava superposat a la resolució de l'heretat de Bertran Nicolau. Per aquesta raó, considerem que no s'emprengueren obres d'envergadura a la casa de la Murtra, mentre els frares de la Vall d'Hebron continuaren vivint a l'antic eremitori.

Aquesta etapa inicial finalitzà amb la no acceptació del projecte de fusió impulsat per la reina Maria el 1439, que suposava la irreversibilitat de l'anomalia que els jerònims comptessin a Catalunya amb dos monestirs tan propers a Barcelona. Malgrat les preferències de la reina pel monestir de Collserola respecte al badaloní, que considerà que era casa *más deleitable, pero menos devota* (doc. 10), els jerònims de la Murtra van oposar-se, recolzats pels consellers de Barcelona, a aquest projecte, que finalment fou desestimat per l'orde.

A partir d'aleshores, les trajectòries històriques dels dos monestirs jerònims catalans presenten grans similituds. La pertinença a un mateix orde, el fet que tinguessin poblacions mitjanes —al voltant de la vintena de membres—, la proximitat geogràfica, un nivell anàlog d'ingressos i la pròpia vinculació amb la monarquia, entre d'altres són aspectes comuns que s'imposaren a les diferències entre ells.

En el sostre del creixement

Aquest període, que arrenca amb les obres de compleció del cenobi de Vall d'Hebron sota la iniciativa de la reina Maria, és el millor quant a ingressos i població dels jerònims durant tot el segle. Continua el devesall de vocacions catalanes cap a les dues comunitats, que traspassaren amb escreix la xifra de la dotzena de religiosos amb què s'havien previst les respectives dotacions econòmiques. Hi hagué, de mitjana, més d'un ingrés de frare de cor cada dos anys en les dues comunitats, cada any si les considerem conjuntament.

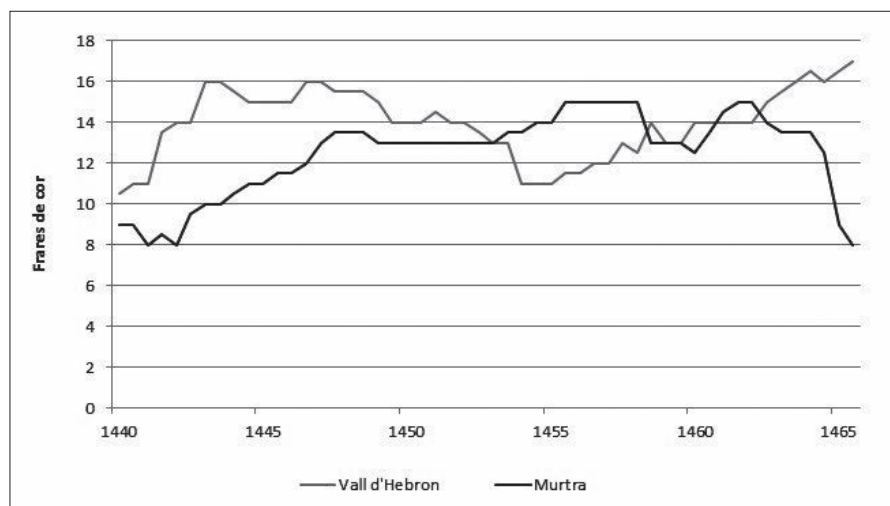
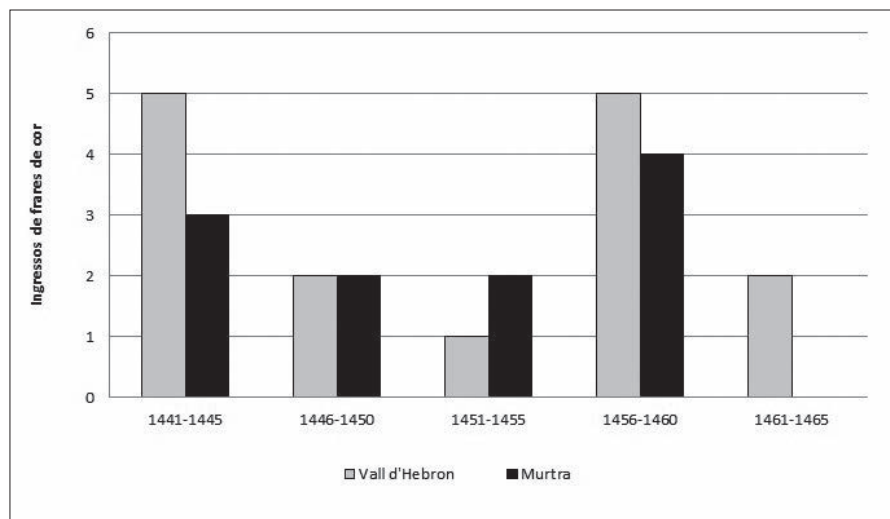
El nombre de frares de cor atenyé el màxim en tot el segle, amb xifres que oscil·laren entre els 12 i els 15 religiosos sacerdots, la qual cosa porta a una població total, amb conversos i donats, al voltant de la vintena de membres. És un salt quantitatiu destacat respecte al període anterior, en què no se superà la desena de frares de cor en els dos monestirs.

Es tracta, sens dubte, d'un període de creixement de l'orde a Catalunya. De fet, el 1443 els jerònims catalans i valencians es van veure amb la suficient capacitat per assumir una nova fundació a Lleida, que s'abandonà després d'una implantació efímera.² El creixement dels jerònims, però, estigué limitat per la capacitat econòmica dels dos monestirs, que no s'havia incrementat de forma significativa respecte al període fundacional. Per superar amb escreix aquests límits era necessària la captació de benefactors amb un important poder econòmic. I això no va succeir.

Certament, els frares es vincularen amb personatges de rellevància. Fou aleshores que establiren les relacions més estretes i personals amb els monarques: la reina Maria amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Joan II amb Sant Jeroni de la Murtra. Malgrat que ambdós feren contribucions destacades, aquestes se centraren en la construcció dels dos monestirs, però no representaren un augment de la renda ordinària, que era imprescindible perquè hi hagués un creixement consolidat de les dues comunitats. Ho intentaren demanant al pontífex que els anexionés priorats i rectories, però no pogueren superar la resistència de les elits eclesiàstiques catalanes. Malgrat que la intenció de la monarquia fos potenciar els monestirs reformats i redreçar, en la mesura del possible, aquelles comunitats que s'havien allunyat de l'autèntic esperit monàstic i fossin un mal exemple per a la població, la realitat era que

2. Actas, vol. 1, f. 42v; Pere SANAHUJA, «Monestir dels framenors observants de Lleida», *Analecta Sacra Tarraconensia*, 11 (1935), p. 182.

Població de frares de cor (1441-1465)

aquest objectiu no era compartit: el papat no donava un pas ferm si no comptava amb el consentiment dels afectats, que tan sols miraven pels seus interessos econòmics. L'intent dels Trastàmara de la Corona d'Aragó, importat dels seus predecessors a Castella, de fer créixer els jerònims no reeixí. Valgui com a paradigma d'aquesta situació que el 1459, després que s'hagués plantejat que el monestir de Montserrat,

amb necessitat de reforma, passés a l'orde dels jerònims, els consellers de Barcelona s'hi oposessin en carta a Joan II amb el curiós argument que no es podia ser injust amb sant Benet de Núrsia: *car la iustícia és lo dit sanct [Benet] no sia expoliat de tant iusta e tant antigua possessió, maiorment a petició de sanct Jerònim, qui li és tant amich* (doc. 24). Però els diners, que haguessin permès el pas endavant que es buscava, no arribaren, com posa de manifest que la deixa testamentària de la reina Maria a favor de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron no s'acabés de cobrar fins 35 anys més tard que morís, i encara només per la meitat del que havia disposat.

Més enllà dels monarques, però, no sorgiren figures en el món econòmic català que poguessin exercir un paper rellevant en el creixement de l'orde a Catalunya. Els jerònims s'anaren fent un lloc en les preferències devotes dels barcelonins, però a un ritme lent. Amb pocs anys d'implantació i situats fora del nucli urbà, no eren una competència real per als convents mendicants de la capital catalana, molt assentats socialment. Algunes contribucions personals ajudaren els religiosos, sobretot en la construcció de Sant Jeroni de la Murtra, però quedaven molt lluny de la de Bertran Nicolau a principis de segle. L'episodi de la institució d'una missa quotidiana a un benefactor, Antoni Vinyes, un benefici espiritual clarament excessiu per agrair-li el suport en la construcció de la capella del Crucifix, denota clarament la necessitat dels jerònims de cercar i assentar suports a la societat barcelonina de mitjan segle xv.

Que no hi hagués una aportació econòmica suficient perquè les comunitats poguessin créixer de forma notable no vol dir que els dos monestirs passessin angúnies financeres. Malgrat que les peticions dels monarques al papat al·leguessin situacions d'extrema pobresa —sense les 120 lliures de renda de l'església badalonina, els jerònims de la Murtra no podrien mantenir una comunitat de 18 membres, acabar la construcció del cenobi i complir el deure d'hospitalitat amb els pelegrins, s'argumentava en les peticions al pontífex per annexionar-se la rectoria de Badalona (doc. 27)—, creiem que era pura retòrica per fonamentar les demandes d'unió de priorats i rectories. En realitat, les rendes es van mantenir estables durant aquest període. Ni a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron ni a Sant Jeroni de la Murtra es detecten problemes econòmics per mantenir comunitats al voltant de la quinzena de frares de cor i acometre, en el cas del cenobi badaloní, un ambiciós programa constructiu. A més, en aquest període la comunitat de la Murtra demostra una capacitat organitzativa destacada en assumir la gestió econòmica directa del feu de Concabella.

Quant al govern de les dues comunitats, hi hagué continuïtat amb el període anterior. Els mandats de Ramon Joan a Vall d'Hebron i Romeu Borrell a la Murtra s'allargaren fins a les respectives morts, el 1457 i 1456, la qual cosa marca un període de gran estabilitat. Així, doncs, la influència i l'autoritat dels frares valencians vinguts durant el període de naixement de l'orde a Catalunya es mantingué incòlume i els frares nascuts a Catalunya no prengueren el relleu fins que la mort d'aquests dos priors el feu inevitable. I no tan sols això. Malgrat que els dos monestirs formaven part de l'orde dels jerònims, les dues comunitats catalanes actuaren, sota aquests dos priors, d'una forma molt autònoma i desvinculada del poder central. Pràcticament no assistiren als capítols generals i no sembla que rebessin advertiments per les sovintejades sortides dels respectius claustres. Almenys no canviaren la forma d'actuar. El que serà norma més endavant està totalment absent durant aquest període. De fet, la creació de la figura del vicari general de la Corona d'Aragó, documentada per primera vegada el 1459, i que recaigué en Jaume Planes, profés i prior de la Murtra, a la dècada de 1460 (Talet, p. 186), anava en aquesta línia, ja que habilitava un poder intermedi entre els monestirs d'aquest territori i les institucions centrals, radicades a Castella.

També hi ha una absència de referències a conflictes dins de les dues comunitats. No hi ha constància de fugues. Els únics que abandonaren el monestir ho van fer durant el període de formació, possiblement perquè s'adonaren que la vocació que tenien no era prou forta.

El daltabaix de la guerra

La guerra civil catalana va tenir un gran impacte en la trajectòria històrica dels dos monestirs jerònims. La línia ascendent de les dues comunitats en els darrers trenta anys va quedar completament estroncada arran del conflicte entre la monarquia, d'una banda, i la Generalitat de Catalunya i el Consell de Cent de Barcelona, de l'altra. Tot i que el període bèl·lic durà deu anys (1462-1472), no es tornà a la normalitat econòmica fins a l'inici de la dècada de 1480, gairebé vint anys després que s'iniciés el conflicte. Òbviament, la guerra afeblí un dels suports més importants amb què comptaven els jerònims, ja que Joan II hagué de dedicar els seus esforços a recuperar el poder polític al Principat. De fet, el monarca no va poder continuar sufragant la construcció del refetor de Sant Jeroni de la Murtra, que s'acabà a l'inici del regnat següent.

Les paraules que defineixen aquest període són *crisi* i *dificultats*. Es fa ben patent tant en els ingressos com en la població de frares

de cor en els dos monestirs, molt per sota de les xifres del període anterior. El nombre d'ingressos disminuï bruscament. Al cap de poc de començar la guerra, ja devien valorar que el nombre de religiosos estava per sobre de la renda que els quedava disponible i van adoptar la posició prudent de frenar l'entrada de novicis.

En aquest sentit, a Sant Jeroni de la Murtra tan sols professaren tres novicis de cor entre 1462 i 1478, un dels quals, Francesc Vic, amb una donació important per a la comunitat. Cal tenir en compte que les set entrades del lustre 1476-1480 corresponen als anys 1479 i 1480. En el mateix període (1462-1478) a Vall d'Hebron n'hi professaren set. Però aquesta xifra no s'explica per una millor conjuntura, sinó pels efectes devastadors que tingué per a la comunitat radicada a Collserola la pesta de 1466³ que, segons els nostres càlculs, segà la vida de sis frares de cor. La reducció provocada per la pandèmia fou tan forta que es necessità que entressin nous frares urgentment per continuar l'activitat ordinària. De fet, a causa de la falta de frares el capítol general de 1468 autoritzà que Joan Garriga, profés de Cotalba, anés a la Vall d'Hebron.⁴ I possiblement el frare Felip Àlvarez procedís d'una comunitat castellana. Fou en aquest període que professà Guillem Fuster, que feu una aportació econòmica important a la comunitat que l'acollí. En contrast, la reducció de la població de frares de cor que es detecta a Sant Jeroni de la Murtra comença el 1463 i no és deguda a cap pandèmia, sinó a una situació convulsa en el monestir que implicà la sortida de religiosos. Després d'un procés de reajustament, a principis de la dècada de 1470 els dos monestirs aconseguiren establir la població de frares de cor al voltant de la desena de membres.

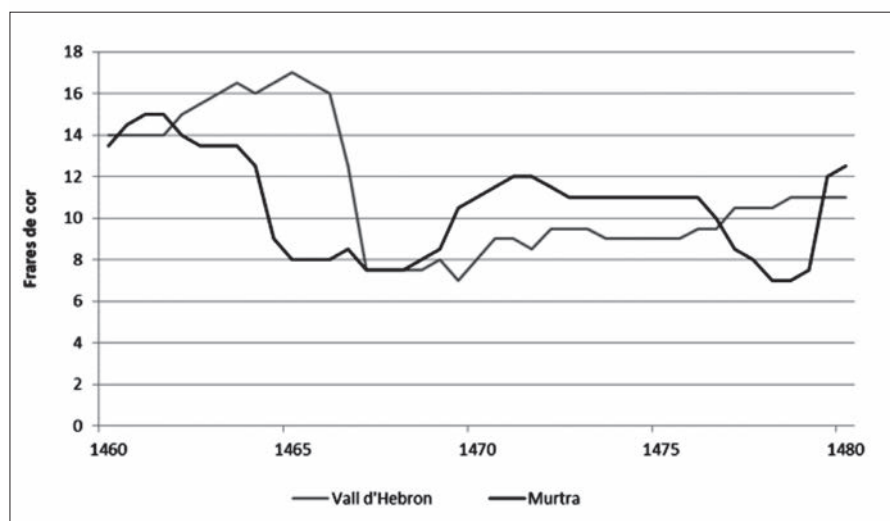
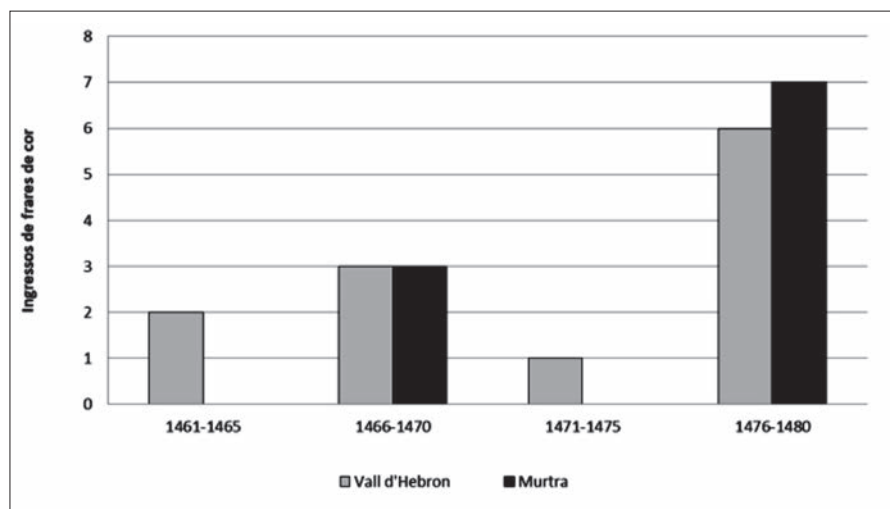
La causa d'aquest escenari depressiu fou el greu empitjorament de les dues economies. El problema principal que tingueren fou que, arran del conflicte, els dos monestirs quedaren en territori rebel a la monarquia, mentre que la major part dels ingressos la percebien de la zona que controlava l'exèrcit reialista. Les fonts de finançament quedaren tallades i l'empobriment econòmic fou molt sever. A Sant Jeroni de la Murtra, en el pitjor moment, els frares només pogueren retenir aproximadament una tercera part de la renda de la qual havien gaudit abans de la guerra. Cap a 1465 gairebé tots els ingressos ordinaris dels jerònims havien quedat afectats pel bloqueig econòmic que Joan II imposà a tots els censalistes barcelonins, la qual cosa afectà de ple els dos monestirs jerònims: els Queralt deixaren de pagar les més

3. RBE, C-III-3, f. 320r.

4. Actas, vol. 1, f. 84r.

Població de frares de cor (1461-1480)

de 100 lliures de pensió a la Murtra, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron no va rebre la pensió de 180 lliures de la lleuda de Tortosa ni les 45 de les dues comandes hospitaleres lleidatanes, el 1465 els frares de la Murtra foren desposseïts violentament del castell i feu de Concabella, es bloquejaren les pensions procedents de Mallorca i Aragó... Molts d'aquests emoluments es destinaren a gratificar els serveis dels afectes

a la causa reialista, la qual cosa en dificultat després la devolució als jerònims, malgrat que així ho ordenava la Capitulació de Pedralbes (1472).

Hi ha molts testimonis de la penúria per la qual van passar els jerònims i que es va anar accentuant a mesura que el conflicte s'allargava. A la Murtra es van paralitzar les obres quasi completament des del 1465 fins al 1477. Les 25 lliures que el novici Guillem Fuster, poc abans de professar, va donar a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron perquè ajudessin a comprar una creu de plata foren destinades a comprar forment. En una acció sense precedents, el pare general de l'orde dels jerònims prestà 50 florins a cadascun dels monestirs catalans —a la Murtra s'empraren per a la compra de blat (Talet, p. 210-211)— i el capítol privat de 1472, després d'aprovar la mesura, acordà que es podria repetir si les circumstàncies ho requerien. També va demanar pregàries per a les dues comunitats barcelonines perquè *ellos han pasado aquí muy grandes peligros e daños por las grandes guerras de aquella tierra* i els eximí del repartiment de despeses per a l'obtenció d'una butlla. Encara el capítol general de 1474 prestà 10 lliures més a cada monestir i demanà al general que enviés un frare a Barcelona perquè sol·licités al rei la reintegració del patrimoni confiscat durant la guerra.⁵ Possiblement arran d'aquest mandat, el general de l'orde s'adreçà a Ferran II i li posà sobre la taula la possibilitat real que els dos monestirs acabessin tancats: *non peligre agora e mueran de fanbre en el tempo de la pas e como sy llegados al puerto, e aún porque non se ayan a despoblar en los tempos de vuestra magestad aquellos monasterios* (doc. 38). El préstec no fou retornat, després de diverses pròrrogues, fins al 1486.⁶

Les cartes enviades pels monarques perquè els censataris es possessin al dia amb els pagaments als jerònims informen de la pobresa a què es van veure sotmeses les dues comunitats. Potser un dels casos més colpidors és la petició de Ferran II al col·lector de la lleuda de Tortosa, feta cap a 1480, en què, malgrat que se'ls devien prop de 900 lliures, en demanava tan sols 20 per passar les festes nadalenques: *la grandíssima penúria e pobrea, y encara de present està constrenyit en aquella, en tant que per a les festes de Nadal no tenen ab què proveyr-se de les coses necessàries si per Nos, de saludable remey, no y és proveyt.*⁷

5. Actas, vol. 1, f. 99r, 102r-102v; vol. 2, f. 4r.

6. Actas, vol. 2, f. 22r, 43r, 57v-58r.

7. ACA, C, reg. 3521, f. 127v.

Als problemes econòmics s'afegiren les conseqüències directes de la presència de tropes i de les accions militars. En tenim bastants exemples. Set frares de la Murtra quedaren un mes dins de la ciutat de Barcelona durant el setge de 1462 (Talet, p. 184). El domini i l'accés a Concabella, situada en una zona de frontera entre els dos exèrcits, quedà dificultat des d'un bon principi: el 1463 el monarca nomenat per les autoritats catalanes ordenà que no es causessin molèsties als habitants de Concabella⁸ i els frares hagueren de canviar la ruta i proveir-se de salconduit per accedir-hi (Talet, p. 185, 188). Finalment, cap a 1465 els frares en foren expulsats de forma violenta per un escamot militar. Els frares de Vall d'Hebron sol·licitaren al lloctinent Joan de Lorena que posés sota protecció unes cases que tenien a Molins de Rei i que els servien per proveir-se d'aliments arran dels perjudicis que els havia causat l'exèrcit.⁹ En el setge final de la capital catalana, s'autoritza que dos frares de la Murtra anessin a Blanes o on fossin les galeres del rei Joan per rescatar mercaderies i pagar-ne el rescat¹⁰ i, poc després, els frares d'aquest monestir es queixaren dels danys i vexacions que l'exèrcit reialista els havia provocat en les escaramusses que havien dut a terme per trencar el setge.¹¹ Tot i l'acabament de la guerra, però, continuà la situació d'inseguretat al voltant dels dos cenobis, especialment a Vall d'Hebron, tal com palesen les ordres dictades entre 1478 i 1481, en què els monarques confirmaren la salvaguarda, ordenaren que no s'entrés a la finca per treure llenya, sota pena de cent assots, ni es molestessin els religiosos ni es produïssin danys a les seves terres.¹² Els frares també es queixaren de la presència de dones de mala vida als voltants de les respectives procures de Barcelona, ja que sovint hi havia baralles amb altres dones. Ferran II en decretà l'expulsió el 1479 (doc. 48).

A més, es detecten situacions irregulars a Sant Jeroni de la Murtra. El frare Joan Say prengué un protagonisme que, en principi, no li pertocava en els afers temporals mentre exercí el càrrec de vicari i prior (1464-1468), malgrat que hi havia nomenat un procurador general. Adquirí una casa al carrer d'en Cuch, que havia pertangut a la seva

8. Jaume SOBREQUÉS I CALLICÓ, *Catálogo de la Cancellaría de Enrique IV de Castilla, señor del Principado de Cataluña (lugartenencia de Juan de Beaumont, 1462-1464)*. Barcelona: CSIC, 1975, p. 328.

9. ACA, C, Intrusos, reg. 43, f. 177r-178r (27.10.1470).

10. ACA, C, Intrusos, reg. 44, f. 89v-90r (19.10.1471).

11. ACA, C, Intrusos, reg. 44, f. 98v-99r (05.11.1471).

12. ACA, C, reg. 3634, f. 102r-103r (10.09.1479); reg. 3633, f. 145v-146v (15.09.1479); reg. 3546, f. 85r-85v (12.11.1480); AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 10 (15.03.1481), 11 (03.11.1481).

germana, amb un procediment poc ortodox. Els visitadors el destituïren i l'exiliaren a Castella, una mesura excepcional que denota que se'l degué fer responsable de faltes molt greus. La visita, d'una durada extraordinària, superior als dos mesos, acabà amb el nomenament com a prior de Jaume Tàpies, profés de Vall d'Hebron, que assumí directament els assumptes temporals del monestir. La normalitat no tornà fins al 1473. A més, en aquesta dècada quatre frares de cor abandonaren el cenobi: dos anaren a Vall d'Hebron i tres acabaren retornant més endavant a la Murtra. Però que tornessin abans de l'acabament de la guerra i que dos ho fessin poc després de la defenestració de Joan Say apunta que la motivació de la sortida no fou econòmica. Tot plegat configura un escenari de problemes de convivència entre els frares, possiblement també d'indisciplina i de mala gestió, dels quals els visitadors culpabilitzaren principalment el prior Joan Say.

Tant aquesta destitució i nomenament d'un prior forà a la Murtra com la pesta de 1466 a Vall d'Hebron tingueren com a conseqüència col·lateral la inestabilitat en el màxim càrrec en els monestirs: després de la mort de Jaume Planes (1466), hi hagué set eleccions seguides a la Murtra en què no es reelegí el prior sortint, mentre que a la Vall d'Hebron hi hagué cinc priors diferents entre 1465 i 1480. Un panorama d'inestabilitat que contrasta amb els llargs mandats de Ramon Joan i Romeu Borrell del període anterior.

Davant d'un context general tan advers, els frares optaren per reivindicar insistentment els seus drets i buscar alternatives de finançament. En aquest període sovintejaren els precés a l'autoritat i el recurs a la justícia, ja fos per via d'arbitratge o pels tribunals reials. Hi ha múltiples exemples de com els religiosos insistiren una i altra vegada que els havien usurpat les rendes, que se'ls reintegressin les propietats i que se saldessin els deutes. La Capitulació de Pedralbes (1472), que ordenava el retorn a la situació anterior a la guerra, fou paper mullat i els religiosos continuaren les reclamacions gairebé fins al 1480. Tot i que tingueren algun èxit, com la sentència sobre les cenes d'absència, que fou favorable a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1487), en general no recuperaren els deutes —els frares de la Murtra perderen unes 1.500 lliures que els devien els barons de Queralt— o es van veure forçats a malvendre propietats, com Concabella (1477). D'altra banda, per no dependre tant de les trameses de l'exterior, que estaven bloquejades, els frares buscaren recursos a prop dels respectius cenobis. Així, els jerònims de la Murtra es vengueren censals morts i plata de la sagristia per comprar l'alou dels masos del voltant del monestir (1469) i els de Vall d'Hebron decidiren adquirir la granja de Monistrol d'Anoia (1476).

És també en aquest període que s'incrementà l'activitat agrícola i ramadera, amb la venda dels excedents a Barcelona.

Un altre aspecte que ajudà a mitigar els efectes de la crisi és la gradual presència dels jerònims en l'imaginari devot de la societat del seu temps, com es posa de manifest en els dos intents no reeixits de fundació de noves comunitats, una a Lleida, promoguda per misser *Afán* (1476), i una altra, del comte de Prades, que es desestimà perquè l'orde considerà que el lloc, excessivament proper al mar, no era apropiat (1477).¹³ Cada vegada hi havia més persones que optaren pels jerònims a l'hora de demanar sufragis i sepultura o que contribuïren econòmicament a completar-ne la construcció. Tot i que no sorgí cap figura rellevant i que estaven lluny dels convents mendicants, es detecta un increment del nombre de benefactors, la importància dels quals ha quedat esculpida en pedra en els nombrosos escuts heràldics del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. En aquest sentit, potser empesos per la necessitat o perquè aparegué una demanda fins aleshores inexistent, apareixen en aquest període benefactors que adoptaren la figura de la donació, persones que, ja en la vellesa, donaven els seus béns a canvi que els frares els mantinguessin. A la Murtra n'hem documentat dos, Rafael Osona (1470) i Pere Cerdà (1472), i dos més a Vall d'Hebron, Francesc Parellada i la seva muller Caterina (1479).

Un altre fet destacat és l'increment notable de la intervenció de l'orde en els dos monestirs catalans, gairebé absent fins aleshores. De fet, l'any 1468 el capítol general nomenà per primera vegada un frare castellà, Juan de Ortega, vicari general de la Corona d'Aragó. Perquè pogués exercir millor aquest càrrec, el nomenà alhora prior del monestir més petit d'aquest territori, Santa Maria de la Murta.¹⁴ Des d'aleshores no consta que tornés a mans de frares professors dels monestirs jerònims valencians i catalans, de manera que la influència castellana es feu més patent. I no es feu notar tan sols en la destitució i l'exili del prior Joan Say, justament l'any 1468, i en l'ajut econòmic arran de les dificultats econòmiques, sinó també en la creació de la figura del procurador general a cada monestir, que hagué d'assumir tots els assumptes temporals de la comunitat en lloc del prior, la prohibició de la tinença d'esclaus i el control de l'orde sobre el patrimoni —autoritzà la venda de Concabella, com consta en el capítol conventual de Sant Jeroni de la Murtra celebrat el 15 d'octubre de 1477 (CM41),

13. Actas, vol. 2, f. 14v, 22r.

14. Actas, vol. 1, f. 80r.

i instà la venda de la granja de Monistrol d'Anoia des del 1480.¹⁵ Si fins aleshores s'havia tolerat o acceptat que no hi hagués representants dels dos monestirs catalans en els capítols generals, en el de 1468 els reprengueren per les darreres absències.¹⁶ Des d'aleshores, sempre en tingueren almenys un. L'orde intentà que les comunitats dediquessin més esforços a la formació dels religiosos. Així, el capítol general de 1474 facultà les comunitats que els religiosos poguessin continuar sota la disciplina del mestre de novicis després de la professió¹⁷ i el de 1477 es va proposar una millora de la qualitat del cant arran de les grans diferències que s'havien detectat entre els monestirs.¹⁸ Aquesta darrera disposició deu ser la causa que Sant Jeroni de la Murtra contractés un mestre de cant, que s'estigué sis mesos per ensenyar aquesta art als religiosos durant el trienni 1483-1486 (Talet, p. 235-236).

La guerra va marcar durant gairebé vint anys la trajectòria dels dos monestirs. Una guerra en la qual no tingueren cap tipus de protagonisme polític. Si les comunitats, o una part majoritària d'elles, sentien alguna predilecció vers alguna de les parts enfrontades, això no va tenir cap incidència significativa. Els frares estigueren sempre en una posició dèbil i es preocuparen perquè l'autoritat, fos la que fos, els respectés els drets, tot i que tingueren poc èxit. A la correspondència consultada, tant Joan II com les autoritats de la Catalunya rebel els consideraren fidels a la seva causa. I és que, en un context tan advers, el primer era vetllar per la supervivència de la institució, més que en les preferències polítiques, que tanmateix no podem descartar que estiguessin al darrere dels problemes de convivència que s'endevinen a Sant Jeroni de la Murtra.

La sortida de la crisi i el final del segle

La sortida de les dificultats provocades pel conflicte bèl·lic no fou idèntica en el temps per als dos monestirs. Sant Jeroni de la Murtra tingué una forta represa el 1478, en coincidència amb l'elecció de prior, per segona vegada, del frare Benet Santjoan. Després d'anys amb molt pocs ingressos, tan sols tres professions entre 1462 i 1478, en el trienni d'aquest prior professaren set religiosos. Degué judicar oportú i necessari rejoyenir un capítol envellit. Probablement la venda del castell de Concabella i la inversió del preu en noves rendes, a més de la

15. Actas, vol. 2, f. 43r.

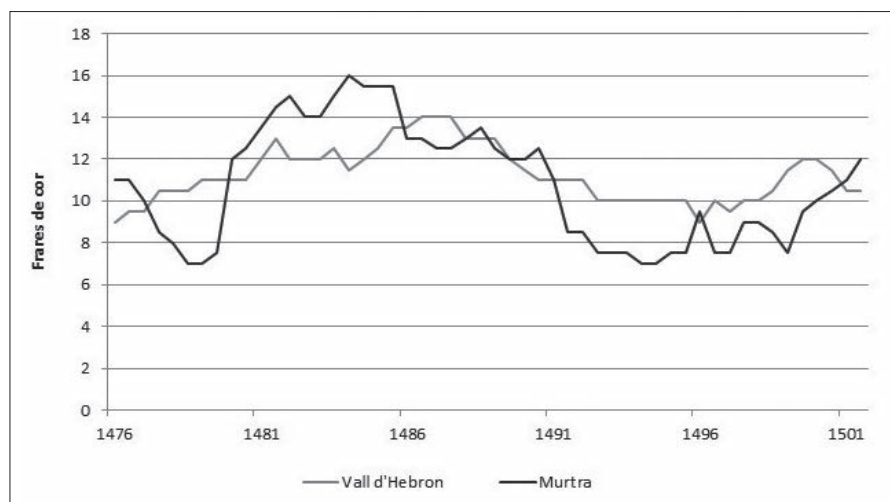
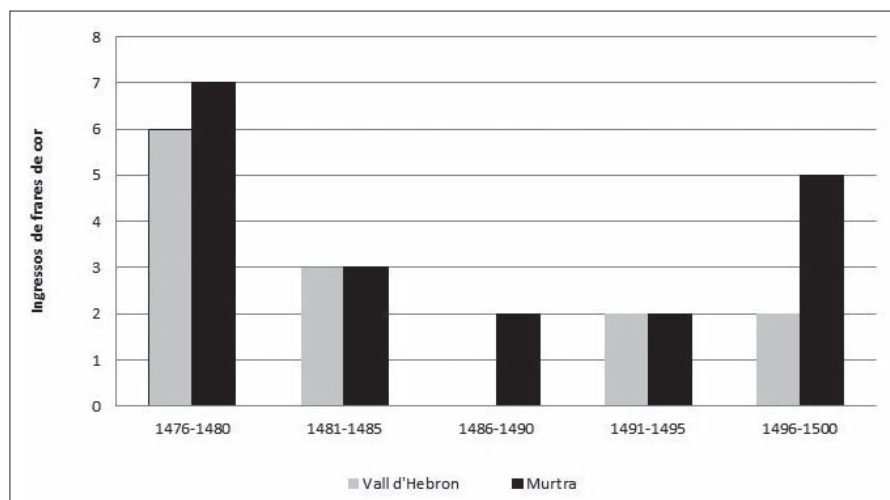
16. Actas, vol. 1, f. 83r; Talet, p. 198.

17. *Constituciones y extravagantes...*, 1613, p. 84.

18. Actas, vol. 2, f. 17r.

Població de frares de cor (1476-1500)

recuperació d'altres ingressos ordinaris, van donar peu a fer créixer la comunitat al voltant de quinze frares de cor.

Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, en canvi, trigà uns anys més perquè l'ingrés principal, la lleuda de Tortosa, no es cobrà amb normalitat fins al 1482. En aquest sentit, el capítol general dels jerònims donà

un marge superior a Vall d'Hebron respecte a la Murtra per retornar el préstec que li havia concedit per mitigar els efectes de la guerra. Certament, a Vall d'Hebron hi hagué un nombre important d'ingressos també a la segona meitat de la dècada de 1470, però no implicà un augment significatiu de la població de frares de cor. L'increment fou molt gradual fins al 1487, en què es va assolir el màxim de catorze, moment a partir del qual optaren per no sobrepassar aquesta xifra: no s'acceptà un candidat de convers l'any 1486 per qüestions econòmiques i no hi hagué cap professió entre 1485 i 1493. Amb algunes incorporacions al final del segle, la comunitat quedà estabilitzada al voltant de dotze frares de cor.

L'evolució de Sant Jeroni de la Murtra fou diferent. Després de l'augment brusc de la població de frares de cor a principis de la dècada de 1480 i d'una tendència lleugera a la baixa en els anys següents, hi hagué un descens sobtat el 1490. L'origen és conegut: la pesta d'aquell any matà quatre frares de cor, dos conversos i un donat (Talet, p. 247). El major nombre d'ingressos a la dècada de 1490 tindria per objectiu compensar aquesta pèrdua i situar la comunitat al voltant de la dotzena de frares de cor, de manera que les dues comunitats jerònimes arribaren a final de segle amb poblacions molt semblants.

Un dels fenòmens que es detecta durant aquest període final i que devia impedir una estabilització dels capítols conventuals fou el descens de l'arrelament de les vocacions. No havia tingut lloc abans, o almenys no ho havia fet amb tanta intensitat. De les tretze incorporacions a la Murtra entre 1478-1481, quatre marxaren del monestir i n'hi hagué dues més que probablement també ho feren, ja que la seva estada fou molt curta. A la Vall d'Hebron, dels set que professaren entre 1479 i 1484, tres no perseveraren: un estigué tan poc temps que creiem que abandonà poc després de la professió, encara en el període de formació, un altre consta que fugí diverses vegades i un tercer, Joan Avinent, que llegà un ric patrimoni a la comunitat, se n'anà a Sant Benet de Bages. És a dir, prop de la meitat de les vocacions que entraren en els dos cenobis jerònims catalans per omplir unes comunitats envellides pels efectes de la guerra i de la postguerra no arrelà. I el fenomen continuà en els anys següents: Baltasar Piquer, i possiblement també el llec Mateu Fuster, a la Murtra, i Antoni Joan de Bellfort, a Vall d'Hebron, sortiren dels monestirs al final del segle xv i inicis del xvi. També en aquests anys tingué lloc la curiosa singladura de Pere de Rocabertí, que marxà per fer d'ermità per tornar al cap de poc temps amb els jerònims. Que els cinc que sabem que marxaren anessin a monestirs de benedictins claustrals, que no es caracteritzaven per ser el paradigma

de l'observança i el rigor monacals, descartaria que aquests religiosos busquessin un entorn més auster del que imposaven els jerònims.

Relacionats amb les dificultats d'arrelament són els problemes de convivència o disciplina, especialment a Sant Jeroni de la Murtra. El 1486 els consellers de Barcelona demanaren al general de l'orde que hi enviés el frare Antoni Torres, de Cotalba, almenys durant tres anys, perquè l'esmentat monestir *ne aconsegués benefici e endreça* (doc. 56). Aquesta petició, també adreçada al prior de Cotalba (doc. 57) i que fou acceptada, gairebé coincidí amb les fugues dels frares Andreu Maig i Miquel Estela i el conflicte amb el frare Bernardí Jaume, que acabà marxant a Sant Benet de Bages. Més endavant hi hagué un episodi semblant a la intervenció dels visitadors durant el priorat de Joan Say el 1468: al final del priorat de Gabriel Andreu (1494) els confirmadors, que tenien potestat del pare general per actuar com a visitadors i prendre les mesures que consideressin necessàries, van prohibir que el següent prior fos un dels professors de la comunitat. No sabem les causes d'aquesta decisió, però és evident que hi havia mala maror entre els frares, ja que el vicari i el procurador renunciaren durant el mandat i Baltasar Piquer va obtenir un breu apostòlic per abandonar la comunitat. El fet que alguns d'aquests religiosos, com Miquel Estela o Bernardí Jaume, tornessin més endavant al monestir abonen la hipòtesi que al darrere d'aquestes desercions hi hagués algun conflicte personal, possiblement amb el prior, sense que es puguin descartar altres hipòtesis, com l'oportunitat de gaudir més fàcilment del seu patrimoni personal.

A Vall d'Hebron també es prengueren mesures disciplinàries, però no foren el producte d'un problema de convivència, sinó de certes dinàmiques que es volien corregir: el capítol general va prohibir que hi hagués dones a la casa procura de Barcelona (1480), va ordenar la venda de la granja de Monistrol d'Anoia (1486), va advertir el prior que no sortís tan sovint del cenobi, fins al punt que el va excloure de l'elecció prioral següent (1495), va exigir que el frare que havien enviat a Roma tornés al monestir i va assenyalar que no es podien treure diners de l'arca comuna sense comptar prèviament amb el consentiment del capítol conventual (1498).¹⁹

Al nostre entendre, seria un error interpretar tots aquests esdeveniments com una mostra de relaxament i falta d'observança de l'orde dels jerònims a Catalunya. Que hi hagués incidents i conflictes entre els religiosos o que n'hi hagués que no seguissin algunes de les normes

19. Actas, vol. 2, f. 43r, 72r-72v, 124v, 138r.

no ha de ser considerat un fet excepcional en un grup humà com el que formaven les dues comunitats monàstiques. De fet, l'absència de notícies d'aquesta naturalesa en la primera meitat del segle xv és molt probable que es degui més al fet que no n'hagi quedat constància que no pas que no hi hagués cap incident. En tot cas, el remarcable és que l'orde tenia les eines per corregir aquestes desviacions i les utilitzà per redreçar aquelles conductes i comportaments que no s'ajustaven a la normativa establerta.

L'orde dels jerònims continuà apostant per l'augment de la formació amb la creació d'un col·legi, San Antonio de Sigüenza. Però els dos monestirs catalans, amb comunitats relativament petites i economies que no permetien excessos, no podien estar a l'avantguarda dels canvis que s'anaven implantant. Dels primers dotze frares que anaren a estudiar a aquesta nova escola, només n'hi havia un procedent dels monestirs de la Corona d'Aragó, però era profés de Cotalba.²⁰ La influència i el pes de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra en el conjunt de l'orde es reduí encara més després que la implantació dels jerònims a Catalunya durant el segle xv, a diferència del que passava en altres territoris, s'havia estancat.

Quant a l'aspecte econòmic, hi hagué una clara recuperació. Les rendes anaren en augment fins al final del segle. Aquesta tendència positiva, que es feu patent a la darrera dècada, no fou tan sols conseqüència de la recuperació de les rendes perdudes durant la guerra, sinó també per la captació de nous benefactors. A la Murtra n'hi hagué més que en els períodes anteriors, però totes les seves aportacions sumades tan sols compensaren la pèrdua de rendibilitat de la dotació fundacional. Per això, a l'entrada del segle xvi la comunitat jerònima badalonina mantingué les rendes del període fundacional, però no les superà. En canvi, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron comptà amb aportacions molt quantioses de Joan Lledó, vicari perpetu de Santa Maria del Mar, la vídua Florença Cavaller, que es feu donada, i possiblement de Beatriu de Pimentel, mare del lloctinent Enric d'Aragó, a les quals cal sumar el cobrament de la meitat de la deïxa de la reina Maria. Per aquesta raó, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron donà un pas endavant decisiu amb nous ingressos de generosos benefactors i deixà enrere el sostre econòmic que tenia des del període fundacional. L'augment de benefactors també comportà un increment de la càrrega de les obligacions espirituals, fins al punt que els frares sol·licitaren al pontífex una reducció. Innocenci VIII encarregà l'afer al bisbe de Barcelona. Finalment, el vicari general

20. Actas, vol. 2, f. 93r-93v.

de Barcelona dictaminà reduir totes les càrregues i llegats espirituals a 400 misses o una missa quotidiana, atès el nombre baix de religiosos i els efectes negatius de la guerra sobre la comunitat.²¹

A diferència de l'etapa de mitjan segle, la millora no anà destinada majoritàriament a fer augmentar les comunitats, sinó que els frares, a banda d'eixugar deutes, dedicaren els recursos a atendre necessitats que havien quedat aparcades durant la crisi provocada per la guerra. S'optà per una via més prudent: consolidar la infraestructura necessària perquè una comunitat al voltant d'una vintena de membres pogués viure amb la comoditat que permetien les rendes ordinàries. Aquest fet es posa de manifest en la forta activitat constructiva d'aquest període.

A Sant Jeroni de la Murtra enllestiren la construcció del cenobi a principis de la dècada de 1490, de manera que les parts fonamentals —claustre, refetor, cuina, sala capitular, església, cel·les...— es finalitzaren en aquesta etapa i a partir d'aleshores se'n bastiren de noves que tenien un caràcter complementari. Mentrestant, els frares de la Vall d'Hebron endegaren una tercera etapa constructiva amb moltes actuacions: campanar, rellotge, biblioteca, ornamentació del claustre, retaule major, peces d'orfebreria per a la sagristia... Síntoma de la bona salut econòmica del final del segle és la contractació dels artistes i professionals més cotitzats per a executar-les, com el pintor Jaume Huguet o el rellotger Jaume Ferrer.

21. AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 14 (16.02.1488).

BIBLIOGRAFIA

- Francesc ALBARDANER I LLORENS, «Cristòfor Colom i Badalona: una relació fictícia?», *Carrer dels Arbres*, 21 (2010), p. 45-64.
- Jordi ALEMANY JOAQUINA, Núria CARRERAS VIDAL, Marisol MADRID FERNÁNDEZ, Montserrat RODRÍGUEZ COLOMÉ, «L'església del monestir de Sant Jeroni de la Murtra: últimes excavacions», *Carrer dels Arbres*, 4 (1993), p. 63-70.
- Francesc Xavier ALTÈS I AGUILÓ, «L'abat Antoni d'Avinyó i la reforma observant de Santa Maria de Montserrat (1439-1450)», *Studia Monastica*, 51-1 (2009), p. 197-329.
- Higini ANGLÈS, *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Biblioteca de Catalunya, 1935.
- Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Cristòfor Colom a Sant Jeroni de la Murtra», *Butlletí del Centre d'Estudis Colombins*, 5-6 (1992), p. 6-12.
- *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*. Barcelona: Diputació de Barcelona, Ajuntament de Badalona, 1993.
- «Cristòfor Colom i Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 5 (1994), p. 47-66.
- «La biblioteca del monasterio de Sant Jeroni de la Murtra», *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Real Centro Escorial – María Cristina, 1999, vol. 2, p. 693-710.
- «El monestir de Sant Jeroni de la Murtra», *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura II*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 217-223.
- *Fra Ramon Pané i l'univers simbòlic taí*. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya, 2009.

- Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Relacions de Sant Jeroni de la Murtra amb les comarques gironines», *Estudis del Baix Empordà*, 29 (2010), p. 55-82.
- «Els jerònims i els jueus», *Carrer dels Arbres*, 3 (2018), p. 106-116.
- Joan BADA, Genís SAMPER (dir.), *Catalònia religiosa*. Barcelona: Editorial Claret, 1991.
- Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*. Barcelona: Impr. de F. J. Altés y Alabart, 1906.
- *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*. Barcelona: F. J. Altés y Alabart, 1915-1917.
- Eulàlia BARRASETAS, Montserrat BLASCO, Isabel CARPIO, *Marques de cantereria del monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, 1981-1982.
- Esteve Gilabert BRUNIQUER, *Cerimonial dels magnífics consellers y regiment de la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Henrich y cía, 1912-1916.
- Joan Ferran CABESTANY FORT, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1269-1458)», *Estudios y Documentos*, 16 (1967), p. 121-316.
- «Fray Ramón Juan, prior de San Jerónimo del Valle de Hebrón (1419-1458)», *Studia Hyeronimiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 1, p. 225-251.
- Lluís CABRÉ, Montserrat FERRER, «Notícies d'unes *Exclamacions sobre la Passió de Crist* (BC, ms. 473) i la seva relació amb l'*Arbor* d'Ubertí de Casale», *Caplletra*, 55 (2013), p. 9-25.
- Pere CATALÀ I ROCA, «Dos documents expedits per Ferran "El Catòlic" des de Sant Jeroni de la Murtra, el 1493», *Bulletí del Centre d'Estudis Colombins*, 5-6 (1992), p. 14-15.
- Javier Cía BLASCO, «Precedentes y orígenes del monasterio Jerónimo de Santa Engracia de Zaragoza», *Revista de Historia Jerónimo Zurita*, 76-77 (2001-2002), p. 7-90.
- Constituciones de los frayles de la orden del glorioso doctor nuestro padre San Hierónimo*. Madrid: Imprenta Real, 1597.
- Constituciones y extravagantes de la orden del glorioso doctor nuestro padre san Gerónimo*. Madrid: Imprenta Real, 1613.
- Constituciones y extravagantes de la orden de N. P. S. Gerónimo, máximo doctor de la Iglesia*. Salamanca: oficina de Eugenio Antonio García, 1716.
- María Mercedes COSTA, «Los documentos de la Orden de San Jerónimo en el Archivo de la Corona de Aragón», *Studia Hieronymiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 2, p. 667-675.

- Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Bulario de Benedicto XIII*. Saragossa: Institución «Fernando el Católico», 2009, vol. 4 (*El papa Luna (1394-1423), promotor de la religiosidad hispana*).
- Albert CURTO HOMEDES, «Notes sobre l'eremitisme català baixmedieval», *Acta Historica et Archaeologia Mediaevalia*, 3 (1982), p. 71-92.
- Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Raluy, 1943.
- «Costumbres del monasterio de San Jerónimo de la Murtra», *Studia Hieronymiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 2, p. 123-135.
- *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1975.
- «Guiatge e salconduit», *Amistad*, 80 (1976), p. 7.
- *Història de Badalona*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1975, vol. 4.
- Manuel DE BOFARULL Y DE SARTORIO, *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Barcelona: Imprenta del Archivo, 1865, vol. 28 (*Opúsculos inéditos del cronista catalán Pedro Miguel Carbonell*).
- Núria DE DALMASES BALANÀ, *Orfebrería catalana medieval: Barcelona 1300-1500 (aproximació a l'estudi)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992.
- Oriol DE FÀBREGUES-BOIXAR, «Aspectes sanitaris històrics de Vall d'Hebron, hospital de la muntanya de Collserola», *Gimbernat*, 65 (2016), p. 31-42.
- Antonio DE LA TORRE, *Documentos sobre relaciones internacionales de los Reyes Católicos*. Barcelona: Patronato M. Menéndez y Pelayo, 1965, vol. 5 (1495-1497).
- Antonio DE LA TORRE, E. A. DE LA TORRE, *Cuentas de Gonzalo de Baeza, tesorero de Isabel la Católica*. Madrid: CSIC, 1956.
- Pedro DE LA VEGA, *Crónica de los frayles de la orden del bienaventurado Sant Hierónimo*. Alcalá de Henares: casa de Juan de Brocar, 1539.
- Ignacio DE MADRID, «La bula fundacional de la orden de San Jerónimo», *Studia Hieronymiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 1, p. 57-74.
- «Las “constituciones” de la orden de San Jerónimo. Su historia y ediciones impresas hasta la exclaustación de 1835», *Homenaje a Pedro Sainz Rodríguez*. Madrid: Fundación Universitaria Española, 1986, vol. 1, p. 21-56.
- «La Orden de San Jerónimo en perspectiva histórica», *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Real Centro Escorial – María Cristina, 1999, vol. 1, p. 9-38.

Candido Augusto DIAS DOS SANTOS, *Os jerónimos em Portugal. Das origens aos fins do século XVII*. Porto, 1977.

Carles DÍAZ MARTÍ, «Primera menció del futur monestir de Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 15 (2004), p. 17-26.

— Bertran Nicolau, *fundador de Sant Jeroni de la Murtra*. Badalona: Museu de Badalona, 2006.

— «Aspectes sanitaris rellevants en la primera crònica de Sant Jeroni de la Murtra (segles XV i XVI)», *Carrer dels Arbres*, 17 (2006), p. 37-52.

— «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 29 (2008), p. 9-56.

— «Pedra calcària badalonina per a Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 20 (2009), p. 25-40.

— «Donats jerònims als protocols del notari Narcís Gerard Gili (segle XV)», *Els monestirs medievals (IV Jornades d'Història i Arqueologia del Maresme)*. Mataró: Grup d'Història del Casal de Mataró, 2010, p. 152-163.

— «L'Obra Nova de Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 21 (2010), p. 65-86.

— *La primera crònica del monestir de Sant Jeroni de la Murtra (1413-1604) de Francesc Talet*. Barcelona: Fundació Noguera, 2013.

— «Un fragment del llibre de despeses del procurador de Sant Jeroni de la Murtra (segle XV)», *Carrer dels Arbres*, 22 (2012), p. 17-58.

— «Noves aportacions sobre el mercader barceloní Bertran Nicolau (c. 1355-1421): riquesa, ordes monàstics i llegat testamentari», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 32 (2014-2015), p. 525-577.

— «La coexistència de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra: els intents de solució d'una excepcionalitat (1403-1444)», *Carrer dels Arbres*, 3 (2018), p. 7-25.

— «La *Historia breve* de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron: anàlisi de un documento conservado en la Real Biblioteca de San Lorenzo de El Escorial», a Javier ONRUBIA REBUELTA, Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, Luis BUSCH PEYDRO (coords.), *Fr. Ignacio de Madrid, OSH (1924-2017)*. Madrid: Ommpress, 2018, p. 141-159.

Carles DÍAZ MARTÍ, Anna MOLINA CASTELLÀ, Antonio GUILLÉN PASTRANA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra. 600 anys d'història*. Badalona: Museu de Badalona, 2016.

Agustí DURAN I SANPERE, «El dret de veïnatge a Cervera», *Estudis d'Història Medieval*. Barcelona: IEC, 1970, vol. 3, p. 75-83.

- Agustí DURAN I SANPERE, *Barcelona i la seva història*. Barcelona: Curial, 1973.
- Maria Teresa FERRER MALLOL, «Cartes i bitllets privats en els manuals del notari barceloní Narcís Guerau Gili (segle xv)», *Miscel·lània Aramon i Serra*. Barcelona: Curial, 1980, vol. 2, p. 197-217.
- Francisco de A. FERRER-VIVES, *Heráldica del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Ajuntament de Badalona, 1975.
- Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*. Badalona: Museu de Badalona, 1980.
- M.ª Carmen GÓMEZ, «A propósito de un credo polifónico del «Cantoral de S. Jeronimi» (E-Bd 251)», *Revista de Musicología*, IV-2 (1981), p. 309-318.
- Jordi GÜNZBERG I MOLL, «Antoni Vinyes: notari, ambaixador i polític (Barcelona-Nàpols: 1424-1488)», *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 373-387.
- Josep HERNANDO I DELGADO, «El libro, instrumento de cultura y objeto económico. Pere Sa Sala, escribano real (siglo xv)», *Anuario de Estudios Medievales*, 29 (1999), p. 409-427.
- Josep M. LLOBET I PORTELLA, «La família segarrenca dels Bovadilla segons alguns documents notariais (1466-1506)», a *Colom i el món català*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1993, p. 525-537.
- Joan LÓPEZ I DROCH, «L'antic mas de Sa Murtra. Una hipòtesi evolutiva», *Carrer dels Arbres*, 10 (1999), p. 15-28.
- Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura (siglos XIV-XVI)», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, 1 (1948), p. 105-199.
- *Mensajeros barceloneses en la corte de Nápoles de Alfonso V de Aragón (1435-1458)*. Barcelona: CSIC, 1963.
- «Documents culturals medievals (1307-1485)», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 38 (1981-1982), p. 301-473.
- Josep Maria MARTÍ BONET, «Archivo San Jerónimo de la Vall d'Hebron», *Memoria ecclesiae*, 7 (*Órdenes monásticas y archivos de la Iglesia (II). Santoral hispano-mozárabe en España*). Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia de España, 1995, p. 45-55.
- Isabel MATEOS GÓMEZ, Amelia LÓPEZ-YARTO ELIZALDE, José María PRADOS GARCÍA, *El arte de la orden jerónima. Historia y mecenazgo*. Madrid: Encuentro, 1999.
- Xavier MIRET I SANS, «Els orígens penedesencs de Sant Jeroni de la Murtra. L'oblidat monestir de Sant Jeroni de Montolivet», *Gran Penedès*, 33 (1993), p. 2-4.

- Miguel Carlos MUÑOZ FELIU, «La productividad bibliográfica de los jerónimos españoles en los siglos XVI y XVII: una aproximación bibliométrica», *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Real Centro Escorial – María Cristina, 1999, vol. 2, p. 655-664.
- Susanna MURIEL ORTIZ, Núria TÉLLEZ RODERO, *Guia dels arxius històrics de Catalunya*, 9. *Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya i Arxiu Històric del Centre Excursionista de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2011.
- Fèlix OLIVÉ I GUILERA, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*. Barcelona: parròquia de Sant Jeroni de Montbau, 1995.
- Ordinario, según el rito y ceremonias de la orden de Nuestro Padre San Hierónimo*. Madrid: Imprenta Real, 1597.
- Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, «La figura del P. General en la Orden de San Jerónimo», *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Real Centro Escorial – María Cristina vol. 1, p. 151-165.
- «El monasterio de la Murtra en las Actas de los capítulos generales de la OSH (1415-1684)», *Carrer dels Arbres*, 3 (2018), p. 83-105.
- Antonio PAULÍ MELÉNDEZ, *Efemérides históricas del real monasterio de San Matías (monjas jerónimas) de Barcelona: 1426-1941*. Barcelona: el Monestir, 1941.
- Chandler Rafton POST, *A History of Spanish Painting. The Catalan School in The Late Middle Ages*. Cambridge: Harvard University Press, 1930-1966.
- Antoni POYO I CREIXENTI, *Heràldica i llinatges a Sant Jeroni de la Murtra*. Barcelona: Cercle Català d'Estudis Heràldics i Nobiliaris, 1999.
- Carles QUINTANA I SEÑER, *Ceràmica de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*. Barcelona: parròquia de Sant Jeroni de Montbau, 1997.
- Miguel RAUFAST CHICO, «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la Guerra Civil Catalana (1460-1473)», *Anuario de Estudios Medievales*, 38/2 (2008), p. 1037-1085.
- Josemaría REVUELTA SOMALO, *Los jerónimos: una orden religiosa nacida en Guadalajara*. Guadalajara: Institución Provincial de Cultura «Marqués de Santillana», 1982.
- Jaume RIERA I SANS, «Els primers monestirs de jerònims a la Corona d'Aragó (1374-1414)», *Studia Monastica*, 50-2 (2008), p. 275-344.
- Joan ROSÀS I REVERTÉ, *Edat mitjana. Segles VIII-XV*, a Joan VILLARROYA I FONT (dir.), *Història de Badalona*. Badalona: Museu de Badalona, 1999, p. 53-78.

- José Antonio RUIZ HERNANDO, *Los monasterios jerónimos españoles*. Segòvia: Caja Segovia, 1997.
- Antonio RUMEU DE ARMAS, *Colón en Barcelona*. Sevilla: CSIC, 1944.
- *Itinerario de los Reyes Católicos, 1474-1516*. Barcelona: CSIC, 1974.
- «Jornadas y estancias de los Reyes Católicos en monasterios españoles», *Homenaje a fray Justo Pérez de Urbel, OSB*. Abadía de Silos, 1976, vol. 1, p. 549-567.
- Joaquim SALLERAS CLARIÓ, *Sant Genís de «La Vall d'Hebron»: su relación con Fraga (Huesca)*. Barcelona: Casa de Fraga a Barcelona (1993).
- *La baronía de Fraga: su progresiva vinculación a Aragón (1387-1458)*. Universitat de Barcelona (2006).
- José SIGÜENZA, *Historia de la orden de San Jerónimo*. Valladolid: Junta de Castilla y León, 2000.
- Jaume SOBREQUÈS CALLICÓ, *Catálogo de la Cancillería de Enrique IV de Castilla, señor del Principado de Cataluña*. Barcelona: CSIC, 1975.
- Gaietà SOLER, *Badalona. Monografia històrica-arqueològica*. Barcelona: Impremta de Fidel Giró, 1890.
- Maria Rosa TERÉS I TOMÀS, «Violant de Bar: les inclinacions artístiques d'una reina francesa a la Corona d'Aragó», a Maria Rosa TERÉS I TOMÀS (coord.), *Capitula facta et firmata: inquietuds artístiques en el quatre-cents*. Valls: Cossetània, 2009, p. 9-69.
- Maria Rosa TERÉS, Teresa VICENS, *Violant de Bar i Maria de Castella: promoció espiritual i mecenatge*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2015.
- Montserrat TOLDRÀ PARÉS, *La reina Maria, dona d'Alfons V el Magnànim: vida i obra de govern (1401-1458)*. Universitat de Barcelona (2013).
- Teresa VICENS I SOLER, «Aproximació al món artístic de la reina Maria de Castella», a Maria Teresa FERRER I MALLOL, Josefina MUTGÉ I VIVES, Roser SALICRÚ I LLUCH, Carles VELA I AULESA (eds.), *Capitula facta et firmata: inquietuds artístiques en el quatre-cents*. Valls: Cossetània, 2009, p. 193-262.
- Mariàngela VILALLONGA, *La literatura llatina a Catalunya al segle xv*. Barcelona: Curial, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.
- Jill WEBSTER, «Deu documents sobre els problemes dels religiosos i dels eclesiàstics durant la lloctinència de la reina Maria de Castella», a *La Corona catalanoaragonesa, l'islam i el món mediterrani*. Barcelona: CSIC, 2013, p. 737-746.

APÈNDIX

Taules documentals

CAPÍTOLS CONVENTUALS

Taula 1a. *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*

	<i>Data</i>	<i>Font documental</i>
CV1	19.10.1393	Carles DíAZ MARTÍ, «Pergamins referents...», p. 44-45 (30.10.1393).
CV2	20.03.1398	Doc. 3.
CV3	11.03.1412	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2.
CV4	28.04.1416	AHPB, Joan FERRER, 104/3, s. f.
CV5	04.03.1453	Doc. 20.
CV6	30.03.1456	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 4.
CV7	28.03.1457	AHPB, Esteve MIR, 181/10, s. f.
CV8	09.04.1458	AHPB, Antoni VINYES, 154/36, f. 78r-78v.
CV9	01.09.1459	AHPB, Esteve MIR, 154/36, f. 5v.
CV10	11.05.1460	AHPB, Esteve MIR, 181/13, f. 8r-8v.
CV11	13.05.1463	AHPB, Esteve MIR, 181/45, f. 117r-119r.
CV12	02.04.1465	AHPB, Esteve MIR, 181/15, s. f.
CV13	22.07.1465	AHPB, Esteve MIR, 181/15, s. f.; 181/35, f. 144r-146r.
CV14	27.10.1469	AHPB, Andreu MIR, 234/2, f. 23v.
CV15	26.07.1470	AHPB, Andreu MIR, 234/2, f. 67r.
CV16	12.01.1472	AHPB, Joan MIRAVET, 228/1, s. f. (16.09.1472).
CV17	12.03.1472	AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 21r.
CV18	11.04.1475	AHPB, Andreu MIR, 234/5, f. 57r.
CV19	11.06.1476	ACA, <i>Diversos</i> , <i>Monistrol</i> , pergami 2048.
CV20	13.10.1476	Carles DíAZ MARTÍ, «Donats jerònims...», p. 159 (doc. 1).
CV21	10.03.1477	AHPB, Andreu MIR, 234/6, f. 38v.
CV22	20.04.1477	AHPB, Andreu MIR, 234/6, f. 63r.
CV23	28.09.1477	Carles DíAZ MARTÍ, «Donats jerònims...», p. 160 (doc. 2).
CV24	22.07.1479	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 25.
CV25	19.12.1479	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2 (27.08.1479).
CV26	04.06.1480	AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/3, f. 33v.
CV27	30.11.1480	AHPB, Narcís Gerard GIL, 235/3, s. f. (doc. 51).
CV28	24.04.1481	Carles DíAZ MARTÍ, «Donats jerònims...», p. 161 (doc. 3).
CV29	20.04.1483	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 67r.
CV30	19.09.1483	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 13.

	<i>Data</i>	<i>Font documental</i>
CV31	09.11.1483	AHPB, Andreu MIR, 234/10; ADB, <i>Processos</i> , 1501, s. f.
CV32	18.09.1485	AHPB, Lluís JORBA, 238/1, s. f.
CV33	04.09.1486	AHPB, Dalmau GINEBRET, 219/21, s. f.
CV34	18.12.1486	AHPB, Andreu MIR, 234/17, s. f.
CV35	04.01.1487	AHPB, Andreu MIR, 234/17, s. f.
CV36	14.09.1488	AHPB, Pere TRITER, 239/7, f. 13r.
CV37	08.02.1489	AHPB, Pere TRITER, 239/7, f. 56v.
CV38	19.08.1489	AHPB, Pere TRITER, 239/8, f. 18v-19r.
CV39	02.12.1490	Doc. 61.
CV40	10.07.1491	AHPB, Pere TRITER, 239/10, f. 33r-33v.
CV41	11.09.1491	AHPB, Pere TRITER, 239/10, f. 44r-44v.
CV42	18.11.1491	AHPB, Lluís JORBA, 238/3, s. f. (17.11.1491).
CV43	06.04.1494	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 20r.
CV44	07.09.1494	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 61v.
CV45	23.11.1494	AHPB, Pere TRITER, 239/14, f. 19r-20r.
CV46	07.04.1495	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 89r-89v.
CV47	05.07.1495	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/6, f. 6v-7r.
CV48	14.07.1495	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/6, f. 8r, 12v.
CV49	13.12.1495	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/6, f. 52r.
CV50	08.01.1497	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/7, s. f.
CV51	21.05.1497	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/7, s. f.
CV52	11.06.1497	AHPB, Pere TRITER, 239/18, f. 44r.
CV53	16.06.1497	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/7, s. f.
CV54	03.12.1497	Carles DÍAZ MARTÍ, «Donats jerònims...», p. 162-163 (doc. 5).
CV55	01.04.1498	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2.
CV56	31.08.1498	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2; AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/9, f. 34v-35r.
CV57	04.10.1498	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/9, f. 45r-45v.
CV58	01.08.1499	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/10, s. f.
CV59	27.10.1499	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/10, s. f.
CV60	10.11.1499	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/11, f. 10r-11r.
CV61	02.02.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/11, f. 46r-46v.
CV62	25.02.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/11, f. 56v i bossa.
CV63	27.03.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/11, f. 68v.
CV64	05.04.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/11, f. 70v.
CV65	19.08.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/12, s. f.
CV66	27.09.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/12, s. f.

Taula 1b. *Sant Jeroni de Montolivet/Murtra*

	<i>Data</i>	<i>Font documental</i>
CM1	22.10.1416	ACA, <i>MH</i> , lligall petit 107.
CM2	03.05.1418	AHPB, Pere PELLISSER, 68/10, s. f.; 68/33, f. 43r-44r (28.01.1429).
CM3	16.10.1428	AHPB, Pere PELLISSER, 68/33, f. 28v-29v.
CM4	18.11.1434	AHPB, Antoni VINYES, 154/14, s. f. (04.02.1438).
CM5	19.01.1440	AHPB, Antoni VINYES, 154/17, s. f.
CM6	16.01.1448	AHPB, Antoni VINYES, 154/84, s. f.
CM7	24.02.1450	AHPB, Antoni VINYES, 154/27, s. f.
CM8	17.12.1450	AHPB, Antoni VINYES, 154/30, s. f. (16.09.1451).
CM9	06.11.1453	ACA, <i>MH</i> , vol. 2496, f. 10v-11r.
CM10	27.07.1457	Doc. 23.
CM11	21.08.1457	AHPB, Antoni VINYES, 154/36, f. 12r-12v.
CM12	27.08.1460	AHPB, Antoni VINYES, 154/39, s. f.; 154/100, s. f.
CM13	29.09.1461	AHPB, Antoni VINYES, 154/101, s. f.
CM14	19.11.1461	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.
CM15	29.01.1464	AHPB, Antoni VINYES, 154/42, s. f.
CM16	20.05.1468	AHPB, Antoni VINYES, 154/44, s. f.
CM17	08.01.1469	AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 30r-33r, 34r-35r.
CM18	18.10.1469	AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 85v-86r.
CM19	09.11.1469	AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 91r-91v.
CM20	13.05.1470	AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f.; 154/105, s. f.
CM21	21.09.1470	AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f.
CM22	24.02.1471	AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f.
CM23	16.06.1471	AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f.
CM24	13.03.1472	AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 21v, 22r-24v.
CM25	19.11.1472	AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 49r; 154/106, s. f.
CM26	06.12.1472	AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 57r; 154/106, s. f.
CM27	14.03.1473	AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 81v-82r; 154/106, s. f.
CM28	16.04.1473	AHPB, Antoni VINYES, 154/47, 28, f. 87v-88v.
CM29	09.03.1474	AHPB, Antoni VINYES, 154/48, s. f.; 154/106, s. f.
CM30	07.10.1474	AHPB, Antoni VINYES, 154/48, s. f. i bossa.
CM31	29.01.1475	AHPB, Antoni VINYES, 154/49, f. 14v-15v.
CM32	13.02.1475	AHPB, Antoni VINYES, 154/49, f. 17r-19v.
CM33	11.06.1475	AHPB, Antoni VINYES, 154/49, f. 55r.
CM34	01.10.1475	AHPB, Antoni VINYES, 154/49, f. 78r.
CM35	04.11.1475	AHPB, Antoni VINYES, 154/107, s. f.
CM36	01.01.1476	AHPB, Antoni VINYES, 154/49, f. 89v-90r i bossa.
CM37	25.02.1476	AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 2v-3r; 154/52, bossa; 154/107, s. f.

	<i>Data</i>	<i>Font documental</i>
CM38	13.07.1476	AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 22r-22v; 154/108, s. f.
CM39	30.01.1477	Doc. 39.
CM40	29.06.1477	AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 59v-60r.
CM41	15.10.1477	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, bossa; 154/108, s. f.
CM42	09.11.1477	AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 78r-78v; 154/108, s. f. i bossa.
CM43	20.03.1478	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. i bossa; doc. 42 (12.03.1478).
CM44	30.06.1478	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. i bossa.
CM45	14.09.1478	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.
CM46	25.10.1478	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. i bossa.
CM47	28.03.1479	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. i bossa.
CM48	04.04.1479	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. i bossa.
CM49	08.07.1479	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. i bossa.
CM50	10.10.1479	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.
CM51	16.01.1480	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. i bossa.
CM52	19.03.1480	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. i bossa.
CM53	16.07.1480	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.
CM54	30.07.1480	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f. i bossa.
CM55	08.12.1480	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 2v-3v.
CM56	18.02.1481	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 16v-18r i bossa.
CM57	21.03.1481	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 22v-24r i bossa.
CM58	25.04.1481	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 29r-29v i bossa.
CM59	28.10.1481	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 44v.
CM60	18.11.1483	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 68v-69r i bossa.
CM61	01.02.1484	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 73r-73v.
CM62	07.03.1485	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 4v-5r.
CM63	14.04.1485	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 8v.
CM64	27.03.1486	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 9v-10v.
CM65	03.09.1486	AHPB, Antoni VINYES, 154/53, s. f. i bossa.
CM66	28.10.1486	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 11v-12r.
CM67	23.04.1487	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 13v.
CM68	13.08.1487	AHPB, Antoni VINYES, 154/53, s. f.
CM69	09.09.1487	AHPB, Antoni VINYES, 154/53, s. f.
CM70	13.10.1487	AHPB, Antoni VINYES, 154/53, s. f.
CM71	02.11.1487	AHPB, Antoni VINYES, 154/53, s. f.
CM72	03.03.1488	AHPB, Antoni VINYES, 154/53, s. f.; 154/107, bossa.
CM73	21.03.1488	AHPB, Antoni VINYES, 154/1, s. f.
CM74	09.06.1488	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 16r-16v.
CM75	28.06.1488	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 16v-17r.

	<i>Data</i>	<i>Font documental</i>
CM76	05.10.1488	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 17r-17v.
CM77	09.10.1488	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 20r-20v.
CM78	24.11.1488	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 21r.
CM79	19.08.1489	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 21v-22r.
CM80	27.09.1489	AHPB, Guillem JORDÀ, 216/75, s. f.
CM81	19.11.1489	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 22v-23r
CM82	05.01.1491	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 24v-25r.
CM83	22.07.1491	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 25r, 26r.
CM84	21.10.1491	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 25v.
CM85	17.11.1491	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 26r-26v.
CM86	19.12.1491	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 26v.
CM87	02.10.1492	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 27r-27v.
CM88	06.10.1492	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 27v-28r.
CM89	15.04.1493	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 28r.
CM90	17.02.1495	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 28v.
CM91	07.07.1495	AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/6, f. 7v-8r.
CM92	06.08.1495	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 28v.
CM93	12.10.1495	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 30r-30v.
CM94	30.08.1497	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 32r-32v.
CM95	19.06.1500	doc. 69 (16.06.1500).
CM96	08.02.1501	AMSPP, Joan FANER, <i>Secundus liber contractuum et negociorum</i> , 1499, [gener, 28]–1501, maig, 28, f. 175r-175v.

RELACIÓ DELS CÀRRECS D'ELECCIÓ

Taula 2a. *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*

<i>Període</i>	<i>Prior</i>	<i>Vicari</i>	<i>Procurador</i> ¹
octubre 1393 – 1401	Jaume Ivanyes	--	
1401-1407	--	--	
1408	Jaume Sapila	--	
maig 1411 – maig 1412	Ramon Joan	Joan Tomàs	
maig 1412 – maig 1413	Guillem Boadella	--	
maig 1413 – maig 1414	Ramon Joan	--	
maig 1414 – maig 1415	Ramon Joan	--	

1. En cursiva aquells frares que exerciren el càrrec de procuradors sense que hi hagi constància que n'haguessin estat escollits i/o que no reberen poders del capítol conventual en dates properes a les eleccions a prior.

<i>Període</i>	<i>Prior</i>	<i>Vicari</i>	<i>Procurador¹</i>
maig 1415 – maig 1416	Guillem Carbonell	Ramon Joan	
maig 1416 – maig 1417	[Ramon Joan]	--	
maig 1417 – maig 1420	Ramon Joan	--	
maig 1420 – maig 1423	Ramon Joan	--	
maig 1423 – maig 1426	Ramon Joan	--	
maig 1426 – maig 1429	Ramon Joan	--	
maig 1429 – maig 1432	Ramon Joan	--	
maig 1432 – maig 1435	Ramon Joan	--	
maig 1435 – maig 1438	Ramon Joan	--	
maig 1438 – maig 1441	Ramon Joan	--	
maig 1441 – maig 1444	Ramon Joan	--	
maig 1444 – maig 1447	Ramon Joan	Joan Boïl	-- <i>Miquel de Medina</i>
maig 1447 – maig 1450	Ramon Joan	--	
maig 1450 – maig 1453	Ramon Joan	Jaume Cellera	
maig 1453 – maig 1456	Ramon Joan	Jaume Martorell	<i>Jaume Tàpies</i>
maig 1456 – març 1457	Ramon Joan	--	<i>Jaume Tàpies</i>
març 1457 – juny 1459	Jaume Martorell	Jaume Tàpies	<i>Jaume Tàpies</i>
juny 1459 – juny 1462	Jaume Tàpies	Jaume Martorell	Mateu Guasch
juny 1462 – juny 1465	Jaume Tàpies	Antic Nebot Joan Prujó	Mateu Guasch Joan Moner
juny 1465 – juliol 1466	Joan Prujó	Joan Lledó	Jaume Tàpies
oct. 1466 – gener 1469	Jaume Tàpies	Antic Nebot	Joan Moner
gener 1469 – gener 1472	Joan Lledó	Antic Nebot	Joan Moner
gener 1472 – oct. 1474	Bartomeu Piera	Antic Nebot	Joan Moner
nov. 1474 – nov. 1477	Jaume Tàpies	Guillem Fuster	Joan Moner Pere Joan Sacreu
nov. 1477 – nov. 1480	Joan Moner	Guillem Fuster	Joan Garriga
nov. 1480 – nov. 1483	Joan Moner	Guillem Fuster	Joan Garriga
nov. 1483 – nov. 1486	Guillem Fuster	Francesc Ferrer	Joan Garriga
nov. 1486 – nov. 1489	Joan Moner	Francesc Ferrer	Joan Garriga
nov. 1489 – nov. 1492	Jaume Vidal	Francesc Ferrer Joan Moner	Joan Triter
nov. 1492 – des. 1495	Jaume Vidal	Francesc Ferrer	Joan Triter
des. 1495 – des. 1498	Joan Moner	Joan Triter	Francesc Ferrer
des. 1498 – 1501	Jaume Vidal	Joan Triter	Francesc Ferrer Joan Moner

Taula 2b. *Sant Jeroni de Montolivet/Murtra*

<i>Elecció</i>	<i>Prior</i>	<i>Vicari</i>	<i>Procurador</i>	<i>Caixers</i>
octubre 1413 – juny 1414	Joan Ponç	--		
juny 1414 – juny 1415	Joan Tomàs	--		
juny 1415 – juny 1418	Joan Tomàs	Joan Febrer	<i>Joan Febrer</i>	
juny 1418 – juny 1421	Joan Febrer	--		
nov. 1421 – nov. 1424	Joan Ponç	--		
nov. 1424 – nov. 1427	Romeu Borrell	--		
nov. 1427 – des. 1430	Romeu Borrell	Joan Tomàs	<i>Joan Febrer</i>	
des. 1430 – gener 1434	Romeu Borrell	--	<i>Joan Febrer</i>	
gener 1434 – gener 1437	Joan Febrer	--	<i>Romeu Borrell</i>	
gener 1437 – gener 1440	Romeu Borrell	--	<i>Joan Febrer</i>	
gener 1440 – gener 1443	Romeu Borrell	Joan Febrer		
gener 1443 – gener 1446	Romeu Borrell	--	<i>Joan Febrer</i>	
gener 1446 – gener 1449	Romeu Borrell	Joan Febrer		
gener 1449 – gener 1452	Romeu Borrell	Bernat Savall	-- <i>Jaume Planes</i>	<i>Jaume Julià</i> <i>Rafael Vallseca (1449)</i>
gener 1452 – gener 1455	Romeu Borrell	Joan Febrer	<i>Jaume Planes</i>	<i>Rafael Vallseca</i> <i>Miquel Piquer (1454)</i>
febrer 1455 – oct. 1456	Romeu Borrell	Reginald Ende	<i>Jaume Planes</i>	
nov. 1456 – nov. 1457	Reginald Ende	Jaume Planes	<i>Jaume Planes</i>	<i>Bernat Savall</i> <i>Miquel Piquer</i>
nov. 1457 – nov. 1460	Jaume Planes	Bernat Savall	<i>Jaume Julià</i>	
nov. 1460 – nov. 1463	Jaume Planes	Bernat Savall	Joan Say	Bartomeu Piera Pere Febrer
gener 1464 – set. 1464	Jeroni Vilanova	Jaume Planes	Joan Say	Pere Febrer Llorenç Carbonell
set. 1464 – set. 1466	Jaume Planes	Joan Say	Pere Febrer	Bernat Savall Benet Santjoan
nov. 1466 – gener 1469	Joan Say	Llorenç Carbonell	Benet Santjoan	Bernat Savall Pere Febrer
gener 1469 – gener 1472	Jaume Tàpies	Pere Febrer	Benet Santjoan	Bartomeu Campanya Jaume Poal
gener 1472 – gener 1475	Pere Febrer	Miquel Piquer	Benet Santjoan	Pere Girona Francesc Vic
febrer 1475 – febrer 1478	Miquel Piquer	Benet Santjoan	Joan Feliu	Francesc Vic Gabriel Andreu
febrer 1478 – febrer 1481	Benet Santjoan	Miquel Piquer	Joan Feliu Jaume Negrell	Francesc Vic Gabriel Andreu
febrer 1481 – nov. 1483	Joan Feliu	Miquel Piquer Benet Santjoan	Benet Santjoan Benet Rosseta	Gabriel Andreu Francesc Vic

<i>Elecció</i>	<i>Prior</i>	<i>Vicari</i>	<i>Procurador</i>	<i>Caixers</i>
nov. 1483 – nov. 1486	Benet Santjoan	Benet Rosseta	Joan Feliu	Miquel Estela Gabriel Andreu
nov. 1486 – nov. 1489	Benet Santjoan	Benet Rosseta Joan Feliu	Joan Feliu Francesc Vic	Francesc Vic Jeroni Pou
nov. 1489 – set. 1491	Benet Santjoan	Joan Feliu	Francesc Vic Jaume Negrell	Pere Benejam Jeroni Pou
octubre 1491 – oct. 1494	Gabriel Andreu	Jaume Negrell Jaume Roqueta	Baltasar Piquer Agustí Gualbes Jaume Negrell	Jaume Roqueta Pere Benejam
febrer 1495 – febrer 1498	Guillem Fuster	Agustí Gualbes	Joan Feliu	Gabriel Andreu Pere Benejam
febrer 1498 – febrer 1501	Agustí Gualbes	Jaume Roqueta	Joan Feliu	Pere Benejam Jaume Negrell

RELACIÓ DE COMPRES DE BÉNS I SERVEIS

Taula 3a. *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*

<i>Venedor</i>	<i>Data</i>	<i>Bé o servei</i>	<i>Document</i>
Miquel Coll, mercader de Barcelona	28.05.1455	Esclau txerquès de 25 anys	AHPB, Esteve MIR, 181/8, f. 23r-23v.
Gabriel Solsona Miquel Casadevall, mestres de cases de Barcelona	27.06.1463	Taxació del preu d'una casa del carrer d'en Cuch	AHPB, Esteve MIR, 181/14, s. f.
Jaume Alfonso, mestre de cases de Barcelona	28.12.1467	Obra del claustre	Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Los contratos de obras...», p. 152; AHPB, Esteve MIR, 181/16, f. 87r.
Guillem Palla, teixidor de Barcelona	17.08.1470	Dos bous	AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f.
Pere Font, moliner de Barcelona	16.09.1474	Molta de gra per al monestir	AHPB, Andreu MIR, 234/4, s. f.
Pere Casafranca, mercader de Barcelona	07.09.1479	Oli	AHPB, Andreu MIR, 234/7, s. f.
Jaume Huguet, pintor de Barcelona	18.03.1488	Pintura del retaule de l'altar major de l'església	AHPB, Pere TRITER, 239/6, s. f.
Joan d'Alemanya, escultor	08.02.1489	Fàbrica del claustre	CV37
Joan Amassa, biscaí	09.02.1489	Construcció d'un forn de calç i cocció de mil quarteres de calç	AHPB, Pere TRITER, 239/6, f. 57r.

<i>Venedor</i>	<i>Data</i>	<i>Bé o servei</i>	<i>Document</i>
Pere Rafael, àlies Verntallat, carnisser de Barcelona	13.04.1489	Carn	AHPB, Andreu MIR, 234/1, s. f.
Joan Olivella, sabater de Barcelona	16.07.1489	Sabates	AHPB, Andreu MIR, 234/1, s. f.
Bernat Casanoves, carnisser de Badalona	26.02.1490	Carn	AHPB, Lluís JORBA, 238/2, s. f.
Ponç Salania, procurador de la Pia Almoina	19.06.1490	100 quarteres de civada	AHPB, Pere TRITER, 239/9, s. f.
Antoni Súria, blanquer de Barcelona	29.07.1491	52 lliures i mitja d'estam	AHPB, Pere TRITER, 239/10, f. 33r-33v.
Jaume Carnau, mercader de Barcelona	19.12.1491	7 arroves 25 lliures i 8 unces de cera	AHPB, Pere TRITER, 239/10, f. 62v.
Antoni Corts, fuster de Barcelona	27.02.1492	Construcció d'un orgue per a l'església	AHPB, Pere TRITER, 239/10, f. 76v.
Antoni Pellisser, apotecari de Barcelona	03.11.1492	Medecines i espècies	AHPB, Pere TRITER, 239/11, f. 56v.
Joan Berenguer, ciutadà de Barcelona	01.03.1493	Carn	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 9v-10r.
Pere Borrada, fuster de Barcelona	06.03.1493	Construcció d'una litotxa de fusta per a la cel·la de Gabriel Rovira	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 11r-11v.
Francesc Jutglar, paraire de Barcelona	14.05.1493	30 canes d'estamenya	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 21v.
Pere Moragues, argenter de Barcelona	22.05.1493	Construcció d'una creu d'argent per a l'església	Núria DE DALMASES, <i>Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500</i> , vol. 2, p. 103; AHPB, Pere TRITER, 239/12, f. 36r.
Joan Pla, paraire de Barcelona	23.05.1493	14 canes i un pam de burell	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 26v.
Jaume Travesset, sastre de Barcelona	23.05.1493	2 divuitens de llana blanca	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 26v.
Joan Rovira, agricultor de Cervera	12.06.1493	Servei de tragí	AHPB, Pere TRITER, 239/12, f. 41r.
Antoni Pellisser, apotecari de Barcelona	03.07.1493	Medecines	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 40r-40v.
Baltasar de Gualbes, receptor dels drets dels Molins Reials	03.08.1493	Molta de 150 quarteres de forment en els molins inferiors del Clot	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 48v.
Salvador Mestre, de Tous	11.09.1493	Traginar 100 mitgeres de forment des del castell de Queralt fins a les cases que el monestir té a Barcelona	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 57r.

<i>Venedor</i>	<i>Data</i>	<i>Bé o servei</i>	<i>Document</i>
Antoni Miquel Barril, argenter de Barcelona	13.09.1493	Construcció d'una imatge d'argent daurat de sant Jeroni (encàrrec)	Núria DE DALMASES, <i>Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500</i> , vol. 2, p. 32; AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 58r.
Joan Olivella, sabater de Barcelona	07.11.1493	Sabates	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 77v.
Francesc Mestre, pintor de Barcelona	02.01.1494	Pintar el portal i el bancal del retaule de l'altar major de l'església	AHPB, Pere TRITER, 239/12, f. 99v.
Joana, vídua de Jaume Huguer, pintor de Barcelona	03.01.1494	Pintar el bancal del sagrari i els portals del retaule de l'església	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 90v.
Antoni Pellisser, apotecari de Barcelona	11.01.1494	Medecines	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 92r-92v.
Antoni Sadorní, brodador de Barcelona	14.02.1494	Dues canes de brocat carmesí ras per a la sagristia	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 4v.
Gaspar Bertran, mercader de Barcelona	19.02.1494	Nou canes de setí blanc per a la sagristia	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 6r.
Pere Lleó, calderer de Barcelona	05.04.1494	139 quartans d'oli i una cassa de coure	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 19r.
Bernat Senyenchs, paire de Barcelona	20.06.1494	Una peça d'estamenya de 30 canes i 4 pams	AHPB, Pere TRITER, 239/13, f. 61v.
Lluís Verdera, formenter de Barcelona	26.06.1494	28 mitgeres i mitja de forment	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 44v.
Miquel Barril, argenter de Barcelona	03.07.1494	Construcció d'una imatge de sant Jeroni (àpoca)	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 48v.
Pere Vila, mercader de Barcelona	11.07.1494	7 pams de brocat carmesí ras per a la sagristia 40 quarteres de forment	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 51r.
Pere Sanou, fuster de Barcelona	22.11.1494	Construcció d'un armari amb quatre calaixos per a la sagristia	AHPB, Pere TRITER, 239/14, f. 18v.
Miquel Barril, argenter de Barcelona	11.08.1495	Construcció d'una verònica de la Verge Maria per a la sagristia	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/6, f. 18v.
Francesc Mestre Pere Alemany, pintors de Barcelona	06.09.1495	Pintura del retaule de Sant Jeroni de l'església (encàrrec)	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/6, f. 25v.
Joan Escanelles, carnisser de Barcelona	24.09.1495	Carn	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/6, f. 30r.
Francina, muller de Joan Serradell, pescador de Barcelona	13.01.1496	Peix	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/6, f. 57v.

<i>Venedor</i>	<i>Data</i>	<i>Bé o servei</i>	<i>Document</i>
Antoni Joan Malanyec, matalasser de Barcelona	21.04.1496	Sis matalassos i cinc travessers	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/6, f. 76v.
Antoni Fàbregues, formenter de Barcelona	18.08.1496	170 quarteres de forment i transport	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/7, s. f.
Pere Alemany Rafael Vergós, pintors de Barcelona	20.03.1497	Pintura del retaule de l'altar major de l'església (àpoca)	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/7, s. f.
Pere Roca, ferrer de Barcelona	11.06.1497	Construcció d'unes reixes de ferro a l'església	AHPB, Pere TRITER, 239/18, f. 44r.
Antoni Pellisser, apotecari de Barcelona	18.08.1498	Medecines	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/9, f. 29v.
Antoni Corts, fuster de Barcelona	09.03.1499	Construcció de les portes de les finestres d'una casa a Barcelona	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/10, s. f.
Bernat Mahull, mercader de Barcelona	05.06.1499	Quatre canes de domàs blanc per a la sagristia	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/10, s. f.
Pere Camps, argenter de Barcelona	05.07.1499	Construcció de dos canelobres de plata per a l'església	AHPB, Pere TRITER, 239/22, f. 49r.
Jaume Ferrer, ferrer de Barcelona	08.10.1499	Construcció d'un rellotge	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/10, s. f.
Joan Nadal, paraire de Barcelona	06.05.1500	Dos quintals de formatges de Menorca	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/11, f. 78r-78v.
Pere Bofill, patró de barca i mariner de Barcelona	18.07.1500	Civada	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/12, s. f.
Joan Castelló, boter de Barcelona	04.09.1500	Tres fustes grosses per a la rectoria de Sant Genís dels Agudells	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/12, s. f.
Antoni Duvadripon, bancaler de Barcelona	20.10.1500	Construcció de quatre bancals	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/12, s. f.

Taula 3b. *Sant Jeroni de la Murtra*

<i>Venedor</i>	<i>Data</i>	<i>Bé o servei</i>	<i>Document</i>
Antoni Avellà, baster de Barceona	21.12.1441	Mul de pèl castany	AHPB, Antoni VINYES, 154/20, s. f.
Serena, vídua de Galceran de Gualbes, ciutadà de Barcelona	29.01.1446	Un esclau rus, d'uns 35 anys, per 8 anys	AHPB, Antoni VINYES, 154/79, s. f.
Pere Canaletes i Antoni Vallès, d'Igualada	14.02.1455	Mul de pèl castany	AHPB, Antoni VINYES, 154/33, s. f.

<i>Venedor</i>	<i>Data</i>	<i>Bé o servei</i>	<i>Document</i>
Jaume Taravau i Joan Mai, doctors en lleis de Barcelona	21.08.1455	Sentència per un judici contra Miquel Pasqual i Arnau Esquerit, ciutadans de Barcelona	AHPB, Antoni VINYES, 154/33, s. f.
Martí Eiximenis i Berenguer Palau, argenters de Barcelona	24.07.1460	Construcció de dos canelobres d'argent	AHPB, Antoni VINYES, 154/39, s. f.
Esteve Lledó, pagès de Badalona	18.10.1470	Permís per extraure pedra de calç del puig d'en Lledó	Carles DÍAZ MARTÍ, «Pedra calcària badalonina...», p. 35-36.
Francesc Joan Fuster, notari de Barcelona	24.02.1472	Proveïment d'un tipus de pedra per al claustre del monestir	AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 20v.
Gabriel Sacomella i Salvador Garau, corredors d'orella de Barcelona	20.09.1473	Taxació d'unes cases situades al carrer d'en Ginmàs	AHPB, Antoni VINYES, 154/48, s. f.
Miquel Enric, batifuller de Barcelona	26.06.1476	Dos bous	AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 20v.
Guillem Saurí, bracer o traginer de Belcaire (França)	24.10.1476	Salari de traginer per a la comunitat	AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 31v.
Berenguer Palau, argenter de Barcelona	17.02.1477	Construcció d'una custòdia de plata	Doc. 40.
Joan Montmany, moler de Barcelona	19.05.1477	Proveïment de 200 somades de pedra de Montjuïc per al claustre	Doc. 41.
	28.04.1478	Proveïment de 200 somades de pedra de Montjuïc per al claustre	Doc. 43.
Jaume Alfonso, mestre de cases de Barcelona	22.12.1478	Construcció d'un tram del claustre	Doc. 44, 45.
		Construcció d'un passatge	
Pere Gombau, mestre de cases natural de Saragossa	12.04.1480	Construcció d'un passatge i d'una capella al cap del claustre	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.
Joan Rovirola, apotecari de Barcelona	06.02.1481	Medecines	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 12v.
	04.11.1488		ACA, MH, vol. 3779, f. 20v.

PERSONES PRESENTS EN ELS CENOBIS (EXCEPTE NOTARIS I ESCRIVANS)

Taula 4a. *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observacions</i>	<i>Document</i>
Alfons de Cardona, pintor	26.07.1470	Ciudadà de Barcelona.	CV15
Antoni Almussarra, teixidor	30.11.1480	Ciudadà de Barcelona.	CV27
Antoni Corts, fuster	16.06.1497	Ciudadà de Barcelona.	CV53
Antoni de Fornells	20.03.1398	Canonge.	CV2, doc. 3.
Antoni Oliver	02.12.1490	De Nules.	CV39, doc. 61.
Antoni Paraire, llaurador i bracer	03.03.1493	De la Seu d'Urgell i habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 11r.
	07.09.1494	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV44
	09.06.1499		AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/10, s. f.
	10.11.1499		CV60
	02.02.1500		CV61
	25.02.1500		CV62
Antoni Traginer, bracer	19.09.1483	Del Camp de Tarragona.	CV30
Antoni Traver, traginer	30.11.1480	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV27
Arnau de Ribagorça, llaurador	02.02.1500	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV61
Baltasar Lledó, draper	09.04.1458	De Barcelona.	CV8
Bartomeu Bonjorn, draper	19.08.1500	Ciudadà de Lleida i habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV65
Bartomeu Cases, bracer	28.03.1457	Natural de Sant Pau de Tresserres (diòcesi d'Urgell).	CV7
Bartomeu d'Estany, mercader	04.06.1480	Ciudadà de Barcelona.	CV26
Bartomeu Esbert, traginer	30.11.1480	De Sant Vicenç de Llobregat.	CV27
Bartomeu Ferrer	28.09.1477	De Sant Pere Dodat (diòcesi de Vic).	CV23
Bartomeu Prats, agricultor	08.02.1479	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	AHPB, Andreu MIR, 234/7, s. f.
Bartomeu Puig, llaurador	08.01.1497	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV50
	05.03.1497	De Valldoreix.	AHPB, Pere TRITER, 239/17, f. 97v.
	03.12.1497	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV54

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observacions</i>	<i>Document</i>
Bartomeu Rovira	03.03.1493	De Piera i habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/4, f. 11r.
Bartomeu Seguers	19.12.1479	D'Ardèvol (comtat de Cardona).	CV25
Bartomeu Sellers, agricultor	04.09.1486		CV33
Bernat de Montpaó, paraire	18.08.1447	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Joan FERRER, 104/8, s. f.
Bernat de Trescents	12.03.1472		CV17
Bernat Guillemet	07.03.1491	Clergue de Girona.	AHPB, Pere TRITER, 239/9, s. f.
Bernat Lidonzell, mestre de cases	08.02.1489	Ciudadà de Barcelona.	CV37
	06.04.1494		CV43
Bernat Olzina, bracer	28.03.1457	Natural de Sant Miquel de Viver (diòcesi d'Urgell).	CV7
Bernat Soclard	28.04.1416	Prevere beneficiat de l'església de Sant Feliu de Girona.	CV4
Bernat Tort, pagès	04.10.1498	De Guàrdia Lada (diòcesi de Vic).	CV57
Bernat Turell, donzell	28.01.1479	Domiciliat a Barcelona.	AHPB, Bartomeu REQUESENS, 203/23, s. f.
Dalmau Quer, traginer	28.04.1416	D'Igualada.	CV4
Damià Escales, mercader	23.11.1494	De Ripoll.	CV45
Dídac de Villalón, bracer	13.01.1467		Manuel ROVIRA I SOLA, <i>Catàleg de pergamins...</i> , vol. 4, p. 148-150.
Egidi Riba, llaurador	12.10.1494	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/5, f. 61v-62r.
Felip de Ferrera	11.06.1476	Ciudadà de Barcelona.	CV19
	07.04.1495		CV46
Francesc Amiguet	19.08.1489	Canonge i ardiaca de Corbera (diòcesi de Tortosa).	CV38
Francesc Batlle, agricultor	04.09.1486		CV33
Francesc Gombau	04.03.1453	De Sant Genís dels Agudells.	CV5
Francesc Sala, bracer	11.04.1475	De Santa Maria de Sallent (diòcesi de Vic).	CV18

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observacions</i>	<i>Document</i>
Francesc Serra, sabater	30.05.1411	Habitant de Barcelona.	ACA, <i>Diversos</i> , <i>Monistrol</i> , pergami 681.
Francesc Torrent, escultor	28.09.1477	Ciudadà de Barcelona.	CV23
Gabriel Cortina, llaurador	02.02.1500	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV61
Gabriel Pi, llancer	20.04.1483	Ciudadà de Barcelona.	CV29
Gabriel Rovira	19.05.1493	Administrador de l'abadia de Santa Maria de l'Estany.	AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/4, f. 25v-26r.
	05.07.1495	Doctor en decrets i administrador de Santa Maria de l'Estany.	CV47
	08.01.1497	Doctor en decrets i	CV50
	03.12.1497	habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV54
	01.04.1498	Doctor en decrets.	CV55
	09.06.1499	Doctor en decrets i habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/10, s. f.
	27.10.1499	Doctor en decrets.	CV59
	10.11.1499	Doctor en decrets i habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV60
	25.02.1500	Prevere, doctor en decrets.	CV62
Galceran de Funés	12.03.1472		CV17
Garcia de Santandreu, porter de la reina	18.08.1447	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Joan FERRER, 104/8, s. f.
Garcia Martínez, mercader	27.09.1500	Habitant de Barcelona.	CV66
Genís Palària	04.03.1453	De Sant Genís dels Agudells.	CV5
Gerili Llobet	12.03.1472		CV17
Gregori [...], teixidor de lli	26.07.1470	Ciudadà de Barcelona.	CV15
Guillem Llorella	11.03.1412	Conventual de Sant Jeroni de Cotalba.	CV3
Jaume Benavent, bracer	31.08.1498	D'Isona.	CV56
Jaume Cellers, mercader	19.12.1479	Ciudadà de Barcelona.	CV25
	20.04.1483		CV29

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observacions</i>	<i>Document</i>
Jaume Ferrer, ferrer	04.06.1480	Ciudadà de Barcelona.	CV26
Jaume Ferrer	23.11.1494	De Sarrià.	CV45
Jaume Palau, agricultor	18.09.1485	De Balaguer i habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV32
Jaume Pere	11.03.1412	Conventual de Sant Jeroni de la Cotalba.	CV3
Jaume Porta, agricultor	11.04.1475	Ciudadà de Barcelona.	CV18
Jaume Segur	19.08.1489	Canonge i ardiaca de Burriol (diòcesi de Tortosa).	CV38
Joan Alegret, bracer	31.08.1498	De Vilanova, prop de Sitges.	CV56
Joan Amposta, ulleter	13.12.1495	Ciudadà de Barcelona.	CV49
Joan Armegau, paraire	04.10.1498	Habitant de Perpinyà.	CV57
Joan Avisanda	07.03.1491	Natural de Vall-de roures. Després es feu donat del monestir.	AHPB, Pere TRITER, 239/9, s. f.
Joan Ballaró	28.01.1479	Viu amb el donzell Bernat Turell.	AHPB, Bartomeu REQUESENS, 203/23, s. f.
Joan Bassol, paraire de llana	06.04.1494	Ciudadà de Barcelona.	CV43
Joan Baster, paraire	02.04.1465	Sotsbatlle i ciutadà de Barcelona.	CV12
Joan Bosquer, corredor d'orella	18.08.1447	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Joan FERRER, 104/8, s. f.
Joan Comes, bracer	05.03.1497	De Tuïr.	AHPB, Pere TRITER, 239/17, f. 97v.
	21.05.1497	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV51
Joan d'Avinyó, donzell	18.11.1491	Domiciliat a Barcelona.	CV42
Joan de Fama, fuster	05.07.1495	Ciudadà de Barcelona.	CV47
Joan de Picamores, sastre	30.03.1456	Habitant de Barcelona.	CV6
Joan de Torrocilla	20.04.1477	Comanador de Sant Miquel de les Medes.	CV22
Joan Ferran, estudiant d'arts	19.09.1483	Natural de Barcelona.	CV30
Joan Goterri, llaurador	14.07.1495	Habitant de Barcelona.	CV48
Joan Llull	07.04.1495	Ciudadà de Barcelona.	CV46

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observacions</i>	<i>Document</i>
Joan Miquel Roca	09.11.1483	Ciudadà de Girona.	CV31
Joan Poli, llaurador	12.10.1494	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 61v-62r.
Joan Ramis	02.11.1489	De Sant Antoni de Vilamajor.	AHPB, Pere TRITER, 239/8, f. 42r-42v.
Joan Rovira, barber	24.04.1481	Habitant de Barcelona.	CV28
Joan Rovirola, argenter	23.10.1494	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Pere TRITER, 239/14, f. 9r.
Joan Vidal	23.11.1494	De Sarrià.	CV45
Joan Vilar, llaurador	01.04.1498	Natural de Tírvia.	CV55
	19.08.1500	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV65
Llorenç Frigola	11.06.1476	Estudiant d'arts, habitant de Barcelona.	CV19
	22.07.1479	Prevere habitant de Barcelona.	CV24
Marc Àngel	02.11.1489	Clergue resident a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	AHPB, Pere TRITER, 239/8, f. 42r-42v.
Martí Pérez, mestre de cases	18.11.1491	Ciudadà de Barcelona.	CV42
	13.12.1495		CV49
Miquel Alamany, guarnimenter	21.05.1497	Ciudadà de Barcelona i habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV51
Miquel de Calataiud, paraire	30.03.1456	Habitant de Barcelona.	CV6
Miquel Gibert, esparter	08.02.1479	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Andreu MIR, 234/7, s. f.
Miquel Oliver, mestre de cases	04.10.1498	Ciudadà de Barcelona.	CV57
Miquel Sadurní, brodador	13.10.1476	Ciudadà de Barcelona.	CV20
Nadal Sanou, fuster	11.09.1491	Ciudadà de Barcelona.	CV41
	01.08.1499		CV58
Nicolau Vicenç	18.09.1485	Prevere de la diòcesi de Girona.	CV32
	14.09.1488		CV36
	08.02.1489	Canonge regular i habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV37
	15.06.1490	Prevere.	AHPB, Pere TRITER, 239/9, s. f.
	02.12.1490	Clergue de la diòcesi de Girona.	CV39, doc. 61.

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observacions</i>	<i>Document</i>
Onofre Toralles, pintor	14.09.1488	Ciudadà de Barcelona.	CV36
Pere de Arnedo/ Ernedo, servidor	22.07.1465	Castellà.	CV13; Manuel ROVIRA I SOLÀ, <i>Catàleg de pergamins...</i> , vol. 4, p. 148-150.
Pere Gallard, frener	13.10.1476	Ciudadà de Barcelona.	CV20
Pere Guerau, estudiant	27.10.1499	Habitant de Barcelona.	CV59
Pere Joan Vilell, rajoler	19.05.1493	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/4, f. 25v-26r.
Pere Labarola, causídic	23.11.1494	Ciudadà de Barcelona.	CV45
Pere Massanet, teixidor de lli	30.08.1494	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 61r-61v.
Pere Puig, rajoler	16.06.1497	Ciudadà de Barcelona.	CV53
Pere Riba	24.01.1446	Familiar del monestir.	AHPB, Joan FERRER, 104/13, s. f.
Pere Rosa, ferrer	01.08.1499	Ciudadà de Barcelona.	CV58
Pere Serra, hostaler	24.01.1446	Habitant de Vilanova i la Geltrú.	AHPB, Joan FERRER, 104/13, s. f.
Pere Vidal, espaser	20.03.1398	De Barcelona.	CV2
Pere Vidal júnior, mercader	30.08.1494	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Narcís Gerard GILI, 235/5, f. 61r-61v.
Perot de València	03.12.1497	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV54
Ponç Soquer, sabater	07.09.1494	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV44
Ramon Giraud, agricultor	24.04.1481	Habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV28
Salvador Goterris, llaurador	14.07.1495	Habitant de Barcelona.	CV48
Sancho de Briones	11.03.1412	Castellà.	CV3
Sebastià Valera	05.04.1500	D'Évora i habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV64
Vicenç Pedrol	05.04.1500	De Cabassers (diòcesi de Tortosa) i habitant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	CV64

Taula 4b. *Sant Jeroni de la Murtra*

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observació</i>	<i>Document</i>
Agustí Onofre Ortells, estudiant	23.04.1487	Habitant de Barcelona.	CM67
Albert Cortès	15.04.1493	Prevere habitant de Barcelona.	CM89
Andreu Rufino, cuiner	12.10.1495	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM93
Andreu Solsona, mercader	16.01.1448	Ciutadà de Barcelona.	CM6
Antoni Bertran, peller	13.11.1459	Ciutadà de Barcelona.	AHPB, Francesc MATELLA, 179/26, f. 87r-90v (26.10.1459).
Antoni Borrada, fuster	19.07.1457	Ciutadà de Barcelona.	Doc. 22.
	09.11.1469	Servidor del monestir. Ciutadà de Barcelona.	CM19
	05.12.1469	Ciutadà de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f.
	07.12.1469		AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 97r-97v.
	13.05.1470		CM20
	18.10.1470		Carles DÍAZ MARTÍ, «Pedra calcària badalonina...», p. 35-36.
	17.02.1471		AHPB, Antoni VINYES, 154/46, s. f.
	24.02.1471		CM22
	16.06.1471		CM23
Antoni Canosa	19.03.1480	Habitant de Concabella.	CM52
Antoni Claramunt, pagès	21.03.1488	De Pontós.	CM73
Antoni Cordell, cuiner	15.04.1493	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM89
Antoni de Luda, bracer	19.11.1489	Francès.	CM81
Antoni Ferrer, bracer	09.03.1474	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM29
Antoni Ferreres	03.08.1458	D'Igualada.	AHPB, Antoni VINYES, 154/37, f. 14r-15r.
Antoni Forès, fuster	19.07.1457	Ciutadà de Barcelona.	Doc. 22.
Antoni Gil, agricultor	21.10.1491	De Badalona.	CM84
Antoni Gispert, mestre de cases	19.11.1461		CM14
	18.10.1469	Ciutadà de Barcelona.	CM18
	16.06.1471		CM23
	13.03.1472	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM24
	20.03.1478	Està servint en el monestir.	CM43

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observació</i>	<i>Document</i>
Antoni Mercer, mestre de cases	27.09.1489	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM80
	22.07.1491		CM83
Antoni Montoliver, pagès	29.01.1464	De Badalona.	CM15
Antoni Montserrat, bracer	19.01.1440	Natural del Camp de Tarragona.	CM5
Antoni Pla, fuster	17.05.1479	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.
Antoni Planars, pescador	11.06.1475	Ciudadà de Barcelona.	CM33
Antoni Planes, fuster	16.01.1480	Habitant de Barcelona, però aleshores resident en el monestir.	CM51
Antoni Rosseta, paraire	17.05.1479	D'Igualada.	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.
Armengol Miquel, pagès	07.07.1495	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM91
Baltasar Lledó, draper	21.08.1457	Ciudadà de Barcelona.	CM11
	04.06.1458		AHPB, Antoni VINYES, 154/36, f. 91r-91v.
	17.08.1460		AHPB, Antoni VINYES, 154/39, s. f.
Bartomeu Francesc	20.05.1468	Prevere.	CM16
Bartomeu Mascord	09.11.1477	De Castellbisbal (Girona).	CM42
Bartomeu Miquel, cirurgià	02.08.1468	De Badalona.	Doc. 31.
Bartomeu Palau, fuster	05.10.1488	Habitant de Barcelona.	CM76
	05.01.1491	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM82
	22.07.1491		CM83
Bartomeu Semera, agricultor	27.03.1486	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM64
Berenguer Mateu, agricultor	03.03.1488	De Villalta (Urgell).	CM72
Berenguer Sabater, ferrer	16.10.1428	Ciudadà de Barcelona.	CM3
Bernat Agustí, agricultor	27.03.1486	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM64
Bernat Bages, agricultor	04.03.1493	De Badalona.	AHPB, Guillem JORDA, 216/37, s. f.
Bernat Caldòfol, apotecari	29.01.1464	Ciudadà de Barcelona.	CM15
	08.01.1469		CM17
	19.11.1472		CM25
Bernat Caldòfol (fill)	31.05.1478		AHPB, Antoni VINYES, 154/51, bossa.
Bernat Canyelles, pagès	13.03.1472	De Sant Fost.	CM24

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observació</i>	<i>Document</i>
Bernat Deyda, mestre de cases	29.08.1455	Habitant de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/33, s. f.
Bernat Donzell	03.09.1486	Ciutadà (de Barcelona).	CM65
Bernat Frigola	19.08.1489	Prevere habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM79
Bernat Guasch	03.08.1458	Estudiant d'arts.	AHPB, Antoni VINYES, 154/37, f. 14r-15r.
Bernat Montserrat / Tort, bracer, agricultor	30.01.1477	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra, natural de Guàrdia Lada de la vila de Cervera.	CM39
	24.11.1488	Del lloc de la Guàrdia, prop de Cervera. Consta com a donat del monestir (08.02.1501, CM96).	CM78
Bernat Polonell, ferrer	16.10.1428	Ciutadà de Barcelona.	CM3
Bernat Segarra, agricultor	30.08.1497	Del lloc de la Guàrdia, prop de Cervera.	CM94
Bernat Sunyol, servidor	09.11.1469	Servidor del monestir. De Badalona.	CM19
Bernat Taraçona, agricultor	12.10.1495	De la baronia de la Palma (València) i habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM93
Bertran de Casanoves, carnisser	04.03.1493	Ciutadà de Barcelona.	AHPB, Guillem JORDA, 216/37, s. f.
Cupí Mates, mercader	04.06.1458	Habitant de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/36, f. 91r-91v.
Esteve d'Espanyac, mestre de cases	27.09.1489	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM80
Felip Daler	18.11.1483	Clergue habitant de Barcelona.	CM60
Felip Oliva, bracer	19.11.1489	De Santa Maria de Corcó.	CM81
	08.12.1489	De Santa Maria de Corcó i habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	ACA, MH, vol. 3779, f. 24v.
Fernando Sangüesa, rústic	02.11.1487	Navarrès i resident a Sant Jeroni de la Murtra.	CM71
	23.06.1489	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	ACA, MH, vol. 3779, f. 21r-21v.
Francesc Arater, escuder	04.04.1479		CM48
Francesc Boscà	07.03.1485	Prevere de la parròquia de Santa Maria de Badalona.	CM62
Francesc d'Aguilar, mercader	16.07.1480	Ciutadà de Barcelona.	CM53

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observació</i>	<i>Document</i>
Francesc de França, bracer	17.11.1491	Habitant de Barcelona.	CM85
Francesc Oller, sabater	05.01.1491	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM82
Gabriel Gener, mestre de cases	28.06.1488	Habitant de Barcelona.	CM75
Gabriel Pla	19.06.1500	Prior de Sant Tomàs de Fluvià.	CM95, doc. 69.
Gaspar Bertran, mercader	06.02.1479	Ciutadà de Barcelona.	AHPB, Andreu MIR, 234/7, s. f.
Gaspar de Jorba, mestre en arts i medicina	02.08.1468	Ciutadà de Barcelona.	Doc. 31.
	08.07.1479		CM49
Gaspar Peiró	30.11.1482	Canonge de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 63v.
Gerard Miquel de Vilatorra	09.06.1488	Monjo de Ripoll.	CM74
Gervasi Coll, pagès	11.06.1475	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	AHPB, Antoni VINYES, 154/49, f. 55r-56r.
Guillem Clariana	30.11.1482	Prevere de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 63v.
Guillem Dordó, mestre de cases	07.03.1485	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM62
Guillem Estela, mercader	30.07.1480	Ciutadà de Barcelona.	CM54
Guillem Montllover, causídic	01.10.1475	Ciutadà de Barcelona.	CM34
	04.11.1475		CM35
Guillem Muset, bracer	27.07.1457	Habitant de Vilanova del Camí.	CM10
Guillem Rius, bracer	09.03.1474	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra. Posteriorment consta com a donat del monestir (01.01.1487).	CM29
	07.10.1474		CM30
Guillem Saurí, bracer de Belcaire (França)	14.03.1473	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM27
	07.10.1474	Familiar del monestir.	CM30
	29.01.1475	Servidor del monestir.	CM31
	13.02.1475		CM32
Guillem Vicenç, bracer	14.03.1473	Familiar del monestir.	CM27
Honorat Pasqual	21.03.1464	Rector de Sant Vicenç de Vallromanes.	AHPB, Guillem JORDA, 134/72, f. 112v-113r (24.07.1450).
Jaume Bernat, mercader	30.07.1480	Ciutadà de Barcelona.	CM54
Jaume Campaner	29.06.1477	Canonge de la seu de Tarragona.	CM40

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observació</i>	<i>Document</i>
Jaume Cardona, servidor	09.11.1469	De Cervera.	CM19
Jaume Dezquesos, fuster	14.03.1473	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 81v.
Jaume Jornet	16.01.1480	De Badalona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.
Jaume Moristot, pagès	11.06.1475	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	AHPB, Antoni VINYES, 154/49, f. 55r-56r.
	13.07.1476		CM38
	30.01.1477	De Gelida, habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM39
	15.10.1477		CM41
Jaume Pau	06.10.1492	Ciudadà de Barcelona.	CM88
Jaume Plana, teixidor de lli	08.12.1480	De Sant Andreu de Palomar.	CM55
Jaume Soler, agricultor	03.03.1488	De Cervera.	CM72
Jeroni Rajola, mercader	31.05.1478		AHPB, Antoni VINYES, 154/51, bossa.
Joan Borràs, matalasser	02.10.1492	Ciudadà de Barcelona.	CM87
Joan Cardonet	18.10.1469	Natural de Tàrraga i habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 86v.
	13.05.1470		CM20
Joan de la Geltrú, cavaller	19.07.1457		Doc. 22.
Joan de la Lana, bracer, agricultor	27.08.1460	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM12
	29.09.1461		CM13
	21.03.1464		AHPB, Guillem JORDÀ, 134/72, f. 112v-113r (24.07.1450).
Joan de la Mola	15.10.1477	Habitant de Cervera.	CM41
Joan de Prades, agricultor	04.09.1489	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	AHPB, Lluís JORBA, 238/2, s. f.
Joan de Santjoan, apotecari	18.02.1481	Ciudadà de Barcelona.	CM56
	21.03.1481		CM57
Joan de Santpau, agricultor	08.12.1489	De la diòcesi de Comenge (França) i habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	ACA, MH, vol. 3779, f. 24v.
Joan Ginebrosa, mercader	28.03.1479	Ciudadà de Barcelona.	CM47
Joan Gombau, bracer	13.08.1487	Del lloc de Ribet (diòcesi d'Urgell) i habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM68
	19.12.1491		CM86
Joan Lafia, mestre de cases	09.11.1477	Natural d'Elna i habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM42
	20.03.1478	Està servint en el monestir.	CM43
Joan Mercer	18.11.1483	Natural de Castella i resident de Sant Jeroni de la Murtra.	CM60

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observació</i>	<i>Document</i>
Joan Morató	13.11.1459	Prevere beneficiat de la seu de Barcelona.	AHPB, Francesc MATELLA, 179/26, f. 87r-90v (26.10.1459).
Joan Muntull, agricultor	13.07.1476	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM38
Joan Obiols, pintor	09.09.1487	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM69
Joan Paloma	15.10.1477	D'Artès (diòcesi d'Urgell).	CM41
Joan Ponçarnau, bracer	21.03.1488	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM73
Joan Quintà	07.03.1456	Prevere de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/34, s. f.
	03.08.1458	Prevere.	AHPB, Antoni VINYES, 154/37, f. 14r-15r.
Joan Riera, boter	13.08.1487	Habitant de Barcelona.	CM68
Joan Salvador	25.04.1481	Clergue estudiant d'arts.	CM58
Joan Sanxis, de la casa del rei	30.06.1478		CM44
Joan Solzina, apotecari	13.05.1470		CM20
Joan Torner, bracer	17.11.1491	Habitant de Barcelona.	CM85
Joan Torrent, traginer	09.10.1488	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM77
Joan Vern	10.10.1479	Ciutadà de Girona.	CM50
Joan Vernosa, agricultor	21.09.1470	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM21
Joan Vidal, paraire	24.02.1450	Natural de Castelló d'Empúries.	CM7
Joan Ximénez, forner	07.07.1495	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM91
Lleonard Martí, mestre de cases, escultor	07.03.1485	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM62
	03.09.1486		CM65
	28.10.1486		CM66
Llorenç Bonet, boter	01.01.1476	Ciutadà de Barcelona.	CM36
Lluís Baró, boter	13.08.1487	Habitant de Barcelona.	CM68
Lluís de Calatrava, estudiant	09.06.1488	Del regne de València i Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM74
Lluís Piquer, mercader	31.05.1478	Ciutadà de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, bossa.
	30.06.1478		CM44
Martí de Reya dels Cavallers, hortolà	26.10.1459	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	AHPB, Francesc MATELLA, 179/26, f. 87r-90v.

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observació</i>	<i>Document</i>
Martí de Riverola, traginer	26.10.1459	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	AHPB, Francesc MATELLA, 179/26, f. 87r-90v.
Martí de Vilarc, pintor	09.09.1487	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM69
Martí de Villena, pintor	02.10.1492	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM87
Martín de Villar	02.11.1487	Biscaí i Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM71
Mateu Rella	15.10.1477	Mestre en sagrada escriptura i prior de Sant Agustí de Barcelona.	CM41
Maties Pagès, pintor	07.03.1456	Ciutadà de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/34, s. f.
Miquel Bes	29.06.1477	Canonge de la seu de Tarragona.	CM40
Miquel Bonmàs	04.04.1479	Prevere de Guissona.	CM48
Miquel Bosch	06.10.1492	Ciutadà de Barcelona.	CM88
Miquel Gispert, mestre de cases	08.06.1460	Ciutadà de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/39, s. f.
	17.08.1460		
Miquel Iranzo, espaser	19.01.1440	Ciutadà de Barcelona.	CM5
	16.01.1448		CM6
Nicolau [...], teixidor	14.03.1473	Ciutadà de Barcelona.	AHPB, Antoni Vinyes, 154/47, f. 81v.
Nicolau Bages	24.11.1488	Prevere, rector de Santa Maria d'Aguiló.	CM78
Pere Aguilar, mariner	17.05.1479	Habitant de Tortosa.	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.
Pere Aguiló, estudiant	24.03.1487	Habitant de Barcelona.	CM67
Pere Antoni Blanc, correu	25.10.1478	Ciutadà de Barcelona.	CM46
Pere Banyils, mercader	16.04.1473	Ciutadà de Barcelona.	CM28
Pere Basset, mestre de cases	28.06.1488	Ciutadà de Barcelona.	CM75
Pere Bofill, esperoner	01.10.1475	Ciutadà de Barcelona.	CM34
	04.11.1475		CM35
Pere Carbó, sabater	21.10.1491	Habitant de Barcelona.	CM84
Pere Casafranca, mercader	06.12.1472	Ciutadà de Barcelona.	CM26
	11.06.1475		CM33
Pere Castellar, agricultor	09.10.1488	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM77
Pere de Junyent, mercader	16.04.1473	Ciutadà de Barcelona.	CM28
Pere de Sitges	19.07.1457	Ciutadà de Barcelona.	Doc. 22.

<i>Nom</i>	<i>Data</i>	<i>Observació</i>	<i>Document</i>
Pere de Tresari, bracer	19.12.1491	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM86
Pere de Vall, llicenciat en lleis	24.02.1450	Ciutadà de Barcelona.	CM7
Pere Eiximenis, bracer	13.03.1472	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM24
Pere Espanyart, mestre de cases	01.02.1484	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM61
Pere Galceran Descoll	16.06.1471	Ciutadà de Barcelona.	CM23
Pere Gombau, mestre de cases, natural de Saragossa	19.03.1480	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM52; AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.
Pere Jovet, fuster	25.02.1476	Ciutadà de Barcelona.	CM37
Pere Maiol, candeler de cera	29.08.1455	Ciutadà de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/33, s. f.
	16.07.1480		CM53
Pere Massaguer, agricultor	19.08.1489	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM79
	04.09.1489	De la vegueria del Penedès i habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	AHPB, Lluís JORBA, 238/2, s. f.
Pere Pintor, assaonador	26.10.1459	Habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	AHPB, Francesc MATELLA, 179/26, f. 87r-90v.
Pere Pons, mercader	06.12.1472		CM26
Pere Quirze, mestre de cases	19.11.1461		CM14
Pere Ramon de Roqueta, apotecari	29.09.1461	De Cervera.	CM13
Pere Ratera, agricultor	30.08.1497	Habitant de Sant Andreu.	CM94
Pere Rufes, agricultor	28.10.1486	D'Estadella (Aragó) i habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM66
Pere Soquer, sastre	08.02.1501		CM96
Rafael Banyeres, bracer	13.02.1475	De Granollers i habitant de Sant Jeroni de la Murtra.	CM32
Rafael Coll	16.01.1480	De Badalona.	AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.
Rafael Puig, candeler de cera	16.01.1448	Ciutadà de Barcelona.	CM6
Valentí Bertran, bracer	01.01.1487	De Sant Benet de Bages.	ACA, MH, vol. 3779, f. 13r.
Vicenç Tremoler, fuster	05.10.1488	Habitant de Barcelona.	CM76

DOCUMENTS

La transcripció s'ha realitzat atenent el principi del respecte escrupolós a les grafies que apareixen en els documents. En aquest sentit, s'han respectat les grafies duplicades no intervocàliques, excepte quan estan a l'inici de paraula. La *i* i la *y* s'han transcrit com a tals i la *c* i la *t* s'han respectat. Quan les grafies *u* i *v* tenen sentit vocàlic, es transcriuen com a *u*. En cas contrari, com a *v*.

Les abreviatures s'han desenvolupat seguint les normes habituals en aquest tipus de documents. Volem fer notar que en fer el desenvolupament de les grafies no escrites, s'ha optat per utilitzar les que apareixen al diccionari (*etiam* en lloc d'*eciam*, per exemple).

Quant a la separació dels mots, s'ha utilitzat el criteri modern, emprant, quan escau, l'apostrofació i els guions. Quan s'han unit dues paraules eliminant una grafia que, segons la normativa actual, no es pot elidir, ja sigui en català o en castellà, s'ha indicat mitjançant un punt volat ("qui·ls", "l·otro"). També s'han seguit els criteris ortogràfics moderns respecte a l'accentuació de les paraules. Tanmateix, s'ha eliminat la dièresi quan enmig de les dues vocals hi ha una *h* que separa l'hiat ("dehim").

En aquells casos que hem considerat que la paraula usada en el document podria portar a confusió, utilitzem la partícula *sic* per marcar que en el text apareix tal com està en el document. Quan s'ha detectat un error, ja sigui l'omissió d'una paraula, una paraula repetida o la manca d'un signe d'abreviatura, s'ha fet indicar aquesta circumstància en l'aparat crític, on també s'han registrat altres circumstàncies del text, com els subratllats, el ratllats, les anotacions al marge i a la interlínia, les fermes dels intervinents, les cancel·lacions en les minutes notariales i els espais en blanc. Les grafies que no s'han pogut llegir han estat

reemplaçades, sempre que ha estat possible, segons les fórmules habituals. Aquesta situació s'ha marcat en la transcripció mitjançant l'ús de claus ([]). També s'ha emprat el criteri modern quant a la puntuació dels documents per tal de facilitar-ne la lectura i la comprensió.

S'ha marcat el número de línia en els documents en format de pergamí. Quant a les cartes, s'ha indicat també la informació del dors. Les paraules i els fragments escrits en una llengua diferent de la majoria del document s'han escrit en cursiva. A la taula de tradició s'han inclòs altres versions publicades dels documents que formen part de la mostra.

1

1374 agost 1. Noves

Gregori XI encarrega a Guillem [de Torrelles], bisbe de Tortosa, la petició que li han fet recentment el clergue Jaume Joan i els laics Jaume Dolentorn i Francesc Massanet, com a representants d'un grup d'ermitans, perquè se'ls assigni una regla monàstica i se'ls doni llicència per fundar monestirs. El pontífex proposa al comissionat la regla de Sant Agustí i l'hàbit, les constitucions, els ritus i les cerimònies del monestir florentí del Sant Sepulcre. Els concedeix que, atesa la seva devoció per aquest sant, puguin anomenar-se frares o ermitans de Sant Jeroni, que siguin governats per un prior escollit canònicament i confirmat per l'autoritat diocesana per un mandat de tres anys, que facin normes que no contradiguin les que els són atorgades i que puguin mendicar fins que no tinguin un dot suficient. Com que hi ha una quarantena de persones interessades a integrar-se en aquest moviment monàstic, el papa faculta el comissionat a fundar tres altres monestirs, sota les condicions anteriors, per a una dotzena cadascun, a les quals rebrà com a frares i a un dels quals nomenarà prior, a qui la resta prometrà obediència.

B*. AHN, *Clero*, carpeta 3153, n. 2. Trasllat de l'original, fet per Pere de Loçàs, notari de València, el 26 de novembre de 1376.

a. ROC DE CHABÁS (dir.), «Sección de documentos», *Archivo*, 4 (1890), p. 311-314 (doc. XLII).

Hoc est translatum bene et fideliter factum Valencie, vicesima sexta die novembris, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo sexto, sumptum a quadam carta sive littera beatissimi in Christo domini Gregorii, divina providen-² cia pape XI, eius vera bulla plumbea more curie Romane impendenti sigillata, cuius tenor talis est:

Gregorius, episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Guillermo, episcopo Dertusensi, salutem et apostolicam benedictionem. Salvatoris humani generis Domini Nostri Ihesu Christi vices, licet inmeriti, gerentes in terris, ³ animarum salutem pro qua Salvator ipse, qui erat impassibilis et immortalis, mirabiliter et misericorditer factus homo dignatus est, pati et subire acerbissimam mortem crucis, desiderantes, ab intimis piis votis eorum qui, abnegantes se ipsos, crucem penitentie et voluntariarum erumpnarum huius mundi ⁴ tollunt spontanee et ipsum secuntur Dominum libenter annuimus eaque indignis graciis et favoribus prosequimur graciosè ut ipsi, freti opportunis presidiis, nulla in via Dei senciant adversa prepedia, set dilatatis cordibus et expeditis corporibus certatim satagant apprehendere bravium bene currentibus re-⁵ promissum. Sane peticio pro parte dilectorum filiorum Jacobi Jo-

hannis, clerici, et Jacobi Dolentorn ac Francisci Maçanet, laicorum diocesis Valentiniensis, nobis nuper exhibita continebat quod ipsi et nonnulli alii viri, tam clerici quam layci, nobiles et plebei regnorum Aragonum et Valencie ac parcium aliarum, iamdudum |⁶ relictis seculi pompis et mundanis divitiis abdicatis, proposuerunt, inchoaverunt et continuaverunt,¹ quandoque plures quandoque pauciores,² prout continuant assidue, in vita heremitica seu solitaria, vivendo de fidelium elemosinis, Altissimo famulari intendentes in huiusmodi vita perseveranter permanere et concludere dies |⁷ suos et quod nuper, ducti saniori consilio et firmati proposito meliori, intra claustra suorum pectorum revolventes non esse bene tutum ipsarum animarum saluti propria libertate potiri, set fore salubrius, proprium captivando arbitrium, se alicuius approbate regule colligare vinculis ac subdere imperio presidentis, ut sicut |⁸ prius servi peccati fuerant in seculo, sic servituti Dei colla spontanee summitentes sint liberiores iusticie per obediencie olocaustum, in votis gerunt aliquam aprobatam regulam per cuius observanciam possint in viam madatorum Domini rectius et tutius dirigii profiteri. Quare nobis humiliter supplica-|⁹ runt ut huiusmodi regulam, de qua nobis videretur, eis dare et ad illius professionem per aliquem seu aliquos discretos ipsos supplicantes recipi eisque licenciam fundandi et construendi aliqua monasteria sive loca sub ipsa regula, in quibus ipsi supplicantes et alii qui inibi pro tempore regulam proffite-|¹⁰ buntur eandem huiusmodi famulatum quiete possint impendere, de benignitate apostolica concedere dignaremur.

Nos igitur, qui³ propagacionem religionis incensis desideriis affectamus et libenter modos salvacionis animarum studio sollicitudinis pastoralis apponimus, huiusmodi dictorum supplicancium propositum, plu-|¹¹ rum habentes acceptum ac dignis laudibus comendantes et de tue probitatis ac circumspencionis industria in hiis et aliis gerentes, in Domino fiduciam pleniorum fraternitati tue comittimus et mandamus quatenus preffatis supplicantibus ut ipsi et alii eorum socii regulam Beati Augustini servandam in habitu et |¹² secundum ritum ac constitutiones, cerimonias et observanciam fratrum monasterii Sancte Marie de Sancto Sepulcro, ordinis eiusdem Sancti Augustini, Florentine diocesis, utique laudabiles, prout sumus fidedigno testimonio informati, devote recipiant ex parte nostra studeas suadere. Et ut de huiusmodi ha-|¹³ bitu noticia cercior habeatur, illum taliter designamus, videlicet quod tunica sit clausa et ampla et usque ad talos longa ac de panno albo grosso seu vili, cum manicis amplis et clausis, scapulare vero et mantellus, fissus ex parte anteriori, sint de panno griseo dicto burello nullo tincto colore, ipsum |¹⁴ autem mantellum non intelligimus esse de necessitate, set de honestate habitus prelibati, illumque defferent cum in

publicum ipsos contigerit proficisci. Et quia iidem supplicantes asseruerunt se et suos socios ad beatum Jeronimum, confessorem et doctorem ecclesie, qui primo incoluit heremum et deinde ^{|15} in monasterio cum fratribus perpetuo habitavit, specialem devocionem habere et sub ipsius venerando vocabulo cupiunt nominari, ipsis concedas quod fratres seu heremite sancti Jeronimi valeant appellari, ac statuas quod de cetero priores huiusmodi monasteriorum, que per priores regi volumus, cum fundata et in eis instituti ^{|16} conventus fuerint, a suis conventibus modo canonico eligantur et a locorum diocesanis confirmentur et quod eorum officium duret per triennium dumtaxat, quo elapso, alii idonei vel ipsi de novo eligantur et, ut premittitur, confirmentur, ita tamen quod per hanc iidem priores et fratres ad servandum per omnia ritum, consti-^{|17} tuciones, cerimonias et consuetudinem prefati monasterii de Sancto Sepulcro nullatenus coartentur. Quinimo permitas eisdem quod alias constituciones a iure vel predicta regula non discrepantes, de quibus eis videbitur licite facere, valeant et servare. Et quia dotes pro sustentatione priorum et conven-^{|18} tuum predictorum forsitan non potuerunt cito ut foret expeditum⁴ eisdem monasteriis assignari, tu eisdem concedas quod ipsi utique soliti vitam suam de elemosinis fidelium ducere ne a professione dicte regule propterea retardentur, ipsorum victum de piis elemosinis fidelium eciam hostiatim et alta voce, non tamen ^{|19} per pulsacionem campanelle vel adunacionem populi, donec ipsa monasteria, secundum Apostolice Sedis vel alterius ad hoc deputandi per eam iudicium, fuerit sufficienter dotata, libere valeant mendicare districtiusque inibeas ne quisquam ipsos in huiusmodi mendicatione audeat impedire et si secus actum fuerit, id ^{|20} auctoritate nostra decernas irritum et innane. Et insuper si contigerit quod iidem supplicantes regulam predictam secundum habitum et constituciones predictos acceptent et velint recipere humiliter et devote, eis et novem sociis eorum volentibus dictam regulam similiter proffiteri, si eos inveneris fore bone conversacionis ^{|21} et vite, de quibus plenius te informes, fundandi unum monasterium cum ecclesia, campanili, campanis, claustro et aliis necessariis officinis in loco ad hoc honesto et apto dotandum pro tempore de elemosinis et largicionibus piis fidelium seu fundatum recipiendi, si eis canonice conferatur, auctoritate predicta licenciam lar-^{|22} giaris ac ipsos saltem ad numerum duodenum ad professionem preffate regule, sub habitu et observanciis predictis, in canonicos⁵ atque fratres monasterii prelibati recipias et eis huiusmodi abitum tradas et ipsi monasterio, postquam fundatum seu receptum fuerit, de persona ideonea hac vice dumtaxat provideas, ^{|23} ipsamque personam prefficias eidem monasterio in priorem et sibi ab eisdem canonicis⁶ seu fratribus facias debitam obedienciam et reverenciam exhiberi.

Et quia per eosdem supplicantes fuit nobis expositum quod multe alie persone regnorum et parcium predictorum, eciam circa numerum quadraginta, desiderant preffatam re-²⁴ gulam sub dictis habitu, cerimoniis et observanciis profiteri, Nos, eorum pium desiderium huiusmodi confovere cupientes, fraternitati tue predictae ipsis personis tria monasteria, per priores eciam pro tempore gubernanda, in locis honestis et ad hoc aptis fundandi seu fundata recipiendi, si ea canonice atquirant, ²⁵ iure tamen in hiis omnibus parrochialium ecclesiarum et cuiuslibet alterius semper salvo, dummodo in quolibet ipsorum monasteriorum esse debeant duodecim ex eisdem personis, ipsasque eciam hac vice recipiendi in canonicos atque fratres eorumdem monasteriorum et eis dictum habitum exhibendi, necnon singulis ipsis monasteriis ²⁶ de singulis personis idoneis providendi, ipsasque singulas personas prefficiendi eisdem singulis monasteriis in priores et eis faciendi ab eisdem canonicis seu fratribus debitam obedienciam et reverenciam exhiberi, ac contradictores per censuram ecclesiasticam appellacione postposita compescendi. Non obstante, si alicui ²⁷ vel aliquibus a Sede Apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem plenam concedimus tenore presencium quas per triennium tantummodo durare volumus facultatem.

Datum ²⁸ Novis, Avinionensis diocesis, kalendas augusti pontificatus nostri, anno quarto.

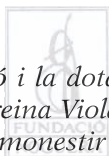
²⁹ Sig+num mei, Petri de Loças, notarii publici Valencie, auctoritate illustrissimi domini regis Aragonum et per totam terram et dominacionem eiusdem, qui hoc translatum a sui originali carta sive littera papali preinserta bene et fideliter translatare et scribi ³⁰ feci, et cum eodem diligenter et caute comprobavi et clausi loco, die et anno in prima linea contentis, cum raso et emendato in VI linea, ubi legitur «et continuavernt quandoque plures quandoque».

1. continuaverunt, *al ms.* continuavernt. 2. pauciores, *al ms.* pauciors. 3. Nos igitur qui *subratllat*. 4. expeditum, *al ms.* expeditam. 5. in canonicos *subratllat*. 6. canonicis seu *subratllat*.

2

1396 febrer 18. Avinyó

Benet XIII confirma la fundació i la dotació del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per la reina Violant i en decreta la independència respecte a qualsevol altre monestir i la potestat exclusiva de la co-

munitat d'escollir-ne el prior, que haurà de ser confirmat pel bisbe de Barcelona.

A*. ADB, *FSJVH*, lligall c, pergami.

- a. Tilmann SCHMIDT, Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ, *Butllari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2016, vol. 3, p. 1837-1838 (doc. 1252).
- b. Regest a Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Bulario de Benedicto XIII*, vol. 4, p. 63-64.

Benedictus, episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. ² Hiis que pro divini cultus augmento laudabiliter ac salubriter facta sunt, ut illibata consistent, libenter addicimus apostolica muniminis¹ firmitatem ac mo-³ nasteria et alia loca ecclesiastica personasque in eis et presertim, sub regulari habitu virtutum Domino famulantes, privilegiis et graciis munivimus oportunis. ⁴ Exhibita siquidem nobis pro parte dilectorum filiorum prioris et conventus monasterii Sancti Jeronimi de Valle Ebron, ordinis dicti sancti, sub regula ⁵ Sancti Augustini viventium, Barchinonensis diocesis, petitio continebat quod olim carissima in Christo filia nostra Yolandis, regina Aragonum illustris, de Sedis Apostolice ⁶ licentia speciali dictum monasterium fundavit et illud pro tredecim monachis qui in eo Domino perpetuo servirent, quorumque unus prior eiusdem mona-⁷ sterii existeret, dotavit. Quare pro parte dictorum prioris et conventus fuit nobis humiliter supplicatum ut foundationi et dotationi huiusmodi robur con-⁸ firmationis addicere, ac statuere et ordinare quod dictum monasterium ab aliquo monasterio vel alio loco dicti vel alterius ordinis non dependeat ac electio ⁹ prioris eiusdem monasterii Sancti Jeronimi, qui secundum instituta dicti ordinis eligatur quociens locus vacationis eiusdem monasterii occurret, ad dictos ¹⁰ conventum et confirmato electionis huiusmodi ad episcopum Barchinonensem, pro tempore existentem duntaxat, pertineat de benignitate apostolica dignaremur.

Nos ¹¹ igitur, huiusmodi supplicationibus inclinati, foundationem et dotationem predictas ratas habentes atque gratas illas ex certa sciencia auctoritate apostolica ¹² confirmamus et presentis scripti patrocinio comunimus et insuper eadem auctoritate statuimus et etiam ordinamus quod dictum monasterium ab ¹³ aliquo monasterio vel alio loco dicti vel alterius ordinis non dependeat quodque electio dicti prioris, qui secundum instituta predicta eligatur, ¹⁴ ad conventum et confirmatio electionis huiusmodi ad episcopum prefatos pertineat, ut prefertur, constitutionibus apostolicis ac statutis et consuetudinibus ¹⁵ monasterii et ordinis predictorum, iuramento, confirmatione apostolica vel quacumque firmitate alia roboratis et aliis contrariis non obstantibus quibuscumque. ¹⁶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis, communitiois, constitutionis et ordinationis

infringere vel ei ausu temera-^{|17} rio contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius, se noverit incursurum.

^{|18} Datum Avinione, XII kalendas marcii pontificatus nostri, anno secundo.

1. muniminis, *al ms.* muniminus.

3

1398 març 20. Sant Genís dels Agudells, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron
Jaume Ivanyes, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, pren possessió de l'església de Sant Genís dels Agudells, unida per autoritat apostòlica al monestir, després que n'hagi renunciat el darrer rector, Domènec Cerdà. A continuació, amb la presència de Guillem Vallès, vicari general del bisbat de Barcelona, el prior i els frares del monestir, reunits en capítol conventual, prometen pagar les visites i totes aquelles despeses, tant ordinàries com extraordinàries, que fins aleshores els rectors de l'església acostumaven a pagar.

ADB, FSJVH, lligall 25, s. f.

4

1403 setembre 26. València

El rei Martí ordena a Guillem de Bellera, veguer de Barcelona i del Vallès, que prengui les disposicions que consideri més oportunes a fi i efecte que els habitants de la vall de Sant Medir no agafin camins propers al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, a causa de les molèsties que causen als seus religiosos, sinó que transitin pel camí general.

ACA, C, reg. 2178, f. 39v.

Monasterii Santi Jeronimi.

En Martí *et cetera* al noble e amat nostre n'Arnau Guillem de Bellera, veguer de Barchinona e de Vallès o a son loctinent, salut e dilecció. Segons per humil exposició a Nos feta per part dels prior e frares del monestir de Sent Jerònim, situat en lo territori d'aquexa ciutat, havem entès los de la vall de Sent Madir e alguns altres, axí hòmens com fombres, fan camí e continuen passar après lo dit monestir, lexants lo camí general qui va o passa per lo coll de Cerola, ço qui torna en dan del monestir, prior e frares damunt dits, com per lo dit passament de

hòmens e fombres sia prest de seguir e de dar-hi ocasió de mal. E com los dits frares gosen dir a aquells que no vullen passar o fer via per lo monestir damunt dit, raonants-los la causa del mal qui-ls en poria seguir, menacen-los e-ls dien paraules iniurioses per les quals los dits frares romanen spaordits e mal tractats. Per què Nos, volents preservar en quant en Nos serà de tot sinistre lo dit monestir, lo qual stà en protectió e¹ salvaguarda² nostra, e donar loch a cessar tota matèria scandalosa qui s'i pugués seguir, dehim e manam-vos de certa sciència e expressament, sots pena de mil florins, que decontinent inhibiscats ab aquelles provisions que us parrà hi sien necessàries que algú de la dita vall ni d'altre qualsevol loch no gos fer generalment o contínua camí per lo dit monastir ni prop d'aquell, sinó per los camins generals per on són acostumats passar, imposant-los aquelles penes les quals remetem a vostre bon arbitre. E per açò vos informets de tots aquells qui per la raó demunt dita los han menaçats e³ aquells⁴ e tots los qui per semblant raó los menaçaran d'aquí avant castiguets e puniscats, de manera que a ells sia càstich e a altres exempli.

Dada en València, sots nostre segell secret, a XXVI dies de setembre en⁵ l'any de la nativitat de Nostre Senyor M CCCC III. *Dalmacius vidit.*

Guillermus Poncii, ex petitione facta per Dalmacium de Sancto Dionisio, cancellarie regentem. Probata.

1. protectió e, escrit a la interlínia. 2. Segueix e protecció ratllat. 3. Segueix tots ratllat. 4. aquells, escrit a la interlínia. 5. Segueix del ratllat.

5

1413 desembre 22. Barcelona

Francesc de Pujol, vicari general del bisbat de Barcelona, confirma Joan Ponç com a prior del monestir de Sant Jeroni de Montolivet. El prior, un cop confirmat, promet obediència canònica, presta jurament de no vendre béns del monestir sense llicència del bisbe i promet ser fidel i acatar tots els mandats i sentències procedents del bisbat.

ADB, *Comunium*, vol. 52, f. 94r-94v.

1422 maig 7. Barcelona

La reina lloctinent Maria atorga privilegi de vedat, devesa o boalar a favor de les terres que els frares de Sant Jeroni de la Murtra posseeixen en

franc alou contigües al monestir, tot imposant una pena de 50 sous a aquells que hi entrin bestiar, en cullin bolets, tallin o extreguin fusta, vinyes o plantes i, en general, facin qualsevol dany sense el permís de la comunitat. Insta els oficials a fer complir aquesta ordre i al veguer de Barcelona i del Vallès a fer-la pública, quan en siguin requerits, tant a la ciutat de Barcelona com a les parròquies veïnes del monestir.
ACA, MH, vol. 3833, f. 137v-138v.

7

1431 febrer 22. Roma

Eugeni IV comissiona al bisbe de Barcelona la petició que li han fet els priors i els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i de Sant Jeroni de la Murtra d'unir-se en un sol monestir situat al palau anomenat Torre de Bellesguard, que els ha estat ofert per Elionor de Cervelló, juntament amb 1.000 florins per a obres de condicionament, amb el compromís que els frares fundin un benefici regit per preveres seglars en els antics monestirs.

ADB, PSJVH, carpeta 2.

Eugenius, episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Barchinonensi, salutem et apostolicam benedictionem. In eminenti Sedis Apostolice specula, divina disponente clementia, constituti, libenter ad ea intendimus per que monasteriis et aliis locis ecclesiasticis, ² necnon sub regulari habitu in eis virtutum Domino famulantibus personis in suis oportunitatibus consulitur ac rerum, personarum, locorum et temporum qualitate pensata de monasteriis et personis huiusmodi sepe disponimus ut monasteria ipsa firmiori stabilitate persistent et ³ persone huiusmodi cum animi quiete inibi valeant ferventius Altissimo famulari. Sane pro parte dilectorum filiorum Raymundi, Vallis de Ebron, et Romei, de Bethleem, alias de la Murta, ordinis Sancti Jeronimi, Barchinonensis diocesis, monasteriorum priorum, ac eorum conventuum ⁴ et fratrum, sub regula Sancti Augustini viventium, nobis nuper exhibita petitio continebat quod licet olim quondam Bertrandus Nicolai, mercator, civis Barchinonensis, de bonis adeo sibi collatis, apostolica suffultus licencia, quoddam monasterium predicti ordinis sub vocabulo Montisoliveti, ⁵ in termino de Rippis, prope Villam Novam de Guialtriu, alias de Cubellis, dicte diocesis, fundasset ac inter cetera de castris seu locis de Conchabella et de Grassa, Urgellensis diocesis, cum utriusque sexus illorum habitatoribus ac diversis censibus, censualibus, necnon redditibus ac bonis et re-⁶ bus aliis tunc expressis dotasset,

pacto seu conditione ac voluntate adiectis quod si ex aliqua causa seu ratione, etiam ex dispositione apostolica vel regali seu predicti ordinis aut motu proprio seu alias, dictum monasterium, tunc Montisoliveti nuncupatum, seu eius conventus per quasvis alias ^{|7} personas ex quibusvis apparentibus vel non apparentibus rationibus sive causis separaretur aut mutaretur de loco seu termino ubi tunc fundabatur seu instituebatur seu alteri loco ecclesiastico vel seculari, etiam predicti ordinis uniretur seu adiungeretur, ex tunc separabat et pro non ^{|8} datis, collatis et oblatis haberi voluit omnia per ipsum dicto per eum fundato monasterio, tunc Montisoliveti nuncupato, data, collata et oblata, et ex tunc castra, censualia et alia bona predicta cuicumque hospitali per eum in vita sua seu post eius obitum instituendo, alioquin Hospitali Sancte ^{|9} Crucis civitatis Barchinonensis, ea donabat, conferebat et etiam assignabat. Tamen postmodum, idem Bertrandus, voluntate mutata ex certis causis, huiusmodi monasterium Montisoliveti nuncupatum de dicto termino de Rippis, ubi fundatum et dotatum fuerat, ut prefertur, cum mutatione ^{|10} denominationis illius ad terminum de Badalona, eiusdem diocesis, mutari et transferri permisit et consensit. Ita videlicet quod sicut per antea monasterium Montisoliveti nuncupabatur, ex tunc in antea monasterium de Bethlehem, alias de la Murta, extitit nuncupatum, huiusmodi quoque monaste-^{|11} rium de Bethlehem, alias de la Murta, per mutationem et translationem necnon permissionem et consensum huiusmodi, unacum castrorum et habitatorum ac censum, censualium, reddituum et bonorum predictorum dote, sub voluntate, pacto et conditione similibus constructum et edificatum extitit in ^{|12} termino de Badalona prefato, in quo tredecim vel quatuordecim fratres inhabitant de presenti, quodque priores, conventus et fratres prefati, considerantes quod sive ex intemperie aeris sive ex situ loci in quo dictum monasterium de Bethlehem, alias de la Murta, situm est sive alias, ^{|13} illius fratres, propter frequentes infirmitates quas incurrunt, officia divina ut cupiunt celebrare nequeunt, quinimmo ad talem statum quandoque deveniunt quod unus ex eis alteri nequit iuvamen afferre, sed alie persone habent eis in huiusmodi eorum infirmitatibus deservire ac ^{|14} propterea ipsum monasterium de Bethlehem patiebatur, prout patitur, magnum in spiritualibus et temporalibus detrimentum. Et quod in prefato monasterio Vallis de Ebron sex fratres duntaxat fore noscuntur qui, propter illius reddituum exilitatem, vix habent unde vivant, cupiunt quod ^{|15} monasteria predicta invicem imperpetuum unirentur et ex illis ac eorum fratribus et bonis in alio loco accomodo monasterium aliud fundaretur, quodque dilecta in Christo filia nobilis mulier Eleonor de Corvilione, domicella dicte diocesis, propter specialem devotionem quam ad prefatum ordi-^{|16} nem gerit et alias, cupiens terrena in celestia et

transitoria in eterna felici comertio comutare, si prefata monasteria, ut premittitur, invicem unirentur ut ex eis aliud novum monasterium fundaretur, eisdem prioribus et conventibus ac fratribus pro huiusmodi novo fundando et [|]¹⁷ construendo monasterio quoddam palatium dictum Torre de Bellesguard, dicte Barchinonensis diocesis, in loco sano et ad id congruo et ydoneo consistente, et per unam leucam duntaxat a dicta civitate distante, et que ab olim clare memorie Martini, regis Aragonum, extitit et postmodum ad eius-[|]¹⁸ dem Eleonoris dominium pervenit, et a de Bethlehem, alias de la Murta, per duas leucas, et a de Vallis de Ebron, monasteriis predictis, per mediam leucam modicum plus vel minus distat, et in qua notabilia sunt edificia et que notabiles et multas habet in circuita possessiones, [|]¹⁹ cum illis omnibus et nonnullis aliis eisdem contiguis iusto titulo per ipsam Eleonorem, prestante Domino, acquirendis possessionibus ad hoc ut inibi de novo monasterium huiusmodi construatur, ad quod Vallis de Ebron et de Bethlehem, alias de la Murta, ut prefetur, unita monaste-[|]²⁰ ria predicta transferrentur pro sue ac suorum et omnium fidelium animarum salute omnipotenti Deo et beate Marie Virgini ac prefato beato Jeronimo elargiri, necnon pro fabrica inibi oportuna melius dirigenda mille florenos auri de Aragonia in pecunia numerata exhibere ac reali-[|]²¹ ter assignare desiderat et proponit, quodque priores, conventus et fratres predicti, secundum premissa, sperant et a paupertate relevari et ab infirmitatu huiusmodi incursibus liberari et alias ex maiori numero fratrum ac bonorum et reddituum accumulatione sequerentur propagatio [|]²² religionis et divini cultus augmentum. Quare pro parte priorum, conventuum et fratrum predictorum asserentium quod parati existunt in altero ex antiquis monasteriis huiusmodi unum perpetuum beneficium ecclesiasticum per seculares prebiteros gubernandi fundare ac etiam cum decenti ha-[|]²³ bitatione pro huiusmodi prebitero competenter dotare, et in reliquo seu in utroque ipsorum alias, prout per te ordinatum fuerit in divinis deservire seu deserviri facere, necnon Eleonoris predictae fuit nobis humiliter supplicatum ut eis, non obstantibus voluntate, pacto et conditione per dictum [|]²⁴ Bertrandum, ut prefetur, appositis, premissa faciendi et exequendi licentiam et facultatem concedere et alias in premissis eis oportune providere de benignitate apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui nostris presertim temporibus divini cultum augeri et religione propagare intensius [|]²⁵ desideriiis affectamus, de premissis certam notitiam non habentes, huiusmodi quoque supplicationibus inclinati fraternitati tuae de qua in hiis et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per apostolica scripta committimus et mandamus quatinus de premissis omnibus et singulis ac eorum [|]²⁶ circumstantiis universis auctoritate nostra te diligenter informes. Et si per informa-

tionem huiusmodi premissa reppereris ita esse, prius et ante omnia per dictam Eleonorem palatio cum possessionibus elargitis et donatis ac mille florenis huiusmodi realiter assignatis prioribus, conventi-^[27] bus et fratribus ac ordini supradictis, ac per eosdem priores, conventus et fratres beneficio perpetuo ecclesiastico huiusmodi per seculares prebiteros, ad prioris pro tempore existentis et conventus huiusmodi de novo fundandi monasterii presentationem et ordinarii loci canonica institutionem, ^[28] gubernando cum habitatione et competenti dote fundato, Vallis de Ebron et de Bethleem, alias de la Murta, monasteria supradicta ad premissorum sortiendum effectum cum omnibus tam de non solvendis decimis et primitiis ac habendam libera sepultura quam alias quavis auctoritate cuili-^[29] bet eorum concessis privilegiis necnon castris, habitatoribus, possessionibus, bonis mobilibus et immobilibus ac iocalibus et ornamentis omnibusque iuribus et pertinentiis suis invicem imperpetuum unias, incorpores et annectas eaque in unum monasterium redigas, ita quod ex tunc ^[30] unum monasterium duntaxat censeatur ipsaque monasteria sic unita et in unum redactam cum omnibus castris et eorum habitatoribus ac censibus, censualibus, fructibus, redditibus, proventibus, emolumentis ac bonis mobilibus et immobilibus, iuribus quoque et pertinentiis ^[31] universis et cum privilegiis huiusmodi ad unumquodque ipsorum quomodolibet pertinentibus ad palatium predictum auctoritate prefata transferas ac prioribus, conventibus et fratribus predictis in prefato palatio huiusmodi monasterium, in quo unicus conventus sub unico ^[32] priore in ordine et sub regula predictis ex tunc iugeat, inibi de novo construendi et edificandi seu construi et edificari faciendi plenam et liberam licentia largiaris eisque concedas quod huiusmodi monasterium, postquam de novo constructum fuerit, ut prefertur, supradictis ^[33] ac aliis omnibus et singulis apostolica eisdem antiquis monasteriis auctoritate concessis privilegiis perpetuo gaudeant et servantur, illiusque priori pro tempore existenti et conventui presentationem prebiteri secularis ad beneficium huiusmodi hoc primaria vice et sic deinceps quoti-^[34] ens illud vacare contigerit eadem auctoritate reserves. Volumus autem quod in executione presentium informationem super huiusmodi nobis expositis recipiendam, si per te ipsum illam comode recipere nequeas, committere valeas alicui provideo et discreto, non obstantibus prefatis ^[35] voluntate et conditione seu pacto dicti Bertrandi, fundatoris, ac apostolicis necnon provincialibus et synodalibus constitutionibus ac statutis et consuetudinibus monasteriorum et ordinis predictorum, etiam iuramento, confirmatione apostolica vel quacumque firmitate alia roboratis ^[36] ceterisque contrariis quibuscunque.

Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno incarnationis Domini mille millesimo quadringentesimo tricesimo primo, VIII kalendas marcii pontificatus nostri anno primo.

1439 juny 1. Barcelona

Els consellers de Barcelona informen fra Esteban de León, prior general de l'orde dels jerònims, de la clàusula de la dotació del monestir de Sant Jeroni de la Murtra que n'impedeix el trasllat o la unió a un altre monestir per qualsevol autoritat eclesiàstica o seglar sota la pèrdua de tota la renda atorgada, que passaria a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. En cas que es produís la unió dels dos monestirs jerònims catalans, que està essent instigada per la reina Maria, reclamarien les rendes fundacionals de Sant Jeroni de la Murtra sense estalviar despeses ni treballs, ja que són regidors de l'esmentat hospital.

AHCB, *Consell de Cent*, Lletres closes, vol. 6, f. 87v-88v.

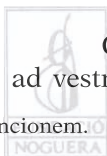
Reverendo patri domino Stephano de Lahó, priori maiori ordinis Sancti Jeronimi.

Reverende Pater et Domine. Paternitatem vestram credimus non latere venerabilem Bertrandum Nicholay, quondam, mercatorem, civem huius civitatis, de bonis a Deo sibi collatis instituisse, dum viveret, quoddam monesterium non multum distatis ab hac civitate, in parochia Beate Marie de Bitulona, loco videlicet vocato Vallis Batlem, alias de la Murta, sub titulo et invocacione Beati Jeronimi, excellentissimi confessoris, et pro empcone loci et pro sustentacione¹ prioris et conventus monasterii supradicti dotavit ipsum monasterium, dedit et assignavit eisdem priori et conventui summam annuam in redditibus certi valoris. Et ad predicta accessit auctoritas et decretum santissimi tunc domini nostri pape, cum suis literis apostolicis vera bulla plumbea apostolica in cordulis canapis, mori Romane Curie pendenti munitis, et in instrumento publico de predictis confecto insertis. Et quare fundator et dotator monasterii preexpressi desiderio desiderabat conceptum per eum in dicto propositum firmum et stabile permanere et tanquam fundatum supra firmam petram securius conquescere ab omni turba ne spe procellarum, voluit ac talem legem inviolabilem et incommutabilem condidit quod prior et conventus monasterii sepedicti dictumque monasterium per Summum Pontificem, dominum regem, ordinem vestrum neque per alias quasvis personas aut motu proprio seu alias quibusvis rationibus sive causis apparentibus vel non apparentibus possent nullatenus separari aut mutari a loco seu terminis ubi fuerunt fundati seu alii monasterio aut persone ecclesiastice aut seculari aut ordini uniri seu adiungi, eciam ubi esset dicti ordinis Sancti Jeronimi. Quod si fieret seu fieri tentaretur, revocavit tunc pro tunc dotacionem per eum factam iamdicto monasterio de annuis redditibus supradictis

et eosdem separavit et pro non datis, collatis nec oblati haberi voluit et eodem imminente casu ipsos redditus donavit, concessit et assignavit alicui hospitali pauperum per ipsum Bertrandum Nicholay in vita sua aut post obitum suum instituendo, quod si hospitali aliquod non appareret sua ordinacione institutum eo tunc a simili redditus eosdem annuos donavit, concessit et assignavit Hospitali Sancte Crucis huius civitatis, prout hec et alia in dicto publico instrumento dictarum institutionis et dotacionis ad quod nos refferimus extensius declarantur.

Quod quare serenissima domina regina Aragonum ad supplicacionem, ut fatur oppinio, prioris et fratrum alterius monasterii eiusdem ordinis et sub simili titulo Sancti Jeronimi fundati alias et per alterum fundatorem, proposuit facere et curare quod dicta duo monasteria invicem uniantur, priorque et fratres dicti per Bertrandum Nicholay instituti monasterii ad dictum alias fundatum monasterium cum omnibus redditibus et bonis se transferant et quod, per medium vestre presidencie et regiminis, ipsa serenissima domina regina obtineat votum suum. Quod si fieret, frustatoria esset pia institutio monasterii supradicti, quod² est sagacius considerandam ne forte Christi fideles a suis devocionibus se retrahant, cogitantes se invanum laborare et nichil edificare postquam est qui ordinaciones pias nituntur infringere et voluntates et leges in Domino statutas mutare et ad libitum variare. Et inquam sagatissime advertendum ad penam per fundatorem impositam privacionis videlicet reddituum annualium predictorum qui, succedente talis mutacionis casu quesita, sunt donata et assignata dicto Hospitali Sancte Crucis huius civitatis, certificantes ideo de premissis, paternitatem vestram notificamus eidem nostrum firmum propositum que curam, regimen et administracionem iamdicti hospitalis gerimus, quod propositum preteriri non licet quod mutacioni predicta suum sortiatur effectum, nulla via nullave mente poterit conviventibus oculis pertransiri quin ad petendum et habendum nomine dicti hospitalis redditus annuos supradictos eidem hospitali, ut predistingitur, in casu predicto adquisitos et iam donatos et assignatos agatur in quocumque iudicio expensis et laboribus aliquo modo non vitatis. Et sic, Reverende Pater, decernire quid facere debeatis et que via est potius eligenda. Et dirigat paternitatem vestram feliciter et votive omnipotencia Trinitas.

Scripta Barchinone, die prima iunii, anno a nativitate Domini M CCCC XXX VIII°.

Consiliarii civitatis Barchinone,
ad vestra beneplacita semper prompti.

1. sustentacionem, *al ms.* sustencionem.

2. *Segueix* esset ratllat.

1439 juny 15. San Bartolomé de Lupiana

Esteban de León, prior general de l'orde dels jerònims, respon als consellers de Barcelona sobre l'afer de la unió del monestir de Sant Jeroni de la Murtra al de Vall d'Hebron en relació amb la clàusula imposada pel fundador del primer monestir, Bertran Nicolau, que l'impedeix. Els diu que en breu uns visitadors generals viatjaran a Barcelona i en parlaran amb ells i amb els que considerin oportuns per prendre una decisió.

AHCB, *Consell de Cent*, Lletres comunes originals, vol. 9, f. 192.¹

Ihesus.

Valde Honorabiles Domini. Prelectis quas michi misistis seriosis litteris vestris super negocio unionis monasterii Beati Jeronimi Vallis Betlem, nostri ordinis, monasterio Vallis Ebron, eiusdem ordinis, per aliquos, ut asseritur, procurate, non obstante clausula honorabilis viri Bertrandi Nicholai, quondam, vestri civis eiusdemque de Betlem monasterii fundatoris, debita cum diligencia autumavi, quod vestris reverenciis effectualiter responderem, quibus procul dubio in michi possibilibus placere desidero, et quare negocia multo melius in presencia quam absencia personarum consueverent sepius expediri, attendens quod generales visitatores monasteriorum nostrorum ad vestram civitatem, post dies non multos, ob nonnulla nostri ordinis negocis sunt venturi, scripsi eisdem visitoribus et potestatem meam concessi super huiusmodi negocio satis late ipsi quo, dante Domino, ad vestram accedent presenciam et super prelibato negocio, tam vobiscum quam aliis cum² personis quas sepefatum tanget negocium tractabunt, concordabunt et facient ea que oportuerint et expedierint ad Dei servitium dictique monasterii de Betlem bonum statum et ad firmiter conservandi institutionem piamque voluntatem fundatoris iamdicti. Dignetur igitur prudens reverencia vestra prefatis visitoribus in his que vobis ex parte mea super sepedicto negocio exposuerint fidem indubiam adhibere.

Donet Altissimus vos atque vestram honorabilissimam civitatem feliciter conservari ad suum servicium vestrarumque animarum salutem.

Scripta in vestro Sancti Bartholomei monasterio, die quintadecima iunii, anno Domini M° CCCC° XXX nono.

Frater Stephanus, Sancti Bartholomei prior indignus, vestri capelanus et orator.

Al dors: Multum honorabilibus dominis meis nobilissime civitatis Barcinone consiliariis.³

1. 1439. Sobre unió de los monasterios de Valle de Belén con el de Valdebrón, *escrit al marge esquerre en lletra posterior al document.* 2. *cum, escrit a la interlínia.* 3. *Al final del dors, amb lletra posterior:* Del prior de Sanct Barthomeu, prior general de Sent Jerònim, per la unió que's tracte dels dos monastirs. Rebuda a XIII de juliol M CCCC XXXIX.

10

1439 juliol 31. Saragossa

La reina lloctinent Maria informa Esteban de León, general dels jerònims, que treballarà perquè el monestir de la Trinitat de Mallorca sigui dotat per a dotze frares i que, si això no fos possible, els seus llibres i les seves joies passin a la cartoixa de Valldemossa, i que està tractant que el monestir de Sant Jeroni de la Murtra s'uneixi al de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. També li diu que no es cregui a aquells que afirmen que la idea d'aquesta unió procedeix del prior de la Vall d'Hebron, ja que és completament seva, i se sorprèn que els visitadors que se n'ocupen siguin estrangers, ja que no coneixen tan bé els fets com els del lloc. Més endavant es lamenta que el general dels jerònims hagi seguit el criteri dels consellers de Barcelona i la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra en tot aquest afer.

ACA, C, reg. 3002, f. 82r-82v.

Venerable e religioso prior. Vuestra letra havemos recebida e, hoyda la relación de los visitadores que havéys embiados e aquellos entendidos, vos respondemos que entendemos trebaiar o en tractar con el obispo e prohombres de Mallorchas que-l monasterio de la Trinidat de Miramar de Mallorchas sía dotado por manera que al menos dotze frayres hi puedan bivar. Es verdat que en todo caso los libros e joyas sacadas del dito monasterio¹ han de tornar en el monasterio² si se reformará e si no, a otro monasterio del orden de cartoixa qui es en la³ isla mesma de Mallorques, por no scandalitzar aquella gente.

Otrosy vos certificamos que Nos, veyendo el monasterio de la Vall d'Ebrón, territorio de la ciutat de Barchinona, de gran devoción, así por el sitio como por los frayres, qui son personas de grand devoción e honestat, porque la yglesia es muyt solemne e bien obrada e el monasterio no, sino que los dichos frayres stavan en unas casas baxo en do fazían el officio por la difficultat de subir a la yglesia, de que quedava la dita yglesia quasi deserta, havemos dado orden, con ayuda e elimosina d'algunas notables personas, a edifficar el monasterio cerca la yglesia. E porque, acabado el monasterio iuncto con la yglesia será todo una notable cosa, veyendo que por seyer cosa de tan grand

perfección no fallestesca, sino que segund la proporción del monasterio e yglesia sea al número de los frayres condecen, por motivo nuestro proprio havemos considerado e començado tractar que-l monasterio de la Murta, situado a pocho más de una⁴ legua del dito monasterio de la Vall d'Ebrón, fuesse unido con⁵ aquell, car stando⁶ cada uno por si con dotze frayres e cada uno appartados, los qui por negocios qui por otras necessidades e accidentes son empatxados, los qui quedan a la yglesia son tan pochos que non pueden celebrar el officio en la manera que conviene. E seyendo totos⁷ iunctos, el divinal officio e la obediencia e las virtudes e todas las cosas de Dios aumentarían e andarían como⁸ devan.

Es verdat que los frayres de la⁹ Murta, porque¹⁰ aquella casa es más deleitable, pero menos devota, tomándolo molestamente, se han lexadas dezir algunas cosas que serían millor calladas que dichas contra el prior del dito monasterio¹¹ de la dita Vall d'Ebrón, dándole cargo que ell haviere movenda aquesta¹² unión. E la verdat es que ne ell ne otro nuncha lo movió, sino Nos por los ditos respectos, los quales nos parecen muyt¹³ razonables. E si algunos han scripto¹⁴ o faulado en otra manera, exo han querido supplir de su cabeça. E ahún que alguno no lo hoviesse¹⁵ movido, la razón mesma lo mueve a todos aquellos qui saben e veyen el uno e l-otro de los dichos monasterios, porque no deys el cargo que no tiene al dicho prior del dicho monasterio de la Vall d'Ebrón, qui es una de las millores e más notables personas que-l vuestro orden haya en las partes d-acá. E maravillámosnos mucho porque de los visitadores que havéys embiados no es seydo uno el dicho prior de la Vall d'Ebrón o otro frayre d-aquestas partes, car millor se fazen las visitaciones haviendo.hi de uno de la provincia mesma qui sabe lo que es necessario a la reformación que quando ambos vienen estrangeros e ignorantes los fechos d-acá. De todas estas cosas quere-mos haver avisado vuestra devoción por beneficio de vuestra religión e de la devoción que havemos a d-aquella. D-aquí adelant, confiat que a todo quanto los dichos visitadores haurán de fazer e ordenar por bienavenir del orden, les daremos e mandaremos dar toda favor e auxilio que sea menester.

Data en Çaragoça, a XXXI días de julio del anyo M CCCC XXXVIII°.

Aprés la data nos maravillamos muyto que ansy hayades creydo a todo spirit car, ya sea los consellers de Barchinona sían notables personas, pero ansí ellos como el prior e frayres de la Murta han pasión en este fecho, cada uno por su interés. E por esto devíades millor deliberar que dispendes cargo a tan notable e tan¹⁶ digna persona como es el prior de la Vall d'Ebrón. E antes de creyer que tan próvida per-

sona e de tal edat fazias cosas indevidas, vos demandes bien informar. A Nos no es interés alguno, car quanto al mundo todo nos vendría bien siquier uno siquier cient monasterio, solament la passió e affecció nostra es el benavenir e acrescentamento de virtudes de vuestra religión. Exo será plazer nuestro que será benavenir de vuestro orden.

Data ut supra. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Guillermo
Bernardo de Brugada. Probata.*

Al venerable religioso e amado nuestro don fray¹⁷ Stevan, prior de Sanct Bartholomé de Lupiana, general del orden de Sanct Jerónimo.

1. *Segueix sa ratllat.* 2. de tornar en el monasterio, *escrit a la interlínia.*
3. *Segueix sua ratllat.* 4. *Segueix leuga ratllat.* 5. *Segueix aquest e com ratllat.*
6. *Segueix vendo con aquell ratllat.* 7. *Segueix instados ratllat.* 8. *Segueix demanen ratllat.* 9. *Segueix observancia ratllat.* 10. *Segueix pus pas ratllat.* 11. *Segueix tancto ratllat.* 12. *Segueix prena ratllat.* 13. *Segueix razog ratllat.* 14. *Segueix scripto repetit.* 15. *Segueix callado ratllat.* 16. *tan, escrit a la interlínia.* 17. *Segueix Bartholomé de Lupiana ratllat.*

11

1443 novembre 28. València

La reina Maria demana a Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que resolgui la disputa que tenen les monges Satrilla i Marca per raó d'una cambra del monestir de Sant Pere de les Puelles, ja que se'n podrien derivar escàndols entre els familiars.

ACA, C, reg. 3182, f. 192v-193r.

La Reyna.

Venerable prior. Gran necessitat nos par que sia que en lo debat e qüestió qui és entre les monges¹ de Sent Pere na Çatrilla, ço és a saber, e na Marcha per raó de la cambra, se pos remey e deguda fi o per mijà de alguna bona concòrdia o almenys per via de iustícia, car en altra manera Nos sentim se'n poria seguir scàndol entre los parents e amichs de cascuna de les dites monges. Maiorment perquè-s diria que mossèn Splugues, que vuy regeix la vegueria de Barchinona, ans que tingués lo dit offici, anà al dit monestir de Sent Pere e per favor e ajuda de la dita Marcha, sa cunyada, volgué violentment metre les portes de la dita cambra e pres per lo braç la monja na Çatrilla, pus jove, e iniuriosament li dix moltes desondries e vils paraules, de què lo frare de la dita monja Çatrilla e altres parents se tenen algun tant per iniuriats. E si aquesta qüestió e debat entre les dites monges no-s levava, duptam no volguessen fer alguna altra semblant o pijor acte,

e axí porien venir les parts dels dits parents e amichs a algun o a molts inconvenients e irreparables scàndols. E és Nos cert que si la qüestió de la cambra és aclarida del passat, nunca se parlarà pus. Per tant, vos pregam e molt affectuosament encarregam que per servey de Nostre Senyor Déu e obviar a tants perills e scàndols, vós vullats pendre càrrech de ésser ab la abadessa del dit monestir e, haguda plena e vertadera informació de aquests affers e hoydes les parts sumàriament, donets orde que per una via o per altra la dita qüestió e debat prenguen e hagen deguda conclusió e fi, donant-hi sentència diffinitiva, com per altra via no-s posqués fer en aquella forma e manera que segons Déu e vostra bona consciència vos parrà per iustícia e raó ésser fahedor. Com Nos vullam que la abadessa en aquests affers se regesca totalment al consell e ordinació vostres e que en açò dilació alguna no-s meta per squivar los perills dessús dits, dels quals la dita abadessa en altra manera seria causa. E plaurà'ns mostrets la present letra a la dita abadessa e que la prenga per sua. Certificant-vos que de tot bon recapte que en aquests affers donarets, per lo benefici² qui se'n seguirà, nos complaurets grantment he us ho reputarem a plaer e servey molt singulars.

Data en València, a XXVIII dies de noembre, any mil CCCC XXXXIII. La Reyna.

Domina Regina mandavit michi, Laurencio de Casanova. Probata.

Al venerable religiós e amat nostre lo prior del monestir de Sent Gerònim del³ territori de Barchinona.

1. *Segueix de Sent ratllat.* 2. *Segueix que ratllat.* 3. *Segueix de Barchinona ratllat.*

12

1444 abril 22. València

La reina lloctinent Maria ordena a Gaspar d'Ornós que deixi de molestar i vexar el monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, ja sigui per veïnatge amb els termes del cenobi com en foragitar el vicari que la comunitat té a l'església parroquial de Sant Genís dels Agudells. Li recorda que ella n'és protectora i que hi ha previstes grans penes a tots aquells que perjudiquin o damnifiquin els béns o la comunitat d'aquest monestir.

ACA, C, reg. 3187, f. 132r-132v.

La Reyna.

Mossèn Gaspar. Dies ha que Nos havem clamor que vós maltractau les coses del nostre monestir de Sant Jerònim de la Vall d'Ebron, axí en los térmens qui confronten ab la terra que dieu haveu assats prop lo dit monestir com en forçar-vos de foragitar hun vicari que lo prior e covent del dit monastir tenen en la sglésia de Sant Genís, qui és del dit monastir, lo qual a Nos és cert és tal persona que los parroquians de la dita sglésia, dels quals n'i ha assats e de maior condició que vós, lo volen e-l cobegen haver per lur curat. Som molt marvellada que no attenau ne considerau que Nos havem construït lo dit monastir e és contínuament en nostra salvaguarda e protecció, perquè los qui no solament damnifiquen e molesten lo dit monestir, membres, servidors o coses de aquell, mes encara aquells qui hi donen concell, favor e ayuda, encorren en massa grans penes de usatges de Barchinona possades e altres molt greus. E axí, poch atteueu e considerau que los del dit monastir són persones religioses e devotíssimes, de què merexen no ésser molestats ne vexats, mas favorits e ajudats. Per què us encarregam e manam molt stretament que, attenent bé e reduhint a vostra memòria totes les dites coses, cessets totalment de tota molèstia, vexació, preiuhí e dan a fer al dit monestir, membres, servidors o coses de aquell, ans los favoriau de tot vostre poder. En altra manera, conexeríeu e sentiríeu que Nos som protectora e deffenedora del dit monestir e procehirem axí fort contra vós, que a vós serà càstich e a altres eximpli.

Data en València a XXII de abril de l'any mil CCCC XLIIII. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Bartholomeo
Sellent. Probata.*

A l'amat nostre mossèn Gaspar Ornós.

13

1445 gener 15. València

La reina Maria envia Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i Anton Nogueres, secretari reial, com a ambaixadors a Castella perquè convencin el rei que prorrogui el sobreseïment dels conflictes que té amb el rei de Navarra i amb l'infant Enric per arribar a algun tipus de concòrdia. També els demana que s'adrecin al príncep, al conestable de Castella i a Juan Pacheco perquè l'ajudin a aconseguir aquesta finalitat.

ACA, C, reg. 3185, f. 109r-110v.

14

1445 març 31. València

La reina Maria fa saber a Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, el seu dolor per la recent mort de les reines de Castella i Portugal, germanes d'Alfons el Magnànim, i per la situació de divisió i tribulació que hi ha en el regne de Castella. Li demana que en els propers dies vingui a la seva presència perquè la pugui consolar, i que, mentrestant, pregui per l'ànima de les dues reines difuntes. L'avis també que vingui ben preparat per una possible tornada a Castella.

ACA, C, reg. 3040, f. 92r-92v.

a. *La muerte en la Casa Real de Aragón*. Saragossa: Institución «Fernando el Católico», 2018, p. 300-301 (doc. 298).

Curie.

La reyna.

Venerable prior. Al rebre de la present, haurets sabut com a Nostre Senyor ha plagut appel·lar al seu regne la molt il·lustre e molt cara germana del senyor rey e de Nos, la reyna de Castella. És al dit senyor rey e a Nos cas de gran dolor e tristor, maiorment ésser tan freschas les làgremes de la mort de la reyna de Portugal e en tan poch temps haver perdudes dues reynes germanes. E si los qui resten en Castella visquessen en pau e en concòrdia, no haguérem pus causa de congoxa, sinó que prenguérem aquell conort que poguérem de ço que Nostre Senyor ha ordenat. Mas com veem al devant la gran tribulació que és en aquell regne e tant com és maior lo grau de la coniuncció, tant maior se prepara lo scàndel entre ells, e ser soltada la regna e lexat tan gran poder a l'enemich de humana natura, pensats que açò no és obra de poder-se'n aconortar, axí com d'eçò que Déu fa a la voluntat del qual som obligats, maiorment on veem los mals perseverar e encara augmentar. D'altra part, nos ha vengut accident no acostumat, axí que a Déu plau que tingam tribulació en la ànima e en lo cors. Desijam molt haver persones devotes ab qui-ns puxam en alguna manera aconsolar, per què us pregam ab tanta affecció com dir se pot que hun dia de la setmana qui ve, vullats venir a nostra presència. E provehits entretant de ço que haiats necessari, car porà ésser que haurets a tornar en Castella. E axí mateix, per totes aquestes coses e per les ànimes de les dites reynes farets fer commemoracions e specials oracions e que Nostre Senyor vulla remediari per sa misericòrdia en les dites congoxes e tribulacions. Açò són obres de gran mèrit e pròpies a vós e de gran complacència a Nos.

Dada en València, a XXXI dies de març de l'any M CCCC XXXXV. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Guillermo
Bernardo de Brugada. Probata.*

Al venerable religiós e amat nostre lo prior del monastir de Sant Gerònim de la Vall d'Ebron.

15

1446 octubre 10. Barcelona

La reina Maria demana a Esteban de León, prior general de l'orde dels jerònims, que permeti que Ramon Joan sigui un dels seus marmessors testamentaris i que pugui intervenir en els afers que ella el requereix.

ACA, C, reg. 3270, f. 82v.

La Reyna.

Venerable religioso amado e devoto nuestro. Por la gran e buena vida e conversación que conocemos por gran speriencia del religioso e amado nuestro el prior de Sant Gerónimo de la Vall d'Ebrón, cerqua esta ciudat de Barchinona, e la bona voluntat e amor que muestra en nuestra salvación de ánima e de nuestros afferes, tenemos en voluntat facerlo marmesor e exequdor con otros de nuestra çaguera voluntat e assimesmo lo appellamos, haún que sea contra su voluntat, en los ditos nuestro afferes. E como hayamos entendido que él, sin licencia vuestra, bonament no puede tomar cargo de la dita nuestra marmessoría e exequción de nuestra çaguera voluntat e entrevenir en nuestros afferes, rogamos e encargamos a vos muy streytament que por amor e contemplación nuestra, haviendo sguard a las ditas cosas, dedes licencia al dito prior tomar cargo de la dita nuestra marmessoría e quando per Nos será lamado entrevenir en nuestros afferes por nuestra consolación, segunt dito es. E reputárvoslo hemos en servicio singular.

Data en Barchinona, a X días del mes de octubre del anyo de MCCCC XLVI. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Bartholomeo
Sellent. Probata.*

Al venerable religioso amado e devoto nuestro frare Stheve de León, prior del monasterio¹ de Sant Bartholomeu de Lupiá e mayor del orden todo de Sant Gerónimo.

1. *Segueix del monest ratllat.*

16

1448 gener 16

Joan de Nea, frare cartoixà de Santa Maria de Montalegre, fa pública la sentència arbitral que li ha estat encomanada per Romeu Borrell, prior de Sant Jeroni de la Murtra, i Guerau Sescomes, àlies d'Espès, cavaller, hereu de Pere Sescomes i de la seva muller Elionor, respecte als castells de Concabella i Gra, que havien estat establerts pel monestir a Elionor Sescomes. La sentència dona la senyoria completa dels dos castells a Sant Jeroni de la Murtra, que haurà de pagar en compensació a Guerau Sescomes 46.000 sous barcelonesos, la majoria en censals morts. Guerau Sescomes, a banda de renunciar als drets sobre els dos castells, amb l'excepció de l'onç de Concabella i de Gra, es compromet a respondre dels plets que tercers interposin a causa de les vendes dels castells fetes per Elionor i Pere Sescomes, i a lliurar al monestir els instruments d'establiment, testaments i compravendes, àpoques, debitoris i sentències arbitrals relacionats amb aquest afer.

AHPB, Antoni VINYES, 154/84, s. f.

17

1448 març 16. Barcelona

La reina lloctinent Maria sol·licita a Nicolau V que uneixi el priorat de Santa Maria de Besalú al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. En cas que s'acceptés la proposta i en poguessin prendre possessió, el prior i els frares jerònims renunciarien a la unió del priorat de Sant Miquel del Fai que té en comissió l'arquebisbe de Saragossa i a la qual el prior del Fai s'oposa rotundament.

ACA, C, reg. 3200, f. 151v-152r.

Sanctissime ac Beatissime Pater. Dalmacius, reverendus archiepiscopus Cesaragustanensis, ex mandato et commissione Vestre Beatitudinis monasterium Sancti Michaelis dez Fay unire, annectere et incorporare deliberaverit monasterio Sancti Geronimi Vallis d'Ebron nuncupato, diocesis Barchinonensis, respectibus in dicta commissione contentis ac forma commissionis eiusdem in omnibus observata. Quia tamen prior dicti monasterii Sancti Michaelis unionem et incorporacionem huiusmodi verbis ampullosis molestissime ferre hostendit, prior et fratres pretacti monasterii Sancti Geronimi, qui ut agni mites vivere assueti sunt, de hac molestia consciencie sumentes scrupulum dictam unionem et incorporacionem prossequi ulterius non intendunt, velut enim

amatores pacis sub eius amenitate cum indigencia Deo servire plus cupiunt, quam aliquantulum pingues seu abundantes prioris renitentis offendere voluntatem.

Nos vero quanto simplicitatem vitam et contemplacionem prioris et fratrum istorum amplius Deo gratam et acceptam conspiciamus et nostris populis exemplarem tanto ipsorum miseriis et necessitatibus ac dicti eorum monasterii imperfecto operi fervenciori devocione compati-mur et unde illis veniat auxilium cogitantes, recordate sumus quod in diocesis Gerundensis est quidam prioratus monasterii Sancte Marie de Enfre Castell vulgariter nuncupatus, ordinis seu regule Sancti Ruffi, in quo prior a magnis citra temporibus habitare non consuevit, sed solum duo vel tres fratres seu canonici regulares, quoniam illam in comenda tenere, consuete sunt persone ecclesiastice a dicto Sancti¹ Ruffi ordine ac regula penitus aliene, uti nunch ipsum in comandam tenet dilectus noster Petrus de Darnicibus, canonicus et sacrista maior ecclesie Gerundensis. Et licet ipsius prioratus fructus et redditus multo sint minoris valoris quam alterius prioratus, contentarentur tamen prior et fratres dicti monasterii Sancti Geronimi ipsum loco alterius unitum et incorporatum habere a Vestra Beatitudine. Et post adeptam pacificam possessionem ipsius, iam delliberate unioni et incorporacioni dicti monasterii Sancti Michaelis renunciare omnino, presertim quia dictus Petrus de Darnicibus paratus est suum in his graciose prestare assensum.

Vestre igitur Sanctitati, humiliter quo possumus, supplicamus ex corde quatenus supplicacionem per procuratorem nostrum ex parte nostra Vestre Beatitudini offerendam super unione et incorporacione dicti monasterii Sancte Marie pretacto monasterio Sancti Geronimi fienda ad exaudicionis gratiam vestre Sanctitatis pie et misericorditer introducat. Ex hoc quidem, pater beatissime, indigenciis et necessitatibus dictorum fratrum et ne opus dicti sui monasterii imperfectum remaneat aliquantulum satisfiet. Nosque, firmiter credentes quod ex eo cultus divinus in dicto monasterio seu prioratu Sante Marie augmentabitur fructusque et redditus eiusdem non in profanos, iuxta antiquum usum, sed piissimos convertentur in usus unionem, hanc pro munere reputabimus gracie singularis.

Largitor omnium bonorum personam vestram preelectam ecclesie sue sancte regimini conservare dignetur per tempora feliciter dilatata.

Datum Barchinone, XVI die marcii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC XXXX° octavo.

Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri et domno domino Nicholao, divina providencia sacrosancte Romane et Universalis Ecclesie Summo Pontifici.

Eius humilis filia et devota Maria, regina Aragonum, Sicilie, citra et ultra Farum *et cetera*. *La Reyna*.

Domina regina mandavit michi, Laurencio de Casanova. Probata.

Fuit duplicata.

1. *Segueix i ratllat*.

18

1448 agost 23. Barcelona

Joan de Nea, frare cartoixà de Santa Maria de Montalegre, en qualitat d'àrbitre nomenat per Romeu Borrell, prior de Sant Jeroni de la Murtra, i el cavaller Guerau Sescomes, àlies d'Espès, per dirimir els litigis entre ambdues parts respecte als castells de Concabella i Gra, aclareix un dels capítols de la sentència arbitral del passat dia 16 de gener que especificava que els frares no donarien possessió dels censals a Guerau Sescomes fins que aquest no els donés l'instrument que contenia la sentència entre Elionor Sescomes, d'una banda, i el cavaller Gaspar Ornós, de l'altra. Es fixa un termini de dos anys, durant els quals Guerau Sescomes pugui cobrar les pensions dels censals, que quedarien interrompudes si no presenta l'instrument requerit. Joan de Nea també especifica uns pagaments a fer pel monestir a compte dels 7.500 sous de la sentència i també ordena que els frares facin fermar la sentència als consellers de Barcelona.

AHPB, Antoni VINYES, 154/84, s. f.

19

1452 juliol 31. Vilafranca del Penedès

La reina lloctinent Maria demana al prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron que, tenint en compte que el prior de Santa Anna està greument malalt, vagi a aquest monestir per evitar que, tal com és habitual en aquestes situacions, hi hagi robatoris i furts de béns i de joies quan el prior mori. Si és necessari, podrà demanar ajut al veguer i als consellers de la ciutat de Barcelona.

ACA, C, reg. 3275, f. 81v.

La Reyna.

Mossèn lo prior. Entès havem que lo prior¹ del monestir de Senta Anna de aqueixa ciutat és detengut de malaltia tal, que és tal punt que

de longa vida no se ha alguna sperança. E per ço, com en semblants cassos se acostume fer algunes novitats, ocupacions e dans, axí en les sglésies e joyes de aquelles e altres béns, robes e despulls de aquells, no sens càrrech de les consciències de aquells que axí ho fan, desijant ésser obviat a tals abusos e dans, pregam e encarregam a vós, qui sou vesitador de la dita casa e monestir, ab la maior affecció que podem, anets de continent al dit monestir e a casa de aquels, guardets e provehiats en tal manera que sia obviat a tots dans, abusos e mals que en los béns e joyes del dit monestir e del dit prior e encara en la sglésia e monestir de aquell per la² malaltia e mort de aquell se poguessen seguir, demanant³ auxili, si obs és, als veguer e consellers de aqueixa ciutat, als quals Nos ne scrivim. Haveu-vos en açò segons lo cars e temps requeren e de vos confiam. E si als hi haureu obs, scriuiu-nos-en, car de bona voluntat hi provehiríem e ajudarem.

Data en⁴ Vilafrancha de Penedès, a XXXI dies de juliol de l'any mil CCCC cinquanta-dos. La Reyna.

Domina regina mandavit michi, Bartholomeo Sellent. Probata.

Al religiós e amat⁵ conseller e confessor nostre lo prior de Sant Jerònim de la Vall d'Ebron.

1. *Segueix de casa raïllat.* 2. *per la repetit.* 3. *demanant repetit.* 4. *Segueix Barchinona a raïllat.* 5. *Segueix nostre raïllat.*

20

1453 març 4. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Ramon Joan, prior, i els frares Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, reunits en capítol conventual, volen que d'ara en endavant el prevere que regeixi l'església de Sant Genís dels Agudells, que per concessió apostòlica està unida al monestir, tingui la condició de vicari perpetu, o sigui, que tingui el càrrec durant tota la seva vida. Li cedeixen tots els fruits, delmes, primícies i altres qualsevulla drets i emoluments de l'església a canvi d'un pagament de 10 lliures anuals pagadores per Nadal, amb la condició que es faci càrrec de totes les despeses inherents a l'església, com subsidis, visites o reparacions. El monestir es reté els lluïsmes i altres drets a què té dret l'església de Sant Genís per les vendes o alienacions de les seves propietats, així com els drets que, pels enterraments o altres esdeveniments que tinguin lloc al monestir de la Vall d'Hebron, li poguessin correspondre. També es reserva el dret de presentació al bisbe d'un prevere en cas de vacant en el vicariat

perpetu, que haurà de ser admès i instituït pel bisbe o pel vicari general. Com a conseqüència, s'apliquen totes aquestes decisions a Pere Jorba, el prevere que fa molts anys que regeix l'església de Sant Genís i que, a partir d'ara, tindrà la consideració de vicari perpetu. Guillem Roca, vicari episcopal, ho aprova i hi consenteix.

ADB, PSJVH, carpeta 4.

21

1455 novembre 12. Barcelona

Guerau de Queralt, senyor de la vila de Santa Coloma i de la baronia de Queralt, justifica la deportació i la detenció de Jaume Balcells, del mas d'Almenara, d'Aguiló, i considera que no es va fer en perjudici dels drets jurisdiccionals que té el monestir de Sant Jeroni de la Murtra sobre aquest terme, com ha reclamat, sinó per evitar danys majors a aquesta població i al seu castell a causa del sometent de Cervera.

AHPB, Antoni VINYES, 154/34, s. f.

Nos, Geraldus¹ de Queralto, dominus ville Sancte Columbe et baronie de Queralto, quia vos, reverendus prior et conventus monasterii Sancti Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, vigore certi censualis mortui quod nos vobis facimus et prestamus, habetis, tenetis et possidetis castrum et locum de Aguiló cum hominibus et feminis, censibus et redditibus, iurisdiccione alta et baxia, civili et criminali, et omnimoda iurisdiccione cuiuslibet, quia eciam in mense octobris proxime lapsi nobilis Dalmacius de Queralto, miles, filius hereditatus noster, absque vestri licencia et permissu extraxit Jacobum Balcells, mansi d'Almanara, termini dicti castri de Aguiló, a manso Johannis Agaço, qui est infra dictum terminum de Aquilone, et ipsum Jacobum Balcells, ut captum, secum deportavit, quas deportacionem et capcionem vos asseritis fuisse facta propter seu contra formam contractus dicti censualis et in preiudicium vestrum. Idcirco, laudantes dictum vestrum contractum censualis, dicimus et declaramus vobis quod non fuit nec est intencionis nostre propter dictam capcionem preiudicasse vos, quoniam dictam capcio et extraccio facta fuit ad evitandum damnum quod sequi sperabatur contra dictum castrum de Aquilone et eius singulares et bona propter lo sometent ville Cervarie, quodque dictum castrum sequebatur, eo quia dictus Jacobus Balcells vulneravit acriter quemdam indemnitate ville Cervarie, volentes quod dicta extraccio et capcio non possit trahi in futurum vobis ad consequenciam. Et volumus quod de hiis fiant vobis instrumentum.

Testes Berengarius Vendrell et Michael Yranzo, scriptores Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.*

22

1457 juliol 19. Sant Jeroni de la Murtra

Joan de la Geltrú, cavaller, fill de Jalbert de la Geltrú, difunt, llicenciat en lleis i ciutadà de Barcelona, i de Constança, encara viva, dona a Reginald Ende, prior, i a Sant Jeroni de la Murtra tot el llegat testamentari que li va fer la seva tia Francina, que fou muller de Miquel de Montjuïc, ciutadà de Barcelona, de 2.000 florins i 100 lliures i, en general, tots els seus béns i drets. Aquesta donació, que es fa arran de la vestició de l'hàbit a Sant Jeroni de la Murtra, té dues condicions: la mare de Joan de la Geltrú haurà de rebre en vida seva i mentre no es casi els fruits del censal de 1.000 florins de preu que Francesc Desplà o els seus fills presten a Joan de la Geltrú com a conseqüència de l'heretat de Miquel de Montjuïc, i el donador es reserva 40 florins per donar al seu escuder Pere Sorista i 100 lliures per a ús personal.

AHPB, Antoni VINYES, 154/36, f. 8r-8v.

Dicta die martis fuerunt recepta sequencia duo instrumenta intus monasterium Sancti Jeronimi de la Murta, diocesis Barchinone.

In Christi nomine. Ego, Johannes¹ de la Guialtrú, miles, filius honorabilis Galberti de la Guialtrú, quondam, in legibus licenciati, civis Barchinone, et domine Constancie, eius uxoris, viventis, quia Deo permittente, intrare debeo ac intendo religionem beati Jeronimi et assumere abitum dicte religionis in monasterio Sancti Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, ideo ob Dei reverenciam et in remissionem peccaminum meorum, donacione scilicet pura, simplici et irrevocabili inter vivos dono domino Deo et vobis, Reverendo Domino Fratri Reginaldo Ende, priori, presenti, et conventui monasterii Beati Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, et vestris perpetuo, sub forma et retencionibus subscriptis, totum illud legatum per venerabilem dominam Francinam, amitam meam sive *tia*, que fuit uxor honorabilis² Michaelis de Montejudahico, quondam, civis Barchinone, michi in eius ultimo testamento seu alia ultima voluntate factum de duobus mille florenis ac C libris sine alia quavis quantitate et generaliter omnia alia et singula bona mea et iura mea, voces, vices et acciones que nunc habeo et michi pertinent seu de cetero habebo ac pertinebunt ubique per quasvis personas quibusvis racionibus, iuribus, titulis sive causis.

Hanc autem *et cetera*. Sicut melius *et cetera*. Sub hiis tamen pactis, retencionibus et condicionibus, scilicet quod dicta venerabilis domina Constancia, mater mea, toto scilicet tempore vite naturalis sue et ipsa existente sine viro³ habeat et recipiat fructus illius censualis precii mille florenorum quod honorabilis Franciscus de Plano sive eius filius, propter hereditatem dicti honorabilis Michaelis de Monteiudaico, michi faciunt et prestant ac facere et prestare tenentur annis singulis certo termino. Finito tamen dicto usufructu per mortem ipsius matris mee vel si dicta mater mea virum duxerit, dictus usufructus extingatur et proprietas eiusdem vobis, dictis priori et conventui, aplicetur. Item ab huiusmodi donacione retineo michi quadraginta florenos quos possum et valeam dare Petro Sorista, scutiffero meo, quos sibi debeo, eciamque retineo michi ab huiusmodi donacione centum libras, de quibus possum testari et alias meas facere voluntates. Hanc autem *et cetera*. Sicut melius *et cetera*. Et extraho predicta omnia et singula que vobis dono de iure, dominio, proprietate et posse mei et meorum et alterius cuicumque persone *et cetera*. Promittens tradere possessionem *et cetera*. Et ex causa huiusmodi donacionis *et cetera*, do, cedo et mando vobis et vestris omnia iura *et cetera*. Quibus iuribus *et cetera*. Ego enim *et cetera*. Dicens et mandans tenori presentis publici instrumenti *et cetera*. Insuper promitto quod predictam donacionem et alia predicta ego et mei sempre ratam *et cetera* habebam et ipsa non revocabo ratione ingratitude nec ex quacumque alia ratione. Renuncians quo ad hec legi dicenti donacionem posse revocari *et cetera* propter ingratitude nec alia ratione *et cetera*. Et quia presens donacio summam D aureorum excedit *et cetera*. Ad cautelam insinuo seu insinuare volo et intendo illam honorabili vicario seu baiulo Barchinone *et cetera*. Et ad illam insinuandam, facio et constituo procuratores discretos Franciscum Moles et Marchum Çafont, notarios Barchinone, et utrumque ipsorum insolidum *et cetera*. Hec igitur *et cetera*.

Testes honorabilis Petrus de Cigiis, civis Barchinone, et Anthonius Borrada ac Anthonius Forés, fusterii, cives dicte civitatis.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliques per indicar la ferma i l'abreviatura iur per indicar el jurament.* 2. *fuit restituta hec donatio in posse notarii subscripti XXI die augusti anni presenti, escrit al marge esquerre.* 3. *Segueix sit v ratllat.*

1457 juliol 27. Sant Jeroni de la Murtra

Reginald Ende, prior, i els frares de Sant Jeroni de la Murtra, reunits en capítol conventual, institueixen una missa quotidiana a celebrar per-

pètuament a la capella del Crucifix per les ànimes d'Antoni Vinyes, notari i ciutadà de Barcelona, de la seva muller Marquesa i dels seus parents, en atenció als favors i beneficis rebuts durant vint-i-cinc anys i que li han merescut que el prior general, Esteban de León, i el definitori del capítol general li hagin concedit participació dels beneficis espirituals de l'orde dels jerònims.

BC, Arxiu Històric, pergamí 21936.

In nomine Domini Nostri Ihesu Christi. Cunctis pateat evidenter quod nos, frater Reginaldus Ende, prior, frater Jacobus Planes, vicarius, frater Johannes Febroarii, frater Bernardus [|]² Çavall, frater Raphael Vallsecha, frater Michael Piquer, frater Laurencius Carbonell, frater Jeronimus de Vilanova, frater Petrus Febrerii et frater Benedictus de Sancto Jo-[|]³ hanne, omnes fratres conventuales monasterii Sancti Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, convocati de mandato dicti reverendi domini prioris [|]⁴ ad sonum squille, ut moris est, et congregati intus domum capituli eiusdem monasterii, ubi alias pro comunibus et similibus actibus ipsius monasterii conventus monasterii [|]⁵ eiusdem assuetum est convocari et congregari, et ibidem nos, omnes prenominati, tanquam maior et sanior pars fratrum conventualium ipsius monasterii conven-[|]⁶ tum eiusdem facientes, celebrantes et representantes, recolentes nos qualiter vos, Anthonius Vinyes, notarius et civis Barchinone, devotione sanctissimi patris nostri [|]⁷ beati Jeronimi, promotus a viginti quinque annis citra dictum nostrum monasterium ac eius conventum in negociis mundanis sive temporalibus, a quibus [|]⁸ humanam sustinemus vitam, pro viribus vestris diligenti cum cura direxistis, uti de presenti continuatis ac decetero pro vestri caritate speramus, etiamque capellam [|]⁹ noviter in dicto nostro monasterio constructam, in qua ymago sive figura Crucifixi Salvatoris Domini Nostri Ihesu Christi supra altare eiusdem est recondita, de [|]¹⁰ substantia vestra propria operari et cum armis sive signis vestris sculpi fecistis, retrotabulum ac cortinam et vitriariam pro ornamento capelle ac altaris eiusdem iam de [|]¹¹ presenti operari et fabricari facitis, et insuper alia opera et beneficia monasterio eidem vestris caritate et devotione a vobis offerri in Domino speramus, in tantum quod [|]¹² pro huiusmodi caritate et retributione premissorum nos ac dictum conventum, quamplurimum reputamus obnoxios, considerantes insuper quod subscriptus reve-[|]¹³ rendus prior Sancti Bartholomei de Lupiana ac diffinitores generalis capituli, informati de vestris devotione et caritate, vobis et subscribe uxori vestre gratiam sive con-[|]¹⁴ cessionem fecerunt, prout continetur in quibusdam literis pergameneis a tergo, ut est moris, sigillatis, que sunt huiusmodi seriey:

Frater Stephanus Legionensis, ^{|15} prior Sancti Bartholomei de Lupiana, ordinis Sancti Jeronimi generalis, ac diffinitores, generale capitulum nunc in dicto monasterio celebrantes, venerabili ^{|16} ac discreto viro Anthonio Vinyes ac Marquesie, uxori sue, salutem et celestium gratiarum continuum incrementum. Exhigente pie devotionis affectu quem ^{|17} ad ordinem nostrum habetis, concedimus vobis per presentes participationem in omnibus bonis, videlicet missis, orationibus, jejuniis, abstinenciis, vigiliis, laboribus ^{|18} ceterisque huiusmodi que per fratres nostros in toto ordine ubique terrarum fieri dederit auctor bonorum omnium Dei, filius Ihesus Christus. Datum in dicto mo-^{|19} nasterio, decima madii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto. Sancti Bartholomei prior.

Ideo, adherentes nos gratie et concessi-^{|20} oni preinsertis, eciam ex quo huiusmodi nostrum monasterium a vobis specialem devotionem et retributionem obtinuit, sit iustum quod a nobis et a dicto nostro ^{|21} conventu et a successoribus in dicto nostro monasterio fratribus perpetuo, de thesauro Ecclesie a Domino nobis collato, aliqualem condignam retributionem ^{|22} spiritualem obtineatis. Idcirco nos, omnes dicti prior et fratres dictum capitulum ex huiusmodi sola causa facientes et celebrantes, tenore presentis ^{|23} publici instrumenti cunctis temporibus valituri, per nos et omnes successores nostros perpetuo fratres conventuales monasterii prelibati, instituimus et fundamus pro vobis, ^{|24} dicto Anthonio Vinyes, perpetuo unam cotidianam missam per nos et successive per nostros perpetuo successores fratres dicti monasterii conventuales celebrandam ^{|25} in dicta vestra capella pro animabus vestri et parentum et uxoris vestrorum et omnium fidelium deffunctorum. Et hec nos, dicti conventus et fratres capitulariter, ut ^{|26} preffertur, congregati, per nos et dictos nostros successores bona fide facere et adimplere promittimus in manu et posse notarii subscripti ut publice persone hec a nobis ^{|27} pro vobis recipientis et paciscentis ac etiam legitime stipulantis. Et ut predicta eterne memorie comendentur, volumus et mandamus de hiis fieri duo pub-^{|28} lica consimilia instrumenta, quorum unum apud dictum nostrum conventum remanere, et aliud vobis tradi volumus per notarium subscriptum.

Quod ^{|29} est actum intus dictum monasterium et in capitulo eiusdem, die mercurii vicesima septima mensis iulii, anno a nativitate Domini miillesimo ^{|30} quadringentesimo quinquagesimo septimo.

S+num fratris Reginaldi Ende, prioris. S+++++na fratris Jacobi Planes, vicarii, ^{|31} fratris Johannis Febroarii, fratris Bernardi Çavall, fratris Raphaelis Vallsecha, fratris Michaelis Piquer, fratris Laurencii Carbonell, fratris Jeroni-^{|32} mi de Vilanova, fratris Petri Febrerii et fratris

Benedicti de Sancto Johanne, predictorum, qui predicta capitulariter laudamus, concedimus ^{|33} et firmamus.

^{|34} Testes huius rei sunt: Guillermus Muset, bracerius habitator Villenove de Camino, prope villam Aqualate, et Guillermus Andreas, ^{|35} faber, donatus dicti monasterii, oriundus loci Spellunche Francolini, et Bartholomeus Blanch, scriptor Barchinone.

^{|36} Sig+num Francisci de Molis, regia auctoritate notarii publici Barcinone, qui hec scribi fecit et clausit cum ^{|37} literis rasis et correctis in linea XXV, ubi corrigitur «or».

24

1459 agost 20. Barcelona

Els consellers de Barcelona demanen a Joan II que aturi les intencions d'algunes persones que volen transferir el monestir de Santa Maria de Montserrat de l'orde benedictí als jerònims. Al·leguen que els comtes i reis han fundat gran nombre de monestirs benedictins a Catalunya, que el de Montserrat està en ordre i que la ciutat n'és protectora.

AHCB, Consell de Cent, Lletres closes, vol. 21, f. 118r.

Sacre regie Aragonum, Siçilie, Navarre et cetera Maiestati.

Molt alt e molt excel·lent príncep e virtuós senyor.

Los comtes de bona memòria antecessors de vostra majestat, havents en singular e speçial devoció lo sanct e molt antich orde de Sanct Benet, sots nom e retgle de aquell dotaren en aquest principat grans e numerosos monastirs. E entre los altres és lo monastir de Muntserrat, del qual, quant sia stat e és accepta a Nostre Senyor Déu e a la sagrada Verge Maria, declarat s'és e tots dies se mostre per les grans e freqüentades gràcias que per miraculoses operacions aquí singularment són atorgades. Plagué als instituhidors per lur gran devoció hagués aquesta ciutat los dits monastirs¹ en protecció e special guarda, de hon acostuma aquesta ciutat tota hora, sent en aquells novitat alguna, occórrer-hi per los medis possibles. Com, donchs, molt alt e molt excel·lent senyor, novament nosaltres haiam sentit que alguns cupdiçosos ocupar-se lo dit monastir més insigne e més venerable de tots los altres haurien a vostra majestat supplicat transferís aquell en l'orde de Sanct Gerònim, a fi que ls dits supplicants, foragitant sanct Benet, qui plus de cent anys aquell ha conservat, lo habitassen. És nos vista cosa molt nova, inaudita e si, enganats no som, a Déu no accepta que los sants qui en lo món tanta iustícia han servada ara, com són

en glòria, la un levàs la casa a l'altre, signantment com lo dit monastir vuy sia en molt orde e lo servey de Déu, tant com la spreadat del loch soporte, hi és molt diligentment fet. Per tant, senyor molt excel·lent, vostra gran excel·lència suplicant e en do e gran humilment demanant que, així per los respectes dessús mencionats quant encara per sguard e intercessió de aquesta ciutat, sia merçè vostra² donar repòs en les dites coses e en adiutori de sanct Benet per aquest fet scriure'n favorables letras a nostre Pare Sanct, car la iustícia és lo dit sanct no sia expoliat de tant iusta e tant antiga possessió, maiorment a petició de sanct Jerònim, qui li és tant amich. E sia, senyor molt excel·lent, la divinitat sancta special protecció de vostra real majestat, la qual pròsperament e per loch temps vulle conservar al feliciíssim regiment de sos regnes e terres.

Scrita en Barchinona, a XX de agost de l'any de la nativitat de Nostre Senyor mil CCCC LVIII°.

Senyor, vostres humils servidors *et cetera*.

1. *Segueix per lur gran devoció ratllat.* 2. *El fragment comprès entre molt diligentment fet i sia merçè vostra escrit a la interlínia i, acabada la línia, al marge dret.*

25

1459 octubre 7. Màntua

Pius II aprova i confirma la sentència arbitral que dirimeix el litigi entre el prevere Antoni Roqueta, vicari perpetu de l'església de Sant Genís dels Agudells, d'una banda, i el prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, titular de l'esmentada església, de l'altra, sobre la porció que correspon al vicari, que la considera insuficient. La sentència arbitral, dictada per Antoni Coca, beneficiat perpetu de la catedral de Barcelona, i Francesc Gosset, doctor en decrets, amb la intervenció, en cas de discrepància entre ambdós, de Joan Sabastida, cavaller domiciliat a Barcelona, el dia 26 d'agost de 1458, assigna les rendes de la rectoria al monestir a canvi que pagui al vicari perpetu 27 lliures barceloneses anuals en dos terminis. La sentència adjudica al vicari l'ús habitacional de les cases de la rectoria, el peu d'altar, les portes de l'església i els aniversaris, i assigna al monestir jerònim el dret de presentació del vicari, els drets emanats de les sepultures, llegats i despulles fets a l'església conventual i els lluïsmes i altres drets per vendes de terres sota domini de la rectoria de Sant Genís dels Agudells. Els frares hauran de fer-se càrrec de les despeses derivades de la reparació dels edificis parroquials, drets episcopals, subsidis, visites i altres càrregues ordinàries o extraordinàries. En canvi, les despeses

que es fan habitualment a la quaresma o en altres festivitats, com col·lacions, sermons i lluminària, es repartiran entre el vicari i els frares.

ADB, FSJVH, lligall 25, s. f. Trasllat fet pel notari Lluís Jorba.

26

1459 octubre 17. Barcelona

Joan Bonet, prior de l'església de Sant Joan de Barcelona de l'orde de l'Hospital, es compromet a pagar abans de la propera festa de Pasqua de Resurrecció 17 florins i mig al prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron després de descobrir-se que el breuari que havia comprat al bidell de la seu de Barcelona havia estat robat a uns frares jerònims en el coll de Garraf.

AHPB, Esteve MIR, 181/12, f. 27r-27v.

Die mercurii XVII octobris, anno predicto.

Frater¹ Johannes² Bonet, ordinis Sancti Johannis Jherosolimitani priorque ecclesie Sancti Johannis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, venerabilibus et religiosis priori et conventui monasterii Sancti Geronimi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod debeo vobis decem septem florenos et medium currentes, valentes novem libras tresdecim solidos et sex denarios barchinonenses ratione cuiusdam brevii per me empti per manus badelli sedis Barchinone, quodquidem brevii repertum³ fore raptum a quibusdam fratribus dicti ordinis Sancti Geronimi in colle de Garraf. Renuncio *et cetera*. Gratis promito solvere hinc ad festum Pasce Resurrectionis Domini proxime venturi. Sine dilacione *et cetera*. Salarium procuratoris pro qualibet die tam intus quam extra Barchinone X solidos, ultra quos restituimus damna *et cetera*. Credatur *et cetera*. Ceterum per pactum pro nunc non firmare ius nec allegare guidatica nec opponere excepcionem *et cetera* sub pena L solidorum, de qua pena *et cetera* que tociens *et cetera* quociens *et cetera*. Qua soluta *et cetera*. Nichilominus *et cetera*. Et pro hiis obligo bona *et cetera*. Renuncio privilegio clericali *et cetera*. Submito foro vicarii Barchinone *et cetera*. Iuro manu per me in pectore⁴ *et cetera*. Et firmo scripturam tercii in curia honorabilis vicarii Barchinone, quam ego, ut scriptor iuratus dicte curie, recipio. Cui *et cetera*. Hec igitur *et cetera*.

Testes Bernardus Rovira, parator, civis, et Stephanus Comelles, scriptor Barchinone.

1. A la part inferior del full Die martis XXX aprilis, anno sexagesimo, huiusmodi debitum fuit cancellatum de voluntate fratris Mathei Guasch, procuratoris, yconomi

et actoris monasterii Sancti Geronimi Vallis de Ebron, ac eius venerabilis prioris et conventus, ut constat eius potestate instrumento recepto per me, notarium, presentibus testibus Clemente Vilar, notario, ac Anthonio Marchi, scriptore Barchinone. 2. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 3. *Segueix fui al ms.* 4. manu per me in pectore, escrit a la interlínia.

27

1461 octubre 3. Barcelona

Antoni Pere Ferrer, abat de Santa Maria de Montserrat, decreta la unió i annexió de la rectoria de Santa Maria de Badalona al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, en seguiment de les butlles de comissió de Pius II (Siena, 3 de juliol de 1460, i Roma, 23 de juny de 1461). S'hi especifiquen les causes de l'annexió i les condicions que haurà de tenir el vicari perpetu que es faci càrrec de la cura de les ànimes dels parroquians badalonins.

AHPB, Antoni VINYES, 154/101, s. f.

28

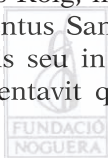
1461 novembre 27. Barcelona

La reina lloctinent Joana, arran de l'evocació a la Reial Audiència de la querella presentada per Bartomeu Roig, notari, en nom del monestir de Sant Jeroni de la Murtra, per trencament de la pau i treva i de la salvaguarda reial al terme de Concabella el proppassat 13 de gener de 1460, ordena a Jaume Cortès de Sedó, a en Cortès de Guissona, a Antoni Cornellana de Mont-roig, a Jaume Lladurs de Pujalt i a Antoni Cortès de Verdú que paguin al monestir 500 florins per la injúria infligida i 200 pels danys en un termini de quinze dies. En cas que no ha facin, procedirà contra ells segons les constitucions de pau i treva.

ACA, C, reg. 3499, f. 19 bis r-21 bis r (1a numeració).

Sindici monesterii Santi Geronimi de la Murta.¹

Joanna, Dei gracia, regina Aragonum et cetera, fideli nostro [...] Cortès, iuniori, ville Guissone, salutem et graciám. Noveritis quod die data presencium Bartholomeus Roig, notarius, procurator, syndicus ac yconomus monesterii et conventus Sancti Geronimi Vallis de Batlem, alias de la Murta, coram nobis seu in Regia Audientia contra vos et alios obtulit et humiliter presentavit querelam pacis et treuge seriey subsequēntis:

Iustissime princeps primogenite et locumtenens. Non sine magna querela ad magestatem vestram recurrens yconomus et procurator monesterii Sancti Geronimi Vallis de Batlem, alias de la Murta, cuius est locus et seu castrum de Concabella cum omnimoda iuridictione, situm in vicaria Urgelli, quod castrum cum terminis et iuridictione velis regiis apositis constitutum est unacum vassallis, hominibus, feminis et aliis pertinenciis sub guidatico,³ emparamento, protectione et salvaguardia regiis, que omnia in capite vicarie et alibi publicata et nota omnibus ac manifesta sunt, dicens et asserens quod, licet castrum prefatum unacum hominibus, vassallis et aliis inibi degentibus, terminis et iuridictione sub dicto emparamento, guidatico et salvaguardia sint cum⁴ pace et treuga principis et monesterium,⁵ prior et conventus prefati eorum domini et omnia illorum bona, die terciadecima ianuarii anni millesimi CCCCⁱ sexagesimi, post meridiem dicte diei, dum homines loci inibi tripudiarent et in⁶ solacio forent in quadam area domini, satis prope dictum castrum et contigua vallo, cum illa die inibi nupciem celebrate forent, quidam Jacobus Cortès, loci de Sadahó, *en* Cortès, ville Guissone, Anthonius Cornellana, loci de Munt-roig, Jacobus Ladurç, de Puyalt, Anthonius Cortès, de Verdú, et alii eorum complices et sequaces, Dei timore postposito et iugo temporalis potestatis omisso et⁷ proposito delinquendi, dampnificandi et iniuriandi dictum monesterium,⁸ dominum dicti castri, et violandi emparamentum et guidaticum predicta regia ac eciam infringendi et violandi pacem et treugam principis sub quibus castrum, homines, terminus et alia omnia monesterii sunt, balistiis tensis armatique diversis armis offensivis, vim et violenciam facientes in dicto castro et termino,⁹ irruere¹⁰ ferociter et iniuriose, trahendo sagittas, spatas et arma alia, in Romeum Mora et Jacobum Mora, inibi cum aliis tripudiantes et¹¹ solacium¹² causa dictarum nupciarum facientes, vulnerantes graviter unum ex dictis Mores cum lancea et alium verberando atrociter, frangendo lanceam super dorso sive *la squena de aquell*, ex quibus non¹³ est dubium, et¹⁴ treugas Domini, quia dies dominicus erat, et principis pacem illos violasse et emparamentum rumpisse¹⁵ sive salvaguardiam, et in his monesterium, dominum ipsius castri, multum dampnificatum et¹⁶ iniuratum. Quam iniuriam ilico ad animum revocatam, procurator predictus¹⁷ previo nomine stimavit, prout nunch estimat, contra illos et eorum quemlibet ad duos mille florenos auri Aragonie, quos amisisse maluisset de bonis monesterii, quam talem sustinuisse iniuriam, ultra damno, que sumam capiunt floreni trecentorum, salva in his omnibus iudiciali tatxacione semper. Quare, conquerendo procurator predictus coram vestra maiestate pro pacibus et treugis violatis, emparamento,¹⁸ salvaguardia et guidatico ruptis de dictis Jacobo Cortès, de Sadahó, et alio Cortès,

iuniori, de Guissona, Antonio Cornellana, loci de Mont-roig, Jacobo Ladurç, castri de Puigalt, Antonio Cortès, de Verdú, et de quolibet eorum et eorum complicitibus et sequasibus, sic quod uno solvente ceteri liberentur, fractoribus et violatoribus treuge domini et pacis principis invasoribusque termini et violatoribus et ruptoribus regii guidatico, suplicanto et instante hanc causam miserabilitatis predicti monesterii domini pretextu ad regium evocari consistorium et, evocatam, citari et moneri predictos querelatos et eorum quemlibet, quatenus dent et tradant quantitatem predictam iniurie racione,¹⁹ duos²⁰ mille florenos ipsi monasterio et trecentos florenos racione dampnorum, infra dies quindecim aut amicabilem convenientiam et componant cum eodem et seu infra dictos quindecim dies compareant coram vestra maiestate personaliter et in propriis personis et de iure firment, cum pignoribus tenentibus et bene valentibus, quantitatem predictam, unacum dupla, salva vestra iusta semper moderatione aliaque infra tempus prefatum faciant que volunt constitutiones pacium et treugarum. Alias, quod si hec facere recusant, quod ipso facto habeantur pro eiectis a pace et treuga, unacum factoribus, complicitibus, adiutoribus et consiliatoribus et quod contra eos et eorum bona procedatur²¹ tanquam contra²² eiectos a pace et treuga et eorum bona,²³ publicando eos et eorum factores et complices et alias contra²⁴ ipsos procedendo, prout in his volunt constitutiones pacium et treugarum et alia iura patrie et non solum pro hiis, sed etiam pro²⁵ penis rupte²⁶ salvaguardie. Et firmat ius et iure, procurator predictus nomine previo largamodo et, ut est moris et iuris, in posse regie vestre maiestatis ipsis querelatis et cuilibet pro decem solidis cum augmento, obligando omnia bona monesterii, et credit contenta in querela fore vera et non difficere improbando, suplicans querelam admitti et causam evocari et comitti, ut est iuris et moris, et iusticiam expediri iuxta constitutiones pacium et treugarum²⁷ citatorium²⁸ et literas solitas et stilitas decerni. Et procurator facit fidem de sui potestate et loco²⁹ informacionis summarie super foris, factura et aliis in querela deductis, nominat et exhibet presentem informacionem auctenticam, ut ecce suplicans, ut supra, que licet *et cetera*. Altissimus *et cetera*.

Et oblata et humiliter presentata querela ipsa, idem Bartholomeus Roig, dicto nomine, prius prestito per eum in Regia Cancellaria ad sancta Dei quatuor evangelia iuramento iuxta constitutiones Cathalonie generales pacium et treugarum quod credit vera esse contenta in dicta querela, exhibuit et produxit inquisitionem auctenticam de dicto insultu receptam et seu factam et firmavit nomine prehabito ius et de iure in posse nostro vobis et aliis pro decem solidis cum augmento omnia bona dicti monesterii obligando largissime, ut moris

est, nostreque humiliter presentavit maiestati, ut notorie paupertatis et miserabilitatis pretexto dictorum monesterii et conventus, de quibus nobis plene constat debita informacione recepta negocium huiusmodi ad nostrum dignaremur evocare consistorium et contra vos et alios, ut ius et ratio, et dicte exhigunt constitutiones procedere dignaremur.

Nos³⁰ autem,³¹ eadem admissa supplicacione, quantitatem iniurie ad quingentos florenos et damnorum in dicta querela contentorum ad ducentos florenos ex post moderate fuimus qualitate negocii, personarum condicione et aliis intermediis diligenter attentis, quamobrem presentium serie vos citamus et monemus vobisque dicimus et mandamus quatenus dictas quantitates, ut prefertur moderatas, dicto procuratori at yconomo solvatis et emendetis aut cum eo amicablem conveniatis vel intra XV dies post presencium presentationem vobis faciendam in antea continue numerandos personaliter coram nobis seu in nostri Audiencia compareatis,³² et propria persona pro dictis quantitibus in manu et posse nostris pignora mittatis tenencia et bene valencia quantitates easdem. Alioquin lapsis dictis quindecim diebus, nisi eisdem monicioni, mandato ac citacioni parueritis, ut dictum est, procedemus in premissis prout dicte constitutiones pacium et treugarum et stilus ac usus earundem postulant, volunt et requirunt. Et super his a nobis alias literas seu mandatum minime expectetis, sed has pro primis, secundis, terciis, ultimis et peremptoriis habeatis super presentatione vos presencium relacioni stabimus illarum latoris qui in Regia Cancellaria iuravit illam facere veridicam.

Data Barchinone, die XXVII novembris, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo. D'Alçamora, vicecancellarius.

Paulus Vida, ex parte facta per vicecancellarium.

Visa per Joannem May, cui fuit comissa. Probata pro Çasala.

Sub simili forma, mandato atque signatura fuit scriptum sequentibus: fidei nostro Jacobo Cortès, loci de Sadahó, salutem et graciam; fidei nostro Antonio Cornellana, loci de Mont-roig, salutem et graciam; fidei nostro Antonio Cortès, de Verdú, salutem et graciam; fidei nostro Jacobo Ladurç, de Pujalt, salutem et graciam.

1. *Segueix* Cortès, iuniori, ville Guissone ratllat. 2. *Segueix un espai en blanc d'unes 10 lletres.* 3. *Segueix* et ratllat. 4. cum, *escrit a la interlínia.* 5. *Segueix* et ratllat. 6. *Segueix* sono forent ratllat. 7. *Segueix* peproposito ratllat. 8. *Segueix* et ratllat. 9. *Segueix* iruere rallat. 10. iruere, *escrit a la interlínia.* 11. *Segueix* sola ratllat. 12. solacium, *escrit a la interlínia.* 13. *Segueix* dum ratllat. 14. dubium et, *escrit a la interlínia.* 15. *Segueix* et ratllat. 16. *Segueix* iniuria ratllat. 17. procurator predictus, *escrit a la interlínia.* 18. *Segueix* et ratllat. 19. *Segueix* duorum ratllat. 20. duos, *escrit a la interlínia.* 21. *Segueix* contra ratllat. 22. contra, *al ms. cotra.* 23. *El fragment comprès entre* procedatur tanquam i eorum bona, *escrit a*

la part final de la plana, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és X i està situada darrere de bona. 24. Segueix eos ratllat. 25. Segueix peiis ereptis ratllat. 26. penis rupte, escrit a la interlínia. 27. Segueix citaciones ratllat. 28. citatorium, escrit a la interlínia. 29. loco, escrit a la interlínia. 30. Segueix vero ratllat. 31. autem, escrit a la interlínia. 32. Segueix et ratllat.

29

1466 agost 28. Tortosa

Joan II assigna durant dos anys al prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i a Pere Falcó, doctor en lleis, un conjunt de rendes a Tortosa i a la seva vegueria, com peïtes, quèsties, cenes i altres drets, com a compensació que no hagin pogut cobrar durant el temps de la guerra les pensions que els corresponien de la lleuda de Tortosa, que són de 180 lliures anuals per als jerònims i de 50 lliures per a Pere Falcó. A tal efecte, encarrega a Lluís Gràcia, mercader tortosí, que rebi aquestes rendes per donar-les als dos beneficiaris. A partir del tercer any, però, si quedés alguna quantitat pendent a rebre, l'haurien de cobrar directament de l'arrendador de la lleuda de Tortosa, Mateu Capell, i dels arrendadors posteriors.

ACA, C, reg. 3446, f. 153r-154v.

30

1468 gener 13. Barcelona

Jaume Vidal, de Lleida, s'ofereix com a donat al convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, per la qual cosa dona tots els seus béns i fa vots de castedat i obediència. Si intentés sortir del monestir sense llicència, hi podrà ser retornat per la força. El prior, Jaume Tàpies, accepta la donació.

AHPB, Esteve MIR, 181/16, f. 91v-92r.

Die mercurii XIII mensis ianuarii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC^o sexagesimo octavo.

Jacobus¹ Vitalis, oriundus civitatis Ilerde, attendens quod natura humana non habet quit pro meritis suo respondeat² Creatori et quod³ ea sola de bonis temporalibus retinentur, que pro Christi amore et eius servicio impenduntur, attendens eciam me, divino inspirante consilio, castitatem Domino Deo promisisse et ei in monasterio Beati Geronimi Vallis de Ebron, iuxta collem de Cerola scito,⁴ cui magnam devocionem gero, sua favente gracia famulari proposuisse et vovisse, idcirco, tenore

presentis publici instrumenti,⁵ offero et dono me ipsum et omnia et singula bona mea, tam presencia quam futura, Domino Deo et dicto monasterio Sancti Geronimi et vobis eciam, religioso fratri⁶ Jacobo Tàpies, priori dicti monasterii, hiis presenti et acceptanti, et successoribus vestris in dicto prioratu.

Hanc autem donacionem facio *et cetera*. Sicut melius *et cetera*. Et extraho *et cetera*. Eademque omnia *et cetera*. Promitens vobis, dicto domino priori, et successoribus vestris obedienciam quod si aliquo tempore, quod absit, hinc abire sine licenciam tentavero, liceat servis Dei qui⁷ in dicto monasterio fuerint me plena sui iuris auctoritate requirere coacte et violenter in suum servicium revocare. Et ex causa huiusmodi donacionis *et cetera*. Cedens iura *et cetera*. Quibus iuribus *et cetera*. Ego enim *et cetera*. Renuncio legi dicenti donacionem *et cetera* et omni alii iuri *et cetera*. Iuro *et cetera*. Insuper *et cetera*.

Et ego, frater Jacobus⁸ Tàpies, prior predictus, accepto predictam donacionem *et cetera* et vos, Jacobum Vitalis, predictum, tanquam in deodatum.

Testes Gregorius Augusolis, textor pannorum lini, civis,⁹ et Antho-nius Marchi, scriptor Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix Creatori e pro ratllat.* 3. *Creatori et quod, escrit a la interlínia.* 4. *scito, escrit a la interlínia.* 5. *Segueix dono me ratllat.* 6. *fratri, al ms. fratre.* 7. *Segueix hic fuerint ratllat.* 8. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 9. *Segueix b ratllat.*

31

1468 agost 2. Sant Jeroni de la Murtra

Francesc Vic, fill de Jaume Vic, mercader de Barcelona, i d'Isabel, ambdós difunts, novici de Sant Jeroni de la Murtra, greument malalt i amb por de morir, demana a Joan Say, prior del monestir, que, malgrat que no ha arribat a l'any de prova, se'l dispensi per gràcia especial d'aquesta condició per gaudir de les gràcies espirituals dels freres professors de l'orde dels jerònims. La resposta del prior, després de confortar-lo, és que ho comunicarà als freres conventuals, tot confiant que obtindrà una resposta al servei de Déu i de la seva ànima.

AHPB, Antoni VINYES, 154/45, f. 6v-7r.

Die martis secunda mensis augusti, anno a nativitate Domini M^o CCCC LXVIII, intus monasterium Beati Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone.

Dicta die martis, circa terciam horam post meridiem ipsius diei, in presencia mei, Anthonii Vinyes, auctoritate regia notarii publici Barchinone infrascripti, et in presencia eciam honorabilis Gasparis de Jorba, in artibus et medicina professoris, civis, et Petri Pauli Solanelles, notarii habitatoris, Barchinone, ac Bartholomei Michaelis, chirurgici habitatoris parrochie Sancte Marie de Bitulona, testium *et cetera*, religiosus frater Franciscus de Vich, ordinis Beati Geronimi, conventualis novicius nondumque professus monasterii Beati Geronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, filiusque venerabilis Jacobi de Vich, quondam, mercatoris, civis Barchinone, et domine Isabelis, eius uxoris, defunctorum, constitutus personaliter in camera infirmarie dicti monasterii iacensque in quodam grabato, gravi infirmitate detentus, verbo dixit et exposuit reverendo fratri Johanni Say, priori, ibidem unacum religioso fratre Laurencio Carbonell, vicario, et aliquibus aliis fratribus conventualibus dicti monasterii causa visitacionis dictum infirmum, ut dixerunt, presentibus, et vel similia verba in effectum:

«Pater prior. Prout Summo placet Creatori, iam videtis qualiter id (*sic*) iaceo gravi morbo detentus, de quo in brevi mori timeo. Cupiens igitur gaudere graciis spiritualibus fratribus professis dicti ordinis per Summos Pontifices concessis, et ut facilius assequi valeam gloriam Dei humiliter, suplico vobis, patri priori, quatenus, non obstante quod ego non sim assecutus annum mee probacionis, dignemini de gracia speciali, attentis predictis, dispensando michi concedere actum professionis, prout expresse datur et conceditur aliis fratribus dicti ordinis post annum probacionis».

Quibus verbis sic per dictum infirmum prolatis, ilico dictus reverendus prior, dirigendo sua verba dicto fratri Francisco de Vich, confortando primitus ipsum circa actus spirituales et temporales, prout karius potuit, dixit sibi verbo quod de hiis per ipsum petitis, ipse prior communicaret cum fratribus conventualibus dicti monasterii, confidens in Domino quod obtineret talem responsum quod cederet¹ ad servitium Dei et salutem anime sue. Requirentes et petentes tam dictus prior quam dictus frater Franciscus de Vich de premissis fieri et eis tradi unum et plura publica² instrumenta per notarium infrascriptum.

Que fuerunt acta *et cetera*.

1. *Segueix e ratllat.* 2. *Segueix confi ratllat.*

32

1470 juny 18. Montsó

Joan II assigna 150 lliures anuals a favor de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que se sumen a 30 lliures assignades prèviament, per compensar que els frares no han pogut cobrar les 180 lliures anuals sobre la lleuda de Tortosa perquè, a causa de les necessitats de la guerra, les ha hagut d'emprar per a altres fins. Tanmateix, no podran cobrar aquestes rendes fins que sigui saldat completament el deute que el rei té contret amb l'armada que va enfrontar-se amb els rebels de Menorca i la de 150 lliures anuals no la podrà cobrar fins que la ciutat de Barcelona torni a l'obediència reial o el monestir les pugui recuperar.
ACA, C, reg. 3428, f. 107v-109r.

33

1471 setembre 28. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Testament de Guillem Fuster, novici de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, en el qual llega llibres al seu cosí germà, Bartomeu Fuster, de Guimerà, i en reserva alguns per a la biblioteca del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, al qual destina els diners de la venda de la seva roba per ampliar-ne l'hospital i 25 lliures per fer una creu d'argent. Reparteix diferents quantitats de diners per a l'esmentat monestir, per a la seva mare i per al seu germà Antoni, de Guimerà, i a la muller de Felip Ferrera. També llega un tovallola a la seva cunyada i fa donació a la seva mare de tots els béns que li corresponguin en el futur. Demana al prior i als diputats que, en contraprestació a aquest llegat, celebrin un trentenari pel seu pare i un altre per la seva mare i que li facin un taulell, un banc, una cadira i un travesser per a la seva cel·la i una pellissa. El document també proporciona informació sobre l'execució d'aquests llegats.

ADB, FSJVH, lligall 18, testament 49.¹

Ihesus. En nom de la sanctíssima Trinitat. A XXVIII del mes de setembre de l'any de la nativitat de Nostre Senyor M CCCC LXXI, yo, Guillem Fuster, frare del sagrat orde de mossèn Sanct Hierònim de la Vayll de Ebron,² volent renunciar a les coses seculars e béns de fortuna, segons és cosa legítima e a vera religió pertinent, ara, en lo ingrés de ma professió, he del·liberat ab la present scriptura feta de mà mia, la qual scriptura vull per tostemps ésser valedora, ordenar e distribuir mes pobres facultats en lo modo següent:

Primo vull que en satisfacció e esmena de mes culpes e per³ amor de Déu, les mies robes de vestir e calçar⁴ sien venudes⁵ e los diners que se n'haurà servexquen en ajudar ampliar la casa dels pobres del present monestir, com més prest fer se puxa, al manquo⁶ dins un⁷ any, preguant affectadament al dit monestir vulle de ses facultats atrestantes pecúnies exposar en ampliar dita casa de pobres, en manera que Déu ne sia lohat. En altra manera, vull que·ls diners proceïts de dites robes⁸ sien donats per amor de Déu a l'Hospital de Barchinona.

Ítem vull que de les pecúnies que yo he accomanades al dit monestir ne servexquen XXV lliures en ajudar fer una creu d'argent al dit monestir. E plau-me que·ls llibres que he portats en dit monestir, exceptats⁹ les *Concordances de la Bíblia* que comprí ensem ab¹⁰ lo primer libre de *Bonaventura, Sobre·l Mestre de Sentències*,¹¹ los quals comprí de I¹² home de Manresa per devuyt¹³ lliures, ítem lo *Mestre de les*¹⁴ *Sentències, Pere Elies maior, Frugell*, qui tracta de prosòdia e orthographia, e¹⁵ les *Epístoles de Gaspari e I Psaltiri* en pregamí,¹⁶ los quals vull stiguen en la libreria de dit monestir, sien venuts e les pecúnies servexquen en la fàbrica de dita creu, preguant ab molta caritat al pare prior e diputats¹⁷ del¹⁸ monestir e encarreguant-ho a llurs consciències per alguna via no vullen ne permeten aquestes coses mudar ne aquestes pecúnies en altres usos convertir, axí com algunes veguades se fa en lo segle,¹⁹ e per ço la devoció de alguns,²⁰ tals coses sabents, se refreda en leixar a coses pies. Vull, emperò, que de²¹ dits²² llibres sien reservats e donats com disposició de temps ho²³ portarà a²⁴ mossèn Berthomeu Fuster, cosingermà meu, del loch de Guimerà, un *Doctrinal*²⁵ de pergamí, una *Lectura de París* en paper, un *Boeci, De Consolació*, sisternat de pergamí de forma de full, un²⁶ *Ebrat* de pergamí, un romanç qui tracta de lahors de Nostra Dona²⁷ de forma de actes, unes *Hores* petites de Nostra Dona, sisternades de pergamí segons lo modo de l'archabisbat de Terragona, uns tractats de lògica en paper en forma de actes, los quals llibres li leix en compensació d'aquells²⁸ que ell me havia prestats.²⁹ Emperò, si per ma mare o germà meu, dit mon cosingermà era de açò³⁰ ia satisfet,³¹ en tal cas dits llibres sien del monestir³² venuts ab los altres e sia tot mès en la fàbrica de la dita creu.³³ Los dits llibres foren restituïts a mon cosingermà mossèn Barthomeu Fuster.³⁴

Més avant vull que de dites pecúnies accomanades al³⁵ dit monestir, per los frares sia dit tant prest com poran un trentenari³⁶ per ànima de mon pare e altre per la³⁷ ànima de ma mare, tantost com d'esta vida exirà.

Encara vull que tantost³⁸ de les³⁹ pecúnies accomanades me sia fet en la cetla un taulell, un banch e⁴⁰ una cadira, tot de fusta, un

travessar al lit e més⁴¹ una pel·liça de bones pells. Fonch fet lo taulell en la cetla del cantó del viver on yo stava e la pel·liça.⁴²

Vull d'altra part⁴³ que los⁴⁴ DCLXXXIII⁴⁵ croats d'argent e XXXXVI lliures en sisens, los quals⁴⁶ accomaní a la caixa de dit monestir a X de febré⁴⁷ de l'any⁴⁸ present, e⁴⁹ VIII quarts de pacífich⁵⁰ sien donats⁵¹ a ma mare o a mon frare Antoni Fuster, de dit loch de Guimerà, tota hora e quant qualsevol⁵² d'ells los demanarà o demanar farà⁵³ o disposició⁵⁴ de temps serà, que·ls los sien tramesos.⁵⁵ A la qual⁵⁶ dita ma mare⁵⁷ renunciu e faç donació⁵⁸ de qualsevol⁵⁹ béns, axí mobles com sients, los quals a mi pervenguessen per qualsevol títol o rahó.

Ítem leix una tovallola de li ab vores de seda⁶⁰ a ma cunyada. Fonch-li tramesa dita tovallola.⁶¹

E prech cament a vós, pare prior, e deputats de dit monestir, vullau entretant en tal manera totes dites pecúnies tenir en custòdia que per alguna necessitat no vullau s'i toque.⁶²

Totes les altres pecúnies accomanades per mi a dit monestir e alguns diners a mi deguts per alguns singulars, dels quals té memorial frare Moner, procurador, sien de dit monestir.⁶³ Ítem més sien de dit monestir⁶⁴ III lliures VI sous les quals me deu la taula de la ciutat e les quals me girà⁶⁵ en Sabastià Puiades, ciutadà,⁶⁶ a III de octubre any LXVII.⁶⁷ Les⁶⁸ altres pecúnies a mi degudes e altres qualsevol béns que tengua en Barchinona sien de⁶⁹ la senyora muller de mossèn Felip de Ferrera, a la qual só molt obliguat.

Les pecúnies lexades a mon frare li foren totes restituïdes en diverses vegades, sinó deu lliures, les quals per mitgà meu foren lexades ací, al monastir, perquè fossen dites misses per ànima de mon pare, ia defunct, e per ma mare, quant d'esta vida seria exida. E lo que costà de mans lo studi que lo pare fra Barthomeu Piera me féu fer de guix e raiola, fonch contenta ma mare fos paguat dels diners a ella e a mon germà lexats. Quant ma mare fonch finada, foren dites les dites misses.

Aquesta scriptura metí ací, entre les scriptures, yo, frare Guillem Fuster, en l'any M CCCC LXXXV, stant prior del dit monastir perquè fos memòria en lo sdevenidor.

Algunes coses damunt ordonades no foren complides per la necessitat e fretura del monastir, ans foren en usus del monastir convertides et *signanter* les XXV lliures lexades per la fàbrica de la creu, que serviren per comprar forment, stant prior lo pare frare Jacme Tàpies.⁷⁰

1. El plec està format per dues còpies molt semblants, però no idèntiques. Com que la segona és més completa perquè té comentaris sobre l'execució del testament, la transcripció la prendrà com a base o referència. Tanmateix, es deixa constància de les diferències amb la primera versió en nota crítica. 2. A la primera versió segueix

del bisbat de Barchinona. 3. *A la primera versió segueix pura.* 4. *A la primera versió segueix que són en poder del rober de dit monestir.* 5. *A la primera versió segueix al més donant.* 6. *almenys en lloc d'al manco a la primera versió.* 7. *I en lloc d'un a la primera versió.* 8. *de dites robes procehints en lloc de proceïts de dites robes a la primera versió.* 9. *Segueix Item vull que ratllat.* 10. *e en lloc d'ensem ab a la primera versió.* 11. *Segueix stiga siend la libreria de dit monestir ratllat.* 12. *un en lloc d'I a la primera versió.* 13. *XVIII en lloc de devuyt a la primera versió.* 14. *les no hi és a la primera versió.* 15. *e no hi és a la primera versió.* 16. *e un saltiri en pregamí, escrit a la interlínia.* 17. *deputats en lloc de diputats a la primera versió.* 18. *de dit en lloc de del a la primera versió.* 19. *en lo segle se fa en lloc de se fa en lo segle en la primera versió.* 20. *les gents en lloc d'alguns a la primera versió.* 21. *de, escrit a la interlínia.* 22. *A la primera versió segueix mos.* 23. *ho, escrit a la interlínia.* 24. *Segueix fill ratllat.* 25. *A la primera versió segueix que ell me emprestà.* 26. *I en lloc d'un a la primera versió.* 27. *en paper tracta de la Avemaria en lloc de qui tracta de lahors de Nostra Dona a la primera versió.* 28. *A la primera versió segueix III.* 29. *emprestats en lloc de prestats a la primera versió, en la qual segueix ço és doctrinal e unes parts e un Ebrart.* 30. *d'açò en lloc de de açò a la primera versió.* 31. *A la primera versió segueix o per avant satisfet era.* 32. *del monestir no hi és a la primera versió.* 33. *A la primera versió segueix e los diners servexquen en fer dita creu.* 34. *El fragment inclòs entre Los dits llibres i mossèn Barthomeu Fuster no hi és a la primera versió. A més, el fragment comprès entre les concordances de la i mossèn Bartomeu Fuster, escrit al final de la plana, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és Λ i està situada darrere d'exceptats.* 35. *a en lloc d'al a la primera versió.* 36. *trentanari en lloc de trentenari a la primera versió.* 37. *la no hi és a la primera versió.* 38. *tantost, escrit a la interlínia.* 39. *dites en lloc de les a la primera versió.* 40. *e no hi és a la primera versió.* 41. *més no hi és a la primera versió.* 42. *El fragment comprès entre Fonch fet i e la pel·liça no hi és a la primera versió.* 43. *D'altra part vull en lloc de Vull d'altra part a la primera versió.* 44. *que-ls en lloc de que los a la primera versió.* 45. *A la primera versió hi ha DCLXXV, com a resultat d'una esmena del que hi havia inicialment escrit, que era DCLXXXIII, que és exactament la xifra que hi ha a la segona versió.* 46. *les quals pecúnies en lloc de los quals a la primera versió.* 47. *febrer en lloc de febré a la primera versió.* 48. *de any en lloc de de l'any a la primera versió.* 49. *ab en lloc d'e a la primera versió.* 50. *A la primera versió segueix qui són en una bossa negra.* 51. *A la primera versió segueix sense dilació.* 52. *qualsevol, escrit a la interlínia.* 53. *demanar farà, escrit a la interlínia.* 54. *Segueix serà ratllat.* 55. *que dites pecúnies los sien trameses en lloc de que-ls los sien tramesos a la primera versió.* 56. *Als quals en lloc d'A la qual a la primera versió.* 57. *Segueix e Antoni Fuster ratllat. A la primera versió sí que hi ha e Antoni Fuster.* 58. *A la primera versió segueix irrevocable.* 59. *qualssevol en lloc de qualsevol a la primera versió.* 60. *A la primera versió segueix que tench en la cetla.* 61. *Fonch-li tramesa dita tovallola no hi és a la primera versió.* 62. *El fragment inclòs entre E prech carament i no vulla s'hi toque, escrit al final de la plana, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és H i està situada darrere de cunyada.* 63. *sien de dit monestir no hi és a la primera versió.* 64. *més sien de dit monestir no hi és a la primera versió.* 65. *dix en lloc de girà a la primera versió.* 66. *A la primera versió segueix de dita ciutat.* 67. *A la primera versió segueix vull sien del monestir.* 68. *Algunes en lloc de Les a la primera versió.* 69. *leix a en lloc de sien de a la primera versió.* 70. *El fragment comprès entre Les pecúnies lexades i frare Jacme Tàpies no hi és a la primera versió. Segueix, amb diferent lletra, De frare Guillem Fuster és stada feta la present scriptura e ordinació de sos béns. Caixó 3, n. 5, sig. Fust.*

34

1472 febrer 21. Barcelona

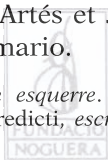
Pere Cerdà, doctor en lleis de Barcelona i natural de la ciutat de Mallorca, fa donació de tots els seus béns, presents i futurs, al prior, Pere Febrer, i al monestir de Sant Jeroni de la Murtra. Ho fa després que la seva muller, que s'havia donat a una vida deshonest i libidinosa, s'ha separat d'ell.

AHPB, Antoni VINYES, 154/47, f. 20r.

In¹ nomine domini nostri Ihesucristi. Universis pateat quod ego, Petrus² Cerdà, oriundus civitatis Maioricarum, legum doctor et pro nunc civis Barchinone, attendens me hiis annis proxime dimissis, pro creandorum filiorum amore, uxorem duxisse nomine Sperança, que diabolico spiritu inducta constante inter me et ipsam matrimonio potius, libidinosam ac lascivam et satis inhonestam et verecundiosam vitam eligere procuravit quam caste et honeste, prout inter virum et uxorem convenit vivere, domum meam thorumque meum negligendo, ab ipsis clandestine, absque licencia seu consensu meis, in detrimentum sue anime vilipendiumque mei honoris se separavit, eciamque inpresenciarum separata sui culpa existit, ob quod considerans quod creatura humana non habeat quit pro suis meritis suo respondeat Creatori et quod ea solummodo perpetuo retinentur que pro Christi amore et eius servicio impediuntur, et omnia pretereunt preter amare Deum cui servire regnare est, et sic divina inspiratem gratiam famulari proposui in monasterio Sancti Hieronimi Vallis de Betllem, alias de la Murtra, diocesis Barchinone, cui intimam devocionem gero. Idcirco, sine preiudicio et derogacione alterius instrumenti donacionis et in eorum contentorum cum altero instrumento die presenti in posse notarii subscripti recepto de aliquibus bonis domino Deo et dicto monasterio facto, gratis *et cetera* dono et offero me et animam meam si et in quantum de iure et alias possum et omnia et singula bona mea mobilia et immobilia ac iura universa quecumque sint et ubicumque ac in quibusvis mundi partibus domino Deo et beato Iheronimo ac dicto suo monasterio et eius conventui necnon vobis, honorabili et religioso fratri Petro Febrer, priori dicti monasterii, presenti et acceptanti, et cui seu quibus dictus conventus voluerit perpetuo. Hanc autem.

Testes predicti³ Johannes Artés et Johannes Sabadell, pagesii parrochie Sancte Andree de Palomario.

1. Hieronimus, *escrit al marge esquerre*. 2. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma*. 3. *predicti, escrit a la interlínia*.

35

1472 març 13

Francesc Torres, vicari de Santa Maria de Badalona, informa el notari Antoni Vinyes que ha pres en nom seu actes en el monestir de Sant Jeroni de la Murtra.

AHPB, Antoni VINYES, 154/107, bossa.

Die veneris intitulata XIII mensis marcii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LXX secundo.

Sènyer n'Antoni Vinyas.

La present vos sia¹ notori e certificador² com jo, Francech (*sic*) Torres, prevera e vicari de Badalona, e axí matex notarii (*sic*), he presos los presents actes en nom vostro e asò s'és pres en lo monastir de Sant Gerònim, vuy que contam³ XIII del mes de marts de l'hany M^o CCCC LXX dos ab los testimonis sots scrits.

1. Segueix s ratllat. 2. e certificador, escrit a la interlínia. 3. Segueix a ratllat.

36

1472 octubre 17. Barcelona

Joan II ordena als seus oficials que, en virtut de la Capitulació de Pedralbes, restitueixin al prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra la possessió del castell de Concabella, del feu i de la jurisdicció d'Aguiló, dels censals que li ha de pagar Dalmau de Queralt, de la quèstia d'Òdena i d'altres drets perquè els posseeixin en les condicions anteriors a la guerra.

ACA, C, reg. 3458, f. 170r-170v.

37

1474 novembre 18. Saragossa

Ferran, príncep d'Aragó i rei de Castella, assabentat que el prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra han nomenat procurador Rodrigo de Bovadilla perquè defensí i mantinguí en pau el castell i el lloc de Concabella, li encarrega que faci aquesta tasca amb la màxima diligència, en ajuda de la qual posarà tots els oficials reials, especialment els veguers i batlles de Cervera, Tàrraga i Agramunt.

ACA, C, reg. 3513, f. 37r-37v (2a numeració).

38

147[5] gener 22. San Bartolomé de Lupiana (Guadalajara)¹

Juan de Ortega, general de l'orde dels jerònims, demana a Joan II que es restitueixin les rendes que els monestirs de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i de Sant Jeroni de la Murtra han perdut durant la guerra i que necessiten urgentment per subsistir.

ADB, FSJVH, lligall 8, s. f.

Muy esclarecido príncipe e muy poderoso rey e señor.

Muy umyll syervo e orador de Vuestra Real Magestad, el prior general de la orden de Sant Jerónimo, muy umyllmente besada vuestras reales manos, me encomendo en vuestra merced e exçelencia, la qual bien sabe quanto desde su fundación e començo la dicha orden fue y es devota e ferviente servidora de vuestra exçelencia e de todos los gloriosos progenitores de aquella, ansy por los grandes beneficios e edifiçios de monesterios que ella por suceso de tempos de aquellos resçibió, como por lo que era e es devido a la exçelencia e real preheminiencia de aquellos e vuestra, la qual ansy como en nuestro pecho non es resfriada nin atibiada, antes todos días cresce e se esfuerça, ansy confiamos venir en el real pecho de vuestra magestad e de los gloriosos subcesores de aquella, ordenándolo ansy la providencia divina, en cuya mano los coraçones son de los reyes. E con aquesta devoçión e confiança me he atrevido suplicar a vuestra real señoría quiera mandar con efecto sean tornados los bienes e rentas que por occasyón de la guerra han perdido los monasterios de Sant Jerónimo de Val de Ebrón e de Bethleén, sytuados çerca de la vuestra ciudad de Barçelona, porque {..}² en el tempo de la rebellión e tempestad han podido venir, non peligre agora e mueran de fanbre en el tempo de la pas e como sy llegados al puerto. E aún porque non se ayan a despoblar en los tempos de vuestra magestad aquellos monasterios que en los tiempos de los antecesores de aquella se fundaron, lo qual son alguna dubda, muy esclarecido Señor, en manera alguna non se puede escusar sy los dichos bienes e rentas muy presto no les son tornados. En lo qual, allende los cargos e beneficios resçebidos, como de nuevo toda esta orden e los dichos monasterios e yo, como menor d-ella, seremos obligados a rogar a Nuestro Señor más que fasta aquí por el próspero stado, conservación e augmento de vuestra corona real, la qual Nuestro Señor por luengos e bienaventurados tempos, con acrecentamiento de otros reynos e señoríos, conserve e prospere a su servicio e gloria.

Del monesterio de Sant Bartholomé, a XXII días de enero.

De vuestra real magestad muy humil siervo e orador.

Fray Juan de Ortega, indigno prior general.³

1. *El document no té l'any. Per datar-lo, ens basem en el mandat de Juan de Ortega com a pare general dels jerònims (1471-1477) i, concretament, en una disposició del capítol general que els jerònims celebraren el mes de maig de 1474, en què es demanà al general que sol·licités al monarca el reintegrament dels béns dels dos monestirs catalans (Actas, vol. 2, f. 4r).* 2. *El plec del full impedeix la identificació d'aquesta paraula.* 3. *Al verso de la carta hi ha el destinatari: al muy esclareçido príncipe e muy poderoso rey e señor, mi señor e rey de Aragón.*

39

1477 gener 30. Barcelona

Capítols concordats entre el prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra, d'una banda, i Rodrigo de Bovadilla i la seva muller Violant de Cabrera, de l'altra, sobre la venda del castell i lloc de Concabella. S'hi especifica el termini i el procediment de pagament, la presa de possessió, l'evicció, els deutes dels particulars i les conseqüències de l'incompliment de les condicions pactades.

AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 40r-41v.

Instrumentum¹ subscriptum fuit firmatum per partes infrascriptas sub kalendariis, locis et testibus subscriptis, prout inferius continetur.

Memorial e apuntament fet sobre la venda fahedora, si a Déu serà placent, per lo reverend prior e covent del monastir de Sent Iherònim de la Avall de Betlem, àlias de la Murta, del bisbat de Barchinona, al molt magníffich senyor mossèn Rodrigo de Bovedilla, cavaller, e a la molt magníffica senyora dona² Violant de Cabrera, muller del dit mossèn Rodrigo de Bovedilla, del castell e loch de Conquabella, situat en la veguaria de Urgell.

Primerament és concordat per al present que la dita venda sie feta e dirigida al dit mossèn Rodrigo com a usufructuari durant lo matrimoni entre ell e la senyora sa muller, e a la dita senyora com a propietària, e als seus perpetuament, atès que lo preu de la present venda se ha a pagar e se deu pagar dels béns dotals de la dita senyora.

Ítem és concordat e apuntat que la dita venda se haie a fer ab voluntat, consentiment, auctoritat e decret del prior maior e general de l'orde de Sent Iherònim o de comissaris³ destinats o destinadors per lo dit prior e general per venda del dit castell e loch fahedora.

Ítem que lo preu de la dita venda sie quorante-e-sis mília sous de moneda barchinonesa, lo qual preu haie ésser pagat als dit prior e

covent en la taula de la ciutat de Barchinona franch e quití de totes messions e empatx.

Ítem és concordat que de assí a la festa de Sent Andreu primer vinent los dits compradors haien a procurar e dar obra ab acabament, tota excepció remoguda, que lo dit preu sie a ells, dits compradors, dit e scrit purament a la dita taula per poder dar bon compliment a la dita compra e pagar lo preu de aquella sens negun impediment.

Ítem és apuntat que, per tant com lo dit preu de present no és apel·lat en la dita taula, que lo dit prior e covent no sien astrets ne obligats de fer ni fermar la dita venda fins lo dit preu, segons dit és, sie dit e scrit en la dita taula als dits compradors.

Ítem és concordat que tota hora e quant, ans de la dita festa de Sent Andreu pus prop vinent, lo dit preu serà en la dita taula, *ut supra*, scrit als dits compradors, que los dits prior e covent, pus requests ne sien, haien fer e fermar la dita venda per lo dit preu pagador sots la dita forma en la taula de la ciutat e dar bon compliment a la dita venda.

Ítem és apuntat que pus la dita venda sie feta, encontinent los dits compradors haien e sien tenguts dir e scriure als dits prior e covent purament lo dit preu en la dita taula de la ciutat a solta del notari dels presents actes.

Ítem és concordat que pus lo dit preu sie dit e scrit als dits prior e covent en la dita taula sots la dita forma, que los dits prior e covent per lur⁴ procurador e ycònom haien a liurar possessió als dits compradors del dit castell e loch, iuridicció e homanatge de vessalls de aquells, e de totes rendes e drets de aquells, e dar-lus tot bon compliment de títols e cartes e de totes altres coses fahents per lo dit castell e vila a conexença del notari dels presents actes.

Ítem és convengut entre les dites parts que, ultra la evicció que's farà ampla e bastant en la dita venda, que encare per maior seguratat dels dits compradors e en loch de crida de trenta dies lo dit preu dels dits castell e loch de Conquabella se haie e-s dega⁵ smerçar e convertir en compra o compres per los dits prior e covent fahedores a obs del dit monastir de censals morts o morabatins o propietats o censos o altres rendes, en les quals compres, tantes vegades com se faran, se haie a fer expressa menció que lo preu de aquelles dites compres se pague e proceheix del dit preu dels sobredits castell e loch de Conquabella. E que lo dit preu de Conquabella no puegue ésser levat de la dita taula⁶ de la ciutat sinó per los dits smerços fahedors. E que lo dit preu axí smerçat stigue sempre en special menció, cara e obligació per la dita evicció feta en la dita venda perquè lo comprador qui realment pague lo preu tengue modo, si qüestió li era feta en la cosa comprada per

algú, haver recors sobre lo preu e coses smerçades e comprades de aquell ultra la general e ampla evicció, pus crida no-s done, car molt és cosa iusta e higual,⁷ pus pague lo preu, que haie la cosa comprada en segur. E que açò sie largament ordonat, substància no mudada.

Ítem és apuntat e concordat entre les dites parts que ultre lo dit preu e en qualsevulle temps que ans que la dita festa de Sent Andreu primer vinent la dita venda sie o serà feta, que en tot cas tots censos, delmes e onzè de qualsevulle fruyts e tots altres drets que a senyor del dit castell pertanguen e puixen pertànyer fins per tot lo mes de nohembre prop⁸ vinent sien e-s pertanguen als dits prior e covent, no contrestant la dita venda e possessió en cas que liurada fos, los quals censos, delmes e onzè, axí de bestiar, blats, diners, cànnyems, saffrà e altres fruyts e drets, lo dit procurador dels dits prior e covent per sa pròpria auctoritat puixe demanar, rebre e haver. E açò per tant com los dits censos, delmes, onzè e drets qui seran deguts per tot lo mes de nohembre pus prop vinent no són ne seran compresos en la dita venda, dels quals fruyts e drets sobredits lo dit covent puguen fer ses voluntats.

Ítem com per la comunitat del dit castell e loch e d'altra part per alguns singulars dels sobredits loch e vila sien deguts als dits prior e covent algunes quantitats de diners e de blats, axí⁹ per préstechs com en altra manera, se reserven los dits prior e covent expressament que, no contrestant la dita venda e possessió en cas que liurada fos, los dits prior e covent puixen demanar, rebre e haver los dits deutes e préstechs axí com podien e poden ans de la dita venda. E que los dits compradors, en cas que en la dita possessió fossen pessats (*sic*), haïen e sien tenguts de fer qualsevol compulsions e forces contra los dits obligats e lurs béns fins a tant los dits prior e covent sien satisfets en lurs crèdits e préstechs.

Ítem és concordat entre les dites parts que si de assí a la¹⁰ dita festa de Sent Andreu primer vinent los dits compradors no hauran dat bon compliment en pagar lo dit preu, segons dit és, e aquell de fet no hauran pagat en la dita taula als dits venedors, que los dits prior e covent ipso facto no sien tenguts de fer ne fermar la dita venda, ans sien e romanguen liberts e en aquell punt, dret e¹¹ senyoria que eren e són ans del present acte e que del dit castell e loch puguen fer lliberament qualsevol contractes e altres lurs voluntats, segons podien e poden ans de la present concòrdia e apuntament.

Ítem prometen les dites parts, ço és la una a l'altra e endesemps, que tendran, compliran e observaran totes e sengles coses dessus dites. Per les quals coses attendre e complir, los sobredits venedors ne obliguen

als dits compradors tots e sengles béns del dit monastir e covent e los dits compradors ne obliguen al dit monastir e covent tots lurs béns e de quescun d'ells per lo tot,¹² mobles e immobles, haguts e havedors largament. E volen les dites parts que de les dites coses sien fetes a quescun d'ells una e moltes cartes per lo notari deiús scrit.

Rodrigo de Bovedilla,
de propya mano

Frater Miquel Piquer,
prior, propria manu.

Dicta die iovis tricesima dicti mensis ianuarii, anno predicto, reverendus frater Michael Piquer, prior, frater Benedictus Sentjohan, vicarius, frater Jacobus Negrell, frater Bartholomeus Campanya, frater Petrus Gerona, frater Johannes Feliu, procurator, et frater Gabriel Andreu, conventuales monasterii Beati Iheronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, conventualiter de mandato dicti prioris et per sonum squille, ut moris est convocari et congregari, intus capitulum dicti monasterii firmarunt predictos concordiam et apuntamento, presentibus testibus Jacobo Moristot, termini castri de Gellida, et Bernardo Muntserrat, loci de la Guardialada, ville Cervarie, brasseriis degentibus pro nunc in dicto monasterio.

Testes firme dicti Roderici de Bovedilla, qui firmavit in civitate Barchinone die veneris XXXI dicti mensis ianuarii, anno iamdicto, sunt Diego de Avallaneda, domicellus pro nunc vicarius Cervarie, Bernardus Portell, civitatis Vicensis, et Gabriel Mercó, scriptor Barchinone.

Testes firme dicte magnifice domine Yolantis, uxoris dicti magnifici Roderici de Bovedilla, que firmavit et iuravit intus castrum nominatum Castell Nou die undecima mensis febroarii, anno predicto a nativitate Domini millesimo CCCC LXX septimo, sunt venerabiles et discreti Johannes Soler, prebiter loci dicti castri de Conchabella, Bernardus Lorenç, notarius ville Tarrege, et Johannes Thomàs, agricola, dicti Castri Novi, ac Anthonius Soliteda, notarius ville Cervarie, qui hanc firmam recepit vice et nomine ac ut iuratus mei, Anthonii Vinyes, notarii publici Barchinone infrascripti.

1. Al principi del document hi ha Memorial e apuntament ratllat. 2. Segueix dona ratllat. 3. comissaris, al ms. comissari. 4. Segueix auctoritat per ratllat. 5. deya, al ms. dega. 6. taula manca al ms. 7. higual, al ms. hugual. 8. Segueix vinent ratllat. 9. Segueix de blats ratllat. 10. Segueix i ratllat. 11. Segueix se ratllat. 12. per lo tot, escrit a la interlínia.

1477 febrer 17. Barcelona

Benet Santjoan, vicari de Sant Jeroni de la Murtra, i Berenguer Palau, argenter ciutadà de Barcelona, fermen capítols per a la construcció d'una custòdia de plata daurada, de nou marcs de pes i quatre pams i mig d'altura, i amb un crucifix envoltat de serafins a la part superior. El termini fixat de lliurament és la propera festa de Corpus i el salari de l'argenter d'onze lliures per marc, que es pagarà en argent i en diners.

AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 45r-45v.

a. Núria DE DALMASES BALANÀ, *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500*, vol. 2, p. 299 (doc. 259).

Die lune XVII mensis febroarii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC septuagesimo septimo.

Ego, frater Benedictus¹ Sentjohan, vicarius et procurator, yconomus substitutus a venerabili² et religioso fratre³ Johanne Feliu, procuratore et yconomo dicti monasterii, prout de ipsis substitutione et procuracione constat⁴ singulis instrumentis et cetera, ex una parte, et ego, Berengarius⁵ Palau, argenterius, civis Barchinone, ex parte altera, confitemur et recognoscimus nobis, dictis partibus, scilicet pars parti nostrum et nobis ad invicem, quod super infrascriptis fuerunt inter nos, dictas partes, firmata capitula sive instrumenta infrascripta.

Capítols entre lo prior e covent de Sent Iherònim de la Avall de Betlem, àlies de la Murta, de una part, e lo sènyer en Berenguer Palau, argenter, de part altra, per la custòdia deiús escrita fahedora.

Primerament és concordat que lo dit Berenguer Palau haie e sie tengut d'esí a la vigília de la festa de Corpochrist fer e fabricar huna custòdia de argent a obs del monastir, qui sie de pes de nou marches, la qual custòdia haie ésser obrada bé e ab son bon compliment e ben daurada de or de ducat tot lo que de fore se mostrarà. La qual haie ésser de⁶ altitut de quatre palms e mig fins al cap de la spiga, en la qual spiga haie un crucifix e entorn d'ell quatre⁷ seraphins daurats e bé acabats.

Ítem és concordat haie lo dit Palau per salari o de fer la dita custòdia a rahó de onze liures⁸ lo⁹ march. Lo qual preu li ha ésser pagat en aquesta forma, ço és que en¹⁰ pagua prorata de aquell ha pendre en compte huna custòdia d'argent daurada, lo qual lo dit monastir li liure per fer la dita custòdia qui és de pes [...],¹¹ la qual custòdia lo dit argenter haie pendre tal com vuy és a rahó de sis liures e quinze sous lo march. E axí mateix altre argent que lo dit monastir li darà

daurat¹² al dit for de sis liures e quinze sous lo march. E lo que restarà a compliment de la dita custòdia nova, lo dit monastir li haie dar en comptant, ço és de present¹³ set¹⁴ liures e deu sous e lo restant, com la dita custòdia sie adobada.

Ítem és concordat que si la dita custòdia nova pesarà més de nou marchs, que per aquell de més lo dit monastir no sie tengut de pagar sinó a rahó de sis¹⁵ liures e quinze sous lo march.

Testes Ludovicus Jorba, notarius, civis, et Gabriel Marcó, scriptor Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix Johanne ratllat.* 3. *fratre, escrit a la interlínia.* 4. *constat, escrit a la interlínia.* 5. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 6. *Segueix amplitut ratllat.* 7. *d'ell quatre, al ms. d'ellí centre.* 8. *Segueix per ratllat.* 9. *lo, escrit a la interlínia.* 10. *Segueix paga ratllat.* 11. *Segueix un espai en blanc d'unes trenta lletres.* 12. *altre argent que lo dit monestir li darà daurat, escrit al marge esquerre, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text ~~ofo~~ i està situat darrere de matex. En el fragment del marge hi segueix al dit for ratllat.* 13. *Segueix sis ratllat.* 14. *set, escrit a la interlínia.* 15. *Segueix e ratllat.*

41

1477 maig 19. Barcelona

Joan Feliu, frare procurador del prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra, i Joan Montmany, moler ciutadà de Barcelona, pacten el proveïment de 200 somades de pedra de Montjuïc per a la construcció del claustre del monestir. S'acorden quatre lliuraments mensuals de 50 somades entre juny i setembre, que es pagaran a raó de 12 diners per somada.

AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 56v.

Die lune XVIII° dicti mensis madii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC^o LXXVII°.

Concordat¹ és entre lo procurador del monastir de Sent Iherònim de la Avall de Betlem, àlies de la Murta, de una part, e lo sènher en Johan Monmany, moler ciutadà de Barchinona, de la part altra, que de açí e per tot lo mes de setembre prop vinent lo dit Johan Monmany² haie haver fetes del tall de la ciutat de Monjuhich dos-centes somades de pedra bona e neta que's puixe obrar per servir a la obra de la claustra del dit monastir, ço és que per tot lo mes de juny prop vinent ne sien prestes per a tirar sinconte somades, e per tot lo mes de juliol, altres sinconte somades, e per tot lo mes de agost, altres sinconte somades,³ e per tot lo mes de setembre les restants sinconte somades a compliment de les dites⁴ dos-centes somades. La qual pe-

dra haie a dar, ço és principals, gives, pedra de cara, entaulaments e cantons ligadors e les claus⁵ redressats. E és concordat entre les dites parts que lo dit Monmany haie de quescuna somada de pedra dotze diners per son salari e traballs.

Ítem és concordat que lo dit monastir haie càrrech quescun dels dits mesos de tirar les dites sinconte somades o apartar aquelles en manera que no fassen nosa al dit Monmany.

Ítem és concordat que lo dit covent haie e sie tengut de pagar al dit Johan Monmany⁶ lo dit for o preu de la dita pedra sots aquesta forma, ço és de present sinconte sous per preu dels quals li han venut e liurat un aze, e per tot lo mes de juliol prop vinent⁷ sinconte sous, e per tot lo mes de agost, altres sinconte sous, e los restants sinconte sous per tot lo mes de setembre prop vinent.⁸ Perhò si ans del dit mes de setembre lo dit Johan Monmany haurà dat compliment a la dita obra, és concordat que lo dit covent li haie a fer compliment de paga del dit preu de continent que la dita obra serà per lo dit Monmany acabada. E d'altra part, és concordat que en cars que lo dit Monmany do més de sinconte somades per mes, que per aquella demasiada lo⁹ dit covent li haie a pagar los dits dotze diners per somada.

Ítem, per tant com lo dit covent ha haver càrrech d'escombrar lo tall de allà hon trencharan la dita pedra, és concordat que la dita scombria sie a càrrech del dit Monmany, ab tal condició que la pedra que sobrarà e no serà sufficient per la dita obra del dit monastir, que sie del dit en Johan Monmany a tota sa voluntat. E que en aquestes coses lo dit monastir li n'haie a fer cara e star-li'n devant ab la dita ciutat, perhò que lo dit en Johan Monmany per tot lo mes de nohembre prop vinent haie haguda a fer la dita scombria.

E per complir les dites coses, les dites parts se u imposen, ço és quescuna d'elles, dites parts, pena de deu liures, obligant-ne, ço és lo dit procurador los béns del dit monastir e covent, e lo dit Johan Monmany los béns seus propis.

Testes firme dicti Johannis Monmany, qui firmavit dicta XVIII° die madii, anno predicto a nativitate Domini M^o CCCC^o LXXVII°, sunt Anthonius Gispert, magister domorum, civis, et Gabriel Marco, scriptor Barchinone.

Testes firme venerabilis et religiosi fratris Johannis Feliu, procuratoris predicti monasterii, qui predictam dicto nomine laudavit et firmavit XX dicti mensis madii anni predicti, sunt Johannes Serralonga et Gabriel Marco, scriptores Barchinone.

1. Iheronimus, *escrit al marge esquerre*. 2. *Segueix* haver ratllat. 3. *Segueix* e les restants sinconte somades rallat. 4. *Segueix* sinconte somades ratllat. 5. *Segueix* dressats ratllat. 6. Monmany, *al ms.* Momany. 7. *Segueix* altres ratllat. 8. *Segueix* per preu dels quals ratllat. 9. *Segueix* li ratllat.

42

1478 març 12. Barcelona

Dalmau de Queralt, cavaller, senyor de la vila de Santa Coloma i de la baronia de Queralt, i Benet Santjoan, prior de Sant Jeroni de la Murtra, fermen una concòrdia sobre dos censals morts que sumen 121 lliures 10 sous de pensió anual que Dalmau de Queralt ha de satisfer al monestir, però del qual no se n'han pagat un gran nombre de pensions. Ambdues parts acorden acceptar el que decideixi la Cort General de Catalunya sobre els impagaments de pensions en el temps de la guerra, que la pensió d'aquests dos censals es reduirà a 80 lliures barceloneses durant els deu anys següents, després dels quals la pensió es tornarà a pagar íntegrament, i que el noble donarà possessió als frares tant del lloc d'Aguiló com de l'onzè de Puigverd.

AHPB, Antoni VINYES, 154/50, f. 95v-97r.

Die iovis XII marcii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC° LXXVIII°.

Nos, Dalmacius de Queralto, miles, dominus ville Sancte Columbe et baronie de Queralto, ex una parte, et nos, frater Benedictus Sentjoan, prior, et conventus monasterii Beati Hieronymi¹ Vallis de Bellem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, ex parte altera, confitemur et recognoscimus² nobis, scilicet pars parti et nobis ad invicem, quod super infrascriptis fuerunt facta, firmata et iurata concordia et instrumenta ex ipsa dependencia,³ prout ecce:

Concòrdia feta entre lo molt noble baró, mossèn Dalmau de Queralt, cavaller, senyor de la vila de Senta Coloma e baronia de Queralt, de una part, e los reverends prior e covent del monastir⁴ de Sent Iherònim de la Vall de Batlem, àlies de la Murta, de la part altra, sobre les pensions e altres coses deiús scrites per causa de aquells dos censals morts que prenen suma de annuals pensions de cent vint-e-una lliura deu sous, les quals lo dit covent reeb quiscun any en certs terminis sobre la dita baronia e altres lochs e béns obligats, e especialment sobre lo castell e loch e olim feu de Aguiló e lo onzè de la vila o loch de Puigvert. La qual concòrdia fan los dits prior e covent sens novació, periudici, mutació, derogació dels contractes dels dits censals, possessions e obligacions, axí specials com generals, que han, tenen e⁵ posseheixen

per causa dels dits llurs censals, dels quals per la present concòrdia ne per algun altre acte contrari no s'enten en a moure, desexir ne departir.

Primerament, com per causa de la guerra los dits prior e covent sien stats, més de fet que per dret, privats de la possessió dels dits castell e loch de Aguiló e de la iurisdicció, censos, rendes, senyoria e dret de aquells, los quals, per causa dels dits llurs censals, los dits prior e covent tenien e possehien e sempre han tenguts e possehits de dret, per ço és axí concordat entre les dites parts que de present los dits prior e covent o lo llur procurador sien tornats e restituïts per mijà e intervenció del dit noble, que de present la dita possessió del dit castell⁶ e loch de Aguiló, dels homenatges,⁷ hòmens, iurisdicció, censos, rendes e drets de aquell, mas encara del dit onzè de Puigvert e de altres béns en lo dit censal obligats⁸ als dits prior e covent, axí en general com en special. E que d'equí avant durants e no tenints los dits censals los dits prior e covent, segons en temps passat han acostumat en virtut dels dits contractes de censals, cullen e reeben los censos, rendes, drets e emoluments de aquells per ells o per llurs batles o procurador, los quals hi puxen, segons forma dels dits contractes, crear e tenir segons⁹ han acostumat.

Ítem, com per causa dels dits censals sien degudes de temps passat als dits prior e covent moltes pensions, per ço són axí de acort les dites parts que les dites¹⁰ pensions degudes los sien pagades e aquelles puxen demanar, reebre e haver los dits prior e covent segons serà declarat e apuntat per la Cort General de Cathalunya qui de present per lo senyor rey se celebra en la present ciutat de Barchinona sobre los censals que les esglésies o ecclesiàstiques persones reeben en qualsevulla parts, la qual forma hàian a servir los dits prior e covent e encare lo dit noble baró sobre los ròssechs de pensions degudes. E si cars se seguirà que sobre los dits ròssechs o pensions degudes per la dita Cort, axí per spirament de aquella com en altra manera, provehyt o declarat no serà, en tal cars los dits prior e covent puxen demanar e haver los dits ròssechs íntegrament e fer qualsevol compulses que fer poran en virtut de llurs contractes e obligacions.

Ítem los dits prior e covent, per los dits esguards e altres que al present no curen explicar e ab les dites salvatats e retencions, són e seran contents que per les pensions de deu anys dels dits censals, ço és les pensions que són o seran a terme dins lo present any de mil CCCC LXX vuyt e après successivament, que seran a terme en los anys següents de setanta-nou, vuytanta e vuytanta-hu e d'aquí avant fins a compliment dels dits deu anys, reeben per via de reducció per lo dit

temps tan solament vuytanta lliures per cascun dels dits deu anys. Les quals pensions, axí reduhides, promet e iura lo dit noble al dit prior e covent que les los pagarà salvament e quítia e netes de totes messions cascú dels dits deu anys en diners comptants o en forment, segons deiús serà declarat, ço és les pensions que seran stades pagadores en lo dit any de mil CCCC LXX vuyt pagarà lo dilluns que serà ans de la festa de Pasqua de l'any següent de l'any setanta-nou, e axí d'equí avant dels restants nou anys en semblants forma e termini fins¹¹ los dits deu anys sien complits e pagats. E són de acort les dites parts que si en algú o alguns dels dits deu anys lo prior o procurador del dit monastir volrà e elegirà una volta o moltes reebre les dites pensions reduhides en tot o en part dels forments que procehiran dins lo dit temps de deu anys de les dites rendes e drets del dit¹² castell o loch de Aguiló que seran en mà e poder del dit monastir o de llur batla o cullidor qui aquí seran per ells posats e elets, que lo dit procurador o prior del dit monastir per llur pròpria auctoritat tota hora e quant se volran, e no sperat lo dit termini ne lo for del mercat deiús designat, puxen pendre e aportar-se'n e treure del dit castell tant forment com volran en paga porrata de les dites vuytanta lliures reduhides qui per aquell any serien degudes, comptant lo dit forment qui se'n portaran al for del mercat de la vila de Senta Coloma de Queralt qui-s tendrà en aquell any de la dita paga lo dilluns ans de la festa de Pascha. E si per aquell any lo dit forment que se'n portaran al dit for no bastarà a la paga de les dites vuytanta lliures, és concordat que lo dit noble hi haia a fer compliment de altres béns seus o, si los dits procurador e prior elegiran, és concordat que-s púgan pagar de la dita resta de les altres rendes¹³ e drets del dit castell, no solament de aquell any mateix, mes encara de altres anys següents. E finits los dits deu anys, la dita redució sia extingida e los dits prior e covent hagen e púxan haver e reebre quiscun any les dites cent vint-e-una liura e deu sous íntegrament, segons forma de llurs contractes.

Ítem més és convengut entre les dites parts que, satisfets íntegrament e pagats los dits prior e covent en cascú dels dits deu anys en les dites vuytanta lliures e en totes messions que per haver aquelles fetes haguessen, que tot ço e quant de les dites rendes de Aguiló vers los dits prior e covent o lo dit llur batla o procurador restarà, que aquell tal *residuum* hagen a liurar e restituir al dit noble.

Ítem més és concordat que si en algú o alguns dels dits deu anys se seguirà que per sterelitat o altre qualsevol cars¹⁴ la dita renda e drets de Aguiló no bastaran a pagar als dits prior e covent, les dites vuytanta lliures o per altre qualsevol cars que-s seguís o-s pogués seguir que los dits prior e covent no fossen pagats íntegrament de les dites vuytanta

liures, que lo dit noble de altres béns seus hi hage a fer compliment de paga. E si no u feya o no complia les coses contengudes en la present concòrdia, que en cascú dels dits dos cassos volen les dites parts que si als dits prior e covent plaurà, la dita reducció sia per no feta ni fermada.

E totes e sengles coses demunt dites prometen les dites parts, ço és la una a la altre, e iuren tenir e observar e contra aquelles no fer ni venir, ço és lo dit noble sots obligació de sos béns e los dits prior e covent sots obligació dels béns del dit monastir. E que de les dites coses puxen ésser fetes una carta e moltes *et cetera* ab totes e sengles clàusules e¹⁵ renunciacions¹⁶ necessàries largament *et cetera*.

Dalmau de Queralt

Fra Benet Sentjohan, prior.

Testes firmarum dictorum nobilis Dalmacii de Queralt et fratris Benedicti Sentjohan, prioris dicti monasterii, qui omnes firmarunt in civitate Barchinone dicta die, sunt honorabilis Philipus del Bosch, domicellus in villa Acrimontis, diocesis Urgellensis domiciliatus, venerabilis¹⁷ Matheus Gual, mercator, et discretus Ludovicus Jorba, notarius, cives Barchinone.

Die veneris sancta intitulata¹⁸ XX¹⁹ dicti mensis, anno predicto, dictus frater Benedictus Sentjohan, prior, frater Michael Piquer, vicarius, frater Jacobus Negrell, frater Petrus Gerona, frater Franciscus Vich, frater Johannes Feliu, procurator, et frater Gabriel Andreu, omnes fratres conventuales dicti monasterii Sancti Iheronymi Vallis de Ballem, convocati de mandato dicti prioris et per pulsacionem campane ac congregati subscripta de causa in camera priorali dicti monasterii, quem locum ex causa infirmitatis aliquorum dictorum fratrum pro celebrando capitulo eligerunt et sitis in eadem camera capitulum tenentes, facientes et celebrantes tanquam maior pars eorumdem, expositis eisdem fratribus sitis in dicto capitulo congregatis omnibus et singulis in dicta concordia desuper inserta contentis et specificatis et habitis primitus inter se super premissis diversis colloquiis et parlamentis, attamen omnes insimul et nemine eorum discrepante laudarunt, aprobarunt, rattificarunt et confirmarunt omnia et singula contenta in dicta concordia. Et pro inde pro eorum observacione obligarunt bona dicti monasterii et eius conventus. Et iurarunt et cetera.

Testes que ad firmam²⁰ dicti²¹ conventus: Anthonius Gispert et Johannes Leffia, magistri domorum desservientes in dicto monasterio, et Ihieronymus Çafont, scriptor Barchinone.

1. Hieronymi, *al ms.* Ihieronymi. 2. recognoscimus, *al ms.* recognoscimur.
3. dependencia, *al ms.* dependendencia. 4. monastir, *escrit a la interlínia.* 5. Segueix possessions ratllat. 6. deté en llur íntegre e privativa possessió, no solament del dit castell, *escrit al marge esquerre. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és σ*

i està situada darrere de castell. 7. homenatges, *escrit a la interlínia.* 8. *Segueix l ratllat.* 9. segons, *al ms. e.* 10. *Segueix que les dites repetit.* 11. *Segueix a ratllat.* 12. *dit, escrit a la interlínia.* 13. *Segueix del ratllat.* 14. cars, *escrit a la interlínia.* 15. *Segueix rahons ratllat.* 16. renunciacions, *escrit a la interlínia.* 17. venerabilis, *escrit a la interlínia.* 18. *Segueix XXIII ratllat.* 19. XX, *escrit a la interlínia.* 20. *Segueix dictorum prioris et ratllat.* 21. dicti, *escrit a la interlínia.*

43

1478 abril 28. Barcelona

Joan Feliu, frare procurador de Sant Jeroni de la Murtra, i Joan Muntmany, moler ciutadà de Barcelona, fermen capítols per a la provisió de 200 somades de pedra del tall de Montjuïc per a l'obra del monestir; a raó de 50 per mes, i a un preu de 10 diners la somada.

AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.

- a. Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura (siglos XIV-XVI)», p. 153-154 (doc. 10).

Die martis XXVIII aprilis, anno a nativitate Domini M^o CCCC LXXVIII°.

Concordat és entre lo venerable frare Johan¹ Feliu, procurador e ycònom del monastir e covent de Sent Iherònym de la Vall de Betllem, àlies de la Murta, de una part, e en Johan Muntmany,² moler ciutadà de Barchinona, de la part altra, que lo dit en Johan Muntmany haia e sie tengut trencar pedra del tall de la ciutat qui és en la muntanya de Muntjuhich, d'ací e per tot lo mes de agost primer vinent, do-centes somades de pedra de aquelles peces o forge que haurà mester per la obra del dit monastir, ço és sinquanta somades per cascun mes, e que lo dit en Johan Muntmany haia repartir les peçes e lo mestre de la obra del dit monastir haia e sie tengut a redressar aquelles.

Ítem, és concordat que lo dit procurador, en nom del dit covent, haia a pagar al dit en Johan Muntmany per la dita feyna e obra deu diners per somada de la dita pedra, ço és que de present li bestrague quatre liures e lo restant, ço és per lo segon mes li farà compliment de paga per cent somades e, axí, cascun mes lo pagaran per sinquanta somades fins a compliment de les dites do-centes somades dins e per tot lo dit mes de agost.

Ítem, és concordat que, hagut compliment lo dit monastir de la pedra que haurà mester dins lo dit temps, per lo qual lo dit Muntmany obrarà en lo dit tall, que de la pedra fort³ que y sobrerà que lo dit monastir no haurà necessària o mester per ses obres, que lo dit en Johan Muntmany se'n puxa plevir tant quant permès sia al dit monastir.

Ítem, és concordat que lo dit en Johan Muntmany haia a lexar lo dit tall scombrat e net en lo loch hon haurà enderrocat e obrat a càrrec e messió sua.

Ítem, lo dit procurador e ycònom promet al dit Joan Muntmany que, liurant ell la dita pedra al dit monastir o a altri per ell sots les formes e terminis demunt dits, que ell, dit procurador, lo pagarà en tot ço que degut li sia per la dita obra, e açò farà e fer promet sots pena de deu liures. E lo dit en Johan Muntmany promet al dit procurador que ell, dins lo dit temps e segons la forma demunt dita, darà bon compliment a les dites do-centes somades de pedra, e açò sots pena de altres deu liures. E per les dites coses lo dit procurador ne obliga al dit en Johan Muntmany los béns del dit monastir, mobles e immobles, haguts e havedors e lo dit en Johan de Muntmany,⁴ per lo semblant, ne obliga tots sos béns, mobles e immobles, haguts e havedors, ab jurament.

E volen les dites parts que dels presents capítols e de cascú de aquells se fassen e puxen ésser fetes una e moltes cartes e tantes com les dites parts ne demanaran e haver volran a conaguda del notari dels presents capítols, substància del fet en res no mudada.

Testes firmarum omnium predictorum, qui firmaverunt dicta die, sunt Johannes Serralonga et Jeronymus Çafont, scriptores Barchinone.

1. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 2. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 3. fort, escrit a la interlínia.
4. Segueix tots los ratllat.

44

1478 desembre 22. Barcelona

Benet Santjoan, prior de Sant Jeroni de la Murtra, i Jaume Alfonso, mestre de cases ciutadà de Barcelona, concorden la construcció d'un tram del claustre del monestir, que haurà de tenir els mateixos elements que la resta ja construïts i una representació de sant Jeroni penitent a la clau de volta. Es pacta un preu de 40 lliures i el proper mes d'abril com a termini de finalització de les obres. A banda de la construcció, Jaume Alfonso s'haurà de fer càrrec de tenir la pedra de Montjuïc ben tallada a Barcelona i proveïr una columna i un capitell de pedra de Girona, mentre que els frares assumiran la despesa del transport, la provisió d'altres materials per a la construcció (guix, calç, fusta, rajola, etc.) i la manutenció dels ajudants que treballin en el cenobi.

AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.

- a. Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura (siglos XIV-XVI)», p. 154-156 (doc. 11).

Die martis XXII decembris, anno a nativitate Domini millesimo CCCC° LXXVIII°.

Concordat és entre lo reverend frare Benet Sentjohan, prior del monastir e covent de Sent Hierònym de la Murta, de una part, e en Jacme Alfonso, mestre de cases ciutedà de Barchinona, de la part altre, que sobre les coses devall scrites sien fets e fermats los capítols següents:

Primerament,¹ lo dit Jacmen Alfonso convé e promet als dits prior e covent fer una volta en la claustra del dit monastir, ço és dos peus de sarges ab sos apitrays e sos respallés, e ab son compliment de givres, e ab son principal, e ab quatre represes, e en cascuna de les dites represes un àngel, e una clau obrada ab fulles entorn ab la ymatge de sent Hierònym com stava en la penitència, tot de pedra de Muntjuhich.

Ítem, lo dit Jacmen Alfonso hage e sie tengut muntar lo pitrall demunt la dita volta ab tot son entaulament necessari, e hage a fer dues vases e dues agulles e dos capitells e tres arquets, segons la tenor de les altres, e metre² la taulada sobre la dita claustra. E hage haver e metre a son càrrech una colona e un capitell de pedra de Gerona per lo apitrall baix³ de la dita volta.

Ítem, és concordat que, per rahó de la dita volta, lo dit Jacmen Alfonso hage haver la pedra posada en Barchinona bona e aquella picar e aparellar e aprimar ab tot son compliment, e que lo dit prior e covent hagen a pendre a llur càrrech de fer aportar tota la dita pedra al monastir.

Ítem més avant que, portada la dita pedra al dit monastir, lo dit Jacmen Alfonso sie tengut a peredar tota la dita volta ab tot son compliment e tot lo demunt la dita volta, exceptat, emperò, e entès que la obra de fusta⁴ sie a càrrech del monastir e covent, e que lo dit Jacmen Alfonso haia a cobrir de cayró o de teula, segons e per la forma de les altres.

Ítem, és concordat que lo dit Jacmen Alfonso sie tengut de acabar la dita obra complidament e segons que les altres voltes stan obrades e acabades e pahimentar demunt e devall la dita volta.

Ítem, que lo dit prior e covent hagen a llur despesa donar al dit Jacmen Alfonso calç, guix, reiola, teula, cayró e fusta, truyelles e tot sò que necessari serà per la dita obra. E que durant la dita obra, los dits prior e covent hagen a fer la messió al dit Jacmen Alfonso e als altres qui ensemps ab ell faran la dita obra, stant e obrant en lo dit monastir, e no en altra manera.

Ítem, que los dits prior e covent, per rahó de la dita obra, hagen e sien tenguts donar al dit Jacme Alfonso per preu de tota la dita obra quoranta lliures en aquesta manera, ço és d'ací a la festa de la nativitat de Nostre Senyor sis lliures; e per tot lo mes de janer primer vinent, dotze lliures; e picada tota la pedra per la dita obra e acabada tota la dita obra ab son compliment, los dits prior e covent li hagen a pagar lo restant a compliment de les dites quoranta lliures. Sens tota dilació *et cetera*. Prometent-ne esmenar totes messions *et cetera*. Sobre les quals *et cetera*. Ab iurament.

Ítem, lo dit Jacme Alfonso convé e promet als dits prior e covent donar acabada e complida tota la dita obra per tot lo mes de abril primer vinent. E açò farà e fer promet sots pena de XXV lliures barchinoneses gonyadora per la meytat als dits prior e covent, per la altre meytat a l'honorable veguer de Barchinona ho altre official⁵ reyal qui-n faria la execució. La qual pena *et cetera*. E la qual comesa ho no *et cetera*. Prometent-ne esmenar totes e sengles messions *et cetera*. Sobre les quals *et cetera*. Ab iurament e totes clàusules necessàries.

Testes firmarum omnium predictorum, qui firmarverunt dicta die, sunt discreti Ludovicus Jorba et Michael Leytago, notarii, cives, Johannes Serralonga, scriptor, et Hieronymus Çafont, notarii habitatores, Barchinone.

1. *Segueix* v ratllat. 2. *Segueix* s ratllat. 3. baix, escrit a la interlínia.
4. *Segueix* que. 5. *Segueix* real ratllat.

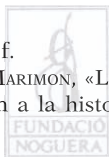
45

1478 desembre 22. Barcelona

Benet Santjoan, prior de Sant Jeroni de la Murtra, i Jaume Alfonso, mestre de cases ciutadà de Barcelona, concorden la construcció d'un pas-satge des de la porta de l'hort que hi ha davant el celler fins a la porta baixa de la privada del monestir. Es pacta un preu de 32 lliures i mitja i la propera festa de Sant Joan com a termini de finalització de les obres. A banda de la construcció, Jaume Alfonso s'haurà de fer càrrec de tallar la pedra, mentre que els frares assumiran la despesa del transport, la provisió dels materials (pedra de Montjuïc, guix, calç, fusta, rajola, etc.) i la manutenció dels ajudants que treballin en el cenobi.

AHPB, Antoni VINYES, 154/51, s. f.

- a. Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura (siglos XIV-XVI)», p. 156-157 (doc. 11).

És concordat entre lo prior e covent de Sent Hierònym de la Murta, de una part, e en Jacme Alfonso, mestre de cases ciutedà de Barchinona, de la part altre, sobre la obra deiús escrita, segons se segueix:

Primerament, lo dit Jacme Alfonso promet als dits prior e covent de fer un passatge de la porta de l'ort qui stà devant la sellararia fins a la porta baxa de la privada. En lo qual passatge hage a fer sis arquets e un arch ab nansa de paner e hage a picar tots los entaulaments necessaris per los dits arquets, vogint tots los pilars. E més, hage a picar tres vases, tres colones e tres capitells, tot de pedra de Muntjuhich bona, aprimada e ab tot son compliment.

Ítem, que lo dit Jacmen Alfonso hage a fer nou represes de pedra de Muntjuhich ab senyals de steles, e que lo dit Jacmen Alfonso hage e sie tengut de picar e paradar ab tot son compliment los apitralls baix de mahons ho de raiola e paredar los respallés a compliment dels arquets.

Ítem, és concordat que los dits prior e covent han a donar tanta pedra de Muntjuhich com serà necessària per lo dit passatge, trencada a Muntjuhich, entès, emperò, que lo dit Jacmen Alfonso, a son cost e messió, sie tengut de redressar la dita pedra, e fer tirar en Barchinona, e picar e acabar bé e aprimar, e que los dits prior e covent hagen e sien tenguts a llurs despeses de aportar ho fer portar tota la dita pedra de Barchinona al dit monastir bona e acabada.

Ítem més avant, que los dits prior e covent sien tenguts a donar al dit Jacmen Alfonso per la dita obra calç, reiola, guix, trunyelles e totes altres coses per la dita obra necessàries, exceptada, emperò, la pedra e les mans. E més, que lo dit covent durant la dita obra hage¹ a fer la despesa al dit Jacme Alfonso e als altres qui ab ell ensemps obraran per rahó del dit passatge, obrant en lo monastir.

Ítem, és convengut que, per rahó de la dita obra e per preu de aquella, lo dit covent haia a donar al dit Jacmen Alfonso trenta-dues lliures e mige en aquesta manera, ço és que² de present li donen tres lliures e onze *solidos*, e per tot lo mes de janer primer vinent³ li hagen a dar vuyt lliures e nou *solidos*, e deu lliures com serà picada tota la dita pedra e lo restant a compliment de les dites trenta-dues lliures e mige, complida e acabada tota la dita obra. E açò faran los dits prior e covent sens tota dilació e excusa *et cetera*. Prometent-ne esmenar totes missions *et cetera*. Sobre les quals *et cetera*. Ab iurament.

Ítem, és concordat que lo dit Jacmen Alfonso hage haver acabada la dita obra d'ací a Sent Johan de juny primer vinent. Sense tota dilació *et cetera*. E açò sots pena de XXV lliures barchinoneses gonyadores per la meytat als⁴ dits prior e covent e per la altra meytat a l'honorable veguer de Barchinona ho altre official reyal qui'n faria la execució. La

qual pena *et cetera*. E la qual comesa ho no *et cetera*. Ab iurament e ab totes clàusules necessàries.

*Testes firmarum omnium predictorum,*⁵ *qui firmarunt dicta die, sunt proxime dicti.*

1. hage, *al ms.* hagen. 2. que, *escrit a la interlínia.* 3. Segueix h ratllat. 4. als, *al ms.* al. 5. Segueix sunt ratllat.

46

1479 gener 19 – 1480 abril 13.¹ Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

El prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron exposen a Ferran II la mala situació econòmica per la qual travessen, especialment per no rebre les 180 lliures anuals de la lleuda de Tortosa ni les 42 lliures de la Batllia General de Catalunya. Per aquesta raó li demanen que faci tot el possible perquè rebin la deixa de 3.000 sous feta per Joan II.

ADB, FSJVH, lligall 25, s. f.

Il·lustríssim e molt piadós senyor.

Per ço com lo monastir de Sanct Hierònim de la Vall de Ebron, situat prop de Barchinona, fins vuy stà privat e no pagat en la maior part de les rendes, e signantment de CLXXX lliures que té sobre les leudes e drets reals de Tortosa, e XXXXII lliures anuals sobre la Batllia General de Cathalunya. Per tant, Senyor, lo predit monastir stà posat en molta pobresa e necessitat, no solament de les coses² a la vida humana necessàries, mas encara és endeutat sobre mil florins. E com, Senyor, la maiestat del senyor rey, qui Déus haia, havent molta devoció al dit monestir, en son testament li haia lexats tres mil sous, los quals, com és de creure, Vostra Altesa alguna dia vol sien pagats. Per tant, compel·lint la predita necessitat e molt confiant de la magnanimitat e liberalitat de vostra celsitut, lo prior del predit monastir recorre e supplica humilment a aquella sia de sa mercè faça donar lo dit legat, car duplicada caritat serà considerada la predita instant necessitat, a la qual serà³ subvengut, descarregant vostra sereníssima senyoria. E si Vostra Altesa acostuma fer gràties a moltes cases e lochs piadosos e altres persones layques, quant més, Senyor, aquesta tant piadosa lexa a la casa fundada per vostres predecessors, e assenyaladament per la tia de la sereníssima reyna. E jatsia *et cetera*.

*Altissimus et cetera.*⁴

1. Considerem que la carta ha de ser posterior a la mort de Joan II. Sobre la data màxima, vegeu nota 4. 2. Segueix necessàries ratllat. 3. Segueix subire ratllat.

4. *Segueix, amb lletra diferent, informació relacionada amb la recepció i la gestió d'aquesta súplica:* Joannes Dusay de predictis se informet et referat et providebitur. Probata per dominum regem XIII aprilis, anno M^o CCCC^o LXXX°. Toleti. Camanyas, secretarius.

47

1479 juliol 12. Saragossa

Ferran II ordena al batlle, al procurador reial i al receptor de la ciutat de Tortosa que facin tallar cent fusts de pi de dues tirades del bosc reial que hi ha prop de Tortosa, les portin a la ciutat de Barcelona i les donin, lliures de tot dret i despeses, al prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.

ACA, C, reg. 3632, f. 79v.

48

1479 setembre 7. Barcelona

Ferran II ordena que les dones de vida deshonestas que viuen prop de les cases que els dos monestirs jerònims catalans tenen a Barcelona per gestionar els seus afers, que són a prop del portal de Jonqueres la de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i al carrer d'en Cuch la de Sant Jeroni de la Murtra, siguin expulsades d'aquests llocs i no se'ls permeti viure-hi ni donar-los cap tipus de guiatge.

ACA, C, reg. 3546, f. 28r-28v.

49

1480 març 21. Barcelona

Testament de Bernardí Aguilar, novici de Sant Jeroni de la Murtra, fill del mercader barceloní Pere Aguilar i de la seva muller Caterina Andreua, ambdós difunts. Institueix un aniversari a celebrar en aquest monestir per l'ànima dels seus pares, llega 15 lliures per als orgues de l'església i altres quantitats per a familiars i es reserva 15 lliures. La sagristia de Sant Jeroni de la Murtra és instituïda hereva universal, amb la condició que el prior faci un ofici nou en pergamí, pagui pitañces els dies que professi i que digui la primera missa i que doni 30 sous a la seva nodrissa i al mercader Felip Miralles.

AHPB, Antoni VINYES, 154/112, f. 155r-155v.

In Christi nomine. Ego, frater Bernardinus¹ Aguilar, conventualis nondum professus monasterii Beati Hyeronimi Vallis de Betllem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, filius venerabilium Petri Aguilar, mercatoris, civis Barchinone, et domine Catherine Andreue, eius uxoris, defunctorum, quia de proximo professionem facere intendo in dicto monasterio, Deo duce, et sic, prout michi licitum est et permissum, per viam testamentariam et alias prout melius de iure valere poterit de bonis meis propriis disponere et ordinare volens, meum facio et ordino testamentum prout sequitur.

In primis et ante omnia comendo animam meam altissimo creatori et gloriosissime virginis Marie, eius genitrici, necnon beatissimo Hyeronimo, patri meo. Deinde dispono et ordino quod annuatim perpetuo secunda die mensis augusti pro animabus dictorum parentum meorum et omnium fidelium defunctorum in ecclesia dicti monasterii celebretur unum anniversarium per fratres dicti monasterii, ut assuetum est, cum absolutione supra tumulum fratrum, in quo corpus patris mei fuit sepultum et quod dicant duo responsoria, unum pro anima patris mei et aliud pro anima dicte matris mee, et omnium fidelium defunctorum, pro quorum caritate dimitto conventui dicti monasterii de proprietate viginti libras que smercentur in aliquo redditu ad noticiam reverendi prioris et conventus² dicti monasterii.

Item volo quod in archa comunitatis³ dicti monasterii reserventur quindecim libre de quibus si aliqua satisfactio michi occurrerit fienda, ex eis possim et valeam complere, et si aliqua debita et satisfactiones non occurrerint in toto vel in parte, volo et dispono quod dicte quindecim libre vel id quod restaverit ex eisdem sint et revertantur⁴ sacristie dicti monasterii, presertim pro empaliata fienda in altari maiori eiusdem monasterii ad noticiam dicti reverendi prioris et mei.

Item dimitto pro opere organorum ecclesie dicti monasterii quindecim libras ut adaptentur dicta organa et fiant flahute ad cognitionem dicti reverendi prioris et conventus⁵ dicti monasterii et mei.

Item dimitto Bartholomeo Aguilar, piscatori civitatis Dertuse, decem florenos currentes.

Item dimitto Petro Aguilar, fratri dicti Bartholomei Aguilar, ambobus consobrinis meis, alios decem florenos currentes.

Item dimitto pro ornamentis dicte sacristie omnes et singulas peccunie quantitates que michi, ut succedenti tam domine Damiatae Aguilara quam etiam nomine meo proprio per quasvis personas quibusvis rationibus sive causis debeantur.

Item volo celebrari in ecclesia dicti monasterii pro anima cuiusdam persone cui ego, ex certis causis, teneor sexaginta quatuor missas pro quarum caritate volo dari eidem monasterio sexaginta quatuor solidos.

Omnia vero alia bona mea, mobilia et immobilia, et iura mea universa quecumque sint et etiam ubicumque dimitto domino Deo, anime mee et sacristie dicti monasterii, instituens dictos dominum Deum, animam meam et dictam sacristiam michi heredem universalem. Et dictam institutionem dicte herencie dicte sacristie facio sub onere quod reverendus prior dicti monasterii de bonis dicte mee hereditatis habeat et teneatur scribi facere quedam officia nova in pregamenis que volo scribi in quodam breviario et diornali meos que ego teneo, pro quorum onere volo dari per dictum heredem meum triginta solidos. Item quod dictus heres meus teneatur exsolvere quadraginta solidos quos volo converti in pietanciam, quam volo fieri illa die qua, Deo volente, primam missam celebrabo. Item volo dictum heredem meum teneri dare domine Erine,⁶ nutrici⁷ mee, contemplacione servicii per eam michi impensi, triginta solidos et domino Philippo Miralles, mercatori, alios XXX solidos.⁸ Item etiam volo per dictum heredem meum dari et distribui in dicto monasterio die qua professionem faciam viginti solidos pro pietancia.

Hec est autem ultima voluntas mea quam volo valere iure testamenti, que si non valet aut valere non poterit iure testamenti, saltem volo quod valeat et valere possit iure codicillorum vel nuncupatui aut alterius ultime voluntatis qua melius de iure valere poterit et tenere. Et volo quod de hoc meo testamento seu de hac mea ultima voluntate fiant et tradantur ac fieri et tradi possint tot codices sive originalia testamenta quot inde petita fuerint et requisita per heredem meum infrascriptum aut alios quorum intersit per notarium infrascriptum.

Actum est hoch Barchinone, XXI die mensis marcii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC LXXX°.

S+num fratris Bernardini Aguilar, testatoris predicti, qui hoc meum testamentum, quod est ultima voluntas mea, laudo, concedo et firmo.

Testes⁹ rogati huius testamenti sunt Jeronymus Çafont, notarius civis Barchinone, et Garcias de Burgos, scutifer comorans cum honorabili Anthonio de Vilatorta, milite.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *et conventus, escrit a la interlínia.* 3. *comunitatis, escrit a la interlínia.* 4. *Segueix in ratllat.* 5. *et conventus, escrit a la interlínia.* 6. *Segueix nutri ratllat.* 7. *nutrici, escrit a la interlínia.* 8. *El fragment comprès entre et dominus i XXX solidos, escrit al marge esquerre, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és H i està situada darrere de solidos.* 9. *Probata cum ceda, escrit al marge esquerre.*

1480 maig 17. Barcelona

Aldonça de Jonques, monja de Jonqueres, arriba a un acord amb el prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron respecte a la construcció d'una xemeneia a la paret que divideix la casa que té en el segon claustre o pati del monestir de Jonqueres i un hort que pertany a la casa procura de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, després que Joan Garriga, procurador dels jerònims, s'hi oposés per la por que l'ús del foc deteriorés o fes caure la paret. L'acord, pres mitjançant la intervenció d'Agnès Romeva, prioressa de Jonqueres, obliga Aldonça de Jonques i les seves successores a fer-se càrrec de totes les despeses de reparació sobre la paret en cas que patís qualsevol dany.

AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/3, f. 31 bis r, 31 bis v.

Aldoncia¹ de Jonques, monialis monasterii Beate Marie de Jonqueriis Barchinone, ordinis Beati Apostoli Sancti Jacobi de Spata, attendens me nuper operari fecisse quandam *xemaneam* in domo mea, sita in secundo claustro sive patio dicti monasterii de Jonqueriis, videlicet in pariete qui mediocris est inter dictam domum et ortum domus vestri, venerabilis prioris et conventus Sancti Hyeronimi de Ebron, territorii Barchinone, et quam operam vos, venerabilis frater Johannes Garriga, procurator dicti monasterii, impedire voluistis et realiter fecistis propter dubium quod habetis ne in futurum propter usum ignis qui plurimum parietibus nocet seu propter foveam seu *cavament* factam in dicto pariete pro spacio dicte *xemenee*, timetisque eciam ne in futurum propter aliquam venti tempestatem seu alias occasione dicte *xemenee* et seu propter ipsam foveam in dicto pariete factam ipse paries in terram caderet aut ruinam pateretur. Et predicta vos supportare seu nolle fieri velle, nisi respectu reverende domine Agnetis Romeva, priorisse dicti monasterii, contemplacione cuius predictis acquievistis et ipsa mediante et tractante inter nos concordiam sequentem tractatam fuisse.

Pro tanto, tenore presentis publici instrumenti perpetuo valituri, per me et meas in dicta domo succedentes quascumque, convenio et promitto vobis, dicto venerabili priori et conventui Sancti Hyeronimi Vallis de Ebron, quod si forsan in futurum occasione dicte *xemenee* seu foraminis aut fovee sive *del cavament* in dicto pariete facto pro dicta *xemeneia*, dictus paries gravaretur, durrieretur aut aliquod damnum pateretur aut minus valeret, totum damnum et totum id, quicquid et quantum fuerit ego et succedentes mee in dicta domo dabimus, restituemus, trademus, solvemus et emendabimus, ac dictum parietem in condirectum tenebimus ego et succedentes mee in dicta domo mea

meis et ipsarum propriis sumptibus et expensis. Et hec promitto quod faciemus ego et mee succedentes in dicta domo sine *et cetera* damna *et cetera*. Credatur *et cetera*. Obligo specialiter et expresse totam dictam domum et abisso usque in celum *et cetera*. Fiat largo modo dicta specialis obligatio *et cetera*. Iuro *et cetera*.

Ad hec nos, Agnès² Romeva, priorissa dicti monasterii, consentimus predictis tanquam nobis presentibus, scientibus, tractantibus, concordantibus et beneplacitis *et cetera*.

Testes Jacobus Celleràs, campsor, et Gabriel Sala, magister domorum, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Da-munt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.*

51

1480 novembre 30. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Jeroni Armant, oripeller ciutadà de Barcelona, i la seva muller Francina reconeixen que Joan Moner, prior, i els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, reunits en capítol conventual, han posat sota la seva administració els béns de la granja de Monistrol d'Anoia per tal que la governin en nom del monestir. Els frares es comprometen a alimentar i proveir de tot el necessari els dos cònjuges mentre administrin la granja. Inclou l'època dels béns rebuts, que han estat inventariats en un memorial.

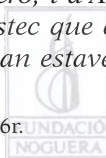
AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/3, s. f.

52

1480 desembre 18. Barcelona

Joan Feliu, frare procurador de Sant Jeroni de la Murtra, i Joan Queralt, habitant de Cervera, fill i hereu universal de Joan Queralt, de Concabella, reconeixen que han rebut 300 florins d'or de Joan Lambard, Tomàs Oriola i altres habitants de Concabella, d'Antoni Torrededia i del seu fill Antoni, de Sisteró, i d'Antoni Pahó, de Granyanella, que els devien a causa del préstec que el monestir i Joan Queralt, pare, van fer per rescatar-los quan estaven detinguts a Tàrraga per tropes castellanes.

AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 6r.

1481 gener 30. Barcelona

Dalmau de Queralt, senyor de la vila de Santa Coloma i de la baronia de Queralt, d'una banda, i Benet Santjoan, prior, i Joan Feliu, procurador, de Sant Jeroni de la Murtra, de l'altra, concorden el pagament de les pensions d'uns censals morts que el noble no va satisfer al monestir durant el temps de la guerra i que atenyen la xifra de 1.600 lliures barceloneses. Aquest acord ha estat propiciat per dos àrbitres, Pere Camanyes, conseller i secretari reial, i Antoni Vinyes, notari ciutadà de Barcelona, nomenats per ambdues parts després que la Cort General de Catalunya no decretés res sobre aquests ròssecs. L'acord suposa el pagament de 300 lliures barceloneses per part de Dalmau de Queralt, 83 lliures 10 sous de les quals hauran de ser satisfetes en forment fins al proper mes de març, i les 216 lliures 10 sous restants, en set terminis anuals, en el mes de setembre, els sis primers de 31 lliures i el darrer de 30 lliures 10 sous, que podran ser pagats, a voluntat del monestir, en diners o en forment.

AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 9r-11r.

Die¹ lune XXX ianuarii, anno predicto.

Nos, Dalmacius² de Queralto, miles, dominus ville Sancte Columbe et baronie de Queralto, ex una parte, et nos, frater Benedictus³ Sentjohan, prior, frater Joannes⁴ Feliu, conventualis, procurator, yconomus, sindicus et actor monasterii et conventus Beati Ieronymi Vallis de Betllem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, ex parte altera, confitemur et recognoscimus nobis, scilicet pars parti nostrum et nobis ad invicem, quod super infrascriptis fuerunt facta, firmata et iurata concordia et instrumenta ex ipsa deppendencia prout ecce.

Com migensant carta pública rebuda per n'Anthoni Vinyes, notari de Barchinona deiús scrit, a XII del mes de març any mil CCCC LXXVIII, entre lo molt noble baró mossèn Dalmau de Queralt, cavaller, senyor de la vila de Sancta Coloma e baronia de Queralt, de una part, e los reverend prior e covent del monastir de Sent Ierònym de la Vall de Betllem, àlies de la Murta, de la part altre, de e sobre les pensions llavors degudes e de aquí avant devedores als dits prior e covent de e per causa de certs censals morts que lo senyor de la dita baronia fa cascun any en certs terminis als dits prior e covent, sien stats fets e fermats certa concòrdia o certs capítols sots scrits de pròpria mà dels dits noble e prior ab certs pactes e retencions en aquells dits capítols largament contenguts. Les quals concòrdia e capítols e ab los dits pactes e retencions les dites parts e cascuna d'elles de e ab los presents capítols

ho concòrdia loen, approven, ratiffiquen e confirmen, e a aquells per los presents capítols e concòrdia no entenen a derogar ne preiudicar, ans aquells sien e romanguen en llur força e valor.

E com en los dits capítols e concòrdia, entre los altres sie un capítol qui és del tenor següent: «Ítem, com per causa dels dits censals sien degudes de temps passat als dits prior e covent moltes pensions, per ço són axí de acort les dites parts que les dites pensions degudes los sien pagades e aquelles puxen demanar, reebre e haver los dits prior e covent segons serà declarat e apuntat en la Cort General de Cathalunya qui de present per lo senyor rey se celebra en la present ciutat de Barchinona sobre los censals que les sglésies o ecclesiàstiques persones reben en qualsevulla parts. La qual forma hagen a servir los dits prior e covent e encare lo dit noble baró sobre los ròssechs de pensions degudes. E si cars se seguirà que sobre los dits ròssechs o pensions degudes per la dita cort, axí per spirament de aquella com en altra manera, provehit o declarat no serà, en tal cars los dits prior e covent puxen demanar e haver los dits ròssechs íntegrament e fer qualsevol compulses que fer poran en virtut de llurs contractes e obligacions»; e com encare per spirament de la dita cort ne en altra manera no sie stat provehit ne declarat sobre los dits ròssechs dels dits censals que per les ecclesiàstiques persones se reben, e, per consegüent, los dits prior e covent hagen hagut e han part clar que ells podien e poden demanar, rebre e haver les ànnues pensions per rahó dels dits censals a ells degudes, e per aquella rahó diverses vegades hagen demanades al dit noble mossèn Dalmau de Queralt mil e sis-centes lliures a ells per ròssechs dels dits censals del principi de la guerra ençà degudes, e a la fi, per quant lo dit noble no curava pagar als dits prior e covent, los dits ròssechs ho pensions degudes e per haver aquelles han principada, en vigor de llurs censals, execució ésser feta contra los béns dels dits obligats en los dits censals, e contra los dits béns e obligats hagen fet reclam en la cort de l'honorable veguer de Barchinona de CC lliures, e per consegüent, sobre aquest cap e per llunyar aquelles parts de diverses messions e dans que s'i speraven e a la fi de la dita execució se seguirien, han meses les dites llurs differències en mans e poder del magnífich mossèn Pere⁵ Camanyes, conseller e secretari del senyor rey, e del dit Anthoni Vinyes, notari deiús scrit. Les quals, hoydes les dites parts, han concordades aquelles sots la forma següent:

Ço és, que lo dit noble mossèn Dalmau de Queralt hage e sie tengut pagar als dits prior e covent de e per tots los dits ròssechs deguts del dit principi de la guerra ençà e per les formes e pagues deiús scrites CCC lliures barchinoneses, ço és que per tot lo mes de març propvinent ell, dit noble, hage e sie tengut dar e pagar realment e de fet als dits

prior e covent, o a qui ells volran, e dins la dita vila de Sancta Coloma de Queralt cent trenta migeres de forment bo e rebedor a mesura nova de la dita vila per paga de LXXXIII lliures X sous prorata de les dites CCC lliures; ítem les restants CC XVI lliures X sous a compliment de les dites CCC lliures los hage a pagar realment e de fet dins set anys primer vinents, ço és per los primers sis anys a rahó de XXXI lliura per any e que la primera paga sie e s'hage a fer per tot lo mes de setembre primer vinent, que serà del present any mil CCCC LXXXI, e la segona paga se hage a fer de altres XXXI lliura per tot lo mes de setembre de l'any LXXXII, e axí cascun any dels dits sis anys en semblants quantitat e termini. E per lo últim any, que serà la setena e derrera paga, los hage a dar lo dit noble XXX lliures X sous, que seran a compliment de paga de les dites CCC lliures. Les quals dites set pagues lo dit noble los hage a pagar en diners dins Barchinona o, si los dits prior e covent elegiran, en forment dins la dita vila de Sancta Coloma. Lo qual forment los dits prior e covent hagen e sien tenguts rebre, ço és cascun dels dits set anys, al for que aquell any de paga la migera del forment haurà valgut en la dita vila de Sancta Coloma lo dilluns ans de Pascha de Resurectió de aquell any mateix. E que pagades per lo dit noble baró als dits prior e covent íntegrament, realment e de fet sots les dites formes e pagues, segons demunt largament se conté, les dites CCC lliures, que en tal cars e no en altra manera los dits prior e covent hagen a remetre al dit noble los dits ròssechs de pensions degudes.

Per ço, lo dit noble baró mossèn Dalmau de Queralt, de una part, e los dits prior e covent o llur ycònom e procurador, de la part altre, havent per acceptes los dits apuntaments, formes de pagues e altres coses per los dessus dits mossèn Pere Camanyas e Anthoni Vinyes dessus apuntades e declarades, lo dit noble baró, ab les salvetats e retencions ja demunt expressades e encare que per aquest acte no sien ni puxa ésser fet preiudici ne derogació als dits contractes de censals ne a la dita altre derrera conivença entre les dites parts feta ne altres obligacions als dits prior e covent fetes per causa dels dits censals, los quals sempre romanguen en ça força e valor, convé e en bona fe promet als dits prior e covent e a llur procurador e ycònom que ell pagarà e pagar farà a ells, dits prior e covent, sots les dites formes e terminis les dites CCC lliures sens dans e messions dels dits prior e covent, volent e consentint lo dit noble que, en cars ho cassos que si ell, dit noble, no complia les dites pagues o alguna de aquelles, que ells, dits prior e covent, puxen e hagen facultat de procehir contra lo dit noble e altres béns obligats en los dits censals, axí en virtut del dit reclam ja fet. Lo qual reclam sempre romangue en sa forsa e valor fins

les dites CCC lliures sien realment e de fet als dits prior e covent complidament pagades com en altra manera, en virtut dels dits contractes dels dits censals, per haver e recobrar les dites mil DC lliures per ròssechs degudes.

Ítem, los dits prior e covent e llur procurador e yçònom, ab les dites salvetats, protestacions e retencions, acceptant les dites coses totes e sengles demunt expressades, convenen e en bona fe prometen⁶ al dit noble baró que, pagats e satisfets ells en les dites CCC lliures e en totes messions que per haver aquelles los covengués a fer, renunciaran, axí com ara de present per lavors renunciën, al dit reclam e absolran e diffiniran al dit noble los dits ròssechs de pensions degudes, segons demunt se conté, sens dan e messions del dit noble e dels seus.

E per les dites totes e sengles attendre e complir, les dites parts ne obliguen, ço és la una a la altre e endesemps, ço és lo dit noble tots sos béns e los dits prior e covent los béns de llur monastir, mobles e immobles, haguts e per haver, ab iurament largament.

E volen les dites parts e cascuna d'elles que de les dites coses totes e sengles se fassen e puxen ésser fetes una e moltes cartes per n'Anthoni Vinyes, notari deiús scrit, ab totes e sengles obligacions, renunciacions, juraments e altres clàusules necessàries a conaxença del dit notari, substància del fet, emperò, no mudada.

Dalmau de Queralt Frare Benet Sentjohan,
prior indigne de Sent Jerònym de la Murta.

Ego, Petrus Camanyes, secretarius, qui supra, quia predictis, ut predicatur, interfui ideo in testimonio veritatis ibidem⁷ me subscripsi. Camanyas.

Testes firme dicti nobilis Dalmacii de Queralto, qui firmavit dicta XXX ianuarii, anno a nativitate Domini M^o CCCC LXXXI°, sunt honorabilis Franciscus de Casasagia, magister accentus sedis Barchinone, discretus Ludovicus Munyoç et Jeronymus Çafont, notarii, cives Barchinone.

Testes firme dictorum reverendi prioris et fratris Joannis Feliu, procuratoris et yconomi dicti monasterii Beati Jeronymi, qui ambo firmaverunt XXXI dictorum mensis et anni, sunt honorabilis Petrus de Vineis, prebiter, rector de Beteya, diocesis Dertusensis, discretus Ludovicus Jorba et Jeronymus Çafont, notarii, cives Barchinone.

1. Hyeronimus, escrit al marge esquerre. 2. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 3. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 4. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 5. Segueix Cam ratllat. 6. prometen, al ms. prometen. 7. Segueix i ratllat.

1481 abril 7. Barcelona

Benet Santjoan, frare procurador de Sant Jeroni de la Murtra, i Joana, muller de Galceran Salvat, doctor en lleis i ciutadà de Barcelona, actuant en qualitat de procuradora de Gabriel Tajadell, doctor en lleis ciutadà de Barcelona, pacten la lluïció de 14 de les 35 lliures del preu d'un violari de 5 lliures de pensió anual, garantit amb cinc llibres que Gabriel Tajadell va vendre a Pere Sassala, escrivà reial i ciutadà de Barcelona, i que, un cop mort, satisfà al seu hereu universal, el monestir de Sant Jeroni de la Murtra. A tal efecte, s'acorda que els frares rebin 8 lliures barceloneses i es quedin un dels llibres empenyorats, de Bartolo de Sassoferrato, i es retornin dos altres llibres a Gabriel Tajadell.
AHPB, Antoni VINYES, 154/52, f. 27v-28v.

Die sabbati VII aprilis, anno a nativitate Domini M^o CCCC LXXXI°.

In Dei nomine. Noverint universi quod ego, frater Benedictus¹ Sentjohan, conventualis, procurator, yconomus, sindicus et actor ad hech² et alia legitime constitutus et ordinatus ab reverendo priore et conventu monasterii Beati Ieronymi Vallis de Betllem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, prout de dictis procuracione, yconomatu, sindicatu et actoria plene³ constat instrumento recepto in posse Anthonii Vinyes, notarii infrascripti, die et cetera, ex una parte, et ego, Joanna,⁴ uxor honorabilis Galcerandi Salzet, legum doctoris, civis Barchinone, ut procuratrix ad hech et alia legitime constituta et ordinata ab honorabili Gabriele Tegedell, legum doctore, cive dicte civitatis, prout de dicta procuracione plene constat instrumento recepto in posse discreti Joannis Navarro, auctoritate regia notarii publici Barchinone, XII die augusti, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quarto, ex parte altera,⁵ confitemur et recognoscimus pars parti et nobis ad invicem quod super infrascriptis fuerunt inter nos, dictas partes,⁶ dictis nominibus facta et firmata capitula sequencia:

Com ab carta rebuda per en Franci Costa, notari de Barchinona, a XX de juliol any mil CCCC LXVIII°, micer Gabriel Tegedell, iuriste, hage venut al discret en Pere Çaçala, scrivà del senyor rey, ciutedà de Barchinona, sinch lliures de violari per preu de XXXV lliures pagadores a XX de juliol.

E com per causa del dit violari e seguretat de aquell, lo dit micer Gabriel Tegedell, migensant corredor públich e ab carta rebuda en poder del dit notari, lo dit die hage feta venda al dit Pere Çaçala de sinch llibres, ço és de un *Rosari sobre lo decret*, e la *Segona part dels Morals de Job*, e *Lo Bàrtol sobre lo quart del codi*, e *Lo Abat, Sobre la prime-*

ra part del segon e *Les addicions de Joan Andreu sobre lo speculador*, segons en la propdita carta de la dita venda se conté e són designats.

E més, com lo dit micer Tegedell après de paraula hage dit e affermat que la dita venda de violari hage feta per obs e necessitat de ell e de micer Damià Monserrat, iurista de Terragona, ço és a obs d'ell, dit micer Tegedell, de XIII lliures en preu, e a obs e per necessitat de micer Damià Monserrat, XXI lliures en preu.

E d'altre part hage dit e affermat de paraula que dels dits llibres n'i havia haguts de seus, ço és *Lo Bàrtol sobre lo quart del codi*, e *Lo Abat, Sobre la primera part del segon*, e *Les addicions de Joan Andreu sobre lo speculador*; e del dit micer Damià los restants dos llibres, ço és *Lo Rosari* e *La segona part dels Morals*.

E més, com lo dit en Pere Çaçala en lo seu derrer testament hage fet hereu seu universal lo prior e covent de Sent Jerònym de la Vall de Betllem, àlies de la Murta, e en aquell mateix dit testament hage feta expressa menció que si lo dit micer Tegedell volia quitar lo dit violari, que lo dit hereu seu li fes bona gràcia de les pensions del dit violari e que fos satisfet de sos treballs de reparar lo dit Rosari, lo qual lo dit micer Tegedell reparave.

E com ara novament lo dit micer Tegedell ho són procurador, per alegrar-se de la dita gràcia del dit testament, vulla entendre en quitar lo dit violari tant com toca a la sua part, per ço lo procurador e yçònom del dit monastir, de una part, e la dona Joana, muller de micer Galceran Salvat, dotor (*sic*) en leys ciutedà de Barchinona, com a procuradora del dit micer Gabriel Tegedell, havent de açò plena potestat, segons appar per carta rebuda en poder d'en Joan Navarro, notari de Barchinona, a XIII de agost any mil CCCC LXXIII, de la part altre, sobre aquella dita luyció són venguts a la concòrdia e pacte següents, ço és que, hagut sguard a la dita gràcia e reparació del dit libre e reparació de altres llibres per lo dit micer Tegedell feta, lo dit micer Tegedell ho son procurador hagen ho sien tenguts de donar e pagar al dit prior e covent, per solució e satisfacció de les dites XIII lliures de preu e pensions per aquell preu de XIII lliures degudes fins a la present jornada, vuyt lliures en moneda nombrant, ultra aquelles sinch lliures e sinch *solidos*, les quals⁷ lo dit Pere Çaçala en sa vida havia rebudes per preu de hu dels dits llibres apel·lat *Lo Bàrtol sobre lo quart del codi*, lo qual lo dit Pere Çaçala, mentre vivia, de voluntat del dit micer Tegedell havia venut e rebut lo dit preu de aquell libra; e que lo dit micer Tegedell cobra dos llibres que restaven dels seus, ço és *L'Abat, Sobre la primera part del segon* e *Les addicions de Joan Andreu sobre lo speculador*; e més romanguen vers los dits prior e covent los

dit *Rosari* e *La segona part dels Morals de Job* en virtut de la dita venda feta dels llibres e per tuyció e seguretat llur del que resta a quitar del dit violari e usar de llurs drets, axí com feyen ans del present contracta.

E com no-s tròpia de present que lo dit *Rosari* que lo dit micer Tegedell tenie per reparar per lo dit Pere Çaçala li sie stat restituyt, segons és affermat per lo procurador demunt dit, ans lo dit procurador e ycònom hage feta e faça de present demanda de aquell contra lo dit micer Tegedell, per ço lo dit procurador e ycònom se reserve dret de demanar, rebre e haver aquell libra, no contrastant la present concòrdia.

E per causa de la dita concòrdia, lo dit procurador e ycònom és content de cancel·lar la dita venda del dit violari sens derogació de la dita venda dels dits llibres que eren de micer Damià, la qual sempre romangue en ça força e valor. E are per lavors la cancel·len e la han per cancel·lada, desobligant del tot del dit violari preu, pensions, prorata e altres accessoris de aquell lo dit micer Gabriel Tegedell e sos béns.

E la dita procuradora accepta les dites coses segons largament demunt se conté.

E confessa lo dit procurador e ycònom com ha rebudes les dites vuyt lliures de comptans per causa de la dita luyció.

E la dita procuradora ferma àpocha dels dits llibres que lo dit micer Tegedell afferma que eren seus.

Testes firme dicte domine Joanne, uxoris dicti Joannis Salvat, procuratricis predictae, que firmavit dicta die, sunt venerabilis Joannes Fuster, mercator, Petrus Stephani, parator pannorum lane, et Jeronymus Çafont, notarius, cives Barchinone.

Testes firme dicti fratris Benedicti Sentjohan, que firmavit dicte die, sunt venerabilis Guillermus Stela, Jacobus Bernardi, mercatores, et Jeronymus Çafont, notarius, cives Barchinone.

1. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 2. Segueix hech repetit. 3. Segueix plene repetit. 4. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 5. altera manca al ms. 6. Segueix l ratllat. 7. Segueix e ratllat.

1486 juny 26. Girona

Joan de Santmartí, canonge i ardiaca d'Elna, vicari general del capítol de la catedral de Girona, que està en seu vacant, informat per Pere Segurioles i Bartomeu Telleres, frares de Sant Jeroni de la Murtra, que els frares professors Miquel Estela i Andreu Maig han fugit sense permís

d'aquest monestir, ordena als clergues de la diòcesi que els denunciïn públicament a les seves esglésies com a excomunicats i que adverteixin a tothom que, sota pena d'excomunió i altres concedides a l'orde dels jerònims, no els auxiliïn o prestin cap favor ni ajuda i que, en la mesura que els sigui possible, els retornin al seu monestir de professió.

ADG, *Llibre U-174*, foli entre 61 i 62.

Johannes de Sancto Martino, canonicus et¹ archidiaconus Elnensis ac canonicus et vicarius in spiritualibus et temporalibus generalis pro honorabili capitulo ecclesie Gerundensi, sede vacante, dilectis nobis in Christo, universis et singulis² clericis, curatis et non curatis³ ecclesiarum civitatis et diocesis Gerundensis, ad quem seu quos presentes pervenerint, salutem in Domino. Querula expositione venerabilium religiosorum⁴ fratrum Petri Segurioles et Bartholomei Teyedes, conventualium monasterii Beati⁵ Hieronimi de la Murta, territorii et diocesis Barchinonensis, per reverendum priorem dicti monasterii ad huiusmodi negotium destinatum,⁶ percepimus quod, instigante diabolo generi humano inimico, venerabiles fratres Michael Stela et Andreas Maig, prebiteri professi et conventuales dicti monasterii, ab eodem monasterio absque licencia dicti⁷ reverendi prioris⁸ se absentarunt et fugerunt satis effrante hinc inde extra claustra vagantes incedunt, complura illicita et inhonesta in eorum animarum periculum totiusque⁹ eiusdem ordinis scandalum et detrimentum comittentes, propter quod nemini dubium ipsos¹⁰ omnes auxilium, consilium et¹¹ favorem eisdem prestantes seu ipsos receptantes et recipientes incurrisse et incurrere excomunicacionis sententiam et alias penas¹² per literas apostolicas eidem ordini indultas, de quibus nobis extitit facta fides ocularis et alias contra tales latas.

Duplicato igitur nobis per eosdem venerabiles exponentes de iusticie remedio opportuno infrascripto, vobis et vestrum singulis harum serie dicimus et mandamus in virtute sancte obediencie et sub pena excomunicacionis quatenus prenomatos venerabiles fratres Michaellem Stela et Andrean Maig, fugitivos dicti monasterii, tanquam excomunicatos per dictas literas apostolicas, in ecclesiis vestris prima die dominica aut alia de qua requisiti fueritis publice altaque et intelligibili voce denunciando, moneatis et requiratis generaliter omnes et singulas personas, tam ecclesiasticas quam seculares, cuiusvis conditionis existant, et particulariter omnes illas que vobis fuerint nominate et de quibus fueritis requisite, pro primo, secundo, tercio et peremptorio quos nos sic monemus pariter et requirimus ut infra sex dies¹³ ab huiusmodi monitione et¹⁴ requisitione sibi fiendis proxime computandos predictos fratres fugitivos ab eorum monasteriis, ecclesiis, villis, locis, castris,

domibus et habitationibus expellant et evitent et a cetero ipsos in eisdem non recipiant nec habitare sustineant, nec consilium, auxilium vel favorem eisdem prestant sed ad dictum monasterium a quo fugerunt, in quantum in eis erit,¹⁵ reducant seu reduci faciant cum effectu, omni fraude et suorum corporum eorum lesione cessantibus, si dictas excomunicacionis sententiam et alias penas in dictis literis et privilegiis apostolicis contentis et nostram infrascriptam¹⁶ cupiunt evitare. Alioquin, significetis eisdem quod nos, lapsis dictis¹⁷ sex¹⁸ diebus, et nunc pro tunc ac viceversa dicta canonica monitione premissa in omnes per vos inde generaliter monitos generalem et particulariter¹⁹ eidem monitioni non parentes particularem excomunicacionis sententiam in his scriptis fecimus et promulgamus vosque ex tunc denunciatis ipsos excommunicatos in ecclesiis vestris publice pro premissis duobus diebus dominicis continuis vel festivis.

Reddite latori presentes literas subscriptas, ponendo nomina et cognomina particulariter monitorum in signum mandati completi.

Datum Gerunde, XXVI iunii, anno M^o CCCC LXXXVI.

1. *Segueix et repetit.* 2. *et singulis, escrit a la interlínia.* 3. *curatis, escrit a la interlínia.* 4. *religiosorum, escrit al marge esquerre, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és '/. i està situada darrere de venerabilium.* 5. *Segueix i ratllat.* 6. *per reverendum priorem dicti, escrit a la interlínia, i monasterii ad huiusmodi negocium destinatum, escrit al marge esquerre.* 7. *dicti, escrit a la interlínia.* 8. *Segueix illius ratllat.* 9. *Segueix dicti ratllat.* 10. *Segueix et ratllat.* 11. *et, escrit a la interlínia.* 12. *et alias penas, escrit a la interlínia.* 13. *Segueix dies ratllat.* 14. *Segueix cita ratllat.* 15. *in quantum in eis erit, escrit a la interlínia.* 16. *et nostram infrascriptam, escrit a la interlínia.* 17. *Segueix decem ratllat.* 18. *sex, escrit a la interlínia.* 19. *Segueix per ratllat.*

56

1486 novembre 22. Barcelona

Els consellers de Barcelona sol·liciten a Gonzalo {de Toro}, general de l'orde dels jerònims, que permeti que Antoni Torres, conventual de Sant Jeroni de Cotalba, que és tingut per un frare virtuós i honest, visqui per un període mínim de tres anys en el monestir de Sant Jeroni de la Murtra, on hi ha arribat recentment.

AHCB, *Consell de Cent*, Lletres closes, vol. 32, f. 179v.

Al Molt Reverend frare Gonsalvo, prior del monastir de Sanct Bar-thomeu de Lupiana, general de l'orde de Sanct Iherònim.

Mossèn Molt Reverend. En lo monastir de Sanct Gerònim de la Vall de Ballem, àlies de la Murta, del (*sic*) diòcesi de aquesta ciutat, havem sabut és arribat frare Antoni Torres, conventual del monastir

de Sanct Hierònim de Gandia, lo qual, per ralació del prior e convent del dit monastir de la Vall de Ballem e de moltes devotes persones qui en aquell confluexen, és vist ésser virtuós e honest religiós, de loable vida e al servici divinal molt disposat. Nosaltres, qui per lo càrrech que tenim del regiment de aquesta ciutat som protectors e defenedors dels monastirs de la dita ciutat e diòcesi, desijosos lo dit monastir de Ballem sia dotat e insignit de consemblants devotes personas e fassen contínua residència en aquell, o almenys per algun temps condescent, durant¹ lo qual per medi de la disposició e bondat sua lo dit monastir ne aconsegués benefici e endreça; e perquè som certs açò stà a total disposició e ordinació de la reverència vostra, havem del·liberat fer la present, ab la qual, quant podem, pregam la reverència vostra que per contemplació de aquesta ciutat e nostre, vullau provehir e manar lo dit frare Anthoni Torres fasse residència en lo dit monastir, almenys per temps de tres anys, manant si necessari serà al prior e convent del dit monastir de Gandia, en virtut de sancta obediència, permeten star lo dit frare Antoni Torres per lo dit temps en lo dit monastir, scrivint de la voluntat e intenció de la reverència vostra als dits prior e convent del dit monastir de Sanct Hierònim de la Vall de Ballem, que-l tenguen en special comendació. E ultra que² aquestes coses satisfieran al servici divinal e la reverència vostra ne reportarà gran mèrit per lo benefici lo dit monastir ne conseguirà, encare aquesta ciutat e nosaltres a tota cosa que sia bé e honor de la reverència vostra nos trobarà molt promptes e voluntaris.

De Barchinona, a XXII de nohembre any mil CCCC LXXXVI.

A l'honor vostre apparellats, los consallers de Barchinona.

1. durant, *escrit a la interlínia*. 2. que manca al ms.

57

1486 novembre 22. Barcelona

Els consellers de Barcelona demanen a Pere Coll, prior de Sant Jeroni de Cotalba, que permeti que un dels seus frares conventuals, Antoni Torres, que té fama de virtuós i honest, resideixi un mínim de tres anys en el monestir de Sant Jeroni de la Murtra.

AHCB, *Consell de Cent*, Lletres closes, vol. 32, f. 179v-180r.

58

1487 setembre 9. Sant Jeroni de la Murtra

Pere Benejam, frare de Sant Jeroni de la Murtra, informa el notari Antoni Vinyes que la comunitat, reunida en capítol conventual, ha donat poders de procuració per exercir la jurisdicció civil i criminal en el terme d'Aguiló al prior Benet Santjoan en les mateixes condicions que recentment havia atorgat al frare Jaume Negrell.

AHPB, Antoni VINYES, 154/107, bossa.

Hodie, die dominica VIII septembris, anno M CCCCLXXXVII, per omnes fratres monasterii et conventus huius monasterii Beati Hieronimi capitulariter congregatos, ut moris est, fuit factum et firmatum instrumentum procuracionis et yconomatus venerabili *et cetera* fratri Benedicto Santjohan, priori eiusdem monasterii, iuxta seriem et tenorem cuiusdam alterius instrumenti nuper facti et firmati fratri Jacobo¹ Negrell pro exercendo quoscumque actus iurisdictionis civilis et criminalis *et cetera* in loco, castro et termino de Aquilone *et cetera*. Hoc addito quod possit petere, exhigere et recipere quasvis pensiones debitas de quodam censuali² quod dictum monasterium recipit super bonis nobilis Dalmacii de Queralt, *et cetera*, firmare apochas *et cetera*. Item ad faciendum quascumque requisiciones et protestaciones et actus tam erga dictum nobilem Dalmacium de Queralt quam nobilem Petrum de Queralt, eius fratrem, possidentem baroniam de Puigvert *et cetera*. Et quoscumque actus facendi promitens *et cetera*. Ordinetur large ad ordinacionem et beneplacitum eiusdem venerabilis prioris. De quo ego, unus ex dictis fratribus et minimus,³ frater Petrus Benejam, substitutus vester, vestram prudenciam per presentem facio cerciorem.

Testes Martinus de Vilarcho et Johannes Hobiols, pictores in dicto monasterio habitantes.

Humilis tanquam filius vester ad orandum
pro vobis paratus licet indignissimus,
idem frater Petrus Benajam.

Al dors: venerabili et provido viro in visteribus Ihesu Cristi pro karissimo⁴ domino Antonio Vinyes, veluti patri suo plurimum observando.

1. Jacobo, *al ms.* Jacob. 2. *Segueix deb ratllat.* 3. *Segueix substitutus vester ratllat.* 4. *Segueix et ratllat.*

1489 gener 13. Barcelona

Guillem Llull, batxiller en sagrada teologia i canonge de Vic, dona fe d'haver vist, llegit i inspeccionat una butlla de Sixt IV, datada a Roma el 26 de març de 1483, i que li és presentada per Pere Albà, abat de Sant Benet de Bages. En aquesta butlla el pontífex autoritza Joan Avinent, frare de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, a canviar-se, juntament amb tots els béns que havia donat, a un monestir de l'orde de Sant Benet.
ADB, *Comunium*, vol. 59, f. 42r-43r.

Universis et singulis presentes litteras sive hoch presens publicum instrumentum inspecturis, visuris et audituris, pateat et sit notum quod nos, Guillelmus Lull, bacallarius formatus in sacra theologia, canonicus Vicensis, die date presencium et infrascripta vidimus, tenuimus, legimus et diligenter inspeximus et per notarium publicum curieque nostri vicariatus scribam infrascriptum legi et publicari fecimus et mandavimus quasdam litteras apostolicas sanctissimi in Christo patris et domini nostri domni Sixti, divina providencia pape quarti, in pergameneo scriptas, eius vera bulla plumbea cum filis cericeis, rubei croceique collorum, impendenti bullatas, sanas siquidem et integras, non viciatas, non¹ cancellatas nech in aliqua earum parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, nobis per reverendum in Christo fratrem Petrum Albà, abbatem monasterii Sancti Benedicti de Bagiis, Vicensis diocesis, presentatas, quarum tenor sequitur in hunch modum:

Sixtus, episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Johanni Avinent, fratri domus Vallis Ebron, ordinis monachorum heremitarum Sancti Iheronimi, Barchinonensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Religionis zelus vite ac morum honestas aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita super quibus apud nos fidedigno comendaris testimonio, nobis inducunt ut te² specialibus favoribus et graciis prosequamur. Exhibita siquidem nobis pro parte tua peticio continebat quod, licet tu alias infra adoloscencie tue etatis annos constitutus, quodam devocionis fervore ductus domum Vallis Ebron, ordinis³ monachorum heremitarum Sancti Iheronimi, ingressus fuisses, et habitum per ipsius domus fratres gestari solitum suscepisses, ac anno probacionis tue elapso professionem per ipsius domus fratres emitte solitam emisisses regularem, quia tamen⁴ austeritatem regule ordinis et domus predictorum sustinere non poteras, ab eadem domo, superioris⁵ tui licencia minime requisita, pluries recessisti et extra illam permanuisti, sentencias, censuras et penas etiam ex institutis regularibus dicti ordinis in talibus presumen-tes latas incurrando. Et sicut eadem peticio subiungebat, tu, qui ad

domum predictam reversus et a sentenciis, censuris et penis predictis per superiorem tuum absolutus fuisti, in domo et ordine predictis cum animi tui quiete et sane consciencie absque quadam animi et corporis desaparacione remanere nequeas, cupiasque ob singularem devocionis affectum quem geris ad ordinem Santi Benedicti, de domo et ordine monachorum heremitarum Sancti Iheronimi ad dictum ordinem Santi Benedicti transire et in aliquo illius monasterio seu regulari loco in quo benivolos inveneris receptores sub illius habitu et ordine Santi Benedicti huiusmodi Domino reddere famulatum, quare pro parte tua nobis fuit humiliter suplicatum ut tibi de domo et ordine monachorum heremitarum Sancti Iheronimi huiusmodi ad ipsum ordinem Santi Benedicti, unacum hereditate, redditibus, rebus et bonis tuis omnibus, mobilibus et immobilibus, etiam proprietatibus, mortuorum censualium nuncupatorum que dicte domui post habitus susceptionem huiusmodi qualitercumque donasti ac precio quod⁶ ex⁷ parte bonorum eorundem per priorem et fratres dicte domus alienatorum pervenit transeundi et in aliquo illius monasterio seu regulari loco, in quo benivolas inveneris receptores sub illius habitu et ordine Santi Benedicti huiusmodi, remanendi licenciam et facultatem concedere absque statui tuo super hoch opportune providere de benignitate apostolica dignaremur.

Nos igitur, volentes te premissorum meritorum tuorum intuitu favore prossequi graciosos teque a quibusvis excomunicacionis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sentenciis, censuris et penis a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis si quibus quomolibet innodatus existis ad effectum presencium dumtaxat consequendum harum serie absolventes et absolutum fore sensentes, necnon bonorum predictorum verum valorem presentibus pro expresse habentes, tuis in hac parte suplicationibus inclinati tibi, de domo et ordine monachorum heremitarum Sancti Iheronimi huiusmodi cum hereditate, redditibus, rebus et bonis omnibus et aliis predictis ad eundem ordinem Santi Benedicti cuiusvis licencia⁸ super hoch minime requisita transeundi et in aliquo illius monasterio seu regulari loco, ubi benivolos inveneris receptores, sub habitu et ordine Santi Benedicti huiusmodi⁹ quoad vixeris remanendi plenam et liberam auctoritate apostolica licenciam concedimus per presentes, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus ac privilegiis et indultis ac literis apostolicis domui et ordini monachorum heremitarum Sancti Iheronimi huiusmodi concessis, illis presertim quibus inter alia cavere dicitur expresse quod nullus ipsius ordinis monachorum heremitarum Sancti Iheronimi frater et professor ad aliquem alium ordinem transire possit. Et si aliquam gratiam, exempcionem seu litteras super transitu huiusmodi ab Apostolica Sede impetrarent, quod illas infra duos menses a die dato illorum prelato

sive superiori suo presentare teneatur, alias gracia, exempcio et littere predictae nullius fuit roboris vel momenti. Quibus etiam si de illis specialis specifica et individua ac de verbo ad verbum mencio habenda foret, illis alias in sue robore permansuris atque vice dumtaxat specialiter et expresse derogamus atque donacione predicta domusque et monasterii seu regularis loci, ad quod seu quem te transire contigerit, necnon ordinem predictorum statutis et consuetudinibus iuramento, confirmacione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre absolucionis, concessionis, derogacionis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Rome, apud Sanctum Petrum, anno incarnationis Dominice millesimo CCCC LXXX tercio, septimo kalendas aprilis pontificatus¹⁰ nostri anno duodecimo.

Cuiquidem literarum preinsertarum visioni, lectioni et publicacioni, nos, Guillelmus Lull, canonicus et vicarius generalis prefatus, instante et requirente supradicto reverendo domino Petro Albà, auctoritatem nostram et dicte curie vicariatus iudiciariam interposuimus et tenore presencium interponimus pariter et decretum, et tantam fidem adhiberi volumus et decernimus huic presenti transumpto vidimus aut publico instrumento in iudicio et extra quanta adhiberetur litteris originalibus preinsertis, ubilibet in agendis. De quibus omnibus et singulis supradictis dictus reverendus frater Petrus Albà¹¹ petiit et requisivit et nos eidem concessimus atque presencium per tenorem concedimus fieri et tradi unum et plura publicum et publica instrumentum et instrumenta vidimusque seu transumpta per notarium publicum curieque nostri vicariatus scribam infrascriptum unacum appendici sigilli curie vicariatus predicti in fidem robur et testimonium premissorum.

Datum Barchinone, die terciodecima mensis ianuarii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC LXXX nono, presentibus venerabili Petro Mur, notario, cive, et Johanne Sabater, scriptore Barchinone, testibus ad premissa vocatorum et specialiter assumptorum.

1. *Segueix cal ratllat.* 2. *te, escrit a la interlínia.* 3. *ordinis, escrit a la interlínia.* 4. *Segueix si ratllat.* 5. *superioris, escrit a la interlínia.* 6. *Segueix perte ratllat.* 7. *parte, escrit a la interlínia.* 8. *Segueix ac ratllat.* 9. *Segueix ad ratllat.* 10. *pontificatus, escrit a la interlínia.* 11. *Segueix quo supra nomine ratllat.*

1489 novembre 20. Barcelona

Francesc de Vic, frare procurador de Sant Jeroni de la Murtra, institueix quatre aniversaris perpetus en el monestir de frares predicadors de Manresa, per la qual cosa els dona onze llibres que tenen un valor de 37 lliures 10 sous barcelonesos. Els aniversaris s'hauran de celebrar el 13 de febrer, el 5 de març, el 13 de juny i el 13 d'agost per les ànimes dels que van donar aquests llibres al monestir de la Murtra i per tots els fidels difunts.

ACA, MH, vol. 3779, f. 23r-23v.

Die veneris XX predictorum mensis et anni.

Ego, frater¹ Franciscus de Vich, procurator et yconomus venerabilis vicarii, prioratu vacante, et conventus monasterii Sancti Hieronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, prout constat de dicta mea potestate et yconomatu instrumento recepto die erina *et cetera*, attendens dictum venerabilem vicarium et conventum essent inducti dare, concedere et assignare monasterio et conventui fratrum ordinis Beati Dominici civitatis Minorisse libros infrascriptos, sub condicione ut pro ipsa karitate ipsi tenentur et obligentur singulis annis dicere, cantare et solemniter celebrare singulis annis quatuor anniversaria bene et honorifice, sicuti alii anniversarii soliti sunt fieri in dicto monasterio, ideo, in remissionem peccatorum eorum et omnium fidelium deffunctorum, nomine predicto, instituo et cantari volo in ecclesia predicti monasterii annis singulis perpetuo predicta quatuor anniversaria pro animabus illorum qui dictos libros dicto monasterio dederunt et eciam omnium fidelium deffunctorum, videlicet primum terciadecima die mensis februarii, et aliud sive secundum quinta die mensis marcii, et aliud sive tercium terciadecima die mensis iunii et ultimum sive quartum terciadecima die mensis augusti, celebranda in ecclesia predicti monasterii ad laudem et gloriam Domini Nostri Ihesu Christi et gloriosse Virginis Marie, curieque celestis pro animabus predictorum, anno quolibet, per dictos terminos sive dies per fratres dicti monasterii et iuxta formam predictam, consciencias vestri, dictorum reverendi domini prioris, et fratrum dicti monasterii super hiis onerando.

Sciens eciam, nomine predicto, quod qui altari servit, de altari vivere debet, et ille qui ad onus *eligitur* non debet a mercede repelli, idcirco gratis et ex certa sciencia, nomine predicto, do et offero Domino Deo et vobis, Reverendo Domino fratri Petro Trull, priori, et conventui monasterii predicatorum ordinis Beati Dominici civitatis Minorisse et vestris² in dicto prioratu et conventu successoribus libros sequentes,

videlicet primo *Sant Gregori, Super Job*, in pergameniis in uno volumine forme maioris, sunt sexdecim libri pro septem libris, item *Nicholau de Lira*, in pergameneis, *Super evangeliis e lo apocalipsi*, pro IIII libris decem solidis, item *Nicholau de Lira, Super epistolis Pauli, sisternat* in pergameniis maioris forme, I libra X solidis, item *Nicholaus de Lira, De Salterium* (sic), *sisternat*³ *en*⁴ *pergamins* forme maioris, II libris X solidis, item *Les omelies Sancti Gregorii* in pergameniis forme maioris, IIII libris X solidis, item *Ysidorus, De summo bono*, in pergameneis, II libris X solidis, item *Lo santorale alias sermons, de Voraginis*, in pergameneis, III libris X solidis, item *Ugo, De sacramentis*, in pergameneis cum aliis libris, IIII libris, item *Lo Terentasi, De 4º sentenciarum ab Lo test del mestre* insimul, III libris X solidis, item *Collationes de Cassià*, in papiro forme maioris, I libra X solidis, item *Crisostomus*, in papireo, *Super Matheum*, II libris X solidis.

Has itaque institutionem et cetera. Sicut melius dici potest et cetera. Et extraho nomine predicto et cetera. Eademque et cetera. Inducens vos in possessionem corporalem et cetera quam possessionem et ex causa huiusmodi institutionis et alias do, cedo et mando vobis, nomine predicto, omnia iura et cetera. Quibus iuribus et cetera. Ego enim et cetera. Quosquidem libros⁵ nomine precario tenere habeatis et cetera.

Ad hec ego, frater Petrus Trull, prior et procurator.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix et que ratllat.* 3. *Segueix una paraula ratllada il·legible.* 4. *en manca al ms.* 5. *libros, escrit a la interlínia.*

61

1490 desembre 2. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, reunits en capítol conventual, encarreguen al seu prior, Jaume Vidal, que accepti en nom del monestir la consignació de 50 lliures barceloneses en rendes per part de l'infant Enric d'Aragó per a la celebració a l'església del monestir de dues misses quotidianes per l'ànima de la seva mare, la infanta Beatriu, tal com ha llegat en el seu testament. També li encarreguen que es comprometi a la celebració d'aquests sufragis.

AHPB, Pere TRITER, 239/9, s. f.

62

1491 novembre 17. Barcelona

Pere Antoni Falcó, cavaller domiciliat a Barcelona, concedeix a perpetuitat al prior i al convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron la facultat d'extreure pedres per fer calç d'un puig proper a la torre que té a prop de l'església de Santa Maria del Coll. L'única condició que imposa és que tan sols els anys en què s'extreguin pedres paguin al propietari de la torre nou sous. Jaume Vidal, prior, i els frares del monestir, reunits en capítol conventual, accepten la concessió.

AHPB, Lluís JORBA, 238/3, s. f.

63

[1493 març 17].¹ Barcelona

Isabel I demana al pontífex que, en atenció a la imperfecció de les oficines i del claustre, que amenacen ruïna, i a la migradesa de les rendes de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que no superen les 350 lliures torneses, se li concedeixi la unió d'algun dels quatre monestirs abandonats següents: el priorat de Sant Miquel del Fai, el priorat de Sant Sebastià, proper a Vilafranca del Penedès, l'abadia de Santa Maria de l'Estany, i el priorat de Santa Maria de Font Rubí o del Coll.

ADB, FSJVH, lligall 25, s. f.

Ex memoriali subscripto elicienda est supplicatio pro parte excellentissime Castelle Aragonumque regine domino nostro pape presentanda.

Primo, sciendum quod cum illustris Yolans, tunc Aragonum regina, de licencia Summi Pontificis quoddam monasterium in honorem ac sub vocabulo Sancti Hieronimi de Valle Ebron nuncupatum, in Barchinonensis diocesis, opere mirifico et sumptuoso construi et edificari disposuisset et inchoasset. Superveniente tamen dive memorie Joannis, tunc Aragonum regis, ipsius Yolantis consortis, inopinatu obitu, ipsa Yolans regina suum desiderium circa constructionem et perfectionem monasterii predicti adimplere minime potuit, ita quod inceptum opus huiusmodi incompletum remansit.

Postea vero serenissima Maria, tunc Aragonum regina, consors regis Alfonsi, monasterium prefatum visitavit et, opus huiusmodi non sine admiratione conspiciens fratribusque compatiens ac eorum indigentis sue currere cupiens, a domino nostro papa Eugenio III° quandam comissionis bullam obtinuit, de qua bulla et de actis a commissario ecclesie series: «Universis et singulis et cetera. Est in fine memorialis huiusmodi

et cetera».² Verum cum dictus beatissimus papa Eugenius, ante decesum prioris Sancti Michaelis de Fay, suos clauserit dies, ideo unio, annexio et incorporatio de prioratu Sancti Michaelis in preinserta bulla mencionate nullius fuerunt roboris vel momenti, nec suum sortite fuerunt effectum.

Nunc autem illustrissima Castelle et Aragonum regina, cuius predicta regina Maria amita fuit, de prenarratis plenissime informata, intuens propriis oculis dictum monasterium in suis officiniis et claustro imperfectum et in quibusdam minans ruinam, considerans insuper tenuissimos redditus, fructus et proventus dicti monasterii, qui CCCL librarum turonensium secundum comunem extimationem annum valorem non excedunt, in quibus comprehenditur quod a parrochiali ecclesia Sancti Genesii de Agudellis eidem monasterio unita procedit, conspiciens denique dictum monasterium in loco vaste et devote solitudinis fore constructum et divinis obsequiis aptissimum, in quo iuxta morem et unionem Sancti Bartholomei de Lupiana, regni Castelle, continuum Altissimo quam devote exolvitur officium, supplicat igitur³ santissimi domini nostri (*sic*) pape eidem monasterio de Valle Ebron uniri, annecti et incorporari in forma gratiosa et ad perpetuam rei memoriam unum quod ipsum monasterium elegerit seu maluerit⁴ de quattuor sequentibus monasteriis derelictis:⁵ videlicet prioratum Sancti Michaelis de Fay, ordinis Sancti Benedicti, Barchinonensis diocesis, quiquidem prioratus per administratorem seu in comendam possidetur, in quo nullus professus monachus eiusdem domus habitat, sed tamen per aliquem sacerdotem inibi in divinis deservitur, cuius fructus, redditus et proventus secundum comunem extimationem CCL librarum turonensium annum valorem non excedunt; prioratum Sancti Sebastiani, ordinis Sancti Benedicti, Barchinonensis diocesis, prope Villamffrancham Penitensis situm, qui est in comendam et per administratorem possidetur, in quo unus presbiter secularis deservit cum nullus monachus inibi habeatur, cuius fructus, redditus et proventus secundum comunem extimationem CC librarum turonensium valorem annum non excedunt; abbatiam Sancte Marie del Stany, ordinis canonicorum Sancti Augustini, diocesis Vicensis, que per administratorem seu in comendam possidetur, in qua a quibusdam paucissimis deservitur, cuius fructus, redditus et proventus secundum comunem extimationem CCL librarum turonensium annum valorem non excedunt; prioratum Sancte Marie de Fonte Rubeo sive de Colle, ordinis Sancti Benedicti, Barchinonensis diocesis, qui prioratus in titulum possidetur, nullo monacho ibidem manente, sed unus tamen⁶ presbiter secularis deservit in divinis, cuius fructus, redditus et proventus secundum extimationem comunem L librarum turonensium valorem annum non excedunt.

Ita quod, cedente vel decedente aut alias quomodolibet resignante seu dimittente, altero dictorum modernorum administratorum prioratum seu abbacie supradictorum aut dicto priore de Colle, liceat eisdem priori et fratribus dicti monasterii Sancti Hieronimi de Valle Ebron corporalem possessionem illius prioratus seu abbacie sic vacantis, quem elegerit ex quibus predictis supra contentis,⁷ et iurium et pertinentiarum eiusdem auctoritate propria apprehendere et fructus, redditus et proventus apprehensos in usus dicti monasterii convertere et perpetuo retinere, diocesani et cuiuscumque alterius licentia minime requisita, cum clausulis sequentibus: quod si forte in prima vacatione supradictorum, prior et fratres dicti Sancti Hieronimi possessionem non assequerentur, nichilominus litere huiusmodi concessionis et unionis permaneant in suo robore pro alia vacatione donec de uno derelictorum monasteriorum supradictorum possessio plene sit obtenta. Et quod nomen et ordo sic obtenta⁸ penitus supprimantur. Et quod possit deserviri ad nutum prioris per fratres eiusdem ordinis Sancti Hieronimi aut alios. Et quod premissorum omnium et singulorum ac circa ea necessariorum, maior et verior specificatio fieri possit in literis conficiendis. Et cum derogatione siqui obtinuerunt aut obtinebunt aliquid de predictis per generalem aut specialem concessionem, etiam si de illis eorumque⁹ totis tenoribus specifica et expressa mencio habenda foret *et cetera*. Et cum ceteris clausulis pro similibus obtinendis necessariis et fieri consuetis.

1. El document no està datat, però li assignem la data de la carta de la reina Isabel als ambaixadors a Roma en què es fa explícita menció de l'enviament d'un memorial per justificar l'annexió d'un priorat a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (Antonio DE LA TORRE, *Documentos sobre relaciones internacionales de los Reyes Católicos*, vol. 4, p. 150). 2. Universis et singulis et cetera. Est in fine memorialis huiusmodi et cetera subratllat. 3. Segueix per ratllat. 4. quod ipsum monasterium elegerit seu maluerit, *escrit a la interlínia*. 5. derelictis, *escrit a la interlínia*. 6. tamen, *escrit a la interlínia*. 7. quem elegerit ex quibus predictis supra contentis, *escrit al marge dret. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és Λ i està situada darrere de vacantis*. 8. obtenta, al ms. obtente. 9. Segueix una paraula tan ratllada que és il·legible.

64

1493 novembre 13. Barcelona

Jaume Vidal, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, autoritza Guillem Navarro, mercader ciutadà de València, a presentar davant Joan Monestir, inquisidor, i Lluís Esparsa, jurisperit, ambdós de València, les lletres reials amb provisió de pagament de 100 lliures barceloneses concedides pel rei com a ajuda per a la fàbrica de la biblioteca d'aquest monestir.

AHPB, Narcís Gerard GILL, 235/4, f. 78v.

65

1495 maig 19. Roma

Alexandre VI autoritza Baltasar Piquer, frare jerònim, a transferir-se i a professar en un monestir de frares predicadors o de benedictins, després que li hagi sol·licitat passar a un orde amb una regla igual o més estricta que la dels jerònims, on no hi pot viure amb la consciència tranquil·la. A tal efecte, el pontífex deroga les disposicions, privilegis i normes dels jerònims que prohibeixen aquests trasllats.

ACA, MH, lligall 278, I-24.

Dilecto filio Baltesari Piquer, ordinis heremitarum Sancti Jeronimi, Barchinonensis diocesis, professo.

Alexander, papa VI, dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Supplicari nobis humiliter fecisti ut, cum tu in ordine Sancti Jeronimi heremitarum mendicantium, ex nonnullis causis animum tuum moventibus, cum animi tui quiete et sana consciencia amplius remanere non possis, cupias ob melioris vite frugem ad aliquem ordinem paris vel archioris regule te transfere dignaremur paterna benignitate tibi desuper adesse. Nos premisa, paterno considerantes affectu tuisque huiusmodi supplicationibus inclinati tibi, ut ex dicto ordine Santi Hieronimi ad ordinem fratrum predicatorum seu Sancti Benedicti, qui archioris regule existunt, te transferre ac in aliqua domo seu monasterio dictorum ordinum, in quo benivolos inveneris receptores, quo adinxeris Altissimo famulari, ac professionem per fratres seu monachos dictorum ordinum emitti solitam emittere et infra annum, quod profitentibus concedi solet, tui superioris seu cuiusvis alterius licencia super hoc minime requisita, libere et licite possis apostolica auctoritate licenciam et facultatem concedimus per presentes, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac dictorum ordinum et monasteriorum iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus ac privilegiis et indultis eisdem monasterio et ordini Sancti Hieronimi per Nos et Sedem Apostolicam sub quibusvis verborum formis et clausulis et derogatarum derogatoriis concessis, et si de eis eorumque totis tenoribus, specialis, specifica et spressa mencio habenda foret illis, presertim quibus caveri dicitur expresse quod professum ordinis heremitarum Sancti Hieronimi in Spania degenti, sine spressa licencia sui superioris et conventus ac generalis ordinis, nullus alterius ordinis in suo monasterio, eciam strictioris regule, admittere presumat alias transiens et admittens excommunicationis sententiam incurrant, quibus omnibus et singulis eorum tenore pro sufficienter spressis habentes hac vice specialiter et spresse derogamus ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub anulo piscatoris, die XVIII maii M^o CCCC LXXXV, pontificatus nostri anno tercio. B. Floridus.

66

1497 maig 25. Girona

Pere de Rocabertí, frare de Sant Jeroni de la Murtra, presta obediència canònica al bisbe de Girona arran de la seva decisió de sortir del monestir i viure en una ermita situada a la baronia de Sant Llorenç de la Muga. Compleix així la condició sota la qual el papa li ha atorgat llicència per poder abandonar el seu monestir de professió sense pecat ni infàmia.

ADG, Llibre D-207, f. 23.

Die¹ iovis XXV madii predicti.

Nobilis frater Petrus de Rochabertí, ordinis Sancti Hieronimi de la Murtre, diocesis Barchinone, in presencia scriptoris iurati et testium infrascriptorum, constitutus personaliter² coram reverendo in Christo patre et domino domno Berengario, miseratione divina³ episcopo Gerundensi, attendens, ut dixit, sibi fuisse concessum per Sanctissimum Dominum Nostrum Papam quod, absque peccato et infamia, possit a dicto monasterio Sancti Hieronimi de la Murtre exire et aliquem honestum et decentem locum, in quo in heremo vivat, sibi eligere, prestita tamen prius canonica obediencia et debita reverencia ipsius loci ordinario, et cum ipse, ut dixit, in animo suo elegerit et de presenti eligat sibi in heremitorium capellam heremitanam {...},⁴ infra baroniam Sancti Laurencii de la Muga, diocesis Gerundensis, ibique in heremo proposuerit et proponat vivere, igitur promisit et iuravit⁵ in manibus prefati reverendi domini episcopi canonicam obedienciam et debitam reverenciam eidem domino episcopo et successoribus suis canonice intransitibus ecclesiam Gerundensem ipsius et dictorum successorum vicariis et officialibus observare et alia se obtulit facere et complere ad que iuxta bullam predictam teneatur. De quibus *et cetera*. Presente Michaelae Pagès, scriptore iurato scribanie episcopalis Gerunde et testibus scilicet venerabilibus Jacobo Nabot et Petro Tars, dicti domini episcopi familiaribus.

1. pro nobili fratre Petro de Rochabertí, *escrit al marge esquerre*. 2. personaliter, *escrit a la interlínia*. 3. *Segueix dn ratllat*. 4. *Segueix un espai en blanc d'un es 60 lletres*. 5. *Segueix canonico ratllat*.

67

1499 maig 7. Barcelona

Joan d'Aragó, comte de Ribagorça i lloctinent de Catalunya, dicta sentència en el litigi entre Sant Jeroni de la Murtra, d'una banda, i Sant Pere de les Puelles, com a successor de la monja Elionor de Requesens, de l'altra, sobre la liquidació i execució del lloc de Gra feta l'any 1437 a favor de l'esmentada monja perquè rebés tota la llegítima materna que li corresponia. Es considera que aquella liquidació fou errònia, tal com reclamaven els jerònims, per la qual cosa es condemna Sant Pere de les Puelles a restituir 400 lliures barceloneses a Sant Jeroni de la Murtra amb els interessos corresponents i el lluïisme del preu de 10.000 sous. La sentència manté la propietat alodial de Gra en mans de Sant Jeroni de la Murtra, a cens de 5 sous anuals, i l'útil a Bartomeu Bosch.

ACA, C, reg. 3845, f. 140r-144r.

68

1500. Sant Jeroni de la Murtra

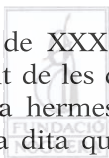
Memorial de les condicions de la quèstia d'Òdena des que foren fermats capítols entre la universitat d'Igualada i el vescomte de Cardona el 2 de juliol de 1372.

ACA, MH, vol. 3833, f. 108r-111v.

Setembre.¹

Fa la universitat de la vila de Agualada e o los hòmens de la dita vila terratinents en lo terme del castell de Òdena DC *solidos* cad-any en la festa de Sant Miquel de setembre, ço és XXX lliures, pensió èntegra per questa de totes les terres, honors e possessions que han e tenen en lo dit terme per lo senyor duch de Cardona,² com a succehint al senyor comte de Cardona, quòndam,³ pare seu e senyor del dit terme de Òdena. És lo preu o propietat de la dita pensió DXI lliures. Succeex lo monastir en la dita questa al dit senyor comte de Cardona, quòndam, pare del senyor duch de Cardona, qui vuy és, per los títols e causes que devall direm:

La dita quístia e pensió de XXX lliures no pot ésser minuada per lexament o desamparament de les dites propietats si per qualque raó se derelinquien, axí com a hermes e inútils. És veritat, emperò, que cad-any, de la pagua de la dita questa se dedueix tanta quantitat

com són tatxades en la dita questa aquelles terres e possessions del dit terme d'Òdena que alguns dels dits terratinents hauran venudes e trespostades a alguns qui sían del dit terme d'Òdena o a altres qui no sían de la dita vila de Gualada e de contribució llur. E de la dita vila o dits terratinents deuen donar al monastir cad-any lealment la nòmina de les dites terres e dels foresters qui les tenen ab la quantitat tatxada perquè puxe lo monastir demanar y recobrar lo compliment de la dita pensió de XXX lliures.

La dita questa antigament solia ésser de merçè e havem trobat en los libres antichs de la vila que un any los demanave lo vezcomte L lliures, altre any LX, altre XXXX, e axí com li venia bé fins que fonch taxada⁴ dita questa a XXX lliures, segons forma d'una capitulació fermada e iurada entre lo vezcomte de Cardona, qui ere, e la dita vila de Gualada. E són los dits capítols V, los quals insertam açí per informació dels qui vendran per avant priors e procuradors:

Primer capítol. Primerament, que los hòmens de la vila de Gualada terratinents en lo terme del castell d'Òdena sían tenguts de donar e pagar⁵ al dit senyor vezcomte per questa de totes les terres, honors⁶ e possessions, les quals hagen e tinguen per lo dit vezcomte en lo dit terme sis-cents sous barsalonesos cascun any en la festa de Sant Miquel dins la vila de Gualada o dins lo terme del castell d'Òdena. Lo qual termini passat, si la dita paga no li era complidament feta, puxe lo dit vezcomte e los seus usar de emparas e altre senyoria a ell pertanyent en los dits terratinents, axí com d'abans.

Segon capítol. Ítem, fonch⁷ convengut⁸ per pacte que en cars que los dits terratinents de la dita vila de Agualada e succeydors llurs per temps e d'aquí avant compraven o pervenien terres a ells dins los tèrmen d'Òdena, part aquelles terres que ara possehexen, que sían tenguts de pagar part los dits sis-cents *solidos* questa, segons lo preu e valor de les terres que compraran o a ells pervendran. La qual questa fos tatxada segons la valor de les dites terres e açò a conexensa de l'honrat batle que ara és e per temps serà en lo dit castell d'Òdena.

Tercer capítol. Ítem, que en cars que alguns dels dits terratinents e llurs hereus e succeydors venessen o per qualsevol títol trespostassen algunes terres e possessions llurs en lo dit terme d'Òdena a alguns qui fossen del dit terme del dit castell d'Òdena o a altres qualsevol persones que no fossen de la dita vila de Agualada e de contribució llur; que per raó de la dita venda e transpostació de les dites terres fos deduyt de la paga de la dita questa aytanta quantitat com la⁹ dita terra qui-s vendrà e-s traspostarà seria tatxada en la dita¹⁰ questa de les dites trenta lliures. Però si de les propietats que seran dels dits terratinents

de Agualada se derelinquen, axí com a hermes o inútils per qualque raó, que per lo dit lexament o desemparament no sia minuada la dita questa de les dites trenta lliures.

Quart capítol. Ítem, que lo dit senyor vezcomte, per si e per tots hereus e succehidors seus en lo dit castell d'Òdena promet que ell ne batle o procurador o altre oficial seu, no pusque demanar ne haver cascun any sinó los dits sis-cents *solidos* per raó de la dita questa ne aquella en res pujar en maior quantitat *et cetera*.

Quint capítol. Ítem, que de les dites coses sían fetes aytantes e aytals cartes que sían bones e profitoses a cascuna de les parts *et cetera*. *Actum Barchinona II iulii, anno 1372*.

La vila de Agualada és obligada ab jurament a la observansa dels dits capítols e, per açò, hi són obligats tots los béns de la universitat, segons apar en la carta de la dita capitulació, la qual ara novament lo monastir ha haguda *in sui forma auctentica* en pergamí, ço és trellat auctèntich, decretat y auctorizat per los oficials de la dita vila. E més se demostre confirmada la obligació de la dita vila en la carta de la possessió que fonch liurada al monastir de la dita questa quant l'agué comprada, car la dita compra no fonch intimada ni fonch feta requesta a neguna altra persona de pagar la dita questa al monastir, sinó¹¹ solament als consellers de la vila de Gualada personalment. Los quals, en nom de la universitat, acceptaren la dita intima e requesta e se oferiren promptes e aparellats de satisfer e respondre al monastir de la dita questa, axí com los era intimat.

1. Aquesta questa és stada permutada e canviada ab lo senyor duch de Cardona per CCCC lliures de propietat e CCCC sous de pensió que ha donadas e assignadas al monestir de un censal de pensió de C lliures e preu de II M lliures que reb sobre lo General de Cathalunya a VII de octubre, del qual censal havia ia specialment obligat als aniversaris de la seu L lliures en pensió e mil lliures en propietat. Va a XX M per mil, segons de la dita permutació conste per carta rebuda per lo discret en Joan Vilana, notari de Barchinona, a XXVII de juliol any MDXVIII, *escrit al marge esquerre*. 2. XXX lliures [...] sous, *escrit al marge dret i ratllat*. 3. quòndam, *escrit a la interlínia*. 4. taxada, *al ms. tarada*. 5. Lo monestir, en virtut de sos contractes, té tot lo loch e dret que tenia aquest vezcomte, *escrit al marge esquerre*. 6. ara és lo duch de Cardona, *escrit al marge dret*. 7. *Segueix concordat anul·lat mitjançant una línia de punts a sota de la paraula*. 8. convengut, *escrit a la interlínia*. 9. ista deducció annuatim est fienda et eciam variabit secundum valorem terrarum, *escrit al marge esquerre*. 10. ista deducció venit ad onus consiliariorum exigenda, *escrit al marge esquerre*. 11. *Segueix los ratllat*.

69

1500 juny 16. Barcelona

Constança de Peguera, abadessa, i les monges de Sant Pere de les Puelles, d'una banda, i Agustí Gualbes, prior, i els frares de Sant Jeroni de la Murtra, de l'altra, arriben a una concòrdia relacionada amb el lloc de Gra després que la justícia reial, en sentència del 7 de maig de 1499, hagi resolt favorablement al monestir jerònim. El pacte implica que les monges desisteixen de la súplica presentada contra l'esmentada sentència i els frares renuncien a reclamar-ne l'execució a canvi de 1.000 lliures que Sant Pere de les Puelles dona a Sant Jeroni de la Murtra. A tal efecte, les monges fan donació del censal mort de 500 lliures de propietat i 25 de pensió anual que presta Bartomeu Bosc, propietari útil de Gra, de 6 censals morts sobre la ciutat de Barcelona i de 200 lliures en metàl·lic i els frares renuncien al censal mort de 870 lliures de propietat i 29 de pensió que havien rebut arran de la sentència. Ambdues comunitats monàstiques aproven la concòrdia en reunió capitular.

AMSPP, Joan FANER, *Secundus liber contractuum et negociorum*, 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 28, f. 142v-147r.

70

1551. Sant Jeroni de la Murtra

Descripció del monestir de Sant Jeroni de la Murtra i dels seus voltants, amb especial incidència en la canalització de l'aigua.

ACA, MH, vol. 2496, f. 20r-21r.

a. Carles DÍAZ MARTÍ, «Descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle XVI», p. 36-37.

Casa de la Murta.

Primo ha y posseheix lo dit monastir de Sanct Hierònym de la Vall de Betlem, àlies de la Murta, tota la casa apel·lada de la Murta, en la dita parròchia de Sancta Maria de Ba[dalona, del]¹ bisbat de Barcelona, ab totes ses terres, honors e possessions, drets e {...}² {per llibero} y franch alou, jatsia en temps passat se tingués per la pabord[ia del mes de maig de la] seu de Bar[celona, la] qual, en poder d'en Guillem Borrell, notari de Barcelona, a sis de les calendes de agost mil tres-cents vint-y-nou, entre mossèn Jaume de Sancliment, senyor de la dita casa de la Murta, e lo pabordre de dita pabordria, fou feta certa [permuta, per la qua] la senyoria de dita pabordria fou extinta.

En la qual casa {de la Murta està} fundat y edificat lo dit monastir, lo qual al present consisteix en les coses següents, és a saber sglésia, sacristia y quatre capelles, chor ab tot de volta, molt ben obrat de roure de Flandes, libreria del chor, ab nota e sens nota, molt bona, orgue bo y ben obrat, sis o set vedrieres, tot quasi nou, claustro quadrat molt ben obrat de pedra de Monjohich, de volta ab diverses pintures y armes, en un cantó del qual, a levant, devant la porta de la sglésia, ha una capelleta de Nostra Senyora dels Àngels e, devant aquella, una capella de Sanct Sebastià. E a l'altra part, a mà dreta e{xin}t de la sglésia, és lo capítol de volta, ab un altar de Sanct Cosme y Sanct Damià, ab tres carnés, lo un al mig, a hon se sotterren los frares, e dos a l'entrant per als seculars. E a l'altre cantó, a ponent, ha un bell refetor de volta y, al cap d'ell, un celler e a l'altre cap la cuyna, tot de volta. Lo qual claustro stà fornit de tar{on}gers y murtes, molt ben compassat, y en una part d'ell, devant la porta maior del dit claustro, ha un bell pou, molt bona aygua, y al mig un sortidor de pedra de Monjohic, molt ben obrat, ab aygua viva contínua.

La qual aygua és més leu{gera}³ una onsa per cortar que no la del dit pou e millor en sabor. E naix de una font que stà junt del saffareix gran, al cap de la parra, y ve per canonada ab sos spirals y entra en la cuyna. Y aquí, en lo sò{l} de dita cuyna, se parteix passant per mig dels portals y va a una exeta de la entrada de dita cuyna y a les exetes de les olles de cuynar. Y de dites exetes travessa lo dit claustro entre lo {segon} y terç pilar,⁴ en lo qual ha una creu,⁵ y va al dit sortidor. Y de aquí travessa los fonaments de dit claustro a mà squerra y entra per lo portal de la Maria Mater y devant lo portal del forn. De dins se parteix y va a les exetes del celler y porta forana del forn, y de aquí va a la exeta de dins lo forn, y de aquí va a la exeta {de la} casa de les bugades y de aquí stà feta la canonad{a} fins a la enfermeria nova. Y passant per la porta y per mig del {portell} de l'ampitrall del claustro comentsat, sota lo qual portell ha un canó de {tres bo}ques, per la una boca v{a a}l sortidor y saffareix, que aquí són iunt a la paret de la sglésia, per l'altra se continua la canonada fins al segon portell de dit claustro, a hon ha un altre canó de tres boques, per la una va l'aygua a la sacristia y l'altra boca mira a la porta de la era del cap del dit claustro, que vuy stan tapades.

E en dos cantons del dit claustro ha sengles scales per hon se puja al claustro de dalt, cubert de teulada, en lo qual ha denou o vint cel·les y una libreria ben fornida de llibres de la Sagrada Scriptura. Exint del dit claustro a la part de levant, ha una⁶ part del claustro comensat, de volta de guix, en lo qual en lo debaix és lo forn de⁷ coure pa, ab tots sos compliments, cases de les bugades y altres instàncies per a cellers y

altres coses necessàries. E en lo de dalt y ha una {altra part de claus}-tro, cubert de teulada, e instanties aptes e⁸ bones per a enfermaria, ab t{ots sos compl}iments. E ara novament, a lahor y glòria de Déu, a la part de migjorn {...}⁹ a se és comensat un bell tros de obra, lo qual ampliarà molt lo {...}lta¹⁰ quietut al claustro y levarà molta per{...}s¹¹ religiosos tenien a {di}ns per no tenir los spays necessaris. La qual obra se és trassada ensemps ab tota la casa a molta commoditat per a poder-se fer en lo sdevenid{or un altre} claustro, segons stà començat, de la mateixa granària del claustro aca{bat, segons es pot} veure en les trasses fetes en pregamí, les quals ha bé costat y trobar-les has entre les cartes de la fundació del dit monastir, en un plech número segon, en lo {...}¹² caxó de l'archiu.

E no molt luny del dit monastir, quasi dos trets de ballesta a la tremuntana, ha un aljub o casa de volta grassa, en la qual naix una aygua, la qual se diu la Font Vella, de la qual aygua, trobant los passats per experiència que, bevent d'ella, engendrava malalties en los cossos, dexaren de beure de aquella y la destinaren per a regar los horts y¹³ cercaren altres expedients per a que ells ni los sdevenidors haguessen a beure de la dita aygua, lo que en strem los és de agrahir. La¹⁴ qual, de aquí, ve per canonada fins al spirall devant lo abellar y après va per unes teules cubertes fins al spirall en vista del monastir. Y de aquí va a un partidor, de hon pot anar en dues parts per canonada, per la una a la part de migjorn fins a quatre o sinc passes ans del clot del descorredor, a hon stà tapada la canonada, y, tornant atràs, munta al spirall y raja en lo abeurador, sota la parra, y de aquí cau en lo saffareix dins l'ort, per lo qual spirall l'aygua que scapa de la aygua bona que entra en casa raja també en dit abeurador. La qual aygua mala, a tres o quatre passes del dit spirall, après del dit spirall devant lo abellar entra y va per canals cubertes al saffareix gran del cap de la parra per a regar l'ort, per l'altra part a levant pot anar per canonada fins a un spirall petit y de aquí al¹⁵ spirall major, a hon antigament stava lo¹⁶ abeurador, la qual per temps poria servir per lo que aparegués necessari. E perquè la dita aygua, com per experiència se és vist, se embarassa algunes voltes y no corre, és mester regonèixer-la cad-any y fer-la neta almenys dos voltes.

E més, en un torrent a tremuntana qui va a Montalegre, quasi a tres trets de ballesta del dit monastir, ha unes aygües molt bones y que en ningun temps de l'any¹⁷ manquen, les quals s{egons} {...}¹⁸ de persones {expe}rtes se poden portar al dit monastir y servir d'elles {...}tir¹⁹ se poria molt aprofitar en los {...}²⁰ de les dites fonts de casa, on se és vist {...}²¹ portadores havien de regar l'ort.

E²² més, al cap de una montanya sobre dit monastir que vuy és vinya, ha una capella molt bonica, cuberta de volta de rajola y teula, que-s diu la capella de Sen Onoffre, ab un gentil retaule y una bona campana.

1. Entre claus els fragments que no es poden llegir per forats en el text. A dins hi escrivim una hipòtesi del que podria haver-hi i, si no és possible, indiquem el nombre de lletres que ocupa. 2. Segueix un forat que ocupa 3 lletres. 3. Aygua del sortidor en lo Capbreu Vell ne cartes CLXXIII, escrit al marge esquerre. A partir de en lo Capbreu escrit per una mà diferent. 4. Segueix a la part de la entrada ratllat. 5. en lo qual ha una creu, escrit a la interlínia, i sculpida a la part de la dita creu, escrit al marge esquerre. A sota d'aquesta darrera anotació marginal, E nota que al segon grahó qui puie al sortidor ha una creu sculpida y davant la dita creu, a una passa, ha un canó [...] que gire l'aygua vers la dita creu y [...] la creu passa la canonada y entra al sortidor. 6. una, escrit a la interlínia. 7. Segueix per ratllat. 8. Claustro segon y Obra Nova, escrit al marge esquerre. Y Obra Nova, escrit per una mà diferent. 9. Un doblec en el paper dificulta la comprensió d'aquest fragment que ocupa unes 16 lletres. 10. Segueix un forat que ocupa 16 lletres. 11. Segueix un forat que ocupa 6 lletres. 12. Segueix un forat de 13 lletres. 13. Font vella, escrit al marge esquerre. 14. Segueix de ratllat. 15. al, escrit a la interlínia. 16. Segueix lo repetit. 17. Aygua del torrent, escrit al marge esquerre. 18. Segueix un forat que ocupa 8 lletres. 19. Segueix un forat que ocupa 30 lletres. 20. Segueix un forat que ocupa 34 lletres. 21. Segueix un forat que ocupa 36 lletres. 22. Se[n O]noffre, escrit al marge esquerre.

FUNDACIÓ NOGUERA, constituïda el 20 de juliol de 1976 pel notari de Barcelona Raimon Noguera Guzman

Antics presidents: Raimon NOGUERA GUZMAN
Lluís FIGA I FAURA
Josep M. PUIG SALELLAS

Patronat

President: Joan J. LÓPEZ BURNIOL
Vocals: Robert FOLLIA I CAMPS
Jordi FIGA I LÓPEZ-PALOP
Enric BRANCÓS NÚÑEZ
Francesc-X. FRANCINO I BATLLE
Francesc TORRENT I CUFÍ
Secretari: Lluís JOU I MIRABENT
Director de Publicacions: Josep Maria SANS I TRAVÉ

Publicacions de la Fundació Noguera

Inventaris d'Arxius Notarials de Catalunya

- Vinyet PANYELLA: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sitges*. Barcelona, 1981.
1. Antoni JORDÀ I FERNÁNDEZ: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Vilafranca del Penedès*. Barcelona, 1983.
 2. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg dels Protocols-Notarials de Lleida*. Barcelona, 1983.
 3. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Tremp*. Barcelona, 1983.
 4. Sebastià BOSOM I ISERN i Salvador GÁLÇERAN I VIGUÉ: *Catàleg dels Protocols de Puigcerdà*. Barcelona, 1983.
 5. Pere PUIG I USTRELL i Josep SANLLEHI I UBACH: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Terrassa*. Barcelona, 1984.

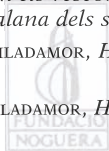
6. Josefina MOLINERO: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sabadell*. Barcelona, 1984.
7. Ramon PLANES i ALBETS: *Catàleg dels Protocols Notarials dels Arxius de Solsona*. Barcelona, 1985.
8. Montserrat CANELA i GARAYOA i Montse GARRABOU i PERES: *Catàleg dels Protocols de Cervera*. Barcelona, 1986.
9. Lluïsa CASES i LOSCOS i Imma OLLICH i CASTANYER: *Catàleg dels Arxius Notarials de Vic*. Barcelona, 1986.
10. Joan PAPELL i TARDIU: *Catàleg dels Protocols de Valls*. Barcelona, 1989.
11. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Barcelona*. Barcelona, 1990.
12. Albert TORRA PÉREZ i M. LUZ RETUERTA JIMÉNEZ: *Catàleg dels Protocols Notarials de l'antic districte de Sant Feliu de Llobregat*. Barcelona, 1991.
13. Joan FARRÉ i VILADRICH: *Catàleg dels Protocols de Balaguer*. Barcelona, 1991.
14. J. M. PONS i GURI i Hug PALOU i MIQUEL: *Catàleg de l'Arxiu Històric Notarial d'Arenys de Mar*. Barcelona, 1992.
15. M. TORRAS, B. MASATS, R. VALDENEBRO, L. VIRÓS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Manresa*. Volum I. Barcelona, 1993.
16. M. TORRAS, B. MASATS, R. VALDENEBRO, L. VIRÓS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Manresa*. Volum II. Barcelona, 1993.
17. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Catàleg de l'Arxiu de Protocols del districte notarial de Sort*. Barcelona, 1995.
18. Anna SABANÉS ALBERICH: *Inventari de l'Arxiu de Protocols Notarials del Vendrell*. Barcelona, 1995.
19. Josep M. T. GRAU i PUJOL: *Catàleg del fons notarial del districte de Santa Coloma de Farners*. Barcelona, 1995.
20. M. A. ADROER i PELLICER, J. M. T. GRAU i PUJOL, J. MATAS i BALAGUER: *Catàleg dels Protocols del districte de Girona (I)*. Barcelona, 1996.
21. Marta VIVES i SABATÉ: *L'Arxiu de Protocols del districte d'Igualada*. Barcelona, 1997.
22. Roser PUIG i TÀRRECH: *Catàleg dels protocols notarials dels antics districtes de Falset i Gandesa*. Barcelona, 2000.
23. Isabel COMPANYYS i FARRERONS: *Catàleg dels protocols notarials de Tarragona (1472-1899)*. Barcelona, 2000.
24. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segles XIII-XV*. Vol. I. Barcelona, 2001.
25. Rafel MESTRES i BOQUERA i Núria JORNET i BENITO: *Catàleg dels protocols notarials de Vilanova i la Geltrú*. Barcelona, 2001.
26. Joan FORT i OLIVELLA, Erika SERNA i COBA, Santi SOLER i SIMON: *Catàleg dels protocols del districte de Figueres (I)*. Barcelona, 2001.
27. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVI*. Vol. II. Barcelona, 2003.
28. M. Àngels ADROER i PELLICER, Erika SERNA i COBA, Santi SOLER i SIMON: *Catàleg dels Protocols del districte de Figueres*. Vol. II. Barcelona, 2004.
29. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVII. 1601-1650*. Vol. III. Barcelona, 2004.
30. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVII. 1651-1700*. Vol. IV. Barcelona, 2006.
31. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVIII. 1701-1750*. Vol. V. Barcelona, 2009.

32. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVIII. 1751-1800*. Vol. VI. Barcelona, 2009.
33. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XIX. 1801-1862*. Vol. VII. Barcelona, 2012.
34. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XIX. 1863-1900*. Vol. VIII. Barcelona, 2013.
35. Marc AULADELL I AGULLÓ, Immaculada COSTA I VIARNÉS, Sílvia MANCEBO I GARCIA i Santi SOLER I SIMON: *Catàleg dels protocols del districte de la Bisbal d'Empordà (I)*. Barcelona, 2017.
36. Marc AULADELL I AGULLÓ, Immaculada COSTA I VIARNÉS, Sílvia MANCEBO I GARCIA i Santi SOLER I SIMON: *Catàleg dels protocols del districte de la Bisbal d'Empordà (II)*. Barcelona, 2017.
37. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XX. 1901-1940*. Vol. IX. Barcelona, 2019.

Textos i Documents

1. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. I. Barcelona, 1981.
2. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. II. Barcelona, 1982.
3. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. III. 1. Estudi jurídic. Barcelona, 1984.
4. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. III. 2. Diplomatar. Barcelona, 1984.
5. Antoni UDINA I ABELLÓ: *La successió testada a la Catalunya altomedieval*. Barcelona, 1984.
6. Joan BASTARDAS I PARERA: *Usatges de Barcelona*. Barcelona, 1984 (2.ª edició 1991).
7. Josep Maria PONS GURI: *El Cartoral de Santa Maria de Roca Rossa*. Barcelona, 1984.
8. Jesús ALTURO I PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum I. Barcelona, 1985.
9. Jesús ALTURO I PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum II. Barcelona, 1985.
10. Jesús ALTURO I PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum III. Barcelona, 1985.
11. Arcadi GARCIA I SANZ i Josep Maria MADURELL I MARIMON: *Societats Mercantils a Barcelona*. Volum I. Barcelona, 1986.
12. Arcadi GARCIA I SANZ i Josep Maria MADURELL I MARIMON: *Societats Mercantils a Barcelona*. Volum II. Barcelona, 1986.
13. Tomàs de MONTAGUT I ESTRAGUÉS: *El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*. Volum I. Barcelona, 1987.
14. Tomàs de MONTAGUT I ESTRAGUÉS: *El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*. Volum II. Barcelona, 1987.
15. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. IV. Barcelona, 1987.
16. Josep Maria PONS I GURI: *Les col·leccions de costums de Girona*. Barcelona, 1988.
17. Pere PUIG I USTRELL, Teresa CARDELLACH I GIMÉNEZ, Montserrat ROYES I PIJOAN i Judit TAPIOLAS I BADIELLA: *Pergamins de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, 1279-1387*. Barcelona, 1988.

18. Josep FERNÁNDEZ I TRABAL i Joan FERNÁNDEZ I TRABAL: *Inventari dels pergamins del Fons Mercader - Bell-lloc de l'Arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat (segles XI-XVIII)*. Volum I. Barcelona, 1989.
19. Josep FERNÁNDEZ I TRABAL i Joan FERNÁNDEZ I TRABAL: *Inventari dels pergamins del Fons Mercader - Bell-lloc de l'Arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat (segles XI-XVIII)*. Volum II. Barcelona, 1989.
20. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum I. Barcelona, 1989.
21. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum II. Barcelona, 1989.
22. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum III. Barcelona, 1989.
23. J. M. PONS I GURI i Jesús RODRÍGUEZ BLANCO: *Inventari dels pergamins de l'Arxiu Històric Municipal de Calella*. Barcelona, 1990.
24. Max TURULL I RUBINAT: *La configuració jurídica del municipi Baix-Medieval*. Barcelona, 1990.
25. María del Carmen ÁLVAREZ MÁRQUEZ: *La Baronia de la Conca d'Òdena*. Barcelona, 1990.
26. Margarida ANGLADA, M. Àngels FERNÁNDEZ i Concepció PETIT: *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*. Barcelona, 1992.
27. Jordi ANDREU I DAUFÍ, Josep CANELA i FARRÉ i M. Àngels SERRA i TORRENT: *El llibre de comptes com a font per a l'estudi d'un casal noble de mitjan segle XV. Primer llibre memorial començat per la senyora dona Sanxa Ximenis de Fox e de Cabrera e de Navalles*. Barcelona, 1992.
28. Josep M. SANS I TRAVÉ: *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*. Barcelona, 1992.
29. Montserrat BAJET i ROYO: *El mostassaf de Barcelona i les seves funcions en el segle XVI. Edició del "Llibre de les Ordinations"*. Barcelona, 1994.
30. Josep HERNANDO: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*. Volum I. Barcelona, 1995.
31. Josep HERNANDO: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*. Volum II. Barcelona, 1995.
32. Maria Mercè COSTA i PARETAS: *La casa de Xèrica i la seva política en relació amb la monarquia de la Corona d'Aragó (segles XIII-XIV)*. Barcelona, 1998.
33. Antoni UDINA i ABELLÓ: *Els testaments dels comtes de Barcelona i dels reis de la Corona d'Aragó. De Guifré Borrell a Joan II*. Barcelona, 2001.
34. Ricardo CIERBIDE: *Edició crítica dels manuscrits catalans inèdits de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (segles XIV-XV)*. Barcelona, 2002.
35. Agustí ALCOBERRO: *L'exili austriacista (1713-1747)*. Volum I. Barcelona, 2002.
36. Agustí ALCOBERRO: *L'exili austriacista (1713-1747)*. Volum II. Barcelona, 2002.
37. Josep Maria SANS I TRAVÉ: *El Llibre Verd del pare Jaume Pasqual. Primera història del monestir de Vallbona*. Barcelona, 2002.
38. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum IV. Barcelona, 2006.
39. José Enrique RUIZ-DOMÈNEC: *Quan els vescomtes de Barcelona eren. Història, crònica i documents d'una família catalana dels segles X, XI i XII*. Barcelona, 2006.
40. Eulàlia MIRALLES (ed.): Antoni VILADAMOR, *Història general de Catalunya*. Volum I. Barcelona, 2007.
41. Eulàlia MIRALLES (ed.): Antoni VILADAMOR, *Història general de Catalunya*. Volum II. Barcelona, 2007.

42. Josefina MUTGÉ I VIVES: *El monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona a través de la documentació de cancelleria reial de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (1287-1510)*. Barcelona, 2008.
43. Rodrigue TRÉTON (ed.): *El llibre de les monedes de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó. Compilació redactada per Jaume Garcia, arxiver reial de Barcelona, per a ús de la seca de Perpinyà*. Barcelona, 2009.
44. Joan PAPELL i TARDIU (ed.): *Compendium abbreviatum. Còdex del monestir de Santa Maria de Santes Creus dels segles xv i xvi, de Fra Bernat Mallol i fra Joan Salvador*. Barcelona, 2009.
45. Montserrat DURAN PUJOL (ed.): *Llibre de la confraria y offici de perayres de la vila de Igualada, en lo qual estan continuadas las ordinacions y determinacions de dit offici, tretas del llibre de la confraria de perayres de la ciutat de Barcelona (1614-1887)*. Volum I. Barcelona, 2012.
46. Montserrat DURAN PUJOL (ed.): *Llibre de la confraria y offici de perayres de la vila de Igualada, en lo qual estan continuadas las ordinacions y determinacions de dit offici, tretas del llibre de la confraria de perayres de la ciutat de Barcelona (1614-1887)*. Volum II. Barcelona, 2012.
47. Carles DÍAZ MARTÍ (ed.): *La primera crònica del monestir de Sant Jeroni de la Murtra (1413-1604) de Francesc Talet*. Barcelona, 2013.
48. Joan FERRER I GODOY (ed.): *Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna 1630-1859*. Volum I. Barcelona, 2013.
49. Joan FERRER I GODOY (ed.): *Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna 1630-1859*. Volum II. Barcelona, 2013.
50. Rodrigue TRÉTON: *Liber Feudorum A. Les investigacions sobre els feus dels reis Jaume I i Jaume II de Mallorca 1263-1294 (Cerdanya, Capcir, Conflent, Vall de Ribes, Ripollès, Vallespir i vegueria de Camprodon)*. Volum I. Barcelona, 2013.
51. Rodrigue TRÉTON: *Liber Feudorum A. Les investigacions sobre els feus dels reis Jaume I i Jaume II de Mallorca 1263-1294 (Cerdanya, Capcir, Conflent, Vall de Ribes, Ripollès, Vallespir i vegueria de Camprodon)*. Volum II. Barcelona, 2013.
52. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum I. Barcelona, 2014.
53. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum II. Barcelona, 2014.
54. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum III. Barcelona, 2014.
55. Vicenç RUIZ GÓMEZ: *Els pergamins documentals de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (1142-1500)*. Barcelona, 2014.
56. Joan Maria QUIJADA BOSCH i Neus SÀNCHEZ PIÉ: *De Rebus Gestis Ecclesiae. Els llibres de notes del capítol catedral de Tarragona (1734-1930)*. Barcelona, 2014.
57. Isabel COMPANYS FARRERONS i Montserrat SANMARTÍ ROSET: *El primer llibre d'inventaris i encants del notari de Tarragona Bernat Gendre (1577-1597)*. Barcelona, 2015.
58. Isabel COMPANYS FARRERONS i Montserrat SANMARTÍ ROSET: *El llibre segon d'inventaris i encants del notari de Tarragona Bernat Gendre (1579-1612)*. Barcelona, 2015.
59. Gaspar FELIU I MONTFORT: *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*. Volum I. Barcelona, 2016.
60. Gaspar FELIU I MONTFORT: *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*. Volum II. Barcelona, 2016.

Textos i Documents. “Maior”

1. Jesús MASSIP I FONOLLOSA i altres: *Costums de Tortosa*. Barcelona, 1996 (format 22 x 31 cm).
2. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Barcelona, 2001.

Estudis

1. AA. DD.: *Estudis sobre història de la Institució Notarial a Catalunya, en honor de Raimon Noguera*. Barcelona, 1988.
2. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*. I. Actes del I^r Simposi Internacional de 1990. Barcelona, 1991.
3. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*. II. Actes del IIⁿ Simposi Internacional de 1991. Barcelona, 1992.
4. Àngel MARTÍNEZ SARRIÓN: *Monjos i clergues a la recerca del Notariat. Estudi dels documents llatins de l'abadia de Sankt Gallen (segles VIII-XII)*. Barcelona, 1992.
5. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *Ius proprium - Ius commune a Europa. El dret comú i Catalunya*, III. Actes del III^r Simposi Internacional de 1992: *Homenatge al professor André Gouron amb motiu de la seva investidura com a Doctor Honoris Causa per la Universitat de Barcelona*. Barcelona, 1993.
6. Arcadi GARCIA I SANZ i Núria COLL i JULIÀ †: *Galeres mercants catalanes dels segles XIV i XV*. Barcelona, 1994.
7. AA. DD.: *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona, 1994.
8. Belén MORENO CLAVERÍAS: *La contractació agrària a l'Alt Penedès durant el segle XVIII. El contracte de rabassa morta i l'expansió de la vinya*. Barcelona, 1995.
9. Josep M. PUIG SALELLAS: *De remences a rendistes: els Salellas (1322-1935)*. Barcelona, 1996.
10. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, IV. Actes del IV^t Simposi Internacional de 1994: *Homenatge al professor Josep M. Gay Escoda*. Barcelona, 1995.
11. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, V. Actes del V^è Simposi Internacional de 1995. Barcelona, 1996.
12. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VI. Actes del VI^è Simposi Internacional de 1996. Barcelona, 1997.
13. Jaume CODINA: *Contractes de matrimoni al delta del Llobregat*. Barcelona, 1997.
14. Maria Adela FARGAS PEÑARROCHA: *Família i poder a Catalunya, 1516-1626. Les estratègies de consolidació de la classe dirigent*. Barcelona, 1997.
15. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VII. Actes del VII^è Simposi Internacional de 1997. Barcelona, 1998.
16. Tomàs LÓPEZ PIZCUETA: *La Pia Almoïna de Barcelona (1161-1350). Estudi d'un patrimoni eclesiàstic català baixmedieval*. Barcelona, 1998.
17. Josep M. CRUSELLES: *Els notaris de la ciutat de València. Activitat professional i comportament social a la primera meitat del segle XV*. Barcelona, 1998.
18. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VIII. Actes del VIII^è Simposi Internacional de 1998. Barcelona, 1999.

19. Josep SERRANO DAURA (ed.): *El territori i les seves institucions històriques*. Actes de les Jornades d'Estudi. Volum I. Barcelona, 1999.
20. Josep SERRANO DAURA (ed.): *El territori i les seves institucions històriques*. Actes de les Jornades d'Estudi. Volum II. Barcelona, 1999.
21. Anna RICH ABAD: *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*. Barcelona, 1999.
22. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, IX. Actes del IXè Simposi Internacional de 1999: *La família i el seu patrimoni*. Barcelona, 2000.
23. AA. DD.: *Actes del II Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona, 2000.
24. Jordi FIGA I LÓPEZ-PALOP (ed.): *Miscel·lània Lluís Figa i Faura*. Barcelona, 2000.
25. Josep SERRANO I DAURA: *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova. Comandes de Miravet, d'Orta, d'Ascó i de Vilalba i baronies de Flix i d'Entença*. Volum I. Barcelona, 2000.
26. Josep SERRANO I DAURA: *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova. Comandes de Miravet, d'Orta, d'Ascó i de Vilalba i baronies de Flix i d'Entença*. Volum II. Barcelona, 2000.
27. Daniel PIÑOL I ALABART: *El notariat públic al Camp de Tarragona. Història, activitat, escriptura i societat (segles XIII-XIV)*. Barcelona, 2000.
28. Maria VILAR I BONET: *Els béns del Temple a la Corona d'Aragó en suprimir-se l'orde*, Barcelona, 2000.
29. Cristina BORAU: *Els promotors de capelles i retaules en la Barcelona del segle XIV*. Barcelona, 2003.
30. Alfons ZARZOSO: *Medicina i Il·lustració a Catalunya*. Barcelona, 2004.
31. Santiago DE LLOBET MASACHS: *El matrimoni infantil a Catalunya i Europa*. Barcelona, 2005.
32. Joaquim ALBAREDA SALVADÓ: *El "cas dels catalans". La conducta dels aliats arran de la Guerra de Successió (1705-1742)*. Barcelona, 2005.
33. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *Els magistrats de la Reial Audiència de Catalunya a la segona meitat del segle XVII*. Barcelona, 2006.
34. Imma PUIG ALEU: *Una visita pastoral al Baix Empordà als anys 1420-1423*. Barcelona, 2006.
35. Maria GARGANTÉ LLANES: *Arquitectura religiosa del segle XVIII a la Segarra i l'Urgell. Condicionants, artífexs i pràctica constructiva*. Barcelona, 2006.
36. Martín RODRIGO Y ALHARILLA: *Indians a Catalunya: capitals cubans en l'economia catalana*. Barcelona, 2007.
37. Victòria ALMUNI BALADA: *La catedral de Tortosa als segles del gòtic*, volum I, Barcelona, 2007.
38. Victòria ALMUNI BALADA: *La catedral de Tortosa als segles del gòtic*, volum II, Barcelona, 2007.
39. Nativitat CASTEJÓN DOMÈNECH: *Aproximació a l'estudi de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. Repertori documental del segle XV*. Barcelona, 2007.
40. Jaume AUFERIL I BEA (ed.): *Antoni VALLMANYA, Poesies*. Barcelona, 2007.
41. Carles VELA I AULESA: *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat*, Volum I, Barcelona, 2007.
42. Carles VELA I AULESA: *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat*, Volum II, Barcelona, 2007.
43. Lluís MONJAS MANSO: *La reforma eclesiàstica i religiosa de la província eclesiàstica Tarragonense al llarg de la baixa edat mitjana*. Barcelona, 2008.
44. Joan SOLER I JIMÉNEZ: *La formació de la Poble de Santa Pau a redós del castell dels barons (1248-1331)*. Barcelona, 2008.

45. Jordi MORELLÓ BAGET: *Municipis sota la senyoria dels creditors de censals: la gestió del deute públic a la baronia de la Llacuna (segle xv)*. Barcelona, 2008.
46. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle xvi (1587-1594)*. Volum I. Barcelona, 2008.
47. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle xvi (1587-1594)*. Volum II. Barcelona, 2009.
48. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle xvi (1587-1594)*. Volum III. Barcelona, 2009.
49. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle xvi (1587-1594)*. Volum IV. Barcelona, 2009.
50. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle xvi (1587-1594)*. Volum V. Barcelona, 2009.
51. Eduard MARTÍ FRAGA: *La classe dirigent catalana. Els membres de la Conferència dels Tres Comuns i del Braç Militar (1697-1714)*. Barcelona, 2009.
52. Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ: *Els concilis ilerdensens de la província eclesiàstica Tarracense a l'edat mitjana (546-1460)*. Barcelona, 2009.
53. Xavier SOLÀ I COLOMER: *El monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna: religió, cultura i poder. De la reforma benedictina a la vigília de les desamortitzacions (1592-1835)*. Volum I. Barcelona, 2010.
54. Xavier SOLÀ I COLOMER: *El monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna: religió, cultura i poder. De la reforma benedictina a la vigília de les desamortitzacions (1592-1835)*. Volum II. Barcelona, 2010.
55. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *La mitjana noblesa catalana a la darrereria de l'etapa foral*. Barcelona, 2010.
56. Manuel GÜELL: *Els Margarit de Castell d'Empordà. Família, noblesa i patrimoni a l'època moderna*. Barcelona, 2011.
57. Josep M. GIRONELLA I GRANÉS: *Els molins i les salines de Castelló d'Empúries al segle xiv. La mòlta de cereals, el batanatge de teixits i l'obtenció de sal en una vila catalana baixmedieval*. Barcelona, 2010.
58. Llorenç FERRER I ALÒS: *Sociologia de la industrialització. De la seda al cotó a la Catalunya central (segles XVIII-XIX)*. Barcelona, 2011.
59. Elvis MALLORQUI: *Parròquia i societat rural al bisbat de Girona, segles XIII-XIV*. Barcelona, 2011.
60. Jordi ROCA VERNET: *La Barcelona revolucionària i liberal: exaltats, milicians i conspiradors*. Barcelona, 2011.
61. Josep CAPDEFERRO PLA: *Ciència i experiència. El jurista Fontanella (1575-1649) i les seves cartes*. Barcelona, 2012.
62. Montserrat RICHOU I LLIMONA: *La terra, la família i la mort al Baix Maresme (1348-1486)*. Barcelona, 2012.
63. Pere GIFRE RIBAS: *Els senyors útils i propietaris de mas. La formació històrica d'un grup social pagès (vegueria de Girona, 1486-1730)*. Barcelona, 2012.
64. Elisa BADOSA I COLL †: *La Barcelona del barroc a través d'una família de comerciants: els Amat*. Barcelona, 2012.
65. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *Felip IV i Catalunya*. Barcelona, 2013.
66. Jaume FULLOLA FUSTER: *Mequinensa: de l'aïllament agrari a l'eclosió minera*. Barcelona, 2013.

67. Vicent BAYDAL SALA: *Guerra, relacions de poder i fiscalitat negociada: els orígens del contractualisme al regne de València (1238-1330)*. Barcelona 2014.
68. Lluïsa PLA I TOLDRÀ: *Els Girona. La gran burgesia catalana del segle XIX*. Barcelona, 2014.
69. Francesc AMORÓS I GONELL: *La Guerra de Successió i l'Orde de Malta a Catalunya. Política, finances i llinatges: 1700-1715*. Barcelona, 2014.
70. Adrià CASES IBÁÑEZ: *Guerra i quotidianitat militar a la Catalunya del canvi dinàstic (1705-1714)*. Barcelona, 2015.
71. Ivan ARMENTEROS MARTÍNEZ: *L'esclavitud a la Barcelona del Renaixement (1479-1516). Un port mediterrani sota la influència del primer tràfic negrer*. Barcelona, 2015.
72. Albert ESTRADA-RIUS: *La Casa de la Moneda de Barcelona. Les seques reials i els col·legis d'Obrers i de Moneders a la Corona d'Aragó (1208-1714)*. Barcelona, 2015.
73. Joan-Xavier QUINTANA I SEGALÀ: *Notaris carlins a Catalunya (1833-1840)*. Barcelona, 2016.
74. Margarita COSTA TROST: *Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, marquès de Rialp, i el Regomir de Barcelona*. Barcelona, 2016.
75. Xevi CAMPRUBÍ: *L'impressor Rafael Figueró (1642-1726) i la premsa a la Catalunya del seu temps*. Barcelona, 2018.
76. Judit VIDAL BONAVIDA: *L'aprofitament del mar en els segles XVI i XVII: estudi comparatiu de les almadraves de la Corona d'Aragó*. Barcelona, 2018.
77. Salvatore MARINO: *El Memorial dels Infants. Edició crítica d'una font per a l'estudi de la infància a la Barcelona del segle XV*. Barcelona, 2019.
78. Josep SAN RUPERTO ALBERT: *Emprenedors transnacionals. Les trajectòries econòmiques i d'ascens social dels Cernezzi i Odescalchi a la Mediterrània occidental (ca. 1590-1689)*. Barcelona, 2019.
79. Albert REIXACH SALA: *Institucions locals i elits a la Catalunya baixmedieval (Girona, 1345-1445)*. Volum I. Barcelona, 2019.
80. Albert REIXACH SALA: *Institucions locals i elits a la Catalunya baixmedieval (Girona, 1345-1445)*. Volum II. Barcelona, 2019.
81. Albert MARTÍNEZ I ELCACHO: *Les argenteres de Falset (1342-1358). Gestió, control i registre de l'explotació minera i metal·lúrgica de la plata a la Catalunya medieval*. Barcelona, 2019.
82. Carles DÍAZ MARTÍ: *El primer segle dels jerònims a Catalunya. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra (1393-1500)*. Barcelona, 2019.

Acta Notariorum Cataloniae

1. Laureà PAGAROLAS I SABATÉ: *El protocol del notari Bonanat Rimentol de 1351*. Barcelona, 1991.
2. Pere PUIG I USTRELL: *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*. Volum I. Barcelona, 1992.
3. Pere PUIG I USTRELL: *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*. Volum II. Barcelona, 1992.
4. J. HERNANDO, J. FERNÁNDEZ, J. GÜNZBERG: *Liber examinationis notariorum civitatis Barcinone (1348-1386)*. Barcelona, 1992.
5. G. GONZALVO, M. C. COLL, O. SAMPRÓN: *El protocol del notari Pere de Folgueres (1338)*. Barcelona, 1996.

6. Rafael GINEBRA I MOLINS: *El Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)*. Volum I. Barcelona, 1998.
7. Rafael GINEBRA I MOLINS: *El Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)*. Volum II. Barcelona, 1998.
8. Miquel FORRELLAD SOLÀ: *Manual de Francesc Ajac, notari de Sabadell, 1400-1402*. Barcelona, 1998.
9. M. C. COLL, X. CAZENEUVE, J. HERNANDO: *El manual de Joan de Cabreny (1385-1386)*. Barcelona, 1999.
10. Rafel GINEBRA I MOLINS, Anna Maria DE ROCAFIGUERA I GARCIA, Jordi VILAMALA I SALVANS: *El manual de 1641 de Joan Francesc Torrellebreia, notari de Vic*. Barcelona, 2001.
11. Joan PAPELL I TARDIU: *El manual de les escriptures públiques d'Ignasi Cases i Ferrer, notari de Valls (1790-1791)*. Volum I. Barcelona, 2001.
12. Joan PAPELL I TARDIU: *El manual de les escriptures públiques d'Ignasi Cases i Ferrer, notari de Valls (1790-1791)*. Volum II. Barcelona, 2001.
13. Miquel TORRAS I CORTINA: *El manual del notari Pere Pau Solanelles de l'escribania pública d'Igualada (1475-1479)*. Volum I. Barcelona, 2003.
14. Miquel TORRAS I CORTINA: *El manual del notari Pere Pau Solanelles de l'escribania pública d'Igualada (1475-1479)*. Volum II. Barcelona, 2003.
15. Joan PEYTAVI DEIXONA: *El manual de 1700 de Jaume Esteve, notari de Perpinyà*. Barcelona, 2004.
16. Teresa ALEIXANDRE I SEGURA: *El Liber Iudeorum núm. 90 de l'Aleixar*. Barcelona, 2004.
17. Hug PALOU i MIQUEL: *Els libri notularum de Santa Coloma de Queralt (1240-1262)*. Volum I. Barcelona, 2009.
18. Hug PALOU i MIQUEL: *Els libri notularum de Santa Coloma de Queralt (1240-1262)*. Volum II. Barcelona, 2009.
19. Isabel COMPANYS I FARRERONS: *El protocol de 1850 del notari de Reus Francesc Sostres i Soler i del seu connotari Magí Sostres i Torra, naturals de Calaf*. Volum I. Barcelona, 2009.
20. Isabel COMPANYS I FARRERONS: *El protocol de 1850 del notari de Reus Francesc Sostres i Soler i del seu connotari Magí Sostres i Torra, naturals de Calaf*. Volum II. Barcelona, 2009.
21. Pilar MEILÁN CAMPO: *Manual de Marina de Josep Serra, notari de Mataró (1774-1775)*. Barcelona, 2010.
22. Rubén MOLINA I CAMPOY i Aymat CATAFAU CASTELLET: *La nòtula del notari Bernat Frigola de Cotlliure*. Barcelona, 2011.
23. Carme MUNTANER I ALSINA: *El Manual de Joan Pau Ferrer i Sala, notari de Sitges (1794-1796)*. Volum I. Barcelona, 2013.
24. Carme MUNTANER I ALSINA: *El Manual de Joan Pau Ferrer i Sala, notari de Sitges (1794-1796)*. Volum II. Barcelona, 2013.
25. Ricard Jordi BAÑÓ I ARMINANA: *Un notal alcoià dels anys 1296-1303*. Barcelona, 2013.
26. Joan SALVADÓ I MONTORIOL: *Vintè manual de Francesc Duran, notari de Barcelona. 1714*. Barcelona, 2014.
27. Albert RUBIÓ I SERRAT i Rafel GINEBRA I MOLINS: *El manual onzè d'Antoni Bosch, notari de Vic, de 1713-1714*. Barcelona, 2014.
28. Roser PUIG I TÀRRECH: *El manual de 1780 de Josep Clot Blet, notari de Reus*. Barcelona, 2015.

Llibres de Privilegis

1. Max TURULL I RUBINAT, Montserrat GARRABOU I PERES, Josep HERNANDO I DELGADO i Josep M. LLOBET I PORTELLA: *Llibre de Privilegis de Cervera, 1182-1456*. Barcelona, 1991.
2. J. VALLÉS, J. VIDAL, M. C. COLL i J. M. BOSCH: *El Llibre Verd de Vilafranca*. Volum I. Barcelona, 1992.
3. J. VALLÉS, J. VIDAL, M. C. COLL i J. M. BOSCH: *El Llibre Verd de Vilafranca*. Volum II. Barcelona, 1992.
4. Antoni MAYANS I PLUJÀ i XAVIER PUIGVERT I GURT: *Llibre de Privilegis d'Olot (1315-1702)*. Barcelona, 1995.
5. Marc TORRAS I SERRA: *Llibre Verd de Manresa (1218-1902)*. Barcelona, 1996.
6. G. GONZALVO, J. HERNANDO, F. SABATÉ, M. TURULL i P. VERDÉS: *Els llibres de privilegis de Tàrraga (1058-1473)*. Barcelona, 1997.
7. Christian GUILLERÉ: *Llibre Verd de la ciutat de Girona (1144-1533)*. Barcelona, 2000.
8. Griselda JULIOL I ALBERTÍ: *Llibre Vermell de la ciutat de Girona (1188-1624)*. Barcelona, 2001.
9. Antoni COBOS FAJARDO: *Llibre de Privilegis de la vila de Figueres (1267-1585)*. Barcelona, 2004.
10. Teresa CARDELLACH I GIMÉNEZ, Pere PUIG I USTRELL, Vicenç RUIZ I GÓMEZ i Joan SOLER i JIMÉNEZ: *Llibre de privilegis de la vila i el terme de Terrassa (1228-1652)*, Barcelona, 2006.
11. Anna GIRONELLA DELGÀ: *Llibre groc de la ciutat de Girona*. Barcelona, 2007.
12. Joan VILLAR I TORRENT: *Llibre de privilegis de Palafrugell (1250-1724)*. Barcelona, 2007.
13. Sebastià BOSOM i Susanna VELA: *Llibre de privilegis de la vila de Puigcerdà*. Barcelona, 2007.
14. Sebastià BOSOM i Susanna VELA: *Llibre de les provisions reials de la vila de Puigcerdà*. Barcelona, 2009.
15. Vicent GARCIA EDO: *El Llibre Verd de Perpinyà (segle XII-1395)*. Barcelona, 2010.

Diplomataris

1. Josep Maria MARQUÈS: *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*. Volum I. Barcelona, 1993.
2. Josep Maria MARQUÈS: *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*. Volum II. Barcelona, 1993.
3. Pau MORA - LORENZO ANDRINAL: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de La Real de Mallorca, 1361-1386*. Volum I. Barcelona, 1993.
4. Pau MORA - LORENZO ANDRINAL: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de La Real de Mallorca, 1361-1386*. Volum II. Barcelona, 1993.
5. Maria PARDO I SABARTÉS: *Mensa episcopal de Barcelona (878-1299)*. Barcelona, 1994.
6. Albert BENET I CLARÀ: *Diplomatari de la Ciutat de Manresa (segles IX-X)*. Barcelona, 1994.
7. Esteve PRUENCA I BAYONA: *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*. Barcelona, 1995.
8. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomataris dels segles X i XI*. Volum I. Barcelona, 1995.
9. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomataris dels segles X i XI*. Volum II. Barcelona, 1995.

10. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomataris dels segles X i XI*. Volum III. Barcelona, 1995.
11. Antoni VIRGILI: *Diplomataris de la catedral de Tortosa (1062-1193)*. Barcelona, 1997.
12. Josep M. MARQUÈS: *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300)*. Barcelona, 1997.
13. Ramon MARTÍ: *Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*. Barcelona, 1997.
14. Xavier PÉREZ I GÓMEZ: *Diplomataris de la cartoixa de Montalegre (segles X-XII)*. Barcelona, 1998.
15. Andreu GALERA I PEDROSA: *Diplomataris de la vila de Cardona (anys 966-1276)*. Barcelona, 1998.
16. Ramon SAROBÉ: *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Volum I. Barcelona, 1998.
17. Ramon SAROBÉ: *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Volum II. Barcelona, 1998.
18. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum I. Barcelona, 1999.
19. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum II. Barcelona, 1999.
20. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum III. Barcelona, 1999.
21. Jesús ALTURO I PERUCHO: *Diplomataris d'Alguair i del seu monestir santjoanista de 1076 a 1244*. Barcelona, 1999.
22. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Volum I. Barcelona, 2000.
23. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Volum II. Barcelona, 2000.
24. Pere PUIG, Vicenç RUIZ i Joan SOLER: *Diplomataris de Sant Pere i Santa Maria d'Ègara. Terrassa, 958-1207*. Barcelona, 2001.
25. Antoni VIRGILI (ed.): *Diplomataris de la catedral de Tortosa (1193-1212)*. *Episcopat de Gombau de Santa Oliva*. Barcelona, 2001.
26. Antoni BACH I RIU: *Diplomataris de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*. Volum I. Barcelona, 2002.
27. Antoni BACH I RIU: *Diplomataris de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*. Volum II. Barcelona, 2002.
28. Josep M. PONS I GURI i Hug PALOU I MIQUEL: *Un cartoral de la canònica agustiniana de Santa Maria del castell de Besalú (segles X-XV)*. Barcelona, 2002.
29. Manuel PASTOR I MADALENA: *El cartulari de Xestagar: memòria escrita d'un senyoriu valencià*. Barcelona, 2004.
30. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. Volum III. Barcelona, 2005.
31. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. Volum IV. Barcelona, 2005.
32. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum I. Barcelona, 2005.
33. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum II. Barcelona, 2005.
34. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum III. Barcelona, 2005.

35. Joan PAPELL I TARDIU: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*. Volum I. Barcelona, 2005.
36. Joan PAPELL I TARDIU: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*. Volum II. Barcelona, 2005.
37. Josep BAUCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum I. Barcelona, 2006.
38. Josep BAUCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum II. Barcelona, 2006.
39. Josep BAUCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum III. Barcelona, 2006.
40. Josep BAUCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum IV. Barcelona, 2006.
41. Josep BAUCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum V. Barcelona, 2006.
42. Jordi BOLÒS: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Serrateix (segles X-XV)*. Barcelona, 2006.
43. Joan FERRER i GODOY: *Diplomatari del monestir de Sant Joan de les Abadesses (995-1273)*. Barcelona, 2009.
44. Irene LLOP (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Volum I. Barcelona, 2009.
45. Irene LLOP (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Volum II. Barcelona, 2009.
46. Josep Maria MARQUÈS i PLANAGUMÀ: *El Cartoral de Rúbriques Vermelles de Pere de Rocabertí, bisbe de Girona (1318-1324)*. Barcelona, 2009.
47. Jordi BOLÒS: *Diplomatari del monestir de Sant Pere de la Portella*. Barcelona, 2009.
48. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum I. Barcelona, 2010.
49. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum II. Barcelona, 2010.
50. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum III. Barcelona, 2010.
51. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum IV. Barcelona, 2010.
52. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdén*. Volum I. Barcelona, 2010.
53. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdén*. Volum II. Barcelona, 2010.
54. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdén*. Volum III. Barcelona, 2010.
55. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdén*. Volum IV. Barcelona, 2010.
56. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdén*. Volum V. Barcelona, 2010.
57. Ernest BELENGUER CEBRIÀ (ed.): *Col·lecció documental del regnat de Ferran II i la ciutat de València (1479-1516)*. Volum I. Barcelona 2011.

58. Ernest BELENGUER CEBRIÀ (ed.): *Col·lecció documental del regnat de Ferran II i la ciutat de València (1479-1516)*. Volum II. Barcelona 2011.
59. Jesús ALTURO I PERUCHO: *Diplomatari d'Alguaire i del seu monestir duple de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (1245-1300)*. Barcelona, 2010.
60. Ramon CHESÉ LAPEÑA (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere d'Àger fins 1198*. Volum I. Barcelona, 2011.
61. Ramon CHESÉ LAPEÑA (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere d'Àger fins 1198*. Volum II. Barcelona, 2011.
62. STEFANO M. CINGOLANI: *Diplomatari de Pere I el Gran. 1. Cartes i Pergamins (1258-1285)*. Barcelona, 2011.
63. Pere PUIG I USTRELL, Vicenç RUIZ I GÓMEZ, Joan SOLER JIMÉNEZ, Alan CAPELLADES I RIERA: *Diplomatari de Sant Pere d'Ègara i Santa Maria de Terrassa, 1203-1291*. Barcelona, 2013.
64. Elvis MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants (911-1300)*. Volum I. Barcelona, 2013.
65. Elvis MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants (911-1300)*. Volum II. Barcelona, 2013.
66. Pere PUIG I USTRELL, Javier ROBLES I MONTESINOS, Vicenç RUIZ I GÓMEZ, Joan SOLER I JIMÉNEZ, Alan CAPELLADES I RIERA: *Diplomatari de Sant Llorenç del Munt, 1101-1230*. Barcelona, 2013.
67. Elvis MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica dels Cartellà, cavallers de Maçanet de la Selva (1106-1301)*. Barcelona, 2015.
68. Stefano M. CINGOLANI: *Diplomatari de Pere el Gran. 2. Relacions internacionals i política exterior (1260-1285)*. Barcelona, 2015.
69. Sergi GRAU TORRAS, Eduard BERGA, Stefano M. CINGOLANI: *L'herètica pravitat a la Corona d'Aragó: documents sobre càtars, valdesos i altres heretges (1155-1324)*. Volum I. Barcelona, 2015.
70. Sergi GRAU TORRAS, Eduard BERGA, Stefano M. CINGOLANI: *L'herètica pravitat a la Corona d'Aragó: documents sobre càtars, valdesos i altres heretges (1155-1324)*. Volum II. Barcelona, 2015.
71. Francesc RODRÍGUEZ BERNAL: *Col·lecció diplomàtica de l'Archivo Ducal de Cardona (965-1230)*. Barcelona, 2016.
72. Javier ESCUDER (ed.): *Diplomatari de Santa Maria de les Franqueses, 1075-1298*. Barcelona, 2016.
73. Tilmann SCHMIDT, Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ (eds.): *Butllari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*. Volum I. Barcelona, 2016.
74. Tilmann SCHMIDT, Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ (eds.): *Butllari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*. Volum II. Barcelona, 2016.
75. Tilmann SCHMIDT, Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ (eds.): *Butllari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*. Volum III. Barcelona, 2016.
76. Antoni VIRGILI, Josep Maria ESCOLÀ, Manel PICA, Montserrat ROVIRA: *Diplomatari de la catedral de Tortosa. Episcopats de Ponç de Torrella (1212-1254) i Bernat d'Olivella (1254-1272)*. Volum I. Barcelona, 2018.
77. Antoni VIRGILI, Josep Maria ESCOLÀ, Manel PICA, Montserrat ROVIRA: *Diplomatari de la catedral de Tortosa. Episcopats de Ponç de Torrella (1212-1254) i Bernat d'Olivella (1254-1272)*. Volum II. Barcelona, 2018.